ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
1
DIMANCHE
1er MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաւճսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.854 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.854

ԱՆ-ԲԱՆ ՁՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

կը յամառիմ հաստատել որ Հայ ժողովուրդը մտահոգով կարեւոր հարցերու մասին չխօսիլն ու չդրելը վտանգաւոր է: Բանն ու խօսքը, կարծիքներու փոխանակութիւնն ու հաղորդակցութիւնը կարեւոր են, առողջ ընկերութեան մը համար, կենսունակ ընկերային կեանք մը ապահովելու համար: «Բան»-ը կենսական է, իրրեւ խօսք կամ գործ:

Այսքանը, կրկնութիւն եւ ամփոփում: (Տե՛ս՝ «Բանը, Բանիլն ու Բանալին», «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ», 1 Փետր. 1981):

Երբ մեր պաշտօնական կազմակերպութիւններն ու հաստատութիւնները կը մերժեն թէ՛ բանիլ, թէ՛ ալ ուրիշ գործօն տարրերու մասին խօսիլ, կը ստեղծուի վաթիւում մը, պարապ մը, չգոյութիւն մը, որ կը պահանջէ՛ լեցուիլ: Հայ հասարակութիւնը չընդունիր այսպէս – բան վիճակը: Արդեօ՞ք: Կչռուած ու անկչիռ բան – ա – խօսներ իրենց խօսքերով կու գան լեցնելու վաթիւումը, պարապը:

Փետրուար 6, 1981-ին, Նիւ Եորքի հանրածանօթ Գոլոմպիա համալսարանի Հայ (անդլիախօս) Ուսանողներու Միութիւնը, մերժելով ան – բան լռութիւնը՝ ասուլիս մը կազմակերպած էր: Նիւթն էր,- «Ահաբեկչութիւնը կրնա՞յ ազդու զէնք մը ըլլալ, Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքին»: Զորս խօսողներ հրաւիրուած էին, որոնցմէ մէկը՝ ես: Բացման խօսք ընող ուսանողը հաստատեց, որ դիմած են Նիւ Եորքի չորս քաղաքական կազմակերպութիւններուն եւ միւս պաշտօնական մարմիններուն: «Բոլո՛ր ալ, անխտիր մերժեցին իրենց բանբերներուն արտօնել՝ այս հարցի մասին հանրային ելոյթ ունենալ», ըսաւ Ռիչըրտ Պալըքճեան (ժողովին նախագահող ուսանողը): «Անոնցմէ ոմանք նաեւ փորձեցին մեզ համոզել, որ այս հաւաքոյթը չհազմակերպենք»: Սակայն, 250 անձի ներկայութեան տեղի ունեցաւ ան, ու ես կը մտածեմ թէ հոն արտայայտած մտքերը բաւական հաւատարմօրէն կ'արտացոլեն Ամերմուտքի ոստաններուն մէջ հաստատուած հայ զանգուածի մտահոգութիւնները:

«Յառաջ»-ի – Միտք եւ Արուեստ-ը բաւին սովորական առումով լրաթերթ չէ, եւ ուրեմն այս յօդուածը թղթակցութիւն մը չի կրնար ըլլալ: Սակայն կը հաւատամ որ այդ ասուլիսի ընթացքին արտայայտուող դիրքաւորներու հանդէպ տեսական մօտեցում՝ արդա՛ր է ու պատշաճ:

×

Ներելի ու աններելի զանազան պատճառներով քաղաքական կազմակերպութիւններ ահաբեկչութեան մասին կարծիք չեն արտայայտեր: Երբեմն, հարցին հետ կապ ունեցող լուրերուն չեն անդրադառնար իսկ (վերջինը, անընդունելի՛ է, մանաւանդ պատասխանատուութեան լուրջ հասկացողութեամբ):

Նման լռութիւն մը կը ստեղծէ վտանգաւոր պայմաններ. վտանգաւոր՝ ամէն տարբի: Պաշտօնական կազմակերպութիւններ կրնան կորսնցնել վարկի այն փոքր դրամագլուխը՝ որ մնացած է իրենց: Ոմանք՝ լռութիւնը կը մեկնաբանեն իբր «համաձայնութիւն», ուրիշներ՝ իբր դատապարտում: Երկու մեկնաբանութիւններն ալ կը ստեղծեն չփոթում, քանի որ թէ՛ դովեստ, թէ՛ ալ դատապարտում անտեղի ու անիրաւ են, երբ հարցը չէ քննուած, կարծիքներ չեն փոխանակուած, մանաւանդ՝ երբ հանրային կարծիքը չէ ստիպած ահաբեկչական շարժումի անանուն անդամներուն, որ իրենց մօտեցումն ու վերլուծումը պարզեն:

Նման իրավիճակ մը վտանգաւոր է ահաբեկչական շարժումի մտքին: Կարծիք եւ խորհրդակցութիւն չփոխանակող կազմակերպչական միտքը վտանգ մըն է նոյնինքն կազմակերպութեան,- վկայ՝ Հ.Յ.Դ.-ի ներկայ վիճակը: Մտահոգիչ է մտածել՝ որ պաշտօնական կազմակերպութիւններու պարտադրած լռութեամբ պարուրուած ու չրջապատուած՝ հայ ահաբեկիչները կրնան իսկապէս սկսիլ միայն իրենք – դիրենք մտիկ ընել, իրենց լողունգներով օրօրուիլ ու տարուիլ. նոյնիսկ՝ կրնան լռութիւնը մեկնաբանել կա՛մ իբր անտարբերութիւն, եւ կամ ալ իբր դրական դիրքի մը արտայայտութիւն:

Ակայն, անարդար պիտի ըլլար մատնանշել լռութեան ու ան – բան – ութեան (անխօսք եւ անգործ կրկնակի՛ իմաստներով) վտանգները, առանց աւելի լայնածաւալ վերլուծման փորձի: Հայ մտքոյ հաւատարիմ ընթերցողին յայտնի է, կարծեմ, որ ահաբեկչական շարժումը ԿՐԿՆԱԿ դեր մը ունենալու սահմանուած է, կամայ թէ ակամայ: Կոչուած է մերժելու օտարին հանդէպ Հայ Սփիւռքի կրաւորականութիւնը՝ քաղաքական մարզին մէջ, անգուշակելի, եւ անկասկած վտանգաւոր ու արիւնալի արդիւնքներով: Այսքանը՝ բոլորս ալ դիտենք: Սակայն, կայ երկրորդ կոչում մը, զոր կ'ուզեմ ընդգծել հոս,- ահաբեկչական շարժումի դադարումը, յարատեւումն ու ընդարձակումը՝ 1973-էն ի վեր, Հայ Սփիւռքի ներքին կեանքի ու պայքարներու ախտանշական (ոչ միայն յատկանշական) երեւոյթներէն է, եւ ուրեմն, այդ շարժումը «երկրաչարժ» մըն է, որ ունի կարեւոր ներքին, ներ – Սփիւռքային ան – դրադարձ: Մեզ կը տիպէ որ վերատին մտածենք Սփիւռքի անցեալն ու ապագան: Նոր դերակատար, եւ ուրեմն՝ նոր թատերախաղ:

×

Ա. Համաշխարհային Պատերազմը երկրագնդային առումով պատմական «երկրաչարժ» մըն էր, որուն զոհ զնաց հայ ժողովուրդը: Մենք յաճախ մեզ կը մեզադրովուրդը 1914-ի մեր անպատրաստութեան համար, եւ անկասկած ճիշդ է որ Վանն ու Շապին Գարահիսարը, ու Կիլիկեան մի քանի շրջաններու հերոսամարտերը պէտք էր որ աւելի՛ համատարած երեւոյթներ ըլլային, ու պիտի ըլլային, եթէ հայ եկեղեցին, հայ կոչերն, Հ.Յ.Դ.-ն ու ՍԴ Հնչակեան կուսակցութեան առաջնորդները միասին մտածած ըլլային: Սակայն, խոկալէս դժուար էր վիճակը, խոկա՛լ դաւադիր էր Օսմանեան Պետութիւնը եւ (ըստ սովորականին) տեւական հաղորդակցութիւն ու կարծիքներու փոխանակութիւն չկար առաջնորդ շրջանակներու միջեւ,- ո՛ւր մնաց գործակցութիւն: Ուրեմն, եղեռնի հսկայ կորուստները անխուսափելի էին: Պատերազմի զօրաշարժը կը ստեղծէ ցեղասպանութեան խոչընդոտ պայմաններ, ինչպէս երկրորդ Համաշխարհայինն ալ փաստեց, ու թէեւ մենք քիչ մը աւելի քիչ զոհ պիտի տայինք, ու աւելի զոհացուցիչ թիւով հերոսամարտեր պիտի ունենայինք, ճիւաղային ծրագրի մասնակի իրականա-

(Շար.ը կարդալ՝ Դ. Էջ)

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

GEORGES BATAILLE
ou l'expérience des limites

par Daniel LEUWERS

«Ce qui m'oblige à écrire, j'imagine, est la crainte de devenir fou.

Je subis une aspiration ardente, douloureuse, qui dure en moi comme un désir inassouvi.

Ma tension ressemble, en un sens, à une folle envie de rire, elle diffère peu des passions dont brûlent les héros de Sade, et pourtant, elle est proche de celle des martyrs ou des saints...».

Ces lignes qui ouvrent un des textes capitaux de Georges Bataille (1897-1962) montrent bien que, chez lui, l'écriture s'apparente à une expérience des limites où la transgression occupe une place majeure; mais cette idée de transgression, loin de marquer le retour à quelque idyllique liberté naturelle, a cette particularité chez Bataille qu'elle lève l'interdit sans le supprimer — l'érotisme ne trouvant à s'exprimer que dans le respect, si ce n'est dans la sacralisation, des valeurs interdites.

Cette œuvre où s'entrelacent, selon Michel Leiris, «le plus salement corporel et le plus majestueusement cosmique, le plus trivial et le plus paradoxalement romantique», défie tous les genres et toutes les catégories, la littérature tout autant que la religion et la philosophie («Ce que j'enseigne est une ivresse, non une philosophie»).

Ancien élève de l'Ecole des Chartes, Georges Bataille mène, sa vie durant, une carrière de conservateur de bibliothèque, mais ses pôles d'intérêt sont multiples: ils vont des fatrasies médicales à l'étude des monnaies, de la lecture des mystiques à l'érotologie, de l'ethnologie à l'économie politique et à la psychanalyse. Il ne s'agit guère pour lui de quelque éclectisme gratuit, mais plutôt d'une manière de tresser des faisceaux de contradictions productives. «Il faut le système et il faut l'excès» affirme l'auteur pour qui «le seul moyen de racheter la faute d'écrire est d'anéantir ce qui est écrit». Une incessante dialectique anime cet esprit marginal qui, d'emblée déçu de voir le surréalisme rejeter la poésie dans la traditionnelle trappe aux symboles, s'efforce très tôt de trouver un terrain vierge sur lequel il pourra fonder une métaphysique expérimentale. La littérature ne saurait, à ses yeux, qu'avoir pour unique fonction de révéler les possibilités «excessives» de la vie: «Je le crois: seule l'épreuve suffocante, impossible donne à l'auteur le moyen d'atteindre la vision lointaine attendue par un lecteur las des proches limites imposées par les conventions». La psychanalyse lui offre justement le moyen d'appréhender la troublante frontière où le plaisir et le dégoût se confondent. *l'Anus solaire* (1927), *Histoire de l'œil* (1928), *Le Bleu du ciel* (1935) et *Madame Edwarda* (1937) sont quelques-uns des récits les plus remarquables de Bataille, où l'écriture, provocante et spasmodique, a cet avant-goût de la mort lié intimement à l'activité érotique. Dans *Madame Edwarda*, l'auteur confie: «L'homme n'est pas limité à l'organe de la jouissance. Mais cet inavouable organe lui enseigne son secret». Bataille manifeste en tout cas l'intangible volonté de ne se faire lire qu'à partir de l'obscénité afin d'atteindre à cette «appropriation de la vie jusque dans la mort» qu'est l'érotisme.

C'est après avoir dirigé la revue littéraire *Documents* (1929 - 1930), que Bataille, qui n'a de cesse de parfaire sa culture, s'oriente vers la philosophie, l'économie et la réflexion politique. En 1936, il fonde l'éphémère revue *Acéphale* ainsi que le Collège de sociologie. Requis par la méditation intérieure, il rêve de trouver une nouvelle forme d'extase en dehors de toute foi reconnue. Il tente un moment d'associer d'autres esprits à sa quête mais prend rapidement acte de son échec qu'il va alors compenser par la transcription solitaire de son expérience personnelle sous la forme d'une *Somme athéologique* dont les trois volets (*l'Expérience intérieure*, 1943; *Le Coupable*, 1946; *Sur Nietzsche*, 1945) décrivent l'approche d'un domaine silencieux et paradoxal où, sans l'ombre fabriquée d'un Dieu quelconque, «le temps accède à la simplicité qui le supprime», dans une sorte de jeu angoissant qui a pour enjeu l'impossible. Bataille, veut revivre jusqu'au plus profond de sa chair l'expérience tragique de Nietzsche en qui il se refuse à voir le philosophe de la «volonté de puissance», mais plutôt «le philosophe du *mal*». L'auteur veut par là même retrouver le sens vrai du mot «liberté» qui n'à rien à voir avec les hypocrites formes de contrainte mises en place en vue d'un bien.

Si la poésie — regroupée dans le recueil intitulé *l'Archangélique* — prend le relais de l'expérience, c'est pour la relancer avec cette fureur voluptueuse (dont témoigne le volume *Haine de la poésie*, en 1947) qui permet de rejoindre une vérité enfouie sous les tabous de la sexualité et de la mort. Cette vérité, Georges Bataille la percevra sous la forme du pouvoir de dépense, qui, tout autant que l'érotisme, caractérise les mécanismes économiques (*La part maudite*, 1947) et il la questionnera inlassablement aussi bien dans l'histoire de l'art (*Lascaux, ou la naissance de l'art*, 1955 et *Les larmes d'Eros*, 1961) que dans quelques œuvres littéraires (*La littérature et le mal*, 1957), avec la volonté jamais démentie d'instituer l'outrance en principe éthique et esthétique.

Privant de sens tout ce qui s'apparente à un au-delà métaphysique ou moral, Georges Bataille aura donc donné à son œuvre une sorte de jubilation tragique où l'homme, seul face à lui-même, se trouve finalement confronté à son propre anéantissement, loin des contraintes illusoires du travail et de la peur stérile du lendemain.

Les œuvres complètes de Georges Bataille sont publiés chez Gallimard.

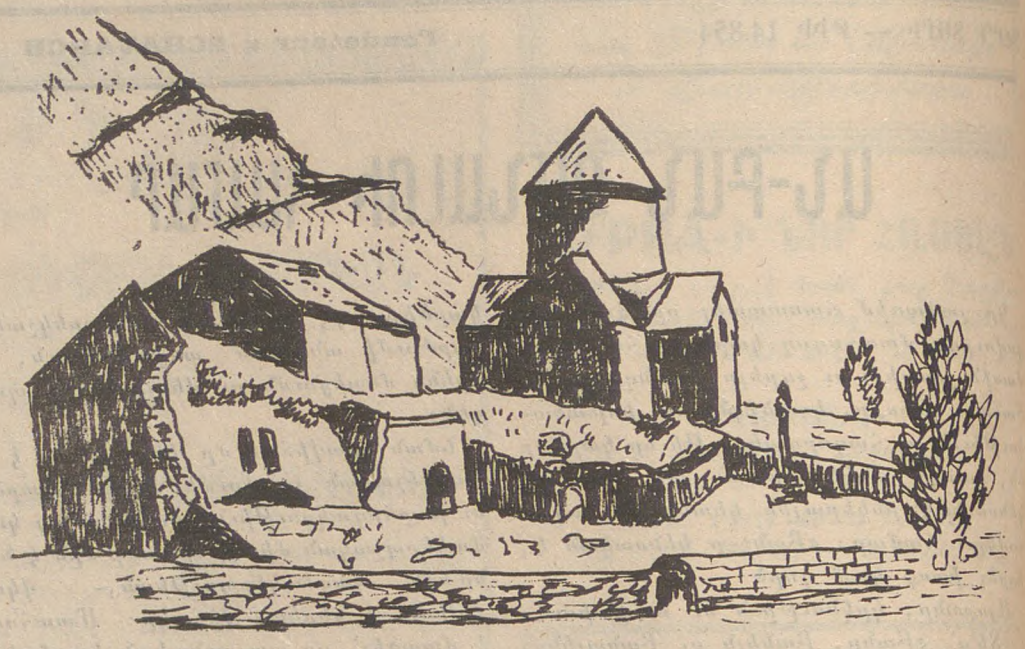
ՀԱՅՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՈՐՈՏՆԱՎԱՆՔ

ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆ, ԵՒ ՀԱՅՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ,

Գրեց՝ **Ս. ՃԷՎԱՇԻՐՃԻԵԱՆ**

Նուէր՝ Օր. Գոհարիկ Գէորգեանին

Բագմախորան Եկեղեցին եւ Սիւնը 1931–ի երկրաշարժէն առաջ

Սիւնեաց երկիրը, այսօրուան՝ Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի շրջաններէն կազմուած, Հայաստանի հիւսիս – արեւելեան ծայր աշխարհին նստած, իր մասնաւոր տեղը ունի Հայոց Պատմութեան եւ հայկական ճարտարապետութեան մէջ: Այդ – ղէն՝ Հայոց արքունիքին մէջ՝ Սիւնեաց իշխանները՝ Հայոց թագաւորէն անմի – ջապէս վերջ կու գային եւ իրենց բարձրը՝ թագաւորական տաճարին մէջ (Aula Magna), ուր Փաւստոս Բիւզանդացի կը հաշուէր 400 բարձեր հայ ազնուականութեան, թագաւորական գահին անմիջական յաջորդներն էին:

Սիւնեաց երկրի աշխարհագրական դիրքն էր որ իրեն կու տար իր մասնաւոր բնոյթը: Բարձրաբերձ լեռներով ծածկուած, ուր «Իշխանասար»ը կը հասնի 3552 մ. բարձրութեան մը, հատուածուած կիրճերով եւ անդնդախոր հեղեղատներով, և գետակներով, ուր արեւը՝ հազիւ թէ միջօրէին իր լոյսը կը հասցնէ մինչեւ կիրճին եւ կամ հեղեղատին յատակը: Օրինակ՝ Գրիսի վերեւ գտնուղ կիրճը, որ յատկանշօրէն՝ կը կոչեն «Մթնաձոր», եւ կամ խստաչունչ Հաւիձորի կիրճը: Սիւնեաց լեռնաշխարհը հատուածող այս հեղեղատներէն եւ գետակներէն՝ «Որոտան»ը կը հոսի Տաթեւի մօտ՝ «Սատանայի կամուրջ»ին տակէն, որուտամի նման մնայուն աղմուկով մը, ուրկէ կու գայ իր անունը՝ «Որոտան»: Ամէն լեռնաշխարհ ունի իր «Սատանայի կամուրջ»ը: Զուիցերիոյ մէջ ալ, կոթարի լեռնաշխարհը ունի իր «Սատանայի կամուրջ»ը, անդնդախոր հեղեղատի մը վրայ ձգուած: Հաւանաբար այս անունը ներշնչուած ըլլայ տեղւոյն սարսռաբեր տեսարանէն, աւելի քան՝ աւանդութենէ մը:

Սիւնեաց այս բարձրաբերձ լեռները ծածկուած են սաղարթախիտ մութ անտառներով, երբեմն կտրատուած ալպեան դաշտադետիններով, որոնք կը յառաջանան մինչեւ հեղեղատներու քարափները, որոնց բարձունքէն կը նային վարը՝ մթնշաղի մէջ թաւալող ջուրերու որոտալի յորձանքները:

Այսպիսի կազմութիւն մը ունեցող լեռնաշխարհ մը, գերազանցապէս յարմար է ժողովրդական աւանդութեանց ծնունդին եւ զարգանալուն: Բնութիւնը՝ հոն դրած է բոլոր նիւթերը, մութ անտառներ, խորխոր հովիտներ, սարսափ ազդող կիրճեր, որոտացող հեղեղատներ, ժողովուրդին երեւակայութիւնը զրգռելու եւ աւանդութիւններու ծնունդ տալու համար: «Մթնաձոր»ի մասին՝ աւանդութիւնը կը պատմէ թէ, առենին գտնուած է շատ գեղեցիկ աղջիկ մը՝ աղքատ: Ան՝ այնքան գեղեցիկ էր որ՝ երբ կը ծիծաղէր, չորս կողմը ծաղիկները կը բացուէին, իսկ երբ կու լար՝ անձրեւ կը տեղար: Օր մը, «չարեր» այս գեղեց – կուհիւնը կ'առեւանգեն եւ կը տանին կը կապեն՝ հեղհեղատի ամէնէն մութ ան – կիւնին մէջ, ուր մինչեւ այսօր ան կու լայ իր վիճակին վրայ եւ ասոր համար է որ «Մթնաձոր»ը միշտ թաւալ է և անձրեւոտ: Անդնդախոր Որոտանի կիրճը կը ձեւաւորէ լեռնաբազուկ մը, զայն երեք կողմէն շրջապատելով, այս լեռնաբազուկը կը ձեւաւորէ երեք ժայռեր, որոնց մէջտեղինը, ժողովրդական աւանդութեամբ կը կոչուի՝ «Շահանդուխտի ժայռ» եւ կամ «Հարսնաքար»: Եւ աւանդութիւնը կը պատմէ՝ – «Աղուանից արքայի չքնաղ դուստրը՝ Շահանդուխտը Սիւնեաց իշխանի որդուոյն՝ Սմբատի հարսը կը բերէին: Ճամբան կ'անցնէր սաղարթախիտ, մութ անտառներու մէջէն, ուր արդէն տեղատորուած՝ դարանակալ մոլոկ հրոսակներ կը յարձակին իշխանուհիին չքախուժին վրայ, դերելու համար աննման օրիորդը: Մինչ իշխանուհիին հետեւորդները կը ջանային ետ մղել հրոսակները, ան զգալով վերահաս վտանգը՝ կը հարուածէ իր նժոյգը, որ առջ կը վազէ՝ անտառէն դուրս, եւ հասնելով Որոտանի վիհին եզերքը՝ կը նետուի քառաժայռէն վար: Հրաշք. իշխանուհի Շահանդուխտը եւ իր նժոյգը անվնաս կը հասնին վիհին խորը: Ի երախտագիտութիւն այս հրաշքին, Շահանդուխտ կ'որոշէ այդ լեռնաբազուկին վրայ հիմնել եկեղեցի մը»:

Շահանդուխտի այս եկեղեցին եղաւ սկզբնական կորիզը Որոտնավանքի, աւելի վերջ, իր ամուսնոյն՝ Սմբատի եւ իր որդւոյն հսկողութեան տակ, այս չէնքին չուրջ հաւաքուեցան վանական շէնութիւններ եւ մանաւանդ՝ Շահանդուխտի եկեղեցւոյն հարաւ–արեւելեան կողմը կառուցուեցաւ բազմախորան՝ դմբեթաւոր եկեղեցին: Սկզբնական եկեղեցիէն առաջ գալով՝ մեծ վանք մը՝ Որոտնավանքը (1006), որ կազմեց Սիւնեաց ճարտարապետական դպրոցին գլխաւոր մէկ շինութիւնը:

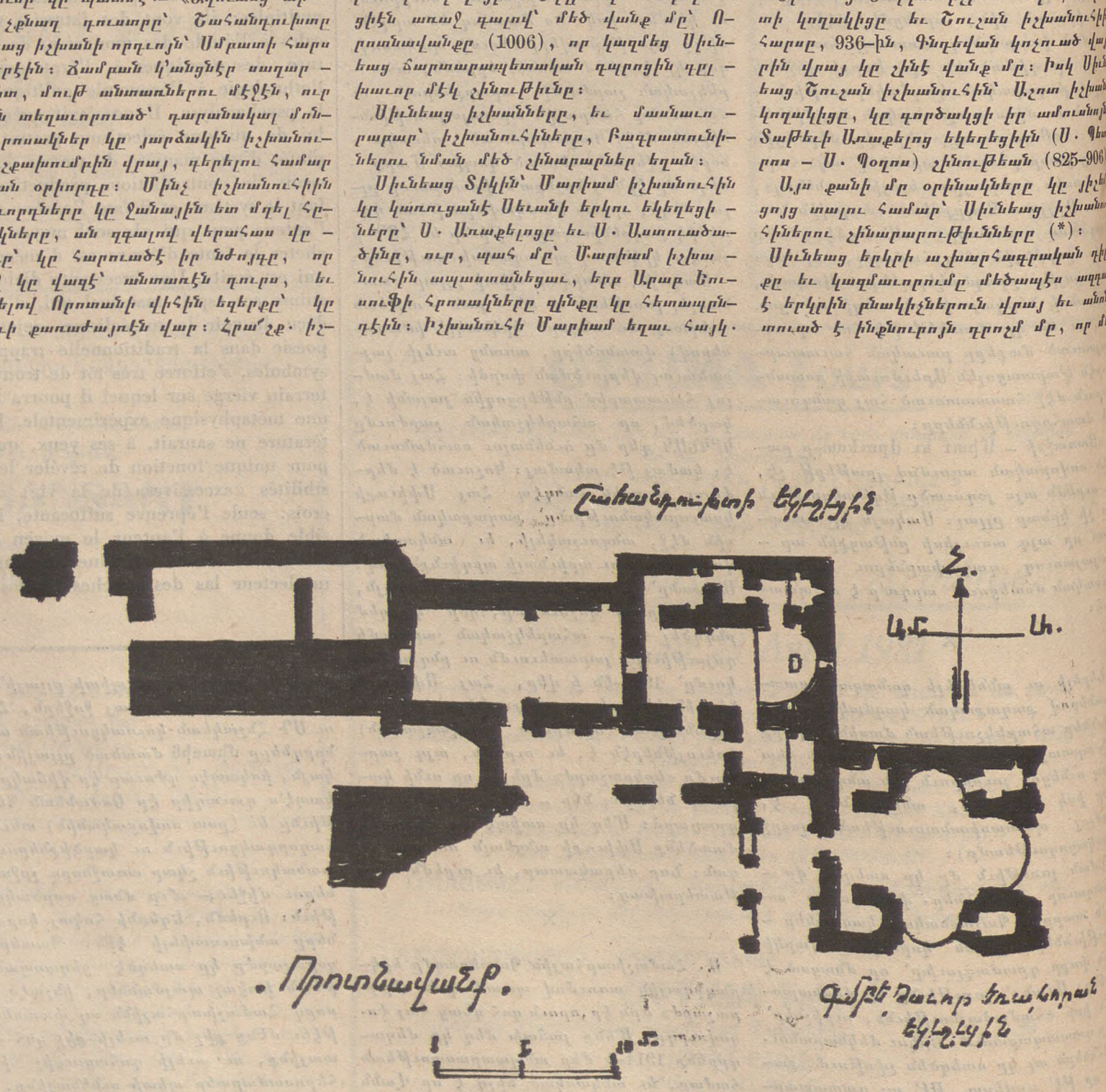
Սիւնեաց իշխանները, եւ մանաւանդ՝ իշխանուհիները, բազմաթուին ներու նման մեծ շինարարներ եղան:

Սիւնեաց Տիկին՝ Մարիամ իշխանուհին կը կառուցանէ Սեւանի երկու եկեղեցիները՝ Ս. Առաքելոցը եւ Ս. Աստուածածինը, ուր, պահ մը՝ Մարիամ իշխանուհին ապաստանեցաւ, երբ Արաբ Եուսուֆի հրոսակները զինքը կը հետապնդէին: Իշխանուհի Մարիամ եղաւ հայկ. ճարտարապետութեան, Սիւնեաց դպրոցին իսկական զօրավիգը եւ ներշնչողը: Ան՝ չինել տուաւ նաեւ Մարտունիի շրջանին Զորափորի Շողակաւանքը (877 – 886), զոր կոչեց՝ Ս. Պետրոս: Այս եկեղեցիին վերակազմութիւնը կը պարտինք ճարտարապետ՝ Ս. Խ. Մնացականեանի: Մարիամ իշխանուհին, 903–ին գլուխ հանեց նաեւ «վիմատաշ կոփածովք, շատածախս գանճիւք եւ մեծաչեան վաստակոք» իր եղբօր՝ Շապուհ Բագրատունիի հաշուոյն, Վանեվանի Ս. Լուսաւորիչ վանական համայնքը:

Սիւնեաց Սոփիա իշխանուհին, Սմբատի կողակիցը եւ Շուշան իշխանուհիին հարսը, 936–ին, Գնդեվան կոչուած վայրին վրայ կը շինէ վանք մը: Իսկ Սիւնեաց Շուշան իշխանուհին՝ Աչոտ իշխանի կողակիցը, կը գործակցի իր ամուսնոյ՝ Տաթեւի Առաքելոց եկեղեցիին (Ս. Պետրոս – Ս. Պօղոս) շինութեան (825–906):

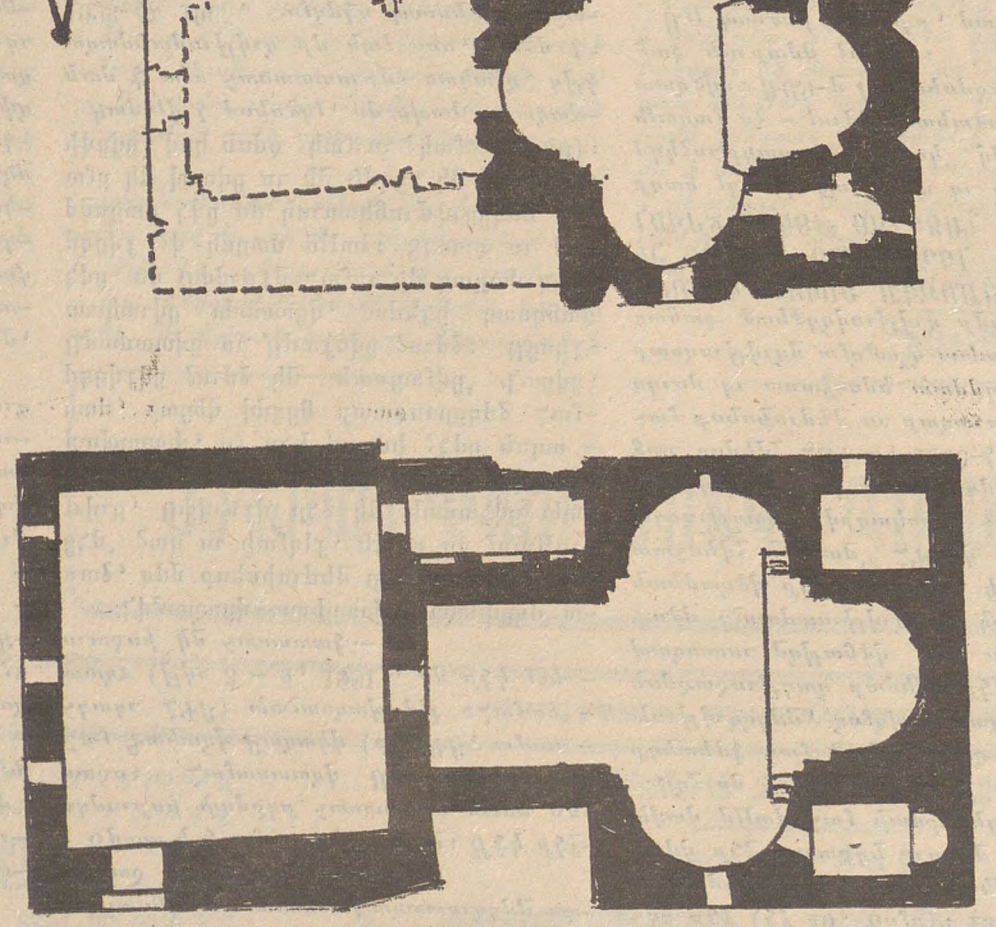
Այս քանի մը օրինակները կը յիշեցոյց տալու համար՝ Սիւնեաց իշխանուհիներու շինարարութիւնները (*):

Սիւնեաց երկրի աշխարհագրական դիրքը եւ կազմաւորումը մեծապէս ազդած է երկրին բնակիչներուն վրայ եւ անոնց տուած է ինքնուրոյն դրոշմ մը, որ մե-

Ընդհանուր յատակագիծը

Ս. Ալաջալովի նախագիծը

Գ. Ղազինցի նախագիծը

Սրբեցաց եռամասնախոտորեքան գլխարկ. նոսրօրսոց գլխարկ՝ հատակագծի:

Ս. Ալաջալովի նախագիծը ուշադրության է արժանացել, սակայն նրա հեղինակը չի հետևել ճարտարապետական հուշարձանների վերականգնման ընդունված կանոններին, ինչպես նաև ճարտարապետական հուշարձանների տարածքում նոր շինարարություն կատարելու պահանջներին։ Նախագծի հեղինակը ավերակների տեղում նոր շենք է կառուցել՝ ոչ մի կերպ չհամապատասխանեցնելով այն հին ճարտարապետական կառույցներին։ Նա ոչ միայն չի ամրացրել հին պատերի մնացորդները, այլև ավերել է դրանք։ Ընդունելի չէ նաև նախագծի հեղինակի այն առաջարկը, որ Տաթևի վանքի մոտ գտնվող Գլաձորի ձորում կառուցվի 1931 թվականին հրդեհված Գիտությունների ակադեմիայի նոր շենքը։ Ս. Ալաջալովի նախագիծը ոչ մի կերպ չի համապատասխանում Գլաձորի ձորի ընդհանուր տեսքին։ Նա ոչ միայն չի ներդաշնակվում շրջապատող լանդշաֆտի հետ, այլև ամբողջովին խախտում է նրա ներդաշնակությունը։

Ս. Ալաջալովի նախագծի հեղինակը, ինչպես նաև մյուս նախագծերի հեղինակները, ուշադրություն չեն դարձրել Գլաձորի ձորի ռելիեֆի առանձնահատկությունների վրա։ Ձորի ռելիեֆը ենթադրում է ամֆիթատրոնաձև շենքերի կառուցում, որոնք ձորի լանջերի հետ միասին կազմեն մեկ ամբողջական կոմպոզիցիա։ Ս. Ալաջալովի նախագծում շենքերը ձորի լանջերի հետ միասին չեն կազմում որևէ ամբողջական կոմպոզիցիա։ Նրանք ձորի լանջերի հետ կապված չեն, նրանք կանգնած են ձորի հատակին, ինչպես ոտքերի վրա կանգնած մարդիկ։ Ս. Ալաջալովի նախագծում ձորի լանջերը ոչ մի կերպ չեն օգտագործված։ Ձորի լանջերը ոչ միայն չեն ընդգծում շենքերի ճարտարապետական ձևերը, այլև ընդհակառակը, խեղաթյուրում են դրանք։ Ս. Ալաջալովի նախագծում ձորի լանջերը ոչ միայն չեն ընդգծում շենքերի ճարտարապետական ձևերը, այլև ընդհակառակը, խեղաթյուրում են դրանք։

Ս. Ալաջալովի նախագծում ձորի լանջերը ոչ միայն չեն ընդգծում շենքերի ճարտարապետական ձևերը, այլև ընդհակառակը, խեղաթյուրում են դրանք։ Ս. Ալաջալովի նախագծում

ԱՆ-ԲԱՆ ԶՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

(Շար· Ա· էջէն)

ցումը անխուսափելի էր, տուեալ պատմական իրավիճակին մէջ:

Սակայն, եթէ ցեղասպանութիւնը անխուսափելի էր, անոր հանդէպ մեր ունեցած հակազդեցութիւնը՝ այդպէս չէր: Ունեցանք երկու «պատասխան», այդ քսմնելի արարքին: Առաջինը՝ Հայաս – տանի Հանրապետութիւնն ու Ուիլսընեան սահմաններն էին,– միակ «զոհացուցիչ» պատասխանը, որ կարելի էր տալ ենեղեռնին: «Վրէժ»ը, ուրիչ որեւէ իմաս – տով, անընդունելի է: Ազգի մը եւ մը – չակոյթի մը բնաջնջումը սպանդի և թիւի հարց չէ.նման արիւնահոսութիւն՝ ոսոխի արիւնը չէ որ կը պահանջէ գլխաւորա – բար, այլ ամբակառոյց վերահաստատու – մը ճի՛շդ այն ազգային միաւորին, որուն բնաջնջման լծուած էր թշնամին:

1918–էն 1920 տրուած պատասխանը, Ուիլսընեան սահմաններով օժտուած Հա – յաստանի Հանրապետութիւնը, պիտի փակէր Հայկ· Հարցը, եթէ կարենար տեւել: Պիտի խնկարկուէր մեր նահատակներուն յիշատակը, ու հայ Պետութիւնը պիտի հետապնդէր դատական ատեաններու գումը,– այն գումը՝ որ 1919–ին արդէն Պոլսոյ մէջ պատժեց օսմանեան Պետութեան պաշտօնեաներէն ոմանք, եւ որ պիտի պատժէր ուրիշներ, Դաշնակից – ներու ընդհանուր եւ օրինապահ հսկողու – թեամբ:

1920–էն 1923 պատահող դէպքերը, ու մանաւանդ Լոզանի դաշնագիրը, վերոյին աղաղակող հարցումի մը վերածեցին Հայկ· Հարցը· բացին արիւնոտ թղթա – ծըրարը:

Անշուշտ, Սովետ· Հայաստանը թէ՛ ո – րոշ չափով կը պատասխանէ հին հար – ցումներուն, թէ՛ ալ ժառանգորդն է ու – րիշ հարցերու: Սակայն, քաղաքական ներկայ իրավիճակի բերումով, ան չի կրնար ստանձնել իրեն սահմանուած պարտականութիւնը: Եւ ուրեմն, ահա Սփիւռքը, որ զուտ իրեն յատուկ, գոյա – տեւման զանազան հարցականներու կող – քին՝ 1940–էն ի վեր ակամայ ժառանգած է հարցեր, որոնք արդար աշխարհի մը մէջ իրը պիտի չըլլայի՛ն· իր տակր կազ – մակերպութիւններուն բեռը ըլլալու տեղ, Հայ Պետութե՛ան մը բեռը պիտի ըլլա – յին: Սակայն, ամէն Հայ դիտէ, թէ ար – դարութիւնն ու մենք նոյն ատեանները չենք յաճախեր:

1920–էն 1923, ՀԲԴ–ն եղաւ սփիւռքեան միակ կազմակերպութիւնը, որ ստանձ – նեց Եղեռնեան հարցումին պատասխա – նելու պատասխանատուութիւնը,– Թէհ – լիրեան, Շիրակեան եւ ուրիշներ պատաս – խանող առաջին յօդուածին առաջին մի քանի տողերը դրեցին: Եւ այդչափ:

Կը թուի թէ, 1920–ական ու 1930–ական թուականներուն ուրիշ խարխափումներ ալ եղան: Պատասխանը չարունակելու, Թուրքին հետ խօսքով ու գործով Հայկ· Հարցին մասին «խօսակցելու» ծրագիրը – ներ առաջարկուեցան: Թէ ի՞նչ կ'ուզէին Շահան Նաթալի կամ Մարոկոցականնե – րը, անկեղծօրէն չեմ դիտեր: Մեր պատ – մութիւնը մե՛նք իսկ այնքա՞ն գրաքըն – նութեան ու զեղծումի ենթարկած ենք, որ դժուար է դիմնալ թէ որքա՞ն ճշմար – տութիւն կայ նման անձերու եւ չար – ժումներու մասին ըսուածին մէջ: Ամէն պարագայի, դիտենք որ 1923–էն 1973, պատմութեան «հարցում – պատասխան»ը չարունակելու մեր բոլոր փորձերը ա – պարդիւն էին: Փոշոտած թղթածրարներ արտադրեցին· ուրիշ ոչի՛նչ:

Կարելի է, նոյնիսկ արդար է ըսել, որ անզօր չէին մեր կազմակերպութիւն – ները: Մօտէն ծանօթ եմ Հայ Օգնութեան Միութեան (Կալոյտ Խաչ) տարած հրա – կայ ճիդին, որ բազմահազար որբեր փըր – կեց անապատէն: Գիտեմ որ Բարեգործա – կանն ալ կարեւոր աշխատանք տարաւ: Անկարելի է արհամարհել կամ անդիտա – նալ այդ զոհողութիւնները, սակայն, մի – աժամանակ պէտք է չեչտել որ փրկուող, բարգաւաճող, քաղքենիացող ժողովուրդի մը ստեղծումը, Սփիւռքի մէջ, անձեր կը փրկէ, գուցէ նոյնիսկ էքզիֆական հա – ւաքականութեան մը փրկութեան կարե – լիութիւնը կը ստեղծէ, սակայն ԱԶԳԻ մը վերակենդանացումը չէ (հակառակ ազ – գապահպանման հոլովումին): Ը ս տ ահաբեկչական կազմակերպութիւննե – րուն, ազգ մը ունի հարցեր, հարցում – ներ եւ իրաւունքներ, ինչպէս նաեւ յա – նուն անոնց խօսողներ ու գործողներ: կը հաստատեմ, որ այդ իրաւունքներուն եւ հարցերուն պատասխանատուները ան – տեսած են զանոնք:

Շիտա՞կ է այս ամփոփումը: Մէկ մէջ – բերումով փորձեմ հաստատել ցարդ դը – րածս: Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակի (ՀԱՀԳԲ, այսու – հետեւ ՀԳԲ) պաշտօնաթերթի «Հայաս – տան» (թիւ 3 – 4, 1981), իր մէկ յօդ – ուածով կը հաստատէ.–

« Լիբանանի տագնապէն տարիներ ա – ռաջ, երբ ժողովուրդը մէկ մտածում ու – նէր՝ շահ ու վայելք, դրամ ու շռայլու – թիւն, Սփիւռքի մէջ կը պտըտէին պա – տանիներ, որոնք ոչ մէկ բանով չէին ու – րախանար, ոչ մէկ բանով չէին գոհա – նար, բանզի իրենց մտածումները Հայ – րենիքին շուրջ կը դառնային՝ վանին, Արարատին ու Արաքսին շուրջ: Անոնք, տակաւին պատանի, արդէն հասկցած էին, որ Սփիւռքը Հայու մը համար հայ – րենիք չի կրնար ըլլալ: Տեսած ու ըմ – բռնած էին որ կուսակցութիւնները մի – այն կը խօսին ու կը գրեն, կը խօսին ու վիճին, իսկ գործ չկայ ու չկայ» (էջ 40):

Կարելի է բողոքել, որ սխալ ու անար – դար է այս հաստատումը· սակայն, եթէ անարդարութիւն մը կայ հոս, փոքր է: 1923–էն 1965, հայերէն խօսող հայ ճա – ռախօսներ հայախօս բազմութիւններու պատմեցին մեր ժողովուրդին ցաւերը: Ուրիշ ոչի՛նչ: Ես բանին (խօսքին ու գը – րութեան) շատ աւելի մեծ կարեւորու – թիւն կը յատկացնեմ, քան ՀԳԲ–ը, սա – կայն, ստիպուած եմ ընդունիլ, որ նոյ – նի՛սկ բանական մարդին մէջ ազդու չե – զան մեր կազմակերպութիւնները: Օրի – նակ մը: Մէկ կողմէն զանգատեցան որ եղեռնը աշխարհին ներկայացնել դժուար է, քանի որ լուսանկարներ ու փաստա – թուղթերը քիչ են, Տէյր – էլ – Զօրի ֆիլմեր չկան, ինչպէս կան՝ օրինակ, Պիւխընվալտի եւ Աուշվիցի ֆիլմեր: Շի – տակ է: Սակայն ինչո՞ւ չկազմակերպուե – ցաւ վերապրողներու յուշերը արձանա – գրելու եւ ձայնագրելու դիտական փորձ մը: Մենք իրը թէ երկար պատմութիւն ունեցող ու պատմութիւնը յարգող ժո – ղովուրդ ենք: Սակայն, ահա զուտ բանի մարզին մէջ ինկող անվնաս ու օգտակար աշխատանք, զոր ո՛չ ոք ստանձնեց, 1970–ական թուականներէն առաջ:

Իրարու պատմել մեր ցաւերը, լուրջ աշխատանք չէր: ՄԱԿ–ի մօտ տարուած ճիդերը անիմաստ չէին, սակայն դատա – պարտուած էին ապարդիւն մնալու:

Իսկ եթէ Ցեղասպանութեան հրատապ հարցին մէջ դատապարտուած էին ան – պըտուղ մնալու մեր կազմակերպութիւն – ներու ջանքերը, ալ ո՛ւր մնաց հողի հար – ցը, որ համաշխարհային դատական կամ ուրիշ որեւէ ատեանի առջեւ գոյութիւն չունի: Վերջապէս՝ ինչպէ՞ս պահանջել հող մը: Կարելի է, եթէ անոր վրայ կ'ապրի ժողովուրդ մը,– բայց մենք հոն թիւ չունինք այլեւս: Կարելի է պահան – ջել զայն՝ եթէ պահանջատէր Պետութիւն մը ահմանակից է,– ինչպէս, օրինակ, Ֆրանսան կը պահանջէր Ալզասն ու Լո – ռէնը:

Ասոնցմէ դուրս ի՞նչ ձեւեր կան ու կա – յին՝ Հայկ· Հարցը հետապնդելու: Կար բառը, որուն դրա – սփռումն ու ձայնա – սփռումը կը պահանջէ դիտական պատ – րաստութիւն ունեցող մտաւորական խօս – նակներ, կազմակերպութիւն եւ դրամ: Զգոյացուցինք, թէեւ կրնայինք· կա՛ր հում նիւթը, չկար՝ առաջնորդ տարրը:

*Այս հարցին մէջ, պէտք է ըսել, ՀԳԲ–ը անարդար է, ՀՅԴ–ի հաւցէին ուղղած իր մեղադրանքներով: Կը մեղադրէ ՀՅԴ–ը, որ չիրականացուց կարելին,– սակայն, այդ Հայ ՄԻԱՑԵԱԼ ժողովուրդի մը եւ առաջնորդ տարրի մը կարելին էր, եւ ոչ ՀՅԴ–ին: Ջմռռնանք, որ հայ ժողովուր – դը աւանդաբար իր եկեղեցիներուն եւ Բարեգործականին տուած է իր «ազգա – յին» կամ «հանրային» եկամուտին 95 առ հարիւրը: Նաեւ, ներկայիս, իր դպրոց – ներուն: Սակայն, այս գումարները հա – կակշռի տակ գտնուող գումարներ եղած են միշտ, ու անոնց տէրերը՝ հայ կղե – րականութիւնը, հայ ջոջերը, հայ ուսու – ցիչներն ու թաղականները, մտահոգ էին դիրքով ու ապրուստով: (Գոնէ երկրորդ մտահոգութիւնը հասկնալի պէտք է ըլ – լայ նոյնիսկ ՀԳԲ–ի երիտասարդներուն, որոնցմէ մին կը գրէ որ Բանակի երի – տասարդները, թաքստոցներու մէջ իրենց անցուցած կէս – անօթի օրերուն, կամ ծոմ կը պահէին, կամ, խաշուած ու տապկուած հաւկիթով կ'ապրէին, քանի որ այդ ժամն անունդ է, արդի աշխար – հին մէջ (էջ 40, Նոյն): 1930–ին, սիրե – լի բարեկամները, Նոր Գիւղի կամ Նա – լի բարեկամները, Նոր Գիւղի կամ Նա – լի բարեկամները, Նոր Գիւղի կամ Նա

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
3
MARDI
3 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.855

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.855

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Նախկին ևսխսգահ՝ ՃԷլալ Պայար եւ հայկ. հարցը

—o—

«Թէրճիման»ի ծանօթ աշխատակիցը՝ Ահմէտ Գապագլը վերջերս կը պատմէ ևսխկին Նախագահ ՃԷլալ Պայարի հետ ունեցած տեսակցութիւնները: Այդ առ – թիւ, տեղ մը կ՚անդրադառնայ նաեւ հայ եւ թուրք յարաբերութիւններուն եւ կու – տայ Պայարի տեսակէտը. –

×

«Պայարի համաձայն Թուրք – Քիւրտ – Հայ համայնավարներ այսօր ալ Սովետ – ներու հրահանգներով կը ջանային Արե – ւելեան Անատոլուի մէջ Հայաստան մը հիմնել: Կարգ մը Քիւրտեր եւ Թուրքեր ալ կուրօրէն կը ծառայէին Սովետներու եւ աշխարհի ամէն կողմը թեւեր ունեցող Սովետական Հայաստանի այդ նպատակ – ներուն:

«Յարգելի Պայարին հարցուցինք.

- Զուգահեռ կը տեսնէ՞ք Սէվրի հա – մաձայնութեան եւ այսօրուան անջատո – ղական նպատակներու միջեւ:

- Սէվրի դաշնագրին մէջ Հայաստանի համար տեղ մը զատուած էր: Դուվայը - Մելիյէի ամենամեծ յաջողութիւնը ե – ղաւ պատռել մեր հայրենիքը բաժան – բաժան ընել ուզող այդ դաշնագիրը եւ անոր տեղ ստորագրել Լոզանի դաշնա – գիրը:

Այդ շրջաններուն Ամերիկայի Նախա – գահ Ուիլսոն մեր վեց նահանգները Հա – յաստանի տալու, Տրապիզոնն ալ Հա – յաստանի նաւահանգիստը դարձնելու փափաքները ունէր:

Այսօր ալ Համայնավարներու բուն ո – րոշումին մասին բան մը չեմ կրնար ը – սել, բայց անոնց նպատակը չէ փոխ – ուած: երկու հաւանականութիւններ դո – յութիւն ունին:

1.- Թերեւս պիտի ջանան եւս բերել Սէվրը: Մեր երկրին մէկ մասը Հայաս – տան նկատելով, թերեւս ալ Տրապիզոնը այդ երկրին նաւահանգիստը պիտի դար – ձնեն: Աւելի վերջ Հայկական Պետու – թիւն մը հիմնելու ցնորքով ...: Պաղես – տինի մէջ ինչպէս որ տեղաւորեցին Հըր – եաները, աշխարհի ամէն կողմը ցրուած Հայերն ալ հոս պիտի բերեն ու բնակէ – ցնեն:

2.- Ինչպէս ծանօթ է, կարսէն անդին Սովետական Հայաստանը կայ, ահա մեր Արեւելեան կարգ մը նահանգները անոր հետ պիտի միացնեն: Հիմա համայնա – վարները աւելի շատ այս նպատակին համար է որ կ՚աշխատին:

– Իսկ ինչե՞ր պիտի ըսէք աշխարհի ամէն կողմը մեր դիւանագէտները վատո – րէն սպասող նոր Դաշնակցականներու մասին:

- Առաջին Աշխարհամարտին երբ մեր բանակը կը կռուէր Ռուսերու դէմ, Հա – յերը, որոնք Ռուսերու կողմէ կազմա – կերպուած ու զինուած էին, մեզ մեր կռնակէն դաշունահարեցին: Բնաջնջեցին մեր պարենաւորման ու փոխադրական ճամբաները: Անոնք Ցարին կը սպասար – կէին, ցարէն Թոշակ կ՚առնէին: Իրենց նպատակն ալ Ցարի պաշտպանութեան տակ Հայկական Պետութիւն մը հիմնել էր: Առոր համար ալ Ապտիւլհամիտի դէմ ռումբով յարձակում գործելու չափ առաջ գացած էին: Ոճիրները գործելով մեծ պետութիւններու ուշադրութիւնը գրաւել, անոնց գութը շարժել կը ջանա – յին:

Անհաւանիկ Հայոց վիճակը այս էր երբ մենք Անատոլուի մէջ մահու կենաց պայ – քար կը տանէինք: Կա՛մ անոնք պիտի ապրէին, կա՛մ մենք պիտի ապրէինք: Կը հարցնեմ ձեզի. «Դուք մահացէք, անոնք ապրին» կրնա՞ք ըսել: Եթէ Հայկական գաղը յաջողած ըլլար, մենք Անգարայի մէջ չէինք կրնար հաւաքուիլ: Չէինք կրնար նաեւ տանիլ Ազգային մեր Պայ – քարը:

«Հայերը պատմութեան մէջ երբեք պե – տութիւն չեն կրցած ըլլալ: Պատմու – թեան մէջ չինուած սուտեր են: Այո, մեր մօտ հայ փոքրամասնութիւն մը կար եւ բոլոր փոքրամասնութիւններէն աւելի շատ յարգ կը վայելէր: Մոռածեցէք անգամ մը: Պալքանեան պատերազմի ընթացքին մեր Արտաքին Նախարարը Հայ մըն էր: Ապտիւլհամիտի Գանձային Նախարարն ալ Ցովհաննէս Էֆէնտի (փաշա) էր:

«Իրբեւ վկայ կ՚ըսեմ. Հայոց բան չէ կատարուած: Բ ա յ ց իրենց ըրածներուն դէմ խիստ փոխադարձութիւն տեսած են: Առանց պատճառի ցեղ մը բնաջնջելու ամբաստանութիւնը մեր ազ – գին հասցէին ըրպարտութիւն է: Միայն ինքնապաշտպանութեան դիրքի մէջ գըտ – նուած ենք: Անոնց ըրածը ջորզչութիւն է»:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ համագումարը վաւերացուց իր նախագահին՝ Միշէլ Քրէվոյի թեկնածութիւնը Հանրապե – տութեան նախագահութեան: Պարզ է որ Բ. շրջանին, Քրէվո կը հրաւիրէ իրեն քուէարկողները, որ իրենց ձայները տան Միթերանի մինչ որ պատճառ կը գտնայ հարց տալու թէ աւելորդ չէ՞ այս թեկ – նածութիւնը: Քրէվոյի պատճառաբանու – թիւնը սա է: – Ձախ արմատական – ները պէտք է ներկայ ըլլան ձախին մարդ – կային տարողութիւնը ցոյց տալու հա – մար ընդդէմ պիւրոքրասիին (Համայնա – վար) եւ թեֆլոքրասիին (Ընկերվարա – կան) մէջ տեղ դնելու համար կեդրոն – ձախը: Ցետոյ, Քրէվո կ՚աւելցնէ. – «Ձախը կը կորսնցնէ եթէ ներկայ չըլ – լանք Ա. շրջանին»:

ՖՐԱՆՍԱ արդէլք դրաւ հրթիռարձակ 10 վընտեքներուն վրայ զոր պէտք է յանձ – նէր Լիբիոյ, ըստ 1977-ին եղած ապըս – պրանքի մը: Տրուած պատճառն այն է թէ Լիբիոյ խաղացած դերը Ջատի մէջ դատապարտելի նկատուած է Ֆրանսայի կողմէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ խորհրդային համայնա – վար կուսակցութեան 26-րդ համագու – մարին, Իտալիոյ պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Ճիանկարլօ Փայէթթա ար – տօնութիւն չստացաւ խօսք առնելու հա – մագումարին առջեւ, որովհետեւ մեր – ժած էր բարեփոխել իր խօսելիք ճառը: Ի վերջոյ քովի սրահը ղրկուած է (սէն – տիքաներու տունը) եւ հոն միայն կըր – ցած է իր ելոյթը ունենալ: Այս «պատի – ժը» շատ չէ զարմացուցած տրուած ըլ – լալով, որ Բրեժնեւ, արդէն իր տեղեկա – գրին մէջ, չէր յիշած Իտալիոյ համայ – նավար կուսակցութիւնը «արեւմտեան լաւ կուսակցութիւններու» կարգին: Փա – յէթթա չէր ակնկալած փոփոխութիւն ընել ոչ Աֆղանիստանի, ոչ ալ Լեհաստանի մասին: Առաջինին պարագային կ՚ըսէր. – «Անհրաժեշտ կը նկատենք բանակցուած քաղաքական լուծում մը չհակակից կող – մերու միջեւ, որ յանգի դուրս ձգելու որեւէ միջամտութիւն եւ օտար զօրքի որեւէ ներկայութիւն եւ երաշխաւորէ աֆղան ժողովուրդին իրաւունքները իր իսկ ճակատագիրը որոշելու»: Գալով Լե – հաստանի, յայտարարած է թէ իտալա – ցի համայնավարները ուշի ուշով բայց ոչ առանց մտահոգութեան այլեւ յոյ – սով եւ վստահութեամբ հետեւած են դէպքերուն. – «Բանուորներու պահանջ – ները եւ միաժամանակ քննադատու – թիւնն ու ինքնաքննադատութիւնը, լեհ համայնավարներու պէտք է մը – դեն վերածնունդի մը այնպէս ինչպէս կը թուի որ մէջտեղ դրուած է այսօր: Կը խորհինք որ քաղաքական լուծում մը երաշխաւորուած ժողովրդական մասնակ – ցութեամբ եւ համաձայնութեամբ, լեհ ժողովուրդի անկախութեան եւ ինքնա – վարութեան ամբողջական յարգանքին մէջ, կրնայ եւ պէտք է ապահովէ Լե – հաստանի ընկերվարական զարգացումը, վերածնունդը եւ անկախութիւնը որու համար այնքան զոհողութիւններու հա – նանեցաւ»: Մնաց որ, Մորհ. Միւթիւ – նը ընդհանրապէս դժգոհ է խորհրդային կուսակցութեան վարած քաղաքականու – թենէն:

ՊԱՄՔ անկատողական էջա չարժումին գինուորական ճիւղը ազատ արձակեց ե – րեք հիւպատոսները (Ուտուկուէյ, Սալ – վատոր, Աւստրիա) եւ մամուլի ասուլի – սի մը ընթացքին «դաղար մը» յայտնեց, ճշդելով թէ ցնոր տնօրինութիւն կը դադ – րեցնէ գինեալ պայքարը: Կոչ ըրաւ նաեւ աւելի ծայրայեղներուն նոյն դիրքը բըռ – նել: Ըստ էջա-ի «պասք երկիրը կը դտնուի այնպիսի պահու մը, ուր գինեալ պայքարը պէտք է քաշուի եւ տեղ տայ այլ միջոցներու լուծելու համար հար – ցերը»: Հակառակ ասոր, նոր մահափոր – ձեր եղան չաթաթավերջին եւ երեք ոս – տիկաններ վիրաւորուեցան, երկուքը՝ բաւական ծանրօրէն: Այս արարքը կը նկատուի անչաւողականներուն տեսակ մը պատասխանը գինուորական ճիւղին հրաւէրին:

ՍԱՌԱԿՈՍԻ Գինուորական Ակադեմիա – յին առջեւ, Մուան – Գարլոս թագաւորը ճառ մը խօսեցաւ իր շրջանաւարտութեան 25-ամեակին առթիւ եւ հակառակ պայ – մաններուն, Ջանաց չափաւոր ըլլալ եւ խնայել գինուորականներուն:

ՖԼՈՐԻԴԱ – ՄԵՐՈԺԻՍԻ բանտէն երկու չարագործներու չարժանկարային փա – խուստը Ուրբաթ առտու, կը չարունա – կէ սիւնակները լեցնել: Ծանօթ է, որ մինչ բանտարկեալները փութալով կը խաղա – յին բանտին մարզադաշտին վրայ թռան մը լծած է եւ հազիւ կէս վայրկեանի մէջ, երկու դատապարտեալները թռան մտած են ու մեկնած, մինչ ամէն մարդ շշմած կը մնար: Ցետոյ թռանը լծած է Փորթ տ՚Օրլէանի թենիսի դաշտը եւ եր – կու դատապարտեալներն ու երկու ան – ձերը, որոնք այս զգայացունց փախուս – տը կազմակերպած էին, կառք մը մտած ու փախած են եւ երկուշաբթի դեռ կը փնտռուէին: Փախուստը կազմակերպող – ները պարզապէս վարձած էին թռանը, յետոյ զէնքի սպառնալիքի տակ, ստի – պած՝ վարորդին որ Ֆլէօրի – Մերոժիսի բանտը իջնէ:

ԱՔԼԱՆԹԱՑԻ (Միացեալ – Նահանգ – ներ) մէջ սարսափ կը տիրէ տարիէ մը ի վեր, անհասկնալի սպանութիւններու պատճառով: Արդարեւ ցարդ 21 երեխայ սպաննուած է, որոնց միակ հասարակաց յայտարարը այն է թէ սեւ ու աղքատ էին: Նախագահ Ռէյկըն յաւուկ դաշնակ – ցային քննիչ յանձնախումբ մը նշանա – կած է:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. – ԱՐԵԻԻ ՄԱՐՍԷՅԼ. – Կիրակի, Մարտ 1-ին, հակառակորդի դաշտին վրայ, 1 – 1 հա – ւասար արդիւնք արձանագրեց Մարթիկի Ֆութպոլ ջէօպին հետ Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը:

«ԻՆԹԷՐՆԷՇԸՆԱԼ ՀԷՐԱԼՏ ԹՐԻՊԻՒՆ» ԵՒ

ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

—o—

Մարտ 2ի, իր թիւին, նամականիի բաժ – նին մէջ (էջ 6), Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտը նամակ մը հրատարակած է, ուր նամա – կագիրը՝ Արամ Զաւարեան, ժընեւէն կ՚անդրադառնայ նոյն թերթին լոյս ըն – ծայած մէկ յօդուածին (Ցունուար 24 – 25, «Յառաջ» Ցունուար 27) խորագրը – ուած «Հայ ահաբեկիչները, անտեսանե – լի, անխնայ, արդիւնաւոր», կարգ մը ճշդումներ ընելու համար: Կ՚ըսէ, ի մէջ այլոց. – Թէ այդ դրութիւնը կը խեղա – թիւրէ հայկ. դատին իրականութիւ – նը զայն ներկայացնելով իբրեւ մարք – սիստներու վոքըրիկ գաղտնի բանակի մը ստեղծումը որ կապ ունի Պաղեստինցի – ներու հետ եւ կը վայելէ խորհրդային համակրութիւնը: Իրականին մէջ, կ՚ըսէ Զաւարեան, հայկ. հարցը գլխաւորաբար ազգ. չարժում մըն է վերադարձելու հա – մար հայկ. հայրենիքը կեղեքուած Թուր – քիոյ կողմէ 20-րդ դարու Ա. ցեղասպա – նութենէն ետք (1915): Բոլոր Հայերը 60 տարի է այս անարդարութիւնը խա – ղաղօրէն յանձնեցին աշխարհի ուշադրու – թեան, որ խուլ մնաց: Ուրեմն, պէտք չէ զարմանալ եթէ այս անարդարութիւնը կարգ մը Հայեր մղեց բիրտ ուժի դիմե – լու, իբրեւ միակ միջոցը ազմուկ հանե – լու իրենց դատին չուրջ: Ու նամակագի – րը կը չարունակէ. – «Կարծիքները կը տարուբերին գործունէութեան նման ձեւի մը իմաստութեան մասին: Բայց եւ այն – պէս, ձեր յօդուածին մէջ, արձագանգ հանդիսանալով միայն ձախերու փոքրիկ խումբի մը՝ Հ. Գ. Բ., բոլոր Հայերը որպէս մարքսիստ կը ներկայացնէք հայկ. դատին մէջ: Հայերու մեծ մասը ոչ մէկ օտար գաղափարաբանութեան կողմ է: Ձեր թղթակիցը, անծանօթ պատճառով մը, բոլորովին կ՚անգիտանայ գոյու – թիւնն ու գործունէութիւնը «Հայկ. ցե – դասպանութեան արդարադատ մարտիկ – ներու», զուտ ազգ. հայկ. չարժում մը առանց որեւէ օտար կապի: Ըստ արեւ – մտեան մամուլի թղթակցութեանց, այս խումբը գործած է հակաթուրք արարք – ներու մեծ մասը վերջին 5 տարիներուն, ամէնէն վերջինը՝ Աւստրալիոյ Թուրք աւագ հիւպատոսին սպանութիւնն էր, ինչպէս յիշուած էր Հերըլտին մէջ 1980, Դեկտ. 18-ին: Ցաւալի է, որ մամուլը մինչ կ՚ափսոսայ ահաբեկչութիւնը, զայն կը քաջալերէ, երբ միայն բիրտ ուժի գործածութեան առեն կը գրէ: Հայկ. հարցը արդար հարց մըն է, որ իր հա – րատար արժէքն ունի եւ իրբեւ այդ պէտք է որ մամուլը անդրադառնայ առանց սպասելու որ յաջորդ ռումբը պայթի կամ յաջորդ թուրք դեսպանը սպան – նուի»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐ. 20 – 23)

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱԶԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի մէջ բացուած է նկարիչ Համ – բարձում Սահակեանի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած 30 գործերը կը պատ – կերացնեն Սիպերիոյ եւ Ծայրագոյն Արե – ւելքի հսկայ կառոյցները, կամայի կառ – քի գործատան բանուորները, Բելոռու – սիոյ եւ Ուկրանիոյ գիւղացիները:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ

Փարիզում, եօթանասունմէթ տարեկան հասակում վախճանուեց սփիւռքի ղրա – կանութեան հիմնադիրը սերնդի ներկա – յացուցիչներից մէկը՝ ականաւոր գրող Զարեհ Որբունին (Զարեհ Խօքսիւզեանը)։

Իր բազմաթիւ վէպերից մէկի՝ «Աս – ֆալթ»ի, յառաջաբանում Զ. Որբունին գրում էր. «Մարդը յաւիտեանս անհաշտ պիտի մնայ այդ անարդարութեան հետ եւ պիտի կռուի իր ամբողջ ուժով, կա – տաղի ընդվզումով մը երբեմն, իր գո – յութեանը սպառնացող անխուսափելի ուժին դէմ, որ մահն է»։

Որբունու ամբողջ կեանքը, գրական գործունէութիւնը այս պայքարի մարմ – նաւորումը եղաւ։ Եւ եթէ «այդ անար – դարութեան» դէմ մղուող կռիւը յատուկ է ընդհանրապէս մարդուն, ապա սփիւռ – քահայ գրողի համար դա առանձին խոր – հուրդ է ստանում, դառնում է կեանքի ծրագիրը, արբազան պարտքի պէս մի բան։ Ապացոյց, Ֆրանսահայ գրողների առա – ջին սերնդի՝ Շահնուրի, Շուշանեանի, Սարաֆեանի, Թօփալեանի, Զարդարեա – նի եւ Որբունու գրականութիւնը, որ առաջինը ազգարարեց հոգեւոր վերելքի անհրաժեշտութիւնը ընդդէմ սփիւռքում ծաւալուող «ճերմակ ջարդ»ի։

Իր առաջին վէպի՝ «Փորձ»ի, հերոսը թշուառութեան, սովի եւ բարոյալքումի մէջ իջնում է մինչեւ Մարսէյլի գոհինե – րը, դառնում կեանքի հոլովոյթից դուրս ընկած մի մարդ։ Բարոյական այս դա – հավիժումը եւ մարմնական մահը վէպն աւարտող հատուածում առես նոյնանում են, եւ վերջին տողերում մենք տեսնում ենք կեանքի յատակից յամառօրէն վեր բարձրացող տարագիր Հային ու հասկա – նում, որ նա այդ վճռական պահի մէջ ինչ–որ չափով յաղթեց նաեւ մահին։

Ա.յսպիսին են Որբունու բոլոր հերոս – ները՝ կեանքի ամէն անակնկալի դէմ – քում կռուելու պատրաստ, երբեք չընկ – ճուող, իւրաքանչիւր օրը եւ ժամը մար – դանալու յամառ ձգտումով լցնող։ Նը – րանք շարունակ պայքարի մէջ են՝ ապա – ցուցելու համար Մարդ մնալու իրենց կ – րաւունքը։ Պատահական չէ, որ նրա «Հալածուածները» վիպաշարի երկրորդ գիրքը պարզապէս կոչւում է «Եւ եղեւ մարդ»։

Ա.յսպիսին էր նաեւ ինքը՝ այդ գրքի հեղինակը։ Ցիշենք, թէ ինչ էր գրում իր նամակներից մէկում. «Հեղինակը ամ – բողջութեամբ ներկայ է իր գիրքերուն մէջ, ամէն մէկ տողի տակ»։ Գրողին եւ գրականութեանը վերաբերող այս ան – հերքելի ճշմարտութիւնը դառնում է ա – ռաւել քան ճշմարտացի, երբ Զ. Որբու – նու կեանքը համեմատում ես նրա գրա – կանութեան հետ։

Իսկապէս, Զ. Որբունուն անձամբ ճա – նաչողները միշտ ապշած էին մնում նրա անսահման կենսասիրութեամբ, մոքի աշխուժութեամբ եւ արուեստով, կեանքի ամէն պահը լիարժէք ապրելու անսպառ եռանդով։ Իրար յաջորդող հիւանդու – թիւնները եւ առաջացող տարիքը աւելի էին բորբոքում այդ կենսասիրութիւնը եւ, որ ամենազարմանալին էր, աւելի պայծառ էին գարձնում նրա միտքը, ա – ւելի կորովի, աւելի արդիական եւ նը – պատակասլաց էր դառնում նրա գրակա – նութիւնը։ Նա երիտասարդ էր մոքով, մտածողութեամբ եւ ճաշակով, իր հա – ցեացքներով ու կեանքի ընկալումով, նա երիտասարդ էր իր գրականութեամբ, չնայած արդէն վաղուց վաստակել էր Վարպետ կոչուելու իրաւունքը։ Ասես մի լայն պատուհան լինէր աշխարհի դէմ բացուած։ Ոչինչ չէր վրիպում նրա ու – շադրութիւնից։ Տեղեակ էր գիտութեան, արուեստի, կեանքի եւ գրականութեան նորութիւններին։ Տեղեակ լինելը կար – ծես քիչ էր, խորանում էր իւրաքանչիւր նոր ու հետաքրքիր երեւոյթի մէջ, պըր – պըտում, ուսումնասիրում։ Դժուար թէ ափիւռքի պայմաններում որեւէ մէկը Որբունու նման ուշադիր հետեւէր հայ – րենիքի գրական կեանքին։ Կարդում էր, պարզապէս կլանում Հայաստանից գնա – ցող գրքերն ու մամուլը։ Հատնած գոր – ծերը դնում էր մի կողմ, գտնում հեղի – նակների հասցէները եւ երկարաշունչ նամակներ գրում իր դրշեղթայրներին։ Գրում էր՝ շատ յաճախ հարկ չհամարե – լով յիշել, որ ինքն արդէն գտասականա – ցող վաստակաշատ գրող է, իսկ դիմա – ցինը մէկ – երկու պատմուածքի, լաւա – գոյն դէպքում մէկ ժողովածուի հեղի – նակ։ Գրում էր՝ մանրակրկիտ վերլու – ծելով իւրաքանչիւր տողն ու միտքը, նրբանկատօրէն խորհուրդներ տալով, մեծահոգաբար ոգեւորելով։ Գրում էր եւ ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, դրե – թէ անընթեռնելի ձեռագրով։ Ինքն էլ գի – տէր, որ իր ձեռագիրը հեշտ չէ կարդալ, ուստի եւ նամակներից մէկում կատակով յետգրութիւն էր աւելացրել, թէ գնացէք Վահան Դաքեսեանի մօտ, Երեւանում միայն նա է կարդում իմ ձեռագիրը։

Ա.յս եռանդը, այս կենսասիրութիւնը, չարունակ երիտասարդացող միտքն ու սիրտն էին, որ օգնում էին նրան մինչեւ նոր ու անկրկնելի լինելու սփիւռքի գը – րական–նութեան պատմութեան բոլոր տա – նամեակներում՝ 20–ական թուականներից մինչեւ մեր օրերը։ Եւ դեռ որքան ծրա – գրեր ունէր, որ մնացին չիրագործը – ւած...

Ա.յսօր, չնայած արդէն բացակայ է Զարեհ Որբունին, սակայն վստահօրէն կարող ենք ասել, որ նրա «կատարի ընդ – վզումը ... այլ անարդարութեան դէմ» եղաւ յաղթական, քանզի նա մեզ թո – ղեց անմոռանալի յիշատակ՝ անսահման հմայքի տէր մի մարդու մասին եւ մի հարուստ գրական ժառանգութիւն՝ բոլոր սերունդների համար։

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՕՓՉԵԱՆ

«Գրական Թերթ» 13 Փետր.

ՊԱՀԵ՛ՆՔ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԻ ԻՆՔՆՈՒՐՈՅՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Շաւարշ Նարդունի, մէկը մեր ճշմա – րիտ մտաւորականներէն, Բ. Աչխարհա – մարհէն անմիջապէս ետք (1945–ին) հա – մեստաբար կը յայտնէր թէ իր գրական աշխատանքները կամ ընդհանրապէս քըն – նական տարազ ունեցող իր գործերը, կը ձգտէին Մտաւորական Վերածնունդին, որ «այնքա՛ն կարեւոր (է), որքան հողը՝ հայրենաշինութեան համար»։ Վ.անդի, հարց կու տար ինքնիրեն, «ես ի՞նչ ընեմ այն հայրենիքը, որուն ժողովուրդը չա – նիր մտաւորական տարիքով»։

Նարդունի՝ իմացական բարձրութիւն մըն է, ընդունինք կամ ոչ. եւ գրական ու քննական գործելաճեւի առաջադրան – քը, ինչպէս նաեւ վերի իր միտքը՝ ար – ձակուած դէպի «մտաւորականութիւն», արդիւնք էր անչուշտ քառասունական թուականներուն շրջապատող զանազան տեսութիւններուն, որոնք «մտաւորա – կան»ին, «մտաւորականութեան» եւ իրա – գրականութեան չուրջ կը դառնային։

Մեր նպատակի շրջածիրէն դուրս կը մնայ հոս՝ անդրադառնալ այդ օրերէն ասդին կատարուած «մտաւորական» նը – ւանճումներու մասին, Հայրենիքի թէ ըս – փիւռքի մէջ։

Ներկայ տողերուն դրդապատճառը ու – րիշ է։

Լոս – Անճելըսեան հայկական քանի մը թերթերու մէջ (շաբաթաթերթ, ամ – սաթերթ), յաճախ կը նկատենք թէ «մը – տաւորական» եզրը կը կիրարկուի տեղի եւ անտեղի, առանց խորհելու այդ եզրին իրական կշիռին չուրջ։ Մտէպ կը հան – դիպինք համազումարներու եւ կամ ա՛յս ու ա՛յն անունը կրող հանդիպումներու լրագրային արձագանգներուն. եւ այդ զանազան հատւածներու մասնակից կը դառնան «Ֆաւաֆիս ծանօթ մտաւորական – ներէն շատեր», կամ «գաղութիս մտա – ւորականները» (իրենց են այս արտա – յայտութիւնները), տալով երբեմն ա – նունները մասնակցող «մտաւորական»նե – րուն։ Սակայն – հոս է մեր ըսելիքին ա – ռանցքը – յիշուած անուններու ցանկին մէջ, հազիւ կը հանդիպինք երկու կամ առաւելագոյն երեք անուններու, որոնք իրաւ «մտաւորական»ի պատուանդանին վրայ կրնան կանգնիլ (չենք ուզեր թուել անուններ եւ արժեւորումի ասպիճանա – ւորում մը ստեղծել անուններու չուրջ)։

Կը խորհինք միայն թէ չափանիշներու սխալ կամ առաձգական ըմբռնում մը կայ մէջտեղ, եւ կամ նուազագոյնը՝ թերթի սիւնակը լեցնելու փութկոտ մը – տահոգութիւնն է որ կը թոյլատրէ նը –man անլուրջ մօտեցումներ։

«Մտաւորական»ը – իմացական իրակա – նութեան մէջ – ունի տարբեր հանդէս – ձանք քան ինչ որ մեր մամուլը դիւրու – թեամբ կը նեռէ անոնց թիկունքին։

Ի՞նչ կը նշանակէ «Մտաւորական»։ Բայց նախ փո՛քրիկ փակագիծ մը – հա – կիրճ անդրադարձումի մը համար – որ – պէսզի աւելի յստակ ու պայծառ դառ – նայ «մտաւորականին դիմագիծը»։

Գրականութիւնը եւ արուեստը ո՛ր ձե – ւի ալ պատկանին (նոյնիսկ պատմական ու քննական ո՛րեւէ աշխատանք) առու – ծախ չեն. եւ ուրեմն՝ լուրջ պատրաս – տութիւն ունեցողը – մտաւորականը (դը – րագէտը, արուեստագէտը) – չի՛ բնորոշ – ուիր իբր վաճառական։ Գրականութիւնը եւ արուեստը (ինչպէս նաեւ պատմական ու քննական աշխատութիւնները) կը պա – հանջեն լրջութիւն, պատրաստութիւն եւ պատասխանատուութեան խոր, շատ խոր գիտակցութիւն։ Գրականութիւնը եւ ար – ուեստը՝ կեանքէն անբաժան ստեղծա – գործական չարժումներ են։

Ուրեմն, ի՞նչ կը նշանակէ մտաւորա – կան։

1898–ին, Ֆրանսայի մէջ խումբ մը գիտնականներ եւ գրագէտներ բողոքագիր մը ստորագրած են՝ իբրեւ համակրանքի արտայայտութիւն բանտարկուած ծանօթ անձնաւորութեան մը. այդ բողոքագիրը հրատարակած է Ֆլէմանսօ՝ իբրեւ «մը – տաւորականներու բողոք»։ Ֆլէմանսայի ըմբռնումով՝ մտաւորական կը նշանա – կէր, այդ օրերուն, ֆրանսական իմաց – կանութեան ծաղիկը։ Եւ բառը, իր ա՛յս իմաստով, ընդհանրացած եւ նուիրագոր – ծուած է եւ այդ իմաստով ալ անցած օ – տար լեզուներու մէջ։

Թէ մեր մէջ ե՛րբ սկսած է այս իմաս – տին գործածութիւնը՝ բացայայտ չէ։ Արեւելահայերը, հետեւողութեամբ ան – շուշտ Ռուսերուն, կը սերեն կիրարկել «ինտելիգենտ» եզրը. որուն սակայն՝ դա – սակարգային տարազ տրուած է եւ միա – ժամանակ որոշ յատկանիշ։ Սա պա – հուս, մեր դիմաց ունինք Երեւան հրա – տարակուած բացատրական բառարան մը (1966–ին, Ա. Քոչոյեանի), ուր մտաւո – րականութեան տրուած բացատրութիւնը կը փսատէ ըսուածը.– «Սոցիալական միջնախաւ շերտ, որ կազմուած է յատ – կապէս մտաւոր աշխատանքով զբաղող անձերից (գիտութեան եւ արուեստի գործիչներ, ինժիներներ, ուսուցիչներ, բժիշկներ, եւայլն)»։

Ա.յս բացատրութիւնը յատուկ է միայն ռուսերէնի, քանի որ Մ.իտք եւ Մտային բառերը լատինական ծագում ունին եւ լատիներէնի մէջ այդ բառերը բացարձա – կապէս դասակարգային նշանակութիւն չունին։

Մ.իտքը – լատիներէն Ինթելլէքթուս – այն կարողութիւնն է որ գաղափարները կը ձեւէ, կը կերպաւորէ, կ'ըմբռնէ եւ կը կարգաւորէ։ Ա.յս ենթահողէն կը ծնի Մտածումը, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ վերացական այն գաղափարը, որ ծնունդ կ'առնէ ու կը բարձրանայ մարդկային ուղեղին մէջ – հոգեմտաւոր տիեզերքին մէջ – իբր անոր մտային կամ մտաւորա – կան ճիգերուն արտայայտութիւնը, ար – դասիքը, յղացքը։ Ա.յս զոյգ սահմանում – ներէն է որ կը ծագի ահա Մտաւորական (ինթելլէքթուալիս) եզրը եւ զանիկա մարմնաւորող անհատը։

Ճիշդ է թէ մարդկային պատմութեան հետաւոր անցեալէն իւ վեր ըմբռնած պայ – քար մը գոյութիւն ունի մտքին եւ գոր – ծին միջեւ, մտածումին եւ չարժումին միջեւ։ Ցոյն ու լատին փիլիսոփաներէն մինչեւ արդի բանապաշտ իմաստասէր – ները, մինչեւ Հայտեկէր մը, օրինակի համար (մեռած 1976ին), շատ տուրք վը – ճարած են այս մարզին ներս։ Ցետոյ, քրիստոնէութեան արշալոյսէն մինչեւ Ցովհաննէս Աւետարանիչի մեծօրեայ մեկնիչները, գալարած են իրենք զիրենք՝ յունական Լոգոս կամ Լոկոս (բան, միտք) եզրին խոր եւ ընդարձակ մեկնութիւն – ներու չուրջ։

Ա.յս բոլորէն անդին սակայն, պէ՛տք է սա զոյգ ճշմարտութիւններու վրայ հա – կիլ. Ա.– Մտային աշխատանքը գերա – զանցապէս բարձր է միւս աշխատանք – ներէն, որովհետեւ միտքն է որ կը հա – տատէ մարդուն գերիշխանութիւնը՝ կեն – դանական եւ բուսական աշխարհներու վրայ. Բ.– Միտքը անբաժան է մարդկա – յին բոլոր աշխատանքներէն. հետեւա – բար, չկայ գործ մը, որ այսպէս կամ այնպէս անցած չըլլայ մտքի պրիսմակէն։

ՏԱՃԱՏ Վ.ՐԴ. ԵԱՐՏՂՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՋԵՐՄ ՊԱՀԵՐ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, ըն – դունելութիւն մը կը սարքէր Փետրուար 22, Կիրակի Մ.շակոյթի Տան մէջ, ի յար – գանս իր վաղեմի անդամուհիներէն՝ Տի – կին Աւրինէ Գազանճեանի, որ Պուէնոս – Այրէսէն որպէս այցելելու եկած էր Փարիզ։

Հակառակ աննպաստ օդին, քանի մը տասնեակ ընկերուհիներ եւ համակիրներ վութցած էին այդ մաերմիկ հաւաքոյ – թին։ Մասնաճիւղի նախագահուհին, Տի – կին Գարոյեան բարի գալուստի ջերմ խօսքերով կը շնորհաւորեր ներկայու – թիւնը օրուան հիւրին։ Շուտով կը ըս – տեղծուէր խանդավառ մթնոլորտ մը, սե – զանակիցներու մէջեւ, ազգային եւ ժո – ղովրդական խմբովին երգերով եւ ար – տասանութիւններով։ Ցաջորդաբար խօսք կ'առնէին, Շրջ. վարչութեան նախագա – հուհի՝ Տիկին Քէշիշեան, և անդամուհի – ներ՝ Տիկին Թադէոսեան, Օր. Մեծա – տուրեան եւ Տիկին Մառի Գորգիկեան, ու նաեւ պարոններ՝ Ցակոբեան, Մով – եան եւ Ֆերմանեան, որ մտերիմ հին բարեկամ Գազանճեան ամուսին, յատկա – պէս եկած էր Անտիլլի մտաւորական – րու հանգամեան տունէն։ Իսկորն ալ ան – խըռիը, իրենց մեծարանքի արտայայ – տութիւններով չատագովեցին Տիկին Գա – զանճեանի բացառիկ արժանիքները, իր զոհաբերութեան ոգին, զոր անխոնջ կերպով ի սպաս դրած էր Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, որուն կ'անդա – մակցէր սկսեալ շատ հին օրերէն՝ 1929–ին, ծառայելով անընդհատ մինչեւ 1949, երբ վերջնապէս կը մեկնէր Արժանթին, հոն եւս չարունակելու իր նուիրումը նոյն կազմակերպութեան այդ ժամանա – կէն դեռ մինչեւ այսօր, մանաւանդ որ – պէս ուսուցչուհի։ Ամէնէն վերջ խօսք պիտի առնէր նոյն ինքն, որ կէս ժամէ աւելի իր սրամիտ եւ ոգեւորիչ ոգեր – ճով ոչ միայն վառ հետաքրքրութեան մէջ պիտի պահէր ունկնդիրները, այլ նաեւ հաճելի ժամանց մը պիտի պար – գեւէր անոնց։ Կ'արժէ ամփոփում մը տալ իր ըսածներէն. –

Աբժանթինի հայ գաղութին մէջ, ի դէմս ազգապահպանումի տարուած ջան – քերը աւելի քան ծափահարելի են, եւ այդ ոչ միայն Հ. Օ. Մ.ի – որ թարգ – մանի Կապ. Խաչ – չնորհիւ, այլեւ կար – միր Խաչի եւ ուրիշ զանազան կազմա – կերպութիւններու հոգածութեամբ։ Աբ – ժանթինի կարգ մը քաղաքներուն մէջ, բայց առաւելաբար Պուէնոս – Այրէսի մէջ, գոյութիւն ունին ութ վարժա – րաններ երկու հազարի հասնող աշակեր – տութեամբ, եւ որոնց կէսէն աւելի ա – մէնօրեայ։ Բայց այս վերջերը, ուսու – ցանողներու զգալի տպչնալ մը կը տե – սէր, հին ուսուցիչներէն չատերուն տա – րիքի բերմամբ ասպարէզը լքելու հար – կադրանքով։ Բարեբախտաբար կայու – թիւնը որոշապէս կը բարելաւուէր, մաս – նաւորաբար Լիբանանէն հասնող ու նաեւ Մ.խիթարեանց Հայրերու պատրաստած դասատուներով։ Կազմակերպուած հան – դիսութիւններուն, մեծ փայլ կուտան երկու կարեւոր երգչախումբեր՝ Աբգար և Սիփան–Կոմիտաս, առաջինը՝ Լիբանա – նէն ժամանած Պ. Ժան Ալմուեանի ղե – կավարութեամբ, ու երկրորդը՝ Օր. Մաքրուհի Խօլմէսեքեանի՝ բնիկ Պուէնոս – Այրէսցի։ Մ.իշտ մայրաքաղաքին մէջ, գոյութիւն ունի նաեւ արժէքաւոր պա – րախումբ մը՝ Նայիրի անուամբ, պա – րուսոյց ունենալով Լիբանանէն Պ. Պե – տիկ Այվազեան։ Ցիշեց թէ պատկառելի չքեղութեամբ կատարուեցաւ Հ. Օ. Մ.ի եօթանասնամեակի տօնակատարութիւ – նը, բազմահազար հանդիսականներով։ Կազմակերպութիւնը, ժրաջան ճիգերէ վերջ, յաջողած է կառուցանել երեսուն – եւ երեք անկողիններով հանգստեան տուն մը ուր կը պատսպարուին երկա – տարեց հայրենակիցներ, եւ որուն ան – մէջապէս մօտ պտնուելով հայ եկեղեցի մը, հոգեկան մեծ բարերարութեան մը դիւրութիւնն ու առիթը կը ստեղծէ ա – նոնց։ Դարձեալ շատ մօտը, կայ եւս հայ բուժարան մը, հայ բժիշկներու եւ հի – անդապահուհիներու ներկայութեամբ, որոնք պարագաներու բերմամբ իրենց

ՅԱՍՎՈՎԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀՈԳԵՎՈՐ =

ՍԱՐԳԻՍ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ ՀՏՑ

ՄԱՀՈՑ ՄՈՒ

Մտաբերում Հոգեվար մեծ մայրիկիս՝ նստած անկողնուս եզերքին, իրենց ծանր տարիքի ամբողջ ծանրությունը ուսերուն, ձեռքերը ծալած ծոցին տակ, ինչպես միշտ, երբ ինծի հետ չէր, այլ ինքն իր հետ կը խոսեր, ինքն իրեն կը պատմեր, ինքն իրեն կը հիշեցներ, ինքն իրեն կը մխիթարեր, ինքն իրեն կը հանգստացներ, ինքն իրեն կը հաստատեր, ինքն իրեն կը հաստատեր, ինքն իրեն կը հաստատ

ԿՈՉ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Աղքատախնամը վերջերս բազմաթիւ գործի դիմումներու դէմ – յանդիման կը գտնուի : Կը խնդրուի գաղութիս գործատէրերէն, որ եթէ պաշտօնեայի կամ գործաւորի անհրաժեշտութիւն ունենան՝ փութով տեղեկացնեն գրասենեակէ :

Աղքատախնամի վարչութիւն

Հեռ.– 878·02·99 – 281·17·80
77. *Rue Lafayette* - 75009 *Paris*

ՅԱՏՈՒԿ ՄԵԿՆՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԱՊՐԻԼ 17–ին, 16 ՕՐ
ՁԱՏԻԿԸ՝ ԷՋմիածին :
ԱՊՐԻԼ 24–ը՝ Երեւան, Ծաղկեպսակ Մի ծեռնակաբերդ :
ԱՊՐԻԼ 26–ը՝ Երեւան՝ Կոչունք մինչեւ լոյս, Նախկին Ռազմիկներու կողմէ :
ՄԱՅԻՍ 1–ը՝ Երեւան :
Երթուդարձ, ամէն բան մէջը՝ 3600 Ֆ·

Դիմել՝
124, *Avenue Henri - Barbusse* 92140 *Clamart — Tél.*: 642. 73. 10

J. PIERRE et SONI YAPOUDJIAN

Agents Généraux
A. G. F.

TOUTES ASSURANCES:
Commerçants - Artisans - Auto
Vie - Habitation - Industrie
46, Bd. GENERAL LECLERC
92110 - CLICHY
Tél.: 737. 15. 12

Հ·Ռ·Ը·Մ·Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ
կազմակերպութեամբ՝

Ճաշ - Ասուլիս

Հինգշաբթի, Մարտ 5, ժամը 19·45ին
Խօսք կ'առնէ՝
Հ· ԳԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ· ՊՋՏԻԿԵԱՆ
Ուսումնապետ՝ վեներոլոգիի
Մուրատ–Ռափայէլեան Վարժ·ի
« ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ ԵՒ ԿՐՕՆՔ »
Նիւթին շուրջ
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Ներկայութիւն 65 Ֆ·
Ուսանողներու՝ 45 Ֆ·
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ Հ·Ռ·Ը·Մ·ի գրասենեակը.–
520· 03· 18

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՒ

Ուրբաթ, Մարտ 6, ժամը 20·30–ին
Խօսք կ'առնեն՝
Հ· Ցարուհիւն Վ· Պզտիկեան
Ուսումնապետ վեներոլոգիի
Մուրատ–Ռափայէլեան Վարժ·ի
եւ Ներսես Մ· Վրդ· Բալուճեան
Հոգ· Հովիւ Ալֆորվիլի
Ս· Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
մասնակցութեամբ
«ՆԱՃԻՐԻ» Երգչախումբին
Ղեկավար՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԼԿԵԱՆ
Մասնակցութիւն՝ 10 Ֆ·

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵՏԱԿԸ
ԵՒ
ԼՈՒՍԻՆԷ ՋԱՔԱՐԵԱՆ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Մշակու – թային Միութեան կիրակի, Մարտ 8, *ժամը* 20·30–ին Բողոքական Եկեղեցին :
21, *Boulevard Victor Hugo*
Մուտքը՝ վճարովի :

Programme du
COURS DE
LITTERATURE ARMENIENNE
par K. BELEDIAN

Université Paris III, Dauphine, Porte Dauphine, Salle P. 106, de 17 à 19 h.
les Lundis suivants:
16 *Mars*: H. OCHAGAN — *Chahbaz I.*
6 *Avril*: H. OCHAGAN - *Chahbaz II.*
27 *Avril*: H. OCHAGAN - *Chahbaz III.*
4 *Mai*: Z. VORPOUNI - *Le Candidat, I*
18 *Mai*: *Le Candidat, II.*
7 *Juin*: *Le Candidat, III.*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր· Սիմոն Պայրամեան 200 Ֆ· կը նուիրէ Ալֆորվիլի Ս· Մեսրոպ Կրթա – րանին (առանձ «Ցառաջ»էն), Այրի Տիկնին Արաքսի Սիմոնեանի մահուան առ – թիւ :

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SOFITEL (Porte-de-Sèvres)

LE SAMEDI, 7 MARS, à 20 h. précises.

GRAND DINER DANSANT

Sous la Présidence d'Honneur de

CHARLES AZNAVOUR

Avec la participation de:
— l'Ensemble Traditionel Arménien ACHURI;
— le Chanteur VIGUEN;
— et LES TZIGANES IVANOVITCH.

Soirée dansante, à partir de 23 h.; animée par:
BERNARD DEDEDJIAN et son Orchestre.

Résérvation: ANTREASSIAN Garbis : 528. 64.67 — *GASPARIAN:* 236.48.19

Entrée: Repas compris - 250 F. *Après* 23h.30, *Entrée:* 50 F.

ԿՈՉ

«ԱՆԻ» ԵՐԳՉԱԽՕՍՒՄԲԻ

Իսի – լէ – Մուլինոյի «Անի» երգչախումբը, սիրով կ'ընդունի նոր անդամ – ներ եւ անդամուհիներ : Երգի փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Շաբաթ օր, ժամը 20·30–ին, *Իսիի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահը՝*
6, *Av. Bourgain - Métro: Mairie d'Issy*

RECITAL UNIQUE
DE
HAROUT
ET SON ORCHESTRE DES U.S.A.
A L'OLYMPIA
22 MARS, DIMANCHE, A 20 .30

Location ouverte:—

○ *Aux guichets de l'OLYMPIA.*
○ *TELE CONDORCET; Clamart - Tél.*: 645. 34. 69
○ *LA CAPPADOCE; Tél.*: 375.05.30
○ *VAROU: Issy-les-Moulineaux - Tél.*: 644. 40. 60

PRIX UNIQUE: 50 F.

ARMÉNIE 81

Vu les difficultés d'organisation des voyages en Arménie, trois spécialistes Levon BAGHDASSARIAN, Varoujan SARKISSIAN et Jacques CHELELEKIAN mettent en commun leurs connaissances et leurs expériences dans le souci d'offrir un meilleur service à leur clientèle tout en garantissant chaque départ avec des accompagnateurs qualifiés.

DEPARTS DE PARIS, MARSEILLE ET LYON

DEPARTS	RETOURS	PRIX(*)
12 Avril	27 Avril	3980.-
15 Avril	30 Avril	3880.-
09 Mai	22 Mai	4280.-
27 Juin	10 Juillet	4280.-
18 Juillet	31 Juillet	4280.-
03 Août	14 Août	3500.-
15 Août	28 Août	4280.-
05 Septembre	18 Septembre	4280.-
21 Septembre	05 Octobre	4280.-
03 Octobre	16 Octobre	3480.-
21 Novembre	04 Décembre	3480.-
26 Décembre	08 Janvier	3580.-

(*) Préacheminement Lyon + 200 F.; Marseille + 300 F.
Prix étudiés en Décembre 1980, *et comprennent: Avion, Hôtels* 1ère *catégorie, Pension complète, Visites et Excursions.*

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Licence Org.: A 1037

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՍՋԻ Անիէս – Պուա–Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները – ընկերուհիները, Մարտ 5, *ժամը* 20·30–ին՝
CENTRE CULTUREL
Rue Robert Lavergne - Asnières

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԿԱՆԱՆՑ ՑԱՆՉԱԽՈՒՄԲԸ
կը հրաւիրէ մեզ
«ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐՈՒԱՆ»
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ
կը բանախօսէ՝
ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
կիրակի 8 *Մարտ ժամը* 16–ին
Մշակութային Միութեան Սրահը
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
Հանդիսութենէն ետք պատրաստի – րութիւն տեղի կ'ունենայ :
Մուտքը ազատ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Ե– կեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է, ե· պ· համար, Հայր· Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք· Մանուկեանի ապաքինման ուրախ առի – թով· – Ոմն, իրենց սիրելի աղջկան՝ Պերճուհիի Մուրատեանի մահուան քառա– սունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ճէպօղլեան, իրենց սիրելի քրոջ՝ Պեր – ճուհի Մուրատեանի մահուան քառա – սունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Ճէպօղլեան, իրենց սիրելի քրոջ՝ Պեր – ճուհի Մուրատեանի մահուան քառասուն– քին առթիւ Տէր եւ Տիկին Փիէռ Քէօ – սէեան, իրենց սիրելի քրոջ՝ Պերճուհի Մուրատեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տէր–Մով– սէսեան 500–ական Ֆ· :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
4
MERCREDI
4 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.856 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.856

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Նախագահութեան նոր թեկնածուն՝ Նախագահը

ԲՈԼՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐԸ ԿԱԶՄՈՒՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ ԱՁԼԵԻՍ

Անակնկալ մը չէր, անշուշտ: Շաբաթներէ ի վեր կը սպասուէր այս պաշտօնական յայտարարութեան: Մնաց որ Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնն նախքան հրապարակային ելոյթը, Ֆիկարօ – Մագիկնը ընտրած էր – ինչ որ այնքան ալ յաջող ընտրութիւն մը չէր, ինչպէս դիտել կուտար Կաթոն Տըֆէօ Երեքշաբթի առտու Ֆրանս – Էնթէռէն – բացէ ի բաց հասկցնելու համար թէ թեկնածութեան:

Երկուշաբթի երիկուն, Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնն, կողքին ունենալով կինը, հանդիսաւոր կերպով յայտնեց երկրին թէ որոշած է ներկայանալ նոր եօթնամեակի մը համար: Յայտարարութեան ընդհանուր բնոյթն այն է թէ ինք միակ թեկնածուն է, որ կրնայ երկիրը փրկել քաոսէն այսինքն՝ յաղթել ընդդիմութեան: Իր ընտրապայքարը կը բացատրէ հետեւեալ ձեւով. – «Ի՞նչն է խնդրոյ առարկայ: Ընտրել նախագահ մը Ֆրանսայի համար, որ զայն ներկայացնէ աշխարհի մէջ եւ որ ոգեւորէ եւ ուղղութիւն տայ անոր քաղաքականութեան՝ ներսը: Այս նախագահը չի կրնար կատակցութեան մը մարդը ըլլալ: Որեւէ կազմակերպութեան վաւերացումը պիտի չուզեմ, ոչ մէկ յանձնառութիւն, խաղ կամ մեքենայութիւն պիտի չընեմ – ամենեւին: Կոչ կ'ընեմ բոլոր Ֆրանսուհիներուն, եւ բոլոր Ֆրանսացիներուն, որպէսզի անոնք ըլլան կազմակերպիչները զօրավիզ ըլլալու, մեկնելով իրենց գաղափէն կամ հողէն, իրենք արտայայտուին եւ իրենք չահին: Կողմնակիցներ ժողվելու չեմ ձգտիր, կը ձգտիմ միացնելու Ֆրանսացիները»:

Այս կը ճշդէ թէ իր ընտրապայքարը պիտի ունենայ երկու հանդրուան. – Նախ մինչեւ ամսուա վերջ իր պաշտօնին իսկ պատճառով՝ լրատուութեան եւ բացատրութեան ընտրապայքար մը, հուսկ՝ երբ պաշտօնական ընտրապայքարը բացուի, ժողովուրդին հետ հանդիպումի ընտրապայքար մը ռազմադաշտին վրայ:

Ժիսքար տ'Էսթէն այս պայքարը կ'ողնի՞ չունի ոչ իրրեւ՝ փորձ մը այլ՝ փրկութիւն մը: Եօթը տարի Պետութեան իր պարտականութիւնը եւ պաշտօնին անհրաժեշտ վերապահութիւնը արգելք եղած են որ ազատօրէն արտայայտուի եւ ուրեմն, վերջապէս, պիտի կարենայ մարդ՝ մարդ ըսել ինչ որ ունի մտքին ու սրտին մէջ: Եզրակացութեան մէջ կ'ըսէ թէ ոչ մէկ խոստում պիտի ընէ զոր չկարենայ բռնել:

Այս թեկնածուն բոլորովին տարբեր է անշուշտ մեւս թեկնածուներէն եւ այդ գլխաւոր տարբերութիւնը, որ ըստ իրեն առաւելութիւն մը կը թուի ըլլալ, շատերու համար, ընդհակառակն՝ կայ – բուռը խոչընդոտ մըն է: Այդ տարբերութիւնը, որ կայ եր եւ միւսներուն միջեւ այն է, որ իր ըրածը ծանօթ է եօթը տարի է, մինչ միւսները կրնան խոստումներ ու ծրագիրներ պարզել քանի իրենց ապագան՝ վաղն է, Ժիսքարի ապագան՝ երէկ էր:

Անշուշտ իր հանդիսաւոր յայտարարութեան մէջ, ինք ուզեց միայն առաւելութիւնը տեսնել իր այդ եօթը տարուան անցեալին, որ՝ փորձառութիւն է: Ուրեմն ինք՝ միւսներէն աւելի լաւ դիտէ թէ ի՞նչ պէտք է ընել: Բայց երեքշաբթի առտու կարգ մը լրագրողներ դիտել կուտային թէ եթէ եօթը տարի պէտք է հասկնալու համար թէ ի՞նչ պէտք է ընել, շատ փայլուն հեռանկար մը չէ:

Ժիսքարի գլխաւոր հակառակորդը՝ Միթերանն է: Կը խնայէ Շիրաքին, որ միայն Ա. ՀԸՄ անի հակառակորդ մըն է եւ Ա. ՀԸՄ անը իրեն համար պարզ ձեւակերպութիւն մըն է: Պէտք է համոզէ Ֆրանսացին թէ ձախը, իր պառակտուած դիմագիծով, ի վիճակի է կառավարելու երկիրը, կարգն ու կանոնը պահպանելու:

Եթէ Միթերան ընտրուի, ի՞նչպէս պիտի կարենայ կառավարութեան մէկ չափ նել համայնավար Նախարարներ քանի որ անոնց ձայներու չնորհիւ պիտի հասնի (լինչ որ այնքան ալ հաստատ չէ եւ կրնայ ընդհակառակն՝ այդ ձայներուն պատճառով չհասնիլ...): Ուրեմն Ժիսքարի գլխաւոր թեման «կօլեան» թեմայինն կրկնութիւնն է «կամ՝ ես, կամ՝ քաոս»: Եւ իր եօթնամեայ հաշուեկշռին բացասական կողմը պիտի փորձէ քողարկել, դրական երեւոյթի մը վերածելով իր պաշտօնաշրջանը՝ դոնէ ինծի հետ, ըլլալիքը դիտէք: Եւ որովհետեւ ծանօթ է որ Ֆրանսային չատ դժգոհող է բայց կը մնայ՝ պահպանողական քաղքենի մը, Ժիսքարի կը մնայ այդ քարթը խաղալ քանի ծանօթ է որ «Ֆրանսային՝ ձախ կը մտածէ եւ ալ կը քուէարկէ»:

Ներքին մէջ միայն չորս թեկնածու կայ, այն 50 թեկնածուներու ցանկին մէջ եւ ասոնք են՝ Ժիսքար տ'Էսթէն, Շիրաք, Միթերան եւ Մարշէ: Միւսներուն հոսկէ հոնկէ առնելիք ձայները կրնան միայն սակարկութիւններու ծառայել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ» 93 էջնոց բացառիկ թիւ մը հրատարակեց, տեսակ մը յիշատակի թիւ, որ ճամբորդութիւն մըն է «ողբացեալ» օրաթերթին էջերուն մէջ, 73–էն մինչեւ 81:

ՊԻՔՐՈՒԹի Մէջ առեւանգուած է Թունուզի դեսպանատան մէկ անդամը՝ պին – եալ մարզոց կողմէ, որոնք զինքը լաւ մը ծեծած են նախքան ազատ արձակելը: Բողոք չէ ներկայացուցած:

ԼՈՒԻ ՎԱԼՈՆ, նախկին երեսփոխան, ձախ կօլիստ, մեռաւ առջի օր 80 տարեկանին:

ՏՈԼԱՐԸ կը չարունակէ բարձրանալ (5 Ֆ. 06՝ Փարիզ) եւ ոսկին կ'իջնէ:

ԵՒՐՈՊԱՑի առեւտրական մեծագոյն կեդրոնին բացումը կատարեց նախարարապետ՝ Ռեմոն Պառ, Տէֆանսի մէջ՝ «Զորս եղանակները» մկրտուած: Շինութիւնը տեւած է հինգ տարի եւ արժած՝ 780 միլիոն: Կան գերշուկաներ, 160 խանութ, 15 ճաշարան, 9 սինեմա, պարի դպրոց, ճազի ակումբ եւլն. եւլն.:

ՊՐԻԺԻԹ ՀԵՄԸՐԼԷՆ, այն փաստաբանը որ ատրճանակ մը բերած էր մահապարտ՝ Ֆիլիպ Մօրիսի, նուէր – ծրարի մը ձեւին տակ, որոշած է կամաւոր ծոմ պահել բողոքելու համար իր հարցաքննութեան եւ արգելափակման պայմաններուն դէմ: Հաւանաբար Մարտ 10–ին, կախակայուի փաստաբաններու կաճառին: Փաստաբանուհին ըսած է իր փաստաբանին թէ ձերբակալութեան յաջորդ 48 ժամերուն վրայ 30 ժամ հարցաքննուած է եւ այնքան խիստ հսկողութեան տակ եղած է, որ ստիպուած էր բաց ձգել արտաքնոցին դուռը երբ կ'ուզէր:

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ խումբ մը, որ ինքզինքը կը կոչէ «համայնավար ռազմիկներ» գեկոյց մը ղրկած է մամուլի ԱՆՍԱ գործակալութեան որու մէջ կ'ըսէ թէ գաղտուր տ'Ուբաօ–ի ազատ արձակումը Ցունուար 15–ին «քաղաքական մեծ սը – խալ մըն էր» եւ կը հրաւիրէ «ընկերները չարքերը սեղմելու»: Գեկոյցը կը ճշդէ նաեւ թէ ի՞նչ ճամբու պէտք է հետեւիլ, ոգեկոչելով Նոյեմբերէն ի վեր գործուած քանի մը մարդասպանութիւնները:

ԻՐԱՔ – ԻՐԱՆ պատերազմին ելք մը գտնելու համար իսլամական յանձնախումբը Կիրակի օր սկսած է գործի անցնիլ Պաղտատ, ուր ժողով մը գումարուած է նախագահութեամբ Իրաքի պետական գեկավարին՝ Հիւսէյն: Ցանձնախումբը կազմուած է Փաքիստանի եւ Կինեայի նախագահներէն, որոնց երկուքին ալ քունը տարած է երբ յաջորդ օրը մոխիկ կ'ընէին Իրանի նախագահին՝ Պանի Սատրի տեղեկագիրը, ուր կը պարզէր իր երկրին գիրքը Իրաքի հետ պատերազմին մէջ:

ԵԳԻՊՏՈՍի Պաշտպանութեան նախարարը եւ 13 սպաներ մեռած են թռանի արկածի մը ընթացքին:

ՍԻՆ ՄՓ. ՊՌԱՑՏ հիմնադիրը էմնըսթի Ինթէռնէշընըլի տեսակցութիւն մը չը – նորհած է «Քոթիտիէն տը Փարի»ի ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց թէ Ֆրանսա այլեւս մարգկային իրաւանց երկիրը չէ: Ծա – դումով իրլանտացի, 76 տարեկան, հայրը զնդապետ Անգլիացիներուն կողմէ եւ մայրն ալ մկրտուած «իրլան – տացի ժանն տ'Առք»ը: 16 տարեկանին գաղտնի գործերը կը տեսնէր ԻՌԱ–ին (Իրլանտայի Հանրապետական Բանակ) համար: 1961–ին կը հիմնէր էմնըսթի Ինթէռնէշընըլը որու յաջողութիւնը անմիջական էր: Այսօր 300 հազար անդամ ունի 120 երկիրներու մէջ: 1974–ին Մ.Ք. Պռայտ Նոպէլի խաղաղութեան մրցանակը կը ստանար:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՑԹՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՓԵՏՐ· 20 – 23)

ՎԱՆ ԱՐԵԱՆի ԱՌԱՋԻՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Բնագէտ Վան Արեան «Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ պատրաստած է «Ծառ» շարժանկարը, հունգար արձակագիր Գեզերի նոյնանուն պատմուածքի հիման վրայ: Մասնագէտները ըզրուատանքով արտայայտուած են բնագէտին անդրանիկ ժապաւէնի մասին: Վան Արեան աւարտած է Երեւանի Համալսարանի բնագիտութեան ճիւղը, աշխատած է արուեստական ալմաստներու աճեցման տարբրալուծարանը եւ պատասխանատու է երկրորդական վարժարաններու մէջ: Կը սիրէ լուսանկարչութիւնը· այդ թէ – մայով գիրք մըն ալ հրատարակած է երախաներու համար: Ներկայիս կ'աշխատի երկրորդ շարժանկարի մը սենարին վրայ:

×

ԱՐԵՒԻ ԳԻՒՂԻ ԱՆՑԵԱԼՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ

Արեւելի (Եղէգնաձորի շրջանի գիւղ մը) գլխաւոր տնտեսութեան պատասխանատուները երեւանի մասնագէտներու հետ միասին մշակած են տնտեսութեան զարգացման ծրագիր մը, որ տեղական արտադրութեանց աճման հետ կը նախատեսէ նաեւ զանոնք դնել արդիւնաբերական հիմքի վրայ, ինչպէս նաեւ աւարտել մշակութային եւ մարզական կեդրոններու շինարարութիւնը: Արեւիի տնտեսութիւնը կը նկատուի խաղողագործութեան եւ այգեգործութեան կարեւոր կեդրոններէն մէկը: Շահը կը յատկացուի տնտեսութեան կատարելագործման, ինչպէս նաեւ բանուորներու պաշտօնէութեան ընկերային ու մշակութային կարիքներուն: Անցեալ հնգամեակին տնտեսութիւնը կառուցանած է մշակոյթի պալատ մը, երկու մանկապարտէզ եւ նոր դպրոց մը, հիւանդանոց, նամակատուն եւ քանի մը տասնեակ բնակելի շէնքեր: Կէս դար առաջ Արենի գիւղի «Ռանչպար» տնտեսութիւնը ունէր հինգ կով, զոյգ մը լծկան եզ, խաղողի փոքր այգի մը եւ քանի մը հեկտար անջրդի քարքարոտ հող: Մասնագէտնե – րու խորհուրդով տնտեսութեան գեկավարները սկսած են աճեցնել բամպակ, ապա՝ ծխախոտ, որոնց եկամուտներով ստեղծուած է կաթնեղջնի տնտեսութիւն մը եւ հիմնուած են «Արենի» տեսակի խաղողի առաջին տունկերը: Ներկայիս խաղողի այդ տեսակէն կը պատրաստուի կէս – անոյշ գինի, որ մեծաքներ չհասած է միջազգային մրցումներու մէջ: Արեւնին է նաեւ պատմութիւն ու յուշարձան ունեցող գիւղ մը: Բլուրի մը գագաթը կառուցուած է 900 տարուան հնութիւն ունեցող Ս. Աստուածածին զմբեթաւոր եկեղեցին: Գիւղին մէջ բացուած է նաեւ «Արենիի անցեալը» արտասովոր թանգարանը, ուր կը պահպանուին հայ գեղջուկի անցեալի ծանր կեանքի վկայութիւնները հանդիսացող կաւածեփ տնակը եւ գոմը, հին կամուրջը եւ ոլորապտոյտ հեռնային ճանապարհը:

×

100–ԱՄԵԱՑ ԾԵՐՈՒՆԻԻՆ ԱՇԽՈՒԺՈՒԹԻՒՆԸ

Ներքին Գետաշէն լեռնայի գիւղի բնակիչ Միսաք Նաւոյեան իր ծը – նընդեան 100–րդ տարեդարձին օրը ապրեցուցած է ներկաները իր արթնութեամբ, յիշողութեամբ եւ աշխուժութեամբ: Տարեդարձը տօնելու համար ծերունիի երկյարկանի տունը հատաքուած է ամբողջ գերդաստանը՝ շուրջ 100 երախաներ, թոռներ, ծոռներ եւ բազմաթիւ հիւրեր, որոնց համար Միսաք Նաւոյեան պարած է ազգային տոհմիկ պարեր, մեկնաբանած է երգեր եւ արտասանած բանաստեղծութիւններ: Հակառակ իր տարիքին, ան կ'աշխատի տան մօտիկ հողամասին մէջ եւ որսորդութեան կ'երթայ: Ըստ մարզահամարի տուեալներուն, Հայաստանի մէջ 6 հազար հոգի կան, որոնց տարիքը 90–էն վեր է: Անոնց մէջ կանոնց թիւը այր մարդոցմէ կրկնակի աւելի է: Երկարակեացներու մեծ մասը կ'ապրի լեռնային գիւղերու մէջ: Այս երեւոյթը ծերաբաններու կը բացատրեն անով՝ որ լեռնային օդը, աղբիւրներու ջուրը եւ ֆիզիքական աշխատանքը կը նպաստեն երկարակեցութեան:

«ՂԱՐԻՊ ՄՇԵՑԻ»Ի

ԵՒ ՄԻՄՈՆԵՐՈՒ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Ռափայէլ Պատկանեանի ու իր երիտասարդ երկրպագուներու փոխադարձ համակրանքի ու սիրոյ մասին կը վկայեն յիշատակի այն նուէրները, որոնց կ'ուզենք անդրադառնալ այս յօդուածով: Ջորս հատ են այդ նուէրները. մէկը բանաստեղծին նուիրած են Փարիզի հայ ուսանողները՝ 1866–ին, իսկ երեքը՝ Կ. Պոլսոյ հայ երիտասարդները՝ 1888–ին: Նոյն թուականին բանաստեղծը այդ չորս նուէրները կը ղրկէ էջմիածին՝ Մայր Աթոռի թանգարանը: Անոնց մասին բաւական խօսուած է Ռափայէլ Պատկանեանի նամակներուն, ժամանակի պարբերականներուն եւ զանազան վիպասա-թուղթերու մէջ: Անոնց վերաբերեալ տեղեկութիւնները կան յատկապէս բանաստեղծին երկերու հատաքածոյի 8–րդ հատորին մէջ:

Պէտք է նկատել, սակայն, որ յիշեալ աղբիւրներու մէջ գոյութիւն ունեցող նշումները, նկարագրութիւնները, տարեթուերը մնացած են նախնական հաղորդումներու եւ իրերու գոյութիւնը վաստող մակարդակի վրայ, մինչդեռ հիմնի վեր քննուող հարցը ձեռք ձգած է պատմական արժէք եւ կարօտ է համապատասխան վերաբերումի: Հետեւաբար, անհրաժեշտ է անդրադառնալ անոնց նըւիրաբերման պարագաներուն, ճակատագրին ու ներկայիս ո՛ւր գտնուելու հարցերուն ու պատմութեան:

Քննուող յիշատակի նուէրներու գոյութեան հարցը կը սկսի 1888–ին, երբ Ռափայէլ Պատկանեան հայրենի քաղաքէն (Նոր Նախիջեւանէն) կը մեկնի Կ. Պոլիս: Ցիշենք, որ այդ ժամանակները հայ ժողովուրդի արեւմտեան հատուածը ծանր եւ ճակատագրական շրջան մը կ'ապրէր: Մէկ կողմէ սարսափելի ձեւեր առած էին հալածանքներն ու ջարդերը, իսկ միւս կողմէ՝ խորացած էին ազատագրական տարամադրութիւնները: Ինչպէս ծանօթ է, Ռափայէլ Պատկանեան այն մեծ հեղինակութիւններէն մէկն էր, որ իր քնարով կարեւոր դեր կը խաղար այդ տրամադրութիւնները վառ պահելու համար:

Եւ ահա Կ. Պոլսոյ հայ երիտասարդները կ'ուզեն հանդիպիլ իրենց քաղաքը գտնուող բանաստեղծին հետ: Այդ հանդիպումի մասին պերճախօս հաղորդում մը տպագրուած է «Մշակ»ի 1888 Սեպտ. 5–ի (թիւ 99) թիւին մէջ: Հոն կը կարդանք, թէ ինչպէս Կ. Պոլսոյ «Փասը-դիւղի հայ երիտասարդութիւնը... ներկայացաւ Պ. Պատկանեանին Ղալաթիոյ կեդրոնական վարժարանին մէջ: Պատգամաւորութիւնը յանձնեց բանաստեղծին մէկ յոյժ գեղեցիկ թանաքաման արծաթեայ: Թանաքամանը, որ մի փոքրիկ անուակի մէջ է, բարակ գործ մ'է, մի կողմն թանաքի, միւս կողմը փուչիի յատակացեալ, մէջտեղը մի դիցուհի՝ Աթենաս, մէկ ձեռքով պատկ մը բռնած, միւս ձեռքով վահան մը, որոյ վրայ զրուած է Գամառ – Ֆաթիպա: Թանաքամանի պատուանդանի վրայ զրուած է նաեւ նուէրը դիրերով. «Կ. Պոլսոյ Գատը գիւղի հայ երիտասարդութիւնն առ պ. Պատկանեան. 1887, Օգոստոս 25»: Այդ կազմարի հետ միասին ոսկեփեսուր գրիչ մը Ռ. Պ. գիրերով: Սոյն նուէրները ներկայացուցին մասնաւոր ուղերձով մը»:

Այդ նոյն հանդիպումին Ռափայէլ Պատկանեան կը ստանայ նաեւ ուրիշ նըւէր մը, որ իր պատմութեամբ աւելի հետաքրքրական է: Ցիշեալ հաղորդումի շարունակութեան մէջ կը կարդանք. «Թանաքամանէ վերջ տրուեցաւ պատկեր մը, որ խորին տպաւորութիւն թողուց բանաստեղծին վրայ: Այս պատկերը խեղճ Մշեցիի մը պատկերն է: Տեղն էր ըսելու. «եւ զքոյդ ի քոյոց քեզ մատուցա – նեմք»: Արդարեւ այդ պատկերը քանի մը տարի առաջ գծագրուած է Գամառ – Ֆաթիպայի ներշնչումով: Գծագրիչը պ. Սրապեանն է: Պ. Գր. Նիկողոսեան, որոյ բերնին մէջ էր միշտ Գամառ – Ֆաթիպայի անունն, կարդաց օր մը պատկերահանին «Ղարիպ Մշեցին». այդ տողերը ցնցեցին պատկերահանը, որ բերան առաւ այդ գորովալիր եւ սրտայոյզ բանաստեղծութիւնը եւ զայն երգելով, վըրձինն ի ձեռին նկարեց Մշեցի ղարիպ Մանուկ աղբար, Հայու թշուառութեան այդ կենդանի պատկերը: Երբ պատկերը պարզեցին պ. Պատկանեանի աչաց առաջ, աչքերը լեցուեցան արտասուքով...»:

Նոր Նախիջեւան վերադառնալէ ետք Ռափայէլ Պատկանեան Կ. Պոլսէն բերած յիշեալ նուէրները (արծաթէ կազմարը, ոսկէ գրիչը եւ «Ղարիպ Մշեցին» իւղանկարը), ինչպէս նաեւ 1866–ին Փարիզի հայ ուսանողներէն ստացած նուէրը (Փարոսի մետաղեայ մանրակերտ՝ ժամացոյցով, ջերմաչափով եւ օդաչափով) անմիջապէս կը ղրկէ Մայր Աթոռի թանգարանը: Կաթողիկոսը ստանալով զանոնք, 1888–ի վերջերը յատուկ կոնդակով մը կը դրուատէ Պատկանեանին արարքը:

Արդ, ո՞ւր են այդ արժէքները:

Լռութիւն: Այդ համատարած լռութեան մէջ մեզի ծանօթ է միայն մէկ հարց: Խօսքը կը վերաբերի Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյցը»ի 1928–ի թիւին մէջ Պետրոս Սրապեանի նուիրուած յօդուածին (էջ 528 – 533) հետեւեալ տողերուն. «ի՞նչ եղան, ո՞ւր գացին «Հայուհին» ու «Մանուկ Աղբարը»: «Մանուկ Աղբարը» մեզ հետաքրքրող «Ղարիպ Մշեցին» է: Ինչ – պէս տեսանք, Պետրոս Սրապեան 1882ին, ներշնչուած ըլլալով Ռափայէլ Պատկանեանի «Ղարիպ Մշեցին» բանաստեղծութենէն, կերտած է համապատասխան նըկար մը՝ երբեւ բնիկ ունենալով Մուշէն Կ. Պոլիս փոխադրուած եւ աղքատ Մանուկ Աղբարը: Այդ պատճառով ալ յիշէ – նակարը երկու անուն ունեցած է: Երկուքն ալ՝ պատմական ու ճիշդ: Աւելցընենք, որ այդ նկարը զանազան ցուցակներու եւ յիշատակութիւններու մէջ ծանօթ է նաեւ «Աղքատ հայ գիւղացի», «Վանեցի հայ մուրացիկ», «Մուրացիկը» եւ նման այլ անուններով:

Այժմ խօսինք չորս նուէրներու ճակատագրին մասին եւ տեսնենք, թէ ուր են անոնք:

Պատկանեանի յիշեալ նուէրները միացան են Մայր Աթոռի Թանգարանը մինչեւ 1915–ի սկիզբը: Այդ ժամանակ, Ա. Աչխարհամարտի ստեղծած վըտանգին պատճառով, էջմիածնի Մայր Աթոռի թանգարանի ընտիր արժէքները, ինչպէս նաեւ Մատենադարանի բոլոր ձեռագրերը 140 նշուածներով փոխադրուած են Մոսկուա: 1922–ին բոլորը վերադարձուած են էջմիածին: Սոսկումներ կատարելէ ետք, կառավարութեան որոշումով, ձեռագրերը յանձնուած են էջմիածնի Պետական Մատենադարան, Մայր Աթոռի գոյքը՝ Մայր Աթոռ, թանգարանային կարգ մը արժէքները՝ էջմիածնի Պետական Թանգարան, իսկ կարգ մը նկարներ ալ առժամեայ ձգուած են Մատենադարանի արամադրութեան տակ՝ թանգարանային աւելի պատշաճ հաստատութիւններու յանձնելու համար:

Ծանօթանալով բոլոր վաստաթուղթերուն, կը համոզուինք, որ Ռափայէլ Պատկանեանի յիշատակի նուէրները 1915–ին իրարմէ բաժնուած են եւ ունեցած տարբեր ճակատագիրը: Ըստ ցուցակներու, թիւ 16 եւ 17 անուններու մէջ գրուած են արծաթեայ կազմարն ու ոսկեայ գրիչը՝ երկու ուրիշ կազմարներու հետ: Այդ ցուցակներուն մէջ ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ Փարոս – ժամացոյցի եւ «Ղարիպ Մշեցի»ի մասին: Պարզ է, որ անոնք ուրիշ տեղ մնացած են: Համապատասխան նշումներու կը հանդիպինք Մայր Աթոռ ձգուած իրերու ցուցակին մէջ (անտիպ)՝ կազմուած 1917–ին:

Ցետագային Մայր Աթոռի Թանգարանը էջմիածնի Մատենադարանին յանձնած է նաեւ Փարոս – ժամացոյցը եւ «Ղարիպ Մշեցին»: Թէեւ չյաջողեցանք գտնել համապատասխան փաստաթուղթեր, սակայն անձամբ եւ Մատենադարանի ուրիշ աշխատակիցներ կը յիշենք, որ տակաւին 1940–ին Մատենադարան կը գտնուէին փարոսաձեւ մետաղեայ առարկայ մը՝ ժամացոյցով եւ այլ դործիքներով, ինչպէս նաեւ նկարով մը՝ աղքատ ծերուկի պատկերով: Անոնք Մատենադարանին էին մինչեւ 1950 – 60–ական թուականները, որմէ ետք յանձնուեցան այլ հաստատութիւններու: Ուստի, այցելեցինք այդ հաստատութիւնները:

ԱՍԱՏՈՒՐ ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը ցաջորդով)

Սեւուկդի մը վերջալոյսը...

Տերեւաթափը կը չարունակուի առանց դադարի մանաւորապէս այն սերունդին համար, որ կոչուեցաւ «Ամերիկեան սերունդ» որ իր վերջալոյսը կ'ապրի քիչ մը ամէն տեղ, օտար մայթերու վրայ հայրենիքի եւ ազատութեան կարօտը մխլտալով իր հոգիին մէջ: Սերունդ մը, որ ինչպէս կ'ըսեն մանկութիւն չունեցաւ. հօր եւ մօր գուրգուրանք չտեսաւ. եւ հազիւ ձիւնածաղիկի նման աքերը բացած էր արեւին ինքզինքը գտաւ Միջագետքի կիզիչ անապատներուն մէջ թուրքին ձեռքով, կտրտնցուց ամէն ինչ, որ հարազատ էր ու ինք գարձաւ գրաստ թուրքին եւ քիւրտին քամահաճոյքին համակայ. ամէն վայրկեան մահուան ուրուականը իր գլխուն վերեւ պատրաստ, քամեց գառնութեան լեղի բաժակը, անցաւ որբանոց կոչուած չարկերէն ներս, հոն սորվեցաւ թէ ի՞նչ է ազգը եւ հայրենիքը, թէ ի՞նչ ըսել է հայ եւ Հայաստանեաց Եկեղեցի:

Տարիներ ապրեցաւ այդ օրհնեալ չարկերէն ներս. յաճախ կէս կուշտ կէս անօթի սակայն մահուան ուրուականը չի սաւառներ իր գլխուն վերեւ. չկայ թուրքին եւ քիւրտին եաթաղանը, որպէս դամոկլեան սուր: Ու երբ հասան որոշ շրջանի մը դուրս ձգուեցան այդ չարկերէն. եւ լսուեցաւ իրենց, գացէք նստուեցէք կեանքի դուպարին մէջ: Սակայն մի մոռնաք մէկ բան որ դուք հայ էք եւ հայու զաւակներ. ու անոնք ցրուեցան Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, Ֆրանսա, Յունաստան եւ գոյդ Ամերիկաները, անհարազատ եւ անծանօթ հորիզոններ: Սակայն այդ բոլոր դժուարութիւններուն յաղթահարեցին Հայուն աննկուն կամքով. կազմեցին հայ մարդուն յատուկ ընտանեկան օճախներ. զաւակներ հաստատին չատ դժուարին պայմաններու մէջ. յաճախ զրկուեցան օրուան անհրաժեշտ միջոցներէն որպէսզի իրենց զաւակները չունենան այն դժուարութիւնները որ իրենց եղաւ գործարաններու մուխին ու ծուխին մէջ, եւ այսօր տասնեակ տարիներ յետոյ երբ ակնարկ մը կը նետենք դէպի եւ, հաշուելիքիչ չատ ծանր է, ու կը համոզուինք որ այդ տոկուն եւ հայրենասէր սերունդը իսկապէս իր կեանքի վերջալոյսն է որ կ'ապրի:

Այդ սերունդը որ ոչ դպրոցի երես տեսաւ եւ ոչ ալ մասնաւոր դաստիարակութիւն ստացաւ բառին լայն առումով, օտար եւ անծանօթ լայծուն պողոտաներուն վրայ մնաց սակայն հայ: Հոգիով եւ սրտով կապուեցաւ հայկական կեանքին բերաւ իր աշխատանքի համեստ բաժինը հանրային եւ կուսակցական աշխատանքներուն. սրբազան մասունքի պահեց Ազգիլեան ոգեկոչումներուն յիշատակը, տօնեց Մայիսեան անկախութեան «օր»ը, նչեց իր պատկանած կուսակցութեան հիմնադրութեան տարեդարձը, եւ անկախ ու ազատ ապրելու

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԲԱՐԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀ

ՀՐԱՆԴ

Ա.

Երկու տարիէն աւելի էր որ, կ'ըսէին, այդ Գերմանուհին, «քոյր» կարգի մը տարազով մտած էր Պուլկարական Հիւանդանոցը:

Եկած տեղը՝ տասնըմէկ տարեկան արձանագրուած էր: Իրաւ ալ, իր արտաքին երեւոյթէն դատելով, իր թարմութիւնը, իր շարժումները, իր նայուածքները տակէ աւելի չէին կարծեցուցած:

Սեւերը, իրրեւ կամաւոր սուգի հանդերձանք, դուն ուրիք կարող եղած էին այդքան աւելի չքեղազարդել տարիք մը որ, նորատի հասակի մը բնական թարմութեանը հետ, ունէր իր սեփական, ուրոյն գեղեցկութիւնները: Աչքերը, աւելի հեռուն չնայելու յանձն առած պարտականութեանը հետ, իրենք իրենց մէջ ամփոփուած, արուեստօրէն կը մեղմէին իրենց թափը, նժոյգի մը պէս որ կը սանձուի ջղուտ եւ ուժեղ բազուկի մը ծէր. կ'երթար, կուգար, կը հասնէր իր պաշտօնի պահանջներուն: Ու երբ յոգնած՝ կը նստէր վայրկեան մը, թուշունքէ խոնջ ճնճղուկի մը խոնջութիւնով, իր սպիտակ թաթը կը բարձրանար թափթըփուած մազերուն, եւ, զանոնք տեղաւորելով անխնամօրէն, ոաքի կ'ելլէր յանկարծ երբեւ թէ չափէն աւելի ժամանակ կորսնցուցեր էր, ու կը թաղուէր նորէն իր զբաղումներուն մէջ:

– Շատե՛ր, – կ'ըսէին հիւանդանոցին մէջ, – չատեր մտած են այս ցաւի եւ տխրեցնող յարկերուն մէջ, աշխատած, սպասարկած ու մեկնած, չատեր յաջորդած են իրարու եւ հեռացած օր մը, բայց տակաւին եւ ոչ մէկը կրցաւ այդ քան անձնուրացութիւն, ա՛յդքան ինքնամոռոյց ոգի դնել իր աշխատանքին, իր սպասարկութեանը մէջ, որքան այդ նորատի Գերմանուհի «քոյր»ը:

– Եթէ կ ուզէք – կ'աւելցնէին ուրիշներ – հրաշալի կազմածով մեքենայ մըն է որ իր գործը կը կատարէ անվրիպելի – լիօրէն, առանց իսկ մանրերկրորդի մը թերացումովը:

– Ոչ այդպէս, – կ'առարկէին աւելի չատեր, անզգած մեքենայի մը համեմատութիւնը ճիշդ չէ այդ էակին համար. ան իր բոլոր չարժումներուն հետեւը, իր ամէն գործերուն մէջ, իր կատարած իւրաքանչիւր աշխատանքին հետեւը՝ պահանջուածէն աւելի, սպասուածէ չատ անդին, երեւակայուածէ վեր բան մը կը դնէ, – մխացող սիրտ մը, հոգածութիւն մը:

Իր զարմանած հիւանդներն էին որոնք այդ վերջին յայտնութիւնները կ'ընէին, չկրնալով մեքենայի մը մեռազային ցըրտութիւնը ընդունիլ իրենց հիւանդապահէն արձակուած հոգեկան տաքուկ ճառագայթներուն եւ լոյսի փոլփոլումներուն մէջ:

Բ.

«Գերմանուհի», – այդքան ծանօթութիւն կար իր անձէ մասին. իսկ «Քոյր» տիտղոսը, իր տարիքին եւ աղուորութեանը անհամապատասխան, մութ բան մըն էր աւելի քան թէ լոյսի կտորիկ մը անոր պատմութեանը մէջ: Ու այդպէս, լոյսի եւ մշուշի հետ խառն տարաժամութենէ մըմխմխայն դուրս կ'ելլէր մարդկային նկարագրեղ պատկեր մը որ, մշուշին ետեւը պարածածկուած առարկայի մը պէս իր գոյութիւնը կը զգացնէ. այլեւայլ ձեւեր կ'առնէ, կը տատանայ, կը ճիւղաւորուի, ուրուատիպ եւ խոլական:

(Շար. 1)

ՅԱՅՎԱԾ ՀՈՒՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՍԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐԸ ՉԵՆ

Նա կիսով չափ ինքնասպան էր եղել, երբ ես նրան տեսա։ Ձախ ականջի մոտ նրա գլխին մի մեծ վերք էր բացվել, որի միջից արյունը դանդաղ հոսում էր։ Ես նրան տարա իմ տունը, որովհետև ուրիշ տեղ չգիտեի։ Ես ինքս էլ ծանր վիրավոր էի։ Ես ինքս էլ ձախ ականջիս տակ մի վերք ունեի, որ ինձ ստիպում էր ամեն րոպե գլուխս ետ ու առաջ շարժել։ Ես ինքս էլ ուզում էի ինքնասպան լինել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոն.– *Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէքիեան, զաւակները ու ընտանեկան պարագաները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, Կիրակի, Մարտ 8–ին, իրենց անոթագին, եղբօր, մօրեղբօր եւ աղգականին՝*

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՇԱՏԱՐԵԻԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, եւ իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՓԻԼՕՐ ՇԱՏԱՐԵԻԵԱՆԻ

մահուան 8–րդ տարելիցին առթիւ։

Ի պիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

———×———

Փարիզ.– *Օր. Պիպէրեան, Տէր եւ Տիկին Քէհեան եւ իրենց աղջիկը, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 8, ժամը 11–ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ – Ս. Յովհաննէս Մայր Եկեղեցին՝*

13, Rue du Perche — Paris (3e)

իրենց հօր, եղբօր, աներձագին եւ մօրեղբօր՝

Տօքթ. ԱԼՖՈՆՍ ՊԻՊԻՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի պիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

———×———

Այրի Տիկին Նուէր Պապանազարեան, Տէր եւ Տիկին Յարութ Պապանազարեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Գազանճեան, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 8, ժամը 11–ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ – Ս. Յովհաննէս Մայր Եկեղեցի,

13, Rue du Perche — Paris (3e)

իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԱԶԱՐ ՊԱՊԱՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի պիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անդրանիկ Շատարեւեանի *մահուան քառասունքին առթիւ, Լիոնէն Պ. Զատիկ Համբարձումեան 50 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ին։*

×

Այրի Տիկին Վեհանոյշ Գազանճեան, իր թոռնիկին՝ Լօրանի յիշատակին՝ 50 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ.– *Արզումանեան ընտանիքի մնացեալ անդամները՝ Լեւոն, Յովսէփ, Միքայէլ, Փօլէթ, Արարատ, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ եւ Լեւոն Արզումանեան (Ամերիկա) իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, գրաւոր թէ մամուլով՝ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝*

ԶԱՊԷԼ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վիէն.– *Տիկին Իվոնն Զուլէմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Զուլէմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անտրէ – Ալիս Ֆաւիէ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Փափազեան եւ զաւակները, Տիկին Հռիփսիմէ Փափազեան (Լիոն), Տիկին Զապէլ Պարիկեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 8, առաւօտեան ժամը 10–ին, Ս. Թէոտոր մատրան մէջ՝*

Place St. Maurice

իրենց մօր, մեծ – մօր, քրոջ եւ տալոջ՝

ՍԻՐՈՒՀԻ ԶՈՒԼԷՄԵԱՆԻ

(ծնեալ Փափազեան, Զոնկուլտաֆցի)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ Նորվան Վրդ. Զաքարեան։

Ի պիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պանէչօ – Քաշանի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ակոնայեան ընտանիքին, Տիկին Արաքսի Ակոնայեանի մահուան առթիւ։

MARSEILLE

COUPE DE PROVENCE
1/8 de Finale
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
ST. MARTIN DE CRAU
Dimanche, 8 Mars, à 15 h.
Stade Sénafrica

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԵԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SOFITEL (Porte-de-Sèvres)

LE SAMEDI, 7 MARS, à 20 h. précises.

GRAND DINER DANSANT

Sous la Présidence d'Honneur de

CHARLES AZNAVOUR

Avec la participation de:
— l'Ensemble Traditionel Arménien ACHURI;
— le Chanteur VIGUEN;
— et LES TZIGANES IVANOVITCH.

Soirée dansante, à partir de 23 h.; animée par:
BERNARD DEDEDJIAN et son Orchestre.

Résérvation: ANTREASSIAN Garbis: 528. 64.67 — *GASPARIAN:* 236.48.19

Entrée: Repas compris - 250 F. *Après* 23h.30, *Entrée:* 50 F.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալիս եւ Անահիտ Գալէզեան, փոխան ծաղիկի 100 Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ, 50 Ֆ. Հանդստեան Տան (ստանալ «Ծառայ»էն) եւ 50 Ֆ. «Ծառայ»ին, Ռոպէր Տալաֆիւփէեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Ա.Զ.Մ. – Պուա–Քոլոմպ մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները, Մարտ 5, ժամը 20·30–ին՝

CENTRE CULTUREL
Rue Robert Lavergne - Asnières

Հ·Բ·Ը·Մ·Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ
կազմակերպութեամբ՝
ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՐՏԻ
Ուրբաթ, Մարտ 6, ժամը 20·30–ին
Խօսք կ'առնեն՝
Հ. Յարութիւն Վ. Պզտիկեան
Ուսումնապետ Վեհետիկի
Մուրատ–Ռափայէլեան Վարժ.ի
եւ Ներսէհ Մ. Վրդ. Բապուճեան
Հոգ. Հովիւ Ալֆորվիլի
Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
մասնակցութեամբ
«ՆԱՑԻՐԻ» Երգչախումբին
Ղեկավար՝ ԳԻՈՐԳ ԵԱՆՊԼԿԵԱՆ
Մուտքերու մասնակցութիւն՝ 10 Ֆ.

ՀԱՄԵՐԳ

ԵՐԵՒԱՆԻ
«ԿՈՄԻՏԱՍ» ՔԱՌԵԱԿԸ ԵՒ ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

L'UCFAF et La JAF Présentent

Quatuor KOMITAS et Loussiné ZAKARIAN

○ Jeudi, 5 Mars, à 20h.30: LYON; Eglise Notre - Dame de la Guillotière, Boulevard des Tchecoslovaques.
○ Vendredi, 6 Mars, à 20h.30: GRENOBLE; Eglise St. Bruno, Pl. St. Bruno.
○ Samedi, 7 Mars, à 20h.30: MARSEILLE; Abbaye St. Victor.
○ Dimanche, 8 Mars, à 20h.30: NICE; Eglise Réformée de Nice, Boulevard Victor Hugo.
○ Mercredi, 11 Mars, à 20h.45: PARIS; Eglise St. Louis des Invalides, Esplanade des Invalides.

— Au Programme: —

BACH - HAENDEL - BEETHOVEN - GOUNOD - MOZART - KOMITAS - SPENDERIAN - KHATCHATRIAN - MIRZOYAN - CHOSTAKOVITCH et des Chants liturgiques.

Billets en vente: Pour Paris.-
— Centre UCFAF - JAF, tous les jours; 6, Cité Wauxhall, Paris 10e; 208.76.49
— Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise; 523.24.97.
— Daniel Djizmedjian: 31, Rue Paul Déroulède, Bois - Colombes; 781.09.72
— ROYAL TOURISME: 10, Rue Royale, Paris 8e, 260.31.84
et auprès des membres des nos Associations.

TRANSTOURS

ORGANISE

UNE GRANDE CROISIERE EN MER NOIRE

20 JOURS, DONT 7 JOURS A EREVAN

— 21 Avril, TOULON: embarquement à partir de 14 h. Départ à 16 h. Soirée «Faisons connaissance».
— 22 et 23 Avril: En mer, Election de la «Reine de la croisière».
— 24 Avril: Le PIREE — ATHENES
— 25 Avril: KOUSSADASI (Turquie)
— 26 Avril: en mer. 27 Avril: SOTCHI

———×———

l'Itinéraire peut-être modifie comme suit:
— Lundi, 27 Avril: SOTCHI - EREVAN. Par avion sans changement de prix.
— 28 Avril: TBILISSI, d'où départ pour EREVAN par autocar.

28 Avril au 3 MAI; EREVAN

— 4 Mai: par avion ODESSA. — 5 et 6 Mai: ISTANBUL.
— 7 et 8 Mai: en mer; détente et plaisir de la vie à bord.
— 9 Mai: NAPLES — 10 Mai: TOULON

Prix par personne, depuis: 4580 F. (4 *couchettes*), 6310 F. (2 *couchettes*) *etc.*
Supplément taxes de port, visa et frais d'obtention 200 F.

———×———

TRANSTOURS

Organise aussi plusieurs voyages pour l'Année 1981.
Avec les meilleures conditions et des prix imbattables.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

24 AVRIL et 1er MAI à EREVAN

De PARIS:
— 1e Voyage: du 17 Avril au 2 Mai
— 2e Voyage: du 5 Août au 20 Août — 3e Voyage: du 5 au 19 Octobre.
— 4e Voyage: du 7 au 21 Septembre.

De MARSEILLE:
— 1e Voyage: du 3 Août au 17 Août
— 2e Voyage: du 7 au 21 Septembre. — 3e Voyage: du 5 au 19 Octobre.

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԸ
ԵՒ
ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Մշակու – թային Միութեան Կիրակի, Մարտ 8, ժամը 20·30–ին Բողոքական Եկեղեցին։

21, *Boulevard Victor Hugo*

Մուտքը՝ վճարովի։

MARSEILLE — Abbaye St. Victor
CONCERT

Quatuor Komitas

CANTATRICE:

Loussiné Zakarian

SAMEDI, 7 MARS, A 21 H.
Programme: Haendel, Beethoven, Mozart, Chostakovitch, Komitas, Aslamazian, Mirzoyan.
(Variable suivant les concerts)
Entrée: 50 et 35 F.
Location: GEBELIN, 77, Rue St. Ferriol, Marseille et FNAC, Centre Bourse, Marseille.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
5
JEUDI
5 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍԵՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.857 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.857

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՈՉ-ՅԱՆՁՆԱՌՈՒՆԵՐԸ ԱՅՍ ՏԱՐԻ

ԵԹԷ 1980 տարին աշխարհի համար կարեւոր ընտրութիւններու տարի մը եղաւ, ինչպէս մասնաւորաբար կերմանական ընդհանուր ընտրութիւններու եւ Ամերիկայի Նախագահական ընտրութեան պիծով – 1981 թուականն ալ դեռ առա – ջին ամիսներուն իսկ եղաւ կարեւոր Մորդաժողովներու իրերայաջորդ շըր – ջան մը: Արդարեւ Միջեւրոպական Մոր – դրաժողովի, ՕԹԱՆ-ի, Արաբ եւ Իսլամ Գերաստիճանի ու վերջապէս ՈՉ – յանձ – նառու երկիրներու համաժողովները ի – րարու յաջորդեցին: Բոլորն ալ իրենց կարեւորութեամբ կոչուած են բազմաթիւ միջազգային հարցերու կարգադրութեան ծրագիրներ պատրաստելու: Ծրագիրներ, որոնք սակայն յաճախ իրար կը խաչա – ձեւեն եւ իրարու կը հակասեն, երբեմն տարբեր տարբեր նիւթերու կը մօտենան, երբեմն բոլորովին տարբեր մոտայնու – թիւններու ծնունդ կուտան:

Բայց, եթէ քիչ մը ուշադրութիւն ը – նենք, այս բոլոր միջազգային համաժո – ղովները հասարակաց մէկ կողմ միայն ունեցան, ան ալ բոլոր համաժողովնե – րուն մէջ երկպառակութիւններ, ներքին անհամաձայնութիւններ եւ երկփեղկում – ներ տեսնուեցան:

Այսպէս Միջեւրոպական Համաժողով – ներու մէջ կարգ մը հարցերու կարդին այս տարի գլխաւոր նիւթը Թուրքիոյ կացութեան մասին եղած վիճաբանու – թիւններն էին, որոնց պատճառաւ կող – մեր եւ զաղափարի տարբերութիւններ ծնունդ առին:

ՕԹԱՆ-ի մէջ հինէն ի վեր արդէն ըս – կըզբունքի հիմնական տեսակէտի տարբերութիւններ գոյութիւն ունին, ո – րոնք այս տարի ալ կը չարունակուին, մասնաւորաբար Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչներուն հետ:

Իսկ արաբ եւ իսլամ պետութիւններու անհամաձայնութիւնները նոյն անլուծե – լի ձեւով կը չարունակուին տակաւին եւ որոշ է որ դեռ երկար տաեն կարելի պի – տի չըլլայ կողմերը հաշտեցնել ու ելքի ճամբաներ գտնել:

Նոյն երեւոյթը դժբախտաբար այս անգամ ալ տեսնուեցաւ Ոչ – յանձնառու երկիրներու համաժողովին, որ վերջերս տեղի ունեցաւ Հնդկաստանի մայրաքա – ղաք Նոր Տէլհիի մէջ:

Այս պարագան արդէն իսկ դուշակած ըլլալով, Հնդկաստանի Վարչապետուհի Ինտիրա Կանտի իր բացման խօսքերուն մէջ ահազանգ հնչեցուցած եւ չեչտած էր, թէ մեծ պետութիւնները ազդեցու – թիւնները կը բանեցնեն ոչ – յանձնառու երկիրներու վրայ, որպէսզի անոնք կողմ բռնեն իրենց կազմած չարքերուն մէջ:

Ինտիրա Կանտի իր խօսքերուն մէջ կը չեչտէր.

– Պէտք է պահպանենք մեր միութիւնն ու միասնականութիւնը: Եթէ կոտրակ – ուինք, կը կորսնցնենք մեր ուժը, կը տը – կապանք:

Բայց դժբախտաբար ժողովներու ըն – թացքը ցոյց տուաւ որ այս արտայայ – տութիւնները այսքան ալ ընդունելու – թիւն պիտի չգտնէին 90 երկիրներու հինգ – հարիւրէ աւելի ներկայացուցիչներուն կողմէ եւ անհամաձայնութիւնները օրէ օր աւելի պիտի չեչտուէին:

Այս տարուան համագումարին բազմա – թիւ հարցեր բերուեցան սեղան, որոնց մէջ կարեւորագոյնները կրնանք նկատել հետեւեալները.

Իրաք – Իրաք պատերազմը, Աֆղանիս – տանի Գամպոճի հարցերը եւ Հնդկա – կան Ովկիանոսի ապահովութիւնը:

Այս բոլոր խնդիրներու վիճաբանու – թիւններու ընթացքին յատկապէս աչքա – ռու կ'ըլլային համաձայնականներու եւ ձախակողմեան հոսանքի գաղափարական բախումները:

Արդարեւ իւրաքանչիւր հարցի քըն – նարկման ընթացքին, այս տեսակէտի տարբերութիւնները երեւան կ'ելլեն եւ սուր վիճաբանութիւններ կատարուե – ցան:

Ինչպէս խալամական Գերաստիճանին, նաեւ այս համաժողովին մէջ ալ բոլոր անդամները, մէկ նիւթի մը մէջ միայն կրցան միաձայնութիւն ապահովել:

Իրան եւ Իրաք պատերազմի դադրե – ցումը:

Աֆղանիստանի հարցին չուրջ յայտնի եղաւ որ գաղափարի չեչտուած տարբե – րութիւններ գոյութիւն ունէին, երբ Հնդկաստանի ժողովի ներկայացուցած առաջարկ ծրագրին դէմ, որուն մէջ չեչ – տուած էր, հարցին լուծում գտնել խա – դաղասէր ճամբաներով, Փաքիստան եւ իր համակիրները կը հակառակէին, չեչ – տելով ,թէ Աֆղանիստանէն անմիջապէս ետ պէտք է հաշուէին օտար զինուորա – կան ուժերը:

Անշուշտ հոս կը մատնանչուէր Սովե – տական Զինեալ Ուժերը եւ այս վերջին տեսակէտին կը ձայնակցէին նաեւ Եու – կոսլաւիա եւ կարգ մը ուրիշ պետութիւն – ներ:

Նոյնպէս Գամպոճի հարցն ալ երկփեղ – կում մը առաջ կը բերէր կողմերու միջեւ եւ բուռն հակազդեցութեան պատճառ կ'ըլլար Ինտոնեզիոյ, Մալեզիոյ, Փլ – իլիպպ. կղզիներու, Թայլանտ եւ Սինկա – փուրի, որոնք կը կազմեն ԱՍԷԱՆ՝ Ասիոյ Պետութիւններու Հարաւարեւել – եան Միութիւնը: Եուկոսլաւիա եւս ա – նոնց հետ միասին պահանջած է որ այս երկրէն հեռանան օտար զինուորները, որոնց մէջ անչուշտ Վիէթնամցիներ: Այս անգամ ալ Քուպա եւ Վիէթնամ անչուշտ կը հակառակէին այս տեսակէտին, կըր – կին անհամաձայնութեան դեմին մը ըս – տեղծելով:

Նոյնպէս վիճաբանութեան կարեւոր նիւթ մը կ'ըլլար Հնդկական Ովկիանոսի ապահովութեան հարցը եւ այդ շրջանի մաքրագործումը օտար զինուորական ու – ժերէ:

Այս բոլոր առաջարկներուն եւ ընդուն – ուած նախագիծերուն մէջ յայտնի կ'ըլ – լար որ անցնող շրջանի ընթացքին Ոչ – յանձնառու երկիրներ ու կազմակերպու – թեան մէջ ձախակողմեան տեսակէտները բաւական դեմին կորսնցուցին: Այսինքն տարբեր բացատրութեամբ մը Քուպա եւ Վիէթնամ չէին կրցած յաջողիլ իրենց տեսակէտները միշտ ընդունելի դարձը – նել:

Ընդհանուր առմամբ, կատարուած այս համագումարին մէջ, որոշապէս յայտնի եղաւ որ Ոչ – յանձնառուներու մեծամաս – նութիւնը կողմնակից է իրաւ անկողմ – նակալ դիրքորոշումի մը մէջ մնալ, ինչ որ աւելի պիտի արդարացնէր այս կազ – մակերպութեան գոյութիւնը եւ պիտի աւելցնէր անոր վարկը համաշխարհային հարցերու քննարկման մէջ, Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մէջ թէ այ – լուր:

Հակառակ այս բոլորին սակայն, այդ համաժողովին մէջ, Հաւանայի մէկտե – ղումէն յետոյ զաղափարի հիմնական տարբերութիւնները կը տեսնուին, որոնց գլխաւոր պատճառը պէտք է նկատել մասնչալ Թիթոյի այլեւս չգոյութիւ – նը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԵԺՆԵԻ կը յաջորդէ Բրեժնեւի: Ար – զարեւ խորհրդային համայնավար կու – սակցութեան 26-րդ համագումարը վերջ զտաւ եւ ոչ մէկ փոփոխութիւն բերաւ դեկավար մարմնին մէջ, որ գլխաւորու – թեամբ Բրեժնեւի վերընտրուեցաւ միա – ձայնութեամբ: Փակման իր ճառին մէջ, Բրեժնեւ, յաջորդ հինգ տարիներուն հա – մար երկու ուղղութիւն ճշդեց, իրարմէ անբաժան. – «Առաջինը՝ համայնավա – րութեան կառուցումը, երկրորդը՝ խա – զաղութեան ամրապնդումը»:

ՊԱՐԶԵԼՈՆԱՑԻ Ֆութպոլի (մեծահա – րուստ) խումբին լաւագոյն խաղացողնե – րէն, Կնոփքուէ Քամբրոյի, ծանօթ՝ Քուինի անունով, որ առաջ – կեդրոն կը խաղայ, առեւանգումը քաղաքականէն աւելի աւազակային հարց մը կը նկատ – ւի: Առեւանգողները հեռաձայնելով վաճ – կուստոիա օրաթերթին 350 միլիոն փե – սեթաս պահանջած են որպէս փրկագին (չուրջ 20 միլիոն Ֆրանք) ինչ որ խում – բին ղեկավարները պատրաստ էին վճա – րելու Չորեքշաբթի առտու: Քուինի լաւ կօղ քաշող է եւ կը կարծուի որ այս առե – ւանգումին նպատակն է նաեւ արգելք հանդիսանալ որ Քուինի, Կիրակի օր, խաղայ Մատրիտի Աթլեթիքոյի դէմ: Իսկ եթէ քաղաքական հարց կայ, այդ ալ ուրեմն «պատժել» է Պարչելոնան որ անջատողական խումբ է եւ պէտք չէ Սպանիոյ ախոյեան ըլլայ...:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախկին նախարարապետ՝ Ռաշիտ Սոլհ մահափորձէ մը ազատեցաւ առջի օր երբ մասնագէտներ կրցած են խայծատել ռումբը: Նախկին վարչապե – տին բնակած չէնքին (արեւմտեան Պէյ – րութ) դռնապանն է, որ ռումբը գտած էր: Միւս կողմէ, Լիբանան Ապահովու – թեան Խորհուրդին դիմած է որպէսզի նիստ գումարէ օրակարգ ունենալով խա – րայէլեան ռմբակոծութիւնները հարաւ – Լիբանանի վրայ: Վերջին օրերուն պա – ղեստինեան զաղթականայանները կրկին թի – րախ եղած են, ոչ միայն Իսրայէլացի – ներուն այլեւս կրենց զինակից լիբանան – ցի հրամանատար Հաատատի:

ՎԱՏԻԿԱՆ, վերջ տալու համար վեր – ջերս ծագած թիւրիմացութեանց, հաս – տատեց թէ ազատ որմնադիրները բա – նադրուած կը մնան: Արդարեւ չորսկներ կային թէ կանոնադիրքին թիւ 2335 յօդ – ուածը, որ իսիս ֆաբթօ (նոյնին իսկ գործով) «կը բանադրէ ոեւէ մէկը, որ կ'անդամակցի մասոնական աղանդին կամ նոյնանման միութիւններու, որոնք կը դաւեն եկեղեցւոյ կամ քաղաքային օրինաւոր իշխանութեանց դէմ» պիտի վե – րաքննուի: Առջի օր, հաւատոյ տարած – ման միաբանութիւնը (որու ձեռնհաս նախագահը եղած է տաեղին երջանկա – յիշատակ՝ կարդինալ Ագաճանեան) ճըշ – դեց թէ այդ յօդուածը միշտ կը պահէ իր արժէքը (1738-էն ի վեր):

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ գահաժառանգ իշխանին ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 29-ին, Լոնտոնի Ս. Պո – դոս Մայր տաճարին մէջ: Ամուսնու – թեան օրէն իսկ, Լէյտի Տայանա կը դառնայ «արքայական բարձրապատուու – թիւն՝ Կալլէսի իշխանուհի»:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՄԱՔՍ – ԺԱ. – ՔՈՊ մրցանակը (անցեալին անոր արժա – նացած էր՝ Արմէն Լիւպէն – Շահան Շահ – նուր) չնորհուեցաւ լիբանանցի բանաս – տեղծ՝ Սալահ. Սթեթիէ: Պէյրութ ծնած 1929-ին, դիւանագէտ է եւ Փարիզ կ'ապ – րի:

ԿՄԱՐԹ

ԾԱՂԿԱՓՇՐՂ ԹԷ ԾԱՂՐԱՓԱՂ

—o—

Սկսելու համար սա ծանուցումը՝ «Ա – պարէզ»ի 20 Դեկտեմբեր 1980-ի թիւէն. «Մախու եռապօն դրօշակներ, յարմար տուներու, խանութներու, ակումբներու, դպրոցներու, չափն է 3×4,5 ոտք, չին – ուած է դիմացկուն կերպասէ...

– Ճարպիկ մարդուն ասպարէզ չի պակ – սիր...

×

Նոյն «Ապարէզ»էն կ'լմանանք (24 Սեպտ. 1980), որ կազմուած է «Հանրա – յին դպրոցներու հայ աշակերտութեան յարաբերական յանձնախումբ» մը...

– Այնշքայնը անգամ սորվելիք ու – նի...

×

17 Սեպտ. 1980-ի «Մարմարա»ն կը հաղորդէ. «Համայնքային մարմինները կ ը հաւաքուին պատրիարքարանի մէջ»...

– Մարմնահաւաք...

×

Ու երկու ամիս ետք. «դրամի համար այս երկրին ապագան չենք կրնար ծա – խել ըսաւ զօրավար Էվրէն»...

– «Դրամ մի ուզեր ինձմէ, սառի պէս կը պաղիմ էեզմէ»...

×

«Հայրենիք»ի 30 Սեպտ. 1980-ի թիւին մէջ, սա ծանուցումը. «Ազդակ» չաբա – թօրեակ. Լոյս կը տեսնէ չարունակական դրութեամբ՝ տարին 50 թիւ միայն»...

– Միա՞յն ըսիէ...

×

Իսկ օրաթերթ «Ազդակ»ի 15 Նոյեմբեր 1980-ի համարէն խորագիր մը. «Երբ կապել չենք գիտեր մեր լեզուն»...

– «Լեզուդ բանտարկէ, որ չըլլայ թէ ա՛ն էեզ բանտարկէ»...

×

Ռամկավար մամուլէն, քիչ մը ամէն տեղ հրատարակուած. «Սրտբաց զրոյց Հ. Բ. Ը. Մ.-ի ընդհ. տնօրէն Մ. Հայ – կենցի հետ»...

– «Երբ սիրտը սրտին կը խօսի, այլոց խօսքը արժէք չունի»...

×

Լիբանանահայ մամուլը կը ծանուցա – նէ. «Յակոբ Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները», երաժշտախառն բե – մադրութեամբ Վաչէ Սարունիի»...

– Խառնածին թեմադրութիւն...

×

«Ազդակ» օրաթերթէն սա խորագիրը՝ «տիալոգով կարելի չէ ձերբազատուիլ չահագործումէ», ստորագրուած՝ Վ. Թէմպէլեան...

– Իրմէ խալով՝ զարմանալի չէ...

×

Ու 20 Դեկտեմբեր 1980-ին, գոհար մը Յակոբ Աբրահամեանէն խորագրուած. «Եկա՛յ, տեսա՛յ, յեզափոխեցի՛»...

– Փոխուելիք չունի այս տղան...

ԽԵԼՕՔ ՋԱԼՕ

ԲԱՐԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ

ՀԱՅԿ ՂԱՀԻՐ

ՀԱՏՎԱԾ

Ա

Ես մշտապես ճանապարհ եմ ընկել, ճանապարհ եմ ընկել ու ընկել, ընկել իրիկուն, առավոտ, կեսօր, ընկել ամեն ժամ ու ամեն րոպե, ընկել ամեն տեղ, ամեն ուղղությամբ, ընկել ամեն եղանակ, ամեն տարվա ամեն ամսում, ընկել ամեն ամսաթվի, ընկել ամեն օրացույցի համաձայն, ընկել ամեն ժամացույցի համաձայն, ընկել ամեն ժամանակ, ընկել ամեն տեղ, ամեն ուղղությամբ, ընկել ամեն եղանակ, ամեն տարվա ամեն ամսում, ընկել ամեն ամսաթվի

ԱՅՍՕՐՎԱ ՀՈՏՎԱԾ

= ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ =

ՊԱՏՄԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ

ՍԱՅԻՆ-ԽԱՉԻԿՅԱՆ

ՊՐՈՖ. Ա. ՄԱՐԳԱՆՅԱՆԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԱԾ Է ՀԱՏՈՐԵՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՓՅՈՒՌՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՏՈՐԵՆ ՄԵԿ ՀԱՏՈՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ
ԿԱՆԱՆՑ ԾԱՆՉՆԱԽՈՒՄԲԸ
կը հրաւիրէ ձեզ
«ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐՈՒԱՆ»
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

կը բանախօսէ՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Կիրակի 8 Մարտ ժամը 16–ին
Մշակութային Միութեան Սրահը
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
Հանդիսութենէն ետք պատուասիրութիւն տեղի կ'ունենայ:
Մուտքը ազատ է:

MARSEILLE — Abbaye St. Victor
CONCERT

Quatuor Komitas

CANTATRICE:

Loussiné Zakarian

SAMEDI, 7 MARS, A 21 H.

Programme: Haendel, Beethoven, Mozart, Chostakovitch, Komitas, Aslamazian, Mirzoyan.
(Variable suivant les concerts)
Entrée: 50 et 35 F.
Location: GEBELIN, 77, Rue St. Ferriol, Marseille et FNAC, Centre Bourse, Marseille.

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔՈՐԵՍԿԸ
ԵՒ
ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ՆԻսի Մէջ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Մշակութային Միութեան կիրակի, Մարտ 8, ժամը 20·30–ին Բողոքական եկեղեցին:
21, *Boulevard Victor Hugo*
Մուտքը՝ վճարովի:

LOCAL COMMERCIAL
2 NIVEAUX DE 204 M2
Sous-sol 80 M2 — Grenier 90 M2
Monte-charge. Bureaux. Vestiaires. Réfectoires.
Chauffage central air pulsé + convecteurs dans bureaux refaits à neuf
Terrain 1750 M2
Accès gros véhicules.
Tél. 3 *lignes goupées.*
Reprise de bail 180.000 F.
Loyer 84.000 F. par an.
TÉL. 632. 11. 10

GRAND GALA SPECTACLE

Organisé par
L'ASSOCIATION DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
A u profit des Oeuvres Sociales
Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur JEAN FONTENEAU (Député - Maire de Clamart)
VENDREDI, 10 AVRIL, à 20h.30 précises.
Centre Culturel Jean Arp - 22, Rue Paul Vaillant - Couturier, 92140 Clamart.
PROGRAMME:
Pour la Première Fois à Clamart
L'ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN
NAVASSART

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Շրջ· վարչութիւնը, միջ–մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու վարչութիւնները, Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20·30ին, Մը–17, Rue Bleue (9e) — Métro: Cadet
չակոյթի Տունը՝

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա–Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները, Մարտ 5, ժամը 20·30–ին՝
CENTRE CULTUREL
Rue Robert Lavergne - Asnières

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա–Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհակառակ սաա - ցած է 50 Ֆ· Յակոբ Հիւսայեանէ, փ·ծ·փ· Տիկին Արաքսի Ակոնեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ·Մ·Ը·Մ·ի Փարիզի մասնաճիւղը մեծ հոգածութեամբ ստացած է Միհրան Քեհեայեանէ 2000 Ֆ·:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա–Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհակառակ ստացած է 50 Ֆ· Յակոբ Հիւսայեանէ, փ·ծ·փ· Տիկին Արաքսի Ակոնեանի մահուան առթիւ:

RECITAL UNIQUE
DE
HAROUT
ET SON ORCHESTRE DES U.S.A.
A L'OLYMPIA
22 MARS, DIMANCHE, A 20 .30

Location ouverte:—

○ *Aux guichets de l'OLYMPIA.*
○ *TELE CONDORCET; Clamart - Tél.:* 645. 34. 69
○ *LA CAPPADOCE; Tél.:* 375.05.30
○ *VAROU: Issy-les-Moulineaux - Tél.:* 644. 40. 60

PRIX UNIQUE: 50 F.

RESTAURANT ARMENIEN
CHEZ HAGOP

9, *RUE DU NIL*, 75002 — *PARIS*

TEL. 296.37.41

SPECIALITES ARMENIENNES
DINER MUSICAL

★ **COMMUNIONS** ★ **MARIAGES** ★ **BANQUETS** ★

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Հ·Բ·Ը·Մ·
ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ
ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻԻ, ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ԵՒ
ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՍՑԷԻ

1980–ի ընթացքին Հ·Բ·Ը·Մ միութիւնը տիրացաւ նոր կեդրոնատեղիի մը, Սէսըլ Պրուք քաղաքին մէջ, Նիւ Ճըրզի: Այս տարուան Յունուար 5–ին, կեդր· վարչական ժողովի եւ Ամերիկայի կեդր· ճանճնամժողովի գրասենեակները Նիւ Եորքէն փոխադրուեցան նոր կեդրոնատեղին:

Հաճեցէք բոլոր առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէին՝—

ARMENIAN GENERAL BENEVOLENT UNION
CENTRAL BOARD OF DIRECTORS
585, Saddle River Road
Saddle Brook, N. J. 07662 — U.S.A.
Հեռաձայնի թիւ՝— 201· 797· 7600
Հեռագրական հասցէ՝—
ARMENBENEV — SADDLEBROOK

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն· – Ա· Կլորիկեան 2000, Տիկին Րոպէր Լը Բուա եւ Օր· Գեղանուշ Ազապէկեան 1500, Մէթը Գէորգեան, Տէր Պօղոսեան – Մարսէյլ – 1000, Տիկին Ռոզ Սէֆէրեան, Օր· Սիրարփի Պարնակեան – Մարսէյլ – 500–ական, Տոքթ· Ա· Պիւլիւքեան 450, Բ· Տօնապետեան 1000, Ճ· Զուլաքեան 900, Նարկիզեան 300, Տէր եւ Տիկին Տէր Թոմայեան, Տէր եւ Տիկին Ճարութիւն Ժամկոչեան (Կոմէց Լը Շաթէլ), Տիկին Ա· Աբթման (Մարսէյլ) 250–ական, Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Պահրի 400, Ս· Բարձիկեան, Տիկին Ճինպաշեան (Վալանս), Աւագեան Հաստատութիւն, Տէր եւ Տիկին Վահէ Լորէնեան (Քանն), Տէր եւ Տիկին Բ· Խոտիկեան, Տէր եւ Տիկին Գ· Ճիէրճեան, Տէր եւ Տիկին Ժ· Գայէր – լըեան, Տէր եւ Տիկին Կ· Ճակոբեան, Արզումանօֆ ընտանիք, Ա· Կասբար Հաստատութիւն, Տիկին Վ· Գարբիէլեան – Մարսէյլ – 200–ական Ֆ·:

PELERINAGE A JERUSALEM

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

DU 20 AU 27 AVRIL 1981

Avec la participation du Père Norvan ZAKARIAN
Départs: PARIS, LYON et MARSEILLE.
Visites et cérémonies religieuses à Jerusalem,
et Circuit comprenant: Mer - Morte, Jericho, Tibériade, Nazareth, St. Jean d'Acre, etc....
PRIX: 3990 *F.*
(Demandez-nous le programme détaillé).
Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ե·պ· համար՝– Տէր եւ Տիկին Վանիկ Գիւլիւեան 2500, Այրի Տիկին Նուրիճա Ճիլիլեան 1000, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պէրպէրեան 500, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Շահինեան 200, Տիկին Մարգարեան, Տիկին Մարիամ Պէրպէրեան 100–ական Ֆ·:

Տիկին Փեփրոնէ Սարգիսեանի մահուան առթիւ, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ փ·ծ·փ· նուիրած են՝– Տիկին Հրանտ Սամուէլեան 400, Տէր եւ Տիկին Ժան Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ճակոբ Այանեան 150–ական Ֆ·:

×

Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղիկի, եկեղեցւոյ պայծառութեան, ողբ· Յարութիւն Թորոսեանի մահուան առթիւ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը եւ Պարոյ դասը 250, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Սէմէրճեան եւ որդիք, Տէր եւ Տիկին Քէչէճեան 200, Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Սիրանեան, Ալպէռ Գաճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր – Սարգիսեան, Այրի Տիկին Շալճեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 100–ական, Տիկին Մարի – Պէրճ Գարամեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Վարդանեան 50–ական՝

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Թորոսեան 150, Տէր եւ Տիկին Ռոպէռ Փափազեան 100, Նարեկ քհնյ· Վարդանեան, Մինասեան ընտ· 50–ական Ֆ·:

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
6
VENDREDI
6 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.858

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.858

Ա Հ Ա Բ Ե Կ Ո Ւ Մ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ ՅԵՐԵԿՈՎ

ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՐՔ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

ԵՐԻՈՐԴ ՄԸ ՓԱԽՈՒՍՏ ԿՈՒՏԱՐ

ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱՒ՝

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ»

ԼԱՅՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ՀԵՒԱՍՏԵՒԵԼԷՆ ԵԻ ՄԱՄՈՒԼԷՆ

Չորեքշաբթի ժամը 13·30–ի շուրջ էր, որ ձայնասփիւռը առաջին անգամ լուրը կուտար մահափորձի մը, որ կատարուած էր Պաթիյլի հրապարակը, ուր Ամլօ–ի եւ Փասթէօր – Վակնէրի ան – կիւնը, երեք թուրք դիւանագէտներու դէմ, երբ կը փորձէին իրենց կառքը մտնել: Սկիզբը չատ մանրամասնու – թիւններ չկային, կ'ըսուէր միայն, թէ անոնցմէ մէկը՝ Ռեշատ Մոռալի, ընկե – րային խորհրդատու թրքական դեսպա – նատան տեղն ու տեղը մեռած էր, երկ – րորդը ծանօթէն վիրաւորուած փոխադ – րուած էր Վալ տը Կռաս հիւանդանոցը (ուր նոյն դիւերը կը մեռնէր) մինչ եր – րորդը յաջողած էր փախիլ եւ ապաս – տանիլ սրճարան մը: Ժամ մը ետք, հե – ռաձայնելով Ֆրանս - Փրէս գործակա – լութեան, արարքին տէր եղած էր ԱՍԱԼԱ–ն (Հայաստանի Ազատագրու – թեան Հայկ· Գաղտնի Բանակ): Ռեշատ Մոռալի, որ կ'աշխատէր 26 Պուլվ· Պօ – մաշէ, ուր է թրքական դեսպանատան մէկ գրասենեակը, պատասխանատուն էր ընկերային բաժնին: 37 տարեկան, փարիզ էր, 11 տարիէ, ամուսնացած էր Ֆրանսուհի հիւանդապահուհիի մը հետ, հայր էր 3 զաւակի, որու վերջինը՝ 15 օր առաջ ծնած: Միւսը Ա· Թեճելի կրօ – նական հարցերու խորհրդատու է, ծան – րօրէն վիրաւորուելէ ետք, նոյն դիւերը մեռած էր: Երրորդը՝ դրամատան տնօ – րէն, կը փախչէր:

Նոյն իրիկուան (Չորեքշաբթի) թեր – թերու միայն վերջին հրատարակութիւն – ներն էին, որոնք քանի մը տողով արձա – գանգ կուտային, ինչպէս Մոնտ, որ վեր – ջին էջին վրայ կը հաղորդէր մահափոր – ձը:

Հետաքրքիրը, նախ իւ տը Ֆրանսի յայ – տարով (19·20) կ'արձագանգէր արար – քին, բայց ամէնէն լայն տեղը պիտի տար աւելի ուշ լուրերու բաժնին մէջ, մանաւանդ Անթէն 2ը, որ պիտի ծանրա – նար ցեղասպանութեան վրայ եւ ջարդե – րու ցնցիչ նկարներով տպաւորիչ լրա – տուութիւն մը ընէր (յիշենք որ Անթէն 2–ի լուրերու բաժնի խմբագիրներէն է՝ Դանիէլ Պիլալեան, որ նոյն կէսօրէ վերջ խմբագրութեանս ալ դիմած էր նկարնե – րու համար): Դիւանական տեղեկա – տուութիւնը պատրաստած էին Ֆրանսուա Ֆորնէ եւ Փաթրիս Փոլի: Հայոց հակիրճ պատմականը կուտար Մօրիս Վէր – նէյ, յիշելով առաջին քրիստոնեայ պե – տութիւնը և Թուրքերու որոշումը «վերջ – նական լուծումը» տալու 1915–ին: Կը չեշտէր թէ Հայերը կ'ուզեն որ ցեղաս – պանութիւնը ճանչցուի եւ դարմանումի մըն ալ ձեւ մը գտնուի:

Հինգշաբթի առաւօտեան մամուլը լայն տեղ կուտար անշուշտ եւ ոմանք մասնա – ւորաբար կը ծանրանային ցեղասպանու – թեան վրայ: Հինգշաբթի առաւ նաեւ պետական ձայնասփիւռը – Ֆրանս – Ին – թէռ – լուրերու իր զանազան հաղոր – դումներուն մէջ, կ'անդրադառնար ա – րարքին եւ ժամը 8–ին, աւելի երկար ձե – ւով, յիշելով զանազան մահափորձերը ու նաեւ Հայոց Ջարդերը:

Նոյն առաւօտեան փարիզեան օրաթեր – թերը հետեւեալ պատկերը կը պար – զէին· –

×

ՖԻԿԱՌՕ· –

Կրկին Ժան – Շառլ Ռեքօն է, որ «Հայկ· ահաբեկչութեան արմատները» խորագը – րին տակ կը «վերլուծէ» ահաբեկչութիւ – նը: Նախ կը յիշուի թէ ԱՍԱԼԱ–ն Պէյ – րութէն, սպառնացած է նաեւ «Ֆրանսա – կան դիւանագիտական մարմիններուն եւ հաստատութեանց», աւելցնելու համար թէ այս սպառնալիքը եւ Չորեքշաբթի օրուան արարքը «համապատասխան են հայկ· ահաբեկչութեան ամէնէն կարծր (պալեստինեամիտ) ճիւղին»: Յօդուածին մէջ «լաւատեղեակ» այս լրագրողը կ'ըսէ թէ «վերերը» (ան – ho – լիէօ) հարց կու – տան՝ արդեօ՞ք Ֆրանսան Թուրք – Հայ – կական հաշուեյարդարներու գոց դաշտը դարձած է: Կ'աւելցնէ թէ ուրիշ մայ – րաքաղաքներ ալ չեն խնայուիր, «65 տարուան հնութիւն ունեցող» հարցի մը ձգած հետքերէն: Նպատակն է կ'ըսէ՝ աշխարհի երեսին հաստատել թէ Թուրք Պետութիւնը պատասխանատու է իրենց – մէ աւելի քան մէկ միլիոնի Ջարդին 1915 – 1922 (ըստ երեւոյթին Ֆիկառօ–ի աշխատակիցը համոզուած չէ···): Եւ ինչպէս անցեալին ըրած էր, կրկին կը վերադառնայ Կոպերնիկ փողոցը (մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ թէ կապ մը գրած էր այս նոյն լրագրողը Ժընեւի արկածով պայթած Աբա Ենի – գմշեանի եւ ռիւ Կոպերնիկի ռումբին մէջեւ, երկուքն ալ նոյն նիւթէն չին – ուած ըլլալով···): Ըստ իրեն հայկ· զանազան կազմակերպութիւնները կը գործեն 1975–էն ի վեր զանազան տեղեր, օրինակ «Հայկ· դիմադրութեան նոր շար – ժումը» աւելի Իտալիա կը գործէ եղեր: Ամէնէն «մտահոգիչը» կը նկատէ Հ·Գ·Բ·ը որ Թուրքերէն զատ, թերեւս կ'առնէ նաեւ հաստատութիւններ զորս կը նկատէ խորհրդանիշերը «աշխարհակալութեան եւ անոր հետ նոյնացուած սիոնականու – թեան»: Հաստատուած կը նկատէ որ ԱՍԱԼԱ–ն, մարզուած եւ զինուած Մեր – ձաւոր – Արեւելքի ամէնէն կարծր խում – բերուն կողմէ եւ կը չեշտէ Ժ· Շ· Ռէքօ «այս կորուսեալ զինուորները հայ դա – տին կցած են յեղափոխական մարքսիզմի բուռն վերլուծում մը»: Իւրաքանչիւր ա – րարքէ ետք, քննիչ ոստիկաններու հե – տեւած հետքերը զիրենք առաջնորդեր են Լիբանանի, Լիբիոյ, Հարաւային – եմէնի ահաբեկիչներու մարզումի կայանները: Եւ հետքերէն մէկը «կ'անցնի Կոպերնիկ փողոցէն ու կը հասնի Ժընեւի պանդո – կը···»:

×

ԼԸ ՄԱԹԷՆ·

Նախ կը նկարագրէ օր ցերեկով կա – տարուած մահափորձը, պատկերազար – դուած սպաննուած դիւանագէտին զետին փռուած նկարով: Ինչպէս միւս թերթե – րը կը յիշէ թէ ըստ ականատեսներու, երկու հոգիներ կասկածելի երթալ գա – լեր ունէին նախքան արարքը, շուրջ 30 – 40 տարեկան: Մահափորձէն ետք, բռնուած է զէնքով երիտասարդ մը, բայց հաստատուած թէ կապ չունէր: Քննու – թիւնը կը տանէր ոստիկանապետ Լրքէէս: Ամէն պարագայի մէջ, մասնագէտները կը հաստատէին թէ «արհեստաւորի» գործ էր եւ թէ «լուռ» ատրճանակ գոր – ծածուած էր: Թերթը առանձին չրջանա – կի մէջ ալ կ'անդրադառնայ «Հայկ· բազ – մաթիւ գաղտնի կազմակերպութեանց», չեշտելով թէ 1975–էն ի վեր բազմացած են: Կ'ըսէ թէ 6 միլիոն (? ?) հաշուող հայկ· Սփիւռքը կը դատապարտէ պաշ – տօնապէս (ո՞վ է արդեօք հայ Սփիւռքի այս «պաշտօնական» ներկայացուցիչը, զոր Մաթէնը «պտեր» է մինչ մենք դեռ կը փնտռենք···): Կ'ըսէ թէ ԱՍԱԼԱ–ն ինքզինքը «հայկ· կուսակցութիւններէ եւ կազմակերպութիւններէ անկախ» կը դա – սէ եւ կ'ուզէ «Հայաստանի ազատագրու – յը յեղափոխական եւ հակաչխարհակա – լական հիման վրայ» մինչ արդարադա – տութեան մարտիկները՝ «նուազ ձախ կը թուին» եւ կ'ուզեն որ Անգարա դատա – պարտէ ցեղասպանութիւնը եւ բանակցի հոդերը վերադարձնելու համար:

×

ՔՈԹԻՏԻԷՆ ՏԸ ՓԱՐԻ

Ամբողջ էջ մը յատկացուցած է, ուր ինչպէս միւս օրաթերթերը նախ թըղ – թակցութիւնը կուտայ արարքին, ապա երկու դատ պրութիւններ լոյս կ'ընծայէ, մէկը նուիրուած Հայկ· Գաղտնի Բանա – կին, ուր կ'ըսէ թէ Հայերը 60 տարի ապաստած են փորձել վրէժը լուծելու հա – մար իրենց մէկուկէս միլիոն զոհերուն: Սփիւռքի հայութիւնը Մաթէնէն քիչ մըն ալ անդին երթալով կը հասցնէ 6–ուկէս միլիոնի···, ապա կուտայ նոյնանման տեղեկութիւններ, աղբիւրները տարբեր չըլլալով···: Թղթակցութեան բաժնին մէջ, արձագանգ կը հանդիսանայ Ա· խորհրդատու՝ Կիւրի յայտարարութեան· – «Քանի մը օր առաջ մամուլի մեր կը – ցարդը տեսայ, ահաբեկումի գոհ 6 ամիս առաջ, բոլորովին անդամալոյծ է: Եւ այս ամբողջը դարուս սկիզբի պատմու – թեան մը համար: Ես ալ Պոլսէն եմ, շատ հայ բարեկամ ունիմ···»: Բայց առան – ձին կը հրատարակէ ուրիշ դրութիւն մը՝ «1915–ի Ջարդերը» խորագրուած ուր կը չեշտէ թէ այս ամբողջ արարքները մէկ Թուականի մէջ պարփակուած են «1915, Ապրիլ 24», առարկայական մօտեցումով կը նկարագրէ հայ եւ թուրք պատմու – թիւնը Սան – Սթեֆանոյէն Պերլին եւ Սեւր, նոյնիսկ եթէ սխալ մը կ'ընէ Ա – թաթիւրքը իշխանութեան գլուխ բերելով 1914–ին իսկ···:

×

ՓԱՐԻԶԻԷՆ ԼԻՊԵՌԷ· –

Նկար մը հրատարակելէ ետք Ա· էջին թերթին խորագրին վերեւ, Ֆ–րդ էջին վրայ կը նկարագրէ արարքը ու եզրա – կացութեան մէջ կ'ըսէ թէ Հայերը կ'ու – զեն վրէժը լուծել 1915–ի մէկուկէս մի – լիոն զոհերուն:

×

ԻՄԱՆԻԹԷ· –

Շատ քիչ տեղ կուտայ, քանի մը տո – ղով միայն լուրին արձագանգելով բայց կ'ըսէ սակայն· – «Ֆրանսայի հայ դա – դութը, չուրջ հարիւր հազար (?) հոգի կը հաշուէ: Ամէն տարի կ'ոգեկոչէ երկու միլիոն Հայերու ցեղասպանութիւնը թուրք բանակին կողմէ Ա· Աչխարհա – մարտէն անմիջապէս ետք»:

×

ԻՆԹԵՐՆԷՇՆԱԼ ՀԵՐԱԼԴ ԹՐԻՊԻՒՆ·–

Ա· էջին վրայ բաւական լայն տեղ կու – տայ, յիշելով թէ ցարդ 17 թուրք դիւա – նագէտ կամ ազգական սպաննուած է աշ – խարհի մէջ: Կ'աւելցնէ թէ Անգարայի մէջ զբօսաշրջիկութեան նախարարը՝ Էվլիա – օղլու դիմած է Ֆրանսական իշխանու – թեանց, որպէսզի անմիջապէս արգիլնա – ւէտ միլոցներ ձեռք առնեն առաջքն առ – նելու համար նման յարձակումներու: Ամերիկեան օրաթերթը յիշելէ ետք թէ Հայերը կը մեղադրեն Թուրքիան 1915–ի մէկուկէս միլիոն զոհերուն համար, կ'ա – ւելցնէ թէ կարգ մը Թուրքեր յոյն կիպ – րացիները կ'ամբաստանեն, որ Հայերը զրգռած են վրէժ լուծելու համար 1974–ի Թրքական յարձակումէն Կիպրոսի վրայ: Ուրիշներ, կ'ըսէ «ի· Հ· Թ·» Խորհ· Միութիւնը կ'ամբաստանեն, տկարացնե – լու համար Ատլանտեան կազմակերպու – թեան մէկ անդամը: Վերջաւորութեան կը չեշտէ որ ԱՍԱԼԱ–ն ամէնէն բուռն չարժումն է հայկ· չորս չարժումնե – րուն:

×

ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՐ

Ֆրանս – Էնֆէոի հինգշաբթի առաւ 8·30–ի Դանիէլ Սէն Թ'Ամոն մամուլի իր տեսութեան մէջ, կ'ըսէր արդէն Ֆրանս – Սուար «սարսափելի նկար մը հրատարա – կած է Ա· էջին վրայ»: Արդարեւ «զգա – յացունցի վաճառականները» չեն խուսա – փիր մարդկային վիշտերը օգտագործե – լու եւ հրատարակած են թուրք դիւանա – գէտին կնոջ (որ Ֆրանսուհի ալ է) նկա – րը ամուսնոյն դիակին քով, խորագրե – լով այս ամբողջը՝ «սպաննուած ամու – սինը կը տեսնէ»: Կնոջ նկարին տակ կը գրէ «անհանդուրժելի տեսարան մը», իսկ Ռեշատ Մոռալիի դիակին տակ՝ «Ռ· Մոռալի զոհ արհեստաւոր մարզաս – պաններու»: Գ· էջին վրայ կուտայ ման – րամասնութիւնները, բերելով ականատես – ներու վկայութիւններ, յետոյ «ստորա – գրուած Պէյրութէն» ենթախորագրին տակ, ոստիկանի մը բերնով հետեւեալը կը գրէ· – «Հ· Գ· Բ·–ի սպայակոյտը Պէյրութ է: Վստահ ենք որ սերտ կապեր ունի պալեստինեան չարժումներու հետ: Հայ ահաբեկիչներ կ'ընդունին մար – զումի իրենց կայաններուն մէջ, զէնք կուտան եւ անոնց տրամադրութեան տակ կը դնեն միլոցներու ամբողջութիւն մը: Ցաճախ կը պատահի, որ ահաբեկչական այս կազմակերպութիւնները իրարու ծա – ռայութիւններ մատուցանեն, իրարու փոխ տալով մարզապաններ կամ ռումբ կամ տեղորներ»:

Թերթը կ'աւելցնէ թէ կասկած չկայ որ «Հայկ· Գաղտնի Բանակը երկաթէ վարագոյրին անդիէն օժանդակութիւն կը ստանայ Պալեստինցիներու միջոցաւ: Փաստն է զինակցութիւնը քիւրտ համայ – նավարներու հետ, որոնք Թուրքերու կողքին մասնակցած են 1915–ի ցեղաս – պանութեան, որու վրէժը կը յաւակնին (բսել կ'ուզէ՝ իրենու թէ) լուծել Հ· Գ· Բ·ի անդամները»:

Եւ ի վերջոյ կ'ըսէ թէ Ֆրանսացի ոս – տիկանները գրեթէ կրցած են վերահաս – տատել Հ· Գ· Բ·ի կազմաւորումը: Կ'ըս – ւի նոյնիսկ թէ չարժումին գլուխները ինքնութիւնը ճշդուելու վրայ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՆՏԻ տնօրէնը՝ ժաք Ֆօվէ ռումբով ծրար մը ստացած է առջի օր, թղթատա – րի միջոցաւ: Կասկած ունենալով, ոստի – կան կանչած է եւ կարելի եղած է տես – նին խայծատել: Հաստատ է որ նպատա – կը սպաննել էր Ֆօվէն:

ԲԱՐԻ ԶԱՐԹՈՆՔԻՑ

ՀԱՏՈՐ

Ա. ՊԱՐՈՆՅԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ

Մեծ մեկնելէ իր բարեկամին հետ, եւ երկար ատեն ալ պտուկին մէջ մնացին։ Ասոնք ամէնքն ալ Թիֆլիսի մէջ կը գտնուէին, որովհետեւ Ալեքսանդր Ռուսաստանի մայրաքաղաքը կ՚ուզէր տեսնել, եւ հոն ալ կրնար ամէն տեսակ զուարճութիւններ գտնել։ Ասոնք ամէնքն ալ ինծի համար նոր էին։ Մեծ քաղաք մը, ուր ամէն կողմ կեանք կայ, ուր ամէն ինչ կը շարժի, ուր ամէն ինչ կը գործէ, ուր ամէն ինչ կը ներկայացնէ ժամանակակից քաղաքակրթութեան մեծ կեանքը

«LA SOLITUDE DES MASSACRES»

—o—

Բարդէն Ինճաբաճեանի այս գործը մեծ արձագանգ գտած է Ֆրանսական մամուլին մէջ (արձագանգ հանդիսացած էինք Նուվել – Օպսէրվաթէօրի)։ Այս անգամ «Քրիստոնէութիւնը Ի. դարուն» չաթթաթներին է, որ Փետր 16–ի իր թիւին մէջ ամբողջ էջ մը նուիրած է, որու կէսը յատկացուած է զրախօսական – նի մը, միւսն ալ՝ հեղինակին, որ կը խօսի իր մասին, որպէս «հայ գաղթական մը Ֆրանսայի մէջ»։

«Ոսկոյ վկայութիւն մը հայկ. ողբերգութեան մասին» ընդհ. խորագրին տակ, թերթը կը ներկայացնէ գիրքը որ «երիտասարդ Բարդէնին ողիսականն է 1915էն 1919, ցնցիչ պատմութիւնը կեանքի համար պայքարի մը։ Եւ կեանքին յաղթանակին»։

Կողքին, Բարդէն Ինճաբաճեան կը պատմէ գաղթական Հայու վերիվայրումները, օտարականի դէմ եղած խըտրականութիւնները, հազարումէկ արհաւիրները զորս ըրած է։ Կ'ըսէ նաեւ թէ երկրորդ, դեռ անտիպ, հատորի մը մէջ է որ կը պատմէ իր ինքնակենսագրութեան Բ. մասը, 1940–էն եաք։

Այս առաջին հատորին հրատարակիչն է՝ Կառնիէ։

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՀՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւանի Սեւենկային Երաժշտութեան Տունը նուագահանդէս մը տուած է ջութակահար Խոսուարտ Կրաչ (Դաշնակցութեան Թուսթայէն)։ Նուագացանկը բաղկացած է Պախ, Ֆրանքի, Պեչերակիի եւ Տվուխսիի գործերէն։

×

Հայհամերգի մեծ դահլիճին մէջ հանդէս եկած է զուլեցերիացի ղեկավար Լեվերքի Լի՝ ղեկավարելով Հայաստանի սիմֆոնիկ նուագախումբը։ Մեկնաբանուած են Պէրլիոզէն, Ռաքմանինովէն, Ֆրանսէն գործեր։ Նուագախումբին դաշնակով ընկերացած են Սվետլանա Նաւասարդեան եւ Դմիտրի Բաշկիրով։

կը պաշարէ բերդը, որուն պաշտպանութիւնը կը ղեկավարէր Դաւիթ Բէկի յաջորդը՝ Մխիթար։ Բերդականներու մէջ նաեւ ծայր տուած ժժտութեան պատճառով Մխիթար կը հեռանայ բերդէն։ Մըտնացեալները կը բանան բերդին դռները թշնամիին առջեւ, որ ահաւոր կոտորած մը կը սարքէ՝ քանդելով բերդին պարիսպները եւ աւերակի վերածելով զայն։

ԱՐՄԷՆ ՂԱՐԱԳԷՕԶԵԱՆ

ԱՄԻՈՆԵՐՈՒ ՀԷՔԵԱԹԸ

(Ր. և վերջ)

Իշխանուհին չհասած՝ բախտախնդիր մը մտաւ պանդոկէն ներս. չափիկին վրայէն բան հագած չէր, կարմիր գօտի մը կը բռնէր իր տաբատը։ Աչիկա ամէն մարդ կը ճանչնար։ – «Բարե՛ւ, ՅՈՒՆԻՍ աղբար, գոչեց պանդոկապետը զուարթ դուն կուգաս խարին համար»։ – «Ինչ – պէս միշտ, յարեց մարդը համարձակ. դաշտը թողուցի գերանդիս»։ Ցետոյ ծարաւցած՝ երկարեց դղումէ իր ըմպանակը որ պարապ էր։ Յորեկէն վերջ ամայի էր պանդոկը. մարդին խոսակը կարելու վրայ էին բոլորն ալ։ Դիշերը խոշոր սայլեր կը թաւալէին դէպ ի մարգաղները. կը լսուէր արտունճին հնչուն ծլիծաղը. «Կեցցէ՛ կեանք իմ ազնուար, հնձուած խարին հոտը կը զովացնէ թո – քերը»։ Եւ սկսաւ երգ մը մռլտալ, երբ շրջակայ բլուրներուն վրայ վառող խա – րոյկներուն լեզու լեզու բոցերը կ'երկընային աստեղացնցուղ երկինքն ի վեր։ – «Կեցէք բարով, գալ տարի աս ա – տեն կը տեսնուինք նորէն» պոռաց զուարթերես Յունիսը՝ գերանդին ուսին, եւ իջաւ առուակն ի վար, ճամբու ընթացքին զովանալու համար։

Նոյն պահուն էր որ բաց դուռը քիչ մըն ալ հրելով՝ երկու մարդ մտան բակ. մերկ էր մէկուն բազուկը, հնձողի լայ – նեղը գլխարկին տակ դէմքն ալ սեւցած էր արեւէն. կաշիէ գօտիին անցուցած էր մանգաղը։ Միւսը հագուած էր քաղքե – նիի պէս, բաճկոնակը միայն բաց էր. քրտնաթոր էր դէմքը. ոտնամաններն ալ փոշեպատ։ – «Ես ՅՈՒԼԻՍ կը կոչուիմ» ըսաւ քաղքենին։ – «Ե՛ս ալ, գոռաց գաշտի մարդը. գիւղացիք միայն Հնձար անունը կուտան ինծի»։ Ատոնք մէկ հօրմէ – մօրմէ եղբայրներու պէս նմանանք ունէին իրարու։ – «Միւս պանդոկն եր – թանք,, ձայնեց քաղքենի Յուլիան իր ընկերոջ, աս ի՛նչ տաք է, քիչ մը խմենք պաղչկինք»։ Ասիկա Հնձար – Յուլիսի ալ փափաքն էր. գարեջուրի զովութիւնը կը հրապուրէր մին ու միւսը. քաղքենին՝ ոստաններու հնոցներէն խօսեցաւ. գիւղացին՝ հասկաթուռ ցորեանը, գաշտերու խշրտոցը ներբողեց։ – «Դիշերը քը – նանալ կարելի չէ» տրտնջաց մին։ – «Ա – տե՛ն չունինք աչուընիս խփելու» կսեց միւսը՝ գաւաթը պարպելով։

Ոտքերնին իջեւանէն հազիւ դուրս դըրած էին, երբ ինքնաշարժի մը չեփորին զիլ ձայնը դուռ փութացուց պանդոկապետը։ Ամբողջ ընտանիք մը կը կազմէին վար իջնողները որոնք եկան փուռիլ չէնքին առաջքի դալար արիշին տակ։ Ընտանիքին պետը մինչ կը քննէր ուղեցոյց – քարտէսը, ճիժուլիժ կը զոչէին միաբերան. «կեցցէ՛ արձակուրդը»։ – «Մենք ծով պիտի մտնենք» ըսաւ աղջնակ մը. – «Ի՞նչ ծով, մենք լեռները պիտի մագըլ – ցինք» զիմազարձեց անդիէն իր բզէզ աղբարիկը։ Գործը մեծնալու վրայ էր, երբ մայրերնին անոյշի կապեց. «Ծով կամ լեռ, մենք արձակուրդի ենք եկեր»։ – «Ովքե՞ր են սա կոռւազանները» հարցուց կաշեայ հեսկեր զրած որսորդ մը պանդոկապետին։ – «Մեծ գործարանատէր մը, Պրն. ՕԳՈՍՏՈՍ է անունը. Ջերմօն վաճառանիշն ինք ստեղծած է»։ Որսորդը պահ մը նայեցաւ փոշիներու ամպի մը մէջէն սուրացող ինքնաշարժին եաեւէն, յետոյ մտաւ ներս։

Երկու հոգի հոն կը գտնուէին արդէն։ Մին իր քովն էր դրեր խաղողի կալթ մը, միւսը սեղանին վրայ բաց էր ձգեր ներկատուփ մը։ – «ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԸ» լսուեցաւ մէկուն ձայնը՝ սեմին վրայէն։ – «Սեպտեմբերը ե՛ս եմ» յոխորտաց որսորդը թիկնէթեկին։ – «Այգեպան – Սեպտեմբերը ես լի՛նքս եմ» աւելցուց կալթին տէրը։ – «Նկարիչ – Սեպտեմբերն ալ ես լի՛նքս եմ» ծմծմաց երրորդը։ – «Համաձայնեցէ՛ք, վճռեց ձայն մը որ Աչունինն էր, որովհետեւ մէ՛կ Սեպտեմբեր կայ միայն»։ – «Սեպտեմբերն ա՛յն է որ իր չուներով ու չեփորներով սար ու ձոր կը չուլլուի»։ – «Սեպտեմբերն ա՛յն է որ այգեկութի ողկոյզները կը դնէ հնծան»։ – «Սեպտեմբերն ա՛յն է որ նկարակալը կը տեղաւորէ ոսկեծիրան անտառին չքեղութեանը դիմաց»։ Վէճը դուցէ չարունակուէր, եթէ նոյն միջոցին պանդոկապետը սեղանին վրայ չղնէր գինիի շիշ մը՝ կնքուած գլուխով։ Բաժակահարութիւնը հաչտութեան դաշ նակատեցաւ։ Ցետոյ մին իր հրացանը, միւսն իր կալթը, երրորդն ալ իր նկարակալը չալկած՝ բաժնուեցան իրարմէ։

Օթեվանը պարապ չմնաց երկար։ Մինչ տիրոջը տղաքը կը պատրաստուէին դըպրոց երթալու, ազարակապանի մը դըր – ներեւոյթով մէկը տմպեց. թաւիշ երիզներ ունէր հագուստը, ոսկերուն ներքանները ալ հողով ծածկուած էին. ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՆ էր որ հերկի կ'երթար։ – «Օրերը կարճցան, ըսաւ ան, աշխարհքի՛ն բանը կայ ընելիք. հերկ, ցաքան, վարուցան, համբերել հողկիթին ու ճակնդեղը, ո՞ր մէկն ըսեմ»։ Երբ կը մեկնէր, մշակ մը ընկերացաւ իրեն՝ սերմի գոնոցով։ Մարակը չաչեց, ձիանը յառաջ խաղաց, ու քիչ յետոյ արօրին խուին էր որ կը պատռէր դորշ հողը։

Նայիս՝ մախաղով մուրացիկ մը երեւցաւ պանդոկին սեմին։ – «Ո՞վ ես դուն» հարցուց հոնկէ անցնող անդապահ մը։ – «Դատարկապորտ ՆՈՑԵՄԲԵՐԸ»։ – «Ո՞ւր այսպէս»։ Մարդը հորիզոնը ցոյց տուաւ ձեռքի երկաթ բերին ծայրովը. «Հեռո՛ւն, աւելի տա՛ք երկիրներ. արագիլներն ու ծիծեռնակները հոն ինձ կը սպասեն արդէն»։ – «Ապրելու միջոց ունի՞ս դոնէ»։ – «Մուրացած հացս ողջ ըլլայ, աւելին՝ խրամներու մէջ դիզուած տերեւներն իրը անկողին»։ Անդապահը պռստաց յօնքերը. փիչ էր մնացեր որ ձերբակալէր, սակայն ինք ալ ծիծեռնակներու ընկերանալ չկրնալէն տխուր՝ յարեց. «Ճամբադ զըներ, աս տեղուանքը հեզ մըն ալ չտեսնեմ զքեզ»։ Դատարկապորտը կրկնել չտուաւ անոր խօսքը, կորսուեցաւ խակոյն տարածուող մշուշին մէջ՝ ցոյց տուած ինքնուվեան թուղթը նորէն ծոցը դնելով։

Մշուշին յաջորդեցին հիւսիսային քամին, ձիւնը, սառնամանիքը, երկար գիշերներն ու անարեւ օրերը։ Պանդոկին մարդիկը խմբուեր էին բուխերիկին շուրջ՝ ուսերնին անկած։ Շուն մը սկսաւ հաչել։ – «Ուշ է, ասատեն ո՞վ է արդեօք եկողը» մենախոհեց տանտէրը նեղսրտած, մինչ մոյկեր կը բախէին դուռսէն՝ դրանը սեմին, նրբաններուն փակած ձիւնակոճերը քեղրթելով։ Մինչեւ աչքերն իջած մուշտակէ գդակով՝ քթան մօրուօք ծերուկ մը ներս մտնելէ առաջ թօթվեց ձիւնով ծածկուած մաշկեակը։ Տղաքը յանկարծ ճանչցան զինք, ու «Բարի՛ իրիկուն, Ծնունդ Պապա» ձայնեցին ծափելով։ Իրաւ ալ Ծնունդն էր եկողը, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ բալխիրը վարողը։ – «Ծնունդ Պապա, ո՞ւր է եղեւինդ» հարցուց մանչուկ մը։ – «Դուրսն է, անտառէն նո՛ր կտրեցի»։ – «Ի՞նչ կայ զամբիւղիդ մէջ» հետաքրքրուեցաւ քուրիկը։ – «Վաղն առաւ մուքուն կ'իմանաս. գնա պաճիկ ըրէ՛ հիմա եւ ինծի ձգէ մուճակներդ»։ Եւ մինչ սպասուհին փորը չազանակով լեցուած հնդկահաւը կը դնէր ցայգաճաշի սեղանին վրայ, Դեկտեմբերի բալխիրը՝ բոժոժներու խժլատացնող ժխորով՝ կը քաշէր կը տանէր Ծնունդ Պապան սպիտակ դաշտերուն մէջէն։

– «Ա՛ս տարի ամէն տեսակ մարդ տեսանք» ըսաւ պանդոկապետուհին։ – «Պա՛հ, կեցէ ամուսինը, մէկ աղբիւրի ջուր՝ բոլորն ալ»։ – «Մէջերնուն ամէնէն չատ սիրածս՝ ինքզինքը Բարկենտանք անուանող Բրինձն (իշխան) է» աւելցուց աղախինը։ Տղաքը կը փոխատացէին. «Ես Պրն. Օգոստոսը չատ կը սիրեմ, ինքնաշարժ ունի»։ – «Ես՝ Այգեպան – Սեպտեմբերը, խաղող ունի»։ – «Ես՝ Ծնունդ Պապան, խաղալիք ունի»։ Համաձայնութեան չկրցան գալ։

...Եւ դուն, ընթերցո՛ղ, ի՞նչ կը խորհիս։ Անցեալի, ներկայի եւ ապագայի բոլոր այս անցորդներուն մէջէն՝ որոնք ամէն տարի նոյն կարգով կուգան ու կ'երթան, ո՞րն է նախասիրածդ։ Անհոգ եղիր, դուն պիտի տեսնես զայն՝ ապրելով եւ յուշիկ – յուշիկ ... օրացոյցս թղթատելով։

ԹԷՈՂԻԿ «ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՔԵՑՈՅՑԸ»

1928

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱԽՈՐՀ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ԾՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԵՏ

Շէյխ ձէլալ իր գլուխը նորէն վար ձըգեց, երբ կիրոս թելադրեց աղմկող ամբոխին, որ փոխանակ հայի քրտինքով ճարպ կապած այդ ծառը մարմինը խածոյկի տալու, փոխանակ ճարպի հոտով հրապարակը լեցնելու, հասա պարանով մը հրապարակի ծառէն վար կախեն։

– Կախենք, կախենք, – ձայն տուաւ ամբոխը ազմկոտ։

Շէյխ ձէլալ այդ պահուն միայն հասկցաւ, որ կիրոսի կերպարանքով հրեշ – տակ չէ կրնար ըլլալ ու երկնքի եւ ոչ երկրի վրայ։

– Ալլահի էշխէն թող ըլլայ, ճահիլ տըղայ, – ձէլալ ըսաւ Մարտիկին, – կէսօր է, նամազիս պահն է։ Զիս կախելէ առաջ, թոյլ տուէք նամազս ընեմ։

– Մարտիկ, տղաս, էս չուկը կ'ուզէ ժամանակ չահիլ։ Կ'երեւի իր մարդերէն, Ալլահէն հրաշք մը կը սպասէ, – ըսաւ կիրոս։

Մարտիկ թոյլ տուաւ, որ Շէյխը վերջին անգամ իր նամազն ընէ։

Շէյխը ձիերու չուքին տակ հազիւ ըսկսած էր իր նամազին, երբ ամբոխը աղմուկով նորէն խառնուեցաւ իրար, եւ կին մը այդ ժխորին մէջ սայլի հասա պարան մը կիրոսին կ'երկարէր։ Շէյխը նամազ կ'ընէր, ազմուկին անտարբեր։ Ամբոխը խռնուեցաւ մինչեւ Մարտիկի մօտ։ Մայրը, մշակը, ըհնձպէրը, ջուլհակը, կամ – քարողը, ձէթ հանողը, բոլորը կը պահանջէին, որ Շէյխին նամազի ժամանակ չտրուի։

– Մարտիկ, տղաս, ժողովուրդը իր պահանջին մէջ միշտ ալ արդար է, – խօսեցաւ կիրոս։ – Իս չունը նամազի պէտք չունի, քանի որ Ալլահին մօտ պիտի երթայ։ Ոչինչ, կէս մնացած նամազը թող հետեւ լրացնէ, – ըսաւ ու մազէ չինուած հասա պարանի օղակը Շէյխի հասա վզին ձգեց։

Ամբոխը ուրախ հրհռոց տուաւ ու պարանի երկարութեան չարուած՝ Շէյխը սատկած էշի մը պէս իր ետեւ քաշեց մինչեւ ծառին տակ։ Պարանը ծառի հասա արմուկի մը վրայէն նետեցին ու սկսան քաշել ծայրը, մինչեւ որ Շէյխի ծանր մարմինը գետնէն վերցուած՝ պարապին մէջ մնաց։ Ուրիշներ երկու ծանր թոխ – մախներով գետնին մէջ խոշոր ցից մը խրեցին ու հասա պարանին ծայրը հասա ցցին կապեցին։ Անոնք գիտեցին Շէյխը, որուն քթէն արիւն կը հոսէր, մինչեւ որ ծանր գլուխը իր մօրուսով վար իննկաւ թուլցած...

×

Հրդեհը ոտքերուն կապ նետուած գո – մէշի մը պէս զպուռած էր ու բոցը հանդարտած՝ ինքզինքն էր որ կը լիզէր։ Փողոցներուն մէջ տակաւին կը մնային պաշըպօզուքներու, Քիւրտերու ու սեւ ազռաւներու պէս կոտրտած թեւերով ինկած ժանտարմներու դիակները։

Կիրոս այս անգամ գիւղացիները աչ – խատանքի լծած՝ հաւաքել կուտար դիակները եւ ջուրով մաքրել կուտար արիւնները։

Կռուին մէջ սպաննուած էին Հացեկցի Վահանը, Կարմրեկցի Մինասը, Թիլցի Սարգիսն ու Աբշամը, նոյնպէս կարմըրեկցի Համբարը իր երկու ճահիլ զաւակներով։ Համբարը կուրծքէն զարնուած՝ տանիքէն վար ինկած էր։ Զէրէյի կիրոս երբ մօտեցաւ, Համբար տակաւին կը շնչէր։ Ան հազիւ խօսեցաւ կիրոսին. ըսաւ, թէ կ'ուզէր որ, ինք ու իր զաւակները Հաճի Մուսայի դէմ եղած կռուին մէջ իյնային, պաշտպանելու համար էն տղան՝ Սպիտակ Զիաւորը։

Մուսեղ իր խումբով թթիերու ճամբէն կը վերադառնար, իսկ Մաթօն Շէյխ ձէլալի զոլամները քշած էր դիւղէն դուրս, մինչեւ Զարխափան։ Զարխափանի ան – տառէն կը լսուէր հրացանաձգութեան ձայն։ Հրացանի ձայները հետզհետէ կը սաստկանային կարծես։ Մուսեղ գիւղ չմտած՝ իր խումբով Մաթոյի օգնութեան հասած էր։ Թշնամին՝ անտառին մէջ դիրք մտած՝ Մաթոյի խումբին դէմ սկսած էր կանոնաւոր կռիւ մը։

(Շար. 272)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուէր Պապանազարեան, Տէր եւ Տիկին Յարութ Պապանազարեան, Տէր եւ Տիկին Յաչիկ Գազանճեան, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 8, ժամը 11–ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ – Ս. Յովհաննէս Մայր Եկեղեցի, 6 ter, Rue Charlot

իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԱԶԱՐ ՊԱՊԱՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մարիան Խէչոեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իր ամուսնոյն մահուան առթիւ։

L'EPHORIE
DE L'EGLISE ARMENIENNE
D'ISSY - LES - MOULINEAUX
présente
A U
CENTRE CULTUREL FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain

MARS :

— Jeudi 5 au Samedi 14 Mars:
Exposition de peinture de P. Tchakmakian. Vernissage le 5 Mars à 19h.

— Jeudi, 19 Mars, à 20h.30
Diapositives sur la RSS d'Arménie.

— Jeudi, 26 Mars, à 20h.30
Conférence sur l'Eglise Arménienne dans le monde.
par le Père Murone Kevikian

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները։ Տիկին Ա. Երամեան 250 Ֆ., Տիկին Արաքսի Սիմոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ։ Տիկին Ա. Գիլիճեան 200 Ֆ., իր մօր՝ Տիկին Սիրուհի Սու – ճեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ։ Տիկին Հ. Գէորգեան 100 Ֆ., Վահրամ Ճէնազեանի մահուան առթիւ, փ.ծ.ի։ Տէր եւ Տիկին Ց. Ցակոբեան 500 Ֆ., Խաչիկ Աւագեանի մահուան առթիւ, փ.ծ.ի։ Տէր և Տիկին Կ.Ծառուկեան 500 Ֆ. իրենց մէկ ուխտին համաձայն։

×

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է փոխան ծաղիկի, Եկեղեցւոյ պայծառութեան, ողբ. Այրի Տիկին Մարգրիտ Չէլէպեանի մահուան առթիւ։– Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Ա– դամեան, Շամախեան ընտ. (Անի, Պօղոս, Հայկուն եւ Պառօ) 200–ական, Պետրոս Մաքսուտեան եւ ընտ. 150, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գապայեան, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Ճերանեան, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Թորոսեան, Մուրատեան ընտ. (Ալֆորվիլ) 100–ական Ֆ.։

ԿԱՄԱԽՏԱՒ ՔԱԹԵՒԿԸ
Եւ
ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ՆԻՒՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիւսի Մշակու – թային Միութեան կիրակի, Մարտ 8, ժամը 20·30–ին Բողոքական Եկեղեցին։
21, *Boulevard Victor Hugo*
Մուտքը՝ վճարովի։

MARSEILLE — Abbaye St. Victor

CONCERT

Quatuor Komitas

CANTATRICE:

Loussiné Zakarian

SAMEDI, 7 MARS, A 21 H.

Programme: Haendel, Beethoven, Mozart, Chostakovitch, Komitas, Aslamazian, Mirzoyan.
(Variable suivant les concerts)

Entrée: 50 et 35 F.

Location: GEBELIN, 77, Rue St. Ferriol, Marseille et FNAC, Centre Bourse, Marseille.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Թախթալեան, իր ա– մուսնոյն՝ Օննիկ Թախթալեանի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ եւ Տիկին Ա– նէս Իւնէճեան՝ նոյն առթիւ 100–ական Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

×

Լիոն.– Տէր եւ Տիկին Ղ. Ղազարեան 50 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իրենց սա– նամօր՝ Տիկին Արտեմիս Միրզէ – Ղա– զարեանի մահուան Ա. տարելիցին ի յի– շատակ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպութեամբ՝
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒ – ԹԵԱՆ ԵՒ ԺԱՅԾ–Ի
Դասախօս.– ԵԴՈՒԱՐԴ ՄԻՐԶՈՑԵԱՆ
Նիւթ.– «Երաժշտութիւնը Հայաստանի մէջ այսօր»։
երեքշաբթի, Մարտ 10, ժամը 20·30–ին
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը, միջ–մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու վարչութիւնները, Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20·30ին, Մը–
17, *Rue Bleue* (9e) — *Métro: Cadet*
չակոյթի Տունը՝

L'OPTIQUE
RAYMOND STEPANIAN
Opticien diplômé d'Etat

30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. (91) 33. 82. 51

— Technique. Service. Accueil.

— Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.

— Verres ultra minces pour myopes.

— Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.

20% de remise à tous les mutualistes.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, Մարտ 15, ժամը 13·30–ին
Restaurant «LA CREMAILLERE»
1er *étage*
75, *Rue Lafayette - Métro.* Cadet
ՀԱՐԵՆՑ գրական մրցանակը կը յանձ– նուի բանաստեղծ եւ արձակագիր՝
ԵՂԻՇԷ ԱՑՎԱԶԵԱՆԻ
Ցաւակապէս կը խնդրուի սեղանները կանխաւ ապահովել, հեռախօսելով առա– ւօտ՝ մինչեւ ժամը 10
Հեռ.– 372· 04· 20
եւ երեկոները՝ Հեռ. 780· 82· 58
Ճաշագին 70 Ֆ.։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆԱՆՑ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
կը հրաւիրէ ձեզ «ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐՈՒԱՆ» ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ
կը բանախօսէ՝
ՏԻԿՈՆ ԷԼԻԶ ԱՑՎԱԶԵԱՆ
Կիրակի 8 Մարտ ժամը 16–ին
Մշակութային Միութեան Սրահը
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
Հանդիսութենէն ետք պատուասի– րութիւն տեղի կ'ունենայ։
Մուտքը ազատ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ստացած է Աբահի Սիմոնեանի մահուան առթիւ՝ Այրի Տիկին Նազիկ Ցակոբեան 100 Ֆ., նաեւ Անդրանիկ Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պառաւեանէ 100 Ֆ.։

Le Restaurant
EREVAN
a ouvert
son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT
EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81 - Fermé le Mardi
40 *Sortes de Hors - d'œuvres*
25 *Sortes de Plats*

TRAITEUR
EREVAN
29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81
Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՑԵԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SOFITEL (Porte-de-Sèvres)
LE SAMEDI, 7 MARS, à 20 h. précises.

GRAND DINER DANSANT

Sous la Présidence d'Honneur de
CHARLES AZNAVOUR

Avec la participation de:
— l'Ensemble Traditionel Arménien ACHURI;
— le Chanteur VIGUEN;
— et LES TZIGANES IVANOVITCH.

Soirée dansante, à partir de 23 h.; animée par:
BERNARD DEDEDJIAN et son Orchestre.

Résérvation: ANTREASSIAN Garbis : 528. 64.67 — *GASPARIAN:* 236.48.19
Entrée: Repas compris - 250 F. *Après* 23h.30, *Entrée:* 50 F.

VOYAGES
EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS
du 15 au 26 Avril 81 — 3.250 F.
du 09 au 20 Mai 81 — 3.990 F.
du 01 au 12 Août 81 — 3.990 F.
du 05 au 16 Sept. 81 — 3.990 F.

2° VOYAGES DE 14 JOURS
du 27 Mai au 9 Juin 81 — 4.350 F.
du 18 au 31 Juillet 81 — 4.290 F.
du 08 au 21 Août 81 — 4.290 F.
du 02 au 15 Octobre 81 — 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS
DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris
Nom .....
Prénom .....
Adresse .....
..... Tél. .....
Ville ..... Code postal .....
1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du ..... au .....
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
.....
Rayer les mentions inutiles

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
7-8
SAMEDI-DIMANCHE
7-8 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.859

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.859

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

REACTIONS DE LA PRESSE

N.D.L.R.- Pour la seconde fois, en un peu plus d'un an, «Le Monde» consacre son bulletin de la «une» aux Arméniens. Mais il convient de constater une contradiction fondamentale entre le fait de condamner les attentats terroristes (qui n'est pas contre la violence?) et le fait de consacrer sa «une» au problème arménien, seulement quand le sang coule. Si le problème arménien, ne s'était pas heurté à un mur du silence depuis six décennies, peut-être que des «desperados» n'auraient pas adheré au «langage du siecle», qui est celui du terrorisme, pour faire entendre leurs voix. Mais quand les mass-medias, attendent pour parler du génocide et du problème arméniens, qu'un attentat ait lieu, n'encouragent-ils pas, par là même,le terrorisme? Là est le vrai problème, qu'il ne faut pas éluder. Nous reproduisons ci-dessous le «Bulletin du jour» paru dans «Le Monde» du 6 Mars. Il est, dans son ensemble, dans le même esprit que celui paru le 25 Décembre 1979 (et que nous avions reproduit le 27 Décembre 1979). Dans ce même numéro et cette fois en page 4, «Le Monde» a commencé la publication d'une enquête « Etre Arménien en France ».

×

«l'alibi de la vengeance des Arméniens»

Par seize fois depuis sept ans, des diplomates turcs sont tombés sous le feu de terroristes se couvrant du drapeau de l'Arménie. La plupart n'en ont pas réchappé. Tous étaient innocents de toute participation au génocide de 1915, que voulaient venger les commandos dits «arméniens». Tous étaient étrangers à l'élaboration de la politique de la Turquie. Ces fonctionnaires servaient un Etat et représentaient leur pays. Les prendre pour cibles est une monstruosité et un acte politique insensé.

L'Arménie indépendante, à cheval sur la Turquie et l'Union soviétique, n'eut que quelques mois d'existence, en 1920, mais fut vite abandonnée par les vainqueurs de la guerre. Elle ne renaîtra sans sans doute pas, et ses citoyens dispersés en partie à travers le monde entretiennent le sens de leur communauté par l'hommage aux morts sacrifiés, de 1895 à 1915, à une politique de «turquification radicale», déportés, passés au fil de l'épée. L'intention du génocide n'a jamais été douteuse; le délégué turc à la conférence de la paix de 1920 reconnut d'ailleurs « ces forfaits qui sont de nature à faire tressaillir pour toujours la nature humaine », tant il est vrai que l'unification de la Turquie s'est faite par l'écrasement des minorités.

Les porte-parole des organisations arméniennes demandent à Ankara de reconnaître au moins une culpabilité collective dans cette suite de massacres. Mais la multiplication des attentats contre des diplomates turcs tendrait à faire penser que cette revendication juste et respectable ne sert plus, aux terroristes, que de prétexte pour couvrir d'autres desseins.

L'Armée secrète de libération de l'Arménie, qui prend à son compte — mais, comme toujours, de façon indirecte — l'attentat de Paris, à son siège à Beyrouth, et voilà longtemps que ses liens avec l'Organisation de la libération de la Palestine sont apparus au jour. Ses commandos pourraient bien être les chaînons d'un système de terrorisme où, selon les théâtres, les motifs idéologiques ou nationalistes servent à réveiller une révolte à partir de nostalgies et d'émotions, pour dissimuler une stratégie de tout autre ampleur.

La vengeance des martyrs arméniens n'est-elle pas, dans le cas présent, l'alibi d'une entreprise de déstibilisation de la Turquie, menée dans tous les secteurs? Elle enfièvre jusqu'à la rupture les tensions internes entre communautés, dégrade les relations du pays avec ses alliés jadis « traditionnels », comme la France, accusée de prendre à la légère la sécurité des agents diplomatiques. Elle pousse les généraux au pouvoir à faire des pas supplémentaires dans la voie de la répression. Et l'isolement de la Turquie s'accentue, en même temps que le sentiment d'être « mal aimée ».

Sans aller jusqu'à tenir pour sérieux les bruits sur les encouragements que les terroristes anti-turcs rencontraient dans certains cercles chypriotes, il faut prendre garde à l'exploitation que les milieux helléniques d'extrême droite peuvent faire de pareilles rencontres avec leurs propres revendications.

La très grande masse des Arméniens exilés réprouvent les méthodes du terrorisme pour défendre la mémoire de leurs parents massacrés. S'il ne s'agissait réellement que de leur rendre hommage en sacrifiant des innocents, pourquoi les Turcs seuls seraient-ils frappés? Si un seul de leurs dirigeants avait suivi l'exemple de M. Willy Brandt s'agenouillant à Auschwitz, les vengeurs et les morts seraient-ils apaisés?

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

*Այս առաջին էջի գրութենէն զատ, Լը Մոնտ, ինչպէս ըսինք քովը, գրեթէ ամբողջ էջ մը նուիրած է (4–րդ) ուր նախ կը յիշուի թէ թրքական կառավարութիւնը կը մեղադրէ Ֆրանսական իշխանութիւնները, որոնք հարկ եղածին չափ չեն պաշտպաններ իրենց հպատակները: Անդարա կ'ուզէ նաեւ որ «անմիջական եւ արդիւնաւէտ միջոցներ ձեռք առնուին արուած ըլլալով թուրք դիւանագէտնե – րու դէմ դինեալ յարձակումներու չարունակութիւնը»: Գալով Ֆրանսայի, Անդ – ամքին նախարարութիւնը յայտնած է թէ «Ֆրանս. կառավարութիւնը բուռն կեր – պով կը դատապարտէ սիժգալի մահա – փորձը եւ թէ բոլոր միջոցները ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի հեղինակներու ինքնութիւնը ճշդուի եւ դատի քաշ – ուին»: Թերթը կը յիշէ նաեւ թէ ԱՄՍ. – ԼԱ–ն հայ զաղտնի կազմակերպութեանց կարեւորագոյնն է, որ նախ ստանձնած էր 1975 Հոկտ. 24–ին դեսպան Էրէզլի ըսպանութիւնը, յետոյ Զուլիանի, 1980 Սեպտ. 26–ին ահաբեկումը երբ Սելճուք Պազդալպաշը ծանրօրէն վիրաւորուած էր: Կ'արձագանգէ Հ.Գ.Բ.–ի մէկ զեկոյցին, թուրք Արտաքին նախարարին այցելութեան առթիւ, ուր ան կը սպառնար հարուածել ի մասոյ ի պատասխան այդ ամցելութեան: Այս առթիւ նաեւ կը սկսի հրատարակել յօդուածաշարք մը, որու ընդհանուր խորագիրն է՝ «ՀԱՅՑ ԸԼԼԱԼ ՑՐԱՆՍԱՑԻ ՄԻՋԱ» և Ա. յօդուածին խորագիրը՝ «գործի բերուքտուբը»: Ժան–Մարք Թէոլէյրի այս «ուսումնասիրութիւնը» անշուշտ դարակներու մէջ կը սպասէր առիթին, լոյս տեսնելու համար, ինչ որ կը հաստատէ Ֆրանսերէն մեր խմբագրական ծանօթութեան մէջ ըսածը, այսինքն խմբագրութիւնները, որոնք կը դատապարտեն ահաբեկումները, նաեւ կը սպասեն մահափորձի մը, լոյս ընծայելու համար յօդուածները, որոնք պէտք է լոյս տեսնեն ահաբեկումներէն զուրս, եթէ խմբագիրները կ'ուզեն գոնէ իրենք իրենց հանդէպ անկեղծ ըլլալ: Մոնտի աշխատակիցը այս առաջին յօդուածը կը բանայ սա նախադասութեամբ «երբեք Վիլի Պրանտ մը չունենայինք, որ երթար ծնրադրէր մեր ցեղասպանութիւնը ոտե – կոչող յուշարձանի մը առջեւ», զոր ամփոփ պատկերը կը նկատէ «հայկ. հարցի» այսօրուան վիճակին: Կ'աւելցնէ թէ ան կ'արտայայտէ «միաժամանակ աշխարհի վրայ գոնուող 7 միլիոն Հայերու տենչը Թուրքիոյ կողմէ 1915 – 18–ին մէկուկէս միլիոն Հայերու ջարդին ճանաչումին համար եւ թէ այն նեղութիւնը զոր կը զգան մեծ մասը ազգերուն զերի՝ աւելի կամ պակաս խոստովանելի ժամանակակից միջազգային անհրաժեշտութեանց»: Աւելի առաջ, կը պարզէ նաեւ թրքական տեսակէտը՝ մերժում վերաքննելու իր պատմութիւնը: Դեռ վերջերս Փարիզի մէջ, Արտաքին նախարարը ըսած է՝ թէ Ֆրանսական կառավարութեան եւ թէ Հայերուն համար՝ «բոլոր այս արարքները պէտք է դատապարտուին վճռականօրէն: Ոչինչ կ'արդարացնէ այս ահաբեկչութիւնը, ոչ անցած – գացած անցեալ մը, ոչ ալ պատմութեան զալարումները»:

Ու լրագրողը հարցումներ կը դնէ, քանի այս է կացութիւնը, ի՞նչ պէտք է ընեն Հայերը, պէտք է՞ որ կամաց – կամաց մարին կամ մնան հանդարտ, յարմարելով Սփիւռքի մը, առանց վերա – դարձի յոյսի, մխիթարուելով միայն իրենց լեզուին, մշակոյթին, կրօնքին պահպանումով: Պէ՞տք է ըսեն, որ մեկ հայրենիքը որ կը մնայ իրենց խորհ. Հայաստանն է եւ թէ դէպի հոն պէտք է ուղղուին իրենց նայուածքները ու յոյսերը: Այս հարցումներուն պատասխաններն են, զորս լրագրողը փնտռեր է, Հայէ Հայ երթալով, Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ: Մէկուն հանդիպեր է Մարսէյլ, 30 տարեկան, որ բացատրեր է. – «Տեսէ՛ք ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ: Մամուլին, ձայնասփիւռին, հեռատեսիլին մէջ, ամէն բանի մասին կը խօսին, Ազգանխառնի, Զիլիի, Սալվատորի, բայց երբեք՝ հայկ. հարցին: Ատիկա, մեր սերունդը կը զգայ: Մենք, անշուշտ ցեղասպանութեան ողբերգութիւնը չապրեցանք մեր մորթին վրայ, ինչպէս մեր երեցները, երբ հոս եկան: Բայց դրոշմուած կը մնանք և չեն հասկնար: Երբ կը փորձենք «Տոսիէ տը լ'եֆռան» մը ունենալ երբեք հետեւանք չկայ»: Պատմութիւնը կ'ըսէ յօդուածագիրը, առած է մեծ – հօրմէն ,մեծ մօրէն, եկած 20ական թուականներուն: Իրեն պատմած են, առանց բարկութեան, պարզ բառերով ինչպէս վերապրած էին 1915–ին Իթթիհատի կազմակերպած տեղահանութեան, մինչ կը սպաննէին, կը մորթէին, կ'ինչային այլեւս ոտքի չելլելու համար դէպի Եփրատ եւ Տիգրիս աքսորի ճամբուն վրայ: Վերապրումը՝ հրաշքն է: Որբանոցները զիրենք կ'ընդունին դէշ – աղէկ: Աւելի ուշ կ'երթան դէպի Եւրոպա, Միացեալ – Նահանգներ: Անոնք որոնք Ֆրանսան ընտրած են Մարսէյլ ցամաք կ'ելլեն, թշուառ, անծանօթ հրկիզին օբէնքներուն, լեզուին: Ֆրանսա աշխատող ձեռքի պէտք ունէր, կ'աշխատին գործատուները, հանքերը, կօշիկի գործարանները: Կը համախմբուին, կը կազմակերպուին, կը տեղաւորուին՝ Մարսէյլ, Լիոն, Տէսին, Վիլէօրպանն, Ռոման, Վիէն, Սէն – Շամին, Սէն Թ'Էթիէն, յետոյ Փարիզ իր արուարձաններով՝ Իսի, Ալֆորվիլ, Պանեէօ: Լրագրողը, ապա, կ'ըսէ թէ այս Սփիւռքը խելօք է, երկրորդ սերունդը ճարտարապետներ, փաստաբաններ, բժիշկներ, դասատուներ տուած է: Աշխատասէր ժողովուրդ է: Պարտաճանաչ – նաչ քաւէարկող: Կրկին կը խօսեցնէ Մարսէյլցին, որ կը բացատրէ թէ Հայութիւնը միայն Հայաստանի մէջ կը պահուի: Յօդուածին այս առաջին մասը կը վերջանայ երիտասարդ Հայուն դառն հաստատումով «Ֆրանսայի մէջ քաղաքական դէմքերը դիրք չեն ճշդեր: Ընտրական չրջանի առեն խոստումներ կը ստանանք: Մեծ – հայրիկն ու մեծ – մայրիկը կրնային հաւատալ: Մենք՝ ոչ այլեւս: Ի՞նչ բանի կը ծառայէ: Թուրքիոյ մէջ եկեղեցիներ կան, հայկ. յուշարձաններ: Լքուած են, թիրախ կը ծառայեն բանակին ռազմափորձերուն: Ուրե՞մն: Ուրեմն կ'ըսէ լրագրողը եղրակացութիւնը տրամաբանական է՝ պէտք է պայքարիլ «եթէ չպայքարինք, կը մեռնինք: Կարելի է երկար առեն տեղայլ պիտի ընենք: Ոմանք կը յուսալքուին: Պատճառ մը չէ, որ ուրիշներ չյարատեւեն»:

Մոնտի յաջորդ յօդուածին խորագիրն է՝ «Մէկ Սերունդէն՝ Միւսը»:

×

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը՝ Լը Քոնպա Սոսիալիսթ, առաջին անգամն է, որ առիթն ունէր անդրադառնալու նման հարցի մը, քանի նորածին է: Առաջին էջին վրայ, կը հրատարակէր նկար մը, որ կը ներկայացնէ թուրք դիւանագէտին դիակը, վրան ալ գրուած՝ Փարիզ – Շիքակօ: Նկարին տակ կը գրէ. – «Մահափորձ Զորեքշաբթի օր, երկու թուրք դիւանագէտներու դէմ, Փարիզ Պասթիլի մօտ: ԱՍԱԼԱ կազմակերպութեան ահաբեկիչները երկու մարդ սպաննած են, երբ կառք կը մտնէին: Պարզապէս, որովհետեւ թուրք էին: Այս ձեւով կ'ուզեն համաշխարհային հանրային կարծիքին ուշադրութիւնը հրաւիրել Ջարդին վրայ, որու զոհ գացած է իրենց ժողովուրդը 1915–ին: Քաղաքական առաջին մահափորձը չէ, որ կը գործուի Փարիզի մէջ, քանի մը տարիէ ի վեր: Սուրբիացի նախկին վարչապետ մը, պոլիվոլի դէս – պան մը, 3 թուրք դիւանագէտ եւ ուրիշ Ֆրանսացի թէ օտար անձնաւորութիւններ ինկած են թշնամի զնդակներու տակ: Ժիսքարին հետ՝ Փարիզ նոր Շիքակօ մը կը դառնայ»:

Այլ խօսքով, ընկերվարականները չատ «ազատական» կը նկատեն նախագահը...: 9–րդ էջին վրայ ալ արարքին թղթակցութիւնը կը հրատարակէ, որու վերջաւորութեան կը գրէ. «Հայկ. ըմ – փիւռքը, որ չուրջ 600էկ միլիոն հայ կը հաշուէ, պաշտօնապէս կը դատապարտէ այս արարքները»:

Լա Քոռա միայն քանի մը տողով կ'արձագանգէր մահափորձին:

×

ԹՈՒՐՔ – ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՑԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԱՏԹԱՐԱՆԱՆ

Այս խորագիրը կը գործածէր Ինքներնիշրնցրլ Հերլլտ Թրիպիւն, Ուրբաթ առաւս (Մարտ 6) եւ կը հաղորդէր Անգարայէն (Էսոշիէթըտ Փրէս) թէ երկու թուրք դիւանագէտներու սպանութենէն ետք Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները ամէնէն վատթարագոյն կէտին հասած են: Կ'ըսէ թէ Թուրքերու բարկութիւնը աւելի Ֆրանսայի դէմ է քան՝ հայ ահաբեկիչներուն: Ցարդ եղած բողոքներուն ամէնէն խիստը կը նկատուի այն բողոքը, զոր թուրք կառավարութիւնը ըրած է Ֆրանսայի դեսպան՝ Էմիլ Քազիմաժուլի: Կը յիշուի թէ Ժ. Ֆ. Փոնսէ ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է: Ամերիկեան օրաթերթը կ'ըսէ նաեւ թէ այս սպանութեանց դէմ յանդիման Թուրքերու հակազդեցութիւնը յատկանշական

(Լուրերու Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հայկական պիրքի արուեստի հռչակաւոր գործերէն է Մաշտոց Մատենադարանի թիւ 2743 ձեռագիրը, որ ծանօթ է Թարգմանչաց աւետարան անունով: Մատեանը 1232–ին նկարազարդած է Գրիգոր Մագիստրոս: Ձեռագիրի յիշատակարանները չեն նշեր յուշարձանի ընդօրինակութեան ու ծագման վայրը, սակայն կողմնակի կարգ մը փաստեր կը հաւաստեն, որ ան պէտք է գրուած ըլլայ Կարինի մէջ:

Այս մատեանը իր անունը առած է Գանձակի մօտ գտնուող Թարգմանչաց վանքէն, ուր պահպանուած է մինչեւ 1900: Այդ թուականին է, որ հայ մշակոյթի երախտաւոր Գարեգին վրդ. Յովսէփեանց (յետագային Կաթողիկոս) ձեռնարկը բերած է էջմիածին:

Թարգմանչաց աւետարանի մանրանկարները կարծրը հայ ստեղծագործ հանճարի արտակարգ արտայայտութիւններն են: Միջնադարու արուեստին, յատկապէս մանրանկարչութեան մէջ, եզակի են այն յուշարձանները, որոնց մէջ այսպիսի ամբողջականութեամբ արտայայտուած ըլլայ հեղինակի ստեղծագործական դէմքը, այդքան յստակ կերպով կարդաց ուին անոր խոհերն ու յոյզերը եւ չեշտուած ըլլան զգացումի պոռթկումները:

Թարգմանչաց աւետարանի մանրանը կարծրէն կը ճառագայթէ Գրիգոր Մագիստրոսի հոգեկան հարստութիւնը: Նկարի չեն բուռն յոյզերու ժայթքումները արտայայտութեան ձեւ ստացած են գոյներու լարումներու մէջ: Վարպետին վրձինի զեղարուեստական ներքին տրամադրութեամբ նկարներու խորհրդաւոր գոյներու աշխարհին մէջ իրենց դիրքը եւ անկրկնելի տեղը ունեցած են կարմիրի բռնկումներն ու բոցավառումները:

Գրիգոր Մագիստրոս վայրկեան կերպով կը տիրապետէ ներկապնակի զուգնիքներուն, մանաւորաբար գոյնի կամ գոյներու չարքի բերած արտադրութեան ճանաչումին: Այդ գիտութիւնը ժառանգած է հին վարպետներէն: Իսկ գիծերու կառուցման մէջ յստակ կերպով կը զգացուի հաղորդակցութիւնը ԺԲ. դարու նկարիչներու կերտուածքներուն: Գրիգոր Մագիստրոս համաքայլ կ'ընթանայ իր այն ժամանակակիցներուն հետ, որոնք Հայաստան, դրացի ու հեռու երկիրներու մէջ զարգացման նոր ասպարէզ կը հասցնէին ԺԲ. դարու վարպետներու նուաճումները:

Ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ Գրիգոր Մագիստրոս ծանօթ եղած է որմնանկարչական սկզբունքներուն: Այսօր ապացոյցը ոչ թէ միայն Թարգմանչաց աւետարանի մանրանկարներու կոթողային ըլլալն է, այլեւ կարգ մը տեսարաններու պատկերներու համաչափութիւնները կապադովկիոյ ժայռափոր տաճարներու որմնանկարներու չափերու հետ: Այս հանգամանքը յատկապէս կարեւոր է, եթէ նկատի առնենք, որ տարբեր ուսումնասիրողներու կողմէ բազմաթիւ անգամներ նշուած են կապադովկիոյ որմնանկարներու՝ հայկական պիրքի արուեստի օրինակներուն ազդեր ունեցած փաստերը:

Գրիգոր Մագիստրոսի գործը մեծ նշանակութիւն ունի հայ եւ միւս ժողովուրդներու արուեստի պատմութեան տեսակէտէն ոչ միայն իր ոճրական ինքնատիպութեամբ, այլեւ օգտագործուած պատկերներու եզակիութեամբ: Այսպէս, «Քրիստոսը եւ Զաքէոսը» լուսանցքի մանրանկարին մէջ օգտագործուած է վազ քրիստոնէական արուեստէն ծանօթ եւ յետագայ դարերուն այլեւս գրեթէ չհանդիպող նախօրինակը: «Մնուանդ»ի տեսարանի Մարիամի կերպարը իր առանձին մանրամասնութիւններով կը յիշեցնէ Գրիգոր Մագիստրոսէն քիչ մը առաջ ուշ ստեղծագործած Թորոս Ռոսլինի 1262–ի ձեռագրի նոյնանման մանրանկարի Աստուածամօր կերպարը:

Միեւնոյն նախօրինակի հիման վրայ ստեղծուած են Թարգմանչաց աւետարանի եւ Թորոս Ռոսլինի 1256–ի մատեանի Մատթէոս աւետարանիչի կերպարները: Հին եւ քիչ հանդիպող ընդհանուր պատկերներ օգտագործուած են այս երկու անուանի վարպետներու ուրիշ մանրանկարներու մէջ ալ: Այս ընդհանրութիւններու պատճառը կարինի ու Հռոմկլայի (ուր ստեղծագործած է Թորոս Ռոսլին) գրչատուներու մէջ ընդունուած միեւնոյն կամ նման նախօրինակներու գոյութիւնն է: Այսոր ապացոյցը կը գտնենք Թարգմանչաց աւետարանի խորանններու եւ անուանաթերթերու քննութեան մէջ: Վերջիններէն կարգ մը պատերներ ունին Հռոմկլայի վերապրող ուղղ ԺԲ. դարու մատեաններու ձեւաւորումներու հետ:

Գրիգոր Մագիստրոսի արուեստը ներշնչման աղբիւր եղած է յետագայ դարերու հայ նկարիչներու համար, ԺԴ. դարու անուանի վարպետ Թորոս Տարօնացի քանի մը անգամ օգտագործած է իր ձեռագիրներուն մէջ Թարգմանչաց աւետարանէն ընդօրինակուած Մատթէոս աւետարանիչի պատկերագրական օրինակը:

Մինչեւ այսօր ալ Գրիգոր Մագիստրոսի արուեստը կը շարունակէ զբաղել ու յուզել Թարգմանչաց աւետարանով հետաքրքրուողները:

ԼԵՒՈՆ ԶՈՒԳԱՍԶԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Աբրագած թաղամասի «Դրօ» ակումբին մէջ, փետր. 21–22–ին, գումարուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիբանանի 24–րդ Շրջ. Ներկայացուցչական ժողովը, մասնակցութեամբ 8 մասնաճիւղերու, 62 պատգամաւորներու, խորհրդակցական ձայնով 17 հրաւիրեալներու, կեդր. Վարչութեան եւ Հ. Ց. Դ. կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչներուն: Ժողովը քննած է մարզական, սկաուտական, կազմակերպչական (կանոնագրի փոփոխութիւն), անտեսական եւ պիւտճէի հարցեր: Ժողովականներու ցլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է կեդրոնական ակումբի մը չգոյութիւնն ու մարզադաշտերու պակասը: Ժողովը փակուած է նոր Շրջ. Վարչութեան մը ընտրութեամբ:

×

ԳՈՒՐԻՆԻՈՑ «Զաւարեան» սրահին մէջ, փետր. 11–ին, տեղի ունեցած է Հ. Կ. Խաչի անդամական հաւաքոյթը, որուն բացումը կատարելով վարչութեան ատենապետուհին՝ Լ. Աւագեան, ամփոփ դիծերու մէջ ներկայացուցած է եռամսեայ գործունէութիւնը: Ապա, Վարանդ քհնյ. Ամիրալեան դասախօսութիւն մը տուած է ներկայացնելով հաւաքին կատարած դերը մարդկային կեանքին մէջ:

×

ՊՈՒՔՐԻՇԻ «Ռումէն Ալճենիւմ»ի սը րահին մէջ տեղի ունեցած է չուէթակահար Վարուժան Քոզիկեանի նուագահանդէսը: Պուքրէշի Ֆիլհարմոնիայի առաջին չուէթակահար արուեստագէտը մեկնաբանած է Պէթհովընի եւ Պրամսի սոնաթներուն առընթեր նաեւ Տըպիւսիէն եւ Փասքալ Պենթոյուէն սոնաթներ: Մեկնաբանութիւններուն դաշնակով ընկերացած է չուէթակահարին կինը՝ Ծլորիա Քոզիկեան:

×

ՔՈՒԼՅԹԻ Հայոց Ազգային Վարժարանի հոգաբարձութեան հրաւէրով, Պէյրութի Նշան Փալանճեան Ճեմարանի մանկապարտէզպանուհի Լուսին Մալիքեան եւ իր օգնականը՝ Գարմէն Տէր Կարապետեան, տասը օրով Քուէյթ գացած են ուսուցչական կազմին վերապատրաստման ծրագրի մը իրագործման համար: Ցունուար 8 – 18, անոնք աշխատած են Քուէյթի մանկապարտէզի ուսուցչական կազմին հետ, գործադրելով վերապատրաստման ծրագիրը: Ցունուար 15–ին հանդիպում մը տեղի ունեցած է ծնողքներուն հետ, որուն ընթացքին Տիկին Մալիքեան խօսած է մանուկներու աչխարհին, զանկին նկատմամբ ծնողքին ունեցած պարտականութեան եւ դպրոցտուն համագործակցութեան մասին:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԷՍԻ «Ազատանեան» սրահին մէջ, փետր. 7–ին, տօնուած է Հ. Ը. Դաշնակցութեան 48–րդ տարեդարձը, ուելի քան 600 հոգիի ներկայութեամբ: Ծօսք առնելով Հ. Ը. Դ.ի կեդր. Վարչութեան կողմէ ընկերուհի Անահիտ Ոհանեան պատմականը ըրած է կազմակերպութեան եւ անդրադարձած անոր դաստիարակչական եւ քաղաքական դերծունէութեան: Ընկ. Գէորգ Սանդիկեան ներկայացուցած է Հ. Ը. Դ.ի դերը ամերիկահայ գաղութի կեանքին մէջ 1930-ական թուականներուն, Բ. Աչխարհամարտի տարիներուն եւ Եղեռնի յիսնամեակէն ետք: Երեկոյթը վերջ գտած է ընկերական խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, շնորհիւ էտ Հօյարեանի եւ իր նուագախումբին:

×

ՊԼՈՎԴԻՒԻ (Պուլկարիա) «Երեւան» կազմակերպութեան Տունը տեղի ունեցած է գաստիարակչութիւն մը, նուիրուած Աւետիք Իսահակեանի: Զաւիկ Ղազրոսեան բազմաթիւ մէջբերումներով ներկայացուցած է բանաստեղծին կեանքին ու գրականութեան գանազան հանգրուանները:

×

ՊՈՒՔՐԻՇԻ Երիտասարդութեան Գրադարանի սրահին մէջ, փետր. 10–ին, տեղի ունեցած է ռումանահայ անուանի երաժշտագէտ Խմայոլ Զոմաքի (1890-1962) նուիրուած երեկոյթ մը: Ծօսք առած է ռումէն հեռատեսիլի երաժշտական բաժնի խմբագիր Սիլվիու Կաւրիլ, որ հրատարակած է Զոմաքի «Երաժշտական ժամանակագրութեան էջեր» եւ «Ներդաշնակութեան բանաստեղծները» հատորները, եւ գրուատած հայ երաժշտագէտին ձեռնհասութիւնն ու հմտութիւնը, չեշտելով որ ան առաջինը եղած է, ռումէն երաժշտագիտութեան մէջ, որ ըլլօրէն զբաղած է երաժշտական քննադատութեամբ, յայտնաբերելով նոր արժէքներ:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Մշակութային Արարատ կազմակերպութեան Նոպահարի մասնաճիւղի սրահին մէջ, փետր. 20–ին, նշուած է Փետրուարեան ապստամբութեան 60–ամեակը, «Փոթորիկ»ի կազմակերպութեամբ: Բանախօսած է Հրայր Նալբեան, առաւելաբար անդրադառնալով ժողովրդական չարժումներու: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ Փետրուար 18–ի դէպքին վերաբերեալ: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է ներկաներու կողմէ յոտնկայս երգուած «Մարդարապատ»ով:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԲԱՐԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀ

ՀՐԱՆԴ

Գ.

– Կ'երթան հիւանդները – չարունակեց քիչ մը տխրագին չեշտ դրած իր խօսքերուն մէջ – կը մոռնան այն ինչ որ կրեցին ու տեսան՝ իրենց բոլորտիքը: Ու անտարակոյս՝ կեանքի մէջ, ամէնէն լաւ բանն է առ, գրեթէ տեսակ մը բարիք, այդ մոռացութիւնը: Որքա՜ն ցաւալի պիտի ըլլար եթէ մարդս մոռնալու չնորհքէն զուրկ գտնուէր, ու, այդպէս, իր մտքին մէջ, քարերու վրայ խոր փորուած գիծերու պէս, ամէն առեն ողջ ու անեղծ մնային ցաւուտ անցեալի մը յիշատակները: Եւ կամ սապէս ըսեմ. անտանելի չէ՞ր արդեօք, Կոսբոտին Մարգով, որ, գիւղ դառնալէ ետքը, աչքի առջեւ ունենայիք սա տխուր յարկերը. հիւանդներու ցաւագին չարքը մահճակալներու վրայ. մէկը իր վերմակին ներքեւ կծիկ զարձած, ո՛ր մէկն ալ, տենդերու կրակին մէջ, իրեւ թէ զուրս նետուէր բոլոր ծածկոցներէն: Դարձեալ՝ իմնչ կեանք պիտի ըլլար ձեր եթէ չարունակ ձեր ականջներուն հընչէին բիւրաւոր ցաւի աղաղակները, – հեծեծանք, կծկումի, պրկումի հետեւանք զառնապին ձայնի բեկբեկումները, եւ միեւնոյն առեն ալ, մեզի պէս մարդկային արարածներ որոնք, իրրեւ թէ լարուած զսպանակի վրայ, կ'երթեւեկեն, եւեմուտք կ'ընեն, կը մօտենան ցաւի աղաղակներուն, կանգ կ'առնեն, կը լսեն, կը հեռանան՝ իսկոյն զառնալու միեւնոյն կէտը. իմնչ պիտի ըլլար եթէ առնք բոլորը ձեր երեւակայութեանը մէջ տառապէին:

Ու տակաւին առանց նման խօսքեր:

Լռողները, այդ բոպէին, իրաւունք ունեցած էին ըսելու թէ մեր անխօս հիւանդապահուհին կ'երեւի թէ իր բոլոր խօսքերը իր ձայնին բոլոր անուշութիւնը, անոր բոլոր թրթռումները պահած է եղեր իր վերջին հիւանդին:

– Մոռցէ՛ք, լա՛ւ մոռցէք, Կոսբոտին Մարգոփ, մոռցէ՛ք ամէնը.ու, եթէ կրելի է մոռցէք ամէնքը, այս բոլոր չըրջողները, ձեր տեսած բոլոր դէմքերը. ու մոռցէք, կը հասկնա՞ք, պիս ալ, ձեզ խնամող Գերմանուհին:

Այդ «պիս ալ»ը, այդ ոչնչացած «պիս ալ»ը, երեւի սահեցում մը, չրթունքներու սայթաքում մը, ակամայ խօսք մըն էր, գործուած անըզգուշօրէն: Ու իրրեւ քաւութիւն աւորը, իսկոյն սթափուած եւ դուրս նետուած էր հիւանդապահը:

Դ.

«Կոսբոտին Մարգոփ», զաղափարա – կան գործի նուիրուած ուշիմ գիւղացի մը, կեանքի նրբութեանց վարժուելու ո՛չ պէտք ունեցած էր եւ ոչ ալ ժամանակ, մանաւանդ իրրեւ ենթարկուած եւ գրեթէ կարգապահական զինուոր մը, սոված էր լա՛ւ ու շա՛տ լսել: Իր միակ ու յստակ ըմբռնածն էր, վճիտօրէն, նետուիլ ի հարկին պաշտօնական սահման – ներէ անդին եւ ապմուկի եւ չփոթի որոտը փրցնել յաջողութեամբ:

Ինքնուշ սէր ըլլալով, իր մէջ ուռճացած էր հայրենիքի ու տան սէրը, հօր ու մօր սէրը: Իրրեւ զրաղմունքի մարդ, աչխատանքի եղանակին կը գտնուէր այլինեւ – րու եւ արտերու մշակութեանը մէջ: Իսկ պաղաքաղի առեն՝ տունէն հեռու էր միշտ՝ կռնակը լեռներու լանջքին, գլուխը ապառաժներու ներքեւ:

Մարգոփի համար կ'ըսէին թէ իր ընկերներուն մէջ, ամէնէն լաւ խօսողն էր, գնդակի ու վառօդի տեսակ մը պերճախօսութեան տիրացած:

Իսկ ինչ որ պիտի ըսուէր անհատական սէր, գեղանի էակէ մը եկած սէր, անուշ եւ համայիչ աչքերէ բռնկած սէր, ատ, մինչեւ այդ ժամը, մինչեւ իր վէրքերու եւ հիւանդանոցի օրերը յատկացած էր գլուխ, մանաւանդ թէ, գիւղացիի համեստ կեանքին հետ, առիթ ունեցած չէր ընդհատակ նայելու աղուոր եւ կայծկլտուն աչքերու, եւ ո՛չ ալ, իր յանձն առած զոհողութիւնովը, անձնուրացութիւնովը, մեծ պարտականութիւնովը համապատասխանած սրտին մէջ զտնուած էր թախիծի անկիւն մը՝ համայիչ աչքերու տեղ մը տալու համար հոն:

Իր հիւանդանոցի այդ օրերը՝ Մարգոփ ինքն իր մէջ ամփոփուած, գրեթէ պատմը կտրուած արտաքին հաղորդակցութենէ, «Քոյր» խնամողին ձեռքերուն տակ իր սիրտը կը դնէր, զոնէ առժամապէս, խաղաղ, պարպուած թեթեւցուած մեծ սէրերէ:

(Շար. 4)

ԱՅՍՕՐՎԱ ՀԱՑՏՎԱԾՈ

= ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ =

ՊԱՏՄԱԾ ՕՏԱՐԱՑՈՒ ՀԵՑՏ

ՎԱՀԱԳՆ ՍԱՀԱԿՅԱՆ

Երբ լուրը Սարուխին հասավ, նա ժողովրդի յաղթական ոգևորության մասին իմանալով՝ հրամայեց ձիավարներին իսկույն ձիեր հանել, հետևակներին՝ շարվել։ Ինքնին հասկանալի է, որ ձիավարները հրամանը կատարեցին։ Ինքնին հասկանալի է նաև, որ հետևակները ոչ մի կերպ չէին կարող հետ մնալ ձիավորներից։ Սարուխի հետևակները ոչ միայն հասան ձիավորներին, այլև նրանցից առաջ ընկան։

Սարուխն ուզում էր, որ հետևակները մի քանի օր հանգստանան, այդ ընթացքում ինքն էլ ձիավորներին հանգստացնի։ Բայց հետևակները չհամաձայնեցին։ Նրանք ասացին, որ հանգստանալու ժամանակ չունեն, որովհետև ամեն րոպե կարող է լուր գալ, թե Ասորեստանի զորքերը Ուրարտուի սահմանները հատել են։ Սարուխը ստիպված եղավ հրամայել, որ ձիավորները ևս հետևակների պես ոտքով գնան։

Ասորեստանցիները, որոնք Ուրարտուի սահմանները հատել էին, ավերում էին ամեն ինչ իրենց ճանապարհին։ Նրանք հրկիզում էին գյուղերը, քաղաքները, ոչնչացնում էին ամբողջ բերքը, ոչխարներին, ձիերին, ուղտերին, ամեն ինչ, որ միայն կարող էին տանել իրենց հետ։ Ասորեստանցիները ոչ միայն ավերում էին, այլև սպանում էին ամեն մարդու, որ հանդիպում էր նրանց ճանապարհին։

Ասորեստանցիները ներխուժել էին Ուրարտուի հարավային շրջանները։ Նրանք ուզում էին գրավել Վանա լճի հարավային ափերը, որպեսզի հետագայում հեշտությամբ կարողանան ներխուժել Ուրարտուի սրտի մեջ։

Սարուխը հասկանում էր, որ ասորեստանցիների ներխուժումը պետք է կանգնեցնել։ Նա հրամայեց, որ ձիավորները հետևակների հետ միասին շտապ առաջ գնան։

Ասորեստանցիները, որոնք ներխուժել էին Ուրարտուի սահմանները

(Շար. Ա. էջէն)

է, իրենք զիրենք կզգիացած կը զգան եւրոպական ակումբին մէջ:

Նոյն այս թրքական բողոքին կ'արձագանգէր Ֆիկարօ Ուրբաթ առաւու, որ կուտար նաեւ թուրք Արտաքին նախարարութեան այլապէս յատկանշական յայտարարութիւնը որ է.– «Այն իրողութիւնը որ հեղինակները անմարդկային այս ոճիրներուն, գործուած ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ (ընդգծումը՝ մեր կողմէ) ահաբեկչութեան կողմէ չեն բռնուած, կը բացատրէ, որ աւելի ամբարտաւան ոճիրներ ալ պատրաստուին»:

Նաեւ Լը Մաթէն կ'անդրադառնար թուրք – ֆրանսական բարդութիւններուն:

Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գաբրիէլեան եւ զաւակները՝ Նատին եւ Հարոլտ, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան եւ զաւակները՝ Վահէ, Ռուբէն եւ Իրիս, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Քէրէսթէճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Իրիս Փափազեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ռոզ Ամիրեան (Նառպոնն), Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Նշանեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Քէրէսթէճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յակիկ Սալըրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մավլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Պերճուհի Կիւմիւշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին, Գրիգոր Օսկիեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գասպարեան Թանգիլի եւ զաւակները(Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ներսէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Գազանճեան, Այրի Տիկին Այտա Թորոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Էլգան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Զապէլ Հոճապաշեան, Այրի Տիկին Նազիկ Իսքէնտէրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Գաբրիէլեան, Գանթարճեան, Յակոբեան, Ներսէսեան, Կիւլքայա, Մխաքեան, Փափազեան, Ֆիւո, Լաֆոն, Մարիէթան, Թափօլ, Գալֆոն, Իսքէնտէրեան, Ազարեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ – մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին, զարմիկին, կնքամօր եւ խնամիին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆԵՐԻԿ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Պիւլպիւլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 4–ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի, Մարտ 10–ին, ժամը 16–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Թ'Ուէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»· – Մեր ցաւակցութիւնները Գաբրիէլեան, Թորոսեան, Փափազեան եւ Քէրէսթէճեան ընտանիքներուն:

Studio Brady

TEL. 208. 91. 01

42, Rue du Fbg. Saint-Martin
PARIS 10ème
Mº STRASBOURG ST. DENIS

Spécialiste
des Photos de Mariage
et Tous Reportages

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԸ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս երեքշաբթի, (Մարտ 10) 12–էն 12·30, Կոմիտաս Քառեակը՝ հեռատեսիլի Բ. կայանէն (Անթէնն 2):

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութեամբ՝
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԺԱՄԸ–ի

Դասախօս.– ԵԴՈՒԱՐԴ ՄԻՐԶՈՑԵԱՆ

Նիւթ.– «Երաժշտութիւնը Հայաստանի մէջ այսօր»:

երեքշաբթի, Մարտ 10, ժամը 20·30–ին
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS

Մուտքը ազատ է:

AUTO-ECOLE

MIHRAN

FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT

266, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS

TEL. 628.49.57

Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

ՀԱՄԵՐԳ

ԵՐԵԻԱՆԻ
«ԿՈՄԻՏԱՍ» ՔԱՌԵԱԿԸ ԵՒ ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

L'UCFAF et La JAF Présentent

Quatuor KOMITAS et Loussiné ZAKARIAN

○ Dimanche, 8 Mars, à 20h.30: NICE; Eglise Réformée de Nice, Boulevard Victor Hugo.
○ Mercredi, 11 Mars, à 20h.45: PARIS; Eglise St. Louis des Invalides, Esplanade des Invalides.

— Au Programme: —

BACH - HAENDEL - BEETHOVEN - GOUNOD - MOZART - KOMITAS - SPENDERIAN - KHATCHATRIAN - MIRZOYAN - CHOSTAKOVITCH et des Chants liturgiques.

Billets en vente: Pour Paris.-
— Centre UCFAF - JAF, tous les jours; 6, Cité Wauxhall, Paris 10e; 208.76.49
— Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise; 523.24.97.
— Daniel Djizmedjian: 31, Rue Paul Déroulède, Bois - Colombes; 781.09.72
— ROYAL TOURISME: 10, Rue Royale, Paris 8e, 260.31.84
et auprès des membres des nos Associations.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, Մարտ 15, ժամը 13·30–ին
Restaurant «LA CREMAILLERE»
1er étage
75, Rue Lafayette - Métro. Cadet

ՀԱՐԵՆՑ գրական մրցանակը կը յանձնուի բանաստեղծ եւ արձակագիր՝

ԵՂԻՇԷ ԱՑՎԱՋԵԱՆԻ

Յատկապէս կը խնդրուի սեղանները կանխաւ ապահովել, հեռախօսելով առաւօտ՝ մինչեւ ժամը 10

Հեռ.– 372· 04· 20
եւ երեկոները՝ Հեռ· 780· 82· 58

Ճաշագին 70 Ֆ·:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՅԱՅԻ Շրջ· Վարչութիւնը, մէջ–մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու վարչութիւնները, Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20·30ին, Մե-
17, Rue Bleue (9e) — Métro: Cadet
չակոյթի Տունը՝

ԿՈՉ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԳԱՂՕՒԹԻՆ

Աղքատախնամը վերջերս բազմաթիւ դործի դիմումներու դէմ – յանդիման կը գտնուի: Կը խնդրուի գաղութիս գործատէրերէն, որ եթէ պաշտօնեայի կամ գործաւորի անհրաժեշտութիւն ունենան՝ փութով տեղեկացնեն գրասենեակ:

Աղքատախնամի վարչութիւն

Հեռ.– 878·02·99 – 281·17·80
77. Rue Lafayette - 75009 Paris

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

RECITAL UNIQUE
DE
HAROUT
ET SON ORCHESTRE DES U.S.A.
A L'OLYMPIA
22 MARS, DIMANCHE, A 20 .30

Location ouverte:—

○ Aux guichets de l'OLYMPIA.
○ TELE CONDORCET; Clamart - Tél.: 645. 34. 69
○ LA CAPPADOCE; Tél.: 375.05.30
○ VAROU: Issy-les-Moulineaux - Tél.: 644. 40. 60

PRIX UNIQUE: 50 F.

OPTIMA Tours

L'Agence OPTIMA TOURS est heureuse de vous annoncer la création de son département
« ARTISTIC SUPPORTER TRAVEL SERVICE »
placé sous le patronnage de LILY LASKINE
Direction: Aline ARTINIAN

Voyage Musical en Arménie

du 10 au 22 Avril 1981

Ce voyage aura pour thème la découverte de la vie artistique du pays et se terminera par un événement EXCEPTIONNEL.
La création mondiale du concerto pour piano et orchestre de Stephan ELMAS composé en 1881.
(Le compositeur fut l'un des derniers élèves de Franz LISZT).
Il sera interprété par le pianiste brésilien EDSON ELIAS.
L'orchestre de la Radio Télévisoin d'EREVAN sera placé sous la direction d'Alexandre SIRANOSSIAN.

TOURISME..., MUSIQUE..., Rencontres avec les Compositeurs, etc.
Notre prochure détaillée vous sera adressée sur demande.

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

OPTIMA Tours

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex : 211 324 F.
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Բժիշկներու Մխիթեան ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Մայիս 9ին:

Ի նպաստ՝
Հայկական Հանգստեան Տուներու

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Ոմն 200, Ճերանեան Երանուհի 200, Պրն. Սարաֆեան (Հալէպէն) 100, Պրն. Պըլըճեան 50, Տէր եւ Տիկին Օհանեան 50, ընկերուհիներ՝ Ինկիլիզեան Նեզահար 100, Խաչիկեան Ժանէթ, Խաչիկեան Անոյշ, Խաչիկեան Մակի, Աբրահամեան Աննա, Թորոսեան Զարուհի 50–ական, Յովսէփեան Մարի, Խաչուհի մը 30–ական, Տօնիկեան Էվլին, Պայրամեան Սօսի, Առաքելեան Սիլվա 25–ական, Թէլֆիզեան Մարի, Սասունեան Արփի 20–ական Ֆ·:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնս շնորհակալութեամբ ըստացածէ հետեւեալ նուէրները փոխանդամկեպսակի Պետրոս Ժողովարեանի մահուան առթիւ.– Ժողովարեան ընտ. 300, Արիստակէս Պետրոսեան 50, եւ 50 Տիկնանց Միութեան, Էլիզապէթ եւ Էվլին Պետրոսեան 50, եւ 50 Տիկնանց Միութեան, Պետրոսեան ընտ· 100, Արապեան ընտ· 100, Կարապետ Աւագեան 50, Ժողովարեան եւ Պարէլ ընտ· 200 Ֆ·:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն – Տէսէն·– Հայ Դատի Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մարիամ Ճապուրեան 500, Տէր եւ Տիկին Մինաս Ճապուրեան 500, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ազըլեան, Այրի Տիկին Աննա Գուլազօղլեան, Այրի Տիկին Թագուհի Փօչայեան, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Փոչայեան 300–ական, Տէր եւ Տիկին Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ճապուրեան, Պետրոս Գուլազօղլեան 200–ական, Այրի Տիկին Արուսեակ Գարակէօզեան 120, Տիկին Լուիզ Խանչերեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Չալըմեան եւ Ոմն 100–ական Ֆ·:

×

Լիոն·– Կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Դաւիթ Եալիսկ· Սահակեանէ Լիոն իր այցելութեան առթիւ 200 Ֆ·:

×

Պրն· Ե· Վարդանեանէ 100 Ֆ· իր ընդեղիսաբէթ Վարդանեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Ղ· Ղազարեանէ (Լիոնէն) իրենց սանտմոր Արտէմիս Ղազարեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 50 Ֆ·:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
10
MARDI
10 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՁԱՅՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.860

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.860

Ա Հ Ա Բ Ե Կ Ո Ւ Մ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Խոստովանիլ որ այդ «սահմանափակումի» բացատրութիւնը չատ կը յարմարի յօդուածին, որու տեղեկութիւնները Ֆրանսահայ «մշակութային» գործունէութեան մասին «սահմանափակումէն» անդին չեն անցնիր եւ բարեբախտաբար չեն համապատասխաններ բուն պատկերին: Նոյնիսկ եթէ մենք պիտինք, որ պատկերը չատ փայլուն չէ, ներկայացուածին չափ ալ մռայլ չէ եւ Ֆրանսա-հայութիւնն ալ բան չի չահիր երբ այդքան նահանջողական (տէֆէքիսթ) պատկեր մը կը պարզուի Ֆրանսացի լրագրողին:

Այս յօդուածին վերջին մասին մէջ, Ժ. Մ. Թէոլէռ կ'անդրադառնայ հայկ. եկեղեցիին, անոր դերին, անցեալին եւ այսօր ու կը պարզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի տեսակէտները ազգ. հարցերու շուրջ: Կաթ. Պատուիրակը կ'ընդունի որ նոր սերունդը անբաւարար գտնէ եկեղեցւոյ եւ գաղութին տարած աչխատանքը, 65 տարիէ ի վեր ցեղասպանութեան ճանաչման համար: Բայց կը մերժէ ընդունիլ որ ահաբեկումները այդ դժգոհութեան հետեւանքներն ըլլան. – «Իսկապէս Հայեր ե՞ն: Կամ որո՞նց կողմէ ղեկավարուած են: Ամէն պարագայի մէջ, այդ բառերը մեր գլխուն վրայէն տեղի կ'ունենան, մեզմէ դուրս»: Թէեւ, կ'ըսէ լրագրողը, եթէ քրիստոնեայ մարդը, կրօնապետը կրնայ միայն դատապարտել եւ պարսաւել նման արարքներ, կ'ըմբռնէ որ. – «Աչխարհի մը մէջ, յափեցած ցեղասպանութիւններով, բռնութիւններով, անարդարութիւններով, ոմանք իրենք զիրենք տանին ծայրայեղութիւններու: Բայց այս միջոցները ոչ միայն դատապարտելի են, այլեւ ապարդիւն Թուրքիան մղելու համար իր դէրքը վերաքննելու: Քաղաքական ներկայ դոյավիճակին մէջ, մէկ կարելիութիւն կը մնայ՝ չարունակել ժողվել վաստակ Թուղթերը, եւ զանոնք ներկայացնել դիւանագիտական գետնի վրայ, առանց դադարի յիչեցնելով ինչ որ պատահած է եւ անպատիժ մնացած»: Հոս, լրագրողը, իրատեսութեամբ կը ճչդէ՝ «ասիկա ընդունելի է որ զոհացում չի ստացուիր՝ վաղը»: Գալով հողերու վերադարձին անկախ Հայաստանի մը, Սերովբէ Արք. կ'ըսէ թէ նման փափաք մը, անշուշտ, բնական է բայց զայն կը նկատէ «անիրատես, տրուած ըլլալով այն դժուարութիւնները, որոնց կրնայ ծնունդ տալ իրաց ներկայ վիճակին մէջ»: Այդ «ներկայ վիճակը» Խորհ. Միութիւնն է, որ դժուար թէ տեղի տայ: Ի վերջոյ, լրագրողը կը փնտռէ նոր ժօրէհներ, նոր Քլեմանսօներ, նոր Ֆրանսներ:

———×———

«ՆՈՒՎԷԼ ՕՊՍԵՐՎԱԹԷՕՐ»

«Ձախ մտաւորականութեան» այս չաբաթաթերթը, իր վերջին թիւին մէջ (9 – 15 Մարտ) ոչ միայն խիստ է, այլեւ բաւական անարդ իր հեղնական չեշտին մէջ: Նախ կը բազդատէ ինչ ո՛ր չի բազդատուիր, երբ իր դրութիւնը, զոր խոբազրած է՝ «Թուրք Թշնամին» կը սկսի սպսպէս. – «Ի՞նչ պիտի մտածուէր այսօր, եթէ երիտասարդ Հրեաներ երթային, աչխարհի ամէն կողմը, դերման դիւանագէտներ սպաննէին, վրէժ լուծելու համար նացի վարչակարգին կատարած ցեղասպանութենէն, գործուած 40 տարի առաջ»: Ու կ'ըսէ թէ այդ է զոր կ'ընեն ահաբեկչական հայկ. կազմակերպութիւններ, բոլորովին անտեսելով թէ Հրեաներու ցեղասպանութիւնը ճանչցաւ յետպատերազմեան Գերմանիան եւ հատուցումն ալ տուաւ: Կ'ընդունի որ օրմանեան բանակի կողմէ եղած ցեղասպանութիւնը, իրողութիւն մըն է, զոր ոչ ոք կը խորհի ուրանալ: Հակիրճ ակարկով կը յիչէ թէ 1915–ին, կայսրութիւնը կը կազմալուծուէր համաձայնականներու եւ զանազան փոքրամասնութեանց պուլկար, յոյն, հայ. անկախութեան պայքարներու միացեալ մղումներուն տակ: Ու որդեգրելով (դրեթէ) Թրք. տեսակէտը կ'աւելցնէ. – «Հայկ փոքրամասնութիւնը որ կ'ապրէր Թուրք – խորհրդային («ՅԱՌԱՋ» ըսել կ'ուզէ՝ Թուրք – ռուս) սահմանագլուխը Ռուսերուն մէջ ազատարարներ կը տեսնէր: Օսմանեան բանակը, ընդհակառակն, դաւաճան կը նկատէր բոլոր անոնք, որոնք չէին կռուեր իր կողքին: Բնաջնջեց, կը թուի, (Յառաջ» ընդգծումը՝ մեր կողմէ...) մէկուկէս միլիոն հայ, զանգուածային ջարդերու եւ տեղահանութեանց ընթացքին: Ինչ որ արգելք չեղաւ ոչ՝ պարսաւութեան, ոչ ալ կայսրութեան կազմալուծման, փոխարինուած 1923ին Թուրք Հանրապետութեամբ»: Ու հարց կուտայ թէ ինչո՞վ այսօր, արդի Թուրքիոյ ներկայացուցիչները, պատասխանատու են ոճիրներու, գործուած վարչակարգի մը կողմէ, զոր իրենց հայրերը տապալած են: Արդեօ՞ք, կ'ըսէ, այս «լուսամիտ» լրագրողը «Բրեժնեւի պաշտօնեաները կը մեղադրուին Յարերու գործած կարիքներուն համար»:

Ու հայ ահաբեկիչներու «արդարադատ գործունէութիւնը» պատրուակ մը կը նկատէ «Թուրքիան անկայունացնելու»: Պէտք է ըսել, որ այս բանաձեւը (Թուրքիան անկայունացնել) չատ կը կրկնուի, ինչ որ մտածել կուտայ թէ «Թելադրեւած» բացատրութիւն մըն է եւ մէկէն ի մէկ չծնաւ տարբեր Թերթերու քրոնիկագիրներու ուղեղին մէջ...:

———×———

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ» ՍԿՍԵՐ Է ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԱՐՏԱՑԱՑՏՈՒԻԼ...

Մարտ 8–ի Թիւին մէջ, «Թէրճիւման» իՙնչ – իՙնչ միտումներով Ֆրանսերէն դրութիւն մը լոյս ընծայած է, որ Թերթին իսկ ստորագրութիւնը կը կրէ: Աւելորդ է անդրադառնալ նախ այն արատոյ Ֆրանսերէնին (մէկ Թուրք չէՙ զըսնուած որ Ֆրանսերէն չարադրութեան եւ ուղղագրութեան մասին քիչ մը գաղափար ունենայ), որ կը զարդարէ Թերթին սիւնակը եւ փորձենք այս գրութեան միտքանին հասկնալ: Հոնկէ կ'իմանանք, որ 1915 – 17–ին Հայերը 600 հազար Թուրք Յարդեր են բայց խնայեր են կրօնաւորներուն, ինչ որ չեն ըրած այս անգամ: Ցետոյ Թէրճիւման խրատ կուտայ հայ ահաբեկիչներուն, որոնք «եթէ իսկական հայրենասէրներ ըլլային աւելի պիտի փորձէին Կովկասի իրենց ցեղակիցները (Թուրքը հոս fոնժէնէռ բառը կը գործածէ) ազատագրել համամյաւար ճնշումէն»: Վերջաւորութեան, ինչպէս միչտ սպառնալիքներ կ'ընէ թէ Հայերուն եւ թէ Ֆրանսացիներուն:

«Հիւրրիյէթ» Մարտ 8–ին, Ֆրանսերէն եւ Թուրքերէն կոչ մը հրատարակած էր, որպէսզի Թուրքերը ցոյցի մը մասնակցին կիրակի առաւտ ժամը 11–ին, Պուլվ. Պոմարչէ բողոքելու համար սպանութեանց դէմ: Ըստ երկուշաբթի օրուան Հերրլտ Թրիպիւնին ոստիկանութեան բանբերը յայտնած է թէ 1000 հոգի մասնակցած է:

×

Առաջին օրէն (Մարտ 6) Թուրք Թերթերը բաւական բուռն հակազդեցութիւններ սկսան ցոյց տալ: Այսպէս նախ «Հիւրրիյէթ» իր առաջին էջը ամբողջութեամբ այս լուրին կը յատկացնէր, եւ իբրեւ խորագիր՝ «Մարզասպանները կը զարնեն, Եւրոպան կը լռէ...» կը գրէր: Այս խորագրին կից կը գտնուէին զանազան ուրիչ ենթախորագիրներ ալ. որպէս՝ «Վատութենէ ալ անդին. Թուրք կրօնական մըն ալ սպաննեցին», «Սպաննուած երկու Թուրք պաշտօնեաներու Թաղման արարողութեան մեծ Թիւով հայրենակիցներու մասնակցութիւնը կը նախատեսուի», եւայլն.: Ինչպէս կարելի է նչմարել սպաննուած Թուրքերէն մէկուն Թուրք կրօնական ըլլալուն յատուկ մատնանչումն ու Թաղման արարողութեան «մեծ Թիւով հայրենակիցներու մասնակցութեան նախատեսումը», գրգռիչ ոճով ներկայացուած են, եւ պարզ նախատեսութիւնէ մը աւելի կոչ – հրաւէր մըն է:

Նորէն «Հիւրրիյէթ», Ֆրանսական հեռատեսիլի Բ. կայանին (Անթէն 2), դեռ Թուրք պաշտօնեաներու սպանութեան լուրը հաղորդելու կերպը խնդրոյ առարկայ ընելով հետեւեալ վերլուծումը կ'ընէր. –

«Ֆրանսական հեռատեսիլի Բ. կայանն ալ, (Չորեքչաբթի, Մարտ 4) ժամը 20–ի լրատուութեան դիմաւոր յայտագրին մէջ, Թուրք դիւանագէտները սպաննող Հայերը գրեթէ արդարացնող հասկացողութեամբ մը, ապշեցուցիչ եւ դանելի ցուցադրութիւն մը ըրաւ:

«Ֆրանսայի մէջ գտնուող Թուրք դրծաւորները ապատամբեցնող յիչեալ յայտագրին մէջ, Ռէչաթ Մօբալըի եւ Թէճլի Աբդի՝ Հայերու կողմէ սպաննուած ըլլալու լուրը, ընդամէնը 10 երկվայրկեանի մէջ ամփոփուեցաւ: Իսկ անոր յաջորդող եւ ճիշդ 1 վայրկեան տեւող ժապաւէնով մը, կատարուած ըլլալը պնդուող Հայկ. ջարդերուն՝ Թուրք դիւանագէտներու սպանութեանց դրդապատճառն ըլլալով ցոյց տրուեցաւ:

«Սակայն, Հայկ. ջարդերու պատկերացումն ըլլալով յայտարարուած ժապաւէնին մէջ, Համաչխարհային Բ. Պատերազմի ընթացքին Գերմանացիներու Աուշվիցի քամփէն եւ Ցոյներու Մակեդոնիոյ ջարդէն առնուած լուսանկարները մոնթաժ ընելով, Թուրքերու կողմէ կատարուած ջարդերու վերապրումը՝ Թուրք բանուորներուն անախորժութիւն պատճառած է» (իՙնչ վատ երեւակայութիւն):

Մինչ այդ, «Հիւրրիյէթ», Թուրք դիւանագէտները սպաննողներէն ցարդ եւ ոչ մէկուն ձերբակալուած ըլլալն ալ՝ չատ «յատկանչական» կը գտնէր:

———×———

ԹԻՍՔԱՐ ՏԷՍԹԷՆ ԵԻ ՀԱՑ ԴԱՏԸ...

Միւս կողմէն, Մարտ 8 Թուակիր Թուրք մամուլը, «Հիւրրիյէթ»ի և «Թէրճիւման»ի առաջնորդութեամբ իսկական հակահայկական քարոզչութեան մը կը ձեռնարկէր, զօրակոչեր ընելով Թուրք ժողովուրդին, ու նաեւ խստաբարոյ մեղադրանքներ՝ ի մասնաւորի՝ Ֆրանսայի հասցէին: Այդ կարգին, Թուրք Արտաքին նախարարն ալ, կարգ մը Թուրք լրագրողներու խիստ քննադատութեանց արժանացաւ: Այս վերջինը կը մեղադրուէր իր Թուլութեան համար, երբ անցեալ Փետրուարին, Ֆրանսա կատարած իր պաշտօնական այցելութեան ընթացքին՝ Փիքար տ'Էսթէնի հայկ. հարցի կապակցութեամբ ըրած մէկ մատնանչումին առընչութեամբ ըստ որում՝ Փիքար տ'Էսթէնի, Թուրք Արտաքին գործոց նախարարին հետեւեալը ըսած է. – «Հայերու, իրենց պատմական իրաւունք-

(Լուրերու Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

«ԼԸ ՄՈՆԴ»· –

Մեր նախորդ Թիւին մէջ (Մարտ 7/8), չարունակած էինք արձագանգները տալ փարիզեան մամուլէն, Չորեքչաբթի օրուան ահաբեկումին, իբրեւ հետեւանք: Ուրբաթ եւ Շաբաթ իրիկուան (Մարտ 7 եւ 8/9) իր Թիւերուն մէջ, Լը Մոնդ, կուտար վերջին երկու մասերը, «Հայ ըլլալ Ֆրանսայի մէջ» իր յօդուածաշարքին: Բ. յօդուածը, ենթախորագրուած՝ «Մէկ սերունդէն միւսը» կը ծանրանար այն զանազան մտեցումներուն վրայ, զորս մէկ սերունդէն միւսը, Ֆրանսահայերը ունին ցեղասպանութեան մասին: Յօդուածագիրը կը խօսեցնէ Նախիջեւանի Պիւլպիւլեանը, 76 տարեկան, մեկենաս, որ կը պատմէ թէ ինչ ճամբայ կտրած է այն օրէն՝ երբ 16 տարեկան, բոլորովին չբաւորո, ոտք կը դնէր Ֆրանսա, ու այսօր՝ երբ աչխատանքէ, նախաձեռնութիւններէ եռաք, յարգուած ու վարկ վայելող գործատէր մըն է: Բայց եւ այնպէս, կը խոստովանի· – «Վերապրողներուն մէջ կը խոտորուիմ: Հոն՝ մեռելներու վրայ քալած եմ: Իբրեւ տարուկ պիս ծախած են Քիւրտերուն, անապատը մնացած եմ 4 տարի թափառականներու հետ, բոպիկ, միայն մէկ չապիկով: Երբ մարդ նման կեանք մը ապրած է, երբ ազատած է ջարդէն, ամէնը բան մըն է, անկարելի է որ մոռնայ»: Յետոյ, Պիւլպիւլեան կը բացատրէ իր դէրքը: Դիտակից է որ կը պատկանի սերունդի մը, զոր երիտասարդները կը յարդեն բայց ժամանակակից վրէպ կը նկատեն, կ'ընդհանրէ քննադատութեան· – «Կարելի է ձեզ ընդունող երկրի մը քաղաքացի ըլլալ, պարկեչտօրէն իր պարտականութիւնը կատարել անոր հանդէպ, ատիկա արդէն չէ որ չպահուի ցեղին ու հայրենիքին կարօտը»: Զի ծածկեր իր վրդովումը, որ ոչ մէկ մեծ պետութիւն կը համարձակի մատիկը բարձրացնել դատապարտում կամ ճանաչում պահանջելու համար 1915–ի կոտորածին բայց ատիկա չարդարացներ ահաբեկումները· – «Ցաւ մը չի կրնար դարմանուիլ ուրիշով մը»: Գիտէ որ հին մարդու տեսակէտ է, կ'ըմբռնէ որ ի տես աչխարհի գործերուն, հայ երիտասարդութիւնը մղուի ինք ալ այդ ճամբան բռնելու: Ժ. Մ. Թէոլէռ, ապա, կ'անդրադառնայ խորհ. Հայաստանի, յիչելու համար ներգաղթէն եռաք՝ արտագաղթը: Ցետոյ, կը հասնի հայ դատի յանձնախումբին, Մնած 1965–ին, պարզելու համար անոր անդամներուն տեսակէտները եւ կ'ողեկոչէ «30–րդ յօդուածը»: Ահաբեկումներու մասին հայ Դատի յանձնախումբը կ'ուզէ որ տարբերութիւն մը դրուի «Ցեղասպանութեան արդարացուցիչներուն» եւ Հայ Գաղտնի Բանակին միջեւ, որոնք թէեւ նոյն բանները կ'ուզեն բայց տարբեր գաղափարաբանութեամբ մը: Հ.Գ.Բ.ը կը յարձակի նաեւ աչխարհակալութեան վրայ, քիչ մը մօտ է Պահպանողականներուն այդ ուղղութեամբ եւ կը գործէ անոնց պէս միջազգային ահաբեկչութեան մը շրջափակին մէջ: Հայ դատի յանձնախումբը չի ծածկեր որ զգացական ձեւ մըն է պայքարի եւ կասկածելի պայքար մը»: Թերթին աչ թատակիցը կը գտնէ, որ միջազգային ահաբեկչութիւնը մերժուած է եւ կրնայ հայ գաղութներուն դէմ ցցել իրենց ապրած երկիրներուն բնակչութիւնները ցասպչտական զգացումներ գրգռել, որոնք ցարդ չկային: Վտանգ մըն է: Հայկական մէջ, ըստ լրագրողին, ահաբեկումները մտահոգութեան եւ յոյսի միասին զգացումներ առթած են: Այս երկրորդ մասին վերջաւորութեան, յօդուածագիրը կ'ըսէ· – «Մածուկ համակրանք մը կրնայ ըլլալ այս երիտասարդներուն հանդէպ, որոնք ծնած զոհի կոչումի նեցող ժողովուրդէ մը, կը մերժեն դառնուր վիճակը»:

Երրորդ եւ վերջին յօդուածին ենթախորագիրն է «ՄՇԱԿՈՑԹԸ ԻՐ ՍԱՀՄԱՆ – ՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ» եւ պէտք է

ԳՈՐԾԱՐԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՏԵՂԱԿԱԼ

Հայկական ՍՍՀ Գերագույն Խորհրդի նախագահի տեղակալ է ընտրվել ընկեր Ալեքսանդր Ալեքսանդրի Ասրյանը։

նախատ քաղաքն էր Տիգրանակերտը եւ, առժամեայ կերպով, ինք կը պահանջէ նաեւ Իրանի Մեծ Թագաւորի տիտղոսը: Օրդէս, Պարթեւներուն Թագաւորը չկրցաւ ինքզինք անուանել Թագաւորնե – րուն Թագաւորը»: Միայն Հռոմէացիներ – ուն տարած յաղթանակները Տիգրանին դէմ փարթերուն վերագարձուցին այս տիտղոսը»:

Առաջին դարերուն վերաբերող գլուխը կը նշէ Վոլոգասէս Ա.ի համաձայնութիւ – նը Հռոմի հետ, ըստ որուն իր եղբայրը Հայաստանի Թագաւոր կը պահակուէր Ներոնի կողմէ, որպէսզի արեւմտեան սահմանի խաղաղութիւնը թոյլ տայ Վո – լոգասէսի արշաւանքներ կատարելու Միջագետք: Պարսկաստանի մէջ քրիս – տոնէութեան երեւումը կապուած է Հա – յաստանի քրիստոնէացման ազդեցու – թեան, ինչ որ Պրենթիէօի առիթ կուտայ անդրադառնալու Հայաստանի կրօնքի պատմութեան – քրիստոնէութեան պաշ – տօնապէս ընդունումը 301–ին, պետական եկեղեցիին հիմնադրումը Մեծն Ներսէսի կողմէ, Հայաստանի անկախութեան պահ – պանումը մինչեւ 367, չարունակելով իր դոյութիւնը իբրեւ հպատակ պետութիւն Իրանի, պարթեւ տոհմի մը իշխանու – թեամբ»: «Հայաստանի մէջ ծագում ա – րին, կ'ըսէ հեղինակը, ներքին հակասու – թիւններ: Թագաւորը եւ կաթողիկոսը, հաւատացեալ ժողովուրդի օգնութեամբ, փորձեցին Հայաստանը դուրս հանել այ – լակրօն իշխանի հովանաւորութենէն: Ազնուականները, սակայն, վախնալով գիւղացիական չարժումներէ, միացան Պարսիկներուն: 420–ին, կաթողիկոսը տիպրած է փախչիլ Բիւզանդիոն, իսկ ութ տարի ետք, Թագաւորն ալ կը զա – հաղրկուի: Ազնուականները երկերը կ'են – թարկեն պարսիկ սատրապի մը, իսկ հոգեւորականները պայքարին գլուխը կ'անցնին թշնամիին դէմ: 449–ին, Ար – տաշատի կղերական ժողովը վճռական դիրք կը բռնէ Հայաստանի պարսկացման դէմ: Հայերուն վիճաբանական գրու – թիւնները կը թոյլատրեն հասկնալու հա – կառակորդներուն վարմունքը: Մինչ – ներես կը փորձէ Հայերը կրօնափոխ ընել զրադաշտականութեան – փորձը կը ձախողի: Պարսիկները չյաջողեցան վերջ տալ հայկական չարունակական խռնգա – բումներուն եւ, երբ Հոներուն առաջին հորդաները երեւցան արեւելեան սահմա – նը, Հայաստանի կրօնական ազատու – թիւն տրուեցաւ»: Շարունակութեան մէջ կը նշուի արեւելեան ու արեւմտեան եկեղեցիներուն միջեւ տեղի ունեցած հո – գեկան բաժանումը:

ՈՒՐԱՐՏՈՒԻ
ՄԱՍԻՆ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

Փարիզի «Լէ Կրանտ Սիվիլիզասիոն» մատենաշարի հրատարակած Կուիտօ Ա. Մանզուէլլիի «Հին Եւրոպայի Քաղաքա – կրթութիւնները» դիրքը ուսմանդրէն լոյս տեսած է Պուքրէշի Մէրիտեան հրատա – րակչականի «Աւուրեսթի Թանդարանը» մատենաշարէն: Հեղինակը կը քննէ Եւ – րոպայի հոզմասին վրայ բնակող ժո – ղովուրդներուն չարժումները, անոնց իւ – րայատուկ ազգարանական սահմանում – ները, հնագիտութեան յայտնաբերած նիւթական մշակոյթի փոփոխութիւններ – րու տեսանկիւնէն:

Իր ուսումնասիրութեան բուն նիւթին մէջ մտնելով, Մանզուէլլի կը խօսի, ըն – դարձակ գլուխի մը մէջ, միջերկրական – եան Եւրոպայի հարցի մասին, սկսեալ հին փայլուն Յունաստանէն, որու մասին կ'ըսէ, թէ «կը հիմնէ բուն Եւրոպայի պատմութիւնը եւ կը դնէ հիմերը՝ որոնց վրայ դասական եւ հելլենական Յունաս – տանը պիտի կառուցանէ մեր քաղաքա – կրթութիւնը: Յունաստան կատարեց, մեսաղէ դարաշրջանէն իսկ, տիպար քա – ղաքակրթութեան մը դերը, ոչ միայն միջերկրականեան աշխարհին համար, այլեւ ցամաքամասին համար»: Այս գո – տիին Արեւելքէն ստացած ազդեցութիւն – ներուն մասին խօսելով հեղինակը կը յի – չէ եգիպտական, Միջագետքի, պարսկա – կան փորձերը, յետոյ կը ճշդէ. «Ուրար – տու զարձեալ այստեղ փոխանցեց ազդե – ցութիւնները, զորս Փոքր Ասիա տարա – ծեց աւելի ուշ եւ որոնք հասան, այս – պէս, ծովային երկիրներ եւ Միջերկրա – կանի մեծ ճամբաները»:

Մանզուէլլիի դիրքը ունի հին քարէ դարու մինչեւ 800 տարուան ժամանակա – շրջանի մը գլխաւոր դէպքերու ժամա – նակագրական ցանկը, ինչպէս նաեւ գա – ւառներու, քաղաքներու, անձնաւորու – թեանց եւ առարկաներու այբուբենական ցուցակ մը: Այսպէս, ՈՒՐԱՐՏՈՒ կը սահմանուի իբրեւ «9–րդ դարու (Ն. Ք.) Վանայ լիճի գօտիին մէջ հիմնադրուած Թագաւորութիւն, մօտաւորապէս արդի Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ: Ուրար – տուի մշակոյթը կը բացայայտէ Միջա – գետքի եւ մանաւանդ ասորեստանեան ազդեցութիւններ: Սակայն, ուրիշ չատ մը տեսակէտներէ, Ուրարտու Միջին Ա – րեւելքի եւ Արեւելեան Եւրոպայի միջեւ միջնորդական գօտի մըն է: Այս իրողու – թիւնը կը փաստուի մանաւանդ փայտի, փղոսկրեայ կամ մետաղեայ քանդակա – գործութեան արուեստին մէջ: Ուրարտա – գիները մետաղագործութեան ամէնէն ճարտարամիտ արհեստաւորներէն էին: Ն. Ք. 7–րդ դարուն, դրացի Պետութիւն – ներու վրայ կարճ գերիշխանութենէ մը ետք, Ուրարտուի Թագաւորութիւնը նը – ւաճեցաւ Սկիւթացիներու կողմէ»:

Մանզուէլլիի դիրքը ունի նաեւ բազ – մաթիւ լուսանկարներ, որոնք կը ներ – կայացնեն զէնքեր, գործիքներ, արձա – նիկներ, բարձրաքանդակներ, դրամներ, անօթներ եւայլն:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ
50-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 1–ին, կէսօրէ ետք, Հայ Արիներու Միութիւնը Սալ որ Շիմի մէջ կը տօնէր իր 50–րդ տարեկան հան – դէսը:

Այս տարի աւելի չքեղ կերպարանք մը առած է սրահը, որ լեցուած էր ծնողք – ներով, բարեկամներով, հայ եւ Ֆրան – սացի պաշտօնական անձնաւորութիւննե – րով: Ներկայ էին Փիւա Եպիսկ. Նազ – պաշեան, Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ ա – ռաջնորդ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրօյեան, Հ. Անտոն Թիլիթիւնճեան, Սեւրի Սա – մուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Յովհաննէս Դերձակեան, եկեղեցի – ներու հոգաբարձութեանց, Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց ներ - կայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ Տէօնի շրջանէն Հայ Արիներու Միու – թեան ներկայացուցիչ խմբակներ: Պել – ժիայէն եկած էր հրաւիրեալ խումբ մը իր պետով:

Հանդէսը սկսաւ Հայ Արիներու փա – ռերգով՝ «Դէպի ազատ դաշտեր», որուն առընթեր վեր բարձրացան արենոյշնե – րու, սկաուտներու, թեւիկներու, գայ – լիկներու եւ երէցներու դրօշակները: Ցայտաղերը վարեցին Միշել Աւագեանց եւ Վահէ Յակոբեան: Փարիզի շրջանի թեւիկները հրամցուցին երգախառն ներ – կայացում մը՝ Տօ, Րէ, Մի: Ալֆորվիլի շրջանը պատրաստած էր «Ցիշատակներ անցեալէն», որ կը ներկայացնէր վերջին քսանամեակի ազգային եւ միջազգային կեանքէն դրուագներ՝ պարերով, երգե – րով եւ պատկերներով: Շրջանի բոլոր անդամներու մասնակցութեամբ յաջող ներկայացում մըն էր:

Փարիզի շրջանի սկաուտները բեմադ – րեցին «Փոքրիկ պարոյներ եւ պարուհի – ներ» կատակախառն թատերախաղը: Ա – րենոյշները ներկայացուցին «Սկովտիա – կան պարեր», գոյնզգոյն հագուստով եւ սկովտիական նուագով:

Ասիք առաջ Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետ Գուրգէն Մեծատուրեան, որ Ֆրանսերէն եւ հայերէն չնորհակալու – թիւն յայտնելէ ետք անգամ մը եւս չեշ – տեց Միութեան կոչումը եւ դերը՝ հայ փոքրիկ տղոց եւ աղջկանց նկարագրի կազմութեան օժանդակել, Պէյրութ Փա – ուլի հաստատած դրութեամբ, սորվե – ցընել անոնց մարդասէր ըլլալ, պատաս – խանատուութեան զգացումի տէր, ուղ – ղամիտ եւ հայրենասէր: Ապա չեշտեց Հայ Արիներու չարժումին կարեւորու – թիւնը միջազգային սկաուտական աշ – խարհին մէջ, իր վայելած յարգանքը եւ հիացումը, մանաւանդ իր բացառիկ դիր – քը՝ միւս երկիրներուն համահաւասար: Գուրգէն Մեծատուրեան չեշտը դրաւ նաեւ անցեալ տարուընէ ի վեր արձանա – գրուած յառաջդիմութեանց վրայ՝ թիւի յաւելում, գործունէութեան ընդարձա – կում, չնորհիւ Միութեան բոլոր շրջան – ներու խումբերուն եւ պետերուն զոհո – ղութեան ոգիին:

Հանդէսին երկրորդ բաժինը սկսաւ հայերէն զաւեշտով մը զոր փոքրիկ սկա – ուտները ներկայացուցին յաջողութեամբ: Ապա, Հայ Արիներու եւ խմբապետներու նուագախումբը հնչեցուց հայկական նը – ւագներ. մէջընդմէջ արտասանուեցան հայերէն բանաստեղծութիւններ: Փարի – զի շրջանի սկաուտներն ու արենոյշները ներկայացուցին հայկական պարերու չարք մը, ստեղծելով մեծ խանդավա – ռութիւն մը: Հանդէսը վերջանալէ առաջ բեմ բարձրացան բոլոր գայլիկները, թեւիկները, սկաուտները եւ արենոյշ – ները եւ երգեցին իրենց տարեդարձի երգը: Բեմ հրաւիրուեցաւ Փիւա Եպիսկ. որ քաջալերական ուղերձով մը դրուա – տեց Հայ Արիներու Միութեան, գործու – նէութիւնը անոր պետերուն զոհողութեան ոգին եւ հմտութիւնը:

Հանդէսը վերջ գտաւ միաբերան երգը – ւած Տէրունական աղօթքով:

Հ. Ա.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 4–ՐԴ ՀԱՆԴԻՍԱՅԱՑ ԿՈՍՏՐՈՄԱՑԻ ՃԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Կոստրոմայի մէջ տեղի ունեցած «Դի – նամօ» մարզական ընկերութեան կեդրո – նական խորհուրդի ճատրակի խմբական ախոյենութեան մրցաշարքին, Խորհ. Միութեան տասը խումբերու կարգին Հայաստան 4–րդ հանդիսացած է: Հա – յաստանի խումբին մաս կազմած են մի – ջազգային վարպետ Արշակ Պետրոսեան, մարզանքի վարպետներ Օլէգ Դեմենտեւ եւ Ռաֆայէլ Թաւադեան, վարպետու – թեան թեկնածու Վլադիմիր Հայրապետ – եան եւ Լուսիա Նիկողոսեան:

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ՍԵՒԱՆԻԿԻ «Մալաքեան – Գասպար – եան» սրահին մէջ, Փետր. 22–ին, գա – ւախօսութիւն մը տուած է Վարուժան Նիկոլեան (Աթէնքէն), նիւթ ունենալով՝ «Բ. Կանաչեանի կեանքն ու գործը»: Գա – ւախօսը անդրադառնալէ ետք Կանաչեա – նի ստեղծագործական կեանքի զանազան հանդրուաններուն, չեշտը դրած է «Նա – նոր»ի վրայ, ներկայացնելով անոր զա – նազան մասերը, մէջընդմէջ երաժշտու – թեան ունկնդրութեամբ: Դասախօսու – թիւնը վերջ գտած է կազմակերպիչ Միութեան՝ Համազգայինի, տեղւոյն մասնաճիւղի առենապետ Ժիրայր Նատ – եանի չնորհակալութեան խօսքերով:

LIVRES RECUS:

LE ROMAN
D'UNE PHALENE BLESSE
par Armand J. BEDROSSIAN
Illustrutions et œuvres d'art
par Barkevouhi Orfa.
Paris, 1981

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԵՏ

Մաթոյի ձայնը հեռզհեռէ կը հասնէր կարծես, եւ աչքերուն կոպերը կը ծան – րանային: Մարտիկ անոր ձեռքը իր ա – փին մէջ առաւ. մարմինը տաք էր ու ճիգ կ'ընէր Մարտիկին հետ խօսելու: Հալած արճիճի պէս ծանրացած կոպերը Մաթոն նորէն կըցաւ իր աչքերը կէսին վրայ պա – հել:

– Մարտիկ, Հաճի Մուսայէն զղոյշ ե – ղիր. կուռին մէջ վտանգաւոր կենդանի է: Երբ օր մը դէմ դէմի գաս, աչխատիր, որ կուռի ընթացքին ձուռն փորին տակ պահուելու առիթ չտաս անոր: Ձին վազ – ցուցած առեն ան ճարպիկ խաղեր ունի. տեսնես՝ հարուածէ խուսափելու համար, ձիուն փորին տակ կ'անցնի...

Խօսած պահուն հեռզհեռէ տկարացաւ Մաթոյի ձայնը: Լեզուն ծանրացաւ, ու կոպերը հալած կուպրի մը պէս վար կու – գային: Մարտիկի թեւերուն մէջ անոր մարմինը հեռզհեռէ կը պաղէր: Մար – տիկ՝ երախայի մը պէս յուզուած՝ աւելի հանգիստ տուաւ անոր իր թեւերուն մէջ, երբ աչքերը կը գոցուէին արդէն:

Այդ պահուն Սրջ Սաքօն ալ պիտի հա – ւատար, որ Մաթոն կատակ չէր ը – ներ...

×

Կէսօրը վաղուց անցած էր: Անտառի ստուերը երկնցած էր մինչեւ հոն, ուր կը գոցուէին Մաթոյին աչքերը, եւ ըն – կերները գլխահակ կեցած էին անոր մօտ:

Մուսեղ, հակառակ իր ֆեստայիի ու – ժին, չկրցաւ զսպել մի քանի կաթիլ ար – ցունքները, որ այնքան երկչոտ դողացին իր աչքերուն մէջ ու դուրս ինկան:

Կռուողները՝ Մաթոյի դիակը առած՝ դէպի գիւղ չարուեցան: Իրլորն ալ ձիե – րէն վար իջած՝ ձիերու հետ կը քալէին դիակին եռեւէն: Մուսեղ կը պատմէր Մարտիկին, թէ Մաթօն ինչպէս ֆեստայի եղած էր...

Գիւղի կիները տանիքներուն վրայ ցուիքներէ վար կը նայէին, այնպէս ինչ – պէս կը նայէին ամէն անգամ, երբ հարս – նիք մը անցնէր փողոցներուն մէջէն եւ կամ երբ Բարեկենդանի օրը ճահիլ ու – ղաքներ փողոցներուն մէջ ուխտի խաղ կը խաղային:

Կռուողները Մաթոյի դիակով երբ մօ – տեցան գիւղին, տեսան փողոցներուն մէջ մեծ բազմութիւն մը: Առանց համեմի իշու մը վրան նստեցուցած էին մէկը: Իշու պոչին կապած էին քարիւղի թիթեղ մը, որ քարերուն զարնուելով՝ ձայն կը հանէր: Այդ մէկին կռնակը իշու դլխուն կողմն էր, իսկ դէմքը՝ պոչին: Դէմքը բոլորովին գունաթափ էր: Կռնակը այն – քա՛ն ծռած էր, որ վիզը թեւերուն մէջ բռնած քէլ հաւի մը կերպարանքն էր ա – ռած: Կիրոս էշին գլխուն երկար կապ մը ձգած, բաւական հեռուէն էշն իր ետե – ւէն կը քաշէր: Էշի մօտէն կը քալէր կի – ներու բազմութիւն մը: Ցեխ կը նետէին էշին վրայ նստող մարդուն վրայ. յա – ճախ կը մօտենային, պերճերը կը քա – շէին, կը պոռային ու կը հայհոյէին:

«Միսակատարութիւնը անտարակոյս Չէրչի Կիրոսինն է», մտածեց Մարտիկ եւ ուզեց պատճառն իմանալ: Մարտիկի ձիուն մօտ կեցած էր ծերուկ մը, որ թափած ակռաներու խնդուքով պատ – մեց, թէ էշին վրայ նստող մարդը՝ ե – կու ֆեստայիներ ժանտարմներուն մատ – նող ու կարմրէկի կռուին պատճառ եղող Զեչոտ Պօղոսն է:

Ամբոխը, այս ձեւով մատնիչը գիւղի բոլոր փողոցները պտըտցնելէ յետոյ, Սանտքարի հրապարակը կը տանէր, Շէյխին քով կախելու համար:

×

Չէրչի Կիրոս փողոցի արիւնները մաք – րել եւ դիակները հաւաքել տալու աշ – խատանքին մէջ էր, երբ լուր տուին որ Թլկանց մարագին մէջ վիրաւորուած ժանտարմ մը կայ: Կռուի ընթացքին ժանտարմը ինքզինք հազիւ կրցած էր մարագին մէջ պահել: Կիրոս բաւական խօսեցնել կուտայ ժանտարմը եւ կը տես – նէ, որ ան ըսելիքներ ունի: Կիրոս կը խոստանայ խնայել անոր կեանքին, պայ – մանաւ որ այլեւս ժանտարմ չըլլայ:

(Շար. 274)

(Շար. Ա. էջէն)

ներքուն տիրապետելու, եւ ՀԱՇՈՒԵՑԱՐ – ԴԱՐի ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՐԱՐՔ – ՆԵՐՈՒՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՆ ԴԷՄ ՊԻՏԻ ՉԿԸ – ՆԱՅ»: *Սակայն, նոյն թուրք Արտաքին գործոց նախարարը՝ բացարձակա – պէս հերքած է թէ Ֆրանսայի նախագա – հը նման խօսքեր ըրած ըլլայ: Թրքական մամուլի արձագանգները կը չարունա – կենք մեր յաջորդական թիւերով:*

———×———

ՀԱՅՈՒ ԽՕՍՔ ՉԵՆ ԸՆԵՐ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ...

Ֆրանսական մամուլը արձագանգ կ'ըլ – լայ թուրք պաշտօնական անձնաւորու – թեանց զանազան յայտարարութեանց եւ բողոքներուն, ուր Հայու որեւէ ակնար – կութիւն չկայ: Պետութեան գլխավորը՝ զօր. Էվրէն գիր մը ղրկեր է զբօսաշրջ – ջիկութեան նախարարին ուր կ'ըսէ թէ «մեր երկրին ներ – կայացուցիչներուն դէմ այս յարձա – կումներուն չարունակութիւնը յոտակօրէն կը վաստէ թէ ոճրագործները վճռած են չարունակել իրենց զազրելի գործունէու – թիւնը հակառակ մեր ազդարարութեան: Անհրաժեշտութիւն մըն է խաղաղութեան եւ անդորրութեան տենչն ունեցող ազ – գերուն համար, աւելի արդիւնաւոր միջոցներ ձեռք առնել ընդդէմ միջազ – գային ահաբեկչութեան եւ որքան կա – րելի է արագօրէն պատժել ոճրագործնե – րը»: Միւս կողմէ, թուրք կրօնապետ Թայար Ալթըքուլաչ յայտարարած է «այս բիրտ յարձակումները Թուրքերը պա – տակոտելու լայնածաւալ ծրագրի մը ար – տայայտութիւններն են»:

Ի դէպ, զօր. Էվրէն որ ուրիշներու խրատներ կուտայ պայքարելու համար միջազգային ահաբեկչութեան դէմ, ցարդ չէ յաջողած ճամբել իր ազգային ահաբեկ – չութիւնը, քանի որ իշխանութեան գլ – խուն գալէն ի վեր (Սեպտ. 12) 4298 յան – ցանք գործուած է, 189 հոգի սպաննուած է ևայս թիւերը հաղորդած է զօր. Պէ – նէր, պաշարման վիճակի հետ գործակ – ցող Խորհուրդի փոխ – նախագահ):

× Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը ցա – տակցական հեռագիր մը ղրկած է կրօնա – կան հարցերու պատասխանատուին:

× Մոնթ կը գրէր Ուրբաթ իրիկուն թէ Միացեալ – Նահանգներու «Արտաքին նա – խարարութիւնը խստօրէն դատապարտած է այս վայրագ սպանութիւնը»: «

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՎ

ՓԱՔԻՍՏԱՆ ԷՄԱՆՑԻՊԱՏ 707 պօլինկը որ 7 օր է Գապուլ կը մնար ահաբեկիչ – ներու ձեռքը, 111 պատանդ – ճամբորդ – ներով Դամասկոս մեկնեցաւ: 3 ահաբե – կիչները 92 բանտարկեալի ազատ արձա – կումը կը պահանջեն Փաքիստանէն, ար – դէն մէկ դիւանագէտ, որ ճամբորդնե – րուն մէջ էր, սպաննած են: Փաքիստան արամադիր է 15 բանտարկեալ ազատ ար – ձակելու եւ Աֆղանիստան ու Մոսկուա պատասխանատու կը նկատէ, որպէս ա – հաբեկիչները քաջալերող:

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ գործադուլ ըրին ե – կուշաբթի օր բողոքելու համար աշխա – տանքի պայմաններու դէմ: Վերարժեւո – րում կը պահանջեն իրենց աշխատա – վարձքերու և դէմ են կարգ մը դասարան – ներու ընդլայնման, վերամուտին:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ահաբեկչական արարք մը փորձուած է առջի օր, Իսրայէլի վը – րայ գերթեթեւ թռանով (տելթափլան): Երկու ահաբեկիչներէն մէկը՝ Թուրք մը բռնուած է: Միւսը 16 տարեկան արաբ մը սահմանը չէր յաջողած անցնիլ:

ՓՕԹՊՕԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արձիւը կի – րակի օր, իր դաշտին վրայ 1 – 1 ար – դիւնք ձեռք ձգեց Սէն – Մարթէն տը Ք – րոյի հետ, փրովանսի բաժակի մրցումին եւ որակուեցաւ քառորդ աւարտականնե – րուն համար (յաղթած ըլլալով փեճալ – թիով):

OPERA DE MARSEILLE

Samedi, 30 Mai, à 20 h. 30

Hommage à

KATCHATRIAN

Avec la participation exceptionelle de

ROSTROPOVITCH

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկե – ղեցւոյ մէջ, Զորեքշաբթի երեկոները, ժամը ճիշդ 6–ին, կը կատարուին Հոս – կումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժա – մերգութիւնները եւ կը տրուի յատուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժա – մանակացոյցի եւ կարգի՝–

Զորեքշաբթի, Մարտ 11
Քարոզիչ՝ ՆԵՐՍԵՀ Ծ.Վրդ. ԲԱՅՈՒՃԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Մարտ 18
Քարոզիչ՝ ՄԻՒՌՈՆ Աբգ. ԳԼՎԼԳԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Մարտ 25
Քարոզիչ՝ ԱՌԱՔԵԼ Աբգ. ԳԱԼԱՃՃԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Ապրիլ 1
Քարոզիչ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆյ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Ուրբաթ, Ապրիլ 3
Քարոզիչ՝ ՅՈՎՍԷՓ Սրկ. ՊԱԼԼԳԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Ապրիլ 8
Քարոզիչ՝ ՂԵՒՈՆԴ ՔՀնյ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՄԵՐԳ

ԵՐԵՒԱՆԻ

«ԿՈՄԻՏԱՍ» ՔԱՌԵԱԿԸ ԵՒ ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

L'UCFAF et La JAF Présentent

Quatuor KOMITAS et Loussiné ZAKARIAN

○ Mercredi, 11 Mars, à 20h.45: PARIS; Eglise St. Louis des Invalides, Esplanade des Invalides.

— Au Programme: —

BACH - HAENDEL - BEETHOVEN - GOUNOD - MOZART - KOMITAS - SPENDERIAN - KHATCHATRIAN - MIRZOYAN - CHOSTAKOVITCH et des Chants liturgiques.

Billets en vente: Pour Paris.-
— Centre UCFAF - JAF, tous les jours; 6, Cité Wauxhall, Paris 10e; 208.76.49
— Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise; 523.24.97.
— Daniel Djizmedjian: 31, Rue Paul Déroulède, Bois - Colombes; 781.09.72
— ROYAL TOURISME: 10, Rue Royale, Paris 8e, 260.31.84
et auprès des membres des nos Associations.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Արաքսի Ակռնայեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Վարդան Եղիշէեան հետեւեալ նուէրները ըրած են.– 100 Ֆ. Կարմիր Խաչին, 150 Ֆ. «Աչխարհ»ին, եւ 100 Ֆ. «Ճառաջ»ին:

ՀՈՀԱՐԱՐ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնոջ Վարժարանը յա – ռաջիկայ ղպրոցական տարեշրջանին հա – մար կը փնտռէ միջակ տարիքով խոհա – րար մը կամ խոհարարուհի մը:

Հեռաձայնել Վարժարանի Տնօրէնու – թեան 381 01 72 թիւին:

ԿԱՄՈՒՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԸ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

———O———

Այս երեքշաբթի, (Մարտ 10) 12–էն 12·30, Կոմիտաս Քառեակը՝ հեռատեսի – լի Բ. կայանէն (Անթէնն 2):

«ԱՆԻ» ԵՐԳԱՀՈՒՄԸ

կը կազմակերպէ՝

ԶՈՒԱՐԹ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

երաժշտական ջերմ մթնոլորտ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 14,
ժամը 22–էն սկսեալ

Մ. Պէչիկթաշլեան – Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

26, *Rue Troyon*, 92 *SEVRES*
Métro: Pont de Sèvres

ՀՈՒՆԱՒԱՐ ԵՐԵԿՈՅԻ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, Մարտ 15, ժամը 13·30–ին
Restaurant «LA CREMAILLERE»
1er *étage*
75, *Rue Lafayette - Métro. Cadet*

ՀԱՐԵՒՑ գրական մրցանակը կը յանձ – նուի բանաստեղծ եւ արձակագիր՝

ԵՂԻՇԷ ԱՑՎԱՉԵԱՆԻ

Ցատկապէս կը խնդրուի սեղանները կանխաւ ապահովել, հեռախօսելով առա – ւօտ՝ մինչեւ ժամը 10

Հեռ.– 372· 04· 20
եւ երեկոները՝ Հեռ. 780· 82· 58

Ճաշագին 70 Ֆ.:

GRAND GALA SPECTACLE

Organisé par
L'ASSOCIATION DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
A u profit des Oeuvres Sociales

Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur JEAN FONTENEAU (Député - Maire de Clamart)

VENDREDI, 10 AVRIL, à 20h.30 précises.

Centre Culturel Jean Arp - 22, Rue Paul Vaillant - Couturier, 92140 Clamart.

PROGRAMME:

Pour la Première Fois à Clamart

L'ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN

NAVASSART

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՋի Պօմոնի մասնաճիւղը բո – լոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ, բաժակ մը թէյի հուրջ ընդհ. ժողովի, 16 Մարտ Երկուշաբթի ժամը 14·30–ին տեղւոյն ե – կեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրա – կարգ:

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՋի Շրջ. Վարչութիւնը, միջ–մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու վարչութիւնները, Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20·30ին, Մը – 17, Rue Bleue (9e) — Métro: Cadet շակոյթի Տունը՝

ԵՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

———O———

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Մարսէյլի Շրջ. Վարչութիւնը կազմա – կերպած է արտասանական ցերեկոյթ մը, Մարտ 15, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 16–ին, Փրատո–ի Մայր եկեղեցւոյ «Զրրաչեան» սրահին մէջ:

Կ'արտասանեն.– ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ԱՐԱՔՍԻ ԳՄԲԻԹԵԱՆ եւ Տիկին ԱՍՏՂԻԿ ՍԱՐԱՖԵԱՆ:

Այս գեղարուեստական ցերեկոյթին կը խնդրուի ներկայ ըլլալ խուռներամ:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ա.յրի Տիկին Սիրանոյշ Թաժոյեան, Ա.ր – րի Տիկին Փերուզ Աթմաճեան և զաւակնե – րը, Տէր և Տիկին Սարգիս Տէր – Մովսէս – եան զաւակները և թոռները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արսէն Արապեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր և Տիկին Կարապետ Աթ – մաճեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Տէրէպէկեան, զաւակներն ու թոռները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Վահրամ Եր – մաեան եւ զաւակները, Տիկին Զեփիւռ Էլմաեան, աղջիկը, թոռնիկը, Այրի Տի – կին Գայեանէ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տի – կին Արման Տէրեան եւ զաւակը, Տէր և Տիկին Արա Տէր – Մովսէսեան եւ զա – ւակները (Պոսթըն), Տէր եւ Տիկին Խո – տուար Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Տէմիրճեան եւ զաւակ – ները, ինչպէս նաեւ՝ բոլոր ազգականնե – րը, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, քեռայրին, մօրա – քրոջ եւ հօրաքրոջ ամուսնոյն՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԱԺՈՑԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի Մարտ 5–ին, Քոլոմպի Լուի Մուռիէ տ – ւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 12, ժամը 15·30–ին Քոլոմպի Սէնթ – Մարի տէ Վալէ եկե – ղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գաբրիէլեան եւ զաւակները՝ Նատին եւ Հարոլտ, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան եւ զաւակ – ները՝ Վահէ, Ռուբէն եւ Իրիս, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Քէրէսթէճեան եւ զաւա – կը, Այրի Տիկին Իրիս Փափազեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ռոզ Ամիրեան (Նառպոնն), Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Նշանեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Քէրէսթէճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Սալըրեան եւ զա – ւակը, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Փափազ – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մի – րան Մավիեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Պերճուհի Կիւմիւշեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին, Գրիգոր Օսկիեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գա – պարեան Թանսիլլի եւ զաւակները (Պո – լիս), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ներսէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Գազանճեան, Այրի Տիկին Այտա Թորո – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ծա – ղիկ Զազան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Զապէլ Հոճապաշեան, Այրի Տիկին Նազիկ Ի – քէնտէրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Գաբրիէլեան, Գանթարճեան, Խաչատուր – եան, Ներսէսեան, Կիւլքայա, Միսաք – եան, Փափազեան, Ֆիօ, Լաֆոն, Մա – րիկեթան, Թափօլ, Գալֆոն, Իսքէնտէր – եան, Ազարեան ընտանիքները խոր կ'ա – կիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի – մօր, մեծ – մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հո – սին, զարմիկին, կնքամօր եւ խնամի – ԱՑՐի ՏԻԿԻՆ ՆԵՒՐԻԿ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

(Ծնեալ Պիւլպիւլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 4–ին, յե – րկարատեւ հիւանդութեան 76 տարեկա – նին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի, Մարտ 10–ին, ժամը 16–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկե – ղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Թ'Ուէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկե – ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակա – լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէր – ները. – Տէր եւ Տիկին Մանուկ Փափա – զեան փոխան ծաղկեպսակի Արմենակ Ե – սեեանի մահուան առթիւ 200, Պր. Ծ – ատեան մահուան առթիւ 200, Պր. Յա – կոբեան Նշխանեանէ Արմենակ Փաշա – եանի մահուան առթիւ 100 Ֆ.:

×

Հար Կարպիս Խաչէ Լիոնի մասնա – ճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տիկին Իսկուհի Թաշաճեա – ևի մահուան առթիւ Տիկին Մարի Կեւո – եանէ 100, Տիկին Արաքսի Ֆէլասեանէ 50 Ֆ.:

×

Աղքատախնամի ընկերակցութիւնը իր – է – Մուլհնօ բնակող Պր. Բարսեղ Հայրապետեանէ չնորհակալութեամբ ը – ստացած է 35·000 Ֆ.–ի նուիրատուա – թիւն մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Armenien en Europe Occidentale
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: Arpik MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
11
MERCREDI
11 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.861

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.861

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Թուրք թերթերը կը շարունակեն լայն տեղ տալ Մարտի 4–ի Փարիզ կատար – ուած ահաբեկումին: «Նոր յայտնութիւն– ներ» կարելի չէ գտնել անշուշտ, բանի երգուած երգը՝ նոյնն է բայց եւ այնպէս հետաքրքրական է տեսնել թէ որքա՞ն սիւնակներ կը լեցուին «գոյութիւն չու– նեցող ջարդի մը եւ գոյութիւն չունեցող հարցի մը» մասին...:

×

Այդ առթիւ, «Հիւրրիյէթ» Մարտ 9–ին «Բլթակը ո՞վ ֆաշել կուտայ» խորագրով եւ հայկ. ահաբեկչութեանց առընչու – թեամբ ցարդ գրուածներուն բաղդատ – մամբ՝ միանգամայն հակասական եւ հա– տատական բովանդակութեամբ եւ հետա– քրքրական կարգ մը նոր երեւոյթներ ալ պարզող վերլուծում մը կ'ընէր, ըսե ո– րուն, ահաւասիկ՝ թէ որո՞նք են իսկա – կան մեղաւորները թուրք դիւանագէտ – ներու սպանութեան հարցին մէջ. –

«Իրաւունք, Արտաքին եւ Վրէժ – նդանաբաններու ներքեւ գործուած ոճիր– ները՝ գոյութիւն իսկ չունեցող «Հայկ. Հարցի մը համար չէ, այլ՝ Թուրքիան պատակելու եւ կործանելու մտայնու – թիւն ունեցող գարշելի խաղի մը ար – դիւնքն ըլլալուն՝ արար աշխարհ ծանօթ է: Այս օրերուս, աշխարհի վրայ, երբ որեւէ «ինքնավարական շարժում» մը քօղազերծուի, անոր տակը այս կամ այն երկրի անունը երեւան կուգայ: Ջերթ փճացնելու նպատակ ունեցող երկիրներ՝ ահաբեկչութիւնը իրրեւ զէնք կը գոր – ծածեն: Ահաբեկչական հայ ծանօթ կազ– մակերպութիւններն ալ, ահաւասիկ, աշ– խարհի խաղաղութիւնը, ապահովու – թիւնն ու անդորրութիւնը չքացնելու նը– պատակ ունեցող պառակտիչ ուժերու ապօրինի պատուղներն են:

«Եւրոպայի զանազան կեդրոններէն վերջերս ձեռք ձգուած լուրերու համա – ձայն, ունեւոր Հայեր, Թուրքիայէն փա– խած եւ կեղծ անցագիրներով Ֆրանսա, Զուիցերիա եւ Գերմանիա պահուը – տած ԹՈՒՐՔ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐԸ իրենց կողմը գրաւելու համար զանոնք կը կա– շառն ու անոնց գործ կը հայթայթեն: Նոյնիսկ՝ Ֆրանքեւզուիցերական սահ – մանադրութեան մօտ լերան մը վրայ հաս– տատուած գաղտնի բանակավայրի մը մէջ թուրք ահաբեկիչներու զինավար – ժութեամբ զբաղելուն, եւ անոնց բոլոր կարիքներուն Ֆրանսայի Հայոց կողմէ հայթայթուած ըլլալուն առընչութեամբ վարկածներ կան: Պաշտօնական աղբիւր– ներու համաձայն, Եւրոպայի մէջ գըտ– նուող թուրք ահաբեկիչներու թիւը՝ 2000–ի մօտ է»:

×

«Հիւրրիյէթ» կ'աւելցնէ նաեւ, թէ՝ հայ ահաբեկիչները միակ նպատակ մը ունին՝ «ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՊԱՌԱԿՏԵԼ»:

———×———

«ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ». –

Թերթիւմանի սիւնակագիրներէն Էրկիւն Կէօղէ, «Բուն Հարցը...» խորագրին տակ, ի մէջ այլոց՝ հետեւեալը կը գը – րէ. –

«Թուրք Արտաքին Գործոց նախարա – րութիւնը առաջին անգամն ըլլալով այս հարցին (թուրք կրօնականի սպանութեան կ'ակնարկէ) մէջ «կրօնական»ի մը դո – յութեան ազդակը չեշտեց եւ զայն օգ – տագործելու կարիքը զգաց: Այդ ընելով սակայն, սխալ հասկացողութեանց պատ– ճառ դառնալու հակամէտ եւ աշխար – հական սկզբունքներու հակասող երե – ւոյթներն ալ անտեսեց: Արտաքին Գոր– ծոց քարտուղարն ալ, անճնապէս, իմ այս կարծիքիս համամիտ գտնուեցաւ: Եւ սակայն՝ միա՛յն այդքան: Մինչդեռ, այս ազդակը՝ հարցին հոգեւոր կէտն էր, եւ զայն ցվերջ հետապնդել պէտք էր:

Ֆրանսայի Անգարայի դեսպանին թըր– քական հեռատեսիլէն երեւումն ալ ան – տեղի էր: Ան ի՞նչ կրնար ընել, եթէ ոչ՝ դիւանագիտութիւն: Արդարեւ, ան այդ– պէս ալ ըրաւ, եւ դէպքը միջազգային ա– հաբեկչութեան վերագրելով՝ հարցը փա– կեց: Անգարան, կարգ մը այլ խիստ մի– ջոցներու կիրարկութեան ալ համակար – ծիք էր: Արտաքին գործոց նախարարի փոխանորդ՝ Իլհան Էօզթրաք եւս: Սա – կայն, Զէյյաթ Պայքարա (Զէյյաթ Պայ– բարա. – Եասսըատայի Ատեանին կողմէ դատապարտուած, ապա՝ ազատ արձակ– ուած, եւ ներկայիս՝ փոխ – վարչապետ: Համեմատաբար՝ բարեխառն նկարագրի տէր է), տարակարծիք գտնուեցաւ: Թուրք Կրօնական Գործերու պետին փա– րիզ երթալով, տեղւոյն՝ մզկիթին մէջ սպաննուած դիւանագէտներու յիշատա – կին կատարուելիք հոգեհանգստեան ա– րարողութեան մասնակցութիւնն ու նը– ման ցուցադրութիւններու՝ սխալ հա – կազդեցութիւններու ծնունդ տալու հա– ւանականութիւնը՝ զինք կը մտահոգէր: Ցարդ ալ մտահոգ է»...

———×———

«ՄԻԼԼԻՅԷԹ». –

(Մէթին Թօֆէր. – Մարտ 8)

«ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»

Փարիզի մէջ պաշտօնավարող երկու Թուրք դիւանագէտներու գէմ եղած եւ պատասխանատուութիւնը հայկ. կազմա– կերպութեան մը ստանձնած մահափոր – ձէն հազիւ երկու օր առաջ, «Ինքէրնէշը– նը Հերալտ Թրիպիւն»ի Մարտ 2 թուա – կիր համարին մէջ, «Հայկ. Ազատագը – րութիւնը» խորագրով եւ Արամ Զաւար – եանի ստորագրութիւնը կրող նամակ մը հրատարակուեցաւ: (Տես «Ցառաջ» Մարտ 3):

«Նոյն թերին 24/25 Փետրուար թուա – կիր համարին մէջ՝ «Հայկ Ահաբեկչու – թիւնը. – Անհերեւոյթ են, Անգութ են եւ Նպատակին կը հասնին» խորագրով գը – րութիւն մը լոյս տեսած էր: Նամակը՝ անոր կը պատասխանէր: Զաւարեանի հա– մաձայն, այդ գրութեան մէջ, հայ ահա– բեկիչներու մարքսիստ տարրերէ կազ – մուած, Պաղեստինցիներու հետ յարա – բերութիւններ մշակող ու Սովետ. Միու– թեան համակրանքը վայելող դաղտնի, պզտիկ բանակի մը տպաւորութիւնը ձը– գող նշմարները՝ իրականութեանց կը հակասէին: Զաւարեան հետեւեալը կ'ը – սէր. – «Հայկ. Հարցը, Թուրքերու 1915– ին կատարած 20–րդ դարու առաջին ցե– ղասպանութենէն եռք գրաւած հողե – րուն ազատագրումը հետապնդող՝ ազ – գային հարց մըն է: Վերջին 60 տարի – ներու ընթացքին, այս հարցը լսելի դար– ձնելու համար Հայոց ի գործ դրած բո– լոր ջանքերը՝ ապարդիւն մնացին: Ասոր հետեւանքով, Հայերն ալ ահաբեկչու – թեան դիմած են»:

«Սակայն, գրութեան հետաքրքրական կողմը՝ վերջին մասն էր: Զաւարեանի համաձայն, ռումբի մը պայթեցումն կամ Թուրք դեսպանի մը սպաննուելու պա – րագային է միայն՝ որ մամուլը Հայե – րուն մասին կ'արտայայտուէր: Այս պատ– ճառով ալ, Հայերը այդ բանը ընելու կը պարտադրուէին:

«Հայուն գրածը՝ ճիշդ էր: Վերջին մահա– փորձին առթիւ միջազգային մաս – մե– միանները հայկ. հարցը մի՞թէ նորէն չէին յարուցած եւ հեռատեսիլէն ժապաւէններ չէին ցուցադրած: Այս կը նշանակէ թէ այնքան առեն որ մաս – մեմիանները այս ընթացքը չարունակեն և այս խաղին ա– ռարկայ դառնան, Հայերը իրենց ոճրա– գործութիւնը պիտի չարունակեն: Մաս – մեմիանները այդ ընելու փոխարէն՝ եթէ անմեղ մարդոց արիւնը թափող ահաբեկ– չութիւնը դատապարտեն ու 60 տարուան անցեալ դէպքերը մի՞թէ չվերայարուցանեն Հայերու ոճրագործութեան պատճառ – ները ալ կը չքանան:

«Ներկայ կացութեան մէջ, մի՞թէ բուն յանցաւորը մաս–մեմիանները չեն: Հայկ. ոճիրները, «Հայկ. Հարց» կոչուող մե – ծամասնութիւնը յերիւրածոյ փրոփա – կանտին հետ միացած, այնքան ատեն որ չհակազդուի են, եւ միջազգային մաս – մեմիաններն ալ այնքան ատեն որ այս վերաբերմունքէն չհրաժարին, Հայերը, չձերբակալուելուն ալ յանգչնութեամբը, ա՛լ աւելիով պիտի չարունակեն Թուրքի արիւն թափել:

«Շատ մը Հայերու ալ մաս կազմած միջազգային մաս – մեմիաններուն՝ բարո– յական օրէնքներ կիրարկելն ալ շատ հաւանական չի թուիր:

———×———

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Շիրազ ինքնավստահութեամբ յայտա– րարեց թէ ներկայ պիտի ըլլայ Բ. չըր– ջանին եւ միայն ինք ի վիճակի է պար – տութեան մատնելու Ֆ. Միթերանը: Յրդ մարդը, որ, ամէն բանէ առաջ, կ'ուզէ խախտել Փիւքար – Միթերան մենամար– տը: Ամբաստանադիրը խիստ է Հանրա – պետութեան նախագահին դէմ, Շիրաք կը գտնէ թէ Ֆրանսա տկար էր Ա.Ֆղա – նիստանի հարցին առթիւ: Կը քննադատէ նաեւ ներքին քաղաքականութիւնը, որն – տեսական եւ աշխատանքի գետնի վրայ: Վաղուան Ֆրանսան՝ ինք միայն կրնայ ըլլալ քանի, կ'ըսէ. – «Կարելի չէ ըսել թէ Ֆ. Միթերան նոր յոյս մը կը մարմ– նացնէ, կարելի չէ ըսել նաեւ թէ Իւ – Տէ – Էֆ.ի թեկնածուն եօթը տարի դոր– ծելէ եռք, յոյս ու ապագայ կը ներկա – յացնէ: Այդ պատճառով է, որ նոր ճամ – բայ մը կը ներկայացնեմ տարբեր՝ մէ– կուն ձախողութենէն եւ միւսին՝ վտան – գէն»:

Թեհրանի մէջ Այաթոլա Խալխալի խիստ քննադատութիւններու ձեռնարկած է Նախագահ Պանի Սատրի դէմ, որու դատուիլն իսկ կը պահանջէ: Կ'ամբաս – տանէ Հանրապետութեան նախագահը, որ «դաւաճանած է Սահմանադրութեան»: Միւս կողմէ ալ նախարարապետը՝ Ալի Ռաճայի, իր կարգին կը մեղադրէ Նախա– գահը, որ «հակակառավարութիւն» մը կը կազմէ ընդդէմ իր կառավարու – թեան:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԵԱՆ օդանաւային դիծերու Պոյինգը դեռ Դամասկոս էր, երեքշաբթի առաւօտ: Ամէնէն երկար առեւանգումն է օդանաւի մը եւ ճամբորդներու ազատելու պայմանները չատ դժուար եւ տագտկալի են: Երկուշաբթի դիշեր օթէս մը ազատ արձակուած էր բայց օդանաւին մէջ միւս 103 հոգի կը մնայ: Ըստ կարգ մը աղ – բիւրներու երեք ահաբեկիչներէն մէկը կրնայ Փաքիստանի նախկին Նախարարա– պետ՝ Ալի Պութթոյի (դնդակահարուած 1979–ին) տղան ըլլալ:

ՊՈՍԹԸՆ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի ՇԷՆՔԸ ԲՌՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԵՑԱՒ

—o—

Փետրուար 21–ի Շաբաթ վաղ առաւօտ, անծանօթ տարբեր բռնի ուժով եւ դրո – հներ խորտակելով մուտք գործած են «Հայրենիք»ի շէնքէն ներս, եւ ոտի – կաններու ժամանումով խոյս տուած՝ շէնքի տեսիլ դռնէն:

Ոստիկանութիւնը «բարբարոսական այս արշաւին» տեղեկացած է Ապահո – վութեան Ընկերութեան միջոցաւ եւ փութացած 212 Սթիւարթ փողոց:

Ոստիկանութիւնը նշմարելով որ շէնքի եւ գրասենեակներու բոլոր դռները խոր– տակուած են, կապ հաստատեց «Հայրե – նիք Հաստատութեան» պատասխանա – տուներուն հետ, որոնք Շաբաթ առաւօտ կանուխ փութացին «Հայրենիք»:

Գրասենեակներու դռները, դրասեղան– ներու զզրոցները բաց էին: Անծանօթ – ները փորձած են նաեւ գործիքներով բա– նալ «Հայրենիք»ի դրամարկղը, սակայն չեն յաջողած:

Ստահակները կտրած են հեռաձայնի հինգ գծերը:

Ոստիկանութիւնը խիստ քննութեան ձեռնարկած է: Երեք շաբաթ առաջ, դարձեալ «Հայրենիք» շէնքի ճակատի եւ կռնակի պատերուն վրայ՝ «C.I.A. Slaves» (Սի. Այ. էյ.ի ստրուկներ) գրութիւն – ներով արատաւորած էին շէնքը:

Ոստիկանութիւնը տեղեակ պահուած էր:

Քննութիւնները կը շարունակուին:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

Փետր. 26

«ԲՈՒՐՔ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ԿԱՏՂԱԾ Է ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ»

ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ «ՓԻԿԱՌՕ»

Երեքշաբթի առաւու, վերոյիշեալ խո – րագրին տակ, «Փիկառօ» կը գրէր ի մէջ այլոց. – «Ի տես Անգարայի մամուլին մէջ լոյս տեսած յօդուածներուն, ընթեր– ցող մը կրնար դրեթէ խորհիլ թէ Ֆրան– սական իշխանութիւնները եւ ոչ թէ հայ ծայրայեղները տէր եղած են դեսպանա – տան կցորդին եւ կրօնական հարցերու պատասխանատուին սպանութեան»: Փա– րիզեան օրաթերթը կը յիշէ կարգ մը խորագիրներ «Ամօ'թ Ֆրանսայի», «Ֆը– րանսա կը պաշտպանէ հայ մարդասպան– ները»: Թուրք մամուլը կը չեշտէ նաեւ «Փարիզի խանդավառութեան պակասը Հայերու դէմ միջոցներ ձեռք առնելու»: «Փիկառօ» կ'ըսէ թէ Թուրքերուն դլխա – ւոր մեղադրանքն այն է թէ 1975–էն ի վեր ոչ մէկ յանցաւոր գտնուած է եւ ձեռք առնուած ապահովութեան միջոց – ներն ալ անբաւարար են ու կը վերջացը– նէ. – «Թուրքիոյ Արտաքին նախարարին հրապարակած զեկոյցէն եռք, ուր ցաւ կը յայտնուէր որ Թուրք դիւանագէտ – ներու դէմ ոճիրներու հեղինակները «եր– բեք չեն գտնուիր», Պետութեան դեկա – վարը զօր. Էվրէն եւ վարչապետը՝ Ու– լուսու աւելի չափաւորութիւն ցոյց տը – ւին:

Արտաքին նախարարութեան մօտ չըր – ջանակներու մէջ, կ'ըսուէր թէ այս մի – ջադէպը «չատ ծանրակշիռ է» բայց՝ դուրս «Ֆրանսայի հետ մեր ընդհանուր յարաբերութեանց» չըլլագիծէն»:

ԲԱՐԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Նավաթեփեի հիշվածքը

Ս. ՀԱՅԿԱԶՅԱՆ

Ըստ Բարի ճանապարհին Ս. Հայկազյանի

Ա.

Ամառվա մի տաք կեսօր էր, երբ ես Նավաթեփեի կայարանում իջա գնացքից։ Ինձ ընդառաջ եկավ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոդիոնովը, որի հետ ես նամակագրական կապի մեջ էի արդեն մի քանի տարի։ Ռոդիոնովը ինձ հրավիրել էր Նավաթեփեի շրջանային թանգարանի հնագիտական բաժնի վարիչի պաշտոնին։ Ես համաձայնել էի, և ահա հասել էի իմ նոր աշխատանքի վայրը։

Ռոդիոնովը ինձ ավտոմեքենայով տարավ քաղաքի միակ հյուրանոցը, որտեղ ինձ համար սենյակ էր պատրաստված։ Հյուրանոցը երկհարկանի մի շենք էր, որի առաջ մեծ այգի կար։ Ռոդիոնովը ասաց, որ ինձ համար ամենահարմարը հյուրանոցն է, որովհետև այնտեղ ես կարող եմ ապրել մինչև իմ համար տուն գտնելը։

Ես ընդունեցի նրա առաջարկը։ Ինձ համար ամենադժվարը տուն գտնելն էր։ Ռոդիոնովը խոստացավ օգնել ինձ այդ գործում։

Հյուրանոցում ինձ ընդունեց հյուրանոցի տնօրենը՝ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոդիոնովի կինը՝ Ելենա Ալեքսանդրովնա Ռոդիոնովան։ Նա ինձ տարավ իմ սենյակը, որը երկրորդ հարկում էր։ Սենյակի պատուհանից երևում էր հյուրանոցի այգին։ Ես ինձ շատ լավ զգացի այդ սենյակում։

Ռոդիոնովան ինձ հրավիրեց ճաշելու։ Ես համաձայնեցի։ Ճաշի ժամանակ նա ինձ պատմեց, որ ամուսինը՝ Ռոդիոնովը, ինքն է եղել հյուրանոցի հիմնադիրը։ Նա ասաց, որ ամուսինը շատ է սիրում հնագիտությունը, և որ նա ինձ շատ կօգնի իմ աշխատանքում։

Ճաշից հետո ես գնացի իմ սենյակը և սկսեցի իրերս դասավորել։ Ռոդիոնովան ինձ օգնեց։ Նա ասաց, որ ինձ համար ամեն ինչ կանի, որ ես հարմարավետ զգամ իմ նոր տանը։

Երեկոյան ես գնացի զբոսնելու հյուրանոցի այգում։ Այգին մեծ էր և գեղեցիկ։ Այնտեղ շատ ծառեր և ծաղիկներ կային։ Ես նստեցի նստարանին և սկսեցի մտածել իմ նոր կյանքի մասին։

Ես գիտեի, որ իմ առջև մեծ գործ է սպասում։ Ես պետք է ուսումնասիրեի Նավաթեփեի շրջանի հնությունները, կազմեի նրանց ցուցակը և գրեի գիտական աշխատություն։ Ես գիտեի, որ դա հեշտ գործ չի լինի, բայց ես պատրաստ էի դրան։

Ես հիշեցի իմ ընտանիքը՝ մորս, քրոջս և եղբորս։ Նրանք մնացել էին Երևանում, և ես նրանց շատ էի կարոտում։ Ես որոշեցի նրանց նամակ գրել հենց վաղը։

Երբ ես վերադարձա իմ սենյակը, արդեն մութ էր։ Ես վառեցի լամպը և սկսեցի գրել նամակը։ Ես գրեցի, որ հասել եմ լավ, որ ինձ շատ լավ են ընդունել, և որ ես սկսել եմ աշխատել։ Ես խնդրեցի նրանց չանհանգստանալ իմ համար և խոստացա շուտով նորից գրել։

Նամակը գրելուց հետո ես պառկեցի քնելու։ Ես շատ հոգնած էի ճանապարհորդությունից և նոր տեղ հասնելուց։ Ես արագ քնեցի և քնեցի մինչև առավոտ։

Բ.

Առավոտյան ես արթնացա վաղ։ Ես լվացվեցի, հագա և գնացի նախաճաշելու։ Ռոդիոնովան ինձ համար սեղան էր պատրաստել հյուրանոցի ճաշարանում։ Նա ինձ հարցրեց, թե ինչպես եմ քնել։ Ես պատասխանեցի, որ շատ լավ։

Ճաշարանում ես տեսա մի քանի հյուրանոցի հյուրերի։ Նրանք ուտում էին և խոսում իրար հետ։ Ես չգիտեի նրանց, և նրանք էլ ինձ չգիտեին։

Նախաճաշից հետո ես գնացի իմ սենյակը և սկսեցի պատրաստվել գնալու քաղաքի թանգարան։ Ես ուզում էի տեսնել թանգարանը և ծանոթանալ նրա աշխատակիցների հետ։

Ռոդիոնովան ինձ ասաց, որ թանգարանը գտնվում է քաղաքի կենտրոնում, և որ ես կարող եմ այնտեղ հասնել ոտքով։ Նա ինձ ցույց տվեց ճանապարհը։

Ես դուրս եկա հյուրանոցից և գնացի ճանապարհով։ Ճանապարհին ես հանդիպեցի շատ մարդկանց։ Ոմանք ինձ նայում էին հետաքրքրությամբ, ոմանք՝ անտարբեր։ Ես ոչ ոքի չէի ճանաչում։

Թանգարանը գտնվում էր մեծ շենքում։ Ես մտա ներս և հարցրի, թե որտեղ է գտնվում թանգարանի տնօրենի կաբինետը։ Ինձ ասացին, որ նա երկրորդ հարկում է։

Ես բարձրացա երկրորդ հարկ և գտա տնօրենի կաբինետը։ Ես թակեցի դուռը և ներս մտա։ Տնօրենը նստած էր սեղանի մոտ և գրում էր։ Նա գլուխը բարձրացրեց և նայեց ինձ։

— Ես Հայկազյանն եմ, նոր հնագետը, — ասացի ես։

— Ա՜, շատ ուրախ եմ ձեզ տեսնելու համար, — ասաց տնօրենը և վեր կացավ։ Նա ինձ ձեռք տվեց և ասաց, որ իր անունը Իվան Պետրովիչ Կարպենկո է։

Կարպենկոն ինձ հրավիրեց նստելու։ Ես նստեցի։ Նա սկսեց հարցնել ինձ իմ ճանապարհորդության մասին։ Ես պատմեցի նրան, թե ինչպես եմ հասել, և որ ամեն ինչ լավ է եղել։

Կարպենկոն ասաց, որ ինքը շատ ուրախ է, որ ես եկել եմ աշխատելու իրենց թանգարանում։ Նա ասաց, որ թանգարանում քիչ աշխատակիցներ կան, և որ ես շատ կարևոր գործ կանեմ։

Ես ասացի, որ պատրաստ եմ աշխատել։ Կարպենկոն ասաց, որ ինքը ինձ կծանոթացնի մյուս աշխատակիցների հետ։

Նա զանգահարեց և կանչեց մի կին։ Կինը եկավ և ներկայացավ որպես Մարիա Սեմյոնովնա Ռոդիոնովա։ Կարպենկոն ասաց, որ նա Ռոդիոնովի կինն է։

Մարիա Սեմյոնովնան ինձ տարավ իմ սենյակը, որը երկրորդ հարկում էր։ Սենյակում արդեն կային երկու մարդ։ Մարիա Սեմյոնովնան ինձ ներկայացրեց նրանց։ Նրանցից մեկը կոչվում էր Գևորգ Մարտիրոսովիչ Ավետիսյան, իսկ մյուսը՝ Ալեքսանդր Նիկոլաևիչ Սոկոլով։

Ավետիսյանը հայ էր, իսկ Սոկոլովը՝ ռուս։ Ես ձեռք տվեցի նրանց և նստեցի։ Մարիա Սեմյոնովնան ասաց, որ ես կաշխատեմ Ավետիսյանի հետ միասին։ Ես ասացի, որ ինձ դուր է գալիս այդ։

Ավետիսյանը ինձ հարցրեց, թե ինչ եմ ես ուսումնասիրել։ Ես պատասխանեցի, որ ես ուսումնասիրել եմ հնագիտություն։ Ավետիսյանը ասաց, որ ինքն էլ է հնագիտությամբ զբաղվում։

Ես հարցրեցի, թե ինչ հնություններ կան Նավաթեփեի շրջանում։ Ավետիսյանը ասաց, որ շատ հնություններ կան, և որ ես շատ գործ կունենամ։

Ես ասացի, որ պատրաստ եմ գործել։ Ավետիսյանը ասաց, որ ինքը ինձ կտանի դաշտ, և որ ես կսկսեմ աշխատել։

Ես ասացի, որ ուզում եմ տեսնել թանգարանի ցուցասրահները։ Ավետիսյանը ասաց, որ ինքը ինձ կտանի։

Ավետիսյանը ինձ տարավ ցուցասրահներ։ Ես տեսա շատ հետաքրքիր իրեր։ Ես տեսա հին զենքեր, հին կերամիկա, հին գործիքներ։ Ես տեսա նաև հին գրքեր և ձեռագրեր։

Ես ասացի, որ ուզում եմ տեսնել նաև պահեստները։ Ավետիսյանը ասաց, որ դրանք նկուղում են։ Նա ինձ տարավ նկուղ։ Նկուղում ես տեսա շատ հնություններ։ Ես տեսա նաև շատ գրքեր և ձեռագրեր։

Ես ասացի, որ ուզում եմ տեսնել նաև գրադարանը։ Ավետիսյանը ասաց, որ գրադարանը երրորդ հարկում է։ Նա ինձ տարավ գրադարան։ Ես տեսա շատ գրքեր։ Ես տեսա նաև շատ ամսագրեր և թերթեր։

Ես ասացի, որ ուզում եմ տեսնել նաև արխիվը։ Ավետիսյանը ասաց, որ արխիվը չորրորդ հարկում է։ Նա ինձ տարավ արխիվ։ Ես տեսա շատ թղթեր։ Ես տեսա նաև շատ նկարներ և քարտեզներ։

Ես ասացի, որ ուզում եմ տեսնել նաև աշխատասենյակները։ Ավետիսյանը ասաց, որ աշխատասենյակները հինգերորդ հարկում են։ Նա ինձ տարավ աշխատասենյակներ։ Ես տեսա շատ սենյակներ։ Ես տեսա նաև շատ աշխատակիցներ։

Ես ասացի, որ ուզում եմ տեսնել նաև տնօրենի կաբինետը։ Ավետիսյանը ասաց, որ տնօրենի կաբինետը վեցերորդ հարկում է։ Նա ինձ տարավ տնօրենի կաբինետ։ Ես տեսա շատ գրքեր։ Ես տեսա նաև շատ նկարներ և քարտեզներ։

Ես ասացի, որ ուզում եմ տեսնել նաև տանիքը։ Ավետիսյանը ասաց, որ տանիքը յոթերորդ հարկում է։ Նա ինձ տարավ տանիք։ Ես տեսա շատ տանիքներ։ Ես տեսա նաև շատ երկինք։

Ես ասացի, որ ուզում եմ տեսնել նաև ամեն ինչ։ Ավետիսյանը ասաց, որ ամեն ինչ տեսնելու համար ես պետք է գնամ տուն։ Ես ասացի, որ ես տուն չեմ ուզում գնալ։ Ես ուզում եմ մնալ այստեղ։

Ավետիսյանը ասաց, որ ես չեմ կարող մնալ այստեղ։ Ես ասացի, որ ես կարող եմ մնալ այստեղ։ Ավետիսյանը ասաց, որ ես չեմ կարող մնալ այստեղ։ Ես ասացի, որ ես կարող

եթերանիւթ, որ կ'օգտագործուի ընտիր տեսակի օճառներու, մաշկը փափկացնող սերերու եւ անուշահոտ օծանելիներու արտադրութեան մէջ: Այդ եթերանիւթը կը կերարկուի բժշկութեան մէջ ալիքի կարգ մը հիւանդութիւններ (միզահոսութիւն, ակռաներու թուլութիւն) բուժե – լու:

Ծառի կեղեւէն կը ստանան լաւ որակի սոսինձ, իսկ պտուղի կեղեւը անփոխա – րինելի դեր կը խաղայ յատուկ խմիչքներ պատրաստելու, գինիները ներկելու, քոն – եակներուն լաւ համ տալու համար:

Նշենին կը պահանջի մարդու կողմէ մշակուող հնագոյն մշակոյթներու շար – քին: Միջերկրական ծովու աւազանի եւ Միջին Ասիոյ ժողովուրդները հազարա – ւոր տարիներ առաջ օգտագործած են նուշը: Կ'ենթադրուի, որ այդ բոյսի հայրենիքը եղած է Միջին Ասիան, որուն հարաւային շրջանները մինչեւ հիմա ալ կ'ծածին անոր վայրի տեսակները: Նշենին յետագային տարածուած է հարաւային եւրոպայի երկիրները, իսկ Հռոմ բեր – ուած է առաջին դարուն:

Հայաստանի նուշը իր մեծութեամբ եւ որակով ետ չի մնար աշխարհի մէջ ցո – յութիւն ունեցող նուշի լաւագոյն տե – սակներէն:

«Հայաստանի բոյսերը» յօդուածին մէջ կենսաբան Լեւոն Յարութիւնեան հետա – քրքրական տուեալներ բերած է Հայաս – տանի հնագոյն ու հազուագիւտ բոյսերու մասին, որոնցմէ մէկը կը համարուի Նա – յիրեան նշենին:

Նայիրեան նշենին մէկ մեթր բարձրու – թեամբ փոքրիկ թուփ է, նեղ տերեւնե – րով, բայ վարդագոյն ծաղիկներով եւ դնդաձեւ պտուղներով: Ինքնատիպ հայ – կական բոյս ըլլալով, Հայաստանէն դուրս չենք հանդիպիր անոր:

Վերջին տարիները բուսաբանները մեծ հետաքրքրութիւն կը ցուցաբերեն Նա – յիրեան նշենիի նկատմամբ, որպէս հազ – ուագիւտ եւ անհետացող բոյսի տեսակ: Ան ներկայիս կ'աճեցուի Մորհ. Միու – թեան կարգ մը բուսաբանական այգինե – րու մէջ: Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի բուսաբանական այգիի սեր – մերու բաժինը ամէն տարի աշխարհի զա – նազան հասցէներու կը ղրկէ Նայիրեան նշենիի սերմեր:

Հայաստանի մէջ եւս աշխատանք կը տարուի Նայիրեան նշենին պահպանելու ուղղութեամբ:

ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆՀԻՄՆ ԱԿՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
(Տետր Բ.)
Հեղինակ՝ ՊՕՂՈՍ ԳԻՈՐԳԵԱՆ
Փարիզ, 1981

×

ՏԵՍԱԿԱՆ – ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐ
(Գիրք Բ.)
Գրեց՝ ԳԻՈՐԳ ԱՃԷՄԵԱՆ
Պէյրութ, 1980

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» մարզասանի սրահին մէջ, փետր. 13–ին, տեղի ունեցած է 450 սկաուտներու երդման արա – րողութիւնը, շուրջ 1500 հոգիի ներկա – յութեամբ: Բացումը կատարելով Անա – հիտ Յարութիւնեան ներկայացուցած է Սկաուտական Միութեան տարած աշ – խատանքները: Երդման արարողութենէն ետք խօսք առած է Իրանա – Հնդկաստա – նի թեմի առաջնորդ Կորիւն Եպիսկ. Պապեան եւ ըսած. «Ձեր երդումով դուք ձեր վրայ կ'առնէք սրբազան պայքարը հայ ժողովուրդին. ձեզի կը փոխանցուի ջահը հայ մշակոյթին: Դուք ձեր հոգիին մէջ այսօր խտացուցէք մեր անցեալի ու ներկայի մշակութային բոլոր հարստու – թիւնները: Ահա կուգան նոր արարատա – կանները, որոնք երդուեալ նոր սերունդն են: Կեցցեն «Արարատ»ի խորհրդանիշը կազմող մեր արիներն ու արենոյշները, մեր զայլիկներն ու արծուիկները, որոնք այսօր սկիզբ կ'առնեն Թեհրանէն, վաղը իրենց չարքերուն առջեւ ալիտի փչրեն մեզ իրարմէ բաժնող ճակատագրի սեւ պատնէշները բոլոր: Պիտի հասնինք մեր ջուրերուն ու հողին: Պիտի հասնինք սբր – բազան լեռ կատարիդ: Պիտի հասնինք, հաւատացէք, նոր ու հին արարատական – ներով, ուղղափառ արարատականներով, մենք կը հասնինք սրբազան լերան կա – տարին»: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է սկաուտներու կողմէ պատրաստուած յայտագրի մը դործադրութեամբ:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ Ս. կարապետ Մայր Եկեղեցւոյ անդամական Բ. Ընդհ. ժողո – վը դումարուած է Յունուար 25ին, «կա – րապետեան» սրահին մէջ: Հոգաբարձու – թեան եւ յարակից մարմիններու տեղե – կագիրներէն պարզուած է, որ աչխա – տանքներու առանցքը եղած է դպրոցին ընդարձակումը եւ դպրոցաշինութիւնը: Հակառակ նիւթական չատ նեղ կացու – թեան, դնուած է դպրոցին կից չէնք մը՝ 325 հազար տոլարի, որուն 90 հազարը վճարուած է արդէն: Սկսած է «Աբգար – եան» չէնքի կառուցումը, որ պիտի ար – ժէ մէկ միլիոն 200 հազար տոլար: Եկե – ղեցւոյ անդամներուն թիւը 324–էն բարձ – րացած է 362–ի: Հոգաբարձութեան պա – տասխանատուութեան եւ հովանաւորու – թեան տակ կը բանին «Ոսկ եւ Ալէք Փի – լիպոս» ազգային վարժարանը եւ 6 տար – բեր միութիւններ ու յանձնախումբեր: Դպրոցը ընթացիկ տարեշրջանը սկսած է 700 աշակերտներով եւ 50 հոգինոց անձ – նակազմով: Քաջալերական նկատուած է, ամէն կիրակի հոծ թիւով հաւատացեալ – ներու ներկայութիւնը եկեղեցական ա – րարողութեանց, մանաւանդ՝ երիտա – սարդութեան: 1980 Մարտ 9–էն մինչեւ 1981 Յունուար 25, եկեղեցւոյ մէջ կա – տարուած են 86 մկրտութիւն, 66 պսակ եւ 39 թաղման արարողութիւն:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, փետր. 8–ին, տեղի ունեցած է Հա – մազգայինի Գրական Յանձնախումբին հաւաքոյթը, «Գրական դոհարներ եւ պի – նի» անունին ներքեւ: Դործադրուած է երկու ժամուան յայտագիր մը, որու ըն – թացքին 13 հոգիներ քերթուածներ ար – տասանած են արեւմտահայ եւ արեւելա – հայ բանաստեղծներէ, ստեղծելով դրա – կան մթնոլորտ մը:

×

ՐՈՏ ԱՅԼՆԵՏ «Սէոլ ափ Տիզայնի սրահին մէջ, փետր. 8–ին, տեղի ունե – ցած է գաղութին երդչախումբին համեր – դը, ղեկավարութեամբ Ռուբիկ Գրիգոր – եանի: 70 հոգինոց երդչախումբը, ընկե – րակցութեամբ դաշնակահարուհի Անա – հիտ Անթէքէլեանի, մեկնաբանած է եկե – ղեցական, ազգային, սիրային եւ հայ – րենասիրական երգեր՝ Կոմիտասէ, Եկ – մալեանէ, Ա. Յովհաննիսէ, Վ. Մերուն – եանէ, Լ. Գրիգորեանէ եւ Ռ. Գրիգոր – եանէ: Համերգէն ետք, կազմակերպիչ Հայ Արուեստից Միութիւնը ընդունելու – թիւն մը սարքած է Ս. Վարդանանց եկե – ղեցւոյ սրահը, ի պատիւ խմբավարին: Դրուատանքի խօսքեր արտասանած են Մեսրոպ Ա. քհնյ. Թաշճեան, հոգաբար – ձութեան կողմէ Ռամոն Զօրապետեան, Արուեստից Միութեան կողմէ Հերի Գը – րիգորեան եւ երգչախումբի յանձնա – խումբին կողմէ Գեղամ Պալըմեան: Տի – կին Գոհար Թէօլէօլեան չեշտած է հայ երգի ու երաժշտութեան կարեւոր դերը ամերիկահայ գաղութի ազգապահպան – ման մէջ եւ վեր առած Ռուբիկ Գրիգոր – եանի տաղանդը: Շնորհակալութեան իր խօսքերէն ետք խմբավարը նշած է, թէ ճշմարտութիւնը միայն երաժշտութեամբ կարելի է արտայայտել եւ թէ ազգի մը գոյատեւման համար երգն ու երաժշտու – թիւնը անհրաժեշտ են:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ Հայ կեդրոնի «Հու – րիկ Պաղտասարեան» սրահին մէջ, փետր. 20–ին, տեղի ունեցած է Հ. Ց. Դ. «Դրօ» կոմիտէի կազմակերպած հաւաքոյթը, ի նպաստ Հայ Դատի յանձնախումբին հան – դանակութիւն կատարելու նպատակով: Ընկ. Քրիստափոր Բաղրատունի խօսած է Հայ Դատի Յանձնախումբի աչխա – տանքներուն եւ անոնց կարեւորութեան մասին, չեչտելով որ Թուրքիա ոչի ի բուն լծուած է հակահայ քարոզչութեան թերթերով, թուրք – ամերիկեան միու – թիւններ հիմնելով, նամակներ բաժնե – լով եւայլն: Այս բոլորին պէտք է հա – կազդել. Հայ Դատը ամբողջ Հայութեան կը պատկանի, հետեւաբար իւրաքանչիւր Հայ պէտք է իր պարտականութիւնը կա –

տարէ, եղրակացուցած է ընկ. Բագրա – տունի: Երգ, պար, արտասանութիւններ եւս ընկ. Մխիթար Մինասեան վա – րած է հանդանակութիւնը, որմէ գոյա – ցած է 6500 տոլար ի նպաստ Հայ Դա – տի:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Կրէնտ Հայաթ պանդոկին մէջ, փետր. 7–ին, տեղի ունեցած է Ա – ռաջնորդարանի Տիկնանց Օժանդակ Միու – թեան կազմակերպած ճաշ – պարահան – դէսը Տեառնընդառաջի առթիւ: Խօսք ա – ռած է Թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Ե – պիսկ. Աշճեան, եւ բացատրած Տեառնըն – դառաջի տօնին իմաստը: Օտար եւ հայ – կական նուագախումբեր ստեղծած են ջերմ մթնոլորտ մը եւ ճեռնարկը կարե – ւոր եկամուտ մը ապահոված է ի նպաստ Առաջնորդարանին:

ՅԻՇԱՏԱԿ

ԱՐԱՄ ՏԷՐՎԷՆ

———o———

Երիտասարդ արուեստագէտ մը, որ լու – սանկարչութիւնն ընտրած է իբրեւ արտա – յայտութեան միջոց եւ որու այնքան գե – ղեցիկ ստեղծագործութիւնները կը ներ – կայացուին ներկայիս (*):

Ծնած Պիւրիւնտու (նախկին Քոնկօ) 1949–ին, Ֆրանսա կը հասնի 1967–ին եւ Ֆրանսական հպատակութիւն կը ստա – նայ: Հետեւելէ ետք ճարտարապետու – թեան դասընթացքներու Վալօրիսի մէկ ղպրոցը, կը պատրաստէ մուտքը Նիսի Առ Տեֆորաթիֆի Ազգ. Վարժարանը բայց մուտքի քննութեան կը ձախողի եւ կը ստիպուի զանազան արհեստներու դիմել: Բայց 5 տարի ետք, 1974 կ'ընդունուի Նիսի վարժարանը եւ հոն է որ իր տա – ղանդը կը ծաղկի եւ յանկարծ դիւտի պէս, իրեն կը յայտնուի լուսանկարը: Կը պատրաստէ նոյնիսկ կարճ դպրոց – կան ժապաւէններ: Զանազան ճամբոր – դութիւններէ կը բերէ նկարներ եւ Մեծ – եալ – Նահանգներ առաջին այցելութեան մը առթիւ է որ կը ծնի առաջին լուսանը – կարը:

Իրեն համար կ'ըսուի թէ խառնուած – քով լաւին է եւ ներկայիս ներկայացու – ցած նկարները արդէն իսկ գեղագիտա – կանի հասած են: Կ'օգտագործէ ցոլացու – մի եւ թափանցկութեան տպաւորու – թիւնները:

(*) *TRANSPARENCES, Espace Canon, 117), Rue St. Martin(face au Centre Beaubourg). Tous les jours, sauf Dimanche, de 10 à 19h.30 (Lundi: 18h.30). Jusqu'au 30 Mars.*

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԵՏ

Ժանտարմը կը խոստովանի, որ երկու ֆեդայիները մատնողը Կարմրէկեղի հայ մըն է: Ժանտարմի շուրջ հաւաքուած մի քանի Կարմրէկեղիներ անմիջապէս կը հասկնան, որ մատնիչը Զէչոտ Պօղոսն է, մանաւանդ որ անոնց մէջ միշտ այդ կաս – կածը կար: Այս որ կ'իմանան կիները, թև – թեւի վրայ ձգած կռկռան սագերու ձայ – նով իրար կը խառնուին ու Պօղոսի բնա – կած տունը կը խուժեն:

Ամբողջ կուռի ընթացքին Զէչոտ Պօ – ղոսը տեսնողները եղած չեն: Տան փոք – րիկ պատուհանէն, երբ ան կը տեսնէ որ կատղած կիներու ամբոխ մը դէպի իր տան կողմը կուգայ ու իր անունը կը պոռայ, դիակը կենդանիի մը պէս երկչոտ սարսափով թոնիրին մէջ կը պահուի: Կիները կը կոտրեն տան դու – ռը, ներս կը խուժեն, մութ անկիւննե – րուն մէջ կը փնտռեն մատնիչը եւ կը գտնեն կրակատան թոնիրին մէջ թաքնը – ւած: Կանչըռտուքով ու կատաղի անգը – թութեամբ մը կը քաշկռտեն դէպի տան առջեւի հրապարակը, մէկը խաչերկա – թով, միւսը թակով կը սկսին թակել Պօղոսը: Թերեւս փրցնէին անոր թեւերն ու ոտքերը, եթէ Զէրզի Կիրոս վրայ չհասնէր:

Կիրոս կը հանդարտեցնէ կիները: Ա – նոնց կ'ըսէ, որ էշ մը բերեն ու մատնի – չը էշին վրայ նստեցնեն, գեղի փողոց – ներուն մէջ պտըտցնելէ յետոյ, տանին Սանտքարի հրապարակը ու կախեն Շէյխ Ձէլալի դիակին քով:

Իրիկունը հետզհետէ կ'իջնէ: Իրիկուան հետ գիւղացիներն ու ձիաւորները հող կ'իջեցնէին Մաթօն ու գիւղի զոհերը, գիւղի քահանայով, ծանր չուրչառով, խունկով ու լացով:

Այդ պահուն էր, որ Տէրվիշ Հասան Ա – մի եռեւ ինկող Թիլգի ձիաւորները փը – չերու ճամբով գերեզմանոց կը մտնեն ու կ'ըսեն Զէրզի Կիրոսին, որ Տէրվիշ Հասան Ալի ինքզինք Խուրշիտ հողին մէջ ձգած է: Ցետոյ ձիերէն վար կ'իջնեն ու կը պատմեն Մարտիկին, թէ ինչպէս Սրբոց կամուրջին մօտ հանդիպած են Թխասան գիւղացի հայ ձիթածախ մը: Ձիթածախը խօսած էր իրենց, որ Հաճի Մուսան իր մարդերով նորէն հացեկի լեռներուն մէջ իջած է:

Մեռելները հողին յանձնելէ յետոյ, գիւղացիները հետզհետէ իրենց տուները քաշուեցան՝ գիշերի պէս հանդարտ ու գերեզմանոցին պէս խաղաղ:

Փողոցներուն մէջ կար ձիաւորներու շարժում: Լուսնկան բակ էր առեր, ու կատու մը տանիքէ մը ուրիշ տանիք կը ցատկէր: Սանտքարի հրապարակի ծրա – ռին վրայ անհեթեթ ուրուականներու նման տակաւին կը մնային Շէյխ Ձէլալի ու Զէչոտ Պօղոսի դիակները, քով քո – վի:

Զէրզի Կիրոս կ'ըսէր մի քանի կարմը – րէկցիներու, որ լուսաբաց չեղած, վար առնեն ծառէն կախուած երկու դիակնե – րը եւ կորնչցնեն փոսի մը մէջ:

Այդ գիշեր Սպիտակ Ձիաւորը իր կըռ – ուողներով Զարխափան անտառին մէջ պիտի գիշերէր: Մուսեղը Սանտքարի հր – րապարակը պիտի մնար, իսկ Մարտիկ պիտի հսկէր հեռուէն:

Կիրոս կը խօսէր գիւղացի մը քանի բանիմացներուն եւ սակայն իր մէջ մը – տավախութիւն մը ինկած էր: Մութը որ իջած էր՝ Մարտիկը փոխուած էր կար – ծես. չատ չէր խօսեր: Հողին յանձնուած դիակները թերեւս ազդած էին իր վը – րայ:

Սակայն, Մարտիկի միտքը կռահող Կի – րոսին մտահոգութիւնը ուրիշ բան էր: Ուրիշ բան էր Մարտիկը լուռ պահողը: Կիրոս կը վախնար, որ Մարտիկ պինդ կենար իր չատ ճահիճ մտածումին մէջ: Մարտիկ կ'ուզէր գիշերով, ձիաւոր կըռ – ուողներով Հացեկի լեռներուն մէջ իյ – նալ՝ հանդիպելու համար Հաճի Մուսա – յին: Եթէ չյաջողուի այդ հանդիպումը, ամբողջ գիշեր մը լեռներուն մէջէն չա – րունակել ճամբան ու լուսաբաց չեղած՝ յարձակիլ Գարափուռնարի զօրանոցին վը – րայ:

×

Սանտքարի հրապարակին վրայ Մար – տիկ, իր ձիուն թամբը վար առած, ա – նոր կռնակը կը շփէր խնամքով ու կը ըս – պասէր, մինչեւ որ ձիերը գարիները կտրէին, ձիաւորներով ճամբայ իյնալու համար:

(Շար. 275)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ողբ· Մարի Աշըգեան – Նագգաշեանի մահուան Ա· տարելիցի հոգեհանգըստեան առթիւ, Նշան Նագգաշեան կ'ընէ հեռեւեալ նուիրատուութիւնները.— Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, Կապոյտ Աշխի Մարսէյլ քաղաքի եւ Պօմոնի մանուածիւղերուն Անարատ Յղութեան Քոյրերու Պօմոնի դպրոցին, Պօմոնի Համազգայինի Մանկապարտէզին եւ «Ծառաջ»ին՝ 200–ական։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, Մարտ 15, ժամը 13·30–ին
Restaurant «LA CREMAILLERE»
1er étage
75, Rue Lafayette - Métro. Cadet
ՀԱՐԵՆՑ գրական մրցանակը կը յանձնուի բանաստեղծ եւ արձակագիրը՝
ԵՂԻՇԷ ԱՑՎԱԶԵԱՆԻ
Յատկապէս կը խնդրուի սեղանները կանխաւ ապահովել, հեռախօսելով առաւօտ՝ մինչեւ ժամը 10
Հեռ.– 372· 04· 20
եւ երեկոները՝ Հեռ· 780· 82· 58
Ճաշագին 70 Ֆ·։

ԽՈՀԱՐԱՐ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ միջակ տարիքով խոհարար մը կամ խոհարարուհի մը։

Հեռաձայնել Վարժարանի Տնօրէնութեան 381 01 72 թիւին։

RECITAL UNIQUE
DE
HAROUT
(PAMBOUKJIAN)
ET SON ORCHESTRE DES U.S.A.
A L'OLYMPIA
22 MARS, DIMANCHE, A 20 .30
Location ouverte:—
○ *Aux guichets de l'OLYMPIA.*
○ *TELE CONDORCET; Clamart - Tél.:* 645. 34. 69
○ *LA CAPPADOCE; Tél.:* 375.05.30
○ *VAROU: Issy-les-Moulineaux - Tél.:* 644. 40. 60
PRIX UNIQUE: 50 F.
———×———
23 MARS, SALLE VALLIER àMARSEILLE
Location: FNAC — Bourse.

ԿՈՉ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

———o———

Աղքատախնամը վերջերս բազմաթիւ գործի դիմումներու դէմ – յանդիման կը գտնուի։ Կը խնդրուի գաղութիս գործատէրերէն, որ եթէ պաշտօնեայի կամ գործաւորի անհրաժեշտութիւն ունենան՝ փութով տեղեկացնեն գրասենեակ։

Աղքատախնամի Վարչութիւն
Հեռ.– 878·02·99 – 281·17·80
77. Rue Lafayette - 75009 Paris

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱԶԻ Պօմոնի մասնաճիւղը բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ, բաժակ մը թէյի չուրջ ընդհ· ժողովի, 16 Մարտ երկուշաբթի ժամը 14·30–ին տեղւոյն ենկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Կարեւոր օրա – կարգ։

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Շրջ· Վարչութիւնը, միջ–մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջաններու վարչութիւնները, Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20·30ին, Մը–
17, Rue Bleue (9e) — Métro: Cadet
չակոյթի Տունը՝

«ԱՆԻ» ԵՐԳԱՀՈՒՄԲԸ

կը կազմակերպէ՝

ԶՈՒԱՐԹ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
երաժշտական ջերմ մթնոլորտ
ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 14,
ժամը 22–էն սկսեալ
Մ· Պէշիկթաշլեան – Գ· Ալէմշահ սրահին մէջ։
26, Rue Troyon, 92 SEVRES
Métro: Pont de Sèvres

ԱՐՏԱՍԱՆՑԿԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՄԻՑԻ ՄԷՋ

———o———

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Մարսէյլի Շրջ· Վարչութիւնը կազմակերպած է արտասանական ցերեկոյթ մը Մարտ 15, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 16–ին, Փրատօ–ի Մայր եկեղեցւոյ «Ջրբաչեան» սրահին մէջ։

Կ'արտասանեն.— ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ ԱՐԱՔՍԻ ԴՄԲԻԹԵԱՆ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՍՏՂԻԿ ՍԱՐԱՖԵԱՆ։

Այս գեղարուեստական ցերեկոյթին կ'հրաւիրուի ներկայ ըլլալ խուռներամ։

ԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 9ին։
ի նպաստ՝
Հայկական Հանգստեան Տուներու

PELERINAGE A JERUSALEM
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

DU 20 AU 27 AVRIL 1981

Avec la participation du Père Norvan ZAKARIAN

Départs: PARIS, LYON et MARSEILLE.

Visites et cérémonies religieuses à Jerusalem, et Circuit comprenant: Mer - Morte, Jericho, Tibériade, Nazareth, St. Jean d'Acre, etc....

PRIX: 3990 *F.*

(Demandez-nous le programme détaillé).

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Ա.Ը.Դ.Բ.Ը.Կ. Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Հայրապետ Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Սիրական Աւետիսեան, Աւետիքեան եւ Սահակեան ընտանիքներ 150–ական, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Արթինեան 250, Կրիվէլ եւ Ֆիլիաս ընտ·, Տիկին Բէօֆիլ 100–ական, Աւետիսեան ընտ· 500, Տէր եւ Տիկին Անանիկ Անանեան, Տէր եւ Տիկին Յով–հաննէս Գուլումճեան 200–ական,

Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է նաեւ Մալաթեան ընտանիքէն 700 Ֆ·, իրենց ողբացեալ ազգականին՝ Արմենակ Եսայեանի մահուան առթիւ։

×

Պ· Գարայեան 50 Ֆ· կը նուիրէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգնութեան Միութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է Տիկին Քնար Կեռէնէ 100–ական, Վ· Ճէնաղհանի եւ Տիկին Ա· Ակոնայեանի ցաւալի մահերուն առթիւ։

×

Կապոյտ Աշխի Շաւիլի մասնաճիւղը ընառացած է Փիլիպպոս Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ 50–ական Ֆ, հետեւեալներէն.– Ոմն, Պաղտիկ Քիւլէեան, Վարդան Գասապեան, Օննիկ Թորանեան։

×

Տիկին Նուարդ Մուրատեանի մահուան տխուր առիթով Ս· Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար առացուածեն հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Կարապետ Առաքելեանէ, Տէր եւ Տիկին Ժան Սիվազլեան 100–ական Ֆ·։

ARMÉNIE 81
ՋԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
PAQUES A ETCHMIADZINE

DU 15 AU 30 AVRIL 1981

Accompagnateur: VARO UJAN SARKISSIAN

———×———

CIRCUIT CULTUREL
MOSCOU, EREVAN et LENINGRAD
DU 12 AU 27 AVRIL 1981

Accompagné par: Berdj DJEZVEDJIAN

VOYAGE PROMOTIONNEL DE 12 JOURS
SUR VOL SPECIAL

DU 02 AU 13 AOUT 1981
– Possibilités d'extension jusqu'au 17 Août –

Départ de Lyon: 3700 F.
Départ de Paris: 3500 F.

Prix comprenant: l'Avion, l'Hôtel « Arménia », la Pension complète, les Excursions quotidiennes, le Visa et l'Assurance.
Avec Accompagnateur qualifié de l'agence

Consultez-nous pour les programmes détaillés et le calendrier des départs.

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
12
JEUDI
12 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.862

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.862

ՄԱՐՏ 4–Ի

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ՝ ԲՈՒՆ ՄԵՂԱՒՈՐԸ՝ ՓՐԱՆՍԱՆ Է

ՀԱՅ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ՝ ԲՈՒՆ ՄԵՂԱՒՈՐԸ՝ ՓՐԱՆՍԱՆ Է

—o—

Մեր «ծաւնօք» Ահմէտ Գապագլըն է., որ կրկին գրիչն առած է ու «պատմութիւն» կը պատմէ «Թէրճիման»ի Մարտ 8–ի եւ 9–ի թիւերուն մէջ:

×

«Մարտ 4–ին, Ռէչատ Մօրալըն ու Իճճէլի Աբդըն Փրանսայի մէջ, Հայ կոչուող զազաններու եւ կամ այդ անունը գործածող՝ մեր ազգային թշնամիներուն զոհ տուինք:

«Այո՛, ուրիշ երկիրներու մէջ ալ, Թուրք դիւանագէտներ՝ հայ կոչուող զազաններու զոհ գործած են, սակայն, միայն Փրանսական հողերու վրայ 5 զոհ եւ նոյնքան ալ վիրաւոր տալը մտահոգիչ եւ ցաւալի է:

«Այդ պատճառով, եւ արդարացիօրէն, ու առաջին անգամն ըլլալով, բացէ ի բաց՝ Փրանսան խիստ կերպով կը ըզգուշացնենք: Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահն ու կառավարութեան բանբերները «յանցաւորներու անմիջական ձերբակալումի» պահանջին վրայ կը յամառին: Այսինքն, Փրանսական ոստիկանութիւնը, մաս–մասիաները, ու նոյնիսկ կառավարութիւնը՝ «Թուրք դիւանագէտներու դէմ եղած մահափորձերուն նկատմամբ անտարբերը, ու հետեւաբար՝ մարդասպաններուն առիթ տուած ըլլալու նման ծանր կասկածանքի մը տակ կը գտնուին:

«Եւ տակաւին, Փրանսացիները, վեր–ջերս Մարսէյլի մէջ, Թուրքերը մեղադրող՝ հայկ. քրիստոնեայ յուշարձանի մը կանգնումին արտօնութիւն տալու, եւ բացման հանդէսին պաշտօնական անձնաւորութիւններ ղրկելու նման մեղադրելի մըն ալ կը կրեն: Փրանսական հեռատեսիլն ալ, նորէն, իւրաքանչիւր Թուրք դիւանագէտի սպանուելէն ետք (եւ ա՛յս անգամ իսկ), 1915–ին՝ Թուրքերու Հայերը ջարդած ըլլալու մասին սովետա ժապաւէն մը ցոյց տալու յանցանքն ալ գործած է: Ասոր իմաստը՝ «Հայ չէթէները՝ Թուրք դիւանագէտները սպանելու իրաւունք ունին, իրաւունք ունեցողը յանցաւոր չի կրնար նկատուիլ ըսելու նման՝ անպատիւ ու խաչապաշտական մթին տրամաբանութենէ զատ ուրիշ ի՞նչ կրնալ ըլլալ:

×

«Պատմութեան անգիտակից ըլլալը՝ մեր գլխաւոր թերութիւնն է: Եթէ տեղակ եղած ըլլայինք, Սուլթան Համիտի ջրջանէն, եւ նոյնիսկ անկէ աւելի առաջ ալ սկսելով, մասնաւորաբար՝ Համաշխարհային Ա. Պատերազմին ընթացքին, Փրանսա եւ Ռուսիա, մեր չափաւոր հայրենակիցները ամէնէն աւելի գրգռող եւ զանոնք գործածող գլխաւոր երկու պետութիւնները եղած են: Անգլիան ու Ամերիկան ալ անոնցմէ պակաս չեն մնացած:

«Հայերը Թուրքերու դէմ գրգռելով, Օսմանեան կայսրութեան պառակտումին հետապնդումը, Արեւմտեան պետութիւններու կողմէ լուրջ քաղաքականութիւն մը ըլլալով ձեռք առնուած եւ 1836–ին, Բարեկարգութեանց Հրամանագրի հրապարակումէն ետք՝ աւելի արագացած եւ բացայայտ դարձած է: Այսօր ալ ան–փոփոխ եղող այս քաղաքականութիւնը, Մէրիճոնի Միխիթարական Գոլէճի տե–նօրէնը՝ Ուայթ, 1850–ական թուական–ները, հետեւեալ կերպով կը բացատրէր:–

«Քրիստոնէութեան մեծագոյն հակառակորդը՝ մահմետականութիւնն է: Մահմետականներուն ամէնէն զօրաւորն ալ՝ Թուրքիան: Ասոնց կառավարութիւնը (Օսմանեան) տապալելու համար, մեր Հայ ու Յոյն բարեկամները պէտք չէ թող տանք»:

«Տակաւին 1872–ին, Փրանսայի Արտաքին Գործոց նախարարութեան առընթեր հիմնուած յանձնաժողով մը, Օսմանեան Պետութեան մէջ Յոյներու եւ Հայերու կողմէ կատարուելիք յեղափոխութեան մը ուղեգիծը կը պատրաստէր « Revue des Etudes Historiques » Janvier, 1902).

«Ինչպէսկը տեսնուի, աշխարհակալ ու–ժերու մեր Պետութիւնը պառակտելու համար կիրարկած փրոփականտան ու զինեալ յարձակումները չատ հին անց–եալ ունին: Թուրքիոյ մէջ տեղի ունե–ցած Թուրք եւ Հայ կռուազանութեանց պատճառը՝ ո՛չ Թուրքերն են, ո՛չ ալ՝ Հայերը· այլ՝ Արեւմուտքին եւ Ռուսիոյ Օսմանեան կայսրութիւնը իրենց միջեւ բաժնելու կիրքն էր:

. . . . . .

«Պալքանեան պատերազմէն ետք, երբ Թուրք Պետութեան աստղը կը հանգէր, հայ քոմիթաճիներ Թուրքիոյ ամբողջ տարածքին վրայ ահաբեկչական արիւ–նալի արարքներու ձեռնարկեցին: Անոնց նպատակը, Անատոլուն ալ, Պալքաններու նման՝ Հայերու եւ Յոյներու միջեւ բաժ–նելն էր:

«1913, Մարտ 5–ին, Դաշնակցական Կոմիտէն, իր մանաճիղերուն, «չա՛տ դաղանի» մակագրութեամբ, հետեւեալ հաղորդագրութիւնը ղրկած է·–

«Երեք Պետութիւններն ալ (Անգլիա, Ռուսիա եւ Ֆրանսա) հայկ. նահանգներու մէջ յատուկ կառավարութեան մը հիմ–նադրութեան համամիտ են: Փարիզի մէջ՝ Փուանքառէ, Լոնտոնի մէջ՝ Սըր Խոուըրտ Կրէյ, եւ Պեռերսբուրգի (ներ–կայիս՝ Լենինկրատ) մէջ ալ՝ Սազանօֆ, այս ծրագիրը մեզի պարզելով, քիչ մը համբերութիւն յանձնարարեցին»:

«Հնչակեան Կոմիտէի, Փարիզի Ընդհ. կեդրոնէն, 1914 Թուականին Հնչակեան թերթի մէջ հրապարակած ուրիշ հաղոր–դագրութեամբ մըն ալ, Հայերը, յիշեալ երեք Պետութիւններու կողքին՝ չորրորդ դաշնակից ըլլալով հռչակուած եւ Օս–մանեան կայսրութեան կործանումին հա–մար զինեալ պայքարի դիմելու ուխտ ը–րած են:

«Ահաւասիկ, պատմութիւնը ա՛յս է: Արեւմտեան Պետութիւններն ու Ռուսիան, մեր հաւատարիմ հայ քաղաքացիները ամբողջ դար մը մեզի դէմ գրգռած եւ Պետութեան ամէնէն դժուար օրերուն՝ մեզ մեր կռնակէն զարնել տուած են:

«1915–ին, հայկ. ապստամբութիւնը ոտնակոխ ընելով, Թրքութիւնը բնաջն–ջելու դէմ առնուած կարգ մը նախազ–գուշութիւններու դիմաց, Դաշնակցա–կանները միշտ այդ Պետութիւններուն ապաւինելով, այդ օրէն սկսեալ «վը–րէժ»ի աղաղակներ բարձրացուցած են: Մեր դիւանագէտները սպաննող զազան–ներն ալ՝ տակաւին այս իսկ պատճառով համակրանք կը վայելեն: Խաչապաշտա–կան միջնադարեան մտայնութիւնն է այս...»:

(Շար.ը կարդալ 4–րդ էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

—o—

ԵՐԲ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ԺԻՍՔԱՐ ԴԱՏԸ ԿՐ ՊԱՇՏՊԱՆԷ ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐԻ

Իր թեկնածութիւնը յայտնելէն ի վեր, ժիսքար տ'Էսթէն առաջին ելոյթն է, զոր կ'ունենար չորս լրագրողներու դիմաց, երեքշաբթի իրիկուն:

Թեկնածուն էր խօսողը, որ չանաց պաշտպանել նախագահին եօթնամեայ գործունէութիւնը: Զխուսափեցաւ նաեւ յատակ բաներ ըսելէ: Օրինակ պատաս–խանեց այն հարցումին որ կը վերաբերէր իր տալիք քուէին եթէ դէմ դիմաց ըլլա–յին՝ Մառշէ եւ Միթերան, ճշդելով՝ Մի–թերան, Շիրաք – Միթերան, ճշդեց՝ Շի–րաք: Կողմնակից է 6 տարուան չրջանի մը եւ ոչ 5–ի 7–ի տեղ: Վստահեցուց թէ վերջին անգամն է, որ կը ներկայանայ, երրորդ չրջանի մը տրամադրութիւն չու–նի: Կը նկատէ որ մէկ հասարակաց ծր–րագիր կայ, ներկայիս, զինքը քննադա–տելու հասարակաց ծրագիրն է: Գլուխ–գլխի զրոյցի կողմնակից չէ Ա. չրջանէն առաջ, բայց է՝ Բ. չրջանէն առաջ: Խո–սեցաւ Պոքասայի ադամանդներու մասին, որոնք ծախուեր են ի նպաստ կեդրոն Ափրիկէի Կարմիր Խաչին:

Իր պաշտօնավարութեան մեծագոյն ձախողութիւնը կը նկատէ՝ աշխատանքը եւ մեծագոյն յաջողութիւնը՝ հիւլէական քաղաքականութիւնը եւ տարեցներու օգ–նութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԼԼՆԷՕՎ – ՍԷՆ – ԺՈՐԺ կայա–րանը կառախումբ մը որ Քորպէյէն կառ–ոը Լիոն կուգար դիպչէն ելաւ, Զորեք–շաբթի առաւոտ: 17 վիրաւոր կար եւ 18րդ մըն ալ չատ ծանր վիճակի մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹի ամերիկեան դեսպանին դէմ երկրորդ անգամ ըլլալով մահափորձ մը եղաւ առջի օր բայց դեսպանը եւ ոչ ալ ոեւէ մէկը վիրաւորուեցաւ: Դեսպանին կառքն է որ կրակի տրուած էր:

ԻՏԱԼԻՈՑ համայնավար կուսակցու–թեան պարագլուխը՝ Պէռլինկուէռ դէր–ուատիքը հիւսեց Եւրոհամայնավարու–թեան եւ այդ ձեւով պատասխանեց նաեւ Պրաժա–ի: Քաթանցարոյլ մէջ է, որ Պէռլինկուէռ ըսաւ. – «Մեր հեռանկարն է հակայ ճիգ մը Նորութեան, անհրա–ժեշտ ճիգ եթէ չենք ուզեր սահմանա–փակուիլ միայն քարոզչութեան կամ հա–ւատոյ բաղքներուն ընկերվարութեան մէջ այլ ընդհակառակն՝ եթէ կ'ուզենք իրագործել չօշափելի գործ մը դաղա–փարներու եւ յեղափոխական գործելա–կերպի փոփոխութեան»:

ՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐԸ չատ դէշ կը ծախուին եւ այդ մարզին մէջ, փետր–ուարը չատ դէշ ամիս մը եղած է: Մինչ 1980 Փետրուարին 163 հազար նոր կառք արձանագրուած էին, 1981–ի նոյն ամ–սուն թիւը իջած է 134·353–ի: Նոյնիսկ Ռընօն, միւս ցուցանիշերէն աւելի լաւ ըլլալով հանդերձ, նահանջ արձանագր–ած է:

ԱՊԻՃԱՆԻ ՄԷՋ մէկ դիչերուան ըն–թացքին 46 բանտարկեալներ, որ հազիւ 24 ժամ առաջ ձերբակալուած էին, խեղ–դամահ եղած են: Բոլորը մէկ 6 հոգիի համար նախատեսուած խցիկի մը մէջ թխած էին: Նախագահ Հուֆուէթ–Պուանեի քննութիւն մը պահանջած է:

ԵՍԻՐ ՉՈՒՆԵՑՈՂԸ

ՎԵՊ

– Ես սխալվե՞լ չեմ ասում – ժպտաց Հուսիկը, – ինչպե՞ս կարելի է ամուսնանալ մի մարդու հետ, որին չես սիրում:

– Իմ ձայնը, այսպես ասած, ներքին ձայնը ինձ ասում է, որ ես չպետք է ամուսնանամ Արմենի հետ:

– Մարմնի ճշդումը այստեղ ոչինչ չի նշանակում, – ասաց Հուսիկը, – ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչ է ասում ինձ իմ ներքին ձայնը, բայց գիտեմ, որ ես պետք է ամուսնանամ Արմենի հետ:

Հուսիկը վոլկան էր դուրս գալիս այդ որոշումից, բայց ոչինչ չասաց, միայն ժպտաց դառնությամբ, ապա ոտքի ելավ և ասաց.

– Ես գնում եմ, ուշանում եմ «Ֆոլ» հյուրանոցում ճաշկերույթից, որին հրավիրված եմ: Ես ուզում էի քեզ հետ ճաշել, բայց տեսնում եմ, որ ժամանակ չունես:

Ես ոտքի ելա և ասացի.

– Ներողություն, Հուսիկ, ես ուզում էի ասել, որ ես ամուսնանում եմ Արմենի հետ, որովհետև նա ինձ սիրում է, իսկ ես նրան չեմ սիրում, և ես ուզում եմ, որ նա ինձ սիրի:

Հուսիկը ժպտաց և ասաց.

– Ես ձեռքս չեմ տա այդ գործին, որովհետև ես ինձ համար ոչ մի օգուտ չեմ տեսնում այդ ամուսնության մեջ: Ես գնում եմ, ցտեսություն:

Հուսիկը դուրս եկավ սենյակից, ես ետևից գնացի նրան մինչև դուռը, ուր նա կանգ առավ և ասաց.

– Ես ուզում էի ասել, որ ես ամուսնանում եմ Արմենի հետ, որովհետև նա ինձ սիրում է, իսկ ես նրան չեմ սիրում, և ես ուզում եմ, որ նա ինձ սիրի:

Հուսիկը ժպտաց դառնությամբ, ապա ոտքի ելավ և ասաց.

– Ես գնում եմ, ուշանում եմ «Ֆոլ» հյուրանոցում ճաշկերույթից, որին հրավիրված եմ: Ես ուզում էի քեզ հետ ճաշել, բայց տեսնում եմ, որ ժամանակ չունես:

Ես ոտքի ելա և ասացի.

– Ներողություն, Հուսիկ, ես ուզում էի ասել, որ ես ամուսնանում եմ Արմենի հետ, որովհետև նա ինձ սիրում է, իսկ ես նրան չեմ սիրում, և ես ուզում եմ, որ նա ինձ սիրի:

Հուսիկը ժպտաց դառնությամբ, ապա ոտքի ելավ և ասաց.

– Ես ձեռքս չեմ տա այդ գործին, որովհետև ես ինձ համար ոչ մի օգուտ չեմ տեսնում այդ ամուսնության մեջ: Ես գնում եմ, ցտեսություն:

Հուսիկը դուրս եկավ սենյակից, ես ետևից գնացի նրան մինչև դուռը, ուր նա կանգ առավ և ասաց.

–

ՅԱՍՈՎՉ ԿՈՒՏՎԱԾ

= ՀՈՒՄՈՒՏՔ =

ՆԱԽՈՒՆՔ

Ես ծնվել եմ Ղարաբաղի Ջրաբերդ գավառակի Ծաղկավան գյուղում։ Ծնողներս աղքատ գյուղացիներ էին։ Հայրս՝ Ավետիս Ղազարյանը, ինչպես գյուղի մյուս տղամարդիկ, ամռանը հնձում էր, ձմռանը՝ անտառում փայտ էր կտրում։ Մայրս՝ Աննան, տնային գործերից բացի, ամռանը օգնում էր հնձել, ձմռանը՝ անտառից փայտ բերել։ Ես նրանց միակ զավակն էի։

Ծնողներս ինձ շատ էին սիրում, բայց ես հիշում եմ, որ մանուկ հասակում ես ավելի շատ կապված էի հորս, քան մորս։ Հայրս ինձ հաճախ էր իր հետ տանում անտառ, և ես ուրախությամբ գնում էի նրա հետ։ Ինձ համար հետաքրքրական էր անտառում ամեն ինչ՝ ծառերը, թռչունները, կենդանիները, ծաղիկները։ Հայրս ինձ սովորեցնում էր ճանաչել ծառերի տեսակները, ասում էր, թե որ ծառի փայտն ինչի համար է պիտանի։ Ես ուշադիր լսում էի նրա խոսքերը և ամեն ինչ լավ հիշում։

Մի անգամ, երբ ես 7 տարեկան էի, հայրս ինձ տարավ անտառ։ Ես ուրախությունից ցատկոտում էի ծառերի շուրջը։ Հանկարծ մի ծառի տակ տեսա մի փոքրիկ ճնճղուկ, որ թռչել չէր կարողանում։ Ես վազեցի հորս մոտ և ասացի.

— Հայրիկ, տես, ինչ գեղեցիկ ճնճղուկ եմ գտել։ Ես նրան տանելու եմ։

Հայրս ասաց.

— Ճնճղուկը թռչել չի կարողանում, նա կմեռնի։ Ավելի լավ է, որ նրան թողնենք այստեղ։

Ես համառեցի.

— Ոչ, հայրիկ, ես նրան տանելու եմ։

Հայրս ասաց.

— Լավ, եթե ուզում ես, վերցրու։

Ես ուրախությունից ճնճղուկին վերցրի ձեռքիս և տարա տուն։ Տանը ես նրան ջուր տվեցի, հացի փշրանքներ տվեցի, բայց նա ոչ ջուր խմեց, ոչ հաց կերավ։ Հետո ես նրան դրեցի մի փոքրիկ զամբյուղի մեջ, որի մեջ նախապես բամբակ էի դրել, որպեսզի նրան հարմար լինի։ Ես ամեն օր նրան ջուր էի տալիս, հաց էի կերակրում, բայց նա ոչ ջուր էր խմում, ոչ հաց էր ուտում։ Մի քանի օր հետո ճնճղուկը սատկեց։ Ես շատ լացեցի նրա համար։

Հայրս ինձ մխիթարեց և ասաց.

— Մի լացիր, որդիս, ճնճղուկը թռչել չէր կարողանում, ուստի և պետք է սատկեր։

Ես հարցրի հորս.

— Հայրիկ, ինչո՞ւ ճնճղուկը թռչել չէր կարողանում։

Հայրս պատասխանեց.

— Որովհետև նրա թևերը դեռ լավ զարգացած չէին։

Ես հարցրի.

— Հայրիկ, ինչո՞ւ ճնճղուկի թևերը լավ զարգացած չէին։

Հայրս պատասխանեց.

— Որովհետև նա դեռ փոքր էր։

Ես հարցրի.

— Հայրիկ, ինչո՞ւ ճնճղուկը փոքր էր։

Հայրս պատասխանեց.

— Որովհետև նա դեռ երեխա էր։

Ես հարցրի.

— Հայրիկ, ինչո՞ւ ճնճղուկը երեխա էր։

Հայրս պատասխանեց.

— Որովհետև նա դեռ չէր հասցրել մեծանալ։

Ես հարցրի.

— Հայրիկ, ինչո՞ւ ճնճղուկը չէր հասցրել մեծանալ։

Հայրս պատասխանեց.

— Որովհետև նա ուզում էր ապրել ծառի վրա, իսկ ես նրան վերցրի ձեռքիս և տարա տուն։

Ես ասացի.

— Հայրիկ, ես ուզում էի, որ ճնճղուկը ապրի ինձ մոտ։

Հայրս ասաց.

— Ճնճղուկը չի կարող ապրել ձեռքի մեջ, նա պետք է ապրի ծառի վրա։

Ես հարցրի.

— Հայրիկ, ինչո՞ւ ճնճղուկը չի կարող ապրել ձեռքի մեջ։

Հայրս պատասխանեց.

— Որովհետև նա ուզում է ազատ ապրել։

Ես հարցրի.

— Հայրիկ, ինչո՞ւ ճնճղուկը ուզում է ազատ ապրել։

Հայրս պատասխանեց.

— Որովհետև նա ճնճղուկ է։

Ես հարցրի.

— Հայրիկ, ինչո՞ւ ճնճղուկը ճնճղուկ է։

Հայրս պատասխանեց.

— Որովհետև նա ուզում է ճնճղուկ լինել։

Ես հարցրի.

— Հայրիկ, ինչո՞ւ ճնճղուկը ուզում է ճնճղուկ լին

(Շար. Ա. Էջէն)

մինչեւ որ քօղազերծուին եւ ձերբակալուին: Թուրք ժողովուրդը, ջազբզըճուած, համբերութեամբ կը սպասէ սակայն արդիւնքը այն վճռականութեան, որ ըսիք թէ, ձերն է: Համոզումն ունիմ, որ, կը չարունակէ Թիւրքմէն, այլեւս ձեռք կ'առնէք անհրաժեշտ միջոցները ապահովելու համար՝ ձեր հոգամասին վրայ գտնուող, մեր երկրին ներկայացուցիչ – ներուն ապահովութիւնը»:

×

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱ

Թուրքիա կ'ուզէ անպայման մնալ Եւրոպական հաւաքականութեան մէջ, ուրկէ, ըստ իրեն, կ'ուզեն զինքը արտաքսել: Արեւմտեան Գերմանիոյ խորհրդարանի արտաքին յանձնախումբի 6 հոգինոց պատուիրակութիւն մը Անգարա եւ Պոլիս այցելած է (ի դէպ տեսնուած է նաեւ Շնորհք Պատրիարքին հետ) եւ մտմտուկի առուկիսի մը ընթացքին, յայտնած թէ կը խորհին որ պէտք է չարունակել տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութիւնը Թուրքիոյ: Ըստ իրենց չարչարանքը տեղ չէ գտած զինուորական – կան իշխանութեան հետ եւ չարչարանքի բոլոր բողոքներն ալ քննութեան դուռ կը բանան: Այս այցելութեան յաջորդած է Արեւմտեան Եւրոպայի միութեան մէկ պատուիրակութիւնը: Ջօր. Էվրէն, որ ընդունած է 32 հոգինոց այս պատուիրակութիւնը ըսած է թէ «Թուրքիա՝ ազատ և ժողովրդավար Եւրոպայի անբաժանելի մասն է եւ կ'ուզէ մնալ»:

ԹՈՄՊՈՒԼՍ

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան պարահանդէսին վիճակահանութեան երկու հեռաւեալ թիւերուն՝

142 եւ 157

(հեռատեսիլ մը եւ ժանէմի վիմապրութիւն մը) տէրերէն կը խնդրուի իրենց չահած առարկաները առնել հեռաւեալ հասցէին դիմելով.–

Maison SYLAUR
3, Rue Ste. Foix — 75002 Paris

Վահրամ Կ. Պապուխեան (Վ. Միսթիք), Տէր եւ Տիկին Պօղոս Փէքմէզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պապուխեան, Ա.յրի Տիկին Աննա Թէրզեան, Տէր եւ Տիկինդ Բիւզանդ Զէննոզեան եւ զաւակները, կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ – մօր, քրոջ եւ զարմուհիին՝

ԱՐՓԻՆԷ Վ. ՊԱՊՈՒԽԵԱՆԻ
(ծնեալ Փափազեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 21–ին, Սէն–Ժէրմէն–էն–Լէյ, 80 տարեկանին:

Եկեղեցական արարողութիւնն ու յուղարկաւորութիւնը կատարուեցան՝ ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ, Փետրուար 25, Ուրբաթ օր, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Պուժիվալի դերեզմանատունը:

« ՅԱՌԱՋ »·– Մեր գաւակցութիւնները Պ. Վահրամ Միսթիքի եւ ընտանիքին:

×

Տիկին Արփինէ Վ. Պապուխեանի մահուան առթիւ, հեռաւեալ նուէրները կ'ընէն. – Տէր եւ Տիկին Պապուխեան – Փէքմէզեան եւ որդիք, ի յիշատակ անմահն Շաւարշ Միսաքեանի «Յառաջ»ին 400, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին (Մարսէյլ) Պօմոնի Կապոյա Խաչին, «Հայաստան» ամսաթերթին 100–ական Ֆ.:

Տէր եւ Տիկին Զէննոզեան եւ որդիք, կը նուիրեն՝ սիրելի «Յառաջ»ին 200, «Հայաստան» ամսաթերթին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Սամուէլ – Մուրատեան Վար.ին (ի յիշատակ Հ. Սերովբէ Վ. Սկըլեանի) 100–ական Ֆ.: (Տառնալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տոքթ. եւ Տիկին Սերժ Սիմոնեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Մարտ 15, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

Ա.յրի Տիկին ԱՐԱՔՍԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

«ԱՆԻ» ԵՐԳԱՀՈՒԻՄԲԸ

կը կազմակերպէ՝

ԶՈՒԱՐԹ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Երաժշտական ջերմ մթնոլորտ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 14,
ժամը 22–էն սկսեալ

Մ. Պէչիկթաշլեան – Գ. Ալէմշահ
սրահին մէջ:

26, Rue Troyon, 92 SEVRES
Métro: Pont de Sèvres

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյա Խաչի Պուլվար–Օտտոյի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի՝ Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Թագուհի Պետիկեանի եւ զաւակներուն, ընկ. Լեւոնիկ Պետիկեանի, Տիկին Աղնիւ Պօյաճեանի, Տէր եւ Տիկին Արամ Պետիկեանի, ինչպէս նաեւ՝ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ զաւկին, եղբօր, աներձագին, խնամիին՝ Յարութիւն Պօյաճեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

J. PIERRE et SONI YAPOUDJIAN

Agents Généraux

A. G. F.

TOUTES ASSURANCES:
Commerçants - Artisans - Auto
Vie - Habitation - Industrie
46, Bd. GENERAL LECLERC
92110 - CLICHY
Tél.: 737. 15. 12

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Մեսրոպ Սիմաւոնեան կը նուիրէ 150 Ֆ. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին ընդարձակման, իր ոգեթաց կնոջ՝ Արմինէի յիշատակին, մահուան 9–րդ տարելիցին առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան նոյն նպատակին կը նուիրեն 200 Ֆ., իրենց հօր յիշատակին:

MARSEILLE

CHAMPIONNAT DE FOOTBALL
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
A. S. STE. MARGUERITE
Dimanche, 15 Mars, à 15 h.
Stade Sénafrica

ԽՈՀԱՐԱՐ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ միջակ տարիքով խոհարար մը կամ խոհարարուհի մը:

Հեռաձայնել Վարժարանի Տնօրէնութեան 381 01 72 թիւին:

ՎԱՂԱՆՍ
ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան եւ Ընտրողական Մարմնի երկու տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լուսաւորչական համայնքը, նոր ընտրութեանց համար, Հ.Բ.Ը.Մ.ի սրահը, 6, Ֆավանդիի փողոց, Վալանս, Ուրբաթ, Մարտ 27, երեկոյեան ժամը 21–ին:

Օրակարգ. – Երկու տարուան նորմալ գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումներ եւ Ընտրողական Մարմնի ընտրութիւն:

Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

L'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat

30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. (91) 33. 82. 51

— *Technique. Service. Accueil.*

— *Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.*

— *Verres ultra minces pour myopes.*

— *Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.*

20% de remise à tous les mutualistes.

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ
ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

—o—

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Մարսէյլի Շրջ. Վարչութիւնը կազմակերպած է արտասանական յերեկոյթ մը, Մարտ 15, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 16–ին, Փրատօ–ի Մայր Եկեղեցիի «Ջրբաշխեան» սրահին մէջ:

Կ'արտասանեն.– ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ԱՐԱՔՍԻ ԳՄԲԼԹԵԱՆ եւ Տիկին ԱՍՏՂԻԿ ՍԱՐԱՖԵԱՆ:

Ա.յս դեղարուեստական յերեկոյթին կ'խնդրուի ներկայ ըլլալ խուռներամ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ, բարմ մը Թէյի շուրջ ընդհ. ժողովի, 16 Մարտ Երկուշաբթի ժամը 14·30–ին տեղւոյն կեդեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը միջ–մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու վարչութիւններու Ուրբաթ, Մարտ 13, ժամը 20·30ին, Մ

17, Rue Bleue (9e) — Métro: Cadet չակոյթի Տունը՝

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

TRANSTOURS

ORGANISE

UNE GRANDE CROISIERE EN MER NOIRE

20 JOURS, DONT 7 JOURS A EREVAN

— 21 Avril, TOULON: embarquement à partir de 14 h. Départ à 16 h.
Soirée «Faisons connaissance».
— 22 et 23 Avril: En mer, Election de la «Reine de la croisière».
— 24 Avril: Le PIREE — ATHENES
— 25 Avril: KOUSSADASI (Turquie)
— 26 Avril: en mer. 27 Avril: SOTCHI

———×———

l'Itinéraire peut-être modifie comme suit:
— Lundi, 27 Avril: SOTCHI - EREVAN. Par avion sans changement de prix.
— 28 Avril: TBILISSI, d'où départ pour EREVAN par autocar.

28 Avril au 3 MAI; EREVAN

— 4 Mai: par avion ODESSA. — 5 et 6 Mai: ISTANBUL.
— 7 et 8 Mai: en mer; détente et plaisir de la vie à bord.
— 9 Mai: NAPLES — 10 Mai: TOULON
Prix par personne, depuis: 4580 F. (4 *couchettes*), 6310 F. (2 *couchettes*) *etc.*
Supplément taxes de port, visa et frais d'obtention 200 F.

———×———

TRANSTOURS

Organise aussi plusieurs voyages pour l'Année 1981.
Avec les meilleures conditions et des prix imbattables.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

24 AVRIL et 1er MAI à EREVAN

De PARIS:
— 1e Voyage: du 17 Avril au 2 Mai
— 2e Voyage: du 5 Août au 20 Août — 3e Voyage: du 5 au 19 Octobre.
— 4e Voyage: du 7 au 21 Septembre.
De MARSEILLE:
— 1e Voyage: du 3 Août au 17 Août
— 2e Voyage: du 7 au 21 Septembre. — 3e Voyage: du 5 au 19 Octobre.
○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

———×———

9, *RUE DU NIL*, 75002 — *PARIS*

TEL. 296.37.41

———×———

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

★ **COMMUNIONS** ★ **MARIAGES** ★ **BANQUETS** ★

———×———

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
13
VENDREDI
13 MARS
1981

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.863

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.863

ՄԱՐՏ 4-Ի

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

«V. S. D.», 1915 ԱՊՐԻԼ ԵՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

«Վէ – էմ – Տէ» (Ուրբաթ, Շաբաթ, կիրակի) չարաթաթերթի վերջին թիւը՝ 184 (Մարտ 12/18), երեք էջ նուիրած է Հայերուն, վերջին ահաբեկումին առթիւ, զանազան նկարներով ճոխացած: Յօդուածին ընդհանուր խորագիրն է «ՀԱՅԿ. ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻՆ ԿԱՆՑՆԻ» եւ հեղինակը՝ Ժաք – Մարի Պուրժէ: Յօդուածին գլուխը գրուած է «հինգ տարուան մէջ, Հայկ. Դաղտնի Բանակին եւ գեղասպանութեան արդարադատները 14 թուրք դիւանագէտ սպանած են: Կը տանձնեն 200 եղեռնափորձ աշխարհի մէջ: Մարգուած Պէյրութի պաղեստին – եան կայաններու մէջ, ոստիկանութեան ձեռքը չեն անցնիր եւ հայ համայնքին մէկ մասը կ'ենթարկեն «տուրքի» մը: Հայերու ատելութիւնը Թուրքերուն հանդէպ 1915-էն է, իրենցմէ մէկուկէս մի – լիոնի չարդերու ատեն: Վերապրողնե – րը գրուած են Միջին – Արեւելք, Եւրոպա եւ Ամերիկա: Այսօր իրենց թոռնե – րը, յեղափոխական դարձած, երբեմն զինակից Արափաթի կամ Քիւրտերուն, հոգի. Միութենէն կ'ակնկալեն որ օգնէ իրենց վերագտնելու համար իրենց կոր – սուած երկիրը»:

×

Յօդուածագիրը կը սկսի անդուլա, Մարտ 4-ի ահաբեկումով, իբրեւ նախա – բան ու խօսեցնել կուտայ 30 տարեկան հայ երիտասարդ մը, զոր կը մկրտէ Փօլ և որ կ'ըսէ իրեն.– «Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի եթէ Հայկ. Դաղտնի Բանակի կողք – քին Պաղեստինցիները կան եւ եթէ Պա – ղեստինցիներու եաին՝ Մոսկուա: Ինչ որ կ'ուզեն այսօր ինձի պէս բազմաթիւ հայ երիտասարդները Թրքական դրաւու – մէն ազատագրուած իրենց երկիրը վեր – դունելէ, որեւէ գնով...»:

Այս «մուտքէն» եաք, յօդուածագիրը կը փորձէ բացատրել հայկ. ահաբեկչութիւ – նը, կը յիշէ տարիներու ընթացքին եղած զիմումները ցեղասպանութեան ճանաչ – ման համար, հասնելու համար 1975-ին երբ մէջտեղ կ'ելլէ, կը գրէ՝ «Ցակոբ Ցակոբեան: Ոչ ոք գիտէ թէ ուրկէ՞ կու – գայ, ո՞վ է: Ընդհանրապէս կը ներկա – յանայ պաղեստինեան էեֆիէով մը, որ դէմքը կը ծածկէ, մէկ մեթր 55 է եւ կ'ըսուի թէ ծնած է 35 տարի առաջ, Թրքահայաստան: Մէկ վստահ բան կայ, ազատորէն կ'երթայ կուգայ արեւմտեան – Պէյրութ, պաղեստինեան զօտիի մէջ: Ցակոբ Ցակոբեան, որ իր տրամադրու – թեան տակ խորհրդային կալաշնիքով եւ իտալական Պեռեթթա ունի անցեալ Օգոստոսին բացատրած էր զուիցերացի լրագրողուհիի մը՝ Ռիթթա Փոռենա (Լու – կանոյի Քոռիէռէ տէյ Թիչինօ-ի այս աշ – խատակիցը արեւմուտքի առաջին լրագրո – ղուհին էր, որ տեսած էր Ցակոբ Ցա – կոբեանը եւ լոյս ընծայած իր տեսակցու – թիւնը Թերթին Օգոս. 25-ի թիւով, եւ որու գլխաւոր մասերը տուած էինք, «Ցառագ»ի Սեպտ. 2-ի թիւին մէջ): Ցը – րանեական՝ չարաթաթերթին աշխատա – կիցը կը շարունակէ խօսեցնել տալ «Փօլը», որ կը խոստովանի թէ ինքնու – թեան, «արմատի» հարցեր կան բայց ընդհ. կացութիւնը լաւ է, Եւրոպա և Ա – մերիկա: «Ընդհակառակն, Եւրոպա կ'ան – դիսանայ Լիբանան, Սուրիա, Իրան, Սաուտի Արաբիա, Եգիպտոս, ապաստա – նած Հայերու վիճակը: Ողբալի պայման – ներու (ուրկէ՞ ո՞ւր) մէջ կ'ապրին: Մի – ևին Արեւելքի այս գաղթականներն են, որոնք առաջիններն ազատագրական չարժումը մէջտեղ հանեցին: ... Ուրեմն առն վերադառնալու համար է, որ Հա – րը կը կռուին»: Ու լրագրողը կ'աւելցնէ թէ այս հեռանկարին համար Ցակոբ Ցա – կոբեան 1000-էն 1500 կեռիլեոս ունի»:

Յօդուածագիրը, ապա լայն տեղ կու – տայ հայկ. ջարդերուն, հակիրճ կերպով անդրադառնալէ եաք Սիւզի Մահսէրէ – ճեանի եւ Արա Ենիզոմշեանի: Կը յիշէ Թալէաթի հեռագիրը, ու 55 տարեկան Ֆրանսա ծնած Հայու մը պատմել կու – տայ իր հօր՝ Օննիկի Ալբիլեան պատ – մութիւնը, որ խորհրդանշական մանրա – նկարն է ամբողջ պատմութեան արմա – տախիլ ժողովուրդի մը: Ցնցիչ մանրա – մասնութիւններ, որոնք կրնան զարմա – ցընել ու «նորութիւն» ըլլալ Ֆրանսացի լրագրողին...:

Վերջաւորութեան սակայն փօլ կը պարզէ Հ. Գ. Բ.ի ռազմավարութիւնը, ու կ'ըսէ.–

«Դաղտնի Բանակին ամբողջ ռազմա – վարութիւնն է Մոսկուայի միջամտու – թիւնը գրգռել Թուրքիոյ մէջ: Իրանի եւ Խորհ. Միութեան սահմանը Թուրքե – րու կողմէ գրաւուած Հրտական հողին վրայ հաստատուած *մաքիները, պիտի* բազմապատկեն գործողութիւնները ու եղեռնափորձերը մինչեւ որ Ռուսերը մը – խրճուին»: (*Եթէ վաւերական են լրագը – րողին բերած այս խօսքերը, կը նշանակէ թէ սերունդէ սերունդ կրնանք չատ մը ազդ. աւանդութիւնները կորսնցնել բացի՝ քաղաքական միամտութենէն...*): Եւ ո – րովհետեւ, կը գրէ Ֆրանսացին՝ «Թերա – հատատ կը թուէի եւ կը յիշեցնէի իրեն թէ 1978-ին («Ցառագ՝» պէտք է ըլլայ 1979) Մոսկուայի մէջ երեք հայ երիտա – սարդներ զնդակահարուեցան, Փօլ կը պնդէ. – «մի՛ կարծէք որ հայ յեղափո – խականները խորհրդայնամիտ են: 20 – 30 տարիէն Ռուսաստան փոխուած կ'ըլլայ («Ցառագ» Ռո՞ւան ալ...) եւ մենք, կը վերագտնենք վերամիացուած մեր երկի – րը: Աւտր համար է, որ ԱՄԱԼԱ-ն եւ Ցե – ղասպանութեան Արդարադատները զի – նակցած են համաչխարհակալ բոլոր յե – ղափոխական չարժումներուն հետ: Նոյն – իսկ Պաղեստինցիները, Թուրքերուն պէս մահմեդական, որոնք մասնակցած են 1915-ի ցեղասպանութեան մեր դահիճ – ներուն կողքին»: 30-ամեայ «Փօլը», կ'ը – սէ լրագրողը, ներկայացած է որպէս «զինուորեալ մը հայ դատին» եւ Թոռը՝ Օննիկին:

Յօդուածը, որ ընդհանուր ձեւով, ոչ մէկ աննպաստ տող ունի Հայերու նկատ – մամբ, ընդհակառակն, կը վերջանայ Գուրդէն Եանըգեանի յիշատակումով:

×

Սպառնալիք՝ Թուրքիոյ Ֆրանսացիներուն դէմ

Թուրքիա ապրող բազմաթիւ Ֆրանսա – ցիները անանուն սպառնալիքներ ստա – ցած են, ուր կ'ըսուի իրենց թէ՝ երկու Ֆրանսացի պիտի սպաննուի ամէն ան – գամ որ մէկ Թուրք սպաննուի...:

(Շար.ը կարդալ 4-րդ էջ)

ՓԱՒԹՊԱԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ոտնաձնդակի խորհրդային 44-րդ ա – խոյենութեան մրցումները կը սկսին Մարտ 25-ին:

Մտորեւ կու տանք «Արարատ»ի երթի ու դարձի մրցումներուն ժամանակագը – րութիւնը.–

ԵՐԹԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Արարատ – Զէնիթ — Մարտ 25
Արարատ – Դինամօ Մինսկ — Մարտ 28
Սպարտակ – Արարատ — Ապրիլ 4
Դինամօ Մոսկուա – Արարատ – Ապրիլ 7
Արարատ – Պախտակոր — Ապրիլ 19
Արարատ – Կայրաթ — Ապրիլ 23
ԲՍԱ – Արարատ — Մայիս 2
Նեֆթչի – Արարատ — Մայիս 5
Արարատ – Շախտեոր — Մայիս 9
Արարատ – Դինեպր — Մայիս 15
Դինամօ Կիեւ – Արարատ — Մայիս 19
Չերնոմորեց – Արարատ — Մայիս 23
Արարատ – ԲԿՍԱ — Յունիս 3
Արարատ – Տորպեդօ — Յունիս 6
Կուբան – Արարատ — Յունիս 11
Տաւրիա – Արարատ — Յունիս 14
Դինամօ Թիֆլիս–Արարատ – Յունիս 24

×

ԴԱՐՁԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Արարատ – Դինամօ Թիֆլիս — Յուլիս 11
Զէնիթ – Արարատ — Յուլիս 19
Դինամօ Մինսկ – Արարատ — Յուլիս 23
Արարատ – Սպարտակ — Օգոստ. 4
Արարատ – Դինամօ Մոսկուա — Օգս. 8
Կայրաթ – Արարատ — Օգոստ. 13
Պախտակոր – Արարատ — Օգոստ. 16
Արարատ – ԲՍԱ — Օգոստ. 26
Արարատ – Նեֆթչի — Օգոստ. 29
Շախտեոր – Արարատ — Սեպտ. 9
Դինեպր – Արարատ — Սեպտ. 12
Արարատ – Դինամօ Կիեւ — Սեպտ. 26
Արարատ – Չերնոմորեց — Հոկտ. 11
ԲԿՍԱ – Արարատ — Հոկտ. 16
Տորպեդօ – Արարատ — Հոկտ. 31
Արարատ – Կուբան — Նոյ. 8
Արարատ – Տաւրիա — Նոյ. 11

×

Ինչպէս կը տեսնուի ցանկէն, «Արա – րատ մրցաշարքի խաղերը կը սկսի ի՛ր դաշտէն, որուն վրայ տեղի կ'ունենան երթի 8 հանդիպումները (17-ի վրայ), իսկ դարձի խաղերուն՝ 9-ը:

—×—

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ «ԱՐԱՐԱՏ» ՈՐԱԿՈՒՄԱԾ Է 1/8 ԱԻԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ոտնաձնդակի խորհրդային բաժակի զաումի մրցաշարքը վերջ գտած է: Փետր. 20-ին, մրցաշարքի առաջին խակ խաղին, ի՛ր դաշտին վրայ Կոստրոմայի «Սպար – տակ» Բ. դասակարգի խումբէն պարտը – ւելէ եաք՝ «Արարատ» յաջորդ մրցում – ները աւարտած է յաղթանակով եւ ո – րակուած մասնակցելու 1/8 աւար – տականներուն: Այս յաղթանակներուն մէջ իրենց կարեւոր դերը ունեցած են Ա – շոտ Ղազարեան եւ Ռոմիկ Վարդազար – եան, որոնք Խորհ. Միութեան խումբին հետ արտասահման կատարած չրջագը – տոյտէն վերադարձած ըլլալով մասնակ – ցած են խաղերուն, «Արարատ»ի առաջին պարտութենէն եաք: Երեւանեան խմբ – բակի (Արարատ, Սպարտակ, Մետա – լիստ, ԲՍԱ, Ռոտոր, Տորպեդօ) վերջին խաղը «Արարատ» 2 – 2 արդիւնքով ա – ւարտած է Մոսկուայի «Տորպեդօ»ի դէմ: «Արարատ»ի կոլերը նշանակած են Սա – մուէլ Ղազարօղլեան 2-րդ վայրկեանին եւ Անդրանիկ Ղազարեան 28-րդ վայր – կեանին: Այս խմբակէն Խարկովի «Մե – տալիստ»ը եւ Երեւանի «Արարատ»ը կը մասնակցին 1/8 աւարտականներուն: Ըստ վիճակահանութեան, «Արարատ» կը խա – ղայ Թիֆլիսի «Դինամօ»ին դէմ:

ԿԱՄԻԹ

ԳՈՐԾ ՉԻ ՊԱԿՍԻՐ

—o—

Անգործութիւնը համատարած է ու կը սպառնայ ճոյնիսկ ազգային գործիչնե – րուն: Ահաւոր բան: Կրնամ երեւակա – յել, թէ ի՛նչ կ'ըլլայ մեր ազգին վիճակը, եթէ անգործ գործիչներու ձեռքն իյ – նայ:

Աղէտին առաջքը առնելու համար, ըս – փիւռռահայ մամուլը ամէն ջանք կը թա – փէ, որպէսզի ձեւով մը գործունէութեան նիւթ ապահովէ մեր գործիչներուն, ազգը փրկելու համար՝ այս անգամ ստոյգ մահէ:

Ահա տարի մըն է այս ջանքերը կը թափուին, սիրելի ընթերցող, ու փրկու – թիւնը մօտալուտ է: Արդարեւ, Թեհրա – նի «*Ալիք*»ը հոյակապ գիւտ մը կատա – րած է, որ կրնայ հանապազօրեայ գործ հայթայթել մեր «քաղաքական, հասա – րակական, ազգային ու մշակութային կազմակերպութիւններուն»:

«Նշանակալից ամեակներ» խորագրին տակ, «Ալիք» տարի մը առաջ կը յայտ – նէր, թէ «1980-ը գուգադիպում է մի շարք նշանակալից ամեակների, որոնց մաս – րամասն ցանկը յանձնում (է) հանրու – թեան ուշադրութեանը», որպէսզի վերեւ նշուած կազմակերպութիւնները «չզա – նան ժամանակին կատարելու համար պարտն ու պատշաճը՝ վարի ամեակների առիթով»...

Ու «վարը» կը հետեւի ցանկ մը 43 (հառասունը երեք) այլազան ամեակնե – րու, որոնք կը սկսին – անշուշտ – եղեռ – նի ամեակով (65) ու կը վերջանան (նե – րեցէք գուգադիպութեան համար) վա – հան Թէքէեանի մահուան ամեակով (35): Միջանկեալ կարելի է հանդիպիլ Յարու – թիւն Քահանայ Շմաւոնեանի ծննդեան 230-ամեակին, Աբաբէկ Խնկոյեանի մահ – ուան 100-ամեակին, դերասանապետ Յովհաննէս Սեւումեանի մահուան 60-ամ – եակին, եւայլն, եւայլն: Այս «վաստա – կաւորներէն» (ինչպէս կ'ըսէ թերթը) ա – մէնէն երջանիկը սակայն Թլկատինցին է, որուն թէ՛ ծննդեան 110-ամեակը, թէ՛ ալ մահուան 65-ամեակը կարելի էր տո – նել 1980-ին ... Բայց եիմա ուշ է ար – դէն:

×

«Ալիք»ի գիւտը իր հանճարին վայել արձագանգ գտած է Սիւռռիի տարածքին ու «դպրոց ըրած է», ինչպէս պիտի ը – սէին Ֆրանսացիք: Այնպէս որ 1980-ը չվերջացած՝ Պէյրութի «Արարատ» օրա – թերթը ցանկ մը հրատարակած է «ոգե – կոչելի հայ արժէքներու»... 1981 տար – ուան համար: Թէպէտ նուազ հարուստ քան «Ալիք»ինը, այս շարքն ալ սակայն մեծ խնամքով պատրաստուած է: Այս – պէս, «Արարատ» կը նշէ թէ 1981-ը կը գուգադիպի Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1620-ամեակին, Քուշներեան Քերովբէի ծննդեան 140-ամեակին, ինչպէս նաեւ Թրնկըր Պետրոսի ծննդեան 160-ամեա – կին...: Ի պէտս տգիտաց, թերթը կը յիշեցնէ թէ այս Պետրոսը «հնարած է համաշխարհային լեզու մը ՍԱԼԵՐԱ ա – նունով եւ իր նորագիւտ լեզուին համար պատրաստած է այբբենարան, բերակա – նութիւն եւ բառագիրք, որոնք տպել իսկ տուած է»: Ու կ'աւելցնէ. «Այդ լեզ – ուով կը գրէր իր բերթուածները»:

×

Առաջարկուած այս ամեակներէն ետ չմնալու համար, առաջարկ մըն ալ իմ կողմէ. Խելօք Զալոյի ծննդեան 1-ամեա – կի տօնակատարութեան կողմին, կ'առա – ջարկեմ որ 1982-ին «Ցառագ» շարք մը հրատարակէ Թրնկըր Պետրոսի *Սահ – լերայերէն* բերթուածներէն ... նոր բա – ժանորդներ շահելու համար: Գոյացած գումարն ալ տրամադրել ազգային ան – գործ գործիչներու փոնտին...

ԽԵԼՕՔ ԶԱԼՕ

ԲԱՐԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

ՀԱՅԿ ԴԱՎԹՅԱՆ

ՈՂՋՈՒՅՆ ՎԱՂԵՑԱՆ

ՊՈՂՈՍ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Գ.

«Ճան եւ ասած ուրախ պիտի գնամ. ա-ռաջ մտածեմ ուրախ, իր գործն ու հոգին պատրաստեմ վերջուն։ Կեցցե՛ ազատ ու ուրախ ապրողը։ Կեցցե՛ ազատությո՛ւնը։ Ես ուրախ, իմ ընկերներս. եւ, առանց վշտակցելու, ինձի ըսելու են ուրախ-գնա՛, իմ ընկե՛ր, եւ պիտի շարունակեմ իմ ուրիշներ եւ ուրիշներ հետ ազատ հոգիս, պիտի հոգեյին մեր ազգ – տար ես ուրիշ ոչինչ։ Ես ոչ այն «զոյժ»-ը, ապիկար, ցուրտ ա-ռաջին ընկերոջ պես, որ սիրելի ընկերոջ մը հոգին կը տանի, կը հոգեյին իր ընկերոջ մարմնով

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՄԱՀՎԱՆ ՀԱՐՅԱՆ

Ես ինձ վատթարս, որ կայ,
Ես ինձ վատ տնտեսը,
Ես ինձ ամենաանբարոյականը,
Ես ինձ ամենաանհեթեթը,
Ես ինձ ամենաանհամը,
Ես ինձ ամենաանհամեստը,
Ես ինձ ամենաանհանդուրժողը,
Ես ինձ ամենաանհավատարիմը,
Ես ինձ ամենաանհավատը,
Ես ինձ ամենաանհավասարակշիռը,
Ես ինձ ամենաանհավասարը,
Ես ինձ ամենաանհաշտը,
Ես ինձ ամենաանհարգալիցը,
Ես ինձ ամենաանհարգը,
Ես ինձ ամենաանհարմարը,
Ես ինձ ամենաանհարմարավետը,
Ես ինձ ամենաանհարմարատեսը,
Ես ինձ ամենաանհարմարությունը,
Ես ինձ ամենաանհարստը,
Ես ինձ ամենաանհարցականը,
Ես ինձ ամենաանհարցը,
Ես ինձ ամենաանհասկանալին,
Ես ինձ ամենաանհասկացողը,
Ես ինձ ամենաանհասկացողությունը,
Ես ինձ ամենաանհասկացությունը,
Ես ինձ ամենաանհասկացությունը,
Ես ինձ ամենաանհասկաց

(Շար· Ա· Էջէն)

ՀԱՑ ԱՀԱԲԵԿԻՋՆԵՐՈՒՆ ՌՕՊՕ – ՆԿԱՐՆԵՐԸ…

Թրքական մամուլէն եաք, Հինդշաբթի առտու Ֆիկարօ-ն ալ (էջ 16) հրատարակած է Հայ Գաղանի Բանակի «ենթադրեալ» սպաննողներու ռօպօ – նկարները: Նկարներուն տակը կ'ըսէ թէ բազմաթիւ ականատեսներու եւ փախած 3-րդ Թուրքին շնորհիւ է, որ կարելի եղած է այս «նկարները» կազմել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱ գոհունակութեամբ արձանագրած է Ցունաստանի ընձեռած դիւրութիւնները Եգէականի վերեւ Թուրք օդանաւերու երեթեւեկութեան համար: Ցոյն Արտաքին նախարարն ալ յայտարարած է թէ պէտք է բարելաւուին Ցունաստանի յարաբերութիւնները իր դրացիին՝ Թուրքիոյ հետ, ի չահ երկու երկիրներուն:

ԻՐԱՆի Նախագահը՝ Պանի Սատր կը սպառնայ հրաժարիլ որովհետեւ տարաձայնութիւնները կը չատնան իր եւ խալամ կուսակցութեան մէջեւ մինչ երկրին ներքին կացութիւնն ալ կը վատթարայ: Այսթոլա Պէհէշթիին ալ, որ թէ դեպարտըն Ատեանի նախագահն է եւ թէ խալամ կուսակցութեան պետը ըսած է սակայն թէ «արդարութիւնը պիտի ուսումնասիրէ նախագահին ընթացքը»:

ԴԱՄԱՍԿՈՍի օդակայանին մէջ փոքիսանեան օդանաւին 103 ճամբորդներուն ոդիսականը կը չարունակուէր Հինդշաբթի առտու: Ահաբեկիչները Ջորեքշաբթիէն Հինդշաբթի երկարաձգած էին իրենց վերջնագիրը: Բանակցութիւնները կը չարունակուէին Փաքիստանի կառավարութեան հետ, որ չուզեր տեղի տալ ահաբեկիչներու բոլոր պահանջներուն: Կը կարծուի որ այս վերջիններս կախան հանուած Ալի Պութթոյի տղուն եւ նչանաւոր Գարլոսի հրահանգներուն ներքեւ են:

ՍԱԼՎԱՏՈՐի մէջ կացութիւնը վայր – կեանէ վայրկեան կը վատթարանայ եւ արիւնալի բախումները կը բազմանան:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի Արտաքին Նախարարը փարիզ ժամանած է եւ պիտի տեսնուի իր պաչտօնակիցին հետ:

ՄԻԹԵՐԱՆ ԵԻ ՄԱՌՆԷ պատասխանեցին թեկնածու ժիսքարի առջի օրուան յայտարարութեանց: Ընկերվարական պատգլուխը կը գտնէ թէ ժիսքար «արտ մարդ կը գառնայ եօթը տարիի վրայ երկու ամիս» եւ կը հրաւիրէ ժողովրդական համախմբում մը: Մառչէի համար ժիսքար թարթիւֆն է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժ· Խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Ս· Տամլամեան 500 Ֆ· Խաչիկ Աւագեանի մահուան առթիւ, Օր· Սրբուհի եւ Մինաս Պաղտասար 500 Ֆ· իրենց մեծ-մօր՝ Տիկին Հ· Կիւլպօլեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Դ· Գավէզեան 500 Ֆ· Ռ· Տալաֆիւիէեանի մահուան առթիւ:

GRAND BAL

DE LA CROIX BLEUE DE CHAVILLE

avec l'Orchestre GAIDZAG

Samedi, 21 Mars à partir de 20 h. Salle des Fêtes de Chaville, rue Stalingrad

BUFFET ATTRACTION

———×———

ՇԱԻԻԼԻ ԿԱՊՈՑ ԽԱՋԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

մասնակցութեամբ ԿԱՑՄԱԿ նուագախումբին

Շաբաթ, Մարտ 21, ժամը 20-էն սկսեալ

ձաշ — Գեղարուեստական Բաժին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առաց – ցած է Տիկին Ա.մմաւ Ա.ճէմեանէ 100 Ֆ·, իր ամուսնոյն մահուան Գ· տարելիցին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն· Միութիւնը, չընորհակալութեամբ առացած է Ա· Տէյիրմէնճեանէն, ողբ վախրամ ձէճագեանի մահուան առթիւ 250 Ֆ· եւ Տիկին Աբչալոյս ձէնագեանէն 100 Ֆ·, Տիկին Ապրասի Ակոճայեանի մահուան առթիւ:

RECITAL UNIQUE

DE

HAROUT

(PAMBOUKJIAN)

ET SON ORCHESTRE DES U.S.A.

A L'OLYMPIA

22 MARS, DIMANCHE, A 20 .30

Location ouverte:—

○ *Aux guichets de l'OLYMPIA.*

○ *TELE CONDORCET; Clamart - Tél.:* 645. 34. 69

○ *LA CAPPADOCE; Tél.:* 375.05.30

○ *VAROU: Issy-les-Moulineaux - Tél.:* 644. 40. 60

PRIX UNIQUE: 50 F.

———×———

23 MARS, SALLE VALLIER àMARSEILLE

Location: FNAC — Bourse.

«ԱՆԻ» ԵՐԳԱՀՈՒՄԸ

կը կազմակերպէ՝

ՋՈՒԱՐԹ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

երաժշտական ջերմ մթնոլորտ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 14,

ժամը 22-էն սկսեալ

Մ· Պէչիկթաշլեան – Գ· Ալէմշահ

սրահին մէջ:

26, *Rue Troyon*, 92 *SEVRES*

Métro: Pont de Sèvres

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԿԱՊՈՑ ԽԱՋ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը, Ցուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, Պէլֆոնթէնի իր կայանին համար պէտք ունի մօնիթէօր եւ մօնիթրիսներու: Դիմել Կապոյտ Խաչին.– 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ:

ՄԻՋԻՆԴ

ՏԻՍԻՆի Մէջ

Կազմակերպութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին· Մարտ 20-ին, իրիկունը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿի

ՆԻՍ.– Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Գաբրիէլեան 200 Ֆ· կը նուիրեն «Ցառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Նեւրիկ Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ:

DANS LE CADRE DES FESTIVITES
DU 60e ANNIVERSAIRE
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
DE LYON
présente

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

L'ETOILE DE L'ESPOIR

(Film parlant français)

DIMANCHE, 29 MARS, à 15h.30

Cinéma — Salle la Cigale

60, Avenue de Saxe, 69006 - LYON

Billets en vente:

Aux bureaux de l'Eglise Arménienne de Lyon et auprès des membres de la Croix Rouge Arménienne.

Rés. par téléphone: 824. 65. 24

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

«ՌԱՏԻՕ ՄՈՆԹ ՔԱՐԼՈՑ»ի Հայ հաղորդումներու վարիչ՝

ՎԵՐ· ՑԱԿՈԲ ՃԱՄՊԱՉԵԱՆ

Նիւթ.– «ՀԱՑ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՑԵԱՂՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ»:

Նաեւ կը հրամցնէ հայկ· ոճով նոր երգեր

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Հայ Աւետ· Եկեղեցիին մէջ.

– Կիրակի, 15 Մարտ, ժամը 15·30-ին

– Երեքշաբթի, 17 Մարտ ժամը 15·30-ին

15, Rue Delile, MARSEILLE 1er (près de la Rue St. Bazile et Bd. de la Liberté).

ՍԷՆ-ԼՈՒ.– Հայ Աւետ· Եկեղեցիին մէջ.

Երկուշաբթի 16, Երեքշաբթի 17, եւ Ջորեքշաբթի 18 Մարտ, ժամը 20-30-ին:

29, Rue Escalon, 13010 MARSEILLE — ST.LOUP (En face du Lycée Jean Perrin de St. Tronc).

ՊՕՄՈՆ.– Հայ Աւետ· Եկեղեցիին մէջ.

– Հինդշաբթի 19 Մարտ, ժամը 20·30-ին

30, Ave. de la Figonne, Beaumont - Marseille 12e

ՍԷՆ ԹԱՆԹՈՒԱՆ.– Հայ Աւետ· Եկ· մէջ.

– Ուրբաթ 20 եւ Շաբաթ 21 Մարտ ժամը 20·30-ին: Կիրակի, 22 Մարտ, ժամը 15·30-ին:

Lotissement du Commandeur St. Antoine Marseille 15e

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՋի Պօմոնի մասնաճիւղը բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ, բաժակ մը թէյի չուրջ ընդհ· ժողովի, 16 Մարտ երկուշաբթի ժամը 14·30-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Le Restaurant

EREVAN

a ouvert

son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES

29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT
EREVAN

26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81 - Fermé le Mardi

40 *Sortes de Hors - d'œuvres*
25 *Sortes de Plats*

TRAITEUR
EREVAN

29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81

Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

VOYAGES
EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS

du 15 au 26 Avril 81 — 3.250 F.
du 09 au 20 Mai 81 — 3.990 F.
du 01 au 12 Août 81 — 3.990 F.
du 05 au 16 Sept. 81 — 3.990 F.

2° VOYAGES DE 14 JOURS

du 27 Mai au 9 Juin 81 — 4.350 F.
du 18 au 31 Juillet 81 — 4.290 F.
du 08 au 21 Août 81 — 4.290 F.
du 02 au 15 Octobre 81 — 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans

2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.

S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom .....
Prénom .....
Adresse .....
..... Tél. .....
Ville ..... Code postal .....

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du ..... au .....
ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
.....

Rayer les mentions inutiles

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.864

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.864

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՆԴԱՐԱ

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ 2 ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲՈՒՌՆ ՑՈՅՑԵՐ

—o—

Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, Անդարայի մէջ տեղի կ'ունենար Ռեչատ Մ'ոռալըի եւ Թէճէլի Արըի յուզարկաւորութիւնը, որուն մասնաւոր հանդիսաւոր բնոյթ պրուած էր: Ներկայ կ'ըլլար Պեռութեան ղեկավարը՝ զոր. Էվրէն, զինուորական մարմնի չորս ուրիշ անդամներ, կառավարութեան եւ դիւանագիտական մարմնի անդամներ, ի շարս որոնց Ֆրանսայի դեսպանը՝ Էմիլ Տաղլմաժու: Մինա կողմէ ֆրանսական վարժարանը եւ մշակութային կեդրոնը փակ կը մնային ի նշան սուգի: Նախաբարապետութեան չէնքին առջեւ, Աչխատանքի նախարարը՝ Թուրան Խէնէր խօսք առած է ու դատապարտած՝ «պժգալի յարձակումը կատարուած՝ ազատութեան եւ մարդկային իրաւանց երկրին մէջ», ապա թափօրը հասած է Մալթէփէի մզկիթը, արարողութեան համար:

Անդին, զինուորականներու եւ ոստիկաններու պաշտպանութեան ներքեւ, ուրիշ թափօր մը կազմուած է Թուրք կանանց Միութիւններու դաշնակցութեան ներկայացուցիչներու կողմէ եւ զացած Ֆրանսական դեսպանատուն, ուր երկու պատուիրակներ նամակ մը յանձնած են, ուղղուած Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին, պահանջելով, որ Ֆրանսական կառավարութիւնը «պաշտպանէ եւ երաշխաւորէ Թուրք դիւանագէտներու կեանքն ու իրաւունքները»: Աւելի ուշ, Ֆրանսայի դեսպանը պատասխանած է թէ յանցաւորներու վերատուքը կը շարունակի եւ թէ Ֆրանսական արդարութիւնը իր գործը կը կատարէ:

Այսքանը սակայն բաւարար չէր, որ հակաֆրանսական բուռն բնոյթ չառնէ ցոյցը, որու մասնակցած էին 750 կիներ, Ֆրանսայի դէմ պատառներով: Այս հրապարակային ցոյցը առաջինն էր, արձանագրած զինուորական իշխանութեան հաստատումէն ի վեր: Զանազան ցուցախնձակներուն վրայ, կարելի էր կարդալ «Հա՞յ թէ Ֆրանսայի ահաբեկիչ», «Ֆրանսա մարդասպաններու ապաստան կուտայ», «Փարիզ սպաննելու ազատութեան օրրանը» եւլն. եւլն.:

—×—

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԶՈՒԳԱՀԵՌ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Մարտ 10–ի «Մ'լլիյէթ»ի մէջ է, որ Թէօման երէկ հետեւեալ խորհրդածութիւնը կ'ընէ.–

«Հրեաներու զաղտնի կազմակերպութիւններ հիմնելու ձեռնարկը, արտաքսման մէջ միութեան անհրաժեշտութեան, եւ ուրեմն՝ հաղարաւոր տարի նորու կը կոթնի: Կէս դարէ ասդին, անոնք այս առընչութեամբ իրենց զօրացնելու եւ փորձութիւնը բազմապատկած եւ փորձառութիւն ձեռք ձգած են: Սակայն, այս իսրայէլը, իր ծանօթ փորձառութեամբն ու ազդեցութեամբ, պաղեստինցիներու դէմ պետական ահաբեկչութեան դիմելով՝ արդեօ՞ք արդիւնք մը ունեցած է: Ընդհակառակն. այսօր, Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութիւնը (ՊԱԿ) թերեւս իր ամէնէն զօրաւոր ժամանակաշրջանը կ'ապրի: Համաշխարհային հանրային կարծիքն ալ պաղեստինեան Պետութեան մը հիմնադրութեան կողմնակից է:

«Պաղեստինցիներու՝ օդանաւ առեւանգելով, մարդասպանութիւն ընելով իրենց հողային պահանջները արծարծելուն փափաքին դէմ, երբ Իսրայէլն ալ միեւնոյն միջոցներով փոխադարձեց, խնդիրը երկոզմանի կռուի մը տեսքը առաւ: Ուրեմն, ահաբեկչութեան դէմ ահաբեկչութեամբ պատասխանելը՝ նպաստաւոր ըլլալէ աւելի՝ աննպաստ է, ու ձախողութիւնն ալ՝ շատ հաւանական:

. . . . . .

«Այժմ, մենք զմեզ Պետութեան տեղը դնելով, կարգ մը հարցերու պատասխանները քննարկենք.–

– «Ամերիկան ու Արեւմտեան Պետութիւնները, որոնք Պաղեստինցիներու դէմ պետական ահաբեկչութիւն կիրարկող Իսրայէլը բացէ ի բաց կը բաջալերէին, Թուրքիան ալ հայ ահաբեկչութեան դէմ եթէ միեւնոյն միջոցներուն դիմէ՝ արդեօ՞ք զինք կը բաջալերեն:

– «Ո՛չ միայն չեն քաջալերեր, այլեւ՝ Հայերը կը պաշտպանեն: Դարուս ըսկիզբը Հայերը Օսմանցիներու դէմ ապըստամբեցնողը ո՞վ էր:

«Հարցը, եթէ ուրիշ տեսանկիւնէ մը դիտելու ըլլանք.– արդեօ՞ք Թուրք Պետութիւնը ահաբեկչութեան դէմ դնելու պատրաստութիւնն ու փորձառութիւնը ունի: Ի՞նչ պէտք է ընել ուրեմն, պէտք է լռե՞լ:

«Նախ եւ առաջ, ներկայ Թուրք Գաղտնի Գործակալութիւնը (ՄԻԹ) աւելի արդիականացնելով, շատ աւելի զօրացնելու ենք: Ֆրանսայի յուշագիր տալու պարագային, ընդհանուր մեկնաբանութեանց եւ անկապ հակազդեցութեանց տեղ՝ չափելի վիճաբանութիւններ ցուցնելու ենք: Հայ ահաբեկչական կազմակերպութեանց ուրուագիծը, անդամներուն ցանկը, եւ այս կազմակերպութեանց նիւթական եւ այլ տեսակի օժանդակութիւնը ընող անհատները, հաստատութիւններն ու Պետութիւնները ճշդելու ենք: Դիւանագիտական կապերնիս բազմապատկելով, ահաբեկչութեան դէմ պայքարելու միջազգային հակումը մեր ամբողջ ուժով պէտք է քաջալերենք, եւ հայկ. ահաբեկչութեան ոճիրները, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, ամէնէն ազդեցիկ կերպով պատմելու ենք»:

—×—

ԹԵՀՐԱՆ

ՀՐԱՑԱՆԱԶԳՈՒԹԵՆԷ ՄԸ ԵՏՔ

ԵՐԵՔ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

—o—

ԵՐԿՈՒ ՈՍՏԻԿԱՆ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ,

Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, Ֆրանսական ձայնասփիւռը հաստատեցնա տեղեկութիւններ կուտար միայն, միջադէպերու մասին, որոնք պատահած էին Թեհրան նոյն ցերեկին, խորհրդային դեսպանատան մօտ: Կ'ըսուէր թէ երկու ոստիկան սպաննուած էր եւ հայ երիտասարդներ ձերբակալուած: Նոյն ձեւով լուրը կուտար նաեւ իտալական հեռատեսիլը, նոյն երեկոյան:

Ուրբաթ առաւօտ, Փարիզեան մամուլն ալ շատ ժլատ էր մանրամասնութիւններու մասին, բայց կը հաստատուէր, որ երեք հայ երիտասարդներ ձերբակալուած են, երկու ոստիկան սպաննուած են հրացանաձգութեան մը ընթացքին:

Քոթիտիէն տը Փարի հետեւեալ ձեւով կուտար լուրը.–

«Երկու ոստիկաններ սպաննուած են Թեհրանի կեդրոնը 3 Հայերու հետ հրացանաձգութեան մը ընթացքին: Ոստիկանները հայ երիտասարդները կը հետապնդէին: Ըստ ոստիկանի մը, երեք անձերը որոնք կը բռնուէին խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ դեսպանատուներուն մօտ, կրնան «ահաբեկիչներ» ըլլալ կապուած հայ ազգայնական Դաշնակ խմբակի մը, որ կը պահանջէ մասնաւորաբար Թուրքիոյ արեւելքը, հոն հիմնելու համար հայկական անկախ պետութիւն մը»:

«Թէեւ, կը շարունակէ թերթը, դիւանագիտական աղբիւրէ կ'ըսուէր թէ Հայերը, որոնցմէ մէկը վիրաւորուած է «գաղտ» էին եւ թէ ոչ մէկ կապ կար հրացանաձգութեան եւ դիւանագիտական երկու հաստատութեանց միջեւ: Իրանի հայ գաղութը շուրջ 300 հազար հոգի կը հաշուէ»:

Մաթէն նման վարկածի մը չէր արձագանգներ այլ անդրադառնալէ ետք նախագահ Պանի Սատրի եւ կրօնամոլներու միջեւ ծաւալող տագնապին, կը գրէր.–

«Չի թուիր, որ երէկ առտու Թեհրան պատահած հրացանաձգութիւնը երեք Հայերու եւ ոստիկաններու միջեւ, որոնք զիրենք կը հետապնդէին, կապ մը ունեցած ըլլայ բաղաքական ներքին կեանքին խառնակութեանց հետ: Հրացանաձգութեան թաղամասի ոստիկանատան մէկ ոստիկանին համաձայն, խնդրոյ առարկայ երեք Հայերը, կրնան ահաբեկիչներ ըլլալ կապուած հայ ազգայնական խմբակի մը: Ոստիկանութիւնը կը յայտնէ սակայն, որ զանազան թուղթիկներ գըտնուած են այն տան մէջ, որուն առջեւ կեցած էր երեք Հայերուն կառքը: Ի մասնաւորի թուղթիկներ ժողովուրդին փետայիներուն (իրանցի մարքսիստ) եւ Հայկ. Գաղտնի Բանակին: Երկու ոստիկաններ սպաննուած են հրացանաձգութեան ընթացքին եւ երեք Հայերը ձերբակալուած են»:

Ինքերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն քիչ մը տարբեր ձեւով կ'արձագանգէ լուրին երբ կը գրէ թէ՝ երկու իրանցի ոստիկաններ կը սպաննուէին հրացանաձգութեան մը խորհ. դեսպանատան մօտ: Մամուլի Փարս գործակալութիւնը կրակ բացողները որպէս հակայեղափոխականներ ներկայացնելէ ետք կ'ըսէ թէ հրացանաձգութիւնը ծայր տուած է, երբ ոստիկանութիւնը խուզարկութեան ձեռնարկած էր չէնք մը, օգտագործուած մարքսիստ կազմակերպութեան մը կողմէ, ընդդիմադիրը՝ Խոմէյնիի իսլամ յեղափոխական վարչակարգին: Մամուլի պարսկական Փարս գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ փաստաթուղթեր գտած է «Հայ Գաղտնի Բանակին» վերաբերեալ եւ երկու հրացանակիրները ձերբակալուած են: Հայ Գաղտնի Բանակը բազմաթիւ հայ դիւանագէտներ զարկած է զանազան երկիրներու մէջ: Բայց կ'աւելցնէ, «Ի. Հ. Թ.՝ Թեհրանի ձայնասփիւռը կ'ըսէ թէ զինեալ մարդիկը կասկածելի դողեր էին, որոնք կրակ բացած են ոստիկաններուն վրայ երբ կը մօտենային զողցուած կառքի մը: Ձայնասփիւռը կ'ըսէ թէ ասոնցմէ մէկը վիրաւորուած էր: Ուրբաթ առաւօտ, հակառակ բազմաթիւ փորձերու անկարելի եղաւ մեզի, հեռաձայնային կապ հաստատել Թեհրանի հետ, աւելի մանրամասնութիւն ունենալու համար, հաւանաբար պատճառը տօնական (Ուրբաթ) օրն ըլլալն էր:

« PARIS - MATCH »

"LA VENGEANCE A FROID DES ARMÉNIENS.."

Վերոյիշեալ խորագրին ներքեւ, փորժ Մընան յօդուած մը լոյս ընծայած է «Մաչ»ի վերջին թիւին մէջ (Մարտ 20), որու կ'անդրադառնանք յաջորդով:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(ԱՐՄԷՆՓրէՍ ՄԱՐՏ 3 – 9)

ԵԼԵԿՏՐՈՒԻԻ ԱՃԸ

Հայկական հիւլէական ելեկտրակայանը իր գործունէութեան օրէն սկսեալ արտադրած է 10 միլիոն քիլովաթ – ժամ ելեկտրուժ: Անոր ուժը, որ աւելի քան 800 հազար քիլովաթ է, կ'ապահովէ Հայաստանի մէջ արտադրուող ամբողջ ելեկտրուժի մէկ երրորդէն աւելին եւ կ'ամբողջացնէ սպառման մարզի մէջ երբեմնի պակասը: Հայաստանի ուժի դրոյթը կը բաւարարէ արագ թափերով աճող ժողովրդական տնտեսութեան պահանջները: Հակառակ ասոր, յառաջիկային անոր կարողութիւնը զգալի չափով կ'աւելնայ: Ներկայիս Որոտան գետի վրայ կառուցուող Սպանդարեանի ջրակայանէն զատ կը նախատեսուի ուժի երկու կեդրոններ եւս գործածութեան յանձնել Հրազդանի Պետական Շրջանային Ելեկտրակայանին մէջ: Յաջորդ հանգրուանին՝ մինչեւ 1990, ելեկտրական կեդրոն մը եւս կը կառուցուի Երեւանի մէջ: Այս ծրագրերի իրականացումը կարելիութիւն կուտայ բարելաւելու հիմնարկ – ձեռնարկութիւններու, տնտեսութիւններու, բնակարաններու տաքութեան մատակարարումը եւ խնայելու վառելիքի պահեստները:

×

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻԿ ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Մարտիս տեղի ունեցած ըմբշամարտի (սամպօ) աշխարհի ախոյեանութեան մրցաշարքին Գառնիկ Յովհաննիսեան (Երեւանի «Դինամօ»էն), հանդէս գալով մին–չեւ 62 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ, նուաճած է աշխարհի ախոյեանի ոսկէ մետալը: Գառնիկ Յովհաննիսեան ութ տարի է, որ նուիրուած է ըմբշամարտի այդ ճիւղին, մարզանքի վարպետ Լեւոն Հայրապետեանի ղեկավարութեամբ: Առաջին լուրջ յաջողութեան հասած է ան 1976–ին, Խորհ. Միութեան երիտասարդական ախոյեանութեան մէջ: Տարի մը ետք արձանէ մետալ չհասած է համամիութենական երիտասարդական ախոյեանութեան խաղերուն, իսկ 1978–ին Գառնիկ Յովհաննիսեան 3–րդ մրցանակը նուաճած է Խորհ. Միութեան երէցներու ախոյեանութեան: Անցեալ տարի Ֆրունզէ տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան բաժակի մրցումներուն հայ ըմբշամարտիկը նուաճած է բաժակը: Ներկայիս Գառնիկ Յովհաննիսեան կը պատրաստուի Խորհ. Միութեան ախոյեանութեան եւ աշխարհի բաժակի մրցումներուն մասնակցելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ օդակայանը, որուշ յոյսեր ծագած էին Ուրբաթ առտու փաքիստանեան օդանաւին 103 պատանդ – ճամբորդներուն համար: Արդարեւ Փաքիստան, ի վերջոյ ընդունած էր ահաբեկիչներուն պայմանները՝ ազատ արձակել քաղաքական 55 բանտարկեալ եւ 50 հազար տոլար յանձնել: Ուրբաթ առտու սակայն, կը կարծուէր թէ բանակցութիւնները կրնան առնուազն 1–2 օր տեւել:

AMNESTY INTERNATIONAL

1980-Ի ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ (*)

Անդլերէնէն եաք Ֆրանսերէն ներկա – յացուած Ք.Մ.Ընթերթի տեղեկագիրը՝ 1979 Մայիսէն մինչեւ 1980 Ապրիլ, այսպէս դասաւորուած «տեսակէտի բանտարկեալներ»ուն մասին, բոլոր ցամաքամասերուն վրայ, լոյս տեսաւ վերջերս:

Ք.Մ.Ընթերթի Ինթերնեշընըլը, հիմնուած 1961-ին, Լոնտոն անդլիացի իրաւաբան Փիթըր Պենենսընի նախաձեռնութեամբ, անկախ չարժում մը կը մնայ միջազգային դեռնի վրայ, այլ խօսքով զերծ կառավարութիւններու, քաղաքական, վարդապետական, կրօնական, ցեղային թէ տնտեսական խմբակցութիւններու հակչռէն: Մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան լծուած կազմակերպութիւն մըն է, որ միշտ լուրջ քննութիւններու վրայ հիմնուած անաչառ թղթածրարներ կը փորձէ մերկացնել՝ դատապարտութեանց եւ պահանջներու դիծով, բոլոր ձեւի եւ բնոյթի հալածանքները՝ չղթայազերծուած Պետութիւններու կողմէ, տեսակէտ ունեցող, զայն արտայայտող քաղաքացիներուն դէմ:

Ք.Մ.Ընթերթին, որ խորհրդականի իրաւունք կը վայելէ ՄԱԿ-ի եւ Ինեսքոյի մօտ, իսկ դէմի հանգամանք Օ.Իւ.Ա.-ի քով, այսօր աւելի քան քառորդ միլիոն անդամ կը հաչուէ՝ ցրուած 134 երկիր – ներ: Մասնաճիւղեր ունի 39 երկիրներու մէջ՝ ազգային, պաշտօնական: Ասոնց պատգամաւորները ամէն տարի համա – խմբուելով կը ներկայացնեն չարժումին Միջազգային Խորհուրդը: Տրուած որոչումները գործադրութեան դնելու մը – տօք, Խորհուրդը կ'ընտրէ միջազգային Գործադիր Կոմիտէն, բաղկացած ինը անդամներէ:

Տեղեկագիրը ցոյց կուտայ, թէ 1979 Մայիսէն մինչեւ 1980 Ապրիլի վերջ, Կոմիտէն 45 առաքելութիւններ կ'ապահովէ 34 երկիրներու մօտ եւ կը հրատարակէ 24 ուսումնասիրութիւն – տեղեկագիր: Կարեւոր դումարներ կը յատկացնէ քաղաքական բանտարկեալներուն եւ ասոնց ընտանիքներուն, իբրեւ նեցուկ – կան օժանդակութիւն: Տարուան ընթացքին աւելի քան չորս հազար թղթածրար – ներ քննութեան կառնէ:

Ներկայ տեղեկագիրը, դիտել կուտայ Ժ. Զալաքէթ, միջազգային Գործադիր Կոմիտէին նախագահը, Խնդրոյ առարկայ ժողովրդավարութեան հաչուկշիռը կը պարզէ: Նախագահը կը չեշտէ իրաւամբ, թէ ասիկա չէ եւ չի կրնար ամբողջական, լրիւ նկատուիլ, քանի չընդգրկեր աշխարհի բոլոր երկիրները: Եւ ի՞նչպէս կրնայ դառնալ: Բացատրութիւնը հաս – կրնալի կը մնայ: Հակառակ տարուած ճիգերուն, բազմաթիւ Պետութիւններ կ'արգիլեն Խնդրոյ առարկայ տեսութիւնը: Աւելին մատնանշելու հարկը չկայ: Հա – լածողը միշտ կը խուսափի արդարութե – նէն: Այսուհանդերձ, այլախոհներու, զաղտնի թղթակցութիւններու, տըր – ուած տեղեկութիւններու հիման վրայ հնարաւոր կը դառնայ եթէ ոչ ամբող – ջական, գոնէ մասնակի զաղափար ունե – նալ հալածուողներուն, հալածանքնե – րուն մասին, իբրեւ թիւ ու տարողու – թիւն:

Տեղեկագիրը պարզօրէն սահմռկեցու – ցիչ է: Մանաւանդ երբ նկատի ու – նենանք, թէ ասիկա կը ներկայացուի չատ յատակ զոյներով՝ անուններու, թը – ւականներու, իրողութիւններու նչումնե – րով: Ոճիրներուն ձեւերն եւ ասպիճան – ները կը մնան դատապարտելի: Կը պար – զեն ֆիզիքական չարչարանքներ, մաք – րագործումներ, նաեւ՝ նրբանկատ մի – ջոցներ, ինչպէս հոգեբուժարաններու հաստատումը, հոն ուր կը մէկուսեցուին, իբրեւ «մտային հիւանդներ» բոլոր այ – լախոհները, իշխանութեան տեսակէտնե – րուն տարակարծիք զոնուողները, վար – չակարգին քննադատները:

Տեղեկագիրը կը տարածուի բոլոր ցամաքամասերուն վրայ՝ Ափրիկէ, Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկաներ, Ասիա, Եւրո – պա. նաեւ Մերձ. Արեւելք ու Հիւս. Ափրիկէ, այսինքն՝ ենթացամաքամասեր: Տարողութիւնը բացայայտելու համար կը բաւէ արձանագրել, թէ ափրիկեան 36, հիւսիս եւ հարաւ ամերիկեան, ինչպէս նաեւ ասիական 21-ական, եւրոպական 19, մերձ. արեւելեան եւ հիւսիս ասի – րիկեան 13 երկիրներ տեղ կը գրաւեն Խնդրոյ առարկայ ցանկին մէջ: Վարչակարգե – րու մեծաչնորհ ալ չկայ, տրուած ըլլա – լով, թէ ճնշումը իր այլազան երեսնե – րով եւ չափերով կը տարածուի ծայրա – յեզ աչ երկիրներէն մինչեւ զարգացած սոցիալիզմի դրութիւնը հաստատած եր – կիրներուն վրայ:

Հալածուողները կրնան դիւրացի ըն – տանիքներ ըլլալ՝ մեծով ու պզտիկով Սալվատորի եւ Կուաթեմալայի մէջ, քաղաքական հոսանքներու պատկանող – ներ, կրօնական թէ ցեղային խմբակցու – թիւններու յարողներ, տարբեր Իրաքի, Իրանի, Եթովպիոյ մէջ: Անբաղձալի նը – կատուած մարդիկ Աֆղանիստանէ մին – չեւ Փիլիպպեան կղզիները եւ մինչեւ Չիլի: Ուրեմն՝ աշխարհամասէ աշխար – համաս:

Արժանթին, Չիլի, Սալվատոր, Կուա – թեմալա, Ուրուկուէյ, Փարակուէյ, ինչ – պէս ցոյց կուտայ տեղեկագիրը, չատե – րու կարգին այն երկիրները կը ներկա – յացնեն, ուր մարդկային իրաւանց ոտնա – հարումները բերթ ուժով, իշխող տար – բերին քաղաքականութիւնը կը մնայ: Ան – հետացումները ընթացիկ երեւոյթներ կը մնան Արժանթին, Պրազիլ, Չիլի, Հա – յիթի, Մեքսիկօ: Միացեալ – Նահանգ – ներուն յատկացուած բաժնին մէջ կը

չեչտուի, թէ օրինաւոր անձնաթուղթե – րով մուտք չգործած օտար աշխատա – ւորները՝ Մեքսիկացիներ, Հայիթցիներ եւ ուրիշներ, տմարդ վերաբերումի կ'են – թարկուին:

Արեւելեան Եւրոպայի մէջ մարդիկ կը չարունակեն բանտարկուիլ, դատապար – տուիլ եւ հալածուիլ իրենց քաղաքական հայեցակէտերը արտայայտած ըլլալուն համար: Խորհ. Միութիւն կը հալածէ, կը դատապարտէ ազգայնականները, քա – ղաքական, կրօնական այլ բնոյթի տե – սակէտներ ունեցողները: Կ'առաջնորդէ հոգեբուժարանները: Հալածանքը այ – լախոհներուն դէմ յատկապէս մեծ հա – մեմատութիւն կը ներկայացնէ Հելսինքիի 1975-ի ակտին ստորագրութենէն եաք: Զերբակալուածներուն եւ դատապարտը – ւածներուն չարքին կը մնան Հելսինքիի համաձայնագիրին հսկողութեանը ձըզ – տող հայկական խմբակին անդամներէն չորսը, 1979-ի ամառը: Յուլիս 13-ին, Երեւան, Եդուարդ Յարութիւնեան, 51 տարեկան, տնտեսագէտ եւ անդամ վե – րոյիչեալ խմբակին, կը ձերբակալուի եւ կ'ամբաստանուի «հակախորհրդային քա – րոզչութեան» մեղադրանքով:

Թուրքիոյ սահմանուած գլուխին մէջ, տեղեկագիրը կ'արձանագրէ, թէ 1978 Դեկտեմբերին հռչակուած պաչարման վիճակը, իր երկարաձգումներով, 1980 Ապրիլին կը տարածուի 67 նահանգնե – րէն 20-ին վրայ: Սկզբունքով՝ բռնու – թեանց սանձումին սահմանուած, անիկա միաժամանակ կը ծառայէ հրատարակու – թիւններու եւ կազմակերպութիւններու դէմ դրուած արգելքին: Գրող, թարգ – մանող, օրաթերթերու արտօնատէրներ, խմբագիրներ, լրագրողներ կը հալած – ուին քրէական օրինագիծին թիւ 142 յօդուածին հիման վրայ, այն որ կ'ար – գիլէ քարոզչութիւնը ի նպաստ ընկերա – յին դասի մը սիրապետութեան՝ այլ դա – սի մը վրայ:

Յատկանչական կը մնայ հետեւեալը. 1979 Սեպտեմբերին կը ձերբակալուի Փը – րոֆ. Պեսիքչի եւ երկու աւրիներով բանտարկութեան կը դատապարտուի: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, քիւրտ չըլլալով հանդերձ իր գրութիւններով եւ դասա – խօսութիւններով կ'ընդունի Քիւրտերու դոյութիւնը, իբրեւ ցեղային անկախ, ինքնուրոյն միաւորում: Բան մը, որ կ'արգիլուի Թրքական օրէնքով: 1980 Մարտին, կը ձերբակալուի Տիյարպէքիրի քաղաքապետը, կը ներկայացուի զինուո – րականատեանին «անջատողական քա – րոզչութեան» ամբաստանութեամբ: Տե – ղեկագիրը կ'ընդգծէ քաղաքին քրտական նկարագիրը: Կ'ըսուի հոն՝ թէ Փալա – կան՝ լախտի հարուածներ ոտքերուն, Ֆիզիքական այլ եւ այլ չարչարանքներ սովորական երեւոյթներ կը մնան Թըր – քական բանտերուն մէջ, հարցաքննու – թեանց ժամանակ:

Հնարաւոր իսկ չէ մատնանչումը բոլոր բռնութիւններուն, ոտնահարումներուն, հալածանքներուն, մանաւանդ բոլոր եր – կիրներուն յիչատակումը: Իրաք, Սու – րիա, Սաուտական Արաբիա, Եգիպտոս,

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍ

—o—

ՈՎԿԻԱՆՈՍԸ Կ'ԵԶԵՐԵՆ 36 ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ – ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ԵՐԲՈՐԴԸ ՀՈՆ ԿԵԴՐՈՆԱԶԱՏ – ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՑԱՆՆԵՐ – ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՕՏԻ

Տիկկօ – Կարսխա: Կղզեակ մը՝ կո – տուած անծայրածիր Ջուրերուն մէջ: Ե – բեմնի բնակիչները, սորուկներու չառ – ւիղներ, չատոնց տեղափոխուած են այ – լուր, հարկադրաբար: Այժմ հաստատ – ուած են Փօր Լուվի հիւղաւանները, Մ – րիս կղզիին մայրաքաղաքը: Խաղաղ, ան – դորը կեանքին յաջորդած է այսպէս ը – ուած մեղուաչան աչխատանքի՝ ամ – րիկեան զինուորական եռուզեռը: Ծով – մերձ ջրակոյտեր վերածուած են հիւթ – կան ուժով բանող ընդծովեաններու կա – յաններու, անչուշտ, Փոլարիս կամ փ – ակչատն հրթիռներով զինուած: Կղզեա – կին վրայ հաստատուած են Պի – 52 ռ – բաձիգ օդանաւերու վայրէջքին եւ վե – րելքին սահմանուած երթուղիներ: Փ – ոքրին չինուելու վրայ են Ջուրի ամբո – ստակներ, հրթիռներու արձակման նիւթ – ներ, վառելանիւթի պահեստանոցներ: Ե – ասոնց կողքին՝ հաղորդակցութիւններ ապահովող, տեղեկութիւնները կեդրո – նացնող դեր – արդիական կայաններ: Ա – խօսքով՝ իր բնակիչներէն պարպուած կղզեակը զարճած է, – նաեւ դառնալու վրայ է առաւել չափով, – կայուն օդա – նաւակիր մը: Տեսակ մը ականջն ու աչք Փենթագոնի:

Անցեալին, Հնդկական ովկիանոսը «անդլիական լիճ» նկատուած էր: Մի – չերկրականի տարածութեան 35 անգամ ծաւալուն, կը թուէր ներկայացնել ու – ռազմավարական արժէք: Սակայն, քա – ղաքական չարք մը իրարաթուիներ պատճառ դարձան, որ չրջադծին հի – նովին կերպարանափոխուի: Նախ Բրի – Մարոք, Հարաւ. Քորէա, Զինաստան, Ֆորմոզ, Հարաւ. Ափրիկէ Հանրապե – տութիւն եւ այսպէս երկիրներ, հողա – մասեր ու ցամաքամասեր:

Տեղեկագիրին թղթատումը, ուսում – նասիրումը եզրակացութեան մը պի – տի յանգին կը դնէ ընթերցողը: Այն թէ դիտութեան այս դարաշրջանին, միաչ – այն որ իր նուաճումները կ'արձանագ – մինչեւ արտերկրային ոլորտները, կ – յամենայ բռնատէրներու ճամբով, բռ – նատիրութիւններուն դիծով ճնշող պ – մնալ նոյն այդ միտքին սլացքին հ – մար:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵՒ

(*) *Editions Mazarine*, 1981.

ՀԻՆ ԷԶԵՐ

ԲԱՐԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀ

ՀՐԱՆԴ

Ը.

Կ'երթային տասնութ տարեկաններու զունդերը. եւ դիւերու մէջ կը սկսէր տեսակ մը ամայութիւն, տուներու մէջ սիրական դէմքերու դատարկութիւն որ կը ստեղծէր նոր դատնութիւն մը մայ – րենի սիրտերու մէջ:

– Պէտք է զործել, նետուիլ հոսանքին մէջ, եւ փոխանակ ձեռքդ ծոցիդ վրայ նստելու եւ յօրանջելու, հանրային աչ – խատանքի մէջ մոռնալ ինքզինքդ:

Որոչած էր անդամ մը ու հետեւեալ օրը ճամբայ ինկած զէպի պուլկար հի – ւանդանոց մը, – հոն ուր – երբեմն մտած էր, – ընտրանքով հայրենիքի վիրաւոր – ներ ու հիւանդներ խնամելու:

Ու ի՛նչ աւելի պատեհ ժամանակ. բո – լոր վիրաւորները, ամէն հիւանդները կուգային կռիւի զաշտերէն:

Ա՛լ հիւանդանոցին մէջ էր տիկին Մա – զոֆ. կ'աչխատէր առանց ո՛եւիցէ նիւթական պայմանի եւ ոտիպուած չէր նէն: Այսուհանդերձ, այլախոհներու, զաղտնի թղթակցութիւններու, տըր – ուած տեղեկութիւններու հիման վրայ հնարաւոր կը դառնայ եթէ ոչ ամբող – ջական, գոնէ մասնակի զաղափար ունե – նալ հալածուողներուն, հալածանքնե – րուն մասին, իբրեւ թիւ ու տարողու – թիւն:

Տեղեկագիրը պարզօրէն սահմռկեցու – ցիչ է: Մանաւանդ երբ նկատի ու – նենանք, թէ ասիկա կը ներկայացուի չատ յատակ զոյներով՝ անուններու, թը – ւականներու, իրողութիւններու նչումնե – րով: Ոճիրներուն ձեւերն եւ ասպիճան – ները կը մնան դատապարտելի: Կը պար – զեն ֆիզիքական չարչարանքներ, մաք – րագործումներ, նաեւ՝ նրբանկատ մի – ջոցներ, ինչպէս հոգեբուժարաններու հաստատումը, հոն ուր կը մէկուսեցուին, իբրեւ «մտային հիւանդներ» բոլոր այ – լախոհները, իշխանութեան տեսակէտնե – րուն տարակարծիք զոնուողները, վար – չակարգին քննադատները:

Տեղեկագիրը կը տարածուի բոլոր ցամաքամասերուն վրայ՝ Ափրիկէ, Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկաներ, Ասիա, Եւրո – պա. նաեւ Մերձ. Արեւելք ու Հիւս. Ափրիկէ, այսինքն՝ ենթացամաքամասեր: Տարողութիւնը բացայայտելու համար կը բաւէ արձանագրել, թէ ափրիկեան 36, հիւսիս եւ հարաւ ամերիկեան, ինչպէս նաեւ ասիական 21-ական, եւրոպական 19, մերձ. արեւելեան եւ հիւսիս ասի – րիկեան 13 երկիրներ տեղ կը գրաւեն Խնդրոյ առարկայ ցանկին մէջ: Վարչակարգե – րու մեծաչնորհ ալ չկայ, տրուած ըլլա – լով, թէ ճնշումը իր այլազան երեսնե – րով եւ չափերով կը տարածուի ծայրա – յեզ աչ երկիրներէն մինչեւ զարգացած սոցիալիզմի դրութիւնը հաստատած եր – կիրներուն վրայ:

Հալածուողները կրնան դիւրացի ըն – տանիքներ ըլլալ՝ մեծով ու պզտիկով Սալվատորի եւ Կուաթեմալայի մէջ, քաղաքական հոսանքներու պատկանող – ներ, կրօնական թէ ցեղային խմբակցու – թիւններու յարողներ, տարբեր Իրաքի, Իրանի, Եթովպիոյ մէջ: Անբաղձալի նը – կատուած մարդիկ Աֆղանիստանէ մին – չեւ Փիլիպպեան կղզիները եւ մինչեւ Չիլի: Ուրեմն՝ աչխարհամասէ աչխար – համաս:

Արժանթին, Չիլի, Սալվատոր, Կուա – թեմալա, Ուրուկուէյ, Փարակուէյ, ինչ – պէս ցոյց կուտայ տեղեկագիրը, չատե – րու կարգին այն երկիրները կը ներկա – յացնեն, ուր մարդկային իրաւանց ոտնա – հարումները բերթ ուժով, իշխող տար – բերին քաղաքականութիւնը կը մնայ: Ան – հետացումները ընթացիկ երեւոյթներ կը մնան Արժանթին, Պրազիլ, Չիլի, Հա – յիթի, Մեքսիկօ: Միացեալ – Նահանգ – ներուն յատկացուած բաժնին մէջ կը

կ'ըսէ ան, ի՛նչ կը փափաքի. աղճատ Թուրքերէն մըն ալ. հազիւ քանի մը բա – ռերու մէջ սահմանափակուած, նոյնպէս անբաւական եղաւ՝ իրեն լաւ ծառայելու համար:

Վերջապէս, այն տեղ, անգամ մը լըս – ուած էր թէ հիւանդապահներուն մէջ ունէին նախկին ծառայող մը, Գերմա – նուհին:

Կը կոչուի տիկին Մարգոֆ:

Գերմաներէն լեզուով քարեւ մը հի – ւանդապահին կողմէ, մանաւանդ անոյշ արտասանութիւնով մը որ զերման ա – կանջներ միայն կրնան գնահատել, հի – ւանդ զինուորականի համար զերագոյն սփոփանքն էր անշուշտ իր ցաւերու եւ օտար շրջավայրի մը մէջ ուր ոչ ոք կը հասկնար զինքը:

– Ասկէ աւելի բախտաւորութիւն երե – ւակայելի չէր, ըսած էր զինուորա – կանը:

Այդ վայրկեանէն անդին տիկինը՝ զեր – ման վիրաւորին հիւանդապահը եղած էր:

Միայն ուչադիր եղած չէին ըմբռնելու համար թէ արդեօք զերմանակցութիւնն աւելի բան մը արժա՞ծ էր հիւանդապահ տիկնոջը համար: Ճիշդը սա է որ ան կապուած անչահասէր պաշտօնի մը, ա – ւելի մեծ ըմբռնումով մը, ոչ իսկ րոպէ մը թուլցած էր խնամարկութեան մէջ:

Վիրաւորին վէրքերը անբժչկելի չէին:

Հիւանդանոցին վարչութիւնը, աչ – առջեւ ունենալով զինուորական արժէ – քը, մանաւանդ քաղաքակիրթ ցեղի մ – մէկ զաւակը որ զէնքերու ձախողուած – քով ինկած է այժմ թշնամի ձեռքեր – մէջ, քանիցս աղաչանքներ ըրած էր տ – ւանդապահ տիկնոջ՝ տեղի չտալ ո՛ևէ չ – ընչին պարտաւորութեան, նոյն իսկ – խօսքերէ առաջ, զուշակել հիւանդ պա – յին կամքն ու հասնիլ անմիջապէս:

Թ.

Զինուորականը, իր վէրքերու մեղմ – ցումէն եաքը, երբ ա՛լ սթափած էր ա – պահառն չերմութենէն, առաջին զրու – ցած էր ցուցնել թէ բախտաւորութիւ – էր իրեն, այնքան խնամող ձեռքեր – ներքեւ դարմանուիլը:

– Դարմանուիլը, ըսած էր անդամ մը հիւանդի մը առաջին պէտքն է, բայց ը – փոփանքը որու անհրաժեչտ պէտքը կ – հիւանդը ըմբռնող հիւանդապահն է – պէտք է հասկցուի լեզուէ. աչքով, խո – քով, ականջներով ալ սփոփանք կայ տ – ւանդին համար: Այժմ կը յիչեմ թէ ի – նեզութիւն էր ան որ ունեցայ առա – օրերուն մէջ. ատկոյտած էի նախաչ – հասկնալ ինքզինք, այնպէս որ չատ ան – դամ կ'որոշէի ոչինչ ուզել եւ նոյն իս – զանց ընել խնամքները, ու առ ան – մինչեւ այն երջանիկ րոպէն ուր գիտ – ներէն բարեւը հնչեց ականջներուս:

(Շար. 9)

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՍԻՐՈՂ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐ

Կիրովականի Սիրող Նկարիչներու Ա–ուեստանոցին մէջ բացուած է ցուցա–հանդէս մը, ուր ներկայացուած են աւե–լի քան 200 աշխատանքներ՝ կտաւ, քան–դակ, գծագրութիւն: Ցուցադրուած գոր–ծերը կը ներկայացնեն քաղաքի ձեռնար–կութիւններու պաշտօնեաներն ու աշխա–տաւորները՝ աշխատանքի վայրը, հան–գիստի եւ ընտանեկան յարկի տակ: Այդ գործերուն հեղինակները բանուորներ են, Արուեստանոցի անդամներ: Արուես–տանոցը քանի մը տարի առաջ կազմա–կերպուած է Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան տեղւոյն բաժանմունքին ա–ռընթեր: Այդ ժամանակ Արուեստանոց կը հաւաքուէին կարգ մը ձեռնարկու–թիւններու աշխատաւորներ, որոնք իրենց ազատ ժամանակը կը նախընտրէին անցը–նել նկարահալի առջեւ: Քիմիական գոր–ծատան մշակոյթի պալատին մէջ անոնց յատկացուած են ընդարձակ արուեստա–նոցներ՝ աշխատանքի յարմարութիւններ–րով: Շաբաթը անգամ մը տեղի կ'ունե–նան դասընթացքներ եւ դասախօսու–թիւններ արուեստի պատմութեան ու տեսութեան մասին, նկարիչ եւ քանդա–կագործ վարպետներու կողմէ: Կը կազ–մակերպուին անհատական ցուցահան–դէսներ. այդ գործերը կը ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ քաղաքներու մէջ: Բանուորներու համար արուեստանոցներ բացուած են նաեւ Երեւան, Լենինական եւ այլուր: «Հայէլեկտրալոյս» ձեռնար–կութեան մէջ կը բանի «Լոյս» գրական արուեստանոցը, որուն անդամներու բա–նաստեղծութիւնները, պատմուածքներն ու վէպերը կը տպագրուին հանդէսնե–րու մէջ, ինչպէս նաեւ կը հրատարակ–ուին առանձին հատորներով: Ցի–շենք, որ բանուոր Գրիգոր Դերմենճեանի «Սեւ աքեմի տակ», «Լոյսի աշխարհը» եւ «Հայրեր ու որդիներ» վէպերը արժա–նացած են գրողներու եւ քննադատներու բարձր գնահատականին:

×

«ՀԱՑՔԻՄՄԵՔԵՆԱՑ» ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արտադրութեան արդիականացման, նոր թէքնիքի ներդրման 10–րդ հնգամեայ–կին «Հայքիմմեքենայ» արտադրական միաւորման չհաները աճած են եւ կազմած մօտ 230 հազար ռուբլի, որ զգալի կեր–պով աւելի է նախորդ հնգամեակի բաղ–դատմամբ: Այդ դումարի մեծ մասը յատկացուած է աշխատաւորներու ընկե–րային կարիքներուն: Հոն կը կառուցուի նոր մանկապարտէզ մը 150 երախայի համար: Ձեռնարկութեան մէջ աշխատա–ւորներու համար ստեղծուած են զանա–զան յարմարութիւններ՝ ճաշարան, ուր հաւաքաբար կը ճաշեն բանուորները, խանութ, եւայլն: Անցեալ տարի Հայաս–տան եւ Մոր. Միութեան առողջարան–ներու, հանգստեան տուներու, բուժա–բաններու մէջ բուժուած ու իրենց հան–գիստը անցուցած են 350 աշխատաւոր–ներ՝ անվճար կամ մասնաւոր գիներով: Հանքաւան եւ Սեւան գտնուող պիոներա–կան ճամբարներու մէջ իրենց արձակուր–դը անցուցած են բանուորներու շուրջ 200 երախաներ: Նոյն հնգամեակին մօտ 200 աշխատաւորներ բնակարան ստացած են:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

տանական կայսրութեան անդամահատու–մը, քանի Լոնտոն, առաւելաբար տնտե–սական մահոգութիւններէ մղուած, 1968–էն սկսեալ աստիճանաբար պարպեց իր կայանները Սուէզէն Արեւելք: Այս բացը գոցելու ձգտեցաւ Ուաշինկթըն, յատկապէս Սուէզի ջրանցքին փակու–մէն ետք: Ութ տարիներ չարունակաբար քարիւղատար գեր – նաւերը Քափի ճամ–բան օգտագործեցին: Այս ձեւով երեւան եկաւ Հնդկական ովկիանոսին ռազմա–պիտական արժէքը: Այս գեր – նաւերէն շատ շատերը այսօր եւս չեն կրնար օգ–տագործել Սուէզի ջրանցքը, որ նեղ է նման մեծ տարողութիւններ ունեցող նա–ւերուն համար:

Անդին՝ ՕՓԵՓ–ի կազմութիւնը, վա–ճելիքի գինին արտակարգ յաւելումը, առաւել չափով ընդգծեցին ովկիանոսին ռազմավիտական արժէքը Արեւմուտքին համար: Կը բաւէ արձանագրել, թէ տարուան բոլոր օրերուն հազար փո–խադրանաւեր կ'ակօսեն ովկիանոսին ջուրերը. հարիւրներով կ'օգտագործեն Օմիւզի նեղուցը՝ Սեւ Ոսկիին անցքը՝ արեւմտեան աշխարհի անտեսութեան այսպէս նկատուած թոքը: Թիւերը պեր–ճախօս են. – Ճափոնի վառելանիւթին 90, Եւրոպայի վառելանիւթին 60, Միացեալ – Նահանգներուն վառելանիւթին 20 տո–կոսը այս նեղուցէն կ'անցնի:

Այլ ազդակներ ալ յատկանշեցին կա–րեւորութիւնը Հնդկական ովկիանոսին: Հարաւ. Եմէնէն Մոզամպիք, Եթովպիա–յէն Սէյշէլ բազմաթիւ երկիրներ« յա–ռաջդիմական» վարչակարգեր հաստատե–ցին՝ վերապահ, յաճախ թշնամական դիրք բռնելով Արեւմուտքին նկատմամբ: Միջերկրային նաւատորմը յաջողեցաւ մը–նայուն ներկայութիւն մը ապահովել «տաք ջուրերուն» մէջ: Իրանի խլամա–կան յեղափոխութենէն, Կարմիր Բանակի Աֆղանիստան խուժումէն եւ Իրաք – Պարսկաստան պատերազմէն ետք վերս – լիեալ ովկիանոսը քաղաքական բացատ–րութեամբ դարձաւ ծովային տաք չըր – ջատոմ մը: Այն ալ առաջնակարգ:

Իրաց այս վիճակին մէջ հասկնալի կը դառնայ Միացեալ – Նահանգներուն չա–հագրգռութիւնը: Մանաւանդ, երբ նկա–տի առնենք, թէ Միացեալ – Նահանգնե–րուն անհրաժեշտ, կենսական նկատուող 72 տոմ նիւթերէն 69–ը ծովի ճամբով կ'ապահովուի: Այս է պատճառը, որ ներկայիս ամերիկեան արմատան՝ Հնդկական ովկիանոսին մէջ, մնայուն կեր – պով կը բաղկանայ 25 ռազմանաւերէ, որոնց երկուքը՝ օդանաւակիրներ:

Իրանի յեղափոխութիւնը անկիւնադարձ կազմեց Ուաշինկթընի ռազմավարական քաղաքականութեան մէջ: Մինչեւ այդ առեալ դօրին Ուաշինկթընի քաղաքա–նութիւնը հիմնուած էր մէկ սկզբունքի վրայ– հաւատարիմ եւ վստահելի դաշ–նակիցներուն յանձնել ջրջանին պաշտ – պանութիւնը, տեսակ մը ոստիկանի պարտականութիւնը: Փոխարէնը անոնց տրամադրելով նիւթական – մասնագի – տական լայն օժանդակութիւն: Շահին անկումով կը յեզաշրջուի այդ դոյավի – ճակը:

Միացեալ – Նահանգներու նախկին նա–խագահը՝ Քարթըր 1980 Յունուարին կը ճշդէր հիմնական քաղաքականութիւնը յայտարարելով, թէ որեւէ փորձ տիրա–նալու համար Ծոցին, մեր ազգային շահե–րուն դէմ ուղղուած քայլ պիտի նկատ – ուի: Ի հարկին ուժով դէմ պիտի դը – նենք:

Սորհրդային սպառնալիքը թէական չէ: Աֆղանիստան կեդրոնացած Միկ–երը տասը վայրկեանէն Օմիւզ կրնան հաս – նիլ: Կարմիր բանակը տասներկու ժամէն զօրաբաժին մը կրնայ հաստատել չրջա – գօտիին մէջ:

Ամերիկեան 5–րդ նաւատորմը կը նը–կատուի պաշտպանութեան եւ հակադար–ձութեան զլխաւոր ուժը: 1977–էն ցայ – սօր ուռճացող եւ ժամանակէ մը ի վեր ձեւաւորող միտքն այն է, թէ «արագ չարժող» ուժ մը պէտք է ի վիճակի ըլ – լայ միջամտելու 72 ժամուան մէկոյթ մը մէկ, Ատլանտեան Ուխտի չրջափիճէն դուրս: Ծոցին մէջ մասնաւորաբար, Ուաշինկթըն տասը միլիառ տոլար կը յատկացնէ, որպէսզի մինչեւ 1985 տա–ւել ռազմավարութիւնը կիրարկելի դառ–նայ:

Միջամտելու համար սակայն, անհրա – ժեշտ են կայաններ: Սիւպիք Ծովածո – ցը, Փիլիպպեան կղզիներուն մէջ, չար – թուան մը հեռաւորութիւն կը ներկայա–ցընէ նաւատորմին համար: Այս մտահո–գութեամբ է, որ Ուաշինկթըն իր աչքե–րը կը յառէ Տիէկօ – Կարսիա կղզեակին վրայ: Անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առ–նուելէ ետք, հոն մնայուն կերպով 12·000 Մարինզներ կրնան կայք հաստա–տել:

Միեւնոյն ատեն, Ուաշինկթըն կ'ըմ – բռնէ, թէ կղզեակը «կայուն օդանաւա–կիր» մը ըլլալով հանդերձ, դեռ հեռու է Օմիւզի նեղուցէն՝ 4·000 քիլոմեթր, մօտաւորապէս: Որով անհրաժեշտ են առաւել մերձ վայրեր: Օմանի Սուլթանը համաձայնեցաւ, որով 1980 Յունիսին կնքուած պայմանագիրով մը Միացեալ – Նահանգներու օդուժը ներկայիս կրնայ օգտագործել երեք օդակայաններ, իսկ նաւատորմը՝ նոյնքան նաւահանգիստներ: Փոխադարձ կարգադրութեամբ Օման միայն այս տարի ձեռք կը ձգէ 50 միլիոն արժոդութեամբ զինական օժանդակու – թիւն:

Այլ դաշնակից մը՝ Քենիա: Ցատուկ համաձայնագիրով մը Քենիա կ'արտօնէ ամերիկեան ուժերուն օգտագործել Մոմ–պասայի նաւահանգիստն ու Նայրոպիի եւ Նանիւքիի օդակայանները: Ուաշինկ – թըն այժմ կը ձգտի ստեղծել մը աւելի մօտենալ Ծոցին՝ օգտագործելով, եթէ Քոնկրէսը վաւերացնէ ծրագիրը, Սորհ. Միութեան հաստատած երբեմնի կայա – նը՝ Պերպերա, Սոմալիի մէջ (Այս վեր – ջինը խորհրդային ուժերուն մեկնումը պահանջեց 1977–ին): Պերպերայի դէմ յանդիման, Կարմիր Ծովին հանդիպակաց եզրին, խորհրդային ուժեր հաստատ – ուած են Ատէնի մէջ, 1968–էն ի վեր:

Երկու գեր – ուժերու մրցակցութեան ճամբուն մէջ, ինչ կը մտածէն Հնդկա–կան ովկիանոսը եզերող Պետութիւննե – րը: «Հնդկաց ովկիանոսը՝ խաղաղու – թեան գօտի»: Այս նշանախօսքը, որ նաեւ քաղաքականութեան մը ձգտումն է, մէջ–տեղ կը դրուի ոչ – ուղեկից Պետութիւն–ներու Գահիրէի Համաժողովին, 1964 Հոկտ.: Ազգաժողովը 1971 Դեկտեմբերին այս ուղղութեամբ բանաձեւ մը հրապա–րակ կը դնէ: Սակայն 49 երկիրներ, ա–մէնոյ չարքին ամէնէն զօրաւորները, կը նախընտրեն ձեռնպահ մնալ եւ չքուէար–կել տրուած որոշումին: Ուաշինկթընի և Մոսկուայի համար ձեռնհաս է երկխօ – սութիւնը, երկուստեք համաձայնութիւ – նը: Խօսակցութիւնները ծայր կուտան 1977 Յունիսին, սակայն քանի մը ամիս–ներ ետք կը ձախողին:

Գահիրէն ցայսօր խաղաղութեան գօտի նկատելու միտքը կը տարածուի: Համա–ձայն Մատակասկարի նախագահին, ար – դէն 20 երկիրներ համաձայն են արտա – յայտուած միտքին հետ, ասոնց չարքին նաեւ Ֆրանսա եւ Սորհ. Միութիւն: Այս վերջինը Միացեալ – Նահանգներէն աւե–լի մերձ գտնուելով չրջագօտիին, դիւրաւ կրնայ պաշտպանել նման ծրագիրը մը՝ առանց խնդրոյ առարկայ դարձնելու դէմ–պի «տաք ջուրեր» իշխելու իր աւանդա – կան քաղաքականութիւնը:

Այսպէս կամ այնպէս, քաղաքական դէ–տերուն իսկ հաստատումով, այս ծրա – դիրը կամ ձգտումը ցնորք կը նկատուի: Սորհրդային յառաջխաղացումին դէմ՝ Ռեակընի Ամերիկան կ'ամրապնդէ իր դիր–քը Հնդկական ովկիանոսին մէջ:

Շրջագօտին ռազմավիտական արժէք ներկայացնող վայր դարձած է:

Թ. Ա. Թ.

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ԾՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԵՏ

Կիները՝ լուրը պատուհաններէն տանիք կը նետէին: Գիշերով Արթին, զալիր եւ սարկաւագ բանիմաց տարեցները Սանտ – քարի հրապարակը հաւաքէ. – «Կուգայ, կուգայ, Գոմի առջեւէն պիտի անցնի, Խուրխոթ վրայ կ'երթայ»: Գիւղը խա – ղով խաչվառով, Սպիտակ Զիաւորը դի – մաւորել պիտի ելլէ:

– Արթինցիը, Տէրպապ, մի վախնար, ես եմ, Նահատ Արթինը:

– Ի՞նչ կայ, օրհնած, – տանիքէն ձայն տուաւ քահանան՝ կէս քունի մէջ սրունք–ը քերելով:

– Կուգայ, Տէրպապ. լուսադէմին գե–ղին առջեւ կը հասնի: Խաչ խաչվառ, չուրջառ, աւետարան...

Նահատ Արթին յուզումէն դժուարու – թեամբ կը լրացնէր իր ըսելիքները: Նա – հատ Արթինի դէմքին յուզումը իջած էր գեղին մէջ: Աքաղաղներուն հետ հաւերն ալ կանչել սկսած էին: Փողոցի չուները առաւերուա կերպարանքներով կիսապա – տերէն, տանիքներէն վար կը ցատքէին, կարծես այդ գիշեր լուսնկան տանիքնե – րու վրայ պիտի իջնար: Փողոցներուն մէջ հին հեթանոսական կաղանդի գիշերի հանդիսաւորութիւն մը կար:

Այն տունին խուլ կրակատան մէջ քնա – ցող հայրն ու մայրը զարմանքով նկատե–ցին, որ իրենց տասնեւհինգ տարեկան, խոշոր գլուխով համր ու խուլ երախան գիշերով արթնցեր՝ ձայներ մը կը հա – նէր: Անտարակոյս, հրաշքի պէս բան մըն էր ծնողքին համար: Ի՞նչ տուրքերու ը–սես տարին, եօթը եկեղեցիի բանալի լեզ–ուին վրայ դրին, երախան լեզու չեղաւ, ոտքերը բարակցան, գլուխը խոշորցաւ ու տասնեւհինգ տարի նստած մնաց ու մի–այն ճրագի լոյսին նայեցաւ: Երախան անծանօթ բան մը կը խօսէր. ծնողքն ար–թընցան, կարծես իրենց մօտ կապուած կենդանիին մէկը յայտնութիւնով մը լե–զու ելած ըլլար: Մութին մէջ ճրագ ը–րին, երախան պիւշ – պիւշ իրենց երեսը կը նայէր, կարծես բան մը կ'ուզէր ըսել, բան մը պիտի պահանջէր: Ու գիշերով դուրս թափուած ժողովուրդի ձայնը լը–սեցին.

– Ո՞ւր է հասեր կըղզօ:

– Հողդարը վաղուց չրջուեր է:

Անոնք ոչինչ հասկցան դուրսի աղմու – կէն, որ այնքա՜ն խորհրդաւոր էր ու անակնկալ, որքան երախայի դէմքին չարժումը ու տասնեւհինգ տարի յետոյ հասած ձայնը: Ցետոյ մութ երդիքէն ներս ինկող երգերու ձայն ու ծնծղայ:

– Հողդարը վաղուց անցած է, ուր է ուր չէ՝ կը հասնի:

Տէրտէրը Անգեղայ տան չուրջառն է հաներ:

Տան աղամարդը, վրան միայն ապայ մը ձգած, գիշերուան քէչէն գլխին, տան դրան եռեւի ծանր կոճղը մէկ կողմ ա–ռաւ եւ դուրը բացաւ: Գիւղացիները յանկարծ գտնուեցան դուրս ելած թզուկնե – րու գունագեղ կախարդանքով մը փողոց–ները լեցուած էին: Ծնծղայի ու երգի ձայներ:

Անտարակոյս, Չերմէ բանուղի եւ կամ հաշիշ ծխողի երազանք չէր: Դրացի Ու–նանը տանիքէն ձայն կուտար: Այո՛, ա–յո՛, ծնծղան զարնողը Նահատ Արթինն էր: Ժողովուրդի բազմութիւն մը երգե – րով ու վայրի բացագանչութիւններով կը հետեւէր: Կիները իրենց ձեռքերնուն բռնած էին ակիւշ, խաչերկաթ, թակ. տաղամարդիկ՝ բահեր ու հին, ժանգ կա–պած զէնքեր: Տժգոյն, հողի գոյն ժո–ղովուրդն էր որ տարիներով ցանուած ցորենի սերմերու պէս պայթած էր յան–կարծ: Անոնց երգը, ուրախ ու վայրի բացագանչութիւնները այդ սերմերու ա–ղաղակն էին: Շատեր, ուսերուն պարապ ճվալներ չալկած՝ եկեղեցիի ճամբէն գե–ղէն դուրս կ'ելլէին:

– Ի՞նչ է եղեր, ո՞ւր կ'երթան, Ունան, – հարցուց Մուրատ չուարած, կարծես իր աչքը յանկարծ երազի մէջ բացած ըլ–լար:

Իր դրացի Ունանն ալ, ճվալ չալկած, կ'աճապարէր ժողովուրդին եռեւէն հաս–նիլ:

– Հայտէ, Մուրատ, ի՞նչ կեցեր ես, ճվալներ առ, դուրս եկուր: Ժողովուրդը Նահատ Արթինի առաջնորդութեամբ Խուրշիտի ցորենի ամբարին վրայ կը յարձակի:

(Շար. 278)

Պ. Ստեփան Արթինեան, Արթինեան ընտանիքները (Միացեալ – Նահանգներ), Թաղէոսեան ընտանիք (Արժանթին), Պօղոսեան ընտանիք (Հայաստան) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զարմուհիին՝

ՕՐ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

(Ռոստոպոգի)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 9–ին, Փալմա:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, Մարտ 17, ժամը 10·30–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէր – Սէն – Ժէրվէի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Այտա եւ Պ. Սարգիս Թորոսեան – 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի, իրենց խնամիին՝ Տիկին Նեւրիկ Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ:

DANS LE CADRE DES FESTIVITES
DU 60e ANNIVERSAIRE
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
DE LYON
présente

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

L'ETOILE DE L'ESPOIR
(Film parlant français)
DIMANCHE, 29 MARS, à 15h.30
Cinéma — Salle la Cigale
60, Avenue de Saxe, 69006 - LYON
Billets en vente:
Aux bureaux de l'Eglise Arménienne de Lyon et auprès des membres de la Croix Rouge Arménienne.
Rés. par téléphone: 824. 65. 24

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

24 – 25 Նոյեմբեր 1980

Սիւնեաց Ներկայացուցիչ – Ներու Երեւանի Ժողովին Ֆրանսահայ մասնակիցներու՝ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԹԻՒՆ եւ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ:

Ուրբաթ, Մարտ 20, ժամը 20·30–ին
Centre Culturel Alex Manoogian
(118, rue de Courcelles — Paris 17)
Մուտքը ազատ է:

GRAND GALA SPECTACLE

Organisé par
L'ASSOCIATION DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
A u profit des Oeuvres Sociales
Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur JEAN FONTENEAU (Député - Maire de Clamart)
VENDREDI, 10 AVRIL, à 20h.30 précises.
Centre Culturel Jean Arp - 22, Rue Paul Vaillant - Couturier, 92140 Clamart.
PROGRAMME:
Pour la Première Fois à Clamart
L'ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN
NAVASSART

Billets à vendre:
KEHYAYAN — 124, Av. Henri Barbusse, CLAMART — Tél.: 645. 13. 36
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél.: 523. 24. 97
BAKERDJIAN — 35, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél.: 770. 07. 25

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԻՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վիէն. – Սողոմոն Թիլպիեան, դիպլոմաւոր Մանուէլ Մարուքեանի գործու – նէութեան 60–ամեայ յոբելեանին առթիւ 50 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաջ»ի բարգաւաճման, նաեւ 50 Ֆ. Միւզի Մահսէրճեանի եւ յաւակապէս՝ Ամա Ենիգոմչեանի կատարողական յայտարարութիւններուն առթիւ, զուիցերական դատարանին առջեւ:

UGAB - JEUNES OUVERTURES
Notre Ciné-Club présente:
«Les Chevaux de Feu»
de Paradjanov
Le Jeudi, 19 Mars, à 20h.45
Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Participation aux frais: 20 F.

GRAND BAL

DE LA CROIX BLEUE DE CHAVILLE
avec l'Orchestre GAIDZAG
Samedi, 21 Mars à partir de 20 h. Salle des Fêtes de Chaville, rue Stalingrad
BUFFET ATTRACTION

ՇԱԻԻԼԻ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
մասնակցութեամբ ԿԱՑՍԱԿ նուագախումբին
Շաբաթ, Մարտ 21, ժամը 20–էն սկսեալ
ձաշ — Գեղարուեստական Բաժին

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Տէր եւ Տիկին Վիգէն Փափազեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց աղջկան՝

ԹԱԼԻՆԻ

ծնունդը, Փարիզ, 1981 Փետրուար 20
Այս ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վահէն Փափազեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ին, եւ մէկ տարեկան բաժանորդագրութիւն՝ Պ. Վազգէն Հոզանեանի (Լոս – Անճելըս):

ՄԻՋԻՆԿ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին. Մարտ 20–ին, իրիկունը:

AUTO-ECOLE
MIHRAN

FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT

266, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS

TEL. 628.49.57
Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կազմակերպած է բոլոր Հայերը հետաքրքրող չատ կարեւոր դասախօսութիւն մը, 21 Մարտ, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին, ԺԱՖ–ի սրահին մէջ, 65 Ալլէ Լէոն կամպէթթա, Մարսէյլ:

Նիւթ ունենալով՝
ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՑ ԳԱՂՈՒԹԻՒՆ ԴԵՐԸ՝ 1450–ԷՆ ՅԱՑՍՕՐ

Օրուան դասախօսն է՝ Մայր եկեղեցւոյ Հոգ. Հովիւ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԼԻՋԵԱՆ
Մուտքը ազատ է:

OPTIMA Tours

L'Agence OPTIMA TOURS est heureuse de vous annoncer la création de son département
« ARTISTIC SUPPORTER TRAVEL SERVICE »
placé sous le patronnage de LILY LASKINE
Direction: Aline ARTINIAN

Voyage Musical en Arménie

du 10 au 22 Avril 1981

Ce voyage aura pour thème la découverte de la vie artistique du pays et se terminera par un événement EXCEPTIONNEL.
La création mondiale du concerto pour piano et orchestre de Stephan ELMAS composé en 1881.
(Le compositeur fut l'un des derniers élèves de Franz LISZT).
Il sera interprété par le pianiste brésilien EDSON ELIAS.
L'orchestre de la Radio Télévisoin d'EREVAN sera placé sous la direction d'Alexandre SIRANOSSIAN.

TOURISME..., MUSIQUE..., Rencontres avec les Compositeurs, etc.
Notre prochure détaillée vous sera adressée sur demande.

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :
OPTIMA Tours
67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex : 211 324 F.
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

ARMÉNIE 81

Vu les difficultés d'organisation des voyages en Arménie, trois spécialistes Levon BAGHDASSARIAN, Varoujan SARKISSIAN et Jacques CHELELEKIAN mettent en commun leurs connaissances et leurs expériences dans le souci d'offrir un meilleur service à leur clientèle tout en garantissant chaque départ avec des accompagnateurs qualifiés.

DEPARTS DE PARIS, MARSEILLE ET LYON

DEPARTS	RETOURS	PRIX(*)
12 Avril	27 Avril	3980.-
15 Avril	30 Avril	3880.-
09 Mai	22 Mai	4280.-
27 Juin	10 Juillet	4280.-
18 Juillet	31 Juillet	4280.-
03 Août	14 Août	3500.-
15 Août	28 Août	4280.-
05 Septembre	18 Septembre	4280.-
21 Septembre	05 Octobre	4280.-
03 Octobre	16 Octobre	3480.-
21 Novembre	04 Décembre	3480.-
26 Décembre	08 Janvier	3580.-

(*) Préacheminement Lyon + 200 F.; Marseille + 300 F.
Prix étudiés en Décembre 1980, *et comprennent: Avion, Hôtels* 1ère *catégorie, Pension complète, Visites et Excursions.*
Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Licence Org.: A 1037

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, Պէլ – Ֆոնթէնի իր կայանին համար պէտք ունի մօնիթէօր եւ մօնիթրիսներու: Դիմել Կապոյտ Խաչին – 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները – Այրի Տիկին Էլիզ Քէշիշեան 100 Ֆ. զպրոցին, իր ամուսնոյն մահուան Դ. տարելիցին առթիւ: Տէր եւ Տիկին Ղազարեան (Տէսին) իրենց հօր մահուան Գ. տարելիցին առթիւ 50 Ֆ.: Նոյնպէս, Տէր եւ Տիկին Գիզիրեանէ 50 Ֆ.:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
17
MARDI
17 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանգով՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.865

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.865

ԱՀԱԲԵԿԶՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

«Paris-Match», ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ, «ՀԱՅԿ. ՖՐԱՆՍԱՆ» ԵՒ «ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ»...

Շաբաթ – կիրակի (Մարտ 14/15) թիւով արձագանգ հանդիսացած էինք Մաչ չաթթաթերթի յօդուածին, ուր երկու ամբողջ էջերու վրայ, Ժորժ Մ'ընան կ'անդրադառնայ Փարիզ կատարուած սպանութեանց, Թրքական Ջարդերէն 66 տարի յետոյ, յանկելու համար քաղաքական «իրատես» եզրակացութեան մը: Յօդուածին սկիզբը Մ'ընան կը գրէ թէ «իր Պրոթոններէն, Ֆորսիքացիներէն եւ Օքսիթաններէն եառք, Ֆրանսա յայտնուելիւն կ'ունենայ իր Հայերուն» ճըշդելու համար թէ ասոնք մոռցուած էին, նախ որովհետեւ իրենք ալ, երկար տարեն, իրենք զիրենք մոռցած էին: Լսել կ'ուզէ թէ այնքան լաւ «Ֆրանսականացած» էին, որ ձուլուած էին Ֆրանսական հըշապա – տին մէջ եւ լաւագոյն յաջողութիւններէն էին, ինչ կը կոչուի «Ֆրանսական հը – րաշքին»: Այս նախաբանէն եառք, կը յիշէ Մարտ 4–ի եւ անոր նախորդող ահաբեկումները, ծանրանալու համար 1915–ի Ջարդերուն, զորս կը ներկայացնէ լաւագոյն ձեւով, առանց բառերը ծամծմելու: Հասնելէ առաջ Թալէաթի նշանաւոր հեռագրին, ուր կը հրահանգէր Հայերը Ջարդել, առանց խնայելու կիներուն, տարեցներուն թէ երախաներուն, կը գրէ.– «Հայկ. հա՞րցը: Ան ալ մոռցած էինք: Մոռցած, ամէնէն ողբերգականը, ամէնէն անգութը, ամէնէն ահաւորը այն բոլոր գլուխներուն, որոնք կը կազմեն հին եւ անսպառ «Արեւելքի հարցը». ցեղասպանութիւն, հարկ եղաւ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը եւ հրէական ողջակիզումը, որպէսզի բառը հնարուի: Հրեաներու ցեղասպանութիւնը, տեսա – կին մէջ, առաջինը չէր եղած սակայն: Առաջինը 1915–ին էր...:

Եւ հոս երկարօրէն կը ծանրանայ Ջարդերուն բոլոր մանրամասնութիւններուն վրայ, կը յիշէ անորակելի վայրագու – թիւնները, կուտայ թիւը՝ «անընդհատ ջարդերէ ետք Հայերէն, որոնք երկու միլիոնէն աւելի էին պատերազմէն առաջ 64.000 կայ 1927–ի մարդահամարին»: Նիւրմպերկ չկայ, ոչ ալ Հատուցում, նիւթական թէ բարոյական «այս խաչ – ուած ժողովուրդին համար»: Ընդհակառակն յուշարձան ալ կը բարձրացուի Թալէաթի: Մ'ընան չի մոռնան նաեւ չի – յաւակնելու Մարսէյլի յուշարձանը, 30րդ յօդուածը, լռութիւնը եւ հարց կուտայ.– «ինչո՞ւ այս լռութիւնը: Շատ պարզ եւ ազգերու չափ հին պատանեաւի մը համար եւ որու անունն է Պետութեան պատնա – Արեւմուտքի բերդ եւ յառաջացած կա – յան, ՕԹԱՆ–ի պարկեշտ եւ վճռակամ անդամ, բայց ապէտ եւ պառակտուած երկիր ներքին պայքարներով, Թուրքիա պէտք է ամէն գնով խնայուի...»:

Այս պատճառով, Թուրքիա նաեւ «ընտրեալ թերախ» մըն է համայնավարութեան համար եւ ուրեմն, կը չարունակէ, ՄԱԶի աշխատակիցը.– «երբ կը ծագին առաջին մահափորձերը շատեր կը տես – նեն միայն հակարեւմտեան ահաբեկչութեան մէկ նոր տարբերակը, բանի մը անհատներու գործը, թերեւս Հայ, բայց թերեւս՝ ոչ եւ ամէն պարագայի մէջ օտար՝ ծագումով հայ գաղթածներու շըրջանակներուն...»:

Նուազով, սակայն, կ'ըսէ Մ'ընան այս տեսակէտը պիտի չմնար, փաստ՝ Գիլլենճեանը, որ «միջազգային ահաբեկիչ» մը չէ «եւ այսպէս է, որ 60 տարուան երե – ւութական մոռացումէ մը յետոյ, Ֆրանսան որ կը կարծէր ապաստան տալ հայկական Ֆրանսայի մը, կը յայտնաբերէ Ֆրանսական Հայաստան մը, «հայկ. հարց մը» գլխուն վրայ և ինֆզիճիճին հարց կուտայ թէ ի՞նչպէս եղաւ...»:

Ու խօսեցնել կուտայ «երրորդ սերունդը», Արշակ անուն երիտասարդ մը, որ կը բացատրէ «նախ կայ վերապրումի սերունդը, մեծ – հայրիկ ու մեծ – մայրիկ, յետոյ անոնց տղան, որ գործատուները պիտի թողու արեւուն տակ տեղ մը շինելու համար իրեն: Էնթեկրասիոնի սերունդն է»: Ու Արշակ կը հասնի ի'ր սերունդին, որ վերանորոգման սերունդն է, ըմբոստութեան, ինչո՞ւ զարմանալ: «Ասոնք, Արշակ եւ իր տարեկիցները, ամէն բան ունին և բնական կը գոնեն բայց կը պակսի, ինչ որ կը պակսի իրենց շուրջը եւ առանց որուն երիտասարդութիւնը չի կրնար գոյութիւն ունենալ՝ հաւատք մը եւ պայքար մը: Զայն պիտի գտնեն «հայկականութեան մէջ»:

Ու Մ'ընան կը բացատրէ այս տղոց մըտայնութիւնը՝ ի՞նչ բանի կը ծառայեն այս հաւաքոյթները, անդամավճարները, երաժշտութիւնը. իսկ եթէ միայն երթալով հեռացող փոլքլորի մը կարօտը պահպանելու համար եղած ըլլայ եւ ինչո՞ւ ապաւինիլ Պետութիւններու, քանի որ անոնք ոչինչ ըրին Հայաստանի մարտիրոսութեան համար: Ջաւակները այլեւս հայրերուն չէ որ մտիկ կ'ընեն այլ՝ մեծ – հայրերուն: Մ'ընան կ'անցնի ապա Լիբանան, նշելու համար Պաղեստինցիներու դերը: Պաղեստինցի եւ Հայ նոյն ճակատագիրը չէ՞ զոր կը կրեն, նոյն անարդարութիւնը եւ նոյն մարդոց պատճառով – որովհետեւ Իսրայէլի ինչպէս Թուրքիոյ ետին, նոյն թշնամին է, որ կը պահուըտի, յաւիտենական «աչխարհակալութիւնը»: Ու կը չարունակէ Մ'ընան, Լիբանանի պատերազմը պիտի արագացնէ ամէն բան, հայ գաղթականները, որոնց չատերը գործիչներ են, Ֆրանսա կը հասնին եւ երկու ահաբեկչական կազմակերպութիւններ ոտք պիտի գնեն Ֆրանսա «Հայկ. Գաղտնի Բանակը» բացայայտ կերպով մարքսիստ հակումով եւ «ցեղասպանութեան մարտիկները», որ ամէն բանէ առաջ ազգայնական կը հառչակեն իրենք զիրենք: Բայց երկուքն ալ նոյն նպատակի հետապնդումը կը յայտարարեն՝ ըստիպել Թուրքիան որ ընդունի իր ոճիր – ները Հայերուն նկատմամբ եւ զարմանէ: Ի՞նչպէս, հողերը վերադարձնելով, որ – պէսզի վերջապէս ծնի հայկ. հայրենի – քը:

Հոսկէ սկսեալ, Մաչի աչխատակիցը «լեզու կը փոխէ» եւ կը ձեռնարկէ քա – ղաքական վերլուծումի մը, որ իր ան – հերքելի «իրատեսութեամբ» համա – պատասխանած է արեւմուտքցի լրագրողի մը մտեցումին: Ահա թէ ինչ կ'ըսէ.–

«Բացայայտ անիրատեսութիւն: Ի՞նչ – պէս Թուրքիան կրնայ ընդունիլ, նոյնիսկ մեծ ճնշումներու տակ, իր հողին մէկ մասէն անդամահատուիլ: Եւ Ռուսերը, ի՞նչպէս կրնան թողուլ որ խորհրդային Հայաստանը միանայ թրքահայաստանին: Որովհետեւ խորհ. Հայաստան մը կայ, որու բիչ կ'ակնկարկեն «հայկականութեան» մեր գործիչները: Եւ սակայն, հեռու է դրախտ մը ըլլալէ եւ Սփիւռքի Հայերը լաւ գիտեն...» *ու Մ'ընան կը թուէ ցոյցեր, յուսախաբ ներզաղթող – ներ եւ սակայն Արշակ կ'ըսէ իրեն «եթէ կրնանք առարկել անոր անկախութեան չափին մասին, մէկ բան ապահով է, այն որ Հայերը երբեք չեն ջարդուած հոն» (Զեն ջարդուած բայց պէտք չէ մոռնալ Սիպիրը, ուրկէ քանի մը հոգի միայն վերադարձաւ...): Եւ լրագրողը կ'աւելցընէ «համայնավար բարոգչութիւնը լաւ եղած է: Եւ ի՛նչ փոյթ որ հայկ. ահաբեկչութիւնը, իրականին մէջ պաղեստինեան ահաբեկչութեան – եւ յատկապէս*

60–ԱՄԵԱԿ
ԹՈՒՐՔ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ

ԲՐԵԺՆԵԻ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ ԹՈՒՐՔԵՐԸ...

—o—

Կիրակի օր, Լէոնիդ Բրեժնեւ չնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է զօր. Ֆէնան Էվրէնի, Թուրքեւխորհրդային դաշնադրի վաթսունամեակին առթիւ: Այս առթիւ խորհրդային Թիւ մէկը կը կրկնէ Մորհ. Միութեան փափաքը զարկ տալու իր գործակցութեան Թուրքիոյ հետ «ԸՍՏ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԵԱՆ, ՅԱՐ – ԳԱՆԴԻ, ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՐԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆԵՐԲԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՈՉ – ՄԻԱՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐՈՒՆ»...:

Բրեժնեւ անձնապէս ղրկած է իր շը – նորհաւորութիւնները, զինուորական իշխանութեան պետին ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ «բարեկամ ժողովուրդին»:

ամէնր ծայրայեղ թեւին՝ Ժորժ Հապաշի – մասնաճիւղն ըլլայ...»:

Ու Մ'ընան կը վերջացնէ սապէս.– «երէկ ամէն տեղ, Հայերը կը կրկնէին «ահ, եթէ Թուրքերը վիլլի Պրանտ մը ունենային, պատասխանատու մը, որ ճանչնայ անցեալի ոճիրները ինչպէս ըրաւ գերման նախարարապետը երբայլ ծնրադրելով Աուշվիցի – բայց Թուրբ Վիլլի Պրանտը, ենթադրելով որ գոյութիւն ունեցած ըլլար – այդ մարդը, հայ ահաբեկիչները սպաննեցին: Եւ Հայերը, որ այդպէս կ'ըսէին, ծերերը, այլեւս բան չեն ըսեր: Գալով երիտասարդներուն, ի՞նչ ըսել անոնց, հիմա, զոր կրնան լըսել: Մարդոց մեծագոյն դժբախտութիւնը պատերազմ ընելը չէ, այլ՝ սխալ պատերազմ ընել: Բայց ատիկա վերջը կը գիտացուի»:

×

Այս յօդուածը լայն արձագանգ գտած է Փարիզի մեր գաղութին մէջ, որ նոյնիսկ «լաւագոյնն» կը գտնէ ցարդ լոյս տեսած բոլոր դրութիւններուն չարքին, ինչ որ կարգ մը խորհրդածութիւններ կը թելադրէ մեզի: Քաղաքական «իրատեսութեան» վերլուծումներն են, որ մեր մուխը մարած են հինէն ի վեր եւ նման վերլուծումներ կրնան տրամաբանական ըլլալ բայց ուրիշ բան չեն նշանակեր քան հայկ. հարցին թաղումը:

Ի դէպ, յիշենք նաեւ թէ Թուրքերը չատ դժգոհ են այս յօդուածէն ինչպէս նաեւ «Վէ – Էս – Տէ»էն եւ Մոնտէն:

×

Ամբողջացնելու համար մեր ներկայ լրատուութիւնը հայկ. ահաբեկչութեան արձագանգներուն մասին, յիշենք նաեւ թէ նոր լոյս տեսաւ Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը ահաբեկչութեան նուիրուած հատորի մը՝ «Սարսափի ցանցը» որու հեղինակն է՝ Ռէյեա Սթերլինկ: Թուրքիոյ նուիրուած բաժնին մէջ (էջ 223/241) քանի մը հատուած ալ նուիրուած է հայ ահաբեկիչներուն եւ ի մասնաւոր «Հայ Գաղտնի Բանակին», որու անդամները, ըստ Սթերլինկի, բոլորն ալ կը մարզուին Հապաշի կողմէ Լիբանան եւ հարաւ – Եմէն:

Ամերիկուհի լրագրողը, որ 30 տարի է Հռոմ կ'ապրի կ'ուսումնասիրէ ահաբեկչական բոլոր գործունէութիւնները՝ Իտալիա, Գերմանիա, Սպանիա եւլն., կուտայ չահեկան մանրամասնութիւններ, երբեմն չչմեղուցիչ յայտնութիւններ, եզրակացնելու համար թէ այս ամբողջն ո՞վ է միակ չահ քաղողը՝ Մորհ. Միութիւնը, թաքուն պաչտպանը «սարսափի այդ ցանցին»:

Ա.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

—o—

«ՊՐԱՒԴԱ» ԳՈՎՔԸ ԿԸ ՀԻՒՍԷ ԺԻՍՔԱՐԻ...

Ժ. Մառշէ եւ յետոյ Ռընէ Անարիէօ կ'ըսեն թէ «որեւէ օտար երկիր իրաւունք չունի միջամտելու Ֆրանսական քաղաքականութեան» ի լուր խորհրդային կուսակցական պաշտօնատարներին յօդուածին: Արդարեւ Պրաւդա երկար յօդուածով մը պովքը կը հիւսէ Ֆրանսայի նախագահին որ «անձնական հեղինակութիւն» մը ձեռք ձգած է իրրեւ քաղաքական մարդ, կը չատագովէ անոր խոհեմութիւնը եւ դրական կը գտնէ անոր եօթնամեայ պաշտօնավարութիւնը:

Ասիկա, անչուշտ, զանազան ցայտուն խորագիրներու առիթ տուաւ Ֆրանսական թերթերուն, ինչպէս՝ Ֆոքիտիէն տը Փարի, որ կը խորագրէր «Բրեժնեւ Ժիսքարի կը քուէարկէ», Մաթէնի որ կ'ըսէր «Բրեժնեւ Ժիսքարը կ'ընտրէ»:

Առաջին անգամը չէ, որ Մոսկուա միջամուխ կ'ըլլայ Ֆրանսական ընտրութեան, քանի որ 1974–ին ալ, երբ Փարիզի խորհրդային դեսպանը, քուէարկութեան երկու շրջաններուն միջեւ, այցելութիւն մը կուտար ելմտական նախարար եւ թեկնածու Ժիսքարի, Մառշէ կրկին կը վրդովէր...:

Այս դիրոքորոշումը սակայն «թունաւոր նուէր մըն է» Ժիսքարի, քանի որ շրջանի մը մէջ, ուր խորհրդային աչխարհակալութիւնը կը մտահոգէ բոլորը, Պրաւդա–ի դոհունակութիւնը Նախագահ Ժիսքարի քաղաքականութենէն, այնքան ալ լաւ լուր մը չէ թեկնածու Ժիսքարի համար: Իր մեծամասնութեան թեկնածուները մանաւանդ, փաստը կ'ունենան իրենց մեղադրանքներուն, երբ թոյլ, տկար եւ «տեղի տուող» կը նկատեն նախագահ Ժիսքարը Մորհ. Միութեան նը – կատմամբ:

—×—

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԻՇՏ ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Ինչպէս գրած էինք, Թուրքերը առաւելաբար Ֆրանսայի դէմ կատղած են եւ յուզարկաւորութեան ատեն ալ, ապահովութեան ուժերը միայն մէկ անգամ միջամտած են, զսպելու համար հակաֆրանսական լոզունգներու ծաւալումը: Ցուցադրատակներու կարգին, որոնց արդէն արձագանգած էինք, կը յիշուին նաեւ «ինչո՞ւ Ֆրանսա մարդասպանները կը պաչտպանէ» եւ «Միջազգային ահաբեկչութիւնը կը չահագործէ Հայերը»:

Մոնտի Թղթակիցը կ'ըսէ թէ իշխանութիւնը կը ջանայ կասեցնել Հայերու դէմ թշնամական զգացումները: Այս առն – չութեամբ զինուորական բաները մը ըսեր է լրագրողներուն. – «Պետութիւնը պիտի չհանդուրժէ միջազգային կարգ մը բերդերու դաւերը պառակտելու համար Թուրքիան եւ որոնք կը փորձեն ի մաս – նաւորի չահագործել հայկ. հարցը»:

Միւս կողմէ Անգարա դժգոհ է Ֆրան–

(Լուրերու Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՓԵՏՐՈՍ ԱՐԱՄԱՆԻ

ՓԵՏՐՈՍ ՏԵՐՈՒՆԻ

Ծանոթ գրող Պետրոս Տերունին ծնվել է 1914-ի աշունը։ Ան եղել է հետևակային 191-րդ գնդի զինվոր, որտեղ ծառայել է ընկեր Ալեքսանդր Ղազարյանի հետ։ Պետրոս Տերունին մահացել է 1941 թ. հոկտեմբերին։ Նրա մասին մեզ հետ խոսել է Ալեքսանդր Ղազարյանը։

— Պետրոս Տերունին ինձ հետ ծանոթացավ 1941 թ. հունիսի 22-ին, երբ ֆաշիստական Գերմանիան հարձակվեց մեր հայրենիքի վրա։ Ես այդ ժամանակ ավարտել էի Երևանի Ա. Ս. Պուշկինի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտի պատմա-բանասիրական ֆակուլտետի երրորդ կուրսը։ Ինչպես հազարավոր ուրիշ ուսանողներ, ես էլ ուզում էի անմիջապես մեկնել ռազմաճակատ, բայց ինձ ասացին, որ պետք է սպասել զորակոչի։ Ես սպասեցի մի քանի օր, հետո գնացի զորակոչի կետ և խնդրեցի, որ ինձ ուղարկեն ռազմաճակատ։ Ինձ ասացին, որ ես կանչվելու եմ հոկտեմբերի 1-ին։ Ես սպասեցի մինչև հոկտեմբերի 1-ը, և ինձ ուղարկեցին 191-րդ հետևակային գնդի հրամանատարության տրամադրության տակ։ Այդ գնդում ես ծառայեցի մինչև 1941 թ. հոկտեմբերի 15-ը, երբ ես վիրավորվեցի և ինձ տարան հիվանդանոց։ Այդ գնդում էր նաև Պետրոս Տերունին։ Նա ծառայում էր որպես գրող-թղթակից։ Ես նրան առաջին անգամ տեսա 1941 թ. հուլիսի վերջերին, երբ մեր գունդը Ալավերդիից տեղափոխվում էր Ղազախ։ Ես հրամանատարության հանձնարարությամբ գնում էի գնդի շտաբ, երբ ճանապարհին հանդիպեցի նրան։ Նա ինձ ծանոթացրեց իր հետ եղած ուրիշ գրողների հետ։ Ես հիշում եմ, որ նրանց մեջ էր նաև Ավետիք Իսահակյանի որդին՝ Ռուբեն Իսահակյանը։ Նրանք ինձ ասացին, որ գնում են գնդի շտաբ, որպեսզի այնտեղից ուղարկվեն ռազմաճակատ։ Ես նրանց ասացի, որ ինձ էլ են ուղարկելու ռազմաճակատ, և մենք միասին գնացինք։

Պետրոս Տերունին ինձ հետ ծանոթանալուց հետո ասաց, որ ինքը ցանկանում է ինձ հետ մնալ, որովհետև ես ուսանող եմ եղել, և ինքն էլ ուզում է ուսանող լինել։ Ես նրան ասացի, որ ինքս էլ ուզում եմ ուսանող լինել, բայց ինչպե՞ս կարող ենք մնալ միասին։ Նա ասաց, որ ինքը կարող է ինձ հետ գրվել որպես ուսանող։ Ես ասացի, որ ինքս էլ կարող եմ նրան գրել որպես ուսանող։ Այդ ժամանակ նա ինձ հարցրեց, թե ինչ մասնագիտություն եմ ստացել։ Ես ասացի, որ ես պատմության ուսուցիչ եմ։ Նա ասաց, որ ինքը ցանկանում է գրականություն ուսումնասիրել։ Ես նրան ասացի, որ ինքս էլ ուզում եմ գրականություն ուսումնասիրել

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀՈԳԵՎՈՐ ՄԱՐՄՆԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՎ ՍՏԵՂԾՎԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈԳԵՎՈՐ ՄԱՐՄՆԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՎ ՍՏԵՂԾՎԱԾ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈԳԵՎՈՐ ՄԱՐՄՆԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀՈԳԵՎՈՐ ՄԱՐՄՆԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՎ ՍՏԵՂԾՎԱԾ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈԳԵՎՈՐ ՄԱՐՄՆԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՎ ՍՏԵՂԾՎԱԾ

(Շար. Ա. էջէն)

սական ոստիկանութեան «անհոգ ընթացքէն» վտանգի իրենց եղած հարցումներուն Ֆրանսական ոստիկանական շրջանակ – ները յայտներ են թէ որեւէ նորութիւն չկայ եւ թէ «Թղթածրարը կարելի է փակուած նկատել»:

———×———

ԴԱՄԱՍԿՈՍ

ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԸ ԱՋԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՆ

———o———

Օդանաւային պատմութեան ամէնէն երկար «առեւանգումն» էր, որ վերջ դրաւ Շաբաթպիչեր Դամասկոսի օդակայանը եւ 103 պատանդները ազատ արձակուեցան թէեւ մինչեւ վերջին ժամերը սակարկութիւնները չարունակուեցան եւ վախ կար նոյնիսկ, որ ամէն ինչ կրկին խնդրոյ առարկայ ըլլայ: Ի վերջոյ, 13 օր փակուած մնալէ ետք փաքիստանեան օդանաւին մէջ 103 պատանդները դուրս կ'ելլէին օդանաւէն մինչ Հալէպ կը հասնէին փաքիստանի ազատ արձակած 55 բանտարկեալները ուրկէ Լիբիա կը ղրկուէին: Բայց յանկարծ կը հաղորդուէր թէ Քատաֆի կը մերժէ ընդունիլ: Օդանաւը կը ստիպուի ճամբայ փոխել ու պահ մը Աթէնք իջնել քերոզէն առնելու համար: Օդաչուն կը սկսի տեղ փնտռել իջնելու համար, Պէյրութ կը մերժէ եւ ի վերջոյ Սուրիոյ նախագահը տեղի կուտայ եւ օդանաւը կ'իջնէ Դամասկոս: Գալով երեք ահաբեկիչներուն, Սուրիա մերժեց քաղաքական ապաստանը եւ միայն առժամեայ բնակութիւն շնորհեց մինչ քաղաքական ապաստան տուաւ Փաքիս – տանէն եկած բանտարկեալներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՋԱՍԻ մէջ է, Պլասհայմի ճաշա – րանի մը մէջ որ ժխոքար – Շմխա պլուխ պլխի հանդիպում մը տեղի ունեցաւ կի – րակի օր, որու հաշուեկշիռը դրական կը նկատուի: Երկու դեկավարները գոհ են Ռեկընի կառավարութենէն եւ քաղաքա – կանութենէն:

ՌՐՆԷ ԿԼԷՆ Ֆրանսական չարժանկարի մեծագոյն բեմադիրներէն մեռաւ առջի օր, 83 տարեկանին: 1962–ին ընտրուած էր Ֆրանսական ակադեմիայի անդամ: Ֆրանսական որոշ եւ հարազատ չարժարուեստի մը խորհրդանիշը կը նկատուէր:

ՔՈԼԻՇ յայտնեց թէ իր թեկնածութիւնը կը քաշէ առանց մանուկը բա – ցատրութիւն մը տալու ղեկոյցին մէջ: Աւելի լայն բացատրութիւններ կուտայ Շառլի – Մաքէնի մէջ, որ սկսաւ իբրեւ օրաթերթ լոյս տեսնել Մարտ 16–ին եւ որ ճիշդ իր պատճառով կը սկսէր հրա – տարակուել, քանի նպատակն էր զօրա – վիզ կենալ իրեն:

ՖՈՒԹՊՈԼ

———o———

Հ. Մ. Ը. Մ. – Աբծիւը, իր դաշտին վրայ (Սենաֆրիքա) 1–ի դէմ 2 կէտով պարտուեցաւ Սէնթ – Մարկրիթէն, ա – խոյենութեան մրցումներու չարքին:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Notre Ciné-Club présente:

«Les Chevaux de Feu»

de Paradjanov

Le Jeudi, 19 Mars, à 20h.45

Centre Culturel Alex Manoogian

118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Participation aux frais: 20 F.

———×———

Samedi, 21 Mars, de 21h30 à l'aube

Grande soirée dansante

SOIREE GRECQUE

avec l'orchestre grecque de la « CAPPADOCE »

Concours de déguisement « Grèce antique ».

Spéciaités culinaires grecques.

Participation aux frais: 50 F.

Պ. Ստեփան Պառաւեան եւ զաւակներ – րը՝ Տէր եւ Տիկին Արթօփ Աթալի եւ Տէր եւ Տիկին Հայարփի Յովնանեան կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝

Տիկին ԱՆԺԻԼ ՊԱՌԱԻԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 7–ին, Շաբաթ առաւօտ: Ըստ ողբացեալին վա – վաքին յուղարկաւորութիւնը կատարուե – ցաւ ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ, Ս.Նշանաւիլի Եկեղեցին եւ մարմինը փոխա – դրուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամ – բարանը, Երեքշաբթի, Մարտ 10: Նոյն առթիւ շնորհակալութիւն անոնց, որոնք տեղեկանալով իրենց կրած կորուստին մասնակից եղան իրենց սուգին անձամբ թէ ծաղիկով:

ՎԻՆ. – Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցա – նել մահը՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՏԻՐՏԻՐԵԱՆի

որու յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շորեքշաբթի առաւօտ, Շիւղէլի (Իզէռ) եկեղեցին:

Մահազդին մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սարգիս Աբրահամեանի մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ Տիկին Գայեանէ Աբ – րահամեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառա – ջ»ին:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, Rue de Madrid -- 94140 Alfortville

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Dans le cadre de ses activités musicales, et en prélude au Festival de musique d'Alfortville, la M.C.A. vous propose:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՐԻՆԳԻ ՀԱՄԵՐԳ

○ Le Samedi, 21 Mars, à 21 h.

« *Les plus anciennes mélodies traditionelles* », *interprétées par J. MADILIAN (doudouk, toutak), accompagné par H. Sarkissian (doudouk) et A. Madilian (dehol).*

Participation 20 F.

———×———

ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

○ Le Samedi, 28 Mars, à 21 h.

« *Chansons de troubadours et de traditions populaires arméniennes* » *par VIRGINIA PATTIE chant, ROUPEN HAMPARTZOUMIAN tar et Aram KEROVPIAN canon.*

Participation: 20 F.

ՎԱԼԱՆՍ

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լու – սաւորիչ եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակ – ցութեան եւ Ընտրողական Մարմնի եր – կու տարուան նստաշրջանը լրացած ըլ – լալով, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լու – սաւորչական համայնքը, նոր ընտրու – թեանց համար, Հ.Բ.Ը.Մ.Միութեան Հիւ – սիսեան սրահը, 6, Ֆավանդիճ փողոց, Վալանս, Ուրբաթ, Մարտ 27, երեկոյեան ժամը 21–ին:

Օրակարգ. – Երկու տարուան նորաշր – ջանի նիւթական եւ բարոյական զեկու – ցումներ եւ Ընտրողական Մարմնի ընտ – րութիւն:

Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

WEEK-END DE NEIGE

A ALLEVARD

Deux jours de détente, de sport et de vie en commun avec 40 personnes.

Départ: Vendredi, 27 Mars, au soir.

Retour: Dimanche, 29 Mars, au soir.

Pension complète: 180 F.

Forfait: Sur toutes les remontées mécaniques de la station: 10 F. par jour.

Voyage Aller - Retour: A la charge de chacun.

Inscriptions auprès de la MAISON DE LA CULTURE DE DECINES.

15, Rue de 24 Avril 1915.

Tél. (7) 849. 42. 97

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Vendredi, 20 Mars, à 21 h.

CONFERENCE — DEBAT

avec J. P. MAHE, *Professeur à l'Institut des Langues Orientales.*

KHATCADOUR APOVIAN

LES PLAIES DE L'ARMENIE, LA VIE DU VILLAGE ARMENIEN

— Entrée libre —

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

24 – 25 Նոյեմբեր 1980

Սփիւռքահայութեան Ներկայացուցիչ – ներու Երեւանի Ժողովին Ֆրանսահայ մասնակիցներու՝ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻԻՆ *եւ* ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻԻՆ:

Ուրբաթ, Մարտ 20, ժամը 20·30–ին

Centre Culturel Alex Manoogian

(118, rue de Courcelles — Paris 17)

Մուտքը ազատ է:

A LA DEMANDE GENERALE

Pour la deuxième fois à Paris

LA CROIX ROUGE ARMENIENNE

présente

«ՄԽԻԹԱՐ ԱՊԱՐԱՊԵՏ»

L'ETOILE DE L'ESPOIR

Film parlant français

Vendredi, 3 Avril, à 20h.45

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iena — 75016 Paris

(Métro : Iena)

Les billets sont en vente chez:

— Ets. K. BAKERDJIAN:

35, *Rue de Trévise, Paris* 9e

— Librairie PALOUYAN:

9, *Rue de Trévise, Paris* 9e

— Chez HAGOP, 9 Rue du Nil

75002 — *Paris*

U.C.F.A.F. — J A F

6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS

Réservation par téléphone:

— NAVASSARTIAN - 985. 36. 53

— SAGHATELIAN - 854. 35. 74

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ֆրանսայի Հայ Բժիշկներու Միութեանճաշը, կազմակերպուած ի նպաստ Աղ – քատախնամի մատակարարած Հանգստեան Տուներուն, որ տեղի պիտի ունենար Մայիս 9–ին, յետաձգուած է Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Փարիզ ժամանման պատ – ճառով, որ նոյն օրը կը նախագահէ ոզեկոչման հանդիսութեան մը:

———×———

Le diner dansant organisé par l'Union des Médecins Arméniens de France au profit des maisons de rétraite gérées par l'A.A.A.S., prévu pour le Samedi, 9 Mai au Sofitel - Paris est ajourné en raison de la venue à Paris de sa Sainteté VASKEN 1er qui doit présider à la même date une cérémonie commémorative.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԱԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկե – ղեցւոյ մէջ, Շորեքշաբթի երեկոները, ժամը ճիշդ 6–ին, կը կատարուին Հըս – կումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժա – մերգութիւնները եւ կը տրուի յաւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժա – մանակացոյցի եւ կարգի.–

Շորեքշաբթի, Մարտ 18

Քարոզիչ՝ ՄԻՒՌՈՆ Արք. ԳՐՎԸԳԵԱՆ

Շորեքշաբթի, Մարտ 25

Քարոզիչ՝ ԱՌԱՔԵԼ Արք. ԳԱԼԱՃՃԵԱՆ

Շորեքշաբթի, Ապրիլ 1

Քարոզիչ՝ ՄԵՍՐՈՊ Քհնյ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3

Քարոզիչ՝ ՅՈՎՍԷՓ Սրկ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Շորեքշաբթի, Ապրիլ 8

Քարոզիչ՝ ՂԵՒՈՆԴ Քհնյ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ

ՄԻՋԻՆԴ

ՏԷՍԻՆի ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ՝ Կապոյտ Խաչ մասնաճիւղին. Մարտ 20–ին, իրիկուն

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կազմա – կերպած է բոլոր Հայերը հետաքրքրող չատ կարեւոր դասախօսութիւն մը, Մարտ, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին, ԺԱՁ–ի սրահին մէջ, 65 Allée Léon Gambetta, Պէթթա, Մարսէյլ:

Նիւթ ունենալով՝

ՊՕԼՍՈՑ ՀԱՑ ԳԱՂՈՒԹԻՒՆ ԴԵՐԸ 1450–ԷՆ ՅԱՑՍՕՐ

Օրուան դասախօսն է՝ Մայր եկեղեցւոյ Հոգ. Հովիւ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՐՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է:

GRAND BAL

DE LA CROIX BLEUE DE CHAVILLE

avec l'Orchestre GAIDZAG

Samedi, 21 Mars à partir de 20 h. Salle des Fêtes de Chaville, rue Stalingrad

BUFFET ATTRACTION

———×———

ՇԱՒԻԼԻ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

մասնակցութեամբ ԿԱՑՇԱԿ *նուագախումբին*

Շաբաթ, Մարտ 21, ժամը 20–էն սկսեալ

Ճաշ — Գեղարուեստական բաժին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ. – Կապ – Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պրն. Կարապետ Խաչատուր – եանէ 50 Ֆ. կարօ Յովսէփեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խանասորի Դաշտահանդէսը, Լիոնի մէջ, Յունիս 28–ին

L'EPHORIE DE L'EGLISE ARMENIENNE D'ISSY - LES - MOULINEAUX

présente

A U

CENTRE CULTUREL FRINGHIAN

6, Avenue Bourgain

M A R S :

— Jeudi, 19 Mars, à 20h.30

Diapositives sur la RSS d'Arménie.

— Jeudi, 26 Mars, à 20h.30

Conférence sur l'Eglise Arménienne dans le monde.

par le Père Murone Kevikian

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

12 Յուլիս – 2 Օգոստոս

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

ԼԻՈՆ.– Գ. ՎՐԴ. ՋԱՊԱՐԵԱՆի

Հեռ. (7) 847·28·65

ՓԱՐԻԶ.– Ա. ՎՐԴ. ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆի

Հեռ. (1) 278·31·93

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31–ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՄՇՈՑ ԱՇԽԱՐՀ

ՄՈՒՇ ՔԱՂԱՔ

Նաղարէթ էֆէնտիի բնակարանէն եւ Բողոքականներու ժողովարանէն զատ, Մուշէն, յիշողութեանս մէջ մնացած են քանի մը հասարակաց շէնքեր եւ աչքա – ռու տուներ:

Մուշ քաղաքը կը բաղկանար հետեւեալ թաղերէ:

Ս. Մարինէի թաղ, որ ժողովուրդը կը կոչէր Սըմանարի թաղ: Զորու թաղ, Վերին թաղ, Բըրաի թաղ եւ Զիկրաչէն, ուր, առաւելապէս Թուրքերը կը բնա – կէին, հոն կը գտնուէր նաեւ չուկան:

Սուրբ Մարինէի թաղէն կը յիշեմ հո – յակապ եկեղեցին, իր քովի փոքր դե – րեզմանոցը եւ անոր ոտքերուն տակ փռուած աղջկանց վարժարանը: Այդ դպրոցին դիմացն էր որ կը բնակէր Սի – մոն Զաւարեան: Բովընտի փողոցին մէջ ալ կը գտնուէր Պաչոյի Գրիգորի տունը, ու քիչ մը վերօթ, դէպի աջ, Համազասպ Տէր Յովհաննէսեանի բնակարանը: Իսկ քիչ մը անդին, Զորու թաղ տանող ճամ – բուն վրայ, «Մեխանէն», թաղին սրճա – րանը, հաւաքատեղին Մշեցի ծերերուն, որոնք կուգային տաքցնելու իրենց դը – լուխը եւ կռնծելու Մշոյ անմահական օղին...: Աւելի հեռո՛ւն, Զորու թաղին սկիզբը, կամուրջէն առաջ, փողոցի մը ծայրը, պահուըտած էր, Բարսեղ էֆէն – տի Խալայճեանի տունը, ուր, հարս գա – ցած էր քոյրս, Հայկանոյշ: Ս. Մարինէի եկեղեցին էր որ, 1909–ին, ամրան, տօ – նական օր մը, պատարագէն ետք, Արմե – նակ Շահմուրատեան չրջապատուած քա – հանաներով, խաչերով ու խաչվառնե – րով, «Խորհուրդ Խորին»ը երգելով, հանդիսաւորապէս դուրս ելաւ փողոց, Թափօրը պահ մը կեցաւ եկեղեցւոյ չըր – ջափակին եւ աղջկանց վարժարանին առ – ջեւ: Ամբողջ Մուշը ոտքի ելած էր եւ խռնուած էր տանիքներուն ու հրապա – րակին վրայ, լսելու համար արտասահ – մանէն նոր եկած Տարօնցի Սոխակը, Շա – քար Աւոյի տղայ Արմենակը, որ կարօ – տով, այցի եկած էր իր պապական ծնկան – դավայրին եւ ծերունի մօր...:

Ս. Մարինէի թաղ, զառիթափէն վար, կը կանգնէր Մշոյ Հայոց Առաջնորդա – րանը, որուն դրան առջեւ, չուխասկ ա – կերէ կը գլգլա՛ր, Լօթի Մկրտչի աղբիւ – րը:

Առուի ափին ալ, կը չարուէին, վար – ժապետ Հայրապետի, Տէր Զաքարէի ու Բորոյեաններու սիրուն տները:

Իսկ Խազանճոնց տունը, ուր ծնած եմ ես, կը բարձրանար զառիթափի մը կող – քին, եկեղեցւոյ եւ Առաջնորդարանի մի – ջեւ:

Կը յիշե՞մ դարձեալ, Սուրբ Մարինէի հրապարակին մօտիկ, ոլոր մոլոր փողո – ցի մը մէջ կաթոլիկէ Հայոց Առաջնոր – դարանը, եկեղեցին ու Մխիթարեան Վարժարանը: Նոյն փողոցին մէջ կը գտնուէին կաթոլիկէ չատ մը ընտանիք – ներու տուները, այդ պատճառաւ ալ, զայն կ'անուանէին յաճախ, Ֆռանգներու փողոց (*):

Սուրբ Մարինէի թաղին դիմաց, Տա – շոյի կամուրջէն անդին, առուի ափին եւ բլուրի լանջին, կը տարածուէր Զորու թաղը: Անոր բարձունքին, սքանչելի՛ դիրքի մը վրայ կանգնած, Շէկ – Աւե – տարան եկեղեցին, իրեն կից գերեզմա – նատան, կեդրոնական վարժարանին ար – հեստանոցին հետ, կը հսկէր քաղա – քին:

Նոյն թաղին մէջ կը գտնուէր, Բաէենց տունը, խորհրդաւո՛ր, քաչուած պար – տէզին խորը, շրջապատուած ծառերով եւ իր դրան առջեւ, Բաէենց զուլալ աղ – բիւրը, ուր, կը թափէին դուռ դրացի, խմելու անոր պաղ ջրէն եւ զովանա – լու...:

Վերին թաղէն, կը յիշեմ, Կոտոյի Հա – ճիի, Սահակեան Մարտիրոս աղայի եւ եղբայրներու գեղեցիկ տները:

Առաքելոց վանքի ուղղութեամբ, քա – ղաքէն դուրս, բլուրին վրայ կը գտնը – ւէին Գէորգ Զավուշի, Ղարսայ Ցակէի եւ ուրիշ նահատակներու անշուք գերեզ – մանները (**): Կոզու թաղ կը կոչուէր այդ սարալանջը. հոն կը կանգնէր մի – այն, Գաւառեաններու արեւահայեաց սպիտակ եւ աչքառու ապարանքը, ուր կը բնակէր նաեւ, Բիթլիսցի մեծահա – րուստ, Դաւանեան Իսրայէլ աղան: Բազ – մաթիւ ուրիշ տներ, եւ ինչպէս, Մուխսի Ֆարատի, Մուխսի Յոսոյի, Միրճանեան – ներու, Զաթոյեաններու, Կըռընճոյեան – ներու, Պօղոյեաններու, Սինոյեաններու, Նալպանտեաններու եւ Մամիկոնեաննե – րու բնակարանները:

Ցիշողութեանս մէջ մնացած են անմո – ռանալի դէմքեր ալ, ինչպէս, Զօլոյի Գասպար, Լօլոյի Տիգրան, Ղարախան – եան Միսաք, Քաչալ Յովհաննէս, Աչճի Ամբրան, Պօլէի Մճօ եւ այլ հայրենա – կիցները, որոնց մէջ ապրած եւ անցու – ցած եմ մանկութեանս անդարձ օրե – րը...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(*) Մշեցիները առակի կարգ անցու – ցած էին երեք յարեւուտեաններ ա – նուններ եւ ժողովուրդը կատակով կը յայտնէր իր մտածածը, այսպէս:

«Ֆռանճ ֆռանճ, գունտ մը ըռանգ
(Կաթողիկէները)

«Հա՛յ, հա՛յ, սատանի փայ
(Լուսաւորչականները)

«Փռո՛տ, փռո՛տ, բաբի հոտ
(Բողոքականները)

(**) 1907–ի Մայիսին, Սուլուխի հերո – սական կռուին, Գէորգ Զավուշի հետ, նահատակուեցաւ նաեւ, Մշոյ Ղարց գիւ – ղէն Ցակոբ Տէր Պօղոսեան, Ղարսայ Ցա – կէն: Անոր զաւակը, սանիկն էր, մօրս հօրեղբօր, Տէր Յարութիւն Բահանայիի: Մանուկ հասակէն, հրաշքով ազատելով Մշոյ գեհենէն, որբերու կարաւաններու հետ փոխադրուած Հայաստան, յետոյ անցած է Պարսկաստան: Աւելի ուշ, դէպ – բերու բերումով, ձեռնադրուած է վար – դապետ հայ կաթողիկէ համայնքին: Այս Տաթեւցի ազնիւ եւ հայրենասէր կը – րօնաւորը՝ Պօղոս վրդ. Տէր Պօղոսեան, Թաւրիզի մէջ, հոգւով ու սրտով նուիր – ուած է հայ մանուկներու կրթական գոր – ծին:

ՀԱՅ ԵՐԳՆ ՈՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ԼԱՒՏՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ ԵՒ ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿ

Շնորհիւ Նիսի Հայ Մշակութային Ա – կումբի նախաձեռնութեան, Քօթ – տ'Ա – զիւրի Հայութիւնն ալ ունեցաւ բացառիկ բախտը ունկնդրելու հայ երաժշտութիւն, մեկնաբանութեամբ՝ հայրենի արուեստ – ագէտներու:

Երգահանդէսը – նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ Նիսի Ռէֆոռմէ եկեղեցիին մէջ, որ թէեւ փոքր, բայց կրցաւ իր մէջ պար – փակել երկուհարիւրչափանէ աւելի Հա – յեր, փութացած՝ նոյնիսկ հեռակայ վայ – րերէ: Իրը սրահ լաւագոյն ընտրութիւնն է որ ըրած էին կազմակերպիչները, քա – նի որ այդ գողտրիկ եկեղեցին իր հրա – շալի ագուստիքով ամենայարմար վայրն էր, չարականներու մեկնաբանութեան համար՝ մասնաւորապէս:

Լաւնէ Զաքարեանի չարականասա – ցութիւնը բացառիկ երեւոյթ մըն է ինք – նին: Ան ոչինչով կը նմանի հայ եկեղե – ցիներու մէջ մեր լսած սովորական եր – գեցողութիւններուն, եւ կը թուի ըլլալ փորձ մը վերատեղծելու միջնադարեան տաղասացութիւնը այնպէ՛ս, ինչպէս կը կիրարկուէր ասկէ տասը դար առաջ:

Միջնադարեան հայ եկեղեցին իբր ճար – տարապետութիւն եւ հայ եկեղեցական երգեցողութիւնը իբր երաժշտութիւն, անքակտելիօրէն իրարու ազուցուած եւ իրարու համար ստեղծուած արուեստներ (*) եղած են ապահովաբար, եւ զժբախ – տութիւն է որ մինչ առաջինը կրցած է մասամբ ճողոպրիլ ոճրագործ ձեռքերու քանդումէն շնորհիւ իր քարեղէն էու – թեան, երկրորդը կը մնայ կորսուած՝ դա – րերու անտարբերութեան եւ ապիտու – թեան փոշիին տակ, քանի որ դեռ չէ լուծուած առեղծուածը հայկական հին խաղերուն:

Լաւնէ Զաքարեան դիտնական մը չէ եւ յաւակնութիւնը չունի այդ լուծումը գտած ըլլալու: Իրը ստեղծագործող ար – ուեստագէտ, պարզապէս յօրինած է եր – գելու եղանակ մը, որ լաւագոյնն է թէ – րեւս: Երգելու այս ձեւը օգտագործումն է իր իսկ ձայնին արձագանգին եւ բնա – կան առմոնիէներուն, որուն մասին պիտի խօսինք անջատաբար:

Մեկնաբանութեան այս ինքնատիպ

թէքնիքին կը միանայ վճիտ եւ քնքուշ սոփռանոյի ձայն եւ գլուարթի արուես – տութեան բացառիկ ճշդրտութիւն: Դի – տելի էր, օրինակի համար որ, Սուրբ – Սուրբի վերջաւորութեան երբ երգչուհի արտաբերեց Ովսաննա ի բարձունս, ա – նըզգալիօրէն սրբագրեց եկմալեանի մըգիւռի սխալը, որ կը կրկնուի քիչ մը ամէն տեղ գլուարթի անտեղեակ դպիր – ներու կողմէ, որոնք ի նախդիրը կը բաժ – են բարձունսէն:

Լուսինէ Զաքարեան իր երգացանկին մէջ առած էր նաեւ Նարեկացիի «Ցարու – թեան Տաղ»երէն Հաւուն Հաւուն, գլ – նաւորութեամբ՝ Կոմիտաս Վարդապետի Ներբէս Շնորհալիի Առաւօտ Լուսոյն եւ Կոմիտասի Տէր Ողորմեան: Իսկ Եկե – ղեցական հեղինակներէ մեզի ներկայացուց Հէնտէլի Մեսիահէն Առիա մը, Բեեթով – զէնի համբաւաւոր Սքապաթ Մաթէոը եւ Կունոյի Ավէ Մարիան:

Հոգեւոր երաժշտութեան մարզէն անդ – նելով աշխարհիկ երգերու, երգչուհին նոյնքան խոր զգացումով եւ քնարական ապրումով երգեց նաեւ Եկմալեանի Տէր կեցո՛ դուն գհայրը, Կոմիտասի Կռունկը եւ Անտունին (Սիրտս նման է), վերջ – ցընելու համար ժողովրդական Տըլէ նա – մանով:

Աւելորդ է ըսել թէ ժողովուրդը յո – տընկայս ծափահարեց մեծ խանդավա – ռութեամբ, երգչուհիէն խլելով երեք վերջի երգերը իրը՝ պիս:

Երիտասարդ երգէնահար կապրիէլ Մառճըքի պարզ եւ անպաճոյճ ընկերա – ցութեամբ, յաջողեցաւ պահել կրօնա – կանչ մթնոլորտը հոգեւոր երգերուն, ինչ որ գնահատելի էր:

×

Երգահանդէսին երկրորդ մասը յատ – կացուած էր «Կոմիտաս Քառեակ»ին, ո – րուն հռչակը ծանօթ է բոլորին:

Յայտագիրը կը բաղկանար գրեթէ ա – բսոլիւտին հայ հեղինակներու գործերէ, եթէ նկատի չառնենք Մոցարթի Ռէ Մի – նէօռ Քուարթէթը (Քէօխէլ 421) եւ Հէն – տէլի Բասագեաէն, այս վերջինը վերամ – շակուած՝ Ալամազեանէ, որ իր կողմէ քիչ մը հայկական թախիծ աւելցուցած էր գերման հեղինակին իտալաչունչ պար – բերգին:

Յաջորդաբար նուագուեցան ուրիշ եզուարդ Միրզոեանի Անտունի Քուա – թէթէն մաս մը, Կոմիտասէ չորս երգի երկինքը ամպել ա, Ալ Այլուխս, Հաւէր – բան ու Կաճարիկ, եւ իբր վերջաբան Սպենդիարեանի Էնզելլին, բոլորն ալ լա –

ԲԱՐԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀ

ՀՐԱՆԴ

Ծ.

– Շատ ցաւալի, ատուդիս, դպրոցա – կանի այս վիճակը, փորձանք մըն է որ չատ սուղի նստած է ընդհանրապէս:

– Կրկնուեցան ապային հետ յաճախակի տեսակցութիւններս. պարէզներու մէջ ծաղիկներ չմնացին՝ որ ինծի չպային ա – նոր ձեռքովը, բուրում չմնաց որ չօծէր գիս. մէկ խօսքով՝ հաւատոխքներ առի թէ ա՛լ ուրիշի մը չեմ:

– Անշուշտ պէտք է այդպէս ըլլար:

– Անցաւ ժամանակ մը. ցանցառ պա – տահումներ յաջորդեցին. մեր տեսակ – ցութիւնները ոգեւորող խանդը մեղմա – ցաւ, իւրաւ դէպի գաղջութիւն, դէպի խոնաւութիւն եւ օր մըն ալ, դուք ըսէք, դէպի սառնութիւն. իսկ ծաղի՞կները. անոնք իրենց տեղերը: Թափուեցան բո – լոր երազներս, թափուեցան բոլոր դեղ – նած տերեւներու պէս:

– Ի՞նչ կ'ըսէք...

– Ի լրումն ատոնց՝ ի՞նչ տեսնեմ յե – տոյ. ուրիշ Գերմանուհի մը անցած էր տեղս, ու համանման երեկոյթի մը մէջ, ան, նորատի Գերմանուհին, դուցէ դըպ – րոցական, նոյն սպային թեւերուն ներ – քեւ էր, ցատկոտուն, խօսուն, խայտան – քով լի, անտարակոյս ինծի պէս հմայ – ուած փայլուն կոճակներէ:

– Ա՛ռ ի՞նչ բան ...

– Ինծի կը մնար վրէժս լուծել. խոր – ուած էի: Մինչեւ այդ օրը, իմ լսած ու կարդացած սէրային դասերուս մէջ, դրկակցութիւններէ եւ փարումներէ ետ – քը, խոստումներէ եւ զաւանանքներէ յե – տոյ, անձնազանութիւնները կնիք դը – րած էին: Առաջին ցնցումներու առեն՝ ինծի ա՛լ այնպէս եկաւ որ նեռուիմ Հը – ռենոսի ջուրերուն մէջ եւ, լրագիրներու մէջ թողուած քանի մը մորմոքիչ տող – բովս յաւիտենական խղճի խայթ մը ըլ – լամ սպային ու ամէն բոպէ կրծեմ գինքը իր չորուն կոճակներուն ներքեւ, ու այդ – պէս պրոմեթէոսի անգղը դառնամ ի – բեն:

– Անտանելի՛ դրութիւն:

– Սպասեցի քանի մը օր. վրդովուած արժանապատուութիւնս, քիչ մըն ալ, կարծեմ, հիւսիսի խառնուածքս ինծի օգնութեան փութացին, չթողելու որ նեռուիմ անէութեան գարաւանդն ի վար: Մի եւնոյն առեն խորհեցայ որ դուցէ գիս խարող սպան լրագրական լուրէս եւ քը, զոհին վրայ յոխորտանք ունենայ: Կեան – քէն բռնեցի:

– Կեցցէ Գերմանուհին:

– Եւ սակայն չկրցի մնալ այն հողին վը – րայ ուր առաջին սիրոյ նենգաւոր հարուա – ծը չեշտակի եղած էր դպրոցականի անմեղ սրտիս. չկրցի հանդուրժել որ սպայ մը, իր փայլուն կոճակներովը, ափոփանք ու – նենայ ըսելու թէ կրցած է հրապուրել գիս եւ անզուսպ սիրախառնութեանս մէջ թողած գիս երեսի վրայ պարտուած եւ նկուն:

– Ի՞նչ ըրիք ուրեմն:

– «Քոյր» արձանագրուեցայ. մտայ կարգի մը տարազներուն ներքեւ, ու մեկ – նեցայ դէպի այս Պուլկարիան, նոր հայ – րենիք մը, բզըկտուած սրտովս: Ու այս – տեղ, ուր կը գտնուիմ հիմա, հիւանդ – ներու հակեցի երկու տարի, չանացի մեղ – մել. մոռնալ եթէ կարելի էր, ճնշել ու խեղդել բոլոր գառնութիւններս անվը – հատ սպասարկութեան մէջ: Ու յաջող – ցայ. մարզկային թշուառագոյն վիճակ – ները, ցաւեր, վէրքեր կեանք տուին ին – ծի:

– Լաւագոյն ճանապարհը:

– Իմ հիւանդներս, այստեղ, առաւե – լապէս անոնք էին որ հայրենիքի մը ցա – ւերովը, անոր վէրքերովը կուգային:

– Ա՛ռ ալ նոյնպէս լաւութիւն:

– Շատեր խնամուեցան այս ձեռքերու – տակ, վազեցի շատերու. շատեր ճամ – բայ դրի դէպի իրենց տունը, իրենց պարծը, իրենց սիրելիները. ու օր մըն ալ տեսայ որ սորված եմ տեղական լեզուն. Աւիկա չատ բան մտոգուց մէջս. անոր ընտելացայ մարդոց, իրենց սովորու – թեանցը. ու եղայ գրեթէ իրենց մէջ, ի – րենցմէ մէկը:

– Լաւ որ այդպէս եղած է:

– Ու եղաւ վրաւոր մըն ալ, մակեր – նական ընդհարումներէ բերուած, կա – րիճ երիտասարդ մը, առնական բոլոր չնորհքներով օժտուած: Առաջին բոպէն իսկ ուրիշներէ տարբեր երեւցաւ ինծի: Վազեցի պաշտօնուա անոր քով, հի – կեցի անոր մօտ՝ իր վէրքերու տաղտ – պալից օրերուն:

(Շար. 11)

ՆՈՐ ԲԱՑԱՌՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐԻ ՎԱՃԱՌՔԻ ԿԵՏՐՈՆԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ Է

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԳԻՐՔ

Հ. Ղ. Ալիշանի «Հայապատում» ամբողջական հրատարակությունը՝ 12 հատորով

Հ. Ղ. Ալիշան, Ա. Ալպոյաճյան, Ե. Ալպոյաճյան, Ա. Աբրահամյան, Ա. Աբրահամյան, Ա. Աբրահամ

ՇԻՒՋԼԻ.–

Պ· Խաչիկ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Տէրտէրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Գոհարիկ Կիւլպաստեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Զարուհի Տէրտէրեան եւ զաւակները (Փասատենա), Տէր–Ղուկասեան ընտանիքը (Մարսէյլ), Մաքսին եւ Ռուբէն Դաւիթեան եւ զաւակները (Երեւան), Տիկին Զարուհի Փուլուզեան (Երեւան), Տիկին Նուարդ Սապունճեան եւ զաւակները (Երեւան), Գոհարիկին եւ Թագուհի Բարսեղեան (Երեւան), Պ· Յարութիւն Կոլոտեան եւ զաւակները (Երեւան), խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, մօրաքրոջ, զարմուհիին, ազգականին եւ խնամիին՝

Տիկին ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ
(ծնեալ ՍԷՓԷԼԵԱՆ)

մահը, որ պատահեցաւ 74 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս Շորեքշաբթի, Մարտ 18, առաւօտեան ժամը 10–ին, Շիւղէլի Եկեղեցին։

A Vendre

Quelques tapis anciens d'ARMENIE dont un daté de 1816.

S'adresser à:
VALENTIN MARCHE SERPETTE
110, Rue des Rosiers
93400 - ST. OUEN — Tél.: 634. 08. 92

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Հայր եւ որդի՝ Վարդան եւ Համազասպ Մուրատեան, իրենց սիրելի կնոջ եւ մօր՝ Սառա Մուրատեանի մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ կը նուիրեն.– 100 Ֆ· Մարսէյլի Կապ· Խաչին, 100 Ֆ· Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, 100 Ֆ· «Ծառայ»ի բարգաւաճման, 100 Ֆ· Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժ·ին (Դրպ– րոցասէրի գումարը ստանալ «Ծառայ»էն)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Աբրա Պարթեւեան, փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ· կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին, ողբ· Արշաւիր եւ Նեվրիկ Գաբրիէլեանի յիշատակին։

ԾԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՑ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԱՊՐԻԼ 17–ին, 16 ՕՐ
ՁԱՏԻԿԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ։
ԱՊՐԻԼ 24–ը՝ Երեւան, ծաղկեպսակ Մի ծառնակարերդ։
ԱՊՐԻԼ 26–ը՝ Երեւան՝ կոչունք մինչեւ լոյս, Նախկին Ռազմիկներու կողմէ։
ՄԱՅԻՍ 1–ը՝ Երեւան։
երթուդարձ, ամէն բան մէջը՝ 3600 Ֆ·

Դիմել՝
124, *Avenue Henri - Barbusse* 92140 *Clamart — Tél.:* 642. 73. 10

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, Տիկին Պայծառ Բարութեանի (ծնեալ Համամճեան) Թաղման առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Անտրէ Բարութեան ե·պ· 5000, Աթոյեան ընտ· ե·պ· 1000, եկեղեցւոյ Տիկնանց Մխութեան 500, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Այլիկեան 500–ական, Այրի Տիկին Ժիմ Գէտէչա, Տէր եւ Տիկին Լորան Էօքսիւզեան 300–ական, Այրի Տիկին Էլիզ Զըրբաշեան ե·պ· 250, Տէլպոյեան ընտ·, Մօրոյեան ընտ·, Պարէյեան, Լէպոռնը ընտանիքները, Վարուժան Պօզաճեան եկ· Տիկնանց Մխութեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Պանտիկեան, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Մաշոյեան, Տէր եւ Տիկին Ռ· Դարբինեան, Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի անօրէն խորհուրդը, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբին 200–ական, Տէր եւ Տիկին Ց· Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Թովմա Համամճեան, Գալուստ Ահարոնեան ընտ· ղպրոցին 100–ական, Տէր եւ Տիկին Զ· Ալիքսանեան 50 Ֆ·։

Տիկին Վարդուհի Մորէյեանի (ծնեալ Սուճեան) Թաղման առթիւ (Լա Սիոթա) Տէր եւ Տիկին Թորոս Աթոյեան 500, Տէր եւ Տիկին Լըպոռնը, Տէր եւ Տիկին Պաբէյեան, Տէր եւ Տիկին Զավզավաթճեան 200–ական, Մորէյեան եղբայրները, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Համամճեան, Տիկին Հայկանոյշ Կոպալ 100–ական Ֆ·։

Յակոբ Տէմիրճեանի Թաղման առթիւ.– Գուլումճեան 100, Բ· Ենովքեան, Ա· Մխնասեան, Ս· Թուքլեան 50–ական Ֆ·։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Ժեռոմի Ս· Սահակ – Ս· Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի, եկեղեցւոյ եւ ղպրոցին, Մարիամ Կարապետեանի մահուան առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան 300, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Սուլթանեան, Տոքթ· Մօրիս Սուլթանեան, Տոքթ· Մարտրէ Սուլթանեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Կարապետեան 200–ական, Տէր եւ Տիկին Ս· Կազերեան, Տէր եւ Տիկին Ց· Աչճիպաշեան, Տէր եւ Տիկին Խ· Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Թէրզիպաշեան 100–ական, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան, Տէր եւ Տիկին Մ· Մկրտիչեան 50–ական, Տէր եւ Տիկին Վենսան Թօքաթլեան 100 Ֆ· ղպրոցին։

× Ժաք Պօյաճեանի մահուան առթիւ.– Կէտիկեան ընտ· 100, Պօմոնի Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներուն կողմէ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէյիրմէնճեան, Այրի Տիկին Սանդուխտ Թէրզիեան, Տէր եւ Տիկին Ա· Տէր–Կարապետեան, Այրի Տիկին Ազնիւ Պօյաճեան, Գէորգ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Թովմասեան 50–ական, Պօմոնի երգչախումբի անդամներուն կողմէ ղպրոցին 50, Շալճեան ընտ· եկեղեցւոյ 50, եւ «Ծառայ»ի բարգաւաճման համար 50 Ֆ·։

× Մարի Տէր–Միհրասեանի հոգեհանգստեան առթիւ.– Նուպար Տէր–Մինասեան եկեղեցւոյ 300, ղպրոցին 200, Սէմէրճեան ընտ· 200, Պօմոնի Ս· Գրիգոր Եկեղեցի 100, Այրի Տիկին Կիւլեանէ Մկրտիչեան, Հայկ Մկրտիչեան, Գրիգոր Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տէր–Մինասեան 50–ական Ֆ·։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

24 – 25 Նոյեմբեր 1980

Սփիւռքահայութեան Ներկայացուցիչ – ներու Երեւանի ժողովին Ֆրանսահայ մասնակիցներու՝ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻԻՆ եւ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻԻՆ։

Ուրբաթ, Մարտ 20, ժամը 20·30–ին
Centre Culturel Alex Manoogian
(118, rue de Courcelles — Paris 17)
Մուտքը ազատ է։

MARSEILLE

CHAMPIONNAT DE FOOTBALL
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
E. S. MILLOISE
Dimanche, 22 Mars, à 15 h.
Stade des Milles

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Մշակութային Մխութեան Մարսէյլի Շրջ· վարչութիւնը կազմակերպած է բոլոր Հայերը հետաքրքրող չատ կարեւոր դասախօսութիւն մը, 21 Մարտ, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին, ԺԱՖ–ի սրահին մէջ, 65 Allée Léon Campagna, Մարսէյլ։

Նիւթ ունենալով՝
ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՑ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԴԵՐԸ՝
1450–ԻՆ ԾԱՅՍՕՐ

Օրուան դասախօսն է՝ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգ· Հովիւ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ· ՊԷՐՃԵԱՆ
Մուտքը ազատ է։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Vendredi, 20 Mars, à 21 h.
CONFERENCE — DEBAT
avec J. P. MAHE, *Professeur à l'Institut des Langues Orientales.*

KHATCADOUR APOVIAN

LES PLAIES DE L'ARMENIE,
LA VIE DU VILLAGE ARMENIEN
— Entrée libre —

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Notre Ciné-Club présente:
«Les Chevaux de Feu»
de Paradjanov
Le Jeudi, 19 Mars, à 20h.45
Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Participation aux frais: 20 F.

———×———

Samedi, 21 Mars, de 21h30 à l'aube
Grande soirée dansante
SOIREE GRECQUE
avec l'orchestre grecque de la
« CAPPADOCE »
Concours de déguisement « Grèce antique ».
Spéciaités culinaires grecques.
Participation aux frais: 50 F.

GRAND BAL

DE LA CROIX BLEUE DE CHAVILLE
avec l'Orchestre GAIDZAG
Samedi, 21 Mars à partir de 20 h. Salle des Fêtes de Chaville, rue Stalingrad
BUFFET ATTRACTION

———×———

ՇԱՒԻՂԻ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

մասնակցութեամբ ԿԱՑԾԱԿ *նուագախումբին*
Շաբաթ, Մարտ 21, ժամը 20–էն սկսեալ
ձաշ — Գեղարուեստական Բաժին

PELERINAGE A JERUSALEM

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻԻՆ
ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

DU 20 AU 27 AVRIL 1981

Avec la participation du Père Norvan ZAKARIAN

Départs: PARIS, LYON et MARSEILLE.

Visites et cérémonies religieuses à Jerusalem, et Circuit comprenant: Mer - Morte, Jericho, Tibériade, Nazareth, St. Jean d'Acre, etc....

PRIX: 3990 *F.*

(Demandez-nous le programme détaillé).

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

RECITAL UNIQUE
DE
HAROUT
(PAMBOUKJIAN)
ET SON ORCHESTRE DES U.S.A.
A L'OLYMPIA
22 MARS, DIMANCHE, A 20 .30

Location ouverte:—
○ *Aux guichets de l'OLYMPIA.*
○ *TELE CONDORCET; Clamart - Tél.:* 645. 34. 69
○ *LA CAPPADOCE; Tél.:* 375.05.30
○ *VAROU: Issy-les-Moulineaux - Tél.:* 644. 40. 60

PRIX UNIQUE: 50 F.

———×———

23 MARS, SALLE VALLIER àMARSEILLE
Location: FNAC — Bourse.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
19
JEUDI
19 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՐԵՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.867

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.867

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՅԼ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

—o—

ԽՄԲ. – Մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ, թէ մեր «բարեկամը» կապրիէլ Մացնէֆ, *Մոնտի Դեկո*· 13–ի թիւին մէջ կ'ոգեկոչէր Զոլփանի մահուան տարելի – ցը եւ այդ առթիւ քաղաքական եւ այլ դասեր ալ կուտար մեզի: Այդ գրութիւնն է որ առիթ տուած է Միւմթազ Սօյսալի յօդուածին *Միլլիյէթի* Մարտ 14–ի թիւին մէջ, խորագրուած «Փիտնալ»: Կուտանք թարգմանաբար, իր կարգ մը շահեկան նկատումներուն պատճառով, շեշտելէ հետ թէ Սօյսալ միայն *իր գործին եկած* մա – սերը առած է այդ յօդուածէն, անտեսե – լով (բնականաբար) 1915–ի, Թալաթի ե – ղած յիշատակութիւնները եւ ուրիշ բաներ: կան նաեւ թարգմանական դարձուածք – ներու սխալներ·–

×

«Անցեալ տարուան վերջերուն, 1980, Դեկտեմբեր 13–ին, Ֆրանսայի եւ աշ – խարհի համբաւաւոր թերթերէն՝ «Լը Մոնտ»ի մէջ հետաքրքրական յօդուած մը լոյս տեսաւ: Կապրիէլ Մացնէֆի ստո – րագրութիւնը կրող, կարճ յօդուած մըն էր այդ: «Քանի մը օր եաք, Երլմազ Զոլ – փանի մահուան տարելիցն է» բառերով կը սկսէր: Նոյն դրութիւնը, «արդէն տա – րի մը անցաւ, սակայն մարդասպանը տա – կաւին ազատ – անկախ կը պտըտի» ըսե – լէ եաք, «Երլմազ Զոլփանի մահը թուրք ընտանիքի մը դժբախտութեան պատճառ եղաւ եւ հայ ժողովուրդին ամէնէն շատ դէշութիւն ընողներու հացին լուղ քսեց» ըսելով կը վերջանար: (Մացնէֆ կ'ըսէր ամէնէն ոխերիմ թշնամիներուն):

«Որո՞նք էին՝ «հայ ժողովուրդին ամէ – նէն շատ գէշութիւն ընողները»:

«Նոյն դրութեան մէջ կ'ըսուէր նաեւ· – «Հայաստանի ճակատագիրը, 1918–ի յաղթանակէն ետք աշխարհակալութեան դաւադրութեան զոհ գացած Միջին Ա – րեւելքի երկիրներու մնացեալ ժողո – վուրդներու ճակատագրէն կարելի չէ անջատել: Հայերու կրած տառապանքին – րուն իսկական պատասխանատուները Թուրքերը չէին, այլ՝ մեծ Պետութիւն – ներն էին· երէկ՝ Անգլիացիներն ու Ֆր – րանսացիները, այսօր ալ՝ Ամերիկացի – ներն ու Սովետները»: *Հեղինակը, հե – տեւեալ տրամաբանութեան կը յանգէր*· – «Ահաբեկչութիւնը՝ աշխարհակալ ուժե – րու ամէնէն ազդու գործիքն է: Կ'արդա – րացնէ իր ներկայութիւնը արեւելեան Միջերկրականի:

«Գրութեան հետաքրքրական կողմը հե – տեւեալն էր ·– Մացնէֆ, *չէր ուրանար թէ «Հայկ· Հարց»ը կը պաշտպանէր*, եւ՝ «ֆրանսական գրականութեան մէջ, Անա – թոլ Ֆրանսներու, Շառլ Փէկիներու՝ Հայաստանի հարցին նկատմամբ ցոյց տուած աւանդական բարեկամութիւնը ցարդ շարունակող բանի մը հոգի ներ այսօր» *կ'ըսէր· սակայն, անմիջապէս* ետք *կ'աւելցնէր*· – «Հայերու հանդէպ միշտ բարեկամութիւն ցոյց տուած ըլ – լալը, այսօր, ալ Երլմազ Զոլփանի սպա – նութեան՝ մարդկային տեսակէտէ որ – ևէ նիւաղային, եւ քաղաքական տե – սակէտէ ալ՝ որեւէ անմիտ արարք մը եղած ըլլալը ըսելու իրաւունքը կուտայ մեզի»:

«Եւ ինչո՞ւ «քաղաքական տեսակէտէ ալ անմիտ արարք մը»:

Մացնէֆ, *ասոր հետեւեալ ձեւով կը պատասխանէր*· – «Պահանջներու ամէնէն իրաւացին իսկ, կարգ մը անձերու զայն պաշտպանելու համար ի գործ դրած մի – ջոցներու պատճառով՝ կրնայ իր իմաս – տը կորսնցնել: Այդպէս ալ, իրրեւ թէ Հայկ· Հարցը հետապնդողներ՝ արդա – րութեան գաղափարը կ'արատաւորեն եւ Հայաստանի պատկերը կը ներկայացնեն: Քաղաքացիական պատերազմի մը ընթաց – քին, ահաբեկչութիւնը՝ կիրարկելի զէնք մըն է· թէեւ սարսափազդու, եւ սակայն երբեմն՝ հարկադրաւոր զէնք մը: 60 տարի յամեցող ահաբեկչութիւն մը, ո՛չ մէկ կերպով կրնայ արդարացուիլ: Իս – բայէլեան Գաղտնի գործակալութիւնը՝ հին Նացի պարագլուխները կը հետա – պնդէ, սակայն, Հիթլէրի մահէն 10 տա – րի ետք ծնած՝ անմեղ Գերմանացիները չի սպաններ»:

«Նման դրութիւն մը՝ ազդու դրութիւն է: *Որոշ «հարցի» մը դէմ յարգալիր ե – ղած ըլլալուն համար՝ այդ հարցին պաշտպաններուն վրայ կ'ազդէ· «մարդ» էակին դէմ յարգալիր եղած ըլլալուն հա – մար ալ՝ այդ հարցին դէմ եղողներուն իսկ համակրանքը կը չահի: Եւ, այսպէս ըլլալով, բուռն զգացականութեամբ, կամ ալ՝ առելութեամբ գրուած յօդուա – ծէ մը՝ աւելի ազդու է: Առարկայական մօտեցում մը, առանց բացառիկ յայդուա – թեան իսկ, առնուազն՝ չանք մը, կարօ – տալի եղած ըլլալուն համար՝ յարգանք կը պարտադրէ: Ասոր առաջին պայմանն* խորքը: *Ընկերվարականները կը խորհին թէ միջադէպ ստեղծելու նպատակ կայ որպէսզի անտեսուին՝ կենսական հարցե – րը մինչ Շիրաք ալ վայել չի գտներ ժխ – քատեան հակազդեցութիւնը:*

× *Ադամանդներու հարցը չէ փակ – ուած: Զորեքշաբթի Քանատ Անշէնէ պատճէնը կը հրատարակէր կեղրոն· Ափ – րիկէի կարմիր Խաչին հեռագրին, ուր կը յայտնուէր թէ ոչ մէկ փոխարժէք ստա – ցած են ժխքարէն, բայց էլիզէ կը ճըշ – դէր թէ սատացպիերը կայ 1981 Փետր· 4 թուականով···:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ եւ զիւղա – ցիներու կուսակցութեան զեկավար ան – դամ՝ Մուսթաֆա Քեմալ Ճամքրան, որ Արեւմտեան Գերմանիա ապաստանած էր զինուորական պետական հարուածէն ի վեր, յայտնած է թէ որոշած է Թուրքիա վերադառնալ: Առաջինն է քաղաքական 175 կամաւոր արտագաղթողներէն, որ նման որոշում մը կուտայ, այն ապատ – նալիքէն եաք, զոր կառավարութիւնը ը – րաւ քաղաքացիութենէ զրկելու անունք ո – րոնք մինչեւ մէկ ամիս չեն վերադառ – նար: Ճամքրան կ'ըսէ թէ այս վերադար – ձը որոշած է ի տես այն դրական ճիգե – րուն, որոնք կը թափուին երկրին մէջ վերահաստատելու համար խորհրդարա – նական ժողովրդավարութիւնը:

ՇԱՒԻՒ – ՄԱԹԷՆ, որ իրրեւ օրաթերթ առաջին թիւը կը հրատարակէր երկու – շաբթի Մարտ 16–ին, երեքշաբթի օր կը հրատարակէր երկրորդ եւ վերջին թիւը:

ԷՄՆԷՍԹԻ ԻՆԹԻՐՆԷՇՆԱԼ ծանր ամ – բաստանութեան տակ առած է Ֆրանսան իր վերջին ընդհ· ժողովին ընթացքին: Իր աշխատանքները ցոյց կուտան, որ երեք ամիսէ Ֆրանսա ետ կը մղէ սահմանա – պլուխներէն անունք որ կը փորձեն Ֆը – բաս ապաստան գտնել: Միւս կող – մէ, ՕՖՓՐԱՆ յարատեւօրէն կը մերժէ ապաստանեալի (ռէֆիւժիէ) կանոնադիր չնորհել բոլոր անոնց որոնք կուզան Սեւ – Ափրիկէն (Անկոլա, Եթովպիա, Ղանա, Զայիր) ինչպէս նաեւ Հայերէն, Փաքիս – տանէ եւ Սրի – Լանքայէ: Ուրեմն էմնըս – թի որոշած է պահանջել Ֆրանսայէն որ յարգուին երկիր մտնելու իրաւունքները, անոնց որոնք իրենք զիրենք ապառնալիքի տակ կը նկատեն եւ քաղաքական ապաս – տան կ'ուզեն, որպէսզի իրենց կացու – թիւնը քննուի եւ այդ քննութեան ժամա – նակաշրջանին կարենան բնակիլ Ֆրան – սա:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԲՈՒՌՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԷԼԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԻՆ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ ԵՏՔ

Միթերանի ամբաստանութիւններուն արձագանգած էինք երէկ, ի մասնաւորի նախագահին արտաքին քաղաքականու – թեան մասին: Երկու «բանաձեւեր» մա – նաւանդ վրդոված են ժխքար տ'Էսթէյնը, որ թեկնածու ըլլալով հանդերձ չի կըր – նար մոռնալ թէ երկրին նախագահն է: Արդարեւ Միթերան «վարչապետի աշխա – տավարձքը» եւ «ես, սեղանին տակ չեմ անցնիր» ըսած էր որակելու համար ժխ – քար տ'Էսթէյնի արտաքին, այս պարա – գային՝ Մորհ· Միւռթեան հետ, քաղա – քականութիւնը եւ բացատրելու Պրաւ – տա–ի յօդուածը, ի նպաստ ժխքար տ'Էսթէյնի: Հակազդեցութիւնը շատ բուռն եղած է եւ թեկնածու ժխքարին դէմ ե – ղած ամբաստանութիւններուն պատաս – խանողն է՝ Նախագահ – ժխքար, էլիզէի իր բանբերին միջոցաւ, յայտնելու հա – մար թէ Միթերանի խօսքերը «նախա – տինք մըն են Ֆրանսայի համար»:

Նախագահ ժխքարի բանբերէն եաք, թեկնածու ժխքարի բանբերներէն մէկն էր՝ Ժ· Ֆ· Լըքա, որ «թեթեւ եւ անվա – յել» կը գտնէր այն ձեւը, որով ընկեր – վարական թեկնածուն կը խօսէր Ֆրան – սայի արտաքին քաղաքականութեան մա – սին: Նոյն իրիկունը (Երեքշաբթի) նա – խարարապետ Պառն էր, որ կը չարունա – կէր հակայարձակումը: Ինչո՞վ բացատ – րել այսքան բուռն հակազդեցութիւն: Նախ ժխքար միշտ բծախնդիր է որ մի – չազգային բեմի վրայ իր թիւ 1 դերա – կատարն ըլլալու պատկերը չաւրուի: Ցե – տոյ կայ նաեւ կէտ մը, որ կը խանգարէ թեկնածու ժխքարը, Միթերանի քըն – նադատութիւնները յարեւնման են Շի – րաքի եւ միւս կօլխոզ թեկնածուներու քննադատութեանց: Անկարելի չի նկատ – ուիր նաեւ որ աւելի քան վերը յիշուած երկու բանաձեւերը, Միթերանի մէկ ու – րիշ խօսքն է, որ վիրաւորած է Նախա – գահը՝ «Վենետիկի փոքր հեռագրաբերը»: Պառ, ամէնէն խիստն եղաւ եւ դեռ աւե – լին՝ բարկութենէն անդին, արհամար – հանք ու հեգնանք: Կը կարծուի նաեւ թէ այսքան բուռն հակազդեցութիւն մը այլ նպատակ մըն ալ կը հետապնդէ՝ յար – ձակելով Միթերանի քննադատութեանց ձեւին վրայ, կը ձգտի մոռցնել տալ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՑԻՊ

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՐՏ 13 – 16)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ ԴԻՆԱՄՕ ԹԻՓԼԻՍԻ 2-1

—o—

Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, Մարտ 12–ին, տեղի ունեցած է Խորհրդային բաժակի 1/8 աւարտական – ներու չարքին «Արարատ» – «Դինամօ» (Թիֆլիս) խաղը, բուռն պայքարի մըթ – նոլորտի մը մէջ: Երկար տաեւէ ի վեր այդքան բազմութիւն ներկայ չէր եղած: Երեւանցիներու եւ Թիֆլիսցիներու հան – դիպումները միշտ ալ հետաքրքրական եղած են եւ տաք: «Դինամօ» նոր վերա – դարձած էր Լոնտոնէն, ուր 1–ի դէմ 4 կէտով յաղթած էր «Ուեսթ Հէմ Եունայ – թըտ» ակումբի, Եւրոպայի բաժակի խա – ղերուն: Խաղի սկիզբէն իսկ ծայր տուած են գրոհները: Հարուածներու վարպետ Աչոտ Սահակեան գնդակը ղրկած է հա – կառակորդի բերդին առջեւ, ուր Անդրա – նիկ Խաչատրեան հիանալի թռիչքով մը նշանակած է կոլը: Քանի մը վայրկեան եաք Խորէն Յովհաննէսեանի ուժեղ հար – ուածէն հակառակորդները հրաշքով փրկուած են, քանի գնդակը դպած է բերդի ձողին: 22–րդ վայրկեանին Թիֆ – լիսցիները յաջողած են նշանակել կոլ մը: Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիները դարձեալ ցոյց տուած են յարձակողա – կան աքանչելի խաղարկութիւն մը, սա – կայն խաղին արդիւնքը մնացած է նոյնը՝ 1 – 1: Խաղը 30 վայրկեան երկարաձգ – ուած է: «Արարատ»ի տղաքը առանց կոր – սընցնելու իրենց թափը եւ աշխուժու – թիւնը, անցած են գրոհի: Անդրանիկ Խա – չատրեան ճեղքելով մրցակիցին պաշտ – պանութիւնը մինակը յայտնուած է բեր – դապահ Օֆար Գաբելիայի առջեւ եւ հարուածած, սակայն գնդակը դպած է բերդապահին եւ դաշտէն դուրս ելած: Քանի մը վայրկեան եաք Սամուէլ Ղա – սարօղլեանի փոխանցած գնդակը Աչոտ Սահակեան վերածած է կոլի եւ խաղը վերջ գտած է 2 – 1 արդիւնքով, յօդուտ «Արարատ»ի: Այսպէսով, «Արարատ» կը մասնակցի բաժակի 1/4 աւարտականնե – րուն, որոնք տեղի կ'ունենան Մարտ 21 – 22–ին: Իր մրցակիցը կ'որոշուէր վիճա – կահանութեամբ:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

«Արմէնփրէս» Մարտ 2–ի լրատուու – թեամբ կուտար հետեւեալ լուրը· –

Սիրելի հայրենակիցներ, Երեւանի ռա – դիօն յայտարարում է նոր մրցոյթ· «Ո՞վ է Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադե – միայի նախագահը, ի՞նչ գիտէք նրա մասին»: Մեր հարցին ճիշդ պատասխա – նողները կը առանան զեղարուեստական գիրք եւ նրանց անունները կը գրանցուեն պատուոյ գրքում: Մրցոյթի փակման ժամկէտը Մայիսի 15–ն է: Մրցոյթի հարցի պատասխանները ուղարկել՝

Հայկական ՍՍՀ Ք· Երեւան – 25

Մոսկեան փողոց թիւ 5, ռադիօտուն

Արտասահմանեան հաղորդումների խմբագրութիւն

Մրցանակաբաշխութեան ծանձնա – խմբին

ԳՐԻՖ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ

Ա.

– Ձիշտ ինչպես մեզ ասել են։

– Փաղաքշելիս իր առջևը դնելիս։ Եւ ոչ թե ասելիս – հետևել հոսանքին – այլ ասելիս պահն ու տեղը իմանալ, գտնել տեսակարարությունը, կշռել ու չափել։ Ահա թե ինչ է նշանակում վիրտուոզ լինել։ Ես չեմ հասկանում։

– Ա՛յսպես։

– Ա՛յ, այս տպավ, այս տպավ – ահա թե ինչ է նրանից պահանջվում։ Ինձ էլ են ասել, այս տպավ, այս տպավ, բայց ես չեմ կարողանում։ Ես ինձ թույլ եմ տալիս ասելու այն, ինչ ուզում եմ, ինչպես ուզում եմ, ինչքան ուզում եմ։ Ես ինձ թույլ եմ տալիս ասելու նաև այն, որ ես չեմ կարողանում։

– Ա՛հա, պատկերացնում եմ, ինչ ես ուզում ասել։ Ես էլ եմ ուզում ասել, որ ես ինձ թույլ եմ տալիս ասելու այն, որ ես չեմ կարողանում։

– Ինչպե՞ս։

– Ես ինձ թույլ եմ տալիս ասելու, որ ես չեմ կարողանում։

– Ինչպե՞ս։

– Ինչպես որ ասացի։

– Չեմ հասկանում։

– Ինչպես որ ասացի։

– Ինչպե՞ս։

– Ինչպես որ ասացի։

– Ինչպե՞ս։

– Ինչպես որ ասացի։

– Ինչպե՞ս

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԳՐՔԱՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԱՍՄԱՆ ԿՈՏՈՎԸ

ՆՈՎԵԼԱ

Ջինուշի խաղը

Ճամբան տանող ոտնակը ծածկել էր ոտքի տակ ընկած տերևների հաստ շերտը, ու Ջինուշը ոտքերը քարշ էր տալիս, ասես ոտքերի տակ ոչ թե տերև էր, այլ ինչ-որ ծանր բան։ Ամեն քայլափոխի նա կանգ էր առնում, ականջ էր դնում, ու ամեն անգամ ավելի էր ծանրանում նրա սիրտը։ Ինչ-որ մեկը հետևում էր նրան։ Ինչ-որ մեկը, որ ոչ ոտնաձայն ուներ, ոչ շնչառություն, ոչ էլ ստվեր։ Ինչ-որ մեկը, որ միայն հետևում էր նրան, ինչպես հետևում են միայն մահը կամ հիշողությունը։

Ջինուշը գիտեր, որ տատը մեռած է։ Գիտեր, որ տատի գերեզմանի վրա ինքն է ծաղիկներ դրել, ինքն է լացել, ինքն է տուն վերադարձել։ Բայց հիմա, այդ ամենից հետո, տատը նորից կանգնած էր նրա ճանապարհին։ Ոչ ուրվական էր, ոչ երազ։ Ավելի վատ բան էր։ Ավելի անհեթեթ։ Ավելի անհնար։

Ջինուշը կանգ առավ, շրջվեց ու ուղիղ նայեց տատին։ Տատը կանգնած էր ճանապարհի եզրին, այնպես, ինչպես միշտ կանգնում էր, երբ թոռնուհին ուշանում էր դպրոցից։ Նույն գլխաշորը, նույն հագուստը, նույնիսկ ձեռքի գավազանը։ Միայն աչքերը տարբեր էին։ Ավելի մեծ, ավելի խոր, ավելի լուռ։

— Ես քեզ թաղել եմ, տատիկ, — շշնջաց Ջինուշը։

Տատը չպատասխանեց։ Նա միայն մի քայլ առաջ եկավ, ու տերևները նորից ճռճռացին։

Ջինուշը հանկարծ հասկացավ, որ չի կարող վազել։ Ոտքերը կարծես արմատներ էին գցել հողի մեջ։ Նա կարող էր միայն նայել, լսել ու հիշել։

Եվ հիշեց։ Հիշեց, թե ինչպես տատը սովորեցրեց իրեն հյուսել զամբյուղ։ Ինչպես նրանք միասին գնացին անտառ՝ ելակ քաղելու։ Ինչպես տատը պատմեց իրեն հին հեքիաթներ, որոնք ոչ ոք այլևս չգիտի։ Հիշեց նաև այն օրը, երբ տատը հիվանդացավ, ու ինքը չկարողացավ նրան փրկել։

Տատը մոտեցավ ավելի մոտ։ Նրա դեմքը գունատ էր, ինչպես մոմ, բայց աչքերը կենդանի էին։ Ավելի կենդանի, քան երբևէ։

— Դու ինձ չես թաղել, — ասաց տատը։ — Դու ինձ միայն հիշողության մեջ ես թողել։

Ջինուշը զգաց, որ ծնկները դողում են։ Նա ուզում էր փախչել, բայց չէր կարող։ Ուզում էր գոռալ, բայց ձայն չկար։

— Ես վախենում եմ, — շշնջաց նա։

Տատը ժպտաց։ Այդ ժպիտը նա հիշում էր մանկությունից։ Այդ ժպիտը միշտ նշանակում էր, որ ամեն ինչ լավ կլինի։

— Վախենալը լավ է, — ասաց տատը։ — Վախենում են միայն կենդանի մարդիկ։

Ջինուշը հանկարծ հասկացավ, որ ինքն էլ է վախենում։ Վախենում է մեռնել, վախենում է մոռանալ, վախենում է մնալ միայնակ։ Եվ հենց այդ վախի պատճառով էլ տատը եկել էր նրան գտնելու։

— Ես չեմ ուզում մեռնել, — ասաց Ջինուշը։

— Ոչ ոք չի ուզում, — պատասխանեց տատը։ — Բայց մեռնելը ոչ թե վերջն է, այլ միայն ճանապարհի մի մասը։

Ջինուշը նայեց ճանապարհին։ Այն ձգվում էր անտառի խորքը, ուր ոչ մի արահետ չկար։ Ուր ոչ մի ծառ չկար, որ ծանոթ լիներ։ Ուր ոչ մի ձայն չկար, բացի քամու շշնջոցից։

— Ես չեմ գնա այնտեղ, — ասաց նա։

Տատը գլխով արեց։ Նա չէր պնդում։ Նա միայն սպասում էր։

Ջինուշը հանկարծ հիշեց մի խաղ, որը տատը սովորեցրել էր իրեն։ Խաղ, որը կոչվում էր «Ով ավելի երկար կդիմանա»։ Խաղ, որի ժամանակ պետք էր նայել միմյանց աչքերի մեջ և չթարթել։ Ով առաջինը թարթում էր, նա պարտվում էր։

— Խաղանք, — ասաց Ջինուշը։

Տատը ժպտաց։ Նրա ժպիտը հանկարծ դարձավ ավելի տաք, ավելի կենդանի։

Նրանք նայեցին միմյանց աչքերի մեջ։ Անտառը լռեց։ Քամին դադարեց շշնջալ։ Ամեն ինչ դադարեց գոյություն ունենալ, բացի նրանց հայացքներից։

Ջինուշը զգաց, որ աչքերը սկսում են արցունքոտվել։ Նա չէր ուզում թարթել, բայց չէր կարող դիմանալ։ Կոպերը ծանրացան, ինչպես երկաթե դռներ։

Եվ նա թարթեց։

Երբ նորից բացեց աչքերը, տատը չկար։ Ճանապարհը դատարկ էր։ Տերևները լուռ էին։ Անտառը նորից սկսեց շշնջալ։

Ջինուշը շրջվեց ու սկսեց վազել տուն։ Նա վազում էր այնքան արագ, որքան կարող էր։ Վազում էր, ասես կյանքը կախված էր դրանից։

Տուն հասնելով՝ նա դուռը փակեց ամուր։ Նստեց անկյունում, գրկեց ծնկները ու երկար ժամանակ նայում էր պատին։

Հետո վեր կացավ, վառեց լամպը և սկսեց գրել։ Գրել այն, ինչ տեղի էր ունեցել։ Գրել այն, ինչ չէր կարող մոռանալ։

Գրելը հեշտ չէր։ Ձեռքերը դողում էին, տառերը ծռվում էին, իսկ թղթի վրա կաթած արցունքները թողնում էին խոնավ բծեր։ Բայց նա շարունակեց գրել մինչև առավոտ։

Երբ արևը ծագեց, նա կարդաց գրածը։ Ամեն ինչ այնտեղ էր։ Ամեն ինչ, ինչ տեղի էր ունեցել անտառում։ Ամեն ինչ, ինչ նա չէր կարող ասել բարձրաձայն։

Ջինուշը ծալեց թղթերը, դրեց դրանք ծրարի մեջ և գրեց վրան՝ «Տատիկին»։

Այդ օրվանից նա այլևս չվազեց անտառ։ Նա չգնաց ելակ քաղելու։ Նա չհյուսեց զամբյուղներ։ Նա միայն նստում էր պատուհանի մոտ և նայում էր դեպի ճանապարհը, որը տանում էր դեպի անտառ։

Եվ ամեն անգամ, երբ քամին շշնջում էր տերևների միջից, նա լսում էր տատի ձայնը։ Ոչ բառերը, ոչ իմաստը, այլ միայն ձայնը։ Ձայնը, որը ասում էր, որ ինքը դեռ այստեղ է։

Ջինուշը գիտեր, որ մի օր ինքն էլ կգնա այդ ճանապարհով։ Բայց դա դեռ շատ հեռու էր։ Շատ հեռու էր այնքան, որ նա կարող էր ապրել՝ չվախենալով։

Եվ նա ապրեց։

Ամեն անգամ, երբ նրան հարցնում էին, թե ինչու է այդքան լուռ դարձել, նա պատասխանում էր, որ պարզապես մեծացել է։ Եվ դա ճիշտ էր։ Նա իսկապես մեծացել էր։ Մեծացել էր այնքան, որ կարողանար ապրել իր հիշողությունների հետ։

Եվ երբեք չվազեց անտառ։

Ամեն անգամ, երբ նա անցնում էր ճանապարհի կողքով, նա միայն կանգ էր առնում, նայում էր դեպի ծառերը և շշնջում էր.

— Ես հիշում եմ, տատիկ։

Եվ քամին շշնջում էր պատասխան։

Ամեն ինչ լավ էր։

(Շար. 281)

Ձորճ, Մարինա եւ Լօրա Քիւրքճեան, ինչպէս նաեւ Քիւրքճեան ընտանիքի բոլոր անդամները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը, իրենց սիրեցեալ հինգ, մօր եւ հարազատին՝

ՆՈՐՄԱ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

որ խաղաղօրէն հանգեաւ ի Տէր, Մարտ 12–ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ երկուշաբթի օր, Մարտ 23, ժամը 11–ին, Լոնճոնի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Ընբերու Օգնութեան Մարմինը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Մարի Մարտիկեանէ. – Միսաք Երաւեանի եւ Տիկին Նեւրիկ Գաբրիէլեանի յիշատակին 100–ական Ֆ., Տիկին Զաքքեանէ՝ Պ. Աւագեանի յիշատակին 100 Ֆ.։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid -- 94140 Alfortville

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Dans le cadre de ses activités musicales, et en prélude au Festival de musique d'Alfortville, la M.C.A. vous propose:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՐԻՆԳԻ ՀԱՄԵՐԳ

○ Le Samedi, 21 Mars, à 21 h.

« *Les plus anciennes mélodies traditionelles* », *interprétées par J. MADILIAN (doudouk, toutak), accompagné par H. Sarkissian (doudouk) et A. Madilian (dehol).*

Participation 20 F.

———×———

ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

○ Le Samedi, 28 Mars, à 21 h.

« *Chansons de troubadours et de traditions populaires arméniennes* » *par VIRGINIA PATTIE chant, ROUPEN HARUTIUNIAN tar et Aram KEROVPIAN canon.*

Participation: 20 F.

GRAND BAL

DE LA CROIX BLEUE DE CHAVILLE

avec l'Orchestre GAIDZAG

Samedi, 21 Mars à partir de 20 h. Salle des Fêtes de Chaville, rue Stalingrad

BUFFET ATTRACTION

———×———

ՇԱՒԻԼԻ ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

մասնակցութեամբ ԿԱՑԾԱԿ *նուագախումբին*

Շաբաթ, Մարտ 21, ժամը 20–ին սկսեալ

Ճաշ — Գեղարուեստական բաժին

A Vendre

Quelques tapis anciens d'ARMENIE dont un daté de 1816.

S'adresser à:

VALENTIN MARCHE SERPETTE

110, *Rue des Rosiers*

93400 - *ST. OUEN — Tél.*: 634. 08. 92

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Ցուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, Պէյ – Փոնթէյնի իր կայանին համար պէտք ունի մօնիթէօր եւ մօնիթրիսներու։ Դիմել Կապոյտ Խաչին.– 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ։

RECITAL UNIQUE

DE

HAROUT

(PAMBOUKJIAN)

ET SON ORCHESTRE DES U.S.A.

A L'OLYMPIA

22 MARS, DIMANCHE, A 20 .30

Location ouverte:—

○ *Aux guichets de l'OLYMPIA.*

○ *TELE CONDORCET; Clamart - Tél.*: 645. 34. 69

○ *LA CAPPADOCE; Tél.*: 375.05.30

○ *VAROU: Issy-les-Moulineaux - Tél.*: 644. 40. 60

PRIX UNIQUE: 50 F.

———×———

23 MARS, SALLE VALLIER àMARSEILLE

Location: FNAC — Bourse.

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՕՐԻՐԱԹ, ՄԱՐՏ 20-ԻՆ ԿԸ ՎԻՐԱՒԱՑՈՒԻ

Chez Armand

ՌԵՍՏՈՐԱՆԸ

RESTAURANT — TAVERNE

24, Rue Rodier — 75009 PARIS

Tél.. 280. 35. 84

Fermé le Lundi

30 ՏԵՍԱԿ ԱՂԱՆԴԵՐ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԽՈՐՈՎԱՆԾՆԵՐ

ՄԻՋԻՆԴ

ՏԻՍԻՆի ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ՝ Կապոյտ Խաչ մասնաճիւղին. Մարտ 20–ին, իրիկուն

ԽՈՀԱՐԱՐ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ միջակ տարիքով խոհարար մը կամ խոհարարուհի մը։

Հեռաձայնել Վարժարանի Տնօրէնութեան 381 01 72 *թիւին։*

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Samedi, 21 Mars, de 21h30 à l'aube
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Grande soirée dansante
SOIREE GRECQUE
avec l'orchestre grecque de la « CAPPADOCE »
Concours de déguisement « Grèce antique ».
Spéciaités culinaires grecques.
Participation aux frais: 50 F.

ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՑ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 17–ԻՆ, 16 ՕՐ

ՁԱՏԻԿԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ։

ԱՊՐԻԼ 24–Ը՝ Երեւան, ծաղկեպսակ Մխիթարեանց։

ԱՊՐԻԼ 26–Ը՝ Երեւան՝ կոչունք մինչեւ լոյս, Նախկին Ռազմիկներու կողմէ։

ՄԱՅԻՍ 1–Ը՝ Երեւան։

Երթ-ուդարձ, ամէն բան մէջը՝ 3600 Ֆ.

Դիմել՝

124, *Avenue Henri - Barbusse* 92140 *Clamart — Tél.*: 642. 73. 10

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

———×———

9, *RUE DU NIL*, 75002 — *PARIS*

TEL. 296.37.41

———×———

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

★ **COMMUNIONS** ★ **MARIAGES** ★ **BANQUETS** ★

———×———

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

ARMÉNIE 81

Vu les difficultés d'organisation des voyages en Arménie, trois spécialistes Levon BAGHDASSARIAN, Varoujan SARKISSIAN et Jacques CHELELEKIAN mettent en commun leurs connaissances et leurs expériences dans le souci d'offrir un meilleur service à leur clientèle tout en garantissant chaque départ avec des accompagnateurs qualifiés.

DEPARTS DE PARIS, MARSEILLE ET LYON

DEPARTS	RETOURS	PRIX(*)
12 Avril	27 Avril	3980.-
15 Avril	30 Avril	3880.-
09 Mai	22 Mai	4280.-
27 Juin	10 Juillet	4280.-
18 Juillet	31 Juillet	4280.-
03 Août	14 Août	3500.-
15 Août	28 Août	4280.-
05 Septembre	18 Septembre	4280.-
21 Septembre	05 Octobre	4280.-
03 Octobre	16 Octobre	3480.-
21 Novembre	04 Décembre	3480.-
26 Décembre	08 Janvier	3580.-

(*) Préacheminement Lyon + 200 F.; Marseille + 300 F.

Prix étudiés en Décembre 1980, *et comprennent: Avion, Hôtels* 1ère *catégorie, Pension complète, Visites et Excursions.*

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:

LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:

VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:

JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Licence Org.: A 1037

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
20
VENDREDI
20 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՐԱՉԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.868

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.868

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Մինչ Հայերը թուրք «Վիպի Պուսիս»ը կ'ակնկալեն, Թուրքերը՝ Թալաթը կ'ոգեկոչեն...

—o—

ԽՄԲ. – Ամէն ազգ իր հերոսներն ունի, որոնք կրնան, մանաւանդ այս պարագային, խորհրդանշական բնոյթ առնել: Հայերուն համար Սողոմոն Թէհլիրեանը հերոս է, Թուրքերուն համար՝ Թալաթը: Արդարեւ մինչ Հայերը կ'ակնկալեն ու միշտ կը կրկնեն օտար լրագրողներուն թէ կը սպասեն թուրք Վիլլի Պրանտի մը, որ երթայ ծնրադրէ Ապրիլեան նահատակներու յուշարձանին, ինչպէս գերմանի նախարարապետը ըրաւ՝ Առշվից, Թուրքերը կ'ոգեկոչեն «մարտիրոս» Թալաթի 60-ամեայ յիշատակը (սպանուած Պերլին, 1921 Մարտ 15): Երկուշաբթի օր, *Միլիյէթ*ը էր ,որ Ա. Էջի մէկ անկիւնը կը հրատարակէր նկարը Թալաթի 88-ամեայ կնոջ, որ կ'ապօթէ անոր գերեզմանին առջեւ, երկու օր յետոյ (Մարտ 18) *Թէրճիման*ն է, որ հետեւեալ յօդուածը լոյս կ'ընծայէ, զոր կուտանք, պարզապէս իբրեւ փաստ, եթէ հարկ էր, ցոյց տալու համար որ ոչինչ փոխուած է մտայնութեան մէջ: Խորագիրն է՝ «Մարհոս, Թալաթ Փաշա»...:

×

«Թալաթ Փաշայի, 1921, Մարտ 15–ին, Պերլինի մէջ մարտիրոսացման 60–ամեակն է: Սողոմոն Թէհլիրեան կոչուած՝ վարձկան մարդասպանի մը փամփուշտով մարտիրոսացած էր:

«Այդ շրջանին ալ, Պերլինի թերթերը հակաթուրք հրատարակութիւններու տեղ տուած էին: Գերմանական դատարանը, «մտային անհատասարակչռութեան» պատրուակով՝ մարդասպան Թէհլիրեանը անպարտ արձակած էր: Այս ճիւաղը, ապրելէ ետք, Հարաւային Ամերիկէ հասած, ապաստանելով, «Սուրճի թագաւոր» դարձած էր:

Այդ օրերէն 55 – 60 տարի ետք, եւրոպական քաղաքներու մէջ՝ 15–էն աւելի թուրք դիւանագէտներ զոհ գացած են, եւ անոնցմէ երկուքին՝ տակաւին թարմ յուշին մէջն ենք: Թալաթ Փաշայի ըմբռնութեան, եւ այս նոր ոճրագործութեան պատճառած վիշտերուն, նոյն տարբերարձին խաչաձեւումը՝ պատմութեան տարօրինակ մէկ խաղն է: Ինչպէս կ'ըսեն. – «Ջուրը կը քնանայ, թշնամին՝ չի քնանար»:

×

«Թալաթ Փաշայէն ի՞նչ ուզած էին: Ցեղայ Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր Պէյէն, Սայիտ Հալիմ Փաշայէն եւ Ճէմալ Փաշայէն՝ ի՞նչ ուզած էին:

– «Այն, ինչ որ այսօր՝ Թէճէլլի Աբդէն եւ Ռիչարթ Մորալըէն կ'ուզեն, երէկ ալ՝ Մէհմէթ Պայտարէն եւ Մէսութ Էրէզէն. այսինքն՝ Թրքութեան մահը, մեր հայրերին պառակտումն ու բաժանումը...

«Նախապէս՝ Ապտիւլ Համիտի դէմ մահարձ կազմակերպած ահաբեկիչն ալ Թալաթն ու միւսները՝ խաչապաշտ աշխարհակալ ուժերու համաձայնութեամբ պատնած ջարդարար չէթէներն ալ՝ միշտ միեւնոյն բանը ուզած էին. այսինքն՝ Թուրք Պետութեան գլուխը, մեր դրօշակին նուաստացումը, մեր ժողովուրդին բնաջնջումը... վերջապէս, մեր ներքին պայքարները, թշնամութիւնները, անոնց համար միայն իրենց չահերու յառաջացումը դիւրացնելու տեսակէտէն կարեւոր է: Եթէ ոչ. –

«Թալաթ Փաշան (օտարներու իղձերուն անգիտակցաբար համակերպելով) Սուլթան Համիտի գահընկեց ըլլալուն եւ մահուան պատճառ եղած է, յետագային եկողները՝ Թալաթէն բնաւ զոհ չմնալով, զինք անիծած են, եւ կամ ալ՝ զոհ գացած դիւանագէտները Թուրք ազգայ – նականներ եղած են, կամ ո՛չ... Նման բաներ՝ ո՛չ բլթակը քաշողներուն, եւ ոչ ալ՝ զայն քաշել տուողներուն հոգն է: Անոնք, Թուրք ժողովուրդի բոլոր ընտրանիին, զեկավարներուն եւ ներկայացուցիչներուն (արդարացիօրէն) միեւնոյն՝ Թուրք «մտաւորական դասակարգ»ի աչքով կը նային, անոնց մահը կ'ուզեն:

Հարցը Թուրքին դէմ թշնամութիւն է: Աւոր համար ալ, նախ՝ Հունգարացին ու Սերբը, աւելի ետքն ալ՝ Հայն ու Ցոյնը խաբելով՝ զիրենք գործածած են: Այսօր ալ, մեր մահմետական Թուրք եղբայրներն է՝ որ գործածելու կը ջանան:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՊՐԱԻԴԱ»ին ետք, մամուլի խորհրդային Նովոսթի գործակալութիւնն է, որ կօլիզմի փառաբանութեան ընդմէջէն, կը զովաբանէ Ֆրանսայի վերջին ետքը տարուան քաղաքականութիւնը, Ֆրանսայի ՕՊԱՆ–ի զինուորական հրամանատարութենէն քաչուելուն 15–րդ տարեդարձին առթիւ:

ՊՈՒԱՍՍԱՅԻ նուիրած ադամանդներու հարցը ձակուած չէ եւ ըստ երեւոյթին դիւրին ալ չի փակուիր: Նախագահ Ժիսքար յայտնած է թէ ծախուած են, ու հասոյթը արուած կեդրոն. Ափրիկէի կարմիր Խաչին, մնացածն ալ 2 – 3 բարեսիրական հաստատութեանց: Արդ, էլի – զէի զեկոյցէն ետք, նախագահ Տաքօ հաստատեց թէ չէք մը ստացած է, առանց գումարն ըսելու, բայց Մաթէնի մէկ լրագրողն, ճշդած կ'ըլլայ որ 40 հազար ֆրանք էր, ինչ որ շատ «խեղճուկ» գումար է, ադամանդներու համար, նըւիրուած Ֆրանսայի Նախագահին եւ կընոջը ինը տարի առաջ եւ որոնց մեծար – ժէք բնոյթը քանիցս չեշտուած է: Ուժէ Տէլիէ կը գրէ իր հատորին մէջ թէ Պոքասա ըսած է որ 200 ադամանդ տուած է: Անհասկնալի կը թուի որ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ ը, երկարատեն լռելէ ետք այս պղտոր պատմութեան վրայ, բացատրութիւններ տայ, որոնք գինքը աւելի կը մխրճեն անել կացութեան մը խորը:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ լոյս ընծայած է կառավարական գաղտնի տեղեկագիր մը, որմէ կը պարզուի որ կառավարութիւնը տեղեակ էր թէ պետական հարուած մը կը պատրաստուի: Պաշտպանութեան նախարարը դռնփակ նիստի մը ընթացքին, երեսփոխաններու Ժողովին առջեւ յայտնած է մանրամասնութիւններ եւ ճշդած թէ անցեալ տարուան վերջաւորութեան իսկ, կառավարութիւնը գիտէր թէ պետական հարուած մը կը պատրաստուի մեծ ծաւալի վրայ, բայց անծանօթ պատճառով, նախատեսուածէն առաջ պատահած է: Այս տեղեկագիրը գաղտնի պէտք է մնար, բայց որոշ երեսփոխաններ արձանագրած ու մամուլին յանձնած են: Ի լուր այս «փախուստին» Նախարարը հերաձայնել տուած է բոլոր խմբագրութեանց, յայտնելով թէ տեղեկագիրը պէտք չէ հրատարակուի: Թերթերը սակայն, յայտնած են թէ անկարելի է, տրուած ըլլալով նման լուրի մը մեծ շահեկանութիւնը:

ՄԱՌՉԵՆԿՕ, խորհրդային այլախոհը որ «Իմ վկայութիւնս» խորագրուած գիրքի մը հեղինակն է (կեանքը արգելափակման կայաններու մէջ) ձերբակալուած է Վլադիմիրի չրջանը: 5 տարի է որ դիմում ըրած է Ամերիկա գաղթելու: 1960–ին 6 տարի արգելափակման դատապարտուած էր, որովհետեւ պարսկական սահմանէն փորձած է փախիլ:

ԻՐԱՔի փոխ – վարչապետը՝ Թարիք Ազիզ Փարիզ եկած է, ուր խօսակցութիւններ կ'ունենայ պատասխանատուներու հետ:

ՓԱՐԻԶի Տուռս ատուրդասրահին մէջ, համաշխարհային մրցանիշ մը կոտրած է առջի օր Տօմիէի մէկ ըրանկրկը (լա Փառատ տէ Սալթէնպանք) որ ծախուած է մէկ միլիոն 80 հազար ֆրանքի...:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻՆ Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Քաասիֆի Մոսկուա հրաւիրուած է «բարեկամութեան պաշտօնական այցելութեան» մը համար:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ քիւրտ անձնաւորութիւն մը անհետացած է, չորս ամիսէ ի վեր: Իրաքի քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան կեդրոն. կոմիտէի նախկին անդամ, Տարա Թեֆիք անհետացած է Նոյ. 17–ին առաւօտ տղան դպրոց տանելէն ետք: Իշխանութիւնները կը պնդեն որ առեւանգուած չէ բայց նշաններ կան որ հակառակը կը փաստեն: 1975–էն ի վեր երբ ձախողեցաւ քիւրտ ապստամբութիւնը, Թեֆիք այլեւս քաղաքականութեամբ չէր զբաղեր եւ յարգուած անձնաւորութիւն մըն էր թէ քիւրտ ազգայնական չրջանակներու մէջ եւ թէ իր պաշտօնակից – ներուն (ընդհ. տնօրէն էր ծուխային փոխադրութեանց եւ տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը՝ անհետացումէն քիչ ետք Պաշտօնաթերթը հրովարտակ մը կը հրատարակէր որ հինգ տարուան համար, գինքը պաշտօնանկ կ'ընէր):

ՍՈՒՏԱՆի Նախագահը՝ Նէմէյրի յայտարարեց թէ պետական հարուածի մը փորձը ձախողած է, անցեալ չաբթու եւ ամբաստանեց Խորհ. Միութիւնն ու Սուրիան իբրեւ դրդիչ:

ԷՔՍ – ԼԱ – ՇԱՓԷլի մէջ սպաննուած է իսլամական կեդրոնին տնօրէնին կինը: Ամուսինը, որ դիպուածով ազատած է պատասխանատուներէն է «Մահմետական Եղբայրներու» կազմակերպութեան եւ Գերմանիա ապաստանած էր: Ամբաստանեց սուրիական գաղտնի սպասարկութիւնները իբրեւ պատասխանատու, քանի սպառնալիքներ ստացած էր արդէն:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼի Բ կայանը (Անթէն 2) կախակայեց Քասիւ ծաղրանկարիչը, ժաք Մարթէնի դիմումին վրայ: Ի՞նչ էր պատահած: Առջի օր, Անթէն 2, ժամը 13–ի լուրերուն ընթացքին, կը յայտնէր թէ նոր օրաթերթ մը լոյս տեսած է «Շառլի – Մաթէն» որու վրայ կը տեսնուէր Քասիւի մէկ ծաղրանկարը ժաք Մառթէնի...: Այս վերջինը իրար կ'անցնի, ու վերջնագիր կուտայ տնօրէնութեան «կամ ա'ն (իմա Քասիւ) կամ ես»: Եւ անշուշտ ինք կը նախընտրուի...:

—o—

ԿՄԻԹ

ԿՈՉ
ԿՈՒՏԱՋՈՒՐԿ ԿԵՐՏԱՊԱՀԱՑ

—o—

Ժողովրդական առածը անխնայ է: երկու բառով կը մաքրէ պատեհապաշտին հաշիւը· «Ծովը տեսնայ՝ ձուկ կ'ըլլայ, ծակը տեսնայ՝ մուկ կ'ըլլայ»:

Գրչի պատեհապաշտը սակայն, ոչ ձուկ է ոչ ալ մուկ, այլ՝ թուքակ: Այս խտացուտիկ թռչուններով լեցուն են մեր մամուլի կոյս անտառին ծառերը: Ոչ ապուշ են ոչ տխմար· ո՛չ խելացի ո՛չ հանճար: Պարզապէս հաւատարիմ են ու հնազանդ: Խումբ են՝ կարգապահ: Ճպոտի մէկ շարժումով կը ստանաս՝ համաձուագ, միւս շարժումով՝ համազարկ:

×

Ժամանակին թերթ բանայիր՝ դիմացդ պահպանում կ'ելլէր: Ամէն տեղ պահպանում· հայապահպանում, ազգապահպանում, եւայլն ու եւայլն·:

Օր մըն ալ, 1970–ական թուականներուն սկիզբը, խելացի մարդիկ գտնուեցան ըսելու համար որ, ալ կը բաւէ պահպանենք, ինչ մըն ստեղծելու մասին մըտածենք: Ու մարդոց ըսածը տեղ գտաւ· հաստատուեցաւ նոր *մոտա*, հայակերտումի *մոտա*...

Բան փոխելով՝ կեա՞նք փոխեցինք: Բայց թուքակները նոյնն են անշուշտ: Պարզապէս առաջ «պահ՛ պահ» կ'ըսէին, հիմա ալ կ'ըսեն, «կերտ՛ կերտ»: Աստուած մեզ յաջորդ համաձուագէն պահէ:

×

Պէյրութի «Համազգայինի Նշան Փալանեան Ճեմարան»ի յիսնամեակին առթիւ, «Ազդակ» գեղեցիկ գաղափար ունեցած է խմբագրական մը յատկացնելու: Գաղափարը որքան գեղեցիկ, արդիւնքը սակայն ահաւոր: Տեարք դատաւորք դո՛ւք դատեցէք:

«Մարդակերտի ուղիով» խորագրին տակ, մի ամն խմբագիր կը յայտնէ, թէ «դպրոցը հայակերտումի եւ մանաւանդ հայրենակերտումի հնոց է», կը յիշեցնէ որ «մարդակերտին ուղիով քալող» ու «սերունդ կերտող հոգեմտաւոր հնոց» է, ապա նոր «սերնդակերտումի գործին մէջ» կը տեսնէ «հայրենակերտումի դերը» ու կ'առաջարկէ որ «գաղափարի սերունդ կերտող հնոց»ն այս «մարդակերտին ուղիով սերունդ կերտելու» գործը շարունակէ... (ո՛ւֆ):

Քանի մը շաբաթ ետք ասոր յաջորդեց նոյնինքն Ճեմարանի տնօրէն՝ Հ. Տաճենապետեանի մէկ յօդուածը, որուն խորագիրն էր· «Մարդակերտում, հայակերտում, հայրենակերտում»...

Մնացեալը կը խնայեմ ձեզի, սիրելի ընթերցողներ:

Ու խօսքս կ'ուղղեմ անոնց՝ յօդուածակերտներուն·

Ի սէր Աստուծոյ, կ'ապաչեմ որ ձեր թերթակերտ գործին մէջ այս տեսակի խմբագրակերտումներու առիթ չտաք, որովհետեւ եթէ բառակերտումը սահման չունի, գլուխկերտումը ի՛նչ ունի:

Փոխարէնը կը յանձնարարեմ, որ պահպանէք ձեր ընթերցողներուն համբերութիւնը, եթէ չէք ուզեր որ թերթակերտումը վերջ գտնէ ձեր պահպանիչով:

Պահպանեա տէր զեզու մեր ընդդէմ խմբագրակերտաց ու պէսպէս կուտագուրկ կերտապահաց զի այս է հանապազօրեայ հաց մեր...

ԽԵԼՕՓ ՉԱԼՕ

ԼԻԲԱՆԱՆ 1981

(Բ. և վերջին Մաս)

Գ.

Արեւմտեան Պէյրութը, կամ «մահմե – տական կողմը» եւ կամ դեռ՝ պաղեստին– եան : Յառաջդիմական ճակատը կը պարզէ խայտաբղէտ չարք մը զինեալ կուսակցութիւններու որոնք միշտ նոյն չահերը չեն հետապնդեր եւ ոչ ալ միեւ– նոյն ազդիւրներէն կը սնանին : Կան սիւննի մահմետական կուսակցութիւնը (Մուրա– պիթուն) որ Նասըրական է (Նախագահ Նասր կրնայ իր երկրին մէջ թաղուած եւ մոռացութեան ենթակայ ըլլալ, ասի– կա պատճառ մը չէ որ Պէյրութի մէջ կուսակցութիւն մը չչարունակէ ըլլալ Պապէն աւելի պապական), շիի մահմե – տական կուսակցութիւնը (Ամալ), քըր – տական, համայնավար, ղովմի, բըօ – ի– րաքեան, բըօ – սուրիական (պասս) կու– սակցութիւնները եւ դեռ այլ կազմակեր– պութիւններ : Ամէն կուսակցութիւն կը գործէ, քիչ թէ չատ, նախ ի չահ ի'ր կուսակցութեան ընդհանուր միտանակա – նութեան մը պիտակին տակ : Կեդրոնա – կան մարմնին կամ «Ազգային Շարժում»ին նախագահն է յառաջդիմական կուսակցու– թեան ողբացեալ զեկավար Քամալ Ճում– պլաթի որդին՝ Վալիտը, որ դժգոհու – թեան եւ ընդվզումի պահերուն պիտի ը– սէ. «ամէն ոք բացած է իր կրպակը», նոյնիսկ այս վերապրումը ընելով իր ճա– կատի ամէնէն ծանօթ մէկ կուսակցու – թեան : Պարբերաբար իր մասին խօսիլ կուտայ նաեւ «Արաբական Լիբանանի Բանակը երբ կ'առեւանգէ լիբ. օրինաւոր բանակէն զինուորներ» :

Սակայն այս բոլորին վրայ ալրական ուժը, առանց որուն ոչինչ կրնայ պա – տահիլ, սուրիական ներկայութիւնը կը կազմէ, երկրորդուած՝ պաղեստինեան ներկայութեամբ : Եթէ նոյնիսկ պահ մը նկատի չառնենք սուրիական զօրքը, ա– րեւմտեան Պէյրութէն մինչեւ հարաւային Լիբանան երկարող չրջանին տէրն են Պաղեստինցիները (նկատի չառնելով ՄԱԿ–ի զօրքերուն դրաւած հողամասը) : Իսկ պաղեստինեան կազմակերպութիւն – ներն ալ կը հաչուեն առնուազն երկո – տասնեակ կուսակցութիւններու չուրջ որոնց համախմբումին, ՊԱԿ–ի ընդհա – նուր հրամանատարը կը մնայ հանրածա– նօթ Եասէր Արաֆաթը : Սակայն իւրա – քանչիւր կուսակցութիւն ունի իւրայա – տուկ ձգտում, մտածելակերպ, աչխա – տաձեւ, նախասիրութիւններ եւ կողմնո– րոշում, ուրեմն՝ ներքին հակամարտու – թիւններ : Վերոյիշեալ բոլոր ուժերը – յաճախ իրերամերժ – եթէ քով քովի բե– րէք եւ միացնէք՝ կ'ունենաք ... պայ – թուցիկ ամբողջութիւն մը որ կը կազմէ նկարագիրը այս ճակատին եւ որ արդա– սարեր դաչա մըն է դաւադրութիւններ – րու, բախումներու եւ անսպասդ կացու – թեան մը : Մէկ իրականութիւն, սակայն, անխախտ է. – կարելի չէ բարեկամ դառ– նալ Սուրիոյ թշնամի պետութեան մը, ոչ ալ թշնամի՝ անոր բարեկամ երկրի մը : Այժմ պէտք է հեռու մնալ, հետեւաբար, Իրաքէն, Յորդանանէն, Եղիպտոսէն, իսկ կարելի է ամենաչերմ զգացումներ յայտ– նել Իրանի եւ իր Մոլլաներուն մոռնալով որ Սուրիա կը ճգմէ իր ծոցին մէջ զըտ– նուող մահմետական կրօնական ծայրա – չեղականները եւ եղբայրակցութիւննե – րը...:

Հոս չկայ «պետական կառոյց» ինչպէս Լիբանանեան ճակատի մօտ : Չի գանձը – ւիր ոչ տուրք, ոչ չահաբաժին : Գործնա– կանօրէն եւս անկարելի է նման ծրագիր մը, սակայն կը բանին ապօրինի նաւա – հանդիստները ուրկէ կը ներածուին զէնք եւ մաքսազերծ ապրանքներ : Լիբանանի ապօրէն նաւահանգիստներու ընդհանուր թիւը տասներեք կը հաչուուի :

Եթէ քիչ մը եւս աւելի հարաւ իջնէք դէպի Իսրայէլեան սահմանը կը գտնէք անոր կից նորաստեղծ «քրիստոնեայ չըր– ջան» մը, որուն հրամանատարն է նախ – կին գնդապետ Սաատ Հաատատը : Ամէն ինչ որ Լիբանանեան ճակատը՝ հոս եւս Իսրայէլը՝ հոն չեն ուզեր եւ չեն կրնար կատարել, գործադրել կուտան այս զին– ուորականին, որուն թնդանօթները հըր– եայ թնդանօթաձիգներով կրակ կը ժայթ– քեն տիւ եւ գիչեր ամէն անգամ որ ուզուի մչտարծարծ պահել Լիբանանը ա– ւերող բոցը : Յամաճիկ մըն է այս, որուն ներկայութիւնը կ'արգարացուի պաղես – տինեան ներկայութեամբ եւ որ սակայն նոյնքան չաճախ կը կրակէ զուտ լիբա – նանեան դիւղերու եւ քաղաքներու վրայ ապանելով հարազատ Լիբանանցիներ : Սիրա պղտորող տարր մը, որուն վրա – տահուած ըլլալ կը թուի չատ աւելի կա– րեւոր պաշտօն մը իսրայէլեան ներխու– ժումի մը պարագային. Սաատ Հաատատ, այս անգամ աւելի լուրջ եւ ծանրակչիռ հետեւանքով կրնայ յայտարարել «Ազատ Լիբանանի Հանրապետութիւն» մը՝ իս – րայէլեան զօրքերուն դրաւած հողամասին վրայ :

Դ.

Ահա այս է Լիբանանի կացութեան ընդհ. պատկերը այս օրերուն, ուր կայ պատե– րազմական մթնոլորտ եւ վիճակ՝ առանց բացայայտ պատերազմի, արիւնահեղու – թիւն՝ առանց մեծ ճակատամարտներու (անցեալ տարուան «խաղաղ» չրջանին սպաննուած են չուրջ հազար հինգ հարիւր Լիբանանցիներ, պարզ անհատէն մինչեւ կուսակցական զեկավարներ եւ խմբա – գիրներ : Պաղեստինեան կորուստներուն թիւը կը մնայ անյայտ) :

Ամէն զինուորական ուժ, մանաւանդ պատերազմական մթնոլորտի մը մէջ, կը առեղծուի յատակ յառաջադրանքնե – րով : Եթէ վերոյիշեալ ուժերու գործնա – կան ծրագիրներու մասին փորձուինք ար– տայայտուիլ, կ'ունենանք մօտաւոր հե – տեւեալ հեռանկարային պատկերը :

1.– ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՃԱԿԱՏ., որուն գլխաւոր առաջադրանքն է զօրանալ, ա– ռաւել եւս զինուիլ եւ ... տարածուիլ հողամասային նոր ներգրաւումներով : Այժմ «ազատագրուած հողերը» հավիւ տասներորդ տարածութիւնը կը կազմեն երկրին տարածքին որ չուրջ տասը հա – զար քառակուսի քիլոմեթր է : Ինչ որ ալ ըլլայ ապագայի Լիբանանը, այլեւս ան երբեք չի կրնար ունենալ անցեալի վար – չական դիմագիծը, իսկ ութ – ինը հա– րիւր քառակուսի քիլոմեթր տարածքով վարչականօրէն քրիստոնեայ Լիբանան մը ոչ ինքնաբաւ է, ոչ ալ կրնայ ցոլա – ցընել ընակչութեան իրաւ համեմատու – թիւնը (չենք խօսիր այժմ չգոքացուած, անուժ ու անզօր քրիստոնեայ Լիբանան – ցիներու համր այլ հոծ զանգուածի մը մասին, որոնք կրնան ունենալ քաղաքա – կան տարբեր տեսակէտներ) : Լիբանան – եան ճակատը յաջողեցաւ իր թաղերէն դուրս հանել նախ սուրիական ներկա – յութիւնը զոր փոխարինելու պատրուա– կով Լիբ. բանակին ուժերով որպէսզի յետոյ ասոնց ըսէ թէ իրենց պարտակա – նութիւնը ... այլ տեղ է : Ու այս ձեւով դանդաղօրէն, ընդարձակեց «իր հոդե – րը» : Գործընթացը պիտի չարունակուի ինչպէս վերջին անգամ պատահեցաւ Ս.յն – Ըմմէնի պարադային ուր երեք օրուան ատրամիլի ճակատամարտէ ետք լիբ. բանակը պարպեց չրջանը «խնայելու հա– մար բնակչութեան» (որուան պատճա – ռաբանութիւններէն մէկն է ասիկա) եւ չրջանը յանձնեց Լիբ. ճակատի ուժե – րուն : Սենարիոն յատակ եւ դասական է այլեւս քրիստոնեաբնակ միւս չրջաննե – րուն ալ պարագային. – «Դո՛ւրս օտար, սուրիացի բանակը եւ՝ կեցցէ՛ լիբ. ազ– գային բանակը. մեր դռները ինչպէս սրտերը բաց են մեր բանակին առջեւ» : Ասիկա առջին երեսն է : Բ. հանդրուա – նին. – «Ինչո՞ւ մեր վրայ միայն մեր բա– նակը, երբ մահմետականները կը մեր – ժեն զայն. ուրեմն՝ մեզմէ դո՛ւրս՝ լիբ. բանակը» : Տրամաբանութիւնը տարբա – կանօրէն պարզ է եւ պիտի գործածուի այնքան ատեն որ մահմետական ճակատը եւ Պաղեստինցիները թոյլ պիտի չտան որ լիբ. դրօչակը ծածանի իր իսկ չըր – ջաններուն մէջ : Իսկ ատոնք պիտի չու – զեն տեղի տալ, եւ լիբ. ազդ. չահերը ոչ մէկ առընչութիւն ունին այս որոշումին մէջ :

Լիբանանեան ճակատին այս քայլ առ քայլ յառաջխազացքէն մտահոգ է միւս ճակատը որուն կը սպառնայ օդակուռ – րումը քաղաքին : Այդ պարագային, նոր տիրացուած լեռնային բարձունքներէն, օդակայանը եւ ամբողջ արեւմտեան Պէյ– րութը կրնայ գտնուիլ Լիբ. ճակատի հրետանիի տիրապետութեան տակ :

Լիբ. ճակատին այս մարզուած եւ մար– տունակ ուժը, որ կը հաչուէ աւելի քան հարիւր զերարդիական Շերման հրասայ– լեր, իբր զինակից ունի միջազգային այն բոլոր ուժերը որոնք կը պայքարին Պա – զեստինցիներուն եւ ատոնց ինքնորոշման իրաւունքներուն դէմ : Անոնները եւ հասցէները գուք տուէք : Այդ բոլոր ու – ժերը միանաբար պատրաստ կը թուին չարժման անցնելու երբ միջազգային կա– նանչ լոյսը վառի աքցանելու համար պաղեստինեան ներկայութիւնը Լիբանա – նի մէջ, չեզոքացնելու զայն եւ պարտադ– րելու լուծում մը՝ որ հեռու պէտք է ըլ– լայ անկախ պետութեան մը հաստատու – մէն պաղեստինեան հողամասերուն վրայ : Իր հոգային ընդարձակման առընթեր, Լիբ. ճակատը կը հետապնդէ – միչտ հե– տամուտ եղած է արդէն – գաչնակցային հանրապետութեան մը ծրագիրը որուն իրականացման ճամբուն մէջ կը գտնուի անկախ պետութիւն մը պարագային, կրնայ հաչակել անրաղճալի «անկախ հանրապետութիւն» մը ասոր բոլոր վտանգաչատ հետեւանք – ներով ... :

2.– ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ : Ինչ որ ալ փորձուի, ասոնք կան ու պիտի մնան Լի– բանանի մէջ մինչեւ բախտորոշ վախճան մը : Ցնո՛րք է գանոնք տեղափոխելու ծը– րագիրները : Ոչ իրենք կը չարժին եւ ոչ ալ որեւէ արաբական պետութիւն կ'ըն – դունի նման ... փորձանք մը, որքան ալ գիչեր – ցերեկ սիրային անճնազոհ եր – դումներու փոխանակութիւն կատարուի : Իսկ Լիբանան խաղաղութիւն չի կրնար ճանչնալ առանց պաղեստինեան հարցին լուծումին : Աւիկա յատակ էր առաջին օրէն իսկ վեց տարիներ առաջ, դեռ աւե– լի հեռուները չպղտոռելով : Իսկ բաղձալի լուծումը կ'ընթանայ չա՞տ դանդաղ : Եր– կար տարիներու հարց կը թուի ըլլալ ան, քանի Քեմբ Տէյվիսը ցարդ չկրցաւ ար – դիւնաւորուիլ երեք տարիներ առաջ : Ե– րոպական «Տասերը» այսօր կը միջամտեն որուն ի տես, Միացեալ – Նահանգներ կը պատասեն իրենց յօնքերը : Անոնք կ'ուզեն բերել իրենց մասնակցութիւնը եւ օժան– դակութիւնը՝ աւելի տրամաբանական լուծումի մը ի խնդիր : Ժընեւի թաղուած խորհրդաժողովը Միջին Արեւելքի մասին վերոտին կ'արծարծուի մասնակցու – թեամբ Խորհ. Միութեան զոր փորձած էին դուրս ձգել ամէն բանակցութիւն – ներէ եւ որ կ'ուզէ ըսել թէ առանց իրեն չի կրնար գոյութիւն ունենալ ամբողջա – կան խաղաղութիւն մը աչխարհագրական այդ չրջանին մէջ եւ ոչ ալ հիմնական լուծումը մը՝ պաղեստինեան հարցին : Ժամանակը միշտ ի վնաս պաղեստինեան դատին չէ որ կ'աչխատի, եւ սակայն եր– կար եւ քարքարուտ է ճամբան ի խըն – դիր ընդունելի կարգադրութեան մը :

3.– ՍՈՒՐԻԱՆ : Գրած էի ժամանակին այս սիւնակներէն թէ Լիբանանը Սուրիոյ համար տարիներու ցանկացուած սիրու– հին էր : Աւելին, իր միսէն եւ ոսկորէն մաս մը, որուն եկաւ վերջապէս վերա – միանալ չնորհիւ լիբ. քաղաքացիական պատերազմին որուն մէջ իր դերը, ու – րիչներու կարգին, զանցառելի չէր : Ան նախ եկաւ որպէս փրկարար ու ապա՝ որպէս տէր : Պետութենէ պետութիւն եր– կարող ամէն փրկարար ձեռք ի վերջոյ կը գտնայ բռունցք եւ տէրը՝ ազատա – գրբեալ երկրին : Ու ասիկա եթէ ճիշդ է աչխարհի որեւէ մէկ պետութեան եւ երկրի պարագային, առաւել եւս հարա– զատ է Լիբանանի եւ Սուրիոյ համար որ միչտ մերժած էր դեսպանատուն մը ու– նենալ Լիբանանի մէջ. – չէ՞ որ նոյն եր– կիրներն են... :

Սուրիան արեւ – անձրեւն է Լիբանանի եւ Դամասկոսի ճամբան ատացած է Ս. գրային լիմատ : Որեւէ հարցի – պզտիկ թէ կարեւոր – լուծումին համար լիբ. պետական բանագնաց մը կամ կուսակ– ցութիւններու պարագլուխներ կը փու – թան բախելու Դամասկոսի Բ. Դուռը : Վերջին մանր եւ սակայն ամէնէն ցայ – տուն օրինակներէն մէկին էր Պէյրութի վերջին երկու անցքերէն մէկուն խափա– նումը եւ քաղաքին կեդրոնական մասին ահաւոր ռմբակոծումները : Բաւ եղաւ որ երկու երկիրներուն արտաքին նախարար– ները կարճատեւ հանդիպում մը ունե – նան որ մոդական ճգտումով մը խաղաղու– թիւնը վերահաստատուի ... առժամա – պէս : Այն օրը որ Սուրիան ուզէ նոր ճնշում մը բանեցնել, կրնայ փակել վեր– ջին հաղորդակցութեան միջանցքը եւ ծնունդ տալ անտեսական նորատեսակ տագնապի մը.– 20·000 քրիստոնեաները անտեսական եւ առեւտրական ամէնօր – եայ չահեր ունին մահմետական չրջանին մէջ, ուր կը գտնուին իրենց աչխատա – տեղին եւ գրասենեակները : Դեռ չենք անդրադառնար անդրեղէնի, վառելանիւ – թի եւ այլ դժուարութիւններու մասին :

Լիբանանեան որեւէ խաղաղ լուծում ոչ միայն կ'անցնի պաղեստինեան հարցի լուծման բովէն, այլ նաեւ՝ սուրիական չահերուն : Ոչ մէկ վերջնական կարգադ– րութիւն կարելի է սպասել, մեր երկրին մէջ, առանց սուրիական չահերուն հա– տատուն, ապահով եւ վերջնական վաւե– րացման՝ անտեսական, պաչտպանութեան թէ քաղաքական կալուածներու մէջ : Սուրիոյ վարչակարգին տապալումը, ո– րուն լծուած են մեծ ու փոքր պետու– թիւններ, ոչինչ կրնան փոխել հիմնական կացութենէն : Ալեվի թէ Սիւննի Սուրիա մը իր կոչին միչտ պիտի ունենա անգաւաճան Լիբանան մը ուր պէտք դադրին նիւթուելէ դաւեր իր դէմ ինչպէս անցեալին : Սուրիան այժմ նոյ– իսկ կը հակէ Լիբանանի կարգ մը չըր– ջաններուն մէջ Պաղեստինի Ազատագր – ման Բանակի միաւորներուն միջոցով ռ– րոնք կը կրեն ... արաբական զսպիչ ու– ժերու համազգեստ : Պարադաններու չ– բախինդ իրազարձութիւն – հակառա– կորդը, զգլխականը ահա որ գործած է հակիչ ոսոխական՝ «խաղաղապահ» առա– քելութեամբ մը ...

Սուրիան աչքի փուշն է Իսրայէլի, մա– հացու թշնամին՝ քոյր եւ ... դաղափա– րակից Իրաքին, հակառակորդը՝ եգիպ– տոսի, վտանգաւոր դրացին՝ Յորդանանի ուրկէ, կը թուի թէ, կը նիւթուէին դա– ւեր «մահմետական եղբայրներու» ան– բեկիչներուն մարզումով որուն Սուրիան պատասխանեց անցեալով մահափորձով մը Յորդանանի վարչապետին անձին դէմ յայտարարելով թէ նման վրէժխնդրա – կան արարք մը սուրիացի ժողովուրդին իրաւունքն է ... Միջազգային ուժեր յա– ջողեցան Իրաքը արչաւել տալ Իրանի վը– րայ երկուքն ալ արիւնաքամ դարձնելու նպատակով ... Արաբական ծոցը կը գտնուի արեւմտեան հսկողութեան տակ : Սուրիա միակ երկիրն է որ դեռ յատ– բերական վտանգ մը կը ներկայացնի Իս– րայէլի եւ որուն սպառազինումը կը չա– րունակուի Խորհ. Միութեան կողմէ : Ան վերջինը կը գուրգուրայ Սուրիոյ վրայ որպէս յամեցող իր միակ պատուանդանը այս չրջանին, սակայն միչտ ուշադիր է որ ան, անխոհեմ քայլով մը, չվտանգէ չրջանի խաղաղութիւնը եւ չահերը Խորհ. Միութեան, որ սահմանէ մը անդին որե– ւէ օժանդակութիւն չի կրնար ցոյց տալ... : Սուրիան ազատ է եւ ազատ չէ երբ Իրաք դեռ չէր նետուած պատերազ– մի արկածախնդրութեան մէջ, ինչ որ «գրաղեցնէր» Սուրիան որուն մէկ ոտքը մխրճուած էր Լիբանանի մէջ : Այժմ պաչտօնը կը փոխարինէ Յորդանանը : Պէտք է ըսել թէ երկուքին ալ տէրերը անգլիական ուսանդական դաստիարակու– թիւն ճանչցած երկիրներու կը պատկա– նին... : Իսրայէլի հանդիսաւին համար կա– րեւոր է սուրիական ուժերու այս ցըր– ւումը, այսուհանդերձ սուրիական պըղ– տիկ ... արիւնահեղութիւն մը կրնայ ար– տակարգ եթէ ոչ անհրաժեչտ թո – ղել, հիմա որ ան մեկուսացած է արա– բական աչխարհին մէջ : Իսրայէլի ինչ– պէս նաեւ վարչապետ Պեկինի ընդարմած չահերը կը պահանջեն որ արիւնահեղու– թիւնը պատահի անմիջական ապագային «Պզտիկ» պատերազմ մը մօտալուտ է. Հաւանականութիւնները չեն պակսիր մա– նաւանդ եթէ Իսրայէլ յաջողի ձեռք ձգել ամերիկեան լուռ հաւանութիւն մը հակառակ պարագային Պեկին պիտի տա– մարձակի՞ Նախագահ Ռեյկընի կառավա– րութիւնը կատարուած իրողութեան մը առջեւ դնել : Դրական պատասխանի մը պարագային պատմութեան անիւը քիչ մը աւելի արագ պիտի թաւալի Լիբանանի պարագային, որուն հոգային ամբողջա – կանութիւնը կրնայ այլեւս խնդրական ըլլալ ինչպէս նաեւ իր վարչակարգին պահպանումը : Անհնար է երեւակայել պատերազմ մը, թէկուզ սահմանափակ, որ մասամբ տեղի չունենայ Լիբանանի հողին վրայ եւ օդին մէջ...

Ահա ընդհանուր պատկերը, չատ լայն գիծերով, Լիբանան 81–ին : Մանրամաս – նութիւնները, թէեւ չատ կարեւոր, կըր– նան կազմել հատոր մը :

Լիբանանի գոգգոթան կը չարունակուի եւ փապուղիին ելքը ցոյց տուող նչոյլներ դեռ տեսանելի չեն...

Գ. Ս.

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ԱՐՁԱԿԱՊԱՏ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ

Ամեն անգամ, երբ ես տեսնում եմ մեր – վաճ իմ ծերունի հարևանին, ինձ թվում է, թե նա ինչ-որ բան է ուզում ասել ինձ, բայց ամաչում է, կամ չի համարձակվում։ Ես ինքս էլ չեմ համարձակվում հարցնել նրան, թե ինչ է ուզում։ Ես գիտեմ, որ նա ինձ հետ ամաչում է իր ծերության համար

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Ծրագրանայի վարիչ մարմինը, Փարիզի «Նազարբէկ» մասնաճիւղը, եւ «Ցաղթանակ»ի խմբագրութիւնը, խոր կսկիծով կը դուժէն իրենց ընկերոջ՝

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 11–ին, Փարիզ, 60 տարեկանին, ցաւատանջ հիւանդութենէ մը ետք:

Եկեղեցական արարողութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 17–ին, Իսի–լէ–Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին, ժամը 16–ին, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Վանվի գերեզմանատունը:

Մահազդը զրկուած չըլլալով, կը խընդրուի՝ ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան:

ՄԻՋԻՆԴ

ՏԵՂԻ ՉՈՒՆԵՆԱՐ

Մարտ 20–ի Միջինքը, Տէսինի մէջ՝ տեղի պիտի չունենայ:

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
33, Cours Pierre-Puget, Marseille
Tél.: (91) 37. 75. 97

Repas amical,
Horizons nouveaux

Animé par BARKEV MARDIROSSIAN et son ensemble.

Dimanche, 29 Mars, à 12 h.
dans la salle de notre Association
Participation: 120 F.

ԽՈՀԱՐԱՐ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ միջակ տարիքով խոհարար մը կամ խոհարարուհի մը:

Հեռաձայնել Վարժարանի Տնօրէնութեան 381 01 72 թիւին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ընդհակառակ ետացած է հետեւեալ նուէրները.– Ստեփան Պէնլեան 50 եկեղեցիին եւ 50 դպրոցին, Տէր և Տիկին Բիւզանդ Մինասեանէ և.պ. 100:

×

Կապոյտ Աչէի Սեբաստի մասնաճիւղը ընդհակառակ ետացած է Աւետիս Քէպապճեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Յաչատուր Քէպապճեան 250, Տէր եւ Տիկին Ասիա Դանիէլ, Կոտոյ Սոլանժ 200–ական, Տէր եւ Տիկին Գոչարեան 100 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ամրի Տիկին Մարիամ Էսէսեան եւ զաւակները՝ Ալիս եւ Սոնիա, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, թէ դրաւոր, մամուլով, հեռաձայնով, հե – ռագրով, բարեզրատակ միութեան նը – ւէրներով, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԷՍԷՍԵԱՆԻ
(ՉԷՆԿԻԼԵՐՑԻ)

կսկծալի մահուան առթիւ:

× Այս տխուր առթիւ, Ամրի Տիկին Մարիամ Էսէսեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին, իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Աչէի Պօմոնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Վ. Պապուխեանի, Տէր եւ Տիկին Փէք – մէզեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Հ. Պապուխեանի, Տիկին Ռ. Տէր–Պօղոսեանի, իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, մեծմօր եւ քրոջ՝ Աբրիհիէ Պապուխեանի մահուան առթիւ:

× Այս առթիւ, Տիկին Ռ. Տէր–Պօղոսեանէ չնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ.:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պոլսէն եկած հայ երիտասարդ մը (որ աշխատանքի իրաւունք ունի), արհեստով ֆլիշէօր, գործ կը փնտռէ – տրամադիր է նաեւ ուրիշ որեւէ գործ ընելու:

Դիմել՝ ՍԷֆԷՐ ԱՓԵԻԻԶ.–
7, Allée derrière - le - mur
95400 — Villiers - le - Bel
Tél.: 985. 35. 43

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կապոյտ Աչէի Սեբաստի հայերէնի դասընթացքները վերսկսած են
Ecole Crétier — Sévran
Ծնողքներէն կը խնդրուի՝ դպրոց առաջնորդել իրենց զաւակները:

Հ. Բ. Ը. Մ.–Ի

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ

Հայկական վերածնուելոյ Շաբաթ

Բ. ՏԱՐԻ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՄԵԾ ՅՈՒՅԶՀԱՆԴԷՍ

22 ԱՊՐԻԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 26 ԱՊՐԻԼ

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Կը խնդրուի բոլոր այն նկարիչներէն ու արուեստագէտներէն, որոնք կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել այս ցուցահանդէսին, փութով կապ պահել Հ.Բ.Ը.Մ.–ի գրասենեակին հետ՝ Հեռ. 520. 03. 18

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Աչէի Փարիզի մասնաճիւղը, չնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները, ընկերուհի Աբրինէ Գազանճեանի ի պատիւ ընդունելութեան առթիւ.– Օր. Մարի Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Մաւեան, Տոքթ. եւ Տիկին Բարսեղ Ըրիմեան, Տիկին Աբրինէ Գազանճեան, Տիկին Սեդա Պահարեան 100–ական Ֆ., Տիկին Զարուհի Քէչիչեան, Տիկին Ալիս Կիւլիսեան, Պ. Ֆէրմանեան 50ական Ֆ.:

GRAND BAL

DE LA CROIX BLEUE DE CHAVILLE
avec l'Orchestre GAIDZAG
Samedi, 21 Mars à partir de 20 h. Salle des Fêtes de Chaville, rue Stalingrad
BUFFET ATTRACTION

×

ՇԱԽԻԼԻ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

մասնակցութեամբ ԿԱՑԾԱԿ նուագախումբին

Շաբաթ, Մարտ 21, ժամը 20–էն սկսեալ

ձաշ — Գեղարուեստական Բաժին

OPERA DE MARSEILLE
Samedi, 30 Mai, à 20 h. 30
Hommage à
KATCHATRIAN
Avec la participation exceptionelle de
ROSTROPOVITCH

J. PIERRE et SONI YAPOUDJIAN

Agents Généraux
A. G. F.

TOUTES ASSURANCES:
Commerçants - Artisans - Auto
Vie - Habitation - Industrie
46, Bd. GENERAL LECLERC
92110 - CLICHY
Tél.: 737. 15. 12

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կապոյտ Աչէի Շրջ. Վարչութիւնը Ցուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, Պէֆոնթէնի իր կայանին համար պէտք ունի մօնիթէօր եւ մօնիթրիսներու: Դիմել Կապոյտ Աչէին.– 17, Ռիւ Պէօ, Փարիզ 9րդ

DANS LE CADRE DES FESTIVITES DU 60e ANNIVERSAIRE
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE DE LYON
présente
«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՍԱՊԵՏ»
L'ETOILE DE L'ESPOIR
(Film parlant français)
DIMANCHE, 29 MARS, à 15h.30
Cinéma — Salle la Cigale
60, Avenue de Saxe, 69006 - LYON
Billets en vente:
Aux bureaux de l'Eglise Arménienne de Lyon et auprès des membres de la Croix Rouge Arménienne.
Rés. par téléphone: 824. 65. 24

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Samedi, 21 Mars, de 21h30 à l'aube
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Grande soirée dansante
SOIREE GRECQUE
avec l'orchestre grecque de la « CAPPADOCE »
Concours de déguisement « Grèce antique ».
Spéciaités culinaires grecques.
Participation aux frais: 50 F.

Le Restaurant
EREVAN
a ouvert
son magasin de TRAITEUR et de COMESTIBLES
99, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 770.85.81 - Fermé le Mardi
40 *Sortes de Hors - d'œuvres*
25 *Sortes de Plats*

TRAITEUR EREVAN
29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 523.44.73
Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS
du 15 au 26 Avril 81 — 3.250 F.
du 09 au 20 Mai 81 — 3.990 F.
du 01 au 12 Août 81 — 3.990 F.
du 05 au 16 Sept. 81 — 3.990 F.

2° VOYAGES DE 14 JOURS
du 27 Mai au 9 Juin 81 — 4.350 F.
du 18 au 31 Juillet 81 — 4.290 F.
du 08 au 21 Août 81 — 4.290 F.
du 02 au 15 Octobre 81 — 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS
DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS OCIVEP
Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.
S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile: 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris
Nom .....
Prénom .....
Adresse .....
..... Tél. .....
Ville ..... Code postal .....
1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du ..... au .....
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour:
.....
Rayer les mentions inutiles

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.869

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.869

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՐՏ 13 – 16)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ » օրաթերթը, որ դադրեցուցած էր իր հրատարակութիւնը քանի մը չաբաթ առաջ, հաւանաբար վե – րսկսի լոյս տեսնել Ապրիլ 22–ի առեն – ները, ընտրութեան նախօրեակին: Կը թուի թէ վերակազմակերպութեան հար – ցը բաւական տարակարծութիւններու ծը – նունդ տուած է, քանի որ պատասխա – նատուն՝ Սերժ Ժիւլի, դիմած է Աչխա – տանքի Ինսպեկտորի, որպէսզի արտօնու – թիւն տանայ՝ 38 հոգի պաշտօնազրկե – լու, « անտեսական » պատճառներով: Ո – մանց համար, այս պաշտօնազրկումները « հաշուարդար » մըն են: Ասոնցմէ մէ – կուն համաձայն, Սերժ Ժիւլի Սէ. Ժէ. – Թի.–ի ոեւէ անդամ չուզեր, եւ կ'ուզէ ազատիլ « խանգարողներէն »: Կը թուի թէ՝ բաւական բարդ է կացութիւնը:

ՅՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, նոր արբանեակ մը փորձի հանած է, որ «հակարբանեակ» մըն է, այսինքն՝ կը փճացնէ ուրիշ արբանեակներ, այլ խօսքով՝ անջրպետի պատերազմը ճամբայ ելած է...

ՊԻԼՊԱՈՑԻ հիւսիսը, Պասք դաւառին մէջ, մահափորձ մը կատարուած է գըն – դապետի մը դէմ, որ չատ ծանրօրէն վի – րաւորուած է:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Պիւտկոչ քաղաքին մէջ (վարչաւայրն՝ 300 քմ.) բուռն բախում – ներու ընթացքին, 20 հոգի վիրաւորուած են՝ քաղաքացիք եւ Սոլիտարութեէն ան – դամներու միջեւ կռիւներ ծագած ըլլա – լով:

ԱԼՋԱՍԻ մէկ փոքր գիւղին մէջ՝ Պը – րեմըլպա, պատերազմէն մնացած հրա – զունդ մը պայթած է ու հինգ երախայ տեղն ու տեղը մեռած են, երկու ուրիշ – ներ ալ՝ վիրաւորուած:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ այլախոհներու չրջանակ – ներուն համաձայն, « Խորհ. Միութեան Հաւատացեալներու Պաշտպան Յանձնա – խումբ »ի ազատ մնացած վերջին երեք անդամները՝ Շթչեկլով, Հայր Կայնով եւ Ֆռնչենկով պարտաւոր են արտագաղ – թել:

ԻՍՐԱՑԷԼԻ Արտաքին նախկին նախա – րարը՝ Մոշէ Տայան, որոշած է ինչպէս – թի (Խորհրդարան) երեսփոխանական ըն – տրութեան ներկայանալ, Յունիս 30–ին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախագահական ընտրա – պայքարը, թէեւ պաշտօնապէս չէ բաց – ուած, բայց արդէն իսկ վիճաբանութիւն – ները եւ բանավէճերը սուր հանդամանք ստացած են: Գլխաւոր հարցերէն մէկն է՝ ժիսքար տ'Էսթէնի կրկնակ հանգա – մանքը, որ իրեն թոյլ կու տայ երբեմն նախագահի հակազդեցութիւն ունենալ (Մթերանի քննադատութիւնները՝ ար – ագքին քաղաքականութեան չուրջ) եւ երբեմն ալ՝ թեկնածուի: Այս պարա – գան, ըսել կու տայ ոմանց, որ պէտք է հրաժարի եւ մնայ միայն՝ թեկնածու: Մնուն, այս առընչութեամբ, հետաքրը – քրական մանրավէպ մը կը յիշեցնէր: 1976, Ապրիլ 22–ի մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, ժիսքար տ'Էսթէն, ձագկելու համար ընդդիմադիրները, իբրեւ օրի – նակ կ'առնէր Փիէռ Մաք – Օրլանի մէկ հերոսը՝ Տէքորպիւս, որ կռիւամարտի մը ընթացքին, ինքն իրեն կը չնորհէ նաեւ՝ իրաւարարի դերը ու ժիս – քար կը պատմէր.– « Մրցումը կը սկսի, Տէքորպիւս կ'ըսէ.– « Ահա, մրցումը ըս – կըսած է »: կը յառաջանայ դէպի հակա – ռակորդը, բռունցքի հարուած մը կու տայ ու կ'ըսէ « մրցումը կը կենայ »: Ոեղծ հակառակորդը չունչ կ'առնէ, յե – տոյ Տէքորպիւս կրկին կը յառաջանայ, հարուած մը կու տայ եւ երբ միւսը կը պատրաստուի հարուածել, կը պոռայ. « Դադրեցուցէ՛ք մրցումը », մինչեւ որ մէկ, երկու, երեք, ձախ, աջ հարուած – ներ կ'իջեցնէ եւ երբ հակառակորդը կը ջանայ պատասխանել, Տէքորպիւս կ'ըսէ. « Մրցումը վերջացած է »: Ու Մռնտ, կ'աւելցնէ թէ, ի վերջոյ այս Տէքորպիւ – սը ներչնչած է ան, որ հինգ տարի ա – ռաջ կը ծաղրէր զինքը:

ՄԱՐԱՏ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԻՆԸ ԴՆԱՀԱՏՈՒԱԾ

Շարժանկարի քննադատները պնահա – տանքով արտայայտուած են Մարատ Վարժապետեանի «Ընտանիք» ժապաւէնի մասին, որ կը ներկայացնէ էլիբէկեան նկարիչներու ղերդաստանի կեանքը: 70–ամեայ Վաղարշակ էլիբէկ – եան, զաւակները՝ Ռոբէր եւ Հէնրիկ, ինչպէս նաեւ երեք թոռները, իրենց նը – կարչական գործերով ուշադրութեան ար – ժանացած են զանազան ցուցահանդէսնե – րու մէջ: Մարատ Վարժապետեան, վեր – ջին տասնամեակին չարժանկարներ պատ – րաստած է Մարտիրոս Սարեանի, Ալեք – սանդր Բաժբէուկ – Մելիքեանի, Մինաս Աւետիսեանի, Հրաչեայ Ներսիսեանի, Վարդան Ադճեմեանի, Գոհար Գասպարեա – նի եւ այլ արուեստագէտներու մասին:

×

ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷԹՐՈՑԻՆ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է հան – րաժողով մը, մասնակցութեամբ՝ մէթ – րոյի չինարարներու եւ կառուցման մաս – նակցող ձեռնարկութիւններու ներկայա – ցուցիչներուն: Ներկայ եղած են՝ կու – սակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Կարէն Դեմիրճեան, նախագահ Բակդէն Սարգի – սով, կուսակցական եւ կառավարութեան ղեկավար դէմքեր: Բացումը կատարած է Կուսակցութեան Երեւանի Կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Լէոնիդ Ներսիսեան: Ապա առած է Կարէն Դեմիրճեան, որ Բրեժ – նեւի ողջոյնը փոխանցելէ ետք՝ Երեւանի մէթրոին չինարարութեան մասնակցող – ներուն, չնորհաւորած է անոնց գործը: Ապա առած են նաեւ՝ « Հայթունելշին » վարչութեան պետն ու հորատողներու բաժնի վարիչը, ինչպէս նաեւ՝ Ակագե – միայի քարտուղար՝ Գալուստ Գալոյեան եւ ուրիշներ, վեր առնելով մէթրոյի դե – րը հանրային սպասարկութեան մէջ:

×

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Մոսկուայի « Դեսոկայա Լիտերա – տուրա » հրատարակչականը « Դպրոց – կանի Պոէտական Գրադարան » մատենա – շարով լոյս ընծայած է Եղիշէ Չարենցի բանաստեղծութիւններէն՝ ռուսերէն հա – ւաքածոյ մը: Ճառաչաբանը գրած է Սիլ – վա Կապուտիկեան՝ « Եղիշէ Չարենց եւ իր Քնարերգութիւնը » խորագրին տակ: « Բանաստեղծութիւններ », « Ռուբա – յաթ », « Ռուբայիներ », « Դիստիքոս – ներ », « Էյլթեր » բաժիններէ բաղկա – ցած հաւաքածոն թարգմանած են՝ Ան – նա Ախմատովա, Արսէնի Տարտովսկի, Վերա Զվեպլինցեւա, Տատիանա Սպեն – դիարովա: Գիրքը ձեւաւորած է նկարիչ Եւգէնի Կոգան: Պատասխանատու խմբ – բագիրն է՝ Ռիգինա Կաֆրիէլեանց: Հա – ւաքածոն լոյս տեսած է 100 հազար տը – պաքանակով:

×

ԼԻԲԱՆԱՀԱՑ ԵՐԳԻՉ՝ ՑՈՎՍԷՓ ԵՍԱՑԵԱՆ ԵՐԳԱԾ Է ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հայաստանի հեռատեսիլը յայտագիր մը նուիրած է լիբանահայ երգիչ՝ Ցով – սէփ Եսայեանի, որ ձայն – հեռատեսիլի ժողովրդական նուագարաններու համոյ – թին ընկերակցութեամբ, մեկնաբանած է Սայաթ – Նովայէն, գուսաններ՝ Շերա – մէն, Աշոտէն, Շահէնէն, ինչպէս նաեւ՝ երաժիշտներ՝ Արտեմ Մէջլինեանէն ու Ա – լէքսէյ Հէքիմեանէն երգեր: Ցովսէփ Ե – սայեան Պէյրութի մէջ աշակերտած է Արփինէ Փէհլիվանեանի եւ վեց ամիս Ե – րեւանի մէջ կատարելագործած է իր ար – ուեստը:

ՀԱՄԵՐԳԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Վերջին հաշուով՝ գաւառացիներու ժո – ղովուրդ ենք: Կարանցուցած ենք մեր ծանրութեան կեդրոնը: Մայրաքաղաք չունինք ու երեւանն անգամ ենթա – բաքաղաք մըն է:

Ծանրութեան կեդրոնի կորուստով՝ կորնչուցած ենք մեր յղումի օրէնքը՝ կանոնը: Բնականը դարձած է անբնական ու անբնականը՝ բնական: Բառերը կոր – սընդուցած են իրենց իմաստը: Ու Հա – յոց Կոմբուկիոսը չէ ծնած տակաւին:

Լուսնկքն է մեր ապրելու վայրը: Ու մեր հիմնական հակազդութիւնը լինքնա – կեդրոնացումի փորձն է վայրի մը մէջ, որ իր սահմանումովն իսկ ապակեդրոն է:

Ո՞ւր է մեր լինքնութիւնը: Ո՞ւր է կա – նոնը, որ թոյլ կուտայ մեզի ըսելու, թէ Հայը լինք իրեն հետ նոյնն է առաւել ըլ – լալով հանդերձ: Ո՞ւր է յղումի այն կեդ – րոնը, որ թոյլ կուտայ մեզի չափելու նոյնութեան եւ առաւելութեան աստի – ճանը:

Ինքնութեան հարց չունին այն ժողո – վուրդները, որոնց յղումի կեդրոնը հա – մապատասխան է լինք իրեն հետ ժամա – նակի ու միջոցի կալուածներէն ներս: Մեր մօտ ճաթած բան մը կայ: Կորսըն – ցընելով մեր անկախութիւնը՝ կորսնցու – ցած ենք մեր յղումի կեդրոնը միջոցի կալուածէն ներս:

Կը մնայ ժամանակը: Ու մեր լինքնու – թիւնը հետեւաբար՝ ամբողջութեամբ պատմութեան մէջ կը փնտռէ իր յղու – մը: Ահա թէ ինչո՞ւ Հայը լինք իր հետ նոյնն է եւ առաւել, այնքան առն, որ իր ներկան չարունակութիւնն է իր պատ – մութեան: Այս համապատասխանութեան մէջն է փրկութիւնը:

Փրկութիւնը ուրեմն հարազատութեան մէջն է: Կեղծիքը մահ է ու հոն կ'առաջ – նորդէ: Փաստ՝ Լիբանանը:

Մեր տրամը՝ կեղծիքի եւ հարազատու – թեան միջեւ տատանքի տրամն է: Ան մեր մէջն է ամէն վայրկեան՝ ամէն տեղ: Մեր մէջն էր նաեւ անցեալ իրիկուն, Էն – վալիտի մատրան մէջ:

Երբ Լուսինէ Զաքարեանի ձայնին մէջ տռլմաւն կը խառնուի երգին՝ ըլլայ ան Stabat Mater թէ՛ Կռունկ, կեղծիքն է որ կը յաղթահարէ:

Երբ Կոմիտաս Քառեակի աղեղներուն վրայ երգը կը մատուցուի իբրեւ երգ, հարազատութիւնն է որ կը յաղթա – նակէ:

Հոն ուր լանդրութիւն կայ՝ հարա – զատութիւն կայ: Հոն ուր հարազատու – թիւն կայ՝ համապատասխանութիւն կայ: Հոն ուր համապատասխանութիւն չկա՛յ՝ չկա՛յ լինքնութիւն:

Տռլմային տեղը պնակին մէջն է. ու երգինը՝ աղեղին վրայ: Պարզ է:

Ժողովուրդի մը հանճարը իր լինքնու – թեան մէջ կը խտանայ: Կորսուած ենք եթէ մեր լինքնութեան հարցը լուրջի չառնենք: Կորսուած ենք եթէ մեր երգին տռլմա խառնենք:

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐՋԵԱՆ

ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Շաբաթ – Կիրակի Մարտ 14/15 մեր թիւով, արձագանգ հանդիսացած էինք, միջադէպի մը, որ պատահած էր Թեհ – րան եւ որու ընթացքին սպաննուած էին երկու ոստիկան եւ ձերբակալուած երեք երիտասարդ Հայեր, որոնց մասին զա – նազան հակասական լուրեր կը տրուէին: Քոթիտիէն տը Փարի ի մէջ այլոց գրած էր թէ «կրնան ահաբեկիչներ ըլլալ կապ – ուած հայ ազգայնական Դաշնակ կու – սակցութեան»: Ուրիշ աղբիւրներու հա – մաձայն, երիտասարդները Հ. Դ. Բ.ին կը պատկանէին եւ դեռ կար երրորդ վարկած մը՝ որ պարզապէս աւազակներ էին: Առջի օր, հեռաձայնային հաղոր – դակցութեան մէջ էինք Թեհրանի հետ, բայց կարելի չեղաւ որեւէ ստոյգ տեղե – կութիւն ստանալ: Ստորեւ կը հրատա – րակենք Պէյրութի «Ազդակ»ի լոյս ըն – ծայած «լուսաբանութիւնը», այս մասին, Մարտ 14–ի իր թիւին մէջ:

ԱՒ Ի ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

«Միջազգային մամուլն ու հաղորդակ – ցութեան միջոցները հակասական տեղե – կութիւններով արձագանգեցին Թեհրանի մէջ Հինգշաբթի օր պատահած միջադէ – պին, որուն չուրջ ամփոփ տեղեկատուու – թիւն մը տուած էինք նաեւ մենք, «Ազ – դակ»ի երէկուան համարով եւ ութերորդ էջի վրայ:

«Իրենց լուրերը վերապրելով իրանեան տարբեր աղբիւրներու, մամլոյ միջազ – գային գործակալութիւնները ի միջի այ – լոց յիշած էին թէ Թեհրանի խորհրդային դեսպանատան մերձակայքը պատահած միջադէպին հետեւանքով ձերբակալուած անձերը Հայեր են, եւ թէ՝ կը պատկա – նին «Դաշնակ» խմբակցութեան:

«Ընթերցող մեր հանրութիւնը լուսա – բանելու համար կապի մէջ մտանք Իրա – նի մեր ընկերներուն հետ, որոնք ըստ ձեւի թէ ըստ էութեան անհիմն ու սխալ նկատեցին մամլոյ գործակալութեանց այդ տարաձայնութիւնները, ընդգծելով որ Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը ոչ մէկ ձե – ւով կ'առընչուի խնդրոյ առարկայ մի – ջադէպին ու ձերբակալուած Հայե – րուն»:

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ՝

ԿԻՊՐՈՍ

ԱՆԴԱՄԱԼՈՒԾՈՒԱԾ... ԵՒ ՄՈՌՑՈՒԱԾ

Կղզի մը՝ Արեւելեան Միջերկրականի մէջ, Եգիպտոսի, Լիբանանի եւ Թուրքիոյ մերձակայ։

Ինը հազար երկու հարիւր չորսուն քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն։ Վեց հարիւր վաթսուն հազար քնակչութիւն։ Հարիւրէն ութսուն յոյն կիպրացիներ, հարիւրէն քսան թուրք կիպրացիներ եւ այլ փոքրամասնութիւններ։

×

Իր հազարամեայ պատմութեան ըն-թացքին կղզին տեսաւ բազմաթիւ ա-խարհակալներ։ 1192-ին եւ երկու դար ամբողջ Կիպրոս եղաւ Ֆրանկ Թագաւո-րութիւն մը Լուսինեան հարստութեան իշխանութեան տակ։ 1570-ին, Օսմանեան բանակները կը գրաւեն երկիրը։ 1878-ին, Պերլինի վեհաժողովի նախօրէին, գաղտ-նի համաձայնութեամբ, Օսմանեան կայսրութենէն իրրեւ հատուցում, Մեծն Բրիտանիա կը տանայ կղզին։ Սակայն միայն 1914 Նոյեմբեր 5-ին է որ կղզումը կը կիրարկուի։ Իսկ 1923 Յուլիս 24-ի Լօզանի դաշնագրով, Թուրքիա կը հր-աժարի իր բոլոր իրաւունքներէն Կիպ-րոսի նկատմամբ։

×

Դարերէ ի վեր կղզիին հարուստ պատ-մութիւնը կը վկայէ հելլենական չարու-նակական ներկայութիւնն ու ազդեցու-թիւնը։ 16-րդ դարուն, Օսմանեան բա-նակի գրաւումով է որ Թուրք գինուոր-ներ, իրրեւ օտար տարր, կը հաստատ-ուին կղզիին մէջ։

Զբոսիլ բազմիցս յայտարարութիւննե-րով ընդգծած է կղզիին յունական նը-կարագիրը։ 1907-ին կը գրէր՝ «քնական կը գտնեմ որ Կիպրոսի քնակչութիւնը, հաւատարիմ իր ծագումին, վճռակամու-թեամբ հետապնդէ իր միացումը «Մայր – հայրենիք»ին որպէս արդար իտէալ մը»։ 1943-ին, նոյն անգլիացի գեկավա-րը ուղղելով իր խօսքը Կիպրացիներու կը յայտարարէր՝ «հաւատացէք որ պա-տերազմի աւարտին Կիպրոսի ամուր պի-տի արձանագրուի Մեծ Պետութիւններու շարքին արդիւնք պայքարիս համար»։ Պատերազմը վերջա-ցած, յոյն Կիպրացիները սպասեցին որ Անգլիացիք յարգեն իրենց խոստումները ու յանձնառութիւնները։ Ի զուր, 1945ին Փարիզի մէջ խաղաղութեան վեհաժողո-վին, երբ Յունաստան ներկայացուց Կիպ-րական հարցը, Անգլիա եւ մեծ Պետու-թիւնները մոռցան իրենց փոքր դաշնա-կիցը։

Այսպէս, Կիպրոսի կնճիռը ծայր տը-ւաւ 1950-ական թուականներուն, երբ Կիպրահնակ Յոյները ազատագրական պայքարի ձեռնարկեցին բրիտանական տիրապետութեան դէմ։ Անգլիացիք հա-կադարձեցին անխնայ կերպով, գրկելով մառեչալ Հարտլինկը։ Մակարիոս Արք.ի տարագրութիւնը Սէյշէլ կղզինե-րը եւ ապա տարի մը վերջ, յաղթական վերադարձը առաւել գօտեպնդեց Կիպ-րոսի քաջ ժողովուրդը իր պայքարին մէջ։ Աւելի քան հինգ տարուան արիւ-նոտ բախումներէ, միջպետական պար-բերական տագնապներէ եւ դժուարին բանակցութիւններէ ետք, ի վերջոյ, 1959-ին, Յիւրիխի եւ Լոնտոնի համա-ձայնութիւններով, դոյացաւ քառակող-մանի (Մեծն Բրիտանիա, Թուրքիա, Յունաստան եւ Կիպրոս) իրաւախոհու-թիւն մը, որուն ծնունդը կազմեց Կիպ-րոսի անկախ հանրապետութիւնը 1960 Օգոստոս 16-ին։ Այսպէս, Անգլիա յաջո-ղեցաւ Թուրքիան մասնակից դարձնել Կիպրոսի ճակատագրին քանի Մեծն Բր-իտանիա, Թուրքիա եւ Յունաստան ե-րաշխաւոր կ'ըլլան կղզիի իրաւավիճակի անփոփոխ պահպանման, համաձայն ի-րենց միջեւ ստորագրուած համաձայ-նութեանց։ Հակառակ պարագային, կը տրուի գինուորական միջամտութեան։ իրաւունքը։ Ու ան-խուսափելին պատահեցաւ։ Ան-կախութենէն երեք, չորս տարի ետք, եր-կու համայնքներուն միջեւ իրաւախոհու-թիւնը խախտեցաւ, տեղի տալով ներ-քին բախումներու։ Թրքական օգնաւեր-ը ամբակոծեցին կղզիին յունական գիւ-ղերը։ Միացեալ Ազգերու կազմակեր-պութիւնը զօրաբաժին մը ղրկեց կիպ-րոս խաղաղութիւնը ապահովելու հա-մար։ ՄԱԿ-ի գինուորները դեռ մինչեւ այսօր հոն են։ Այս կացութիւնը, այսպէս կամ այնպէս չարունակուեցաւ մինչեւ 1974 Յուլիս 15, երբ Յունաստանի գին-ուորական բռնապետական խմբակի քա-ջալերանքով՝ պետական հարուած մը կազմակերպուեցաւ նախագահ Մակարիոս Արք.ի դէմ, Յունաստանի հետ միացման կողմնակից կազմակերպութեան կողմէ։ Յուլիս 20-ին, Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի հա-մաձայնութեանց հիման վրայ, Թուր-քիա, Իճէվիաի վարչապետութեան տակ, ներխուժեց Կիպրոս տասնեակ հազար գինուորներու եւ հարիւրաւոր հրասայ-լերու ցամաքահանումով։ Շատ չանցած, Թրքական զօրքերը գրաւեցին կղզիի տա-րածութեան քառասուն տո հարիւրը եւ հաստատեցին «Ատիլլայի գիծը»։

Թրքական երկու յարձակումներու հե-տեւանք, մօտ երկու հարիւր հազար յոյն Կիպրացիներ դարձան գաղթական, այ-սինքն չուրջ բնակչութեան մէկ երրորդը։ Հինգ հազար մեռեալ եւ երկու հազար պատանդ։ Թուրքերը կը մերժեն տեղ-կութիւններ տալ այս վերջիններու մա-սին։ 1974 Օգոստոս 14-ին, որպէս բո-ղոքի արտայայտութիւն, Յունաստան ձգեց ՕԹԱՆ-ը, մնալով սակայն անդամ Ատլանտեան Ուխտին։ 1974-ի ամառը Միջազգային Հասարակապետութիւնը դատապարտեց Թրքական ներխուժումը, պահանջելով օտար ուժերու քաշու-մը։ 1975-էն 1980 մէջ – համայնքային բանակցութիւններ ոչ մէկ արդիւնքի հա-սան, հետեւանք Թրքական համայնքի ներկայացուցիչներու անպիտղողութեան։ Այս ժամանակաշրջանին Թուրքերը կղզիի հիւսիսէն հեռացուցին վերջին յոյն կիպ-րացիները, ղրկելով զանոնք իրենց բոլոր ինչքերէն։ Նոր բնակիչներ, Թուրքեր, յիսուն հազարի մօտ, եկան ու հաստատ-ուեցան, ձեւով մը նուիրագործելով երկ-րի բաժանումը և կազմելով «Թուրք կիպ-րական դաշնակցային պետութիւն» մը, ղեկավարութեամբ Տէնքթաշի, ներկա-յացուցիչը Անգարայի կառավարու-թեան։

×

1974-ին, երբ Միջազգային Հասարա-կապետութիւնը դատապարտեց Թրքական ներխուժումը, այսօր յարձակողներու եւ զոհերու միջեւ տարբերութիւն չի դը-ներ։ Ամերիկեան զինարգելքը ժամանակ մը տեւեց։ Ֆրանսա հարիւր միլիոն տո-լարի օգնութիւն մը չնորհեց Թուրքիոյ 1980-ին։ Օ. Սէ. Տէ. Ը.ն կը բերէ տըն-տեսական օգնութիւն մը մէկ միլիառ տո-լարի գումարով մը։

Իսկ կիպրական կառավարութիւնը կը մնայ առանձին եւ ի զուր կ'առաջարկէ Միջազգային Վեհաժողովի մը գումա-րումը լուծելու համար կիպրական հար-ցը։ Այս հարցին լուծումը պէտք է նա-խատեսէ՝ ա) բոլոր օտար ուժերու հե-ռացումը երկրէն, այսինքն Թրքական բանակի եւ բրիտանական գինուորական խարիսխներու մեկնումը։ բ) գաղթական-ներու վերադարձը իրենց տուները։ գ) քնական յանձնախումբի մը կազմու-թիւնը վերագտնելու համար երկու հա-զար պատանդները։ դ) Սահմանադրական գետնի վրայ կիպրական կառավարու-թիւնը ընդունած է որ հանրապետութիւ-նը կազմուած ըլլայ զոյգ համայնքային դաշնակցային պետութեամբ մը։

Կիպրոս անդամալուծուած ու մոռցը-ւած պիտի մնայ այնքան ատեն որ այս լուծումը չգտնէ իր արագ կիրարկութիւ-նը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍԱԼՎԱՏՈՐ

Նախագահ Ռեկընի մտաղրութիւնը զօ-րավիգ կենալու Սալվատորի ներկայ վարչակարգին, քննադատութիւններու առիթ կուտայ նոյնինքն Միացեալ – Նա-հանգներուն մէջ։ Ամերիկացի լրագրող Ա. Լէուիս կարգ մը խորհրդածութիւն – ներ կը կատարէ այս ուղղութեամբ, Հերըլտի մէջ։

Նախ կը յիշեցնէ, թէ դուրսի՝ Մոս-կուա, Հաւանա, զինական միջամտու-թիւնները փնտռելէ առաջ, անհրաժեշտ է քննութեան ենթարկել ներքին խլրտում-ներուն հիմնական պատճառները։

Սալվատոր, կ'ըսէ ան, փոքր երկիր մըն է՝ տնտեսական ճնշումներու բերթ պատմութեամբ։ Տիրապետողներու դաս մը տէր կը մնայ հողերուն եւ դարու մը ընթացքին կ'աշխատի իր հպատակութեան տակ պահել գերազգութիւնը՝ զինուո-րականներուն օժանդակութեամբ։ Զանոնք ծառայեցնելով իր նպատակներուն իրա-գործումին։ Արդ, այն ինչ որ կ'արձա-նագրուի Սալվատորի մէջ, այդ իրողութեան հետեւանքն է, փափաքը ի-րաց այդ կացութիւնը փոխելու։

Քաղաքացիական – զինուորական ժէօնր մը, 1979 Հոկտեմբերին, կը ձեռնարկէ բարեփոխութիւններու։ Սակայն, պէա – կողմեան զինուորական տարրեր ասոր – ճանապարհ կը վերահաստատեն իրենց ազդեցութիւնը։ Տեղի կ'ունենան քաղա – քական բնոյթի սպանութիւններ։ Քաղա-քական գործիչներուն մեծ մասը կը յա-րի ընդդիմադիրներուն։ Անցեալ տարի, ընդդիմադիր գեկավարներէն վեցը կը սպաննուի։ Նոյնպէս՝ վարչակարգը քըն-նադատող կաթողիկէ Արք.ը Օսքար Ռո-մերօ։

Համաձայն լրագրողին, ասոնք անվի-ճելի իրողութիւններ կը մնան նոյնիսկ Ուաշինկթընի քաղաքագէտներուն հա-մար։ Եւ կը նկատուին հիմնական պատ-ճառները արձակագէն չարժումին ծա-ւալումին Սալվատորի մէջ։ Երկրին ձախ ժողովրդավար եւ կեդրոնը ներկայացը-նող Քրիստոնեայ ժողովրդավար քաղա – քագէտները կը գործակցին Մարքսեան – ներուն հետ։ Վերջապէս պէտք է դիտ – նալ, թէ սպանութիւնները միայն այս վերջիններուն ձեռքով չէ, որ կը կատար-ուին։ կառավարութիւնը, անոր ուժերը նոյնքան եթէ ոչ աւելի պատասխանատու են այս գետնին վրայ։

Լրագրողը կը յիշեցնէ Միացեալ – Նա-հանգներու նախկին դեսպանին մէկ հա-տատումը։ – Կառավարական ապահո – վութեան ուժերը կը նկատուին գլխաւոր պատասխանատուները սպանութեանց։ Կը բաւէ յիշել Լոնտոնի Սընտէյ Թայմզի հաղորդած մէկ լուրը, Փետրուար 22-ին։ – Շուրջ 300 գիւղացիներ կը սպաննուին Հոնտուրասի սահմանին մօտ։ Զինուո – րականները կը գնդակահարեն կիները, կը հարուածեն երախաները իրենց հրա-ցաններով։

Արդ, ի՞նչ կ'առաջադրէ Զօր. Հէյկ, Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին Նա-խարարը։ Կը պահանջէ, որ Ֆուպա եւ Նիքարակուա այլեւս զէնք ու ռազմամը-թերք չառաքեն Սալվատոր։ Միւս կող – մէ, գինուորական խորհրդատուներ եւ մարզիչներ կը ղրկէ։ Ռեկընը, փոխանակ Մոսկուայի սպառնացող վտանգը կանխելու, իր ուշադրութիւնը կը սեւեռէ փոքր երկրի մը վրայ, ուր Մոսկուա ոչ մէկ կարեւորութիւնն ունի ձեռնամուխ ըլլա – լու։ Միջամտելու։

Դիւրին յաղթանակ, այս է Ռեկընի ուզածը, հարց կուտայ ամերիկացի լը – բագրողը։

Նման «յաղթանակ» մը, (լրագրողն է, որ բառը կը չակերտէ), կարելի է ապա-հովել։ Մոսկուա կը խուսափի nիսfեր առնելէ, մասնաւորաբար հոն ուր Միաց-եալ – Նահանգներուն աղդեցութիւնը եւ միջամտութեան կարելիութիւնը ակնե – րեւ կը մնան։ Անդին՝ արձակագէնները չեն կրնար ապահովել մօտալուտ յաղ – թանակ մը։ Նիքարակուա, բնականա – բար, չուզեր վտանգել իր յարաբերու – թիւնները, յատկապէս տնտեսական գետ-նին վրայ, Ուաշինկթընի հետ։

Իրաց այս վիճակին մէջ, Միացեալ – Նահանգներուն յաղթանակը Սալվատորի ժողովուրդին յաղթանակը պիտի չըլլայ։ Ընդհակառակն՝ զօրավիգ կենալով օր – ուան վարչակարգին՝ Ուաշինկթընը պար-զապէս զօրացուցած կ'ըլլայ գինուորա – կան, ճնշիչ բերթ ուժը՝ ի վնաս ժողո – վուրդին։

Թ. Ա. Թ.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Մարտ 5-ի Հինգշաբթի օրը ժամը 20:-ին Աղքատախնամի վարչութեան կեդրոնին մէջ ընկերակցութեան տարեկան խոր-հրդակցական ժողովը տեղի ունեցաւ։ Ներկայութեան գործադիրը մարմնի ան-դամներուն եւ քաղաքիս զանազան կա-մակերպութիւններու ներկայացուցիչ-ներուն։

Աղքատախնամի վարչութեան նախա-գահ Պր. Ժաք Գալճեան նախ հակիրճ կերպով ներկաներուն պատկերացուց ըն-կերակցութեան անցեալ տարուան գոր-ծունէութիւնը եւ ընթացիկ տարւոյ համար, մշակուած ծրագիրները։ Ան-առ մի թուեց Մոնմորանսիի, Անտի-եւ Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տուն-ներն արդիական պայմաններով օժան-դակելու համար նախատեսուած ծրագիրները։ Պր. Գալճեան անգամ մը եւս դիտել տուաւ թէ չնորհիւ ազգասէր հայրենակիցներու բարոյական եւ նիւթական աջակցու-թիւններուն Աղքատախնամի ընկերակ-ցութիւնը իր գործունէութեան ծիրը չէ տրզհեսէ կ'ընդլայնէ։ Նախագահ Գալ-ճեան ապա օրակարգին վրայ բերաւ բ-նորովին նոր ծրագիր մը որն է Մոնմո-րանսիի հանգստեան տան պարտէզին մէջ նախատեսուած մատուռի մը շինութեան հարցը որ պիտի իրականանայ չնորհիւ Աբշամ Յակոբեան եւ Նչան Քէօսէեան անուններով երկու հայրենակիցներու կտա-կին։ Աւրդարեւ այս երկու հայրենակից-ները քանի մը ամիս առաջ Աղքատախ-նամի նուիրած էին Մոնմորանսիի գը-նուող իրենց երկյարկանի բնակարանը փափաք յայտնելով որ այս կալուածին փոխարժէքով հանգստեան տան պարտէ-զին մէջ նոր փոքր շէնք մը կառուցուի մատուռով մըն ալ օժտուած։ Այս առ-թիւ Աղքատախնամի վարչութեան պարտք կը համարի հրապարակային ը-նորհակալութիւն յայտնել վերոյիշեալ առատաձեռն նուիրատուներուն եւ յա-տկապէս նշելու որ պատուիրին հայրենակիցնե-րէն մէկը մեծ զօրավիգ պիտի կանգնին իր ազ-գօգուտ նախաձեռնութիւններուն իրա-գործման համար։ Աղքատախնամի ընկե-րակցութիւնը պետութեան կողմէ օրի-նաւորապէս ճանչցուած միակ հայկական կազմակերպութիւնն է որ հանրային օգտակարութեան (իւթիլիթէ փուպլիք) ծառայող։ եւ ինչ-պէս ծանօթ է այս գաղափարդին պատ-կանող կազմակերպութիւնները երբ նը-իւթատուութիւն կամ կտակ ստանան ստ-ուերք չեն վճարեր պետական գանձ-ին։

Աղքատախնամի ընկերակցութիւնը իր ջերմ ստացաւ նաեւ Իսկ – լէ – Մոլ-նօթարիակ բարեսէր հայրենակիցէ մը Պր. Հայրապետէ 35.000 ֆրանքի նը-իրատուութիւն մը։

Ինչպէս ծանօթ է Աղքատախնամի ընկերակցութիւնը միմիայն այս երեք հաս-տատութեան տուներու վարչական հարցերով չէ որ կը զբաղի։ Հակառակ իր անդա-դար նիւթական միջոցներուն կը ջանայ նաեւ թէ ուսանողներու թոշակ յատկա-ցընել որոնք մեծամասնութեամբ Մեր-ձաւոր Արեւելքի երկիրներէն Ֆրանսա ե-կած են ու կ'ուսանին եւ նաեւ հեղինա-կած քաղաքական ժամանող գաղթականներու գործ ու բնակարան ճարել։ Պր. Գալճեան են այս առթիւ բազմաթիւ օրինակներ բերաւ, ձեռք ձգուած արդիւնքներն ու դժուարութիւնները պարզեց։

Ներկաները զանազան խնդիրներու չուրջ հարցումներ ուղղեցին եւ բազում բութիւններ խնդրեցին որոնց մասին լուսաբանութիւններ տուին ընդհանուր քարտուղար՝ Պր. Խաչիկեան, Պր. եէվ-պարտաչեան՝ փոխ – նախագահ, Պր. Սրման Ֆէսճեան՝ դանձապահ։

Ժողովը վերջ գտաւ ժամը 22.30-ին։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ԾԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՎԱՀԱԳՆ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀՈՒՇԵՐ

Ազատության մարտիկները

Ամառ մի տաք օր էր, երբ Ռուբենը ինձ տարավ Ֆրանսիայի ազատագրական պատերազմի հերոսներից մեկի՝ Ժան Ռիվիերի տունը։ Ժանը ծնվել էր Ալպերի ստորոտներին գտնվող Ֆրեժյուս քաղաքում։ Նա ծնողների միակ զավակն էր։ Հայրը ֆրանսիական բանակի սպա էր։ Ժանի մանկությունն անցել էր ուրախ խաղերով, ծաղկավետ դաշտերում վազվզելով, ծովում լողալով։ Նա սիրում էր ծովը, ինչպես սիրում են ծովը ֆրանսիացի բոլոր երեխաները։

Ժանը 1914 թվականին, երբ պատերազմ սկսվեց, ընդամենը հինգ տարեկան էր։ Նա չէր հասկանում, թե ինչ է պատերազմը, ինչու են մարդիկ միմյանց սպանում։ Նա միայն տեսնում էր, որ մեծերը շատ տխուր են, որ հաճախ լաց են լինում։ Ժանի հայրը մեկնեց ռազմաճակատ, և նրանք մնացին միայնակ՝ մայրը և Ժանը։

Ժանի մայրը ուսուցչուհի էր։ Նա սովորեցնում էր Ժանին կարդալ, գրել, հաշվել։ Ժանը սիրում էր սովորել, բայց ավելի շատ սիրում էր խաղալ։ Նա ուներ շատ ընկերներ, որոնց հետ միասին վազում էր դաշտերում, լողում էր գետում, ձկնորսություն անում։

Ժանի մայրը շատ էր կարոտում հորը։ Նա ամեն օր նամակներ էր գրում նրան, և ամեն անգամ, երբ փոստատարը գալիս էր, Ժանը վազում էր նրան դիմավորելու։ Բայց հայրը երկար ժամանակ չէր գրում։ Հետո մի օր եկավ հեռագիր, որում գրված էր, որ Ժանի հայրը զոհվել է ռազմաճակատում։

Ժանի մայրը շատ էր լաց լինում։ Ժանը չէր հասկանում, թե ինչ է մահը։ Նա միայն տեսնում էր, որ մայրը տխուր է, և ինքն էլ սկսում էր լաց լինել։

Ժանի մայրը հիվանդացավ։ Նա ծանր հիվանդացավ։ Ժանը մնաց միայնակ։ Նա ամեն օր գնում էր հիվանդանոց, մոտենում էր մայրիկի մահճակալին, համբուրում էր նրան, բայց մայրիկը չէր խոսում։ Նա միայն նայում էր Ժանին, և նրա աչքերում արցունքներ էին երևում։

Մի օր Ժանի մայրը մահացավ։ Ժանը մնաց որբ։ Նա ոչ ոք չուներ աշխարհում։ Նա ապրում էր հարևանների մոտ, ուտում էր նրանց հետ, քնում էր նրանց տանը։ Բայց նա ամեն օր գնում էր գերեզմանատուն, կանգնում էր մայրիկի գերեզմանի մոտ և լաց էր լինում։

Ժանը մեծացավ։ Նա դարձավ տասներեք տարեկան պատանի։ Նա ավարտեց տարրական դպրոցը։ Նա ուզում էր շարունակել ուսումը, բայց չկարողացավ։ Նրան ստիպեցին աշխատանքի անցնել։ Նա աշխատում էր ձկնորսների մոտ, օգնում էր նրանց ձուկ բռնել, ձուկը վաճառել։ Նա ապրում էր աղքատության մեջ։

Ժանը տասնվեց տարեկան էր, երբ Ֆրանսիան գրավվեց գերմանական զորքերի կողմից։ Ֆրանսիայի հարավում, որտեղ ապրում էր Ժանը, հաստատվեց Վիշիի ֆաշիստական կառավարությունը։ Ժանը տեսնում էր, թե ինչպես են գերմանացիները ոտնահարում ֆրանսիական հողը, ինչպես են նրանք ձերբակալում ֆրանսիացի հայրենասերներին, ինչպես են նրանք ստիպում ֆրանսիացի երիտասարդներին աշխատել գերմանական գործարաններում։

Ժանը չէր կարող հանդուրժել այդ ամենը։ Նա որոշեց կռվել ֆրանսիական ազատության համար։ Նա միացավ ֆրանսիական հայրենասերների մի խմբի, որը գաղտնի կազմակերպություն էր ստեղծել։ Այդ կազմակերպության նպատակն էր պայքարել գերմանական զավթիչների դեմ։

Ժանը ստանձնեց կարևոր պատասխանատու գործ։ Նա պետք է հաղորդագրություններ տանի մի քաղաքից մյուսը։ Նա պետք է ամեն օր ճանապարհորդի, հեծանիվով անցնի տասնյակ կիլոմետրեր։ Նա պետք է ամեն օր վտանգի ենթարկի իր կյանքը։

Ժանը ստացավ կեղծ անձնագիր, որի մեջ գրված էր, որ նա Ժան Դյուպոնն է։ Նա ստացավ նաև կեղծ ծննդյան վկայական։ Ժանը սովորեց կեղծ անունով ստորագրել իր անունը։ Նա սովորեց ասել, որ ինքը Ժան Դյուպոնն է։

Ժանը հեծանիվ ուներ։ Նա հեծանիվով անցնում էր գյուղերից գյուղեր, քաղաքներից քաղաքներ։ Նա ամեն օր տասնյակ կիլոմետրեր էր անցնում։ Նա ամեն օր վտանգի էր ենթարկում իր կյանքը։ Նա ամեն օր կարող էր ձերբակալվել։

Ժանը ձերբակալվեց 1943 թվականի գարնանը։ Նա տանում էր մի կարևոր նամակ։ Նրան կանգնեցրին ֆաշիստական ոստիկանները։ Նրանք խուզարկեցին Ժանին, գտան նամակը և ձերբակալեցին նրան։

Ժանին տարան բանտ։ Նրան ծեծեցին, խոշտանգեցին, բայց նա ոչ մի խոսք չասաց։ Նա չդավաճանեց իր ընկերներին։ Նա չմատնեց իր գործընկերներին։

Ժանին դատեցին և դատապարտեցին մահվան։ Նա գնդակահարվեց 1943 թվականի հունիսի 15-ին։ Նա մահացավ ազատ Ֆրանսիայի համար։

Ժանի անունը հավերժ կմնա ֆրանսիացի ժողովրդի սրտում։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաշատը։

Ամենաշատ հայեր կան Ֆրանսիայում։ Ֆրանսիայում կա 150 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաքիչը։

Ամենաքիչ հայեր կան Ավստրալիայում։ Ավստրալիայում կա 1000 հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենահարուստները։

Ամենահարուստ հայերը ապրում են Ամերիկայում։ Ամերիկայում կա 200 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաաղքատները։

Ամենաաղքատ հայերը ապրում են Սիրիայում։ Սիրիայում կա 100 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաերջանիկները։

Ամենաերջանիկ հայերը ապրում են Խորհրդային Հայաստանում։ Խորհրդային Հայաստանում կա 1 միլիոն 300 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաանօրինականները։

Ամենաանօրինական հայերը ապրում են Թուրքիայում։ Թուրքիայում կա 100 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաանօրինականները։

Ամենաանօրինական հայերը ապրում են Թուրքիայում։ Թուրքիայում կա 100 հազար հայ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաշատը։

Ամենաշատ հայեր կան Ֆրանսիայում։ Ֆրանսիայում կա 150 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաքիչը։

Ամենաքիչ հայեր կան Ավստրալիայում։ Ավստրալիայում կա 1000 հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենահարուստները։

Ամենահարուստ հայերը ապրում են Ամերիկայում։ Ամերիկայում կա 200 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաաղքատները։

Ամենաաղքատ հայերը ապրում են Սիրիայում։ Սիրիայում կա 100 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաերջանիկները։

Ամենաերջանիկ հայերը ապրում են Խորհրդային Հայաստանում։ Խորհրդային Հայաստանում կա 1 միլիոն 300 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաանօրինականները։

Ամենաանօրինական հայերը ապրում են Թուրքիայում։ Թուրքիայում կա 100 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաանօրինականները։

Ամենաանօրինական հայերը ապրում են Թուրքիայում։ Թուրքիայում կա 100 հազար հայ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաշատը։

Ամենաշատ հայեր կան Ֆրանսիայում։ Ֆրանսիայում կա 150 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաքիչը։

Ամենաքիչ հայեր կան Ավստրալիայում։ Ավստրալիայում կա 1000 հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենահարուստները։

Ամենահարուստ հայերը ապրում են Ամերիկայում։ Ամերիկայում կա 200 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաաղքատները։

Ամենաաղքատ հայերը ապրում են Սիրիայում։ Սիրիայում կա 100 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաերջանիկները։

Ամենաերջանիկ հայերը ապրում են Խորհրդային Հայաստանում։ Խորհրդային Հայաստանում կա 1 միլիոն 300 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաանօրինականները։

Ամենաանօրինական հայերը ապրում են Թուրքիայում։ Թուրքիայում կա 100 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաանօրինականները։

Ամենաանօրինական հայերը ապրում են Թուրքիայում։ Թուրքիայում կա 100 հազար հայ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաշատը։

Ամենաշատ հայեր կան Ֆրանսիայում։ Ֆրանսիայում կա 150 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաքիչը։

Ամենաքիչ հայեր կան Ավստրալիայում։ Ավստրալիայում կա 1000 հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենահարուստները։

Ամենահարուստ հայերը ապրում են Ամերիկայում։ Ամերիկայում կա 200 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաաղքատները։

Ամենաաղքատ հայերը ապրում են Սիրիայում։ Սիրիայում կա 100 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաերջանիկները։

Ամենաերջանիկ հայերը ապրում են Խորհրդային Հայաստանում։ Խորհրդային Հայաստանում կա 1 միլիոն 300 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաանօրինականները։

Ամենաանօրինական հայերը ապրում են Թուրքիայում։ Թուրքիայում կա 100 հազար հայ։

Ո՞ր գաղութում հայերն են ամենաանօրինականները։

Ամենաանօրինական հայերը ապրում են Թուրքիայում։ Թուրքիայում կա 100 հազար հայ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ալիս Մարիէթեան եւ զաւակը 100 Ֆ· կը նուիրեն « Ծառաչ »ին, փոխան ծաղիկի, իրենց ազգականուհիին՝ Տիկին Նեւրիկ Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Զապէլ Արզումանեանի *մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէրտէրեան կը նուիրեն 30 Ֆ· « Ծառաչ »ի բարեգործական։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվառ – Օտեոյի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը չնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Մատաղօրհնէքի առիթով։– Այրէ Տիկին Եսթեր Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գասպարեան 500–ական, Օր· Պայծառ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Սարօզ – լանեան, Այրէ Տիկին Պէրպէրեան 100–ական, Պուլվառ–Օտեոյի Կապոյտ Խաչ, Այրէ Տիկին Սիրանոյշ Այվազեան, Օր· Եղանտ, Պ· Համբարձում, Տէր եւ Տիկին Համբարձումեան, Յարութիւն Թաշճեան, Այրէ Տիկին Զարդար Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Եորղանճեան, Տէր եւ Տիկին Տարաքճեան, Այրէ Տիկին Անթառամ Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Տուրսունեան, Տէր եւ Տիկին Սահակեան 50–ական Օր· Ազատնէ Խոզիկեան, Տէր եւ Տիկին Գալանտար, Այրէ Տիկին Թէ – ճիրեան, Այրէ Տիկին Կոնոյեան 30–ական, Այրէ Տիկին Մարտիրոսեան 40, Տէր եւ Տիկին Կոնոյեան, Տիգրան Մարգարեան, Այրէ Տիկին Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Կօթիճ 25–ական, Այրէ Տիկին Իսկէնտէրեան, Այրէ Տիկին Մուրատեան, Այրէ Տիկին Երէցեան, Ռուբէն Մանուկեան, Օր· Տէր – Մարտիրոսեան, Տէրտէրեան ընտ·, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան, Այրէ Տիկին Տուտու Պօղոսեան, Այրէ Տիկին Բարիզ Արմազանեան 20 – ական, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գուշումճեան, Այրէ Տիկին Ալթուն Մեսրոպեան, Այրէ Տիկին Ազատեան, Ռուբէն Սարոյեան, Այրէ Տիկին Մըսըրեան 10ական Ֆ·։

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կապոյտ Խաչի Սեբաստի հայերէնի դասընթացքները վերսկսած են
Ecole Crétier — Sévran
Ծնողքներէն կը խնդրուի՝ դպրոց ա– ռաջնորդել իրենց զաւակները։

AUTO-ECOLE
MIHRAN
×
FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT
266, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS
TEL. 628.49.57
Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

CENTRE CULTUREL ST. MESROB
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
10 bis, Rue Thouin - 75005 Paris
Métro: Cardinal Lemoine ou Monge
Parking: Place du Pantheon
OPERATION
PORTES OUVERTES
DIMANCHE, 29 MARS,
à partir de 16 h.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ։– Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնա– ճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շա– բաթ, 28 Մարտ, կէսօրէ վերջ, ժամը 15–ին, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Ազգ· Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհի – ներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրա – կարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆԻՍ 28–ԻՆ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

12 Յուլիս – 2 Օգոստոս
Աւթանագրութեանց համար դիմել՝
ԼԻՈՆ։– Գ· Վրդ· ՋԱՊԱՐԵԱՆԻ
Հեռ· (7) 847· 28· 65
ՓԱՐԻԶ։– Ա· Վրդ· ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆԻ
Հեռ (1) 278· 31· 93
Աւթանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31–ին։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պոլսէն եկած հայ երիտասարդ մը (որ աշխատանքի իրաւունք ունի), արհեստով էլիշէօր, գործ կը փնտռէ – պատրաստ է նաեւ ուրիշ որեւէ գործ ընելու։
Դիմել՝ ՍԷՖԷՐ ԱՔԵԻԶ։–
7, Allée derrière - le - mur
95400 — Villiers - le - Bel
Tél.: 985. 35. 43

OPERA DE MARSEILLE
Samedi, 30 Mai, à 20 h. 30
Hommage à
KATCHATRIAN
Avec la participation exceptionelle de
ROSTROPOVITCH

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ֆրանսայի Հայ Բժիշկներու Միութեանճաշը, կազմակերպուած է նպաստ Ազ – գաստիճամի մատակարարած Հանգստեան Տուներուն, որ տեղի պիտի ունենար Մայիս 9–ին, յետաձգուած է Վազգէն Ա· Կաթողիկոսի Փարիզ ժամանման պատ – ճառով, որ նոյն օրը կը նախագահէ ոգեկոչման հանդիսութեան մը։

×

Le diner dansant organisé par l'Union des Médecins Arméniens de France au profit des maisons de rétraite gérées par l'A.A.A.S., prévu pour le Samedi, 9 Mai au Sofitel - Paris est ajourné en raison de la venue à Paris de sa Sainteté VASKEN 1er qui doit présider à la même date une cérémonie commémorative.

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՄԱՐՍԷԻԼ *ՄԱՐՍԷԻԼ*

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

66–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Նախաձեռնութեամբ Միութեան Կեդր· Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէննի մասնաճիւղերուն

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Մարտ 29, ժամը 13–ին
Հայ Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » եւ « Տարօն » սրահները։
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։– Հանդէսը կ'ողեւորէ « ԱՇՏԱՐԱԿ » նուագախումբը։

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով։–
Աւտոյեան – 70· 02· 23
Պապայեան – 66· 30· 66
Կրասեան – 93· 32· 18

Ճաշավճարին՝ 70 Ֆ·

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ Կ'ՕԻՋՕՒԻՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, Պէյ – ֆոնթէյնի իր կայանին համար պէտք ունի մօնիթէօր եւ մօնիթրիաններու։ Դիմել Կա– պոյտ Խաչին։– 17, Ռիւ Պէօ, Փարիզ 9րդ։

DANS LE CADRE DES FESTIVITES
DU 60e ANNIVERSAIRE
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
DE LYON
présente
«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»
L'ETOILE DE L'ESPOIR
(Film parlant français)
DIMANCHE, 29 MARS, à 15h.30
Cinéma — Salle la Cigale
60, Avenue de Saxe, 69006 - LYON
Billets en vente:
Aux bureaux de l'Eglise Arménienne de Lyon et auprès des membres de la Croix Rouge Arménienne.
Rés. par téléphone: 824. 65. 24

Հ. Բ. Ը. Մ.–Ի

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ

Հայկական Վերածնունդի Շաբաթ

Բ· ՏԱՐԻ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՄԵԾ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

22 ԱՊՐԻԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 26 ԱՊՐԻԼ

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Կը խնդրուի բոլոր այն նկարիչներէն ու արուեստագէտներէն, որոնք կը փափա– քին իրենց մասնակցութիւնը բերել այս ցուցահանդէսին, փութով կապ պահել Հ.Բ.Ը.Մ.–ի գրասենեակին հետ՝ Հեռ· 520· 03· 18

UGAB - JEUNES
OUVERTURES
CONCERT DE FLUTES TRADITIONNELLES ARMENIENNES
Vendredi, 27 Mars, à 21 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Ces flûtes sont le « Dodouk » et le « Toutak ».
Jirair MADILIAN interprète les plus anciennes mélodies traditionnelles arméniennes, accompagné de Hovassap SARKISSIAN (*Doudouk*) et de Ara MADILIAN (*Dhol*).
Participation aux frais: 30 F.
Réservation: UGAB, Tél.: 520.03.18

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խանասորի Դպրատհանդէսը, Լիոնի մէջ, Յունիս 28–ին

L'OPTIQUE
RAYMOND STEPANIAN
Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. (91) 33. 82. 51
— *Technique. Service. Accueil.*
— *Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.*
— *Verres ultra minces pour myopes.*
— *Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.*
20% de remise à tous les mutualistes.

OPTIMA Tours

L'Agence OPTIMA TOURS est heureuse de vous annoncer la création de son département
« ARTISTIC SUPPORTER TRAVEL SERVICE »
placé sous le patronnage de LILY LASKINE
Direction: Aline ARTINIAN

Voyage Musical en Arménie

du 10 au 22 Avril 1981

Ce voyage aura pour thème la découverte de la vie artistique du pays et se terminera par un événement EXCEPTIONNEL.
La création mondiale du concerto pour piano et orchestre de Stephan ELMAS composé en 1881.
(Le compositeur fut l'un des derniers élèves de Franz LISZT).
Il sera interprété par le pianiste brésilien EDSON ELIAS.
L'orchestre de la Radio Télévisoin d'EREVAN sera placé sous la direction d'Alexandre SIRANOSSIAN.

TOURISME..., MUSIQUE..., Rencontres avec les Compositeurs, etc.
Notre prochure détaillée vous sera adressée sur demande.

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :
OPTIMA Tours
67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex : 211 324 F.
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
24
MARDI
24 MARS
1981

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 2 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.870

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.870

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԲԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիրակի օր յանկարծ կը խզուէին կապակցութիւնները Սոլիտարութեան եւ կայացուցիչներու բանակցութիւնները եւ կրկին բոլորին ուշադրութիւնը կը կեդրոնանար Լեհաստանի վրայ: Ընդհանուր գործադուլի սպառնալիքը կրկին կը տիրէր, Վալեզա կը ջնջէր Ցրանսա կատարելիք իր այցելութիւնը մինչ Վարշաւայի ուժերը կ'երկարաձգէին իր ռազմափորձերը:

Ամէն ինչ ծագած էր Պիտկոշի բուռն բախումներէն ետք: Ծանօթ է, որ Մարտ 19-ին, Սոլիտարութեան չուրջ 20 անդամներ զոհ գացած էին ոստիկանական զբօսումներու եւ բիրտ յարձակումներու: Վիրաւորներ կային: Սոլիտարութիւն կ'ուզէր որ պատասխանատուները պատժուին եւ քննիչ յանձնախումբ մը տեղւոյն վրայ պիտի ձեռնարկէր արդիւնքի մը հասնիլ, բայց մինչ այդ մթնոլորտը աւելի քան լարուած էր:

Ուալինկեքը կը զգուշացնէր Խորհրդային միութիւնը որեւէ միջամտութեան դէմ, որ «ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ»:

Լեհաստանի մէջ պատրաստութիւնները կը չարունակուէին Երկուշաբթի օր, ընդհանուր գործադուլի նպատակով:

Սոլիտարութիւն իր պահանջները բանաձեւած էր եւ ներկայացուցած ցանկով մը: Կ'ուզէր որ փոխ – նահանգապետը, որ ոստիկանական ուժերը կանչած էր, փոխարինուի, հրապարակուին անունները, այն ոստիկաններուն, որոնք մասնակցած են «Ծեծին» (68 տարեկան բանուորի մը կզակը կոտրուած էր եւ ուղեղային արիւնահեղութիւն ունեցած էր իր կրած բռնութեանց հետեւանքով): Սենիքան կ'ուզէ գիտնալ թէ ինչո՞ւ փոխ – վարչապետը, որ նահանգապետը տարանին սրահը գտնուած է, հինգշաբթի, վերջ չէ դրած ոստիկաններու յարձակումներուն, կ'ուզէ նաեւ որ պաշտօնական ընկերակցութեան չրջանի Ա. քարտուղարը եւ տեղական ոստիկանապետը եւ վերջապէս Սոլիտարութիւն կ'ուզէ որ ոստիկանական ուժերու թիւը նուազի:

Երկուշաբթի օր, բանակցութեանց խզումէն ետք, չատ ձգտուած կը նկատուէր կացութիւնը: Մոսկուա «դրդռիչ» մը կը գտնէ Վալեզան եւ Սոլիտարութեան ղեկավարները կը նկատէր Պիտկոշի ոստիկանական ուժերու թիւը նուազեցնելու պատասխանատուները բայց որեւէ ակնարկութիւն չէր ըներ վիրաւորներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՏ 26-ԻՆ եւ 27-ին համար դոր – ծադուլի զանազան չարժումներ, հաւաքներ, նաբաբ, բանգարումներ առեղծեն ելեկտրականութեան, թղթատարի եւ մինչեւ իսկ մամուլի մէջ:

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ կը հաղորդեն որ 46 անդամներ քիւրտ անջատողական չարժումի մը ձերբակալուած են Կիրակի օր, երբ կը ծրագրէին երկրէն փախուստ տալ: Քիւրտերը, ըստ Թրքական աղբիւրներու, կասկածելի անդամներն էին ապօրինի չարժումի մը, որ ինքզինքը մկրտուրը փաւիբէասի խլիրդը կրնար յառաջացնել: Տարօրինակ լուր մը. «պիզառ», պիտի ըսէր Լուի Թուվէ: Ճիշդ է որ իր աւեներին այլանդակութիւնները ամօթիածութեամբ գլուխնին ցոյց կուտային: Անցնինք: Ծանօթ էինք ծխախոտին վնասներուն, ալքոլին, չաքարին, թռչուններու կարգ մը դայլայլիկներուն, ու դեռ ծովի ալիքներու չընչիւնին յառաջացուցած ադէտիճ, ծովափի խճճերուն ... բայց ուրկէ ուր սուրճը, որ ահա սեւ նիւթերու ցանկին մէջ անցաւ: Անմիջապէս արաբական դեսպանատուներու բարեկամներուս հետաձայնեցի քաջ գիտնալով որ իրենց երկիրներուն մէջ դեռ բարեւ չըսած հանդիպողին սուրճ կը հրամցնեն: Շփոթ կացութիւն մը ուր մարդ չի գիտեր թէ ո՞ր ... քանսէրին դիմէ: Շուարած եմ: Մեթրօ առնե՞մ թէ ո՛չ. եթէ այո՛, ո՞ր պահերուն, խճողումի՞ թէ հակառակը: Ե՞րբ սինէմա երթալ. հաւանաբար առտուները: Հապա սէ՞րը. ի՞նչ կամ ի՞նչպէս ընել. կամ ալ ընել ... ուրիշ բանի մը վրայ մտածելո՞վ: Դորդեան հանդոյց մը: Հապա եթէ բնաւ թերթ չկարդայի՞նք:

Դժբախտութիւնս այն է որ սուրճի մեծ յաճախորդ եմ. չրթունքներս՝ այդ հեզուկին սպառիչ մեքենան: Ամիչք մը ըլլալէ աւելի, ապաստան մըն է ինծի համար սուրճի գաւաթս: Հիմա ո՞ւր երթամ, ո՞ր ապաստանը: Կարծես չրջապատած ըլլամ աներեւոյթ հազար ու մէկ քանաէրներէ առանց հաշուելու այն միւս նորերը որոնք գիտական աշխատանոցներուն մէջ թունաւոր նստած անցած դիրքի կը սպառեն:

Վազը՝ «Յառաջ» պիտի չկարդամ, վախէս: Վստահ եմ որ ապագաս կամ ճակատագիրս դրուած է սուրճի գաւաթիս յատակը գտնուող մրուրին մէջ: Բայց կարդալու համար պէտք է խմել հեղուկը: Ամո՞ւ թէ չխմել...

Կարօտով կը մտաբերեմ այն հին ու անոյշ ժամանակները, ուր մարդիկ բախտը ունէին պարզապէս դերուածնէ մեռնելու: Ո՞ւր են այդ օրերը երբ յուզումով կ'ունկնդրէինք ծերուածնէն մեռնող մեծ հայրիկի մը վերջին խրատնեբը: Ախեղճ մեծ հայրիկ ի՞նչ պիտի ըսէր այս օրերուս եթէ արկածով մը ծերուածնէն մեռնելու ստիպուէր. հաւանաբար մէկ նախադասութիւն մը. «ժամն ապաւեցայ»:

(*) Խորագիրը՝ խմբագրութեանն է:

ՏԵՐՈՒՆԻ

ԵԴՈՒԱՐԴ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Պոսթընի «Հայրենիք»էն ցաւով իմացանք, որ Մարտ 8-ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Եդուարդ Սահակեան: Նկատի առնելով ողբացեալին ազգային մարզերէ ներս մատուցած ծառայութիւնները, Կիլիկեան Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի կարգադրութեամբ ազգ. յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մարտ 11-ին:

Հանգուցեալ ընկ. Եդուարդ Սահակեան իր տարիներու ծառայութեամբ ամերիկահայ գաղութին մատուցած՝ քաղաքական, կազմակերպական թէ ազգային աշխատանքներու գծով, տիրացած էր ղեկավարական դիրքերու:

Հայաստանի Հանրապետութեան չըրջանին, Ուաշինկթընի հայկական դեսպանատան մէջ եղած էր Արմէն Գարոյի օգնական քարտուղարը:

1917-ին կը դառնայ օգնական խմբագիր «Հայրենիք»ի:

1917 – 1921-ի չրջանին գործօն մասնակցութիւն բերած է Հայկական Մամլոյ Դիւանին իսկ 1920 – 1926 Հ. Ց. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցչի հանգամանքով մաս կազմած է Վահան Գարատաշեանի Հայ Դատի Ճանճնախումբին եւ որոշ դեր ստանձնած:

1946-ին Հայ Ազգային Մարմնի անդամներուն հետ Հայկական Հարցը ներկայացուցած է ՄԱԿ-ի 1946-ի սկզբնական նստաչրջանին:

Եղած է անդամ կեդրոնական կոմիտէներու, երեսփոխան Ամերիկայի Կիլիկեան Թեմի Ազգ. Երեսփոխանական ժողովին, նաեւ պատգամաւոր՝ Կիլիկեան Ազգային Ժողովներու:

Նիւ Եորքի Հ. Ց. Դ. Արմէն Գարօ կոմիտէութեան կազմակերպական աչխատանքներուն բերած էր իր գործօն մասնակցութիւնը: Վերջին տասնամեակին, սակայն, առողջական պայմաններու բերումով ինքզինք հանգստեան կոչած էր:

ՓՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՉԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ ԿԷՍ – ԱԻԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Շաբաթ եւ Կիրակի, խորհրդային բաժակի քառորդ աւարտականներու արդիւնքներէն ետք, կէս – աւարտականները կը մասնակցին չորս խումբերն են. – Սպարտակ (Մ), Դինամօ (Կիեւ), ԲՍԱ (Դոնի Ռոստով) եւ Մետալիստ (Խարկով):

ՄԱՍԹՐԻԽԹի (Հոլանտա) մէջ երկուշաբթի առտու կը բացուէր Եւրոպացիներուն վեհաժողովը, զոր Քոքիտիէն տը Փարի կը մկրտէր «անձնասիրութեանց վեհաժողովը»: Տարակարծութիւնները չեն պակսիր՝ ձկնորսութիւն, պողպատ, հողագործութիւն եւ դեռ ուրիշներ: Ժողովը կը տեւէ 2 օր եւ հաւանաբար միայն մէկ որոշում տայ՝ միակ անցագրի մը հաստատումը Եւրոպայի համար: Ժողովի բացման նախօրեակին, Իտալիա արժեզրկած էր լիրը 6% համեմատութեամբ:

ՊԱՍՔ գաւառին մէջ ահաբեկչութիւնը չի դադրիր եւ կը թուի թէ ԷԹԱ-ն կ'ուզէ ստիպել բանակին, որ հակազդեցութեան անցնի քանի որ, մէկ օրուան ընթացքին երկու զնդապետ սպաննուեցաւ:

ՓՈԽԱՆ ԽՈՐԱԳՐԻ՝

Ա Պ Ր Իլ Ը

ընդհանուրապէս վնասակար է՝

Առողջութեան (*)

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն դէշ լուր մը: Եթէ չաբաթը երեք անգամ չարժանկարի մութ սրահ մը այցելէք, ֆաւնէր կ'ունենաք. մէկ անգամ թատրոն երթալով՝ սրտի տազնապ. հեռատեսիլէն ժապաւէն մը կամ թատերական որեւէ յայտագիր մը դիտելէ վերջ ... կրնաք անմիջապէս ձեր կտակը ընել:

Լուրը դեռ պաշտօնականացած չէ բայց մամուլով պիտի յայտարարուի քանի նիւթական մեծ չահեր խնդրոյ առարկայ են: Լուրջ գիտնականներ լծուած են այս դործին: Միացեալ – Նահանգներու Մասաչուսէթ նահանգին մէջ, անոնք ձեռնարկած են համաճարակադիտական ուսումնասիրութեան մը: Ամէն օր, հազար հոգիի ժապաւէն մը կը ցուցադրեն, ու կը բաղդատեն այդ հանդիսականներու, ժապաւէնէն կրած հակազդեցութիւնը Ուականտայի անծանօթ գաւառի մը (ուր ոչ ոք սինեմա կ'երթայ) սեւ բնակիչներու վարուելակերպերուն հետ: Հարց կը ծագի թէ ի՞նչ կապ կայ մէկը միւսին միջեւ: Ուսումնասիրութեան արդիւնքը հետաքրքրական է. «Ուականտայի մէջ սեւերը մեր գիտցած քանակէն չէ որ կը մեռնին...»:

Մօտ ատենէն գրքոյկով մը պիտի հրատարակուին մանրամասնութիւնները: Մինչ այդ ի՞նչ ընել: Կը վախնամ սի – նեմայի տոմսակ դնելէ: Իբրեւ գրող, խղճի հարց մըն ալ ծագած է մէջս: Պէտ՞ք է չարունակել չարժանկարի սեանարիս գրել: Աւելի խոհեմ կը նկատեմ դէթ առայժմ միմիայն վէպ գրել մազթելով որ Աստուած իմ ընթերցողնե – րուս խնայէ նոր ու նոր աղէտներ:

Մարտ 18-ին քիչ էր մնացած որ սուրճի գաւաթս ձեռքէս իյնար: Ցրանս – Սուար-ի երկրորդ էջին մէջ կ'ըսուէր որ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

(ԱՐՄԷՆՓրէՍ ՄԱՐՏ 17 – 19)

ԴԱԻԻԹ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
ԱՐԾԱԹԷ ՄԵՏԱԼԱԿԻՐ

Մոսկուայի ոլիմպիականներու պրոնզէ մետալակիր Դաւիթ Համբարձումեան, Մոսկուայի «Ոլիմպիական» համադրոյթի աւազանին մէջ տեղի ունեցած «Գարնանային ծիծեռնակներ» միջազգային մրցաչարքին արծաթէ մետալ չահած է: Զրացատքի 24-ամեայ մարզիկը, որ ծանօթ է մարզական աչխարհին, 10 մեթր բարձրութենէ կատարած իր հիանալի ցատքերով, քանի մը անգամ ախոյեան հանդիսացած է Խորհ. Միութեան եւ նուաճած Եւրոպայի ախոյենութեան արծաթէ մետալը:

×

ՀԵՆՐԻԿ ՄԱԼԵԱՆԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԻՆԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԱԾ Է ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի «Ռոսիա» չարժանկարի սրահին մէջ մեծ յաջողութեամբ տեղի ունեցած է Հենրիկ Մալեանի «Կտոր մը երկինք» ժապաւէնի առաջին ցուցադրութիւնը: Շարժանկարը պատրաստուած է Վահան Թոթովենցի պատմուածքներու թեմաներով: Գլխաւոր դերերով հանդէս եկած են Սոֆիկօ Ճիաուրելի, Ֆըրունզէ Մկրտչեան, Աչոտ Ադամեան եւ Գալինա Բելեաեւա: Բեմադիր Հենրիկ Մալեանի ծանօթ միւս ժապաւէններն են «Եռանկիւնը», «Մենք ենք, մեր սարերը» եւ «Նահապետ»:

×

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳԼՈՒԽ – ԳՈՐԾՈՑՆԵՐՈՒ ԳԱՆՁԱՐԱՆ

Հայաստանի պետական Հանրային Գրադարանը ձեռնարկած է հայ անուանի երաժիչտներու՝ Կոմիտասի, Կարա Մուրզայի, Մակար Եկմալեանի, Տիգրան Չուխաճեանի եւ այլոց մասին մատենագիտական դրականութեան հրատարակութեան: Զայնագրութիւններու եւ երաժչտական դրականութեան ֆոնտը բազկացած է աւելի քան 95 հազար միաւորէ: Զայնադարանին մէջ կը պահպանուին հայկական ժողովրդական երգերու ձայնագրութիւններ, ինչպէս նաեւ հայ, ռուս եւ արտասահմանի դասական երաժիչտներու գործեր:

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Գրեց՝ Ա. ՉԱՔՐԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ՝ ՍԵՊՏ. 12–Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԷՆ ԱՌԱՋ

«Եւրոպան պէտք չէ Թուրքիան նկատէ որպէս հիւանդ մարդ մը» (1), յայտարարած էր Թուրքիոյ նախկին վարչապետ եւ Արդարութիւն կուսակցութեան (Ատալէթ) նախագահ Սիւլէյման Տէմիրէլ: Սակայն, Թուրքիոյ կապակցութեամբ, որեւէ առարկայական քննարկում յըս – տակօրէն ցոյց կուտայ, որ այս երկիրը կ'ապրի չատ զօրաւոր տաղնապներ, ո– րոնք զայն երբեմն կը հասցնեն անանկու– թեան դռները: Երկրին հիւանդութեան ախտանիշները բացայայտօրէն երեւան կ'ելլեն բոլոր մարզերէն ներս – ըլլայ ելմտական, ըլլայ ընկերային, ներքին կամ արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

Ճարտարարուեստականացումի տենչը, ի դէմ ամէն զոհողութեան, եւ եւրոպա – կան ու անտեսապէս զարգացած դրամա– տիրական երկիրները կապելու ընթաց – քին մէջ գործուող չատ մեծ սխալները երկիրը կը տանին դէպի վտանգաւոր ան– դունդներ: Վերոյիշեալ փորձերը երկիրը անտեսապէս, հետեւաբար՝ քաղաքակա – նապէս, աւելի կախեալ կը դարձնեն ա– մերիկեան եւ ընդհանուր առմամբ արեւ– մտեան աշխարհակալութիւններէն եւ անոր փիւնանսական ու ռազմական կազմակեր– պութիւններէն:

Այստեղ հարկ է մասնանշել թէ որոշ շրջան մը Թուրքիոյ Ազգային Համա – խառն Արտադրութեան (*) արձանագրած աչքառու վերելքը ոչ միայն կասած է, այլեւ՝ զօրաւոր վայրէջքի մէջ է· երկ – րին արտաքին պարտքերը կ'աւելնան, Թրքական դրամանիշը չարտուեւ, չաճա– խակի ու կարեւոր արժեզրկումներու կ'ենթարկուի, մինչ անտեսութիւնը ա– ռաւել եւս կախեալ կը դառնայ միջազ – գային դրամանիշէն ու կը տառապի անոր պակասէն:

Ընկերային գետնի վրայ՝ անգործու – թեան համեմատութիւնը հասած է ընդ – հանուր աշխատուժին 20%–ին, իսկ տըն– տեսութեան ներկայ հոլովոյթը ենթագ – րել կուտայ չաւելեալ անգործութիւն, որովհետեւ ուժանիւթի ու հում նիւթե – րու ներածման նուազումին հետեւան – քով՝ չատ մը գործարաններ մասնակիո– րէն, իսկ ուրիշներ ամբողջութեամբ, կը դադրեցնեն իրենց արտադրութիւնը: Ա– սոնց վրայ աւելցնելու է Թուրքիոյ ծը – նունդներու կարեւոր աճը (տարեկան 2,5 առ հարիւր տոկոս), որ աւելի կը խորացնէ ընկերային տագնապը: Միւս կողմէ, ընկերային եւ բժշկական ապահո– վագրութիւնները, մասնաւելի ըլլալով աշ– խատաւորներու մէկ մասին միայն, կը զոհացնեն բնակչութեան կարիքին մէկ չնչին տոկոսը: Իսկ անգործ ու հողագործ աշխատաւորները ոչ մէկ չափով կ'օգտը– ւին անոնցմէ: Գալով առողջապահական մարդին, հիւանդանոցներու եւ բժիշկնե– րու թիւը չատ փոքր է: Իսկ արեւելեան ու հարաւ – արեւելեան շրջաններու կա – ցութիւնը, բոլոր մարզերէ ներս, խղճա– լի է:

Ներքին քաղաքականութեան գծով ե– րեւութապէս ժողովրդավար կարգերը (12 Սեպտեմբեր 1980–ի պետական հար– ուածէն առաջ) ձգտուած վիճակի մէջ էին: Ա.հաբեկչութեան ծաւալն ու անոր առացած թափը, փոքրամասնութիննե – րու զարթօնքն ու ազգային իրաւունքնե – րու գիտակցութիւնը, պաշարման վի – ճակի կիրարկումը երկրի 20 նահանգնե – րուն մէջ, յաջորդական կառավարու – թիւններու անկայուն ու կարճատեւ կեանքը, եւ անդորրութիւն հաստատե – լու անոնց անկարողութեան պատճառով բանակի միջամտութիւնները երկրի քա – ղաքական, ընկերային եւ նոյնիսկ տըն – տեսական մարզերէն ներս անհերքելի փաստերը կը հանդիսանային այս տագ– նապին:

Իսկ արտաքին քաղաքականութեան մարդին մէջ Թուրքիոյ կացութիւնը աւե– լի փայլուն պատկեր մը պիտի չներկա– յացնէր: Կիպրոսի դէմ շղթայազերծուած արշաւանքին հետեւանքով ան բուռն կեր– պով քննադատուած էր ՄԱԿ–էն, որ մին– չեւ այսօր կը դատապարտէ կղզիին 40%–ի գրաւումը թուրք բանակին կողմէ ու կարգ մը արաբական երկիրներ հաշտ աչքով չեն դիտեր այս գրաւումը, այն մտավախութեամբ, որ Թուրքիոյ կողմէ կիպրոսի բռնագրաւուած հողամասերուն վրայ կրնան հաստատուիլ ամերիկեան զինուորական խարիսխներ, որոնք, իրենց կարգին, կրնան միջամուխ հանդիսանալ չրջանի քաղաքական եւ զինուորական դէպքերուն, յատկապէս արաբ – իսրա – յէլեան պատերազմի մը պարագային: Ա– սոր կողքին, կը չարունակուի Թուրք – յունական տագնապը, Կիպրոսի հարցով ու Եգէական ծովին մէջ գտնուող կղզի– ներու եւ ջրային տարածութիւններուն իրաւունքներու գծով, մանաւանդ այդ չրջանին մէջ քարիւղի կարեւոր պահեստ– ներու հաւանական գոյութեան լոյսին տակ: Առանց վրայ աւելցնել նաեւ ար – տասահմանի մէջ Թուրքիոյ ունեցած մահոզութիւնները, որոնք կը յատկա– նչուին Թուրք դիւանագէտներու ահա – բեկումով եւ Թրքական անտեսական հաս– տատութիւններու դէմ կատարուած խո– փանարարական արարքներով. մանա – ւանդ որ նմանօրինակ արարքները յետա– գային կրնան աւելի մեծ թափ առնալ ու դառնալ առաւել վտանգաւոր:

×

Այս ուսումնասիրութեամբ պիտի չա – նանք տալ Թուրքիոյ անտեսութեան ամ – փոփ եւ սակայն ամբողջական պատկե – րը, քննելով անոր կացութիւնն ու հոլո– վոյթը, ինչպէս նաեւ այդ հոլովոյթէն բխող ընկերային հետեւանքները:

ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Երբ անտեսական բարգաւաճման Առա – ջին Հնգամեայ Ծրագիրը սկսաւ ի գործ դրուիլ 1963 թուականին, յաջորդող տա– րիներուն, Թուրքիա ունեցաւ անտեսա – կան վերելքի աննախընթաց աճ մը: Ան, մինչեւ 1977, աչխարհի ամէնէն արագ աճող երկիրներէն մին կը նկատուի: Ա.ՀԱ.–ն (Ազգային Համախառն Արտադ – րութիւն) միջին հաչուով տարեկան մօ – տաւորապէս 7% յաւելում կրած է: Մա– կարդակը այս աճին, որ երկար չտեւեց, մղած է չատ մը Թուրք քաղաքական անձնաւորութիւններ, ինչպէս վարչապետ Տէմիրէլ եւ նախկին փոխ – վարչապետ Նէճմէտտին Էրպաքան, որ յաւակնու – թիւնն ունենան Թուրքիան 1990–ական թուականներուն տեղաւորել տնտեսապէս աչխարհի ամենազարգացած 10 երկիր – ներու կողքին: Հոն հասնելու համար, Զօրավար Հնգամեայ Ծրագիրը, կը նա – խատեսէ 7% աճի տոկոսը բարձրացնել 8%–ի, իսկ 1995–ին (այդ թուականին Թուրքիա կը մտադրէ անդամակցիլ ԵՏՀ–ին (Եւրոպական Տնտեսական Հա – սարակակեցութիւն) որպէս լի իրաւ ան– դամ, կը սպասուի որ այս տոկոսը բարձ– րանայ մինչեւ 9,6%:

Այս նպատակին հասնելու մտադրու – թեամբ Թուրքիա զարկ տուած է ու կը չարունակէ տալ մասնաւորաբար ճար – տարարուեստականացումին, նուազ ու – չափ ուշադրութիւն ընծայելով և նոյնիսկ անտե– սելով այլ կարեւոր մարզեր, ինչպէս՝ հողագործութիւնն ու գիւղաչրջիկութիւ– նը: Այս երկուքը Թուրքիոյ համար մի – չազգային տարադրամ հայթայթող չատ կարեւոր աղբիւրներ են: Տարադրամնե – րու պակասէն չատ գէշ կերպով կը տա – ռապի ան, բան մը՝ որ անտեսութեան ա– ռօրեայ դէմքատր մտահոգութիւնն է:

Նախ՝ քննենք վերջին չրջանին երկրի անտեսութեան ընթացքը, նկատի ունե – նալով Ա.ՀԱ.–ի զարգացումը:

1976 թուականը Թուրքիոյ անտեսական լաւագոյն տարիներէն մին կը հանդիսա – նայ, սակայն անոր յաջորդող տարինե– րուն ձեռք բերուած արդիւնքները լաւա – տեսութիւն չեն ներչնչեր: Այդ տարին Ա.ՀԱ.–ն կ'արձանագրէր 7,7 յառաջացում մը (2), 1975 թուականին 531 միլիառ թրք· ոսկիէն բարձրանալով՝ 649 միլիառ ոսկիի (գումար մը, որ օրուան տո – լարի հաչուով 35,4 միլիառէն կը բարձ – րանայ 39 միլիառ տոլարի): Սակայն, այս յառաջացումին կ'ընկերանար տա – րաղրամի չարունակական արժեզրկումն ու «էնֆլասիոն»ի ատատկացումը: Ճար – տարարուեստական արտադրութիննե – րու 10,5% յաւելման դիմաց՝ երկրա – գործական արտադրութիւնները կ'արձա – նագրէին միայն 4% յաւելում (3) մը, հակառակ որ նոյն տարին արմտիքի հունձքը կը հաստատէր մրցանիչ մը՝ 21 միլիոն թոնով, որուն 15,5 միլիոնը կը բաղկանար ցորենէ: Քիչ ետք պիտի անդ– րադառնանք թէ ի՞նչպէս անտեսուած է հողագործութիւնը, սակայն այստեղ յիչենք, որ ան երկրին աչխատաւոժին 60%–ին գործ հայթայթելով հանդերձ, Ներքին Համախառն Արտադրութեան (**) միայն 26%–ը կը ներկայացնէ, մինչդեռ ճարտարարուեստը իր 21%–ով, գործ կը հայթայթէ աչխատաւորներու միայն 13%–ին:

1977–ին, կացութիւնը կը վատթարա – նայ: Ա.ՀԱ.–ն կ'արձանագրէ միայն 4% տոկոսի աճ մը, մինչդեռ նախատեսուած էր 8,2%: Այդ տարուան Ա.ՀԱ.–ն կը հաս– նի 48 միլիառ տոլարի (***), ինչ որ անձ գլուխ կ'ընէ տարեկան 1139,2 տոլար: Հողագործութեան բաժինը Ա.ՀԱ.–ի 21,6%–ը կը կազմէ, մինչ ճարտարար – ուեստը՝ 25,5%–ը (4): Ճարտարադոր – ծուած ապրանքներու արտադրութիւնը, որ 1976–ին արձանագրած էր 10% յաւե– լում՝ 1977–ին կ'իջնէ մինչեւ 2,8%–ի (5): Արձանագրուած այս վայրէջքին հիմնական պատճառը կը նկատուի էլեկ– տրական (ընդհանրապես ուժանիւթի) եւ նախնական նիւթերու պակասը: Մէկ կողմէ միջազգային տարադրամի չղոյու– թիւնը, միւս կողմէ՝ առեւտրական բա – ցերն ու երկրի պարտքերը նուազեցնելու անհրաժեչտութիւնը, պետութիւնը կը մղեն սեղմումի ենթարկելու ներածում – ները:

1978 եւ 1979 թուականներուն, Թուր – քիոյ անտեսութեան վիճակը պիտի չբա – րելաւուէր: Ա.ՀԱ.–ն 1978–ին կը հասնէր 49,68, իսկ 1979–ին՝ 51,1 միլիառ տո – լարի, 3%–էն 3,1% բարձրացում մը ար– ձանագրելով: Միւս կողմէ Թրքական լի– րան զարժեալ անկումներ կը կրէր, ա– ռանց յատկանչական զարման մը հան – դիսանալու տագնապին: Միաժամանակ, ապրուստի սղութիւնը անհամապատաս – խան չափով կ'աւելնայ: «Էնֆլասիոն»ի՝ թափը ատատկանալով՝ ներկայիս կը հաս– նի տարեկան 100%–ի:

ՏԱԽՏԱԿ 1

1950–էն սկսեալ Թրքական դրամանիչի արժեզրկումները (*):

Տարի	1 տոլարի արժէք
1950	Թրքական ոսկի 2,8
1958	9
1975	15
1976	16,5
1977	19,25
1978	25
1979	47,2
1980 (**)	73,70
1981 +	96

(*) Պաշտօնական սակ· ատր զուգա – հեռ՝ սեւ շուկայի վրայ թրքական ոսկիին արժէքը նուազ է:

(**) Ապրիլ ամսուան սակ

\+ Փետրուար ամսուան սակ

---

(1) «Լը Մոնտ», Փետր· 13, 1980·

(2) «Պիւլըթէն տը Թիւրքի», շաբաթա– թերթ, Փարիզ, Մարտ 21, 1980, էջ 5:

(3) «Լը Մոնտ», *L'Année économique et sociale*, 1976

(4) «Պիւլըթէն տը Թիւրքի» շաբաթա– թերթ, Փարիզ, Մարտ 21, 1980, էջ 5:

(5) «Լը Մոնտ», *L'Année économique et sociale*, 1977

(*) *Բռատուկ Նասիոնալ Պրիւթ*· – Երկրի մը բոլոր արտադրութիւններու եւ հատոյցներու դրամական արժէքը (ներառեալ՝ արտասահմանի մէջ երկրի ֆա– զաճցիներուն կողմէ շահուած ու երկիր առաքուած գումարները, զանց առնելով երկրի մէջ դիւանագիտական հաստատու– թիւններու ներդրումը):

(**) *Կրոս Տոմէսթիք Փրոտիւքթ*·– Երկրի մը բոլոր արտադրութիւններուն տարեկան դրամական արժէքը (ներառ – եալ դիւանագիտական հաստատութիւն – ներու ներդրումը, եւ զանց առած երկրի ֆազաճցիներու կողմէ արտասահմանէն ղրկուած գումարները:

(***) Ամերիկեան տոլարի օրուան ըն– թացիկ արժէքով:

(Շար· 1)

ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔԸ (*)

Մասնութեան դիչերը, Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ, մեր Տէրը՝ Յիսուս կը պատուիրէ իր աչակերտներուն իրեն հետ արթուն կենալ եւ աղօթք ընել՝ որպէսզի փորձութեան մէջ չմտնեն:

Մաղկազարդի օրուան ամէն տեսակ փառաբանութիւններուն եւ օրհնութիւն – ներուն՝ «Ովսաննա, որդւոյ Դաւիթի, «Օրհնեալ է Իսրայէլի թագաւորը, որ Տիրոջ անունով կուգայ», յաջորդած են Գեթսեմանիի դիչերը, տառնճութիւն եւ ... աղօթքը:

Նման պարագայ մը եւս ունեցած է մեր Տէրը Բեթսայիդայի մօտերը, ու հացերու հրաչքը կատարելէն եւքը, նոր կայ ժողովուրդը ըսած էր թէ «Անիկա ճշմարտապէս այն Մարգարէն որ աչխարհ պիտի գար»: «Եւ Յիսուս դիտնալով որ պիտի գան զինք յափչտակեն, որպէսզի զինք թագաւոր ընեն, նորէն առանձին լեռը գնաց աղօթք ընելու» (Յովհ. Գ. 14 – 15, Մրկ· Գ· 46, Մտթ· ԺԴ· 23):

Այս անգամ, սակայն, այլեւս ժամը հասած էր որ Յիսուս այս բոլոր չարչարանքները կրելէ ետք յաւիտենական եւ ճշմարիտ թագաւորը ըլլար աչխարհի:

Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ, մանաւանդ իր սիրելի երեք աչակերտներուն՝ Պետրոսի, Յակոբոսի եւ Յովհաննէսի կը պատուիրէ արթուն կենալ եւ աղօթք ընել:

Յիսուս յաճախ աղօթք կ'ընէր: Այսպէս՝ մկրտութեան առեն (Ղկս· Գ· 2), անապատ տեղեր, ուր կ'երթար առանձին՝ աղօթք ընելու (Մրկ· Ա· 35), Թափօր լեռը (Ղկս· Թ· 29), Տէրունական աղօթքը սորվեցուցած առեն (Ղկս· Ա· 1), Պետրոսի համար (Ղկս· ԻԹ· 32), վերջին ընթրիքի յուզումնալից րոպէներուն (Յովհ· ԺԷ· 1 – 26 (**) եւ խաչի վրայ (Ղկս· ԻԹ· 34), ու հոգին աւանդած պահուն (Ղկս· ԻԹ· 46):

Քրիստոս Իր աչակերտներու խնդրանքին վրայ սորվեցուցած էր Տէրունական Աղօթքը (Ղկս· ԺԱ· 1 – 4):

Արդարեւ, Տէրունական Աղօթքը պիտի մնայ բոլոր աղօթքներուն մէջ ամէնէն սեղմն ու համապարփակը որ երբեք ըսուած ըլլայ: Այն ա՛յնքան պարզ է բոլորին եւ նոյն առեն այնքան խորիմաստ որ կրնանք ըսել թէ դարերու հանճարներն անգամ չեն կրցած խորչափել զայն:

Ահաւասիկ այս աղօթքն է զոր սորվեցուցած էր Յիսուս Իր աչակերտներուն: Նոյն առեն իր ժամն ալ հասած ըլլալով՝ անոր բովանդակութիւնը պիտի կատարէր բառացիօրէն, Իր չարչարանքներուն եւ խաչելութեան ընթացքին:

Հայր մեր որ յերկինս ես

Յիսուս Իր առաքելութեան երեք տարիներու չրջանին, Իր քարոզներով եւ առակներով խօսած էր եւ սորվեցուցած մեր Երկնաւոր Հօր մասին, թէ Աստուած այնչա՛փ սիրած էր աչխարհը – մարդկութիւնը – որ նոյնիսկ Իր Միածին Որդին տուած էր՝ զայն փրկելու համար մեղքէն ու չարիքէն (Յովհ· Գ· 16):

*Աստուած անհուն սէր է (Ա· Յովհ· Դ· 8): Եւ ամէն հաւատացեալ այս հարաբերակ սիրոյն կ'ապաւինի, մանաւանդ նեղութեան եւ տագնապներու ընթացքին, ինչպէս մեր Տէրը չատ կ'աղօթէր եւ կը խօսէր Իր Հօրը հետ: Իսկ Գեթսեմանիի մէջ ծունկի գալով զԱյն կոչէ Աբբա, Հայր (Մրկ· ԺԴ· 36): (Աբբա արամերէն բառ մըն է, որ կը նչանակէ հայր: Ձիչդ Ֆրանսերէն պիտիս բառին համազօր է: Եւ մեզի ցոյց կուտայ թէ Յիսուս օրքան կապուած է Իր Հօրը հետ): Արդէն Քրիստոս աչխարհ եկած էր ճիչդ ասոր համար, ցոյց տալու եւ սորվեցնելու մարդոց այս ճշմարիտ եւ յաւիտենական սիրոյ մասին: Մեր երկնաւոր Հայրը կը սիրէ մեզ հարազատ հօր մը նման: Ան կը հոգայ մեր պէտքերը, նախ քան մեր խնդրելը Իրմէ (Մատթ· Զ· 33, Ղկս· ԺԲ· 31): «Ամառնակ Որդի»ի առակով ալ կը սորվեցնէ մեզի, թէ Ան չուզեր որ մեզմէ որեւէ մէկը կորսուի այս աչխարհի մէջ,

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ ՆՎԱԳԵՑ =

ՊԱՆ ԲԱՀՈՒՄ

ՎԱՀԱԳՆ ՎԱՀԱՆՅԱՆ

ՏԵՂ ԴԱՎԱՀԱՍՆԱՓ ՀՎՏՅՈՒՆ

Մուշեղ Նալբանդյանի ծնողները մահացել էին, երբ նա դեռ տասներկու տարեկան էր։ Հորեղբայրը՝ Ստեփան Նալբանդյանը, որդեկորույս էր և ամուսնացած չէր, տղային վերցրեց իր մոտ։ Մուշեղը մեծացավ հորեղբոր տանը, նրա հետ էլ ապրեց մինչև ամուսնանալը։ Ստեփան Նալբանդյանը ամուսնացավ, երբ Մուշեղն արդեն ինքնուրույն կյանքի էր կոչված։ Նա ամուսնացավ Ալվարդ Ղազարյանի հետ, որ նրանից տասնհինգ տարով փոքր էր։ Ալվարդը ոչ միայն հորեղբոր կինը դարձավ, այլև մայրը։ Նա ծնեց Ստեփանի միակ զավակներին՝ Արամին և Աստղիկին։ Մուշեղը նրանց հետ էլ ապրեց մինչև ամուսնանալը։ Ալվարդը նրան ոչ միայն հորեղբոր կին չէր համարում, այլև մորը։ Ինչպես Արամն ու Աստղիկը, Մուշեղն էլ նրան մայրիկ էր կանչում։ Ալվարդն էլ նրան ոչ միայն զարմիկ չէր համարում, այլև որդի։ Ինչպես Արամն ու Աստղիկը, Մուշեղն էլ նրան մայրիկ էր կանչում։ Ալվարդն էլ նրան ոչ միայն զարմիկ չէր համարում, այլև որդի։ Ինչպես Արամն ու Աստղիկը, Մուշեղն էլ նրան մայրիկ էր կանչում։

Ալվարդ Ղազարյանը ծնվել էր Ղարաբաղի Ղազանչի գյուղում։ Նրա հայրը՝ Ղազար Ղազարյանը, գյուղի ամենահարուստ մարդկանցից մեկն էր։ Ալվարդը նրա միակ դուստրն էր։ Ղազարը նրան շատ էր սիրում, ամեն կերպ փորձում էր նրան հաճոյանալ։ Ալվարդը մեծացավ հոր սիրո մթնոլորտում։ Նա ամեն ինչ ստանում էր, ինչ ուզում էր։ Ղազարը նրան ուղարկեց Ստեփանակերտ, որ այնտեղ ավարտի միջնակարգ դպրոցը։ Ալվարդը ավարտեց դպրոցը, ապա ընդունվեց Ստեփանակերտի մանկավարժական ուսումնարանը։ Ուսումնարանն ավարտելուց հետո նա վերադարձավ գյուղ։ Ղազարը ցանկանում էր, որ աղջիկը գյուղում մնա, ամուսնանա և ընտանիք կազմի։ Ալվարդը հորը չհակառակեցավ, մնաց գյուղում։ Ղազարը նրան աշխատանքի տեղավորեց գյուղի դպրոցում։ Ալվարդը դարձավ գյուղի դպրոցի ուսուցչուհին։ Նա դասավանդում էր հայոց լեզու և գրականություն։ Ղազարը նրան ամուսնացրեց գյուղի ամենահարուստ տղայի՝ Ստեփան Նալբանդյանի հետ։ Ալվարդը ամուսնացավ Ստեփանի հետ, բայց չդադարեց աշխատել դպրոցում։ Նա շարունակեց դասավանդել հայոց լեզու և գրականություն։ Ստեփանն էլ չդադարեց աշխատել հոր տնտեսության մեջ։ Նա ամուսնացավ Ալվարդի հետ, բայց չդադարեց աշխատել հոր տնտեսության մեջ։ Նա ամուսնացավ Ալվարդի հետ, բայց չդադարեց աշխատել հոր տնտեսության մեջ։ Նա ամուսնացավ Ալվարդի հետ, բայց չդադարեց աշխատել հոր տնտեսության մեջ։

Ալվարդ Ղազարյանը ծնվել էր Ղարաբաղի Ղազանչի գյուղում։ Նրա հայրը՝ Ղազար Ղազարյանը, գյուղի ամենահարուստ մարդկանցից մեկն էր։ Ալվարդը նրա միակ դուստրն էր։ Ղազարը նրան շատ էր սիրում, ամեն կերպ փորձում էր նրան հաճոյանալ։ Ալվարդը մեծացավ հոր սիրո մթնոլորտում։ Նա ամեն ինչ ստանում էր, ինչ ուզում էր։ Ղազարը նրան ուղարկեց Ստեփանակերտ, որ այնտեղ ավարտի միջնակարգ դպրոցը։ Ալվարդը ավարտեց դպրոցը, ապա ընդունվեց Ստեփանակերտի մանկավարժական ուսումնարանը։ Ուսումնարանն ավարտելուց հետո նա վերադարձավ գյուղ։ Ղազարը ցանկանում էր, որ աղջիկը գյուղում մնա, ամուսնանա և ընտանիք կազմի։ Ալվարդը հորը չհակառակեցավ, մնաց գյուղում։ Ղազարը նրան աշխատանքի տեղավորեց գյուղի դպրոցում։ Ալվարդը դարձավ գյուղի դպրոցի ուսուցչուհին։ Նա դասավանդում էր հայոց լեզու և գրականություն։ Ղազարը նրան ամուսնացրեց գյուղի ամենահարուստ տղայի՝ Ստեփան Նալբանդյանի հետ։ Ալվարդը ամուսնացավ Ստեփանի հետ, բայց չդադարեց աշխատել դպրոցում։ Նա շարունակեց դասավանդել հայոց լեզու և գրականություն։ Ստեփանն էլ չդադարեց աշխատել հոր տնտեսության մեջ։ Նա ամուսնացավ Ալվարդի հետ, բայց չդադարեց աշխատել հոր տնտեսության մեջ։ Նա ամուսնացավ Ալվարդի հետ, բայց չդադարեց աշխատել հոր տնտեսության մեջ։

Մուշեղ Նալբանդյանը ծնվել է 1960 թվականին։ Նա ծնվել է Ստեփանակերտում։ Նրա հայրը՝ Ստեփան Նալբանդյանը, ծնվել է Ղազանչի գյուղում։ Նրա մայրը՝ Ալվարդ Ղազարյանը, ծնվել է Ղազանչի գյուղում։ Մուշեղը մեծացել է Ստեփանակերտում։ Նա ավարտել է Ստեփանակերտի միջնակարգ դպրոցը։ Նա ընդունվել է Ստեփանակերտի մանկավարժական ուսումնարանը։ Ուսումնարանն ավարտելուց հետո նա վերադարձել է գյուղ։ Նա աշխատել է գյուղի դպրոցում։ Նա դասավանդել է հայոց լեզու և գրականություն։ Նա ամուսնացել է Ստեփան Նալբանդյանի հետ։ Նա ամուսնացել է Ստեփան Նալբանդյանի հետ։ Նա ամուսնացել է Ստեփան Նալբանդյանի հետ։

Մուշեղ Նալբանդյանը ծնվել է 1960 թվականին։ Նա ծնվել է Ստեփանակերտում։ Նրա հայրը՝ Ստեփան Նալբանդյանը, ծնվել է Ղազանչի գյուղում։ Նրա մայրը՝ Ալվարդ Ղազարյանը, ծնվել է Ղազանչի գյուղում։ Մուշեղը մեծացել է Ստեփանակերտում։ Նա ավարտել է Ստեփանակերտի միջնակարգ դպրոցը։ Նա ընդունվել է Ստեփանակերտի մանկավարժական ուսումնարանը։ Ուսումնարանն ավարտելուց հետո նա վերադարձել է գյուղ։ Նա աշխատել է գյուղի դպրոցում։ Նա դասավանդել է հայոց լեզու և գրականություն։ Նա ամուսնացել է Ստեփան Նալբանդյանի հետ։ Նա ամուսնացել է Ստեփան Նալբանդյանի հետ։ Նա ամուսնացել է Ստեփան Նալբանդյանի հետ։

(*) Նշս նախատաւոր տեմատաւ է՝ «Տիրամայր Նորին Վսեմափառութեան Շարտ տրվեց ոչ միայն Ղազանչի գյուղում, այլև հարևան գյուղերում։ Ղազանչի գյուղում Շարտ տրվեց 120 հոգու, որոնցից 80-ը կանայք էին։ Շարտ տրվեց նաև 15 երեխայի, որոնցից 10-ը աղջիկներ էին։ Շարտ տրվեց նաև 5 տղամարդու, որոնցից 3-ը ծերեր էին։ Շարտ տրվեց նաև 2 հոգու, որոնցից մեկը հաշմանդամ էր։ Շարտ տրվեց նաև 1 հոգու, որը հիվանդ էր։ Շարտ տրվեց նաև 1 հոգու, որը մահացել էր։ Շարտ տրվեց նաև 1 հոգու, որը ծնվել էր։ Շարտ տրվեց նաև 1 հոգու, որը ամուսնացել էր։ Շարտ տրվեց նաև 1 հոգու, որը ամուսնալուծ

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Ամէն ամսուան վերջին կիրակի օրը առաւօտեան ժամը 10–ին, հայածէս պատարագ կը մատուցուի Վիէնի Ս. Թէոդորոսի մատուռը։

Հասցէ՝–

Chapelle ST. THEODORE
Place St. PAUL — VIENNE

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...
ԵՐԵՒԱՆԻ ՏՐԱՄԱԹԻԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ
ՓՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ
5 ՅՈՒՆԻՍ — 15 ՅՈՒՆԻՍ

ԼԻՈՆ – Յունիս 6, ՆԻՍ – Յունիս 7 եւ 8, ՎԱԼԱՆՍ Յունիս 9,
ՓԱՐԻԶ Յունիս 13 եւ 14

Մանրամասնութիւնները յետագային

CENTRE CULTUREL ST. MESROB
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
10 bis, Rue Thouin - 75005 Paris
Métro: Cardinal Lemoine ou Monge
Parking: Place du Pantheon

OPERATION
PORTES OUVERTES
DIMANCHE, 29 MARS,
à partir de 16 h.

ՄԱՐՍԷԻԼ *ՄԱՐՍԷԻԼ*

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
66–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Նախաձեռնութեամբ Միութեան կեդր. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերուն

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Մարտ 29, ժամը 13–ին
Հայ Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » եւ « Տարօն » սրահները։
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը.– Հանդէսը կ'ոգեւորէ « ԱՇՏԱՐԱԿ » նուագախումբը։

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով.–
Աստոյեան – 70· 02· 23
Պապայեան – 66· 30· 66
Կրասեան – 93· 32· 18

Ճաշագին՝ 70 Ֆ·

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆԻՍ 28–ԻՆ

GRAND GALA SPECTACLE

Organisé par
L'ASSOCIATION DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
A u profit des Oeuvres Sociales

Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur JEAN FONTENEAU (Député - Maire de Clamart)
VENDREDI, 10 AVRIL, à 20h.30 précises.
Centre Culturel Jean Arp - 22, Rue Paul Vaillant - Couturier, 92140 *Clamart.*

PROGRAMME:

Pour la Première Fois à Clamart
L'ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN
NAVASSART

Billets à vendre:

KEHYAYAN — 124, Av. Henri Barbusse, CLAMART — Tél.: 645. 13. 36
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél.: 523. 24. 97
BAKERDJIAN — 35, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél.: 770. 07. 25

Հ· Մ· Ը· Մ·Ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂ.

Սկաուտական Հաւաքոյթ

Հ·Մ·Ը·Մ·–ի Փարիզի մասնաճիւղի ընկաուտական կազմը ընդհանուր հաւաքոյթի կը հրաւիրէ իր սկաուտներն ու զայլիկները, կիրակի, Մարտ 29, առաւօտեան ժամը 10–ին, Փարիզի ակումբին մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ

Օրուան յայտագիրը կազմուած է.–
ա) Սկաուտական երգեր
բ) Ձեռային աշխատանք
գ) Բանակում եւ ընդհ· բանակումի նկարներու լուսարձակում։

Նորագիրները, 7 տարեկանէն մինչեւ 15 տարեկան, կրնան ներկայ գտնուիլ։
Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝ 246·03·65, քոյր Սալբի Շահմիրեանի, ամէն օր, ժամը 10–էն մինչեւ 18։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
Խանասորի Դաշտահանդէսը, Լիոնի մէջ, Յունիս 28–ին

CHANSONS DE TROUBADOURS
et de TRADITIONS POPULAIRES
ARMENIENNES
VIRGINIE chant, ARAM canoun, ROUBEN tar.

ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ
ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
Du 30 Mars au 6 Avril à 19h.30
Lucernaire Forum
53, Rue Notre - Dame des Champs, 75006

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
60–ԱՄԵԱԿԻ ԾԻՐԻՆ ՄԷՋ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
կազմակերպուած՝
ԱՆԻԼՒՌ – ՊՈՒՍ. – ՔՈԼՈՄՊԻ – ՔՈԼՈՄՊԻ ՇՐՋԱՆԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Մարտ 29, կիրակի, ժամը 15·30–ին
Centre Robert La Vergne
11,Rue Robert La Vergne, Asnières 92600
4 Routes — Derriée Darty
Կը խօսի՝
ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԵՌԵԱԿԸ
ա) ժողովրդական երգերով՝
ԱՆՆԱ ԳԱՐԱԿԱԵԱՆ
բ) Դանոնով՝
ԷԼԻԱ ՓԻՀԼԻՎԱՆԵԱՆ
գ) Տավուլով եւ կիթառով՝
ԱՐԹՕ ՓԻՀԼԻՎԱՆԵԱՆ
դ) եւ Սիրայօժար մասնակցութեամբ իւրայատուկ մեներգներով՝
ՅԱԿՈԲ ԽԱՆՋԱՏԵԱՆ
Հաղորդակցութիւն.–
Autobus 165 - Porte de Champerret jusqu'au 4 Routes Terminus

ՕՐՀՆԱԹ, ՄԱՐՏ 20-ԻՆ
ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է
Chez Armand
ՀՍՉՔԱՐԱՆԸ
RESTAURANT — TAVERNE

24, Rue Rodier — 75009 PARIS
Tél.. 280. 35. 84
Fermé le Lundi

30 ՏԵՍԱԿ ԱՂԱՆԴԵՐ ԵՒ ՋԱՆԱԶԱՆ ԽՈՐՈՎԱԾՆԵՐ

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

UGAB - JEUNES OUVERTURES

CONCERT DE FLUTES TRADITIONNELLES ARMENIENNES
Vendredi, 27 Mars, à 21 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Ces flûtes sont le « Dodouk » et le « Toutak ».
Jirair MADILIAN interprète les plus anciennnes mélodies traditionnelles arméniennes, accompagné de Hovassap SARKISSIAN (*Doudouk*) et de Ara MADILIAN (*Dhol*).
Participation aux frais: 30 *F.*
Réservation: UGAB, Tél.: 520.03.18

———×———

COURS GRATUITS
de Mathématiques et de Physique
(Terminale C)
A compter du 1er *Avril*
15 participants seulement - Présence continue et travail conséquent exigés
Inscription auprès de M. Agopdjan
Tél.: 543. 54. 45 - *après* 19 *h.*

———×———

Dimanche,29 Mars, de 18 à 23 h.
« SANGRIA PARTY »
Animation Pop et Folk, Kotchari, Sangria et Amuse-geules
Participation aux frais: 30 F.

ARMÉNIE 81

Vu les difficultés d'organisation des voyages en Arménie, trois spécialistes Levon BAGHDASSARIAN, Varoujan SARKISSIAN et Jacques CHELELEKIAN mettent en commun leurs connaissances et leurs expériences dans le souci d'offrir un meilleur service à leur clientèle tout en garantissant chaque départ avec des accompagnateurs qualifiés.

DEPARTS DE PARIS, MARSEILLE ET LYON

DEPARTS	RETOURS	PRIX(*)
12 Avril	27 Avril	3980.-
15 Avril	30 Avril	3880.-
09 Mai	22 Mai	4280.-
27 Juin	10 Juillet	4280.-
18 Juillet	31 Juillet	4280.-
03 Août	14 Août	3500.-
15 Août	28 Août	4280.-
05 Septembre	18 Septembre	4280.-
21 Septembre	05 Octobre	4280.-
03 Octobre	16 Octobre	3480.-
21 Novembre	04 Décembre	3480.-
26 Décembre	08 Janvier	3580.-

(*) Préacheminement Lyon + 200 F.; Marseille + 300 F.
Prix étudiés en Décembre 1980, *et comprennent: Avion, Hôtels* 1ère *catégorie, Pension complète, Visites et Excursions.*

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Licence Org.: A 1037

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՐԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
Նուիրուած
ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ - ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆԻ
Նախկին տնօրէնուհի
Ազգ· կեդրոնական վարժարանի
կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 16–ին
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e
Métro: IENA
Կը խօսի՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ
ՄԻՀՐԱՆ ԷԼՄԱՅԵԱՆ (երգ), ՅԱՄԱՄԲ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ (դաշնակ)
JAMES LYON (*violoncelle*)
ՆԱԻԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ
եւ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
Ղեկավարութեամբ՝
ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
Դրուագ մը կամասարականի «վարժապետին Աղջիկ»էն
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ
Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.– Կապոյտ Խաչէ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, շաբաթ, 28 Մարտ, կէսօրէ վերջ, ժամը 15–ին, դասախօսութիւնի մը թէյի հրաւէրով, Ազգ· Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
25
MERCREDI
25 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.871

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.871

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ ՉԵՆ ԴԱԴՐԻՐ

—o—

Թրքերէն թերթերը անսպառ նիւթ կը քաւին գտած ըլլալ եւ օր չկայ որ հոս կամ հոն յօդուած մը լոյս չտեսնէ: Ար – ձագանգ կը հանդիսանանք գլխաւորաբար անոնց, որոնք այս կամ այն ձեւով որոշ շահեկանութիւն մը կը ներկայացնեն, ինչպէս պարագան է «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ լոյս տեսած այս գրութիւններուն. –

×

«Ճումհուրիյէթ», 13 Մարտ, Ալի Սիրմէն

«ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ»

«Երկու Թուրք ներկայացուցիչներու, օր – ցերեկով, Փարիզի կեդրոնին մէջ սպանուելուն դէմ հակազդեցութիւննե – րը կը չարունակուին: Մեր կարծիքով, կատած հայկ. կազմակերպութիւններու դիմաց հանդիսատես մնալու առնը չա – տոնց անցած է: Այլեւս, խիստ ու համո – զիչ միջոցներու պէտք է դիմել: Սակայն, այդ ընելով հանդերձ, դէպքերու ճշդը – րիտ կշռադատումն ալ՝ նախապայման է: Այս արարքներուն դէմ կիրարկուելիք միջոցներուն՝ որո՞ւն դէմ ուղղելն ալ հարկ է ճշդել:

«Հայկ. կազմակերպութիւններու ա – ձիւրները՝ արիւն թափելէ ուրիշ արդիւնք պիտի չտան: Թուրքիոյ Հանրապետու – թիւնը պառակտելով, մեր սահմաններուն մէջ նոր Պետութիւններ հիմնելու փոր – ձերը՝ անիրագործելի եւ մթին երազներ են: Նման նպատակներ հետապնդողները, սին երեւակայութիւններու մէջ իրենց մխրճուած ըլլալը չատ դառն կերպով պի – տի տեսնեն:

«Մեր ներկայացուցիչները մէկ առ մէկ սպաննող, Թուրքիոյ Հանրապետութեան դէմ յարձակողները ո՞վ են: Հայե՞րը: Ո՛չ: Ողջամիտ եւ իրատես ամէն ոք պի – տէ, թէ Թուրքիոյ եւ արտասահմանի մէջ ապրող Հայերու մեծամասնութիւնը՝ այս ոճիրներու պատասխանատուն նկատելը անկարելի է: Եթէ Թուրք մը՝ Ամերիկա – ցի մը սպաննէ, կամ Ամերիկացիներէ բաղկացած կազմակերպութիւն մը, եթէ Թուրք ներկայացուցիչները սպաննէ, մի – թէ կարելի՞ է բոլոր Ամերիկացիներն ու Թուրքերը մեղադրել:

«Վերջին մարդասպանութեան հետե –ւանքով, մեր պաղարիւնութիւնը պէտք չէ կորսնցնենք: Թուրքերն ու Հայերը, դարերով, նոյն հողերու վրայ, եղբայ – րաբար ապրած են: Մինչեւ այն օրը, երբ, աշխարհակալութիւնը իր անձնական շահերուն համար՝ Անատոլուն պառակ – տելու չէր ձեռնարկած, այս երկու ժո – ղովուրդներու միջեւ ո՛չ մէկ տարաձայ – նութիւն կար:

«Հայերը, Անատոլուի մշակոյթին զար – գացման մեծ նպաստ բերած են: Արտա – սահմանի մէջ գտնուած Թուրքեր, բազ – մաթիւ Հայերու՝ սերտ բարեկամութեան եւ եղբայրական զգացումներուն վկայ ե – ղած են: Այս իրողութիւններուն դիտակ – ցելու, ու զանոնք չմոռնալու մէջ՝ մեծ օգուտ կայ:

«Հայկ. կազմակերպութիւններու գոր – ծած իւրաքանչիւր ոճիրին դէմ խիստ հակազդեցութիւն ցոյց տուած մէկին ըլ – լալով հանդերձ, Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ գործունէութիւն ունեցող՝ «Թուր – քիոյ Ձայնը» ձայնասփիւռի կայանին, վերջերս կատարած յայտարարութեան մը ընթացքին՝ «Պատմութեան մէջ, ո՛չ մէկ ցեղ՝ Հայերու չափ գործիք չէ դարձած» ձեւի տեսութեան բոլորովին դէմ եմ: Նման խորհրդածութիւններ, նման խօս – քեր, դարերով մեզի հետ կողք – կողքի ապրած եւ Անատոլուի մշակոյթին զար – գացման մեծ նպաստներ բերած Հայերու դէմ՝ մի՛յն կոպիտ անարդարութիւն եւ անհիմն ամբաստանութիւն մը ըլլալով չեն մնար, այլեւ՝ Թուրքիոյ անունը ա – րատաւորող, ցեղապաշտութեան օրինակ կը հանդիսանան: Եթէ դէպքերը կատա – ղութեամբ դատենք, հայ ահաբեկչական կազմակերպութեանց գործած սխալը կրկնած կ'ըլլանք: Գործիք եղողներն ու դատապարտանքի արժանիները՝ ոճրա – գործական կազմակերպութիւններն ու զանոնք քաջալերողներն են: Ո՛չ թէ՝ Թուրքիոյ եւ աշխարհի այլ վայրերուն մէջ ապրող Հայերը:

«Մեր ներկայացուցիչներուն ենթարկը – ւած յարձակումներուն դիմաց, միայն խօսք չմնալով հակազդեցութիւն ցոյց տալն ու նախազգուշութիւններ ձեռք առ – նելը՝ մեր իրաւունքն է: Բայց, ցեղա – պաշտութեան յանգող խօսքերէ եւ վերա – բերմունքներէ խուսափիլն ալ՝ մեր պար – տականութիւնն է:

«Ուշադրութի՛ւն»:

×

«ՃՈՒՄՀՈՒՐԻՅԷԹ», 12 ՄԱՐՏ

Փարիզի Թուրքիոյ նախկին դեսպանը եւ Թուրքիոյ Ազգային Գործոց նախկին նախարարը՝ Հասան – Խալէ Ճըքճ, ահա – բեկչական վերջին դէպքին վերլուծումը ընելով, Մարտ 12 թուակիր «Ճումհու – րիյէթ»ի մէջ, ի մէջ այլոց՝ հետեւեալը կը գրէր. –

×

«Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ, այ – սօր իսկ մեզի մեծ յուզում պատճառող ցաւալի դէպքեր տեղի ունեցած են: Այդ դէպքերը, Օսմանեան կայսրութեան, արտաքին ուժերու կողմէ պառակտումի ենթարկուելու փորձերուն ու մեր մահու եւ կենաց պայքար մղած օրերուն կը զուգադիպին: Սակայն, ա՛յն ատեն իսկ, բոլոր զրկանքներուն հանդերձ, (Թուր – քիոյ կառավարութեան) պատասխանա – տուները, պատերազմի հարկադրած դէպ – քերու շահագործումին՝ պէտք է արգելք հանդիսացած ըլլային:

«Այսօր, իւրաքանչիւր Թուրք, իր տա – ռապանքներուն հետ, անմեղ Հայերու կրած վիշտին ալ կը ցաւակցի, եւ ո՛չ մէկ Թուրք՝ Հայուն դէմ դէշ աչքով կը նա – յի: Պատմութեան ընթացքին ալ, արտա – քին զրկանքներու կիրքերը հրահրած չրջանները բացառեալ, միշտ այսպէ՛ս եղած է: Թուրքերու եւ Հայերու չափ փոխադարձ հասկացողութեամբ, սերտ կապեր հաստատած երկու այլ հաւաքա – կանութիւններ դոյութիւն չունի՛ն եթէ ըսենք՝ ճիշդ է: Գործի յարաբերու – թեանց առընթեր, ընտանեկան յարաբե – րութիւններն ալ շատ սերտ են՝ Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ: Թուրքերուն եւ Հայերուն վայել չեն՝ ոճիրները, քինա – խնդրութեան յուշարձանները. այլ՝ սէրն ու բարեկամութիւնը: Եթէ մենք մեզի ձգտեն, վստահ եմ թէ՝ այդպէս ալ կ'ըլ – լայ:

×

«Մեզ վշտացնող յուշարձաններու եւ վերջին տարիներու ոճրագործութեանց դրդապատճառ ըլլալով ցոյց տրուած դէպքերու վրայէն 60 տարիէ աւելի ան – ցած է: Զգացումներուն աւելի կրքոտ ըլ – լալուն հակառակ, առաջին 20 – 30 տա – րիներու ընթացքին՝ ՈՒՂՂԱԿԻ ՊԱՏԱՍ – ԽԱՆԱՏՈՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՀՈԳԻԷ ԲԱՑԻ (ընդգծումը՝ մեր կողմէ) ոեւէ մէկու դէմ, ո՛չ մէկ մարդասպանութիւն կա – տարուած է: Նման յուշարձաններ չեն կանգնուած:

«Ա՛հաբեկչական արարքները, ընդհա – նուր առմամբ, համայն աշխարհի տա – րածքին՝ մակընթացութեան շրջան մը կ'ապրին: Մեզի դէմ գործուող արարք – ներն ալ, թերեւս՝ այս երեւոյթով կա – րելի է մեկնաբանել: Սակայն, Աթա – թիւրքի գծած ներքին ու արտաքին քա – ղաքականութեան դիծերէն՝ մենք արդ – եօ՞ք չենք չեզած, եւ որով՝ այս արարք – ներուն հետեւանք տուած: Այս հարցու – մին եթէ անկեղծօրէն պատասխանենք, այս ցաւալի դէպքերու առաջքն առնելը՝ թերեւս կարելի դառնայ»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՑԻՊ

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՐՏ 17 – 19)

«ՇԻՐԱԿԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԻՐԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ»

Հինէն ի վեր իր արհեստաւորներով, երաժիշտներով, գրողներով, նկարիչնե – րով հռչակաւոր Լենինական քաղաքին մէջ հիմնուած է «Շիրակի Արուեստասի – րաց Ընկերութիւն»ը, որուն կ'անդամակ – ցին քաղաքի եւ Շիրակի դաշտավայրի այլ բնակավայրերու բազմաթիւ արուես – տագէտներ ու սիրողներ: Ընկերութեան կազմակերպած անդրանիկ ցուցահանդէ – սը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է: Ցուցադրուած են նկարչական, քանդա – կագործական, գծագրական եւ յարդա – րական շուրջ 100 գործեր, ինչպէս նաեւ ժանեկարգործութեան, փայտափորա – գրութեան, կահոյքագործութեան, մե – տաղագրուագումի եւ այլ աշխատանք – ներ:

×

ԳՐՈՂԻՆ ՆԿԱՐԶԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Գրող Աչոտ Սահրադեան ստեղծած է անցեալի եւ ժամանակակից ազգային մը – չակոյթի ծանօթ դէմքերու դիմանկարնե – րու շարք մը՝ Կոմիտաս, Զարենց, Մի – նաս Աւետիսեան եւ այլք: 42–ամեայ բա – նաստեղծի ու թարգմանիչի նկարչական գործերը ցուցադրուած են Մոսկուայի Գրողներու Տան ցուցասրահներուն մէջ: Աչոտ Սահրադեան ծանօթ է Հայաստա – նի դասական եւ ժամանակակից գրողնե – րու գործերէ կատարած ռուսերէն իր թարգմանութիւններով՝ Վահան Թոթո – վենց, Կոստան Զարեան, Ալեքսանդր Ս – րաքամանեան եւ ուրիշներ: Գրած է նաեւ կարգ մը չարժանկարներու սենարիոներ եւ երգերու բառեր: Ներկայիս կը գա – սախօսէ Մոսկուայի Գրականութեան Հիմ – նարկի թարգմանութեան ամպիոնին մէջ:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՏՐՕՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆԷ ԱՒԵԼԻ ՁԱՄԲՈՐԴ ՏԵՂԱՓՈԽՄԱՆ Է ԱՐԴԻՆ

Երեւանի մէթրօն, իր բացման առա – ջին տասնօրեակին, մէկ միլիոնէ աւելի ճամբորդ տեղափոխած է: Հինգ կայա – րաններ իրարու միացնող ստորերկրեայ կառոյցը զարձած է Ե Ր Ե Ւ Ա Ն ի ամէնէն բանուկ ուղին եւ նոյնիսկ տե – սարժան վայր մը մայրաքաղաք ժամա – նած հիւրերու համար: Հայկական ճար – տարապետութեան լաւագոյն աւանդու – թիւններով կերտուած անոր կայարան – ներուն մէջ կարելի է տեսնել աշխա – տանքի վայր, ուսումնական հաստատու – թիւն չտապող աշխատաւորն ու ուսանո – ղը, զբօսաշրջիկները, ժամադրուած զոյ – գեր: Շատեր իրենց տպաւորութիւնները կ'արձանագրեն այցելուներու մատեանին մէջ:

×

ԳՈՐԳԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վարչապետի մէջ բացուած «Խորհ. Հա – յաստանի յարդարական կիրառական ար – ուեստը» ցուցահանդէսի կարեւոր մասը կը կազմէր «Հայգորգ» ձեռնարկութեան արտադրութիւնը: Ձեռագործ եզակի գորգերու, կարպետներու, փալասներու, գորգեղէն այլ արտադրութեան գունագեղ հարուստ շարքը հիմնուած է հայկական

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՁԻ մէջ, առջի օր վերջ գտած է Թուրքեւյոյն բանակցութեանց ութե – րորդ նիստը, առաջին համաձայնագրով մը: Երկու երկիրները ընդունած են չըն – չլել օդանաւային երթեւեկի փոխադարձ սահմանափակումները եղէականի վերաբ: Աթէնք եւ Անգարա որոշած են նաեւ զարկ տալ մշակութային փոխանակութեանց:

ՄԱՌՆԷ, որ հեռատեսիլի Բ. կայանի «Բառք սիւռ թապլ» յայտագրին հիւրն էր երկուշաբթի իրիկուն. առաւելաբար Չանք թափեց նեղը դնելու համար Մի – թերանը եւ ընկերվարական կուսակցու – թիւնը: Կ'ուզէ անպայման գիտնալ թէ որո՞ւ հետ պիտի կառավարէ Միթերան: Կ'ըսէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը զօրավիգ չի կենար որեւէ կառավարու – թեան որու չի մասնակիցը: Այն հար – ցումին թէ որո՞ւ կը քուէարկէ Բ. չըր – չանին՝ (Շիրաքէն աւելի համեստ, գի – տէ որ ինք չկայ) ժխտա՞ծ թէ Միթե – րան: Կ'ըսէ յատակօրէն թէ ժխտարի հարց չկայ, գալով Միթերանի «Զըսի թէ իրեն քուէ չեմ տար բայց ծանր հարց մը կը դնէ»: Իր ծրագրերուն մէջ է՝ չա – բաթական 35 ժամ աշխատանքը: Բայց եւ այնպէս իր գլխաւոր հարցը կը մնայ Մի – թերան, որ «աւելի մօտ է աջին քան՝ Լէոն Պլում 1936–ին»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԻ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրո – պայի օրթոտոքս մետրոպոլիտը՝ Ժորժ Արք. մեռաւ առջի օր 88 տարեկանին: 1960–էն ի վեր կը վարէր Ֆրանսայի օր – թոտոքս կարեւորագոյն թեմը, որ ուներ Տառիւի եկեղեցին է:

ՍՊԱՆԻՈՑ թագաւորը ժողովի կանչած է բոլոր բարձրաստիճան զինուորական – ները եւ հաւանական կը նկատուէր որ պաշարման վիճակ հռչակուի Պասք գա – ւառին մէջ: Քիչ չեն անոնք, որոնք էքալ եաին Մոսկուայի մատը կը տեսնեն քանի որ միայն Խորհ. Միութիւնն է, որ չահ ունի Սպանիոյ ժողովրդավար վարչա – կարգին խախտումով: Անկայուն վիճակ մը պատճառ կ'ըլլայ նոյնիսկ, որ Սպա – նիա ոչ Հասարակաց Շուկայէն ներս մտնէ, ոչ ալ՝ ՕԹԱՆ–էն:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ընդհ. դաշնակցութեան (ՍԼ – ԺԼ – ԹՂ) համաձայն նամակներու եւ մանուկներու յանձնումը կրնայ բոլո – րովին ընդունիլ, որոշ ժամանակէ մը: Սենտիքալի Թղթատարական ճիւղին ընդհ. քարտուղարը, որ այս լուրը հա – ղորդած է մամուլի առուլիսի մը ընթաց – քին, կ'ըսէ թէ իր վարկածը հիմնուած է տեղեկագրի մը վրայ պատրաստուած 1980 Սեպտեմբերին Թղթատարի նախա – րարութեան կազմակերպած «ուսումնա – սիրութեանց օրեր»ուն առթիւ: Հոն կ'ըս – ուի «տուները ցրտմի ապագան կ'անցնի կիշէներէն առնելու աճի ճամբէն»...:

գործագործութեան լաւագոյն աւանդու – թիւններու վրայ: Գործագործութիւնը ներկայիս դարձած է արդիւնաբերութեան զարգացած ճիւղ մը Հայաստանի մէջ, 14 ձեռնարկութիւններով, որոնք կը մանեն Երեւանի «Հայգորգ» արտադրա – կան միաւորման մէջ: Հայաստանի 10 քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ տնտե – սութիւնը ունի գոյր ձեռնարկութիւն – ներ, ինչպէս նաեւ մանածագործեր Լենի – նական, Զանգեզուր եւ Սեւան: Այս տարուան սկիզբը նոր արտադրութիւն – ներ բացուած են Դիլիջան քաղաքին մէջ, Արարատի եւ Շամշադինի շրջանները:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու ազգային փոքրամասնութեանց հասարակական եւ մշակութային կեանքին մէջ կարեւոր դեր վերապահուած է էթնիքական մամուլին, որուն ստեղծումն ու զարգացումը անմիջականօրէն կապուած են վերջին 150–ամեակին դէպի այս երկիրը կատարուած ներգաղթին հետ: Միացեալ Նահանգներու մէջ առաջին լրագիրը, անգլերէն լեզուով, լոյս տեսած է 1739–ին, որմէ 35 տարիներ յետոյ, Ամերիկա ներգաղթած Գերմանացիները իրենց ազգային լեզուով եւ, ընդհանրապէս, խիստ կրօնական բովանդակութեամբ, սկսած են հրատարակել իրենց լրագիրները:

Ներգաղթը եղած է Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան ձեւաւորման կարեւորագոյն ազգակներէն մէկը: Մինչեւ 19–րդ դարու կէսերը, Ամերիկա ներգաղթածներուն մեծ մասը կազմած են Անգլիացիները, Իրլանտացիներն ու Սկովտիացիները, որոնց անգլիախօսութիւնը պատճառ դարձած է, որ անգլերէնը դառնայ ամերիկեան ժողովուրդի լեզուն: 19–րդ դարու 40–ական թուականներէն սկսեալ սակայն, Ամերիկա ներգաղթողներու չարքերուն զերակշռող մասը եղած են եւրոպական յեղափոխութիւններու պարտութեան եւ կրօնական բախումներու պատճառով Գերմանիայէն, Նորվեկիայէն, Զուիցերիայէն, Լեհաստանէն եւ Չեխոսլովաքիայէն հեռացած ու Նոր Աշխարհին մէջ ապաստան որոնող մարդիկ: Համաձայն ամերիկեան պետական վիճակագրական տուեալներու, 1840 – 60–ական թուականներուն Ամերիկա բնակութիւն հաստատած են շուրջ 3 միլիոն Իրլանտացիներ եւ Գերմանացիներ: Ներգաղթողներու այս նոր ալիքը իր հետ բերած է նաեւ քաղաքական և հասարակական հարցեր, որոնք չուտով սկսած են արտացոլուիլ իրենց ազգային թերթերուն մէջ:

1870 – 80 տասնամեակին Միացեալ Նահանգներ ներգաղթած է մօտ 2,8 միլիոն մարդ, որուն աւելի քան 2 միլիոնը եղած է հիւսիսային եւ արեւմտեան Եւրոպացին: Ներգաղթողներուն մէջ զարձեալ կարեւոր թիւ մը կազմած են Գերմանացիները, որոնց թուական զերակշռութիւնը արտայայտուած է իրենց հրատարակած թերթերու տեսակարար կշիռին մէջ: 1893–ին, Ամերիկայի մէջ լոյս տեսնող զերմաներէն թերթերը հասած են իրենց բարձրագոյն թիւին՝ 796 լրագիրներ: մինչ նոյն տարին, ներգաղթային մամուլի ընդհանուր թիւը եղած է 1170:

19–րդ դարու վերջաւորութեան, Միացեալ Նահանգներ ներգաղթողներուն թիւը չեշտակի կերպով բարձրացած է եւ արտագաղթի կեդրոնը Եւրոպայի հիւսիս – արեւմուտքէն փոխադրուած է հարաւ – արեւելք: Այսպէս, 19–րդ դարու վերջին տասնամեակին, շուրջ 3·700·000 ներգաղթածներու կէսէն աւելին՝ անտեսական եւ քաղաքական պատճառներով հարաւային Իտալիայէն, Աւստրօ – Հունգարիայէն, Փորթուկալէն, Սպանիայէն եւ Ռուսաստանէն հեռացողներն էին: Նոյն թուականներուն բարձրացած է նաեւ Չինաստանէն եւ Ճափոնէն ներգաղթող – ներու թիւը, իսկ օսմանեան կայսրու – թենէն ծայր առած է ճնշուած ազգերու ներկայացուցիչներուն ներգաղթը: Այս վերջին ալիքին մէջ կը դասուէին նաեւ Հայերը: 20–րդ դարու սեմին, այս ճեւով, նկատելի փոփոխութիւն յառաջացած է Մ. Նահանգներու ներգաղթի ազգային կազմին մէջ, որ շատ կարճ ժամանակամիջոցին իր արտայայտութիւնը գտած է այս երկրին մէջ հրատարակուող ազգային փոքրամասնութիւններու մամուլին մէջ: Տեղին է այստեղ նշել, որ 1880 – 1900 թուականներուն կատարուած ներգաղթը ամերիկեան պատմութեան մէջ կոչուած է « Նոր ներգաղթ », զանազատելու համար զայն նախապէս կատարուած ներգաղթներէն:

« Նոր » ներգաղթները մեծ մասամբ անծանօթ էին անգլերէն լեզուին: Հետեւաբար, երկրի տնտեսական, քաղաքական ու հասարակական կեանքի մասին տեղեկութիւններ ունենալու համար, անոնք պէտք ունէին մայրենի լեզուներով հրատարակուող թերթերու: Ներգաղթային մամուլը, ուրեմն, առաջին հերթին կը բաւարարէր իր ընթերցողներու այս կարիքը, Մ. Նահանգներու մասին տեղեկատական բնոյթ ունեցող յօդուածներ հրատարակելով: Նորեկներուն զերակշռող մասը հողագործներ եւ արհեստա – ւորներ ըլլալով՝ էթնիքական մամուլին մէջ կարեւոր տեղ կը զբաւէին նաեւ գործաւորներ վարձելու յայտարարութիւնները, շոգենաւային եւ այլ ընկերութիւններու կազմակերպական գործունէութեան, ինչպէս նաեւ զանազան ընկերութիւններու վաճառքի լուրերը: Տեղեկատուական այս բնոյթին պատճառով, ներգաղթային մամուլին մէջ լայն տեղ կը զբաւէին օրաթերթերը: Այսպէս՝ արաբերէն օրաթերթերու թիւը կը կազմէր ամբարական բոլոր հրատարակութիւններու 33, հինականը՝ 66, իսկ ճափոնականը՝ 75 տոկոսը: Մինչդեռ « հին », հոգեւորականէն արդէն իսկ տեղացի դարձած ներգաղթածներու պարագային, ազգային մամուլի զերակշռող մասը շաբաթաթերթերն ու ամսաթերթերն էին:

Ընդառաջ հանդերձ տեղեկատուութեան ու հաղորդակցութեան միջոց, էթնիքական մամուլը կ'աշխատէր նաեւ պահպանել իր ընթերցողներու ազգային դիմագիծն ու պատկանելիութիւնը: Կարեւոր է այստեղ ընդգծել, թէ « նոր »ներգաղթողները Մ. Նահանգներ եկած էին ժամանակաւորապէս, զրամ չահելու եւ իրենց հայրենիքները ուղարկելու մտադրութեամբ: Հոգեբանօրէն, անոնք ամուր եւ անհամար թելերով կապուած էին իրենց հայրենիքներուն, ուր դեռ կը յուսային վերադառնալ օր մը: Այս առումով, նշանակալից էր էթնիքական մամուլի, նշանաւորապէս անոնց թերթերու խմբագրութիւնները Եւրոպայի մէջ գտնուելու փաստը: Ան օղակ մըն էր, որ ներգաղթածը կը կապէր իր հայրենիքին հետ: Մամուլի միջոցով, Մ. Նահանգներու այս նոր բնակիչները, իրենց առանձնայատկութիւններով միշտ բախում ունենալով մշակութային ու հասարակական նոր միջավայրին մէջ, իրենք զիրենք տակաւին անդամ կը համարէին հայրենի հասարակութեան:

Ամերիկացի գրող Լ. Ֆ. Ուայները իր «Ինսայքլոփեդիք Տիրեքթըրի աֆ էթնիք Նեուզփէյփըրս Էնտ փերիոտիքըլզ ին Տը Եունայթըդ Սթէյց» հատորին մէջ (Լիթըլթաուն, 1972) կը յայտնէ, թէ 1970–ական թուականներու սկիզբը Ամերիկայի մէջ ապրող ազգային 43 փոքրամասնութիւններ կը հրատարակէին 903 անուն թերթեր, որոնցմէ 410–ը մայրենի լեզուներով, 286–ը՝ անգլերէն, իսկ 207–ը՝ երկու լեզուներով՝ ազգային եւ անգլերէն: Անգլերէն լեզուով լոյս տեսնող մամուլի ընդհանուր տպաքանակին էր 4·301·986, ազգային լեզուներով լոյս տեսնող մամուլինը՝ 2,638,258, իսկ երկլեզու մամուլինը՝ 1,745,878:

Պարբերաբար կատարուող ներգաղթները բնականաբար նոր թափ ու աւիշ սրսկած են որոշ փոքրամասնութիւններու մամուլին, ինչպէս օրինակ 1940–ական թուականներու ուքրայնական ներգաղթը, 1940 – 50–ական թուականներու լեհական ներգաղթը, եւայլն: 1970–ական թուականներուն ուքրայնական համայնքը կը հրատարակէր 73 անուն թերթ, աւելի քան 170·000 ընդհանուր տպաքանակով: Հրատարակութիւններու 53–ը լոյս կը տեսնէր ուքրայներէն լեզուով, 13–ը՝ երկլեզու, իսկ 7–ը՝ անգլերէն:

Ինչպէս որեւէ մամուլ, Միացեալ Նահանգներու ազգային փոքրամասնութիւներու մամուլը եւս կը հրատարակէ բազմազան բնոյթի թերթեր: Փոքրամասնութեան մէջ գործող կազմակերպութիւններ, թերթերը լոյս կ'ընծայեն հասարակական, քաղաքական, կրօնական, մշակութային եւ զրական բովանդակութիւն ունեցող թերթեր: Իրաքանչիւր համայնքի քաղաքական եւ հասարակական մտածումներն ու պայքարը հարազատ արտացոլում կը գտնեն ազգային մամուլին մէջ: Այս երեւոյթը չեչտակի կերպով կը դրսեւորուի յատկապէս համայնավարական երկիրներէն ներգաղթած փաքրամասնութեանց մէջ, որոնց մեծամասնութիւնը եթէ գաղափարական պայքար կը մղէ իր հայրենիքի տիրող իշխանութեան դէմ, գոյութիւն ունին սակայն հատուածներ եւս, որոնք կեցուածք կը ձգտին այդ ուժերու կողքին:

×

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼ. –

Միացեալ Նահանգներու ազգային փոքրամասնութեանց մամուլին փոքրիկ մէկ օրինակն է ամերիկահայ մամուլը, ծը – նունդ առած եւ զարգացած նոյն պայմաններուն մէջ, թափ ստացած եւ ծաղկած՝ երբ գաղթականական նոր հոսանքներ հասած են այս երկիրը, խամրած երբ որոշ ժամանակաշրջաններ ներգաղթողներու ալիքը կանգ առած է:

Թէեւ Հայերը Հիւսիսային Ամերիկա սկսած են հաստատուիլ 17–րդ դարու առաջին տասնամեակներէն, սակայն հայ համայնքը նկատելի թիւ մը ստացած է 1894 – 96–ի Համիտեան ջարդերէն ետք միայն: Վիճակագրական տուեալներու համաձայն, 1820–էն մինչեւ 20–րդ դարու մուտքը, օսմանեան կայսրութենէն Ամերիկա ներգաղթած է 96·000 մարդ, որուն 30·552–ը եղած են Հայեր: 1900–ին, Ամերիկայի մէջ բնակող Հայերու թիւը նուազած է 25·000–ի, իսկ 1920–ին՝ Առաջին կոտորածին (1909), Պալքանեան պատերազմներուն (1912 – 13) եւ Մեծ Եղեռնի (1915) հետեւանքով բարձրացած՝ 100·000–ի: 1930–ական թուականներու Հայերու ներգաղթին մասին չկան յստակ տուեալներ, սակայն յայտնի է, որ Ֆ. Ռուզվելտ նախագահութեան, Միացեալ Նահանգներու Հայերուն թիւը հասած է 215,000–ի: Այնուհետեւ, 50–ական 60–ական եւ յատկապէս 70–ական թուականներուն կատարուած ներգաղթին հետեւանքով այդ թիւը կը կարծուի հասած ըլլալ շուրջ 600·000–ի:

Միացեալ Նահանգներու առաջին հայ պարբերականը՝ «Արեգակ»ը, լոյս տեսած է 1888–ին, Ճըրզի Սիթիի մէջ: Հայկական Սովետական Հանրապետութեան հայթայթած տուեալներուն համաձայն, 1972–ին ամերիկահայ գաղութին մէջ լոյս տեսած են 69 հայկական պարբերական որոնցմէ 17–ը՝ անգլերէն: Մինչ Լ. Ֆ. Ուայները իր վերեւը յիշուած հատորին մէջ կը գրէ, թէ 1970–ական թուական – ներուն ամերիկահայ գաղութը տարեկան լոյս ընծայած է 38 անուն թերթ՝ 66·757 ընդհանուր տպաքանակով: Համաձայն նոյն աղբիւրին, հրատարակութիւններու մեծ մասը լոյս տեսած է երկու լեզուով (16 անուն), 8–ը՝ անգլերէն եւ 6–ը՝ հայերէն: Մինչեւ 1972, գաղութին մէջ հրատարակուած է աւելի քան 300 անուն պարբերական (թերթ, ամսաթերթ, տարեգիրք): Վերոյիշեալ աղբիւրներու մեզի հայթայթած այս թիւերը ամերիկահայ մամուլի ճշգրիտ ու հարազատ պատկերը չեն ներկայացներ: Դժբախտաբար, ցարդ հանգամանօրէն քննուած ու ուսումնասիրուած չէ ամերիկահայ մամուլը, անոր թուական պատկերն ու պատմական ընթացքը:

Միացեալ Նահանգներու հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, հայկական եկեղեցիները, հասարակական, մշակութային եւ բարեսիրական կազմակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ բոլոր մեծ հայրենակցական միութիւնները կը հրատարակեն իրենց օրգանները: Նկատելի է, գաղութը հայերէն լեզուով կը հրատարակէ երեք օրաթերթեր՝ «Հայրենիք» եւ «Ասպարէզ», պաշտօնաթերթեր Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Արեւելեան եւ Արեւմտեան շրջաններու, «Պայքար»՝ օրգան Համակուսակցական Ազատական կուսակցութեան Արեւելեան շրջանի: Նոյն կուսակցութիւնը կը հրատարակէ նաեւ «Նոր Օր» եռօրեան: Մնացեալ հրատարակութիւնները շաբաթաթերթեր, տարեգիրքեր եւ այլ պարբերականներ են: 1970–ական թուականներուն, Միացեալ Նահանգներու, եւ յատկապէս՝ Քալիֆորնիոյ շրջանի հայերէն լեզուով հրատարակութիւնները աննախընթաց զարգացում ապրեցան:

Ամերիկահայ մամուլը, Միացեալ Նահանգներու ազգային փոքրամասնութեանց բոլոր հրատարակութիւններուն նման, ունի մէկէ աւելի առաքելութիւններ, որոնցմէ դլխաւորագոյնը ազգային մշակոյթը, լեզուն եւ աւանդութիւնները պահպանելն է: Ամերիկահայ մամուլին մէջ իրենց արտացոլումը կը գտնեն ամերիկահայ կեանքի բոլոր իրագարձութիւնները, կուսակցական եւ եկեղեցական հարցերն ու տագնապները, որոնք որոշ ժամանակաշրջաններու համար են սուր համեմատութիւններու: Այժմ համայնքի քաղաքական բեւեռացումը բաւականաչափ մեղմացած է, որուն զուգահեռ նուազած է նաեւ կուսակցական մամուլի իրարամերժ կեցուածքը:

Ամերիկահայ մամուլի մեծամասնութիւնը լայնօրէն կ'արձագանգէ մայր հայրենիքի լուրերուն, հայրենի ժողովուրդի արձանագրած մշակութային, գիտական եւ տնտեսական նուաճումներուն: Այս գործին մեծագոյնս կը նպաստէ 1970–ին հաստատուած Երեւան – Մոսկուա – Նիւ – Եորք հեռատիպային գիծը, որ հայրենի կեանքին վերաբերեալ քաղաքական նիւթեր կը մատակարարէ ամերիկահայ թերթերուն:

Ամերիկահայ գաղութը, յատկապէս ազգային կեանքով չահագրգռուած հայ մամուլին բաժանորդագրուածը, անմիջական կապերով աղերսուած է սփիւռքահայ միւս գաղթօճախներուն հետ եւս: Այս մտահոգութեամբ, ամերիկահայ մամուլը լայն սիւնակներ կը յատկացնէ ոչ միայն այդ գաղութներու ազգային կեանքին, այլ նաեւ զանոնք հիւրընկալող երկիրներու քաղաքական, տնտեսական եւ հասարակական լուրերուն: Զարմանալի չէ ուրեմն այն երեւոյթը, որ Լիբանանի եւ Իրանի վերջին քանի մը տարիներու քաղաքական տագնապները լայն արձագանգ գտած են ամերիկահայ թերթերուն մէջ:

Եւ, վերջապէս, սփիւռքահայ ազգային շրջանակները յուզող դլխաւոր հարցը, Հայ Դատը, հայ հողային պահանջները եւ հակաթուրք պայքարը եւս մեծապէս կը զրաղեցնեն ամերիկահայ մամուլը:

Եզրափակելով Միացեալ – Նահանգներու էթնիքական մամուլին մասին կատարուած այս հակիրճ ակնարկը, անդրադառնալ կ'ուզեմ մի քանի կարեւոր կէտերու: Ամերիկահայ մամուլը, որպէս ազգային կեանքով չահագրգռուած հայ մամուլին բաժանորդագրուածը, անմիջական կապերով աղերսուած է սփիւռքահայ միւս գաղթօճախներուն հետ եւս: Այս մտահոգութեամբ, ամերիկահայ մամուլը լայն սիւնակներ կը յատկացնէ ոչ միայն այդ գաղութներու ազգային կեանքին, այլ նաեւ զանոնք հիւրընկալող երկիրներու քաղաքական, տնտեսական եւ հասարակական լուրերուն: Զարմանալի չէ ուրեմն այն երեւոյթը, որ Լիբանանի եւ Իրանի վերջին քանի մը տարիներու քաղաքական տագնապները լայն արձագանգ գտած են ամերիկահայ թերթերուն մէջ:

Եւ, վերջապէս, սփիւռքահայ ազգային շրջանակները յուզող դլխաւոր հարցը, Հայ Դատը, հայ հողային պահանջները եւ հակաթուրք պայքարը եւս մեծապէս կը զրաղեցնեն ամերիկահայ մամուլը:

Եզրափակելով Միացեալ – Նահանգներու էթնիքական մամուլին մասին կատարուած այս հակիրճ ակնարկը, անդրադառնալ կ'ուզեմ մի քանի կարեւոր կէտերու վրայ: Ամերիկահայ մամուլը, որպէս ազգային կեանքի կարեւոր գործօն, անոր զարգացման եւ ապագայ ուղղութեան մասին կարելի է անդամ մը եւս ընդգծել, թէ ան պիտի շարունակէ կարեւոր դեր խաղալ սփիւռքահայ ազգային փոքրամասնութեանց մարի կեանքին մէջ: Իսկ մասնաւորելով խօսքը ամերիկահայ մամուլի մասին, թերեւս տեղին կ'ըլլայ առաջարկել մեր համայնքին վրայ գործող կազմակերպութիւններուն, որ համակողմանի քննարկման եւ ուսումնասիրութեան ենթարկեն ամերիկահայ գաղութի կարիքներն ու պահանջները, երաշխաւորելու համար հայ մամուլի ժողովրդականացումն ու անոր ապագա զարգացումը:

Ռ. ՇԱՀԳԱԼԴԵԱՆ

Լոս Անճելըս

Un peu d'humilité et Beaucoup d'espoir

Aux environs de 9 h., comme tous les Jeudis soirs, il quittait sa famille.

La veille, il avait peut-être fait la même chose pour d'autres réunions. Et le Jeudi, il oubliait sa fatigue, il frappaait à la porte du local en desssous de l'église comme pour demander l'autorisation d'entrer. Puis il s'asseyait dans un coin pour ne pas déranger le cours d'arménien. Vers 10 h. la réunion reprenait. Nous débattions d'une page d'histoire ou d'un sujet d'actualité. Nous nous emportions, nous voulions changer l'ordre des choses rapidement. Il nous arrivait de critiquer nos parents bourgeois et installes. Nous voulions la révolution,mais c'étaient des impulsions. C'est alors qu'il inter - venait, non pas pour nous guider ou nous faire changer d'avis, mais il nous modérait. Ce n'était pas un prophète, il ne voulait pas être un chef. Il nous laissait nos illusions, parce que c'étaient aussi les siennes. Il était de la génération de nos parents, né en France, ayant connu la misère; il savait pourtant parler aux jeunes. Parfois, quand nous étions dans le doute, sur nos propres réalités, il nous racontait l'histoire de nos Fedais. Nous finissions très tard la soirée, les yeux pleins de la fumée de cigarette, sur un chant révolutionnaire qui faisait oublier le reste.

Souvent, il nous accompagnait au bistro du coin encore ouvert, et cela continuait.

Chez lui, dans son lit, après tout cela, il ne pouvait pas dormir. Il repensait à ce qu'on avait dit. Nous étions intran - sigeants et avides de faits divers. Il le savait et regrettait comme nous notre isolement et notre solitude.

Quelques années plus tard, il était content de nous voir mariés, et comme lui, parler en arménien à nos enfants. Il était certainement fier de penser qu'à sa manière, il avait été un peu l'artisan de cette victoire sur l'assimilation. Mais trop modeste, il gardait cela pour lui.

Quand on se réunissait au cours d'une fête, il aimait rire et chanter. Il adorait la communauté, en oubliant avec naiveté, que le salut viendrait de la collectivité rassemblée autour des grandes idées.

Ces homme-là ont fait quelque chose pour nous. Beuacoup ont oublié. Ceux qui se souviennent, s'interogent. Saurions-nous transmettre humblement un peu de ce qu'ils ont enseigné?

Antranik HATCHADOURIAN a tra - versé une existence trop courte. Il ne laissera pas son nom sur la couverture d'un livre qui l'immortalisera. Il n'avait pas de stylo dans sa poche pour écrire ce qu'il ressentait. Mais quand il par - lait, c'était simple et honnête. Nous aimions beaucoup cettte simplicié.

Pour nous, cette leçon-là mérite qu'on s'y attarde un moment.

Merci à toi Antra.

UN ANCIEN DU NOR SEROUND D'ALFORTVILLE

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

—o—

Նորհ. Մխիթեան Համայնավար կուսակցութեան վերջին համագումարին վաւերացուած 11–րդ հնգամեակի ծրագիրը՝ 1981 – 1985 եւ մինչեւ 1990 եր – կարող ժամանակաշրջանը, այլ Հանրապետութիւններու կարգին, Հայաստանի համար եւս գլխաւոր առաջադրութիւն – ներ սահմանած է: (*)

Նախ պէտք է նկատի ունենալ, թէ Նորհ. Մխիթեան նոր հնգամեակի ծրագիրը, բաղդատմամբ նախորդին, առաւել իրապաշտ է եւ, հետեւաբար, համեստ: Այսպէս, մինչ նախորդ հնգամեակին համար արդիւնաբերութեան աճ նախատեսուած էր 34–էն 39 տոկոս եւ իրագործումը եղած էր միայն 24 տոկոս, ներկայ հնգամեակին համար սահման – ուած է 26–էն 28 տոկոսի յաւելում: Ա– սիկա, մօտաւոր ձեւով կը համապատասխանէ անցնող հինգ տարիներուն կատե – լութիւններուն, եթէ, անշուշտ, ձախողութիւններ արձանագրուած չըլլա – յին:

Այս չրջագիծին մէջ հասկնալի կը դառնայ, թէ ինչու Հայաստանի սահման – ուած ծրագիրները սահմանափակուած են:

Նոր ծրագիրին սահմանումով Հայաստանի արդիւնաբերութեան աճը պէտք է արձանագրէ 29–էն 32 տոկոս: Նախորդինը 46 տոկոս էր:

Նորին մէջ ճշդուած է, թէ անհրաժեշտ է ընդլայնել ռատիօ – թեքնիք, ելեկտրոնիք եւ սարքերու արդիւնաբերութիւնները: Նաեւ արտադրութեան հնաբառութիւնները Հրազդանի մեքենաշինարանին:

Սահմանուած առաջադրութիւններու կարգին են կառուցումը լինքնաչարժ – բեռնատարներու եւ անուշահոտութիւն – ներու, կամ ինչպէս ըսուած է՝ պարֆիւմերիայի գործատուներուն: Վերակառուցանել գոնաւոր մեքենագործու – թեան եւ քիմիական արդիւնաբերութեան ձեռնարկութիւնները: Աւարտել Իջեւան – Հրազդան երկաթուղին, այնքան կենսական Հայաստանի համար: Աւել – ցընել հանքաջուրերը լեցնելու տարողութիւնը:

Գիւղատնտեսութեան համախառն, այսինքն բոլոր տեսակի մշակութիւններուն արտադրութիւնը ապահովել 10–էն 12 տոկոսի յաւելումով: Նախորդին բաղդատմամբ չատ նուազ է, աւելի քան կէս

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԵՐԵԻԱՆ-Ը

ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ, ԵՐԳՈՎ ՈՒ ՆՈՒԱԳՈՎ

—o—

Միւնիխի հայ համայնքին համար Շաբաթ, Մարտ 14–ը չափազանցուած պիտի չըլլար եթէ ըսենք, յիշատակելի թուական մը պիտի մնայ: Այդ օրը Միւնիխի և Գերմանիոյ զանազան քաղաքներէն ժամանած մեր հայրենակիցները բախտը ունեցան ունկնդրելու Երեւանի Կոմիտաս յատնի լարային քառեակը եւ երգ – չուհի Լուսինէ Զաքարեանը տեղական Սուրբ Մաթէոս եկեղեցիին մէջ: Մշակութային այս ձեռնարկը կազմակերպուած էր «Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան» Միւնիխի նորակազմ մասնաճիւղին կողմէ: Հանդէսին բացուիը կատարեց Տիկին Մակուհի Զայլեր – կիւրճիւեանը: Համակրելի ոգիով սա – հուն գերմաներէնով արտասանուած բարի գալուստի ողջոյնէն յետոյ, խօսք առաւ Միութեան Միւնիխի մասնաճիւղի տես – նապետ Պրն. Յակոբ Ագարեանը ու հայերէն լեզուով ամփոփ պատմականը ըրաւ Կոմիտաս Քառեակին, պարզելով անոր 57–ամեայ բեղուն գործունէութիւնը եւ այժմ եւս հայ մշակոյթին բերած ան – փոխարինելի նպաստը: Վերջին խօսքը կը պատկաներ Հայաստանի «Կոմպոզիտոր – ներու Միութեան», նախագահ Եդուարդ Միրզոյեանին: Վատակաւոր հեղինա – կը իր ուղերձին մէջ յատկապէս չեչտեց այն կարեւոր դերը, զոր երաժշտութիւ – նը կը կատարէ մարդու հոգեկանը ազ –

նաւացնելու ուղղութեամբ: Զանց կ'ա– նենք նուագահանդէսին ծրագրի զոր – ծաղրութեան մասին մանրամասնու – թիւններ տալ, նկատի առնելով, որ «Յառաջ»ի ընթերցողներէն չատեր արդէն ծանօթ են անոր, քանի որ խումբը դեռ վերջերս ըրջապտոյտ մը կատարեց Ֆրանսայի չատ մը հայաշատ կեդրոննե– րը:

Հանդէսը սկսաւ Լուսինէ Զաքարեանի ելոյթով: Երգչոնի ընկերակցութեամբ մեր տաղանդաւոր արուեստագիտուհին նախ երգեց Գրիգոր Նարեկացիէն, Ներսէս Շնորհալիէն չարականներ, եւ չարք մը եւրոպացի երաժշտագէտներու ստեղծագործութիւններէն կատարեր. իսկ իր ծրագրին վերջին մասը յատկացուած էր հայ ժողովրդական երգերուն, որոնք նոյնպէս միահամուռ խանդավառու – թիւն առեղծեցին ունկնդիրներու մօտ: Կարճ դադարէ յետոյ բեմ եկան Կոմի – տաս Քառեակին երաժիշտները, որոնք իրենց կատարողական անժխտելի հմտութեամբ ու երաժշտական նուրբ ըզգայնութեամբ ունկնդիրները համակե – ցին հոգեկան խոր ապրումով:

Քառեակը նախ նուագեց Պեթհովէնի 4–րդ քուարթէթը, որուն յաջորդեց Եդուարդ Միրզոյեանի դեղեցիկ քուարթէ – թը որը ցաւ ի սիրտ Արեւմտեան Դեր – մանիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը նուագուի, եւ ոչ գերմանացի ունկնդիր– ներու մօտ: Վերջաւորութեան Քառեա – կը կատարեց Կոմիտասէն երկու հայ ժո– ղովրդական երգեր:

Իսկ ծրագիրէն դուրս, ունկնդիրներու պահանջքին վրայ, Հանդէս եկաւ հայ ժո– ղովրդական դաղտրիկ երգերով: Ներկա– ներուն խանդավառութիւնը անսահման էր: Եդուարդ Միրզոյեանի քուարթէթին իր հարազատ արտայայտութիւնը տը – ւաւ կոմիտասեան տղոց վարպետ նուա – գածութիւնը: Եդուարդ Միրզոյեանի երկը մասնագիտականօրէն վերլուծման ենթարկելու համար երաժշտական մեր պիտեւիքները բաւարար չեն. սակայն եթէ ունկնդիրի պարզ բնազդով մօտե– նանք անոր, իսկոյն կը զգացուի, որ Եդուարդ Միրզոյեանի այս քուարթէթը ճշմարիտ արուեստագէտի մը ստեղծա – գործութիւն է:

Մեր սրտագին, ամենասրտագին շնոր– հակալութիւնները կը յայտնենք Կոմի – տաս Քառեակի իւրաքանչիւր անդամին, Լուսինէ Զաքարեանին, Եդ – ուարդ Միրզոյեանին, որոնք պահ մը մեզ աշխարհ մը փոխադրեցին, ուր, ինչպէս Միրզոյեանը իր ուղերձին մէջ ըսաւ. «Աշխարհ մը ուր կը տիրէ բարութիւ – նը, աղնուութիւնը»: Մեր ջերմ շնոր – հակալութիւնները կը յայտնենք նաեւ «Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միու – թեան» Միւնիխի վարչութեան անդամ – ներուն եւ յատկապէս Տիկին Մակուհի Զայլեր – կիւրճիւեանին եւ Պրն. Յակոբ Ագարեանին, որոնց անձնուէր ջանքերուն շնորհիւ միայն կարելի եղաւ երեւանը պահ մը Միւնիխ փոխադրել երգով ու նուագով, ի հաճութիւն բոլորիս:

Վ. Մ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

(*) «Սով. Հայաստան» Մարտ 5

ՍՊԻՏԱԿ ՋԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԵՏ

Այդ խորամանկ մտածումներուն մէջ, երբ Նուրշիան նորէն մօտեցաւ պատու – հանին, իր աչքերով տեսաւ, նոյնիսկ լը– սեց զայն ու ճամբայ բռնած ամբոխ մը, որ ձիաւորներով կը մօտենար Ջրաղացքի ճամբուն, որուն եզերքին վրայ կային Քիւրտերու մի քանի այգիներ ու կէսկի ցանուած արտեր:

Ագմկող բազմութիւնը, ճամբան մըտնելու համար, ձիաւորներու եռեւ թա – փօր կազմեց: Մարտիկ իր ականջով լը – սեց տարեց գիւղացիի մը գայրոյթը.

– Հէյ, չան ձագ, չե՞ս տեսներ, ոտ – քերուդ տակ ցանուած արտ կայ: Անցիր ճամբուն մէջ, թէ չէ կուտամ վզակո – քիդ:

Տարեց գիւղացին կը բարկանար ճահիճ տղու մը, որ ցանուած արտին մէջէն կ'անցնէր:

– Բա, քեռի Սերոբ, քիւրտի արտ է, ի՞նչ կ'ուզենաս:

– Տղաս, քիւրտի աչքին վրայ որ կո – խես՝ չէ չեմ ըսեր: Ցաւած արտն մէջէն անցնիլը մեղք է:

Ամբոխը կը զարմանար, որ Նուրշիան գիւղէն ոեւէ չարժում չկար:

Երբ ձորի մը մօտով կ'անցնէին, տե – սան Ջրաղացպան Ալի Պապան, որ ալիւրոտ հագուստով, ծերացած կերպարանքով, Ջրաղացքի տանիքը ելած էր եւ քիւլտհը բռնած՝ հեռուէն ձեռքերով ուրախ արտայայտութիւններ կ'ընէր: Ալի Պապան Ջրաղացքի տանիքէն Սպիտակ Ձիաւորին մօտքը կ'ողջունէր:

Ալի Պապան, աշխատասէր ու աքաղաղի ձայնով արթնցող Քիւրտերէն էր:

Անոնց կեանքէն գիտէր ծիծեղելի առակներ ու անեկդոտներ պատմել: Հայերու բարեկամ մըն էր եւ լաւ հայերէն կը խօսէր: Ցաճախ կ'ըսէր հայ գիւղացիներուն.

– Եթէ էս մեր էշը՝ գլխին քիւլտհ դրած՝ Ջաղլիպանութիւն ընէ, էն ատեն քիւրտը մարդ կ'ըլլայ:

Ալի Պապային գործը միշտ ալ Հայերու հետ էր, որովհետեւ հայ գիւղացիներն էին, որ Ջրաղացքին վրայ բեռնեներով ցորեն կը փլցնէին:

Նուրշիան մօտեցած էր չալին: Նոյնիսկ կը լսուէին Նուրշիտի գիւղի չուներու հաչոցները տանիքներու վրայէն, եւ բազմութիւնը նորէն՝ լայնք բռնած՝ կը յառաջանար ձիաւորներու կողքին, երբ երկու զոլամներ զոռներու կողմէն մօտեցան ու ձիերէն վար իջան:

Նուրշիտի երկու զոլամները խոնարհութիւնով մօտեցան Մարտիկին ու խօսեցան, որ պէյը բարի գալուստ կը մաղթէ եւ նուէրներով դիմաւորելու կուգայ:

Բազմութեան մէջ ինկաւ անկանոն դըժգոհութիւն մը ապառաժներու զարնուող ալիքներու ազմուկով, որ հանդարտեցաւ ալիքներու ազմուկով, որ հանդարտեցաւ, երբ Մարտիկ ձայն տը – ւաւ.

– Ձյարճակիլ գիւղին վրայ, քանի որ Թշնամին դիմադրութիւն ցոյց չի տար:

Պահ մը լռութենէ յետոյ, ամբոխին մէջ նորէն սկսաւ դժգոհութիւն ու ազմուկ: Էն դժգոհը Նաճար Աբթինն էր:

– Չէ, չպէտք է հաւատալ Նուրշիտին...

Ժողովուրդի ազմուկը Մարտիկին յիշեցուց Չէրչի Կիրոսի խօսքերը՝ «Իրա – ւունքը միշտ ժողովուրդինն է»:

×

Շինաւան գիւղին մէջ փոթորկոտ երանգում կար, երբ Չէրչի Կիրոս մի քանի ձիաւորներով գիւղ մտաւ: Փողոցներուն մէջ ան տեսաւ մի քանի քիւրտ դիակներ: Հայ կին մը՝ բոց առած քուրջ մը ձեռքին՝ թափուած վարսերով, թբը – քական թաղին մէջ հրդեհը կը տարածէր: Քիւրտ կիներ՝ իրենց զաւակներուն ձեռքերէն բռնած՝ սարսափով դաշտերու ճամբան լնկած էին եւ դէպի Նուրշիտի գիւղը կը քալէին:

Չէրչի Կիրոս ձիաւորներով դադրեցուց գիւղի անկանոն կռիւը, եւ գիւղացիները այս անգամ բոլորը մէկ օղնեցին, որ հինաւուրց եկեղեցիին խոտերն ու յարդերը դուրս թափուին:

Կիրոս իմացած էր Շինաւան գիւղի եկեղեցին մասին, սակայն լաւ չէր յիշեր, թէ իրեն ո՞վ պատմած էր: Ալիքա Մակ՞րը թէ Վարդաձորի վանքի քարերուն վրայ սպանուած զալեմքեարը: Իմացած էր որ եկեղեցին մէջ կային իններորդ դարէն մնացած որմնանկարներ:

(Շար. 285)

Տէր եւ Տիկին Ժաք Կէրար եւ զաւակը՝ Ժօէլ, Տէր եւ Տիկին Զաւիկ Գիւրէմիճեան եւ զաւակը՝ Թիէռի, Պ. Բիւզանդ Գիւրէմիճեան, Տէր եւ Տիկին Լուսօ եւ զաւակը՝ Լօրանս, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գիւրէմիճեան եւ զաւակները՝ Փաթրիք եւ Մարի-Լօր, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Գիւրէմիճեան եւ զաւակները՝ Փէկի եւ Սօֆի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծմօր եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ԱՋՆԻՒ ԳԻՒՒԷՄԻՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Պապիկեան)

մահը, որ պատահեցաւ 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Շաբաթ, Մարտ 25, կէսօրէ ետք, ժամը 3-ին, Խաչ-Է-Մուլինոյի Ռիւ տը լ'Էկալիթէ-ի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տադէսեան եւ զաւակները, Պ. Պետրոս Տադէսեան եւ զաւակները, եւ համայն ընտանեկան պարագաները, սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ՄԱՏԼԷՆ ՏԱԳԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Մարտ 21-ին, իր բնակարանը, 69 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Շաբաթ, Մարտ 25-ին, ժամը 16-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ – Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Վիէն.– Այրի Տիկին Գաբրիէլ Գինոսեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Վարդանեան եւ զաւակները ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Գինոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պէննէ Մուրատեան եւ զաւակները, Օր. Ժանէթ Գինոսեան, Տէր եւ Տիկին Անարէ Գինոսեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր եւ ազգականին՝

ԳԱԲՐԻԷԼ ԳԻՆՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 23-ի առաւօտեան, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Շաբաթ, Մարտ 25-ին, ժամը 10-ին, Սէն – Մարթէնի եկեղեցին, Վիէն:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, Պէլ – Ֆոնթէնի իր կայանին համար պէտք ունի մօնիթէօր եւ մօնիթրիսներու: Դիմել Կապոյտ Խաչին.– 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂ

Սկաուտական Հաւաքոյթ

Հ.Մ.Ը.Մ.–ի Փարիզի մասնաճիւղի ընտանեկան կազմը ընդհանուր հաւաքոյթի կը հրաւիրէ իր սկաուտներն ու պայլիկները, Կիրակի, Մարտ 29, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փարիզի ակումբին մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ

Օրուան յայտագիրը կազմուած է.–

ա) Սկաուտական երգեր

բ) Ձեռային աշխատանք

գ) Բանակում եւ ընդհ. բանակումի նկարներու լուսարձակում:

Նորադիրները, 7 տարեկանէն մինչեւ 15 տարեկան, կրնան ներկայ գտնուիլ:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝ 246·03·65, քոյր Սալբի Շահմիրեանի, ամէն օր, ժամը 10-էն մինչեւ 18:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Յանձնախումբը, շնորհակալութեամբ ըստացած է փոխանց ծազկեպսակի 500 Ֆ. Տիկին Սիմոնեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Տամլամեանէ: Նոյն առթիւ, 300 Ֆ. Գալճեան ընտանիքէն: Տիկին Վարդանեանի մահուան առթիւ՝ 50 Ֆ. Տիկին Գէպէլեանէ: Տէր եւ Տիկին Գիւրէմիճեան 600 Ֆ. իրենց կնքահայրութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գուլումճեանէ 100 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷԼ

ՄԱՐՍԷԼ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

66-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Նախաձեռնութեամբ Միութեան կեդր. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերուն

ԱԱԾ - ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Մարտ 29, ժամը 13-ին

Հայ Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » եւ « Տարօն » սրահները:

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.– Հանդէսը կ'ողեւորէ « ԱՇՏԱՐԱԿ » նուագախումբը:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով.–
Աւտոյեան – 70·02·23
Պապայեան – 66·30·66
Կրասեան – 93·32·18

Ճաշագին՝ 70 Ֆ.

ՅԱՏՈՒԿ ՀԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՑ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԱՊՐԻԼ 17-ԻՆ, 16 ՕՐ
ՁԱՏԻԿԸ՝ ԷՋմիածին:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը՝ Երեւան, ծաղկեպսակ Մխիթարեանակաբերդ:
ԱՊՐԻԼ 26-Ը՝ Երեւան՝ կոչունք մինչեւ յոյս, Նախկին Ռազմիկներու կողմէ:
ՄԱՅԻՍ 1-Ը՝ Երեւան:
Երթուդարձ, ամէն բան մէջը՝ 3600 Ֆ.

Դիմել՝
124, Avenue Henri - Barbusse 92140 Clamart — Tél.: 642. 73. 10

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.– Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, 28 Մարտ, կէսօրէ վերջ, ժամը 15-ին, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Ազգ. Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհի – ներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրա – կարգ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Զիպուքքեարեան, իր ամուս – նոյն՝ Վահան Զիպուֆֆեարեանի յիշա – տակին 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ամէն ամսոյ վերջին Կիրակի օրը առաւօտեան ժամը 10-ին, հայածէս պատարագ կը մատուցուի Վիէնի Ս. Թէոդորոսի մատուռը:

Հասցէ.–
Chapelle ST. THEODORE
Place St. PAUL — VIENNE

TRANSTOURS

ORGANISE

UNE GRANDE CROISIERE EN MER NOIRE

20 JOURS, DONT 7 JOURS A EREVAN

— 21 Avril, TOULON: embarquement à partir de 14 h. Départ à 16 h.
Soirée «Faisons connaissance».
— 22 et 23 Avril: En mer, Election de la «Reine de la croisière».
— 24 Avril: Le PIREE — ATHENES
— 25 Avril: KOUSSADASI (Turquie)
— 26 Avril: en mer. 27 Avril: SOTCHI

———×———

l'Itinéraire peut-être modifie comme suit:

— Lundi, 27 Avril: SOTCHI - EREVAN. Par avion sans changement de prix.
— 28 Avril: TBILISSI, d'où départ pour EREVAN par autocar.

28 Avril au 3 MAI; EREVAN

— 4 Mai: par avion ODESSA. — 5 et 6 Mai: ISTANBUL.
— 7 et 8 Mai: en mer; détente et plaisir de la vie à bord.
— 9 Mai: NAPLES — 10 Mai: TOULON

Prix par personne, depuis: 4580 F. (4 *couchettes*), 6310 F. (2 *couchettes*) *etc.*
Supplément taxes de port, visa et frais d'obtention 200 F.

———×———

TRANSTOURS

Organise aussi plusieurs voyages pour l'Année 1981.
Avec les meilleures conditions et des prix imbattables.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

24 AVRIL et 1er MAI à EREVAN

De PARIS:
— 1e Voyage: du 17 Avril au 2 Mai
— 2e Voyage: du 5 Août au 20 Août — 3e Voyage: du 5 au 19 Octobre.
— 4e Voyage: du 7 au 21 Septembre.

De MARSEILLE:
— 1e Voyage: du 3 Août au 17 Août
— 2e Voyage: du 7 au 21 Septembre. — 3e Voyage: du 5 au 19 Octobre.

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

HERITAGE

On recherche toute personne susceptible de justifier de sa parenté ou de fournir des renseignements sur la famille de:

HAROUTIOM KALEMKARIAN
né à Smyrne(Turquie), le 10 Mai,1895
Fils de: Migirdich KALEMKARIAN
et de. Takary BABOUCHIAN
Veuf de. Madame TAKOUI

———×———

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

Կը փնտռուի ոեւէ անձ, որ կարենայ արդարացնել իր ազգականութիւնը, կամ տեղեկութիւններ հաղորդել ընտանիքին մասին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԼԷՄԿԱՐԵԱՆԻ
ծնած Իզմիր (Թուրքիա), 1895,
Մայիս 10-ին:
Հօր անունը՝ Մկրտիչ ԳԱԼԷՄԿԱՐԵԱՆ
Մօր անունը՝ Թագուհի ՊԱՊՈՒՇԵԱՆ
Այրի էր Տիկին Թոփուհէ

Անյապաղ տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.–

S'adresser dans les meilleurs délais à:
l'Etude Généalogique PEROTIN
29, *Allées de Tourny*
33000 - *Bordeaux — FRANCE*
Tél.: (56) 48. 16. 60

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Քառասուն Մանկանց–ի առթիւ, Սէն-Փիռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ: 6 Պուլվ. Շառլ Ժէյթունցեան Մկ. Սեղ:

Համասեբաստահայ Վերաչինաց Միութիւնը, այս Կիրակի, Մարտ 29-ին, կատարելագործած է յիշատակի օր մը՝ Սեբաստիոյ մէջ նահատակուած Քառասուն Մանուկներու յիշատակին եւ այդ առթիւ Սէն – Թեոդոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ կատարել կու տայ հանդիսաւոր Պատարագ: Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ, եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆԾ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ:

Պատարագէն անմիջապէս ետք, եկեղեցւոյ վից սրահին մէջ կազմակերպուած է հաւաքոյթ մը, ուր ներկաները պիտի հիւրասիրուին:

Այս հանդիսութեանց կը հրաւիրուին համայն Սեբաստահայերը, ինչպէս նաեւ Մարսէյլի մերազն հաւատացեալ դաստիարակութիւնը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

UGAB - JEUNES OUVERTURES

CONCERT DE FLUTES TRADITIONNELLES ARMENIENNES

Vendredi, 27 Mars, à 21 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris 17e*

Ces flûtes sont le « Dodouk » et le « Toutak ».
Jirair MADILIAN interprète les plus anciennes mélodies traditionnelles arméniennes, accompagné de Hovassap SARKISSIAN (*Doudouk*) et de Ara MADILIAN (*Dhol*).

Participation aux frais: 30 F.
Réservation: UGAB, Tél.: 520.03.18

———×———

COURS GRATUITS

de Mathématiques et de Physique
(Terminale C)
A compter du 1er Avril
15 participants seulement - Présence continue et travail conséquent exigés
Inscription auprès de M. Agopdjan
Tél.: 543. 54. 45 - *après 19 h.*

———×———

Dimanche,29 Mars, de 18 à 23 h.
« SANGRIA PARTY »
Animation Pop et Folk, Kotchari,
Sangria et Amuse-geules
Participation aux frais: 30 F.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
26
JEUDI
26 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրագիր: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.872

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.872

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԱՐԾԻՒԸ

—o—

Աղէտդանիէ մը դեռ Արծրունեաց օրերէն: Երոխա, ըմբոստ, լայն սլայք – ներով եւ թռիչքներով բնորոշուող:

Ուրեմն՝ հինէն իսկ արձանագրուած ազատատենչ ոգի մը: Տոհմը՝ Արծրունիները, ճակատ կը յարդարեն ազատական պայքարի ոգեմաղաչաներուն վրայ՝ 450 – 451–ին, ժողովուրդին կուքին: Ազգային ուժերուն առընթեր:

Պատմութեան արձանագրութիւնն է, թէ Արծրունիները կը դիմաւորեն Վասպուրականի Հայութեան պայքարը Արաբ Խալիֆայութեան դէմ: 760–ական թուականներէն սկսեալ:

Հայ ազատագրական չարժման արշալոյսին իսկ, նոյն ոգին է՝ յախուռն, ազատասէր, որ երկար թմրութենէ ետք տեղ կը գրաւէ Վասպուրականի մէջ:

Փորթուկալեան, Իսրմեան, յիշելու համար գլխաւորները, մտաւոր – հոգեւոր Զարթօնքին սերմերըկը ցանեն: Ժառանգաւորաց վարժարան, Վարդապետ – տանոց, Վարագ թէ Վան, 1850–ական թուականներէն սկսեալ՝ սերունդներու դաստիարակութեան կեդրոնները կը դառնան: Անդին Արծուի Վասպուրական – կանը պատգամախօսը կ'ըլլայ Հայու – թեան ազգային – քաղաքական եւ ընկերային ձգտումներուն:

Ապրիլեան գուսպարը՝ 1915–ին, Վանի կեդրոնէն մինչեւ մերձ եւ հեռու չըր – ջանները, ազատ ապրելու տենչին արթնայայտութիւնը կը դառնայ:

Գոյամարտ, ուրեմն: Օրհասական, բայց ո՛չ յուսահատական, քանի յաղթելու, ոսոխը զգեստելու տրամադրութիւնը չեզոտած կը մնայ բոլորին մօտ: Մարտիկներէն մինչեւ պատանի սուր – հանդակները: Գիմուքեան քոյրերը: Հիւղակներէն մինչեւ ամրացուած դիրքե – րը:

Հո՛ն է ժողովուրդը մեծով, պզտիկով, բոլոր դասերով եւ հատուածներով, պաշտօններով:

Յոյնք ամէն դիրքի վրայ, զնդակ – ներու տարափ ամէն ուղղութեամբ:

Պատմահայրն է իր պատգամով. – Սահման ֆաջաց՝ զեղծ իւրեանց: Այ – սինքն՝ քաջերուն համար չկայ սահման. տապարին հարուածը կը հասնի հոն, ուր բաղուկը կը վճռէ:

Վանի Իթթիհատի ճիւղը՝ ձեվտէթ, իր զօլամներով եւ բաչիբոզուքներով, զինուորական կանոնաւոր ուժերով, չմբռնեց ժողովուրդին արծուային խո – րանքին արժէքը: Շատ ուշ հասկցաւ ա – նոր տարողութիւնը: Հինէն դէպի նոր աւատնած ոգեին արժանիքը:

Հասկցաւ, ըմբռնեց, երբ արդէն ամ – ուան մը գուպարէն ետք նախնադար – ման ամրոցին, միջնաբերդին՝ Վանայ բերդին վրայ ծածանեցաւ Հայոց ազա – տութեան Արծիւը:

Ազատութեան դրօշը՝ Վասպուրական – ցին Սարտարապատ, Մայիսեան Արշա – լոյսը ողջունեց: Հայոց Եռադոյնին պար – զումով՝ ազատ եւ անկախ Հայաստանի հողին վրայ:

Այդ դրօշը կը մնայ խորհրդանիշ մեր եւ յետնորդ սերունդներուն համար:

Որովհետեւ ազգի մը խոչընդոտ է ամ – բողջական զարձնել իր հողերը, իր մէկ – տեղումով եւ իր ազատ կարգերով:

Ժ. Մ.

ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

—o—

Իբրեւ լրացուցիչ տեղեկութիւններ, Մարտ 12–ին Թեհրանի մէջ պատահած միջադէպին, որու ընթացքին երկու ոս – տիկան սպանուած էր եւ երկու հայ ե – բիտասարդ ձերբակալուած («Ցառաջ» Մարտ 14/15 եւ 21/22), ստորեւ նոյնութեամբ կուտանք Մարտ 14–ի «Ալիֆ»ի մէջ լոյս տեսած տեղեկատուութիւնը:

×

ԵՐԿՈՒ ԱՍՏԻԿԱՆՆԵՐԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՀՐԱՆՈՒՄ

«Հինգշաբթի օրը, առաւօտեան մի հը – րաձգութեան հետեւանքով, որ Թեհրանի Փարս պողոտայում տեղի ունեցաւ, մի ոստիկան սպանուեց եւ մի ուրիշ ոստի – կան էլ ծանր վիրաւորուեց, որը մի քա – նի ժամ յետոյ մահացաւ հիւանդանո – ցում:

«Հինգշաբթի օրուայ Թեհրանի երե – կոյեան թերթերը՝ «Քէյհան»ը եւ «Էթե – լաաթ»ը անդրադարձան դէպքին, տա – լով տարբեր նկարագրութիւններ դէպքի եղելութիւնից: Ըստ «Քէյհան» օրաթեր – թի՝ ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ է առնում զողացուած մի ինքնաշարժ եւ երբ զողերը մօտենում են ինքնաշարժին, փորձում է նրանց ձերբակալել, որի հե – տեւանքով ինքնաշարժին մօտեցող երի – տասարդներից մէկը զնդացիրով կրակ է բացում ոստիկանների վրայ: Ըստ «Էթե – լաաթ»ի՝ նախ հետապնդւում է զողաց – ուած ինքնաշարժը եւ ապա հրաձգու – թիւն է տեղի ունենում: Սոյն վարկածը հաստատուել է ոստիկանութեան միջո – ցով:

«Այսօրուայ «Ջոմհուրի Իսլամի» օրա – թերթը եւս արձագանգել է դէպքին եւ «Էթելաաթ» թերթի պէս այն «Գաղտնի Բանակ»ին կապակցել: Այս թերթի հա – մաձայն՝ յարձակուողները չորս հոգի են եղել, որոնցից երկուսը ձերբակալուել են՝ մէկը վիրաւոր վիճակում: Ոստիկ թեհրանի համաձայն՝ ձերբակալուած – ները կոչւում են՝ Եահեա (Եղիա) Քե – չիեան եւ Զաւէն Աբեդի: Նոյն թերթի համաձայն՝ վիրաւորուածը «Սինա» հի – ւանդանոցից մի այլ հիւանդանոց է փո – խադրուել:

«Հարցաքննութիւնների ընթացքում ձերբակալուած երիտասարդներից մէկը յայտնել է, որ ինքը մաս է կազմում «Հայաստանի Գաղտնի Բանակ»ին:

«Ոստիկանութիւնը յայտնեց որ՝ յիշ – եալների մօտ մի զնդացիր, ութ ատր – ճանակ եւ 150 փամփուշտ է գտնուել: Ձերբակալուածներից մէկը, – ըստ նոյն պաշտօնատարի, – յայտնել է թէ ինքը մինչ այժմ ութ զինեալ զողութիւնների մասնակից է եղել, որոնցից մէկին է «Սու – փրը Շելլ»ի վրայ կատարուած յարձա – կումը:

«Եթէ իրապէս յիշեալները մաս են կազմում «Գաղտնի Բանակ»ին, սոյն դէպքը չի ծառայում այդ կազմակեր – պութեան նպատակներին, քանի որ կա – տարուած արարքը ուղղուած չի եղել հայութեան թշնամիների դէմ, այլ Իրա – նի Ոստիկանութեան:

«Դատապարտելի են այս եւ նման ան – պատասխանատու արարքները, որոնք ոչ թէ միայն չեն նպաստում, այլ վնասում են հայկական պայքարին եւ նրա ու մեր ժողովրդի նկատմամբ ստեղծուած հա – մակրանքին՝ երկրում»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱԼԵՉԱ չատ փափուկ կացութեան մատնուած է քանի կրկնակի ճնշումներու ենթակայ է, մէկ կողմէ՝ իր ընկերնե – րը, միւսը՝ կառավարութիւնը, որ դիր – քը կարծրացուցած է: Պէտք է զսպէ Սո – լիտառիթէի «տաք գլուխները», առաջքն առնելու համար անդարմանելիին: Հա – մայնավար մամուլը, Չեխոսլովաքիա եւ այլուր սկսած է յարձակումը սաստկա – ցընել Վալեզայի վրայ, որ «արեւմուտ – քէն վճարուած է խառնակութիւն սեր – մանելու համար Լեհաստանի մէջ»: Ներ – կայիս երկու գործադուլի չարժումներ նախատեսուած են, մէկը՝ ազդարարու – թեան այս Ուրբաթ, միւսը՝ ընդհանուր երեքշաբթի, եթէ իշխանութիւնները տե – ղի չտան: Մթնոլորտը չատ լարուած է եւ Սոլիտառիթէի ժողովին մէջ իսկ վա – լեզա ստիպուեցաւ սպառնալ, որ կը հը – րաժարի կարենալ իսօք հսկողութեան հա – մար եւ պայմանաժամ մը ձեռք ձգելու: Ընդհանուր յեռեռեսութիւն կը տիրէ ար – տասահմանի մէջ ալ:

ՄԱՍԹՐԻԽԹի (Հոլանտա) մէջ վերջ դատաւ տասը Եւրոպացիներու վերաժո – ղովը, առանց լուծելու հիմնական հար – ցերը: Տասերը, սակայն, զգուշացուցին որեւէ միջամտութեան դէմ Լեհաստանի մէջ, դատապարտեցին Աֆղանիստանի միջամտութիւնը եւ չնորհաւորեցին ըս – պանացի դեմոկրատները: Եւրոպական հարցերու մասին, ոչինչ կարդադրուած է ինչ որ ըսել տուած է հոլանտացի պաշտօնատարի մը՝ «չարք մը մենախօ – սութիւններ յուսախարութեան մթնոլոր – տի մը մէջ»: Եթէ նոյնիսկ խզումի ա – ռաջքն առած են կարգ մը հարցերու առ – թիւ, ինչպէս՝ ձկնորսութիւնը, ոչ մէկ առկախ հարց կարդադրուած է:

ՍԱԽԱՐՈՎ կ'ամբաստանէ խորհ. դաղտնի ոստիկանութիւնը որ փաստա – թուղթեր, անձնական նամակներ եւ դի – տական աշխատանքներու թղթածրարներ գողցած է: Ծանօթ է, որ խորհրդային այլախոհ դիտուները 14 ամիս է Գորկի ա – տորուած է, մարդկային իրաւանց ի նը – պաստ իր գործունէութեան համար: Գողցուած թուղթերը կը գտնուէին պա – յուսակի մը մէջ, որմէ Սախարով երբեք չէր բաժնուեր բայց բժշկական քննու – թեան մը ընթացքին, բժիշկը արգիլած է որ պայուսակը հետը առնէ եւ քանի մը վայրկեան եւաք՝ անհետացած էր:

ՈՒԱՇԻՆԿԹՕՆ կ'ուզէ օգնել Փաքիս – տանի եւ կ'առաջարկէ 500 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը եւ «ապահովութեան երաշխաւորութիւն մը»: Փաքիստան, որքան ալ օգնութեան պէտք ունենայ, չուզեր ամերիկեան զինուորական օգնու – թիւն մը:

ՍՊԱՆԻՈՑ թագաւորը որոշեց խիստ կերպով դէմ դնել ահաբեկչութեան եւ հրահանգեց որ բանակը, ի պահանջել հարկին, օգնէ ոստիկանութեան: Ար – դէն իսկ կը հաղորդուէր որ Պիլպաոյի շրջանը 30 կասկածելիներ ձերբակալ – են:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտա – քին նախարարը՝ զօր. Հէյկ հրահանգած է որ քննութիւն մը կատարուի այն դէ – րին մասին, զոր ամերիկացի քաղաքա – ցիներ կը խաղան Լիբիոյ մէջ միջազգա – յին ահաբեկիչներու պատրաստութեան մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մ Ա Հ
ԴԱՒԻԹ ԽԱՆՋԵԱՆԻ

—o—

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մարտ 17–ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երե – ւանի մէջ Մարտ 14–ին մեռած է Հա – յաստանի Պետական Սէնֆոնիկ Նուագա – խումբի ղեկավար Դաւիթ Յակոբի Խան – ջեան: Ծնած է 1940–ին՝ Երեւան: 1963ին աւարտած է Կոմիտաս Երաժշտանոցի դաշնակի, իսկ 1968–ին ղեկավարութեան ճիւղերը: 1971–ին Դաւիթ Խանջեան ար – ժանացած է ղեկավարներու համամիու – թենական երրորդ մրցումի վկայականի, իր վրայ կեդրոնացնելով երաժշտութեան մասնագէտներու ուշադրութիւնը: 1973ին Մոր. Միութեան Մշակոյթի Նախա – րարութիւնը զինք ղրկած է Վիէննա մաս – նագիտանալու: Տարի մը ետք Դաւիթ Խանջեանի յանձնուած է Հայաստանի Պե – տական Սէնֆոնիկ Նուագախումբի ղեկա – վարութիւնը: Իր օրով նուագախումբը ստեղծագործական վերելք արձանագրեց: Զգալի կերպով ճոխացաւ նուագախում – բին յայտագիրը ընդգրկելով հայ, ռուս եւ դասական երաժիշտներու բազմաթիւ գործեր:

Թաղումը կատարուած է Մարտ 17–ին: Ողբացեալին դագաղը դրուած է« Ա. Խա – չատրեան» սրահին մէջ, ուր իրենց վեր – ջին յարգանքը արտայայտած են գրող – ներ, արուեստագէտները, կուսակցական ղեկավար դէմքեր եւ հոծ բազմութիւն մը: Հրաժեշտի վերջին պահերուն պատ – ուոյ պահակ կեցած են կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, նա – խագահ Բարկէն Սարկիսով, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, կուսակցական եւ պե – տական այլ անձնաւորութիւններ: Մար – մինը ամփոփուած է քաղաքային դերեզ – մանատունը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՐՏ 17 – 19)

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՂԱԼՓԱԽՃԵԱՆԻ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՆՍԱՄԲԼՆԵՐԸ» ԳԻՐՔԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ Է ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի «Արուեստ» հրատարակ – չականը ռուսերէն եւ անգլերէն լոյս ըն – ծայած է ճարտ. Յովհաննէս Ղալփախճ – եանի «Հայաստանի ճարտարապետական անսամբլները» գիրքը: Հեղինակը տա – րիներ հետաքած է Հայաստանի ճարտա – րապետութեան վերաբերեալ ցիրուցան, մասամբ ծանօթ կամ բոլորովին անծա – նօթ նիւթեր, որոնց մէջ կան Երեւանի, Մոսկուայի եւ Լենինգրադի դիւաննե – րուն մէջ պահպանուող ուրուանկարներ, լուսանկարներ, եւայլն: Խորհ. Միու – թեան պետական մրցանակի դափնեկիր Յովհաննէս Ղալփախճեան դրած է աւելի քան 150 դիրքեր ու մենագրութիւններ, նուիրուած ճարտարապետական յուշար – ձաններու, պաշտամունքի շինութիւննե – րու վերլուծումին: Այդ աշխատութիւն – ներէն չատեր հրատարակուած են Իտա – լիա, Ֆրանսա, Արեւելեան Գերմանիա, Ռումանիա եւ այլուր:

×

53–ԱՄԵԱՅ ՆԿԱՐԻԶԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր Արտիւշա Բդէյեան ներկայացու – ցած է 100 գործեր, որոնք աչքի կը զար – նեն իրենց ինքնատիպութեամբ: 53–ամ – եայ նկարիչը երկու տարի առաջ միայն վրձինը ձեռք առած է եւ պատկերացու – ցած իր նախնիքներու ծննդավայրը Մու – շը, հին Թիֆլիսը, բնութեան գեղեցկու – թիւնները:

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱՆ

Վիճակը ձգուած էր: Որեւէ տատա – նում կամ ընկերակում պիտի նշանակէը դասալքութիւն եւ անճնասպանութիւն:

Ճգնաժամը կը պահանջէը ինքնա – պաշտպանութիւնը կազմակերպել վըճ – ռական եւ միակամ: Դիմադրական պայ – քարը մղել հաւաքաբար: Զարնել եւ զար – նուիլ անվկանդ:

Եւ ամբողջ Վասպուրականը ոտքի կանգնեցաւ, վառ պահելու համար իր արեւը՝ Ազատութեան չողերուն տակ:

Անճնուէրները ամեհի պատնէշներ կանգնած էին իրենց բազուկներով, մզե – լու համար գոյամարտը: Ճակատ ճակա – տի եւ ակն ընդ ական:

Այլեւս ոչ ես ու դուն, ոչ ա ու ան: Ոչ տարիք, ոչ ալ գաւառակարգ: Ոչ սեռ, ոչ ալ դիրք:

Մե՛նք – բոլոր տրամապրելի ուժերով:

Կրա՛կ ամէն ուղղութեամբ: Ռազմա – կան բոլոր միջոցներով եւ հերոսական խոյանքով:

Երբ առաջին զնդակը որոտաց, Թըշ – նամին խուճապի մատնուած էր արդէն, եւ կը մոլոտար անզօր կատաղութեամբ:

Որո՞ւ միտքէն կ'անցնէր թէ երէկուան բայան պարտութեան պիտի մատնէր ամ – բողջ բանակ մը, դիրքեր գրաւելով յա – ւահատական քաջութեամբ:

Հրամանատարը ինք, անարգ զաւակիր եւ արիւնարբու հրէշ, փրկութիւն կը վիտակէր անպատիւ նահանջով մը:

Ինք որ Իշխանի եւ երէք ընկերներուն արիւնը լակած էր դեռ երէկ, եւ դէպի ապանգանոց առաջնորդած՝ Վռամեանը:

«Ա՛խ, Վասպուրական, աշխարհ Հա – յաստան» ...

Ահա նորէն փոթորիկ մը: Թերեւս վեր – ջինը:

Զա՛րկ: Եւ թող Գագանը լճանայ իր արեան ճապաղիքներով, որպէսզի բաց – ուին Ազատութեան ճամբաները:

Այնքան դար լացիր, եւ այժմ վառո – դին ծուխն է որ պիտի ցամքեցնէ ար – ցունքները դ:

Վա՛տ է թշնամին եւ անողորմ: Կ'ուզէ իր տիրապետութիւնը պահել ջարդուփը – շուր ոսկորներուդ վրայ, գերեզմաննոցի մը վերածելով ծագկաւէտ երկիրդ:

Զա՛րկ, որպէսզի չինարար բազուկդ կարենայ գործել ազատ եւ անվտանգ:

... «Ակն ընդ ական եւ ատամն ընդ ատաման»:

Կո՞րճ տեւեց յաղթանակը:

Ոչի՛նչ: Քառասուն տարի ետքն ալ, պատմութիւնը կ'ըսէ.

– Ժողովուրդ մը կար մօտաւոր Արե – ւելքի լեռներուն մէջ, Արարատի սոորո – տը:

Ձակատագրական պահու մը, այդ ժո – ղովուրդը զերազոյն գոյամարտը մղեց իբրեւ մէկ մարդ, փչրելով արիւնազանգ բռնակալութեան մը ժանգոտած չղթա – ները:

Ան Ազատութեան եւ ստեղծագործ Աչ – խատանքի դրօշը պարզեց աւերակներու վրայ: Եւ երբ կը շարունակէր վարել ու հերկել, ուրիշ զաւակիր մը դաշոյնը խրեց իր կողերուն:

Այդ ժողովուրդին բեկորները, մասամբ արարատեան դաշտին մէջ հաստատուած, եւ մասամբ ցիրուցան՝ ի սիխուռս աշխար – հի, մինչ երկիւղածութեամբ եւ հպարտու – թեամբ կ'ոգեկոչեն 1915 Ապրիլ – Մայիս ամիսները, իբրեւ ներշնչարան հաւատա – քի եւ յարատեւութեան:

Ու պիտի ոգեկոչեն դեռ ուրիշ քառա – սուն տարիներ, այն վստահութեամբ թէ ցորչափ բուն իրաւատէրը չէ վերագար – ձած, միայն բուեր պիտի վայնէ վա – պուրական աշխարհին, ինչպէս ամբողջ արեւմտեան Հայաստանի մէջ:

Երբ ժողովուրդ մը Ազատութեան կամքն ունի, Աստուած անգամ «Առաւօտ լուսոյ» կ'երգէ:

Հ.

ՎԱՆ
ԵՒ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Հ. Լինչ, անգլիացի ծանօթ աշխար – հագէտը, ծնած Լոնտոն 1862–ին, երկու առիթներով Հայաստան այցելած է՝ ու – սումնասիրութեանց նպատակներով: Ա – ռաջինը տեւած է 1893–էն մինչեւ 1894 Մարտ, իսկ երկրորդը՝ 1898 Մայիսէն մինչեւ Սեպտեմբեր: Առաջին ուղեւորու – թեան դիծը եղած է Ախալցխա – Ախալ – քալակ – Ալեքսանդրապոլ – Երեւան: Ա – պա Անիի ճամբով անցած է Կարս, մտած է Արեւմտեան Հայաստան, այցելած է Վան, Պիթլիս, Մուշ, Էրզրում: Երկ – րորդ ուղեւորութիւնը ընդգրկած է մի – այն Արեւմտեան Հայաստանը:

Տպաւորութիւնները ու նօթերը ամփո – փած է անգլերէն հրատարակած իր Ա – մենիա երկհատոր աշխատասիրութեան մէջ:

Վանի եւ Արիմեան Հայրիկի յատկաց – ուած գլուխներուն մէջ, Լինչ պատմա – կան տուեալներ հայթայթած է վաս – պուրականի մասին, հիմ ունենալով պատմահօր վկայութիւնները եւայլն:

Աշխարհագէտը խօսելով իր ժամանա – կաշրջանին մասին, ըսած է, թէ Հայ ժողովուրդը, հակառակ դժբախտ վերի – վայրումներուն, չէ բնաջնջուած: Ընդ – հակառակն՝ դեռ մինչեւ այսօր պահպա – նած է իր գոյութիւնը առաւել չափով Վանի եւ շրջաններուն մէջ: Հաստատած է Հայ ժողովուրդին աճը՝ աւելի նոյն – իսկ Մահմետականներէն: Արձանագրած է հետեւեալը. – Անգլիոյ հիւպատոսը Պը – րանտ յիշատակած է, թէ 1838–ին Վան բովանդակած է ոչ նուազ քան 7·000 ըն – տանիք, որոնցմէ 2·000–ը ներկայացու – ցած են Հայերը: Այդ թիւը կազմած է 35·000 հոգի, 25·000–ը Մահմետական – ներ, իսկ 10·000–ը Հայեր:

Հեղինակին առաջին այցելութեան ըն – թացքին, Ազգեսանն ալ մէջը հաշուե – լով, քաղաքին բնակիչներուն թիւը եղած է 30·000, բայց այս անգամ Մահմետա – կանները պարզօրէն միայն տասը հազա – րի թիւ պարզած են, իսկ Հայերունը բարձրացած է քսան հազարի: Իսկ եթէ նկատի առնուի Վանի կազան կամ շըր – ջակայքը, այն ատեն Վանի բնակիչները 64·000 ոչէաք է հաշուել: Աւտր 47·000–ը Հայ է, մնացեալը՝ Մահմետական:

Միշտ, Հ. Լինչի վկայութեամբ, անգ – լիացի այլ հիւպատոս մը՝ Թայլըր, 1868–ին Վանի եւ շրջաններու բնակչու – թիւնը համարած է 17·000 Մահմետական եւ 42·000 Քրիստոնեայ: Ուրեմն, եզրա – կացուցած է Անգլիացին, Հայերը կարճ ժամանակաշրջանի մը ընթացքին, հազիւ հազ խաղաղ նկատուած, ընդունակ են բազմանալու եւ զերակշիռ դիրք գրաւե – լու:

Հ. Լինչ նկատի առած է տիրող եւ տի – րապետուած տարրերուն բնական նկա – րագիրները: Տիրողին, այսինքն Թուր – քին եւ Քիւրտին համար արձանագրած է մեղի ծանօթ իրողութիւնը՝ Թմբուքիին, կասկածամտութիւն եւ հալածանք: Տի – րապետուածին, Հայուն համար գրած է՝ մշտաշարժ կորով եւրոպական ուղղու – թեամբ:

Այլ խօսքով՝ մէկ կողմը խաւարակուռ Ասիան, միւս կողմը՝ յարաշարժ միտքը յարած դէպի Եւրոպա:

– Հայկական հողին վրայ ոտք դնելէ ետք, առաջին անգամ Վանի մէջ տեսանք քաղաքակրթութիւնը, գրած է Լինչ: Եւ թէեւ այդ հալած – մաշած քաղաքակըր – թութեան յիշատակարանները հեռաւոր անցեալին կը պատկանին, բայց եւ այն – պէս մեզի կը յիշեցնեն մարդկային ի – մաստալից կորովը: Վանը մեծ ազգի մը օրրանն է եւ դեռ կը պահպանէ անոր կնիքին յիշատակը:

Վանեցիներուն այն խօսքը, թէ՝ «այս աշխարհի մէջ Վանը, հանդերձեալի մէջ՝ դրախտը», Լինչ համարած է ճշմարիտ: «Ասոր մենք կը համոզուինք, երբ կ'այ – ցելենք Վանի շրջանները կամ Վանի մի – նարերդին ժայռէն կը դիտենք շրջապա – տը: Հիւսիսը կը փռուի իտալական բնա – պատկեր մը՝ վեղիւվը կամ Լիմնան օ – ձապատյա շրջանակներով եւ ասիական տարածութեամբ, աւելի մերձ կը տես – նենք Կորդուաց աշխարհին լեռներուն դեղեցիկ ամբարտակը, այն որ կը յիշե – ցնէ նորվեկական ծովեզրին վայրի տե – սարանները, այնուհետեւ Վարագայ կարճ եւ սուր սարը. ասոնք հին աչ – խարհին ամէնէն դեղեցիկ երեւոյթներն են, եւ կը կազմեն մեր մոլորակին գրեթէ կեդրոնը: Կլիման՝ գրաւիչ, ջուրը՝ ա – ռատ, արեւը՝ տաք»:

Հ. Լինչ ազգային դիտակցութեան ար – շալոյսին ծագումը, ասոր աստարումը վերագրած է Արիմեան Հայրիկին, Վանի եւ, առհասարակ Թուրքիոյ մէջ: Դըր – ուատալից տողեր նուիրած է Մեծ Հա – յուն մասին: Արիմեանի կաթողիկոսա – կան օծումին Լզմիածին գտնուած է եւ ականատես եղած է ժողովրդական խա – ւերուն ջերմ վերաբերումին: Առանձին տեսակցութիւններ ունեցած է նորընտիր Կաթողիկոսին հետ:

– Ես չեմ յիշեր, գրած է ան, որ երբե – ւիցէ տեսած ըլլամ աւելի փառահեղ եւ գրաւիչ դէմք. ամէն անգամ հաճոյք կը

ԱՐԾՐՈՒՆԵԱՑ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ՝
ՎԱՆ

Վան հայկական պետականութեան ժա – մանակաշրջանին մայրաքաղաք եղած չէ՝ համապետական իմաստով: Որոշ ատեն միայն եղած է Վասպուրականի Արծրուն – եաց թագաւորութեան մայրաքաղաք: Նախահայկական շրջանին Վան հայկա – կան լեռնաշխարհին մէջ, այսինքն՝ պատմական Հայաստան, կազմաւորուած հայկական՝ նայիրեան ցեղերու առաջին Պետութեան՝ Ուրարտուի մայրաքաղաքը նկատուած է:

Քաղաքը հիմնուած է Ք. Ա. 9–րդ դա – րուն կէսերուն: Անունը՝ Տուշպա: Ցե – տագային, այդ անունը Տոսպ ձեւով ան – ցած է շրջանի գաւառին եւ Վանայ լի – ճին, որ Տոսպէն զատ ունեցած է բազ – մաթիւ այլ անուններ, ինչպէս, Բզնուն – եաց ծով, Աղթամարի լիճ, Խլաթի լիճ եւայլն: Քաղաքը ուրարտական Պետու – թեան կեդրոնական շրջանին՝ Բիայնայի անունով կոչուած է Վան: Հայերն են տուած այդ անուանակոչումը, որովհե – տեւ համարած են, թէ Բիայնայի հայ – կական տարադարձութիւններով անիկա նշանակած է «ապրելու վայր», «բնակա – վայր», «բնակութեան տեղ»: Այդ պատ – ճառով ալ Վան բառին զուգորդութեամբ Հայաստանի մէջ երեւան եկած են բազմա – թիւ բնակավայրերու անուններ՝ Եր – ուանդ–ա–Վան, Արշակ–ա–Վան, Զարեհ–ա – Վան, Նախիջե–Վան, Վանկ–Վան եւայլն:

Վան քաղաքը զետեղուած է համանուն լիճին արեւելքը, լճափէն քանի մը քիլո – մեթր հեռու: Քաղաքը լիճին հետ կապ – ուած է Աւանց գետին միջոցով, որ ե – դած է քաղաքին նաւահանգիստը: Քա – ղաքը զետեղուած է հարթավայրի մը մէջ՝ չոր եւ տաք կլիմայով: Արդաւանդ հողեր եւ փարթամ այգիներ կազմած են շրջապատը: Քաղաքին կէսը, մինչեւ Հա – յերուն շրջանը, թաղուած է այգիներու մէջ եւ կոչուած է Այգեստան: Քաղաքին կեդրոնը վեր խոյացած է լեռնային ժայռ – մը, որուն վրայ հիմնուած է միջնաբեր – դը: Քաղաքէն դէպի արեւելք՝ վարպետ վանքը, համանուն լեռով, զարդոցով եւ մատենադարանով, Հին եւ Նոր Վարա – գայ վանքեր անունով ճանչցուած: Աւե – րակները մնացած են ցայսօր:

Վան՝ Տուշպա հին, պատմական անու – նով, աշխարհի հնադոյն քաղաքներէն ե – ղած է: Ուրարտուի թագաւորները ի – րենց անունի մայրաքաղաքը կառուցա – նած են նկատի առնելով անոր նպաստա – ւոր դիրքը՝ քաղաքական, ռազմական, տնտեսական: Գտնուած է Ուրարտուի ընդարձակ Պետութեան ճիշդ կեդրոնը: Քաղաքը պաշտպանուած է արեւմուտքէն Վանի լիճով, հարաւէն՝ Հայկական Տաւ – րոսով: Ասկէ զատ, քաղաքին կեդրոնը գտնուող լեռը, իր ինքնուրոյն դիրքով, բնա – կան, անառիկ դիրք նկատուած է:

Քաղաքը Ք. Ա. 9 – 6–րդ դարերուն, կառուցուած Ուրմիոյ լիճին աւազանէն դէպի Արածանիի աւազանը եւ Արեւելեան Տիգրիսի աւազանէն դէպի հիւսիս տանող կարեւոր ճամբաներու եզրին, նաւարկու – թեան ճամբով կապուած է լիճին շրջա – պատին հետ: Ուրարտական ժամանակա – շրջանին իսկ քաղաքը եղած է արհեստ – ներու կարեւոր կեդրոն: Զարգացած մե – տաղագործութիւն, քարտաշութիւն, ղի – նագործութիւն, մանածագործութիւն, ջուլհակութիւն եւայլն: Մեռաղագոր – ծութեան մեծապէս նպաստած է բնական հում նիւթերու ճոխ պաշարը՝ անագը, քաղաքին հարաւը, երկաթին եւ կապարը, լիճին հարաւը, պղինձն ու դունաւոր այլ մետաղները այլ շրջաններուն մէջ:

Առեւտուրն եւ արհեստները ուրարտա – կան մայրաքաղաքին հիմնական ճիւղերը եղած են: Ժողովուրդը զբաղած է նաեւ այգեգործութեամբ, հողամշակու – թեամբ եւ ձկնորսութեամբ:

Շրջանին մէջ, առանց արուեստական ոռոգումին կարելի չէ եղած մշակութիւն կատարել:

Մայրաքաղաքը խմելու ջուրով ապա – հովելու եւ այգիները ոռոգելու համար Ուրարտացիները Ք. Ա. 8–րդ դարուն սկիզբները հաստատած են 80 քիլոմեթր երկարութեամբ առու մը՝ հայկական Տաւրոսի հիւսիսային լանջերէն մինչեւ քաղաքին պարիսպները: Հոնկէ ալ մին – չեւ Խոշափ, հինգ քիլոմեթր վանի լիճին խուսափելու համար ճահճակալումնե – րէն: Մենուայի չինած այս ջրանցքը ոռոգած է աւելի քան տասը բնակավայ – րեր եւ Տուշպա մայրաքաղաքին դաշ – րը: Առաւել՝ խմելու ջուր հայթայթ – է:

Մենուայի առուն հին աշխարհամասի մեծագոյն կառոյցներէն մէկը եղած է: Հայ մատենագրութեան մէջ Վան քաղա – քին եւ Մենուայի առուին կառուցումնե – րը վերագրուած են Ասորեստանի առա – ջնակ Թագուհի Շամիրամին: Հայերը գայն կոչած են Շամիրամի առու, իսկ Թուրքերը՝ Շամիրամ սու:

Մենուայի առուէն զատ, Տուշպայի ա – գիները եւ դաշտերը ոռոգելու համար Ուրարտացիները քաղաքին արեւելքը պատրաստած են արուեստական լիճ մը, ցայսօր ծանօթ Ջէյնէլ գէօլ, Ցէրտէր լիճ:

Հայաստանի միւս մեծ քաղաքներուն նման՝ Վանի քաղաքական պատմութիւ – նը եւս ունեցած է վերիվայրումներ: Ա – ռաջին մեծ հարուածը ստացած է Ասո – րեստանէն, Ուրարտուի անկումին՝ Ք. Ա. 7 – 6 դարերուն: Ուրարտական Պե – տութեան անկումէն ետք, այսինքն՝ Ք. Ա. 585–ին, քանի մը դար Վան կորսը – ցուցած է իր նախկին փառքը եւ դարձ – է երկրորդական քաղաք:

Քաղաքը զարգացումի նոր շրջան թ – ւլորած է Աբրահէսեան Թագաւորութեան ժամանակ, մասնաւորաբար Տիգրան Բ – ի օրով, Ք. Ա. 95 – 56: Հայոց արքան Հի – լէն երկիրներէն Վան տեղափոխած է հա – զարաւոր Հրեաներ, Յոյներ եւ Ասորի – ներ՝ զարկ տալու համար տնտեսական կեանքին: Արաբական տիրապետութեան շրջանին՝ է – թ դարեր, երկրին այլ քաղաքներուն նման զգալի չափով յառա – դիմած է:

Բուռն զարգացում արձանագրած է – ԺԳ. դարերուն, նկատի առնելով, որ ԺԲ. – ԺԱ. դարերուն բաւական ընդար – ձակ Պետութիւն մը հաստատուած է Վան դարձած է Վասպուրականի թագա – ւորութեան մայրաքաղաք: Այդ ժամա – նակաշրջանին քաղաքին բնակչութեան թիւը տասնեակ հազարներու հասած է, իսկ անոր առեւտուրը ստացած է հա – մապետական եւ, նոյնիսկ, միջազգային արժէք:

ԺԳ. դարուն վերջ գտած է Վանի զար – գացումը: Անկէ ետք քաղաքը դարեր շ – րունակ դարձած է կռուածաղիկ Թուրք – կան ցեղերու եւ Օսմանեան Թուրքիոյ ու Պարսկաստանի միջեւ:

Վան հայաբնակ քաղաք եղած է մին – չեւ Առաջին Համաշխարհային Պատե – րազմը:

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՀԱՅՈՎՉ ԿՈՏՎԱԾ

= ՆՎԱՏՈՒՄՈՒՆ =

ՀԱՅՈՎՉ ՀՈՒՏՎԱԾ

ՄԱՐՏԻՆ ՎԱՀԱՆՅԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ

Ինչպես ամեն տարի, այնպես էլ այս տարի Ամանորի նախօրեին Ազգային ժողովի նախագահ Հրանտ Բագրատյանը հանդիպեց ընդդիմադիր ուժերի ներկայացուցիչների հետ: Հանդիպման ընթացքում քննարկվեցին ներքաղաքական իրավիճակի, ինչպես նաև ընտրական օրենսգրքի նախագծի շուրջ ծագած հարցերը: Հանդիպման մասին մեր թղթակիցը զրուցել է Ազգային ժողովի նախագահ Հրանտ Բագրատյանի հետ:

– Պարոն Բագրատյան, ինչպե՞ս կգնահատեք անցած տարվա ընթացքում ձեր ղեկավարած խորհրդարանի գործունեությունը:

– Ես կարծում եմ, որ անցած տարին Ազգային ժողովի համար եղել է շատ ինտենսիվ, շատ աշխատանքային տարի: Մենք ունեցել ենք 70 նիստ, որոնց ընթացքում քննարկվել են 200-ից ավելի հարցեր: Ընդ որում, ես կարծում եմ, որ այդ հարցերի մեծ մասը քննարկվել է ոչ միայն ֆորմալ առումով, այլ նաև բավականին լուրջ, խորքային մակարդակով: Ես կարծում եմ, որ Ազգային ժողովի գործունեության մեջ կարևոր նշանակություն ունեցավ այն, որ մենք ստեղծեցինք մի քանի ժամանակավոր հանձնաժողովներ, որոնք ուսումնասիրեցին մի շարք հարցեր, որոնք հետագայում ներկայացվեցին Ազգային ժողովի քննարկմանը: Ես կարծում եմ, որ այդ հանձնաժողովների գործունեությունը նույնպես շատ արդյունավետ էր: Ես կարծում եմ, որ ընդհանուր առմամբ Ազգային ժողովի գործունեությունը անցած տարի եղել է շատ արդյունավետ:

– Ինչպե՞ս կգնահատեք ընդդիմության գործունեությունը:

– Ընդդիմության գործունեությունը, ինչպես ասացի, նույնպես եղել է շատ ինտենսիվ, շատ ակտիվ: Ընդդիմությունը ներկայացրել է մի շարք նախագծեր, որոնք քննարկվել են Ազգային ժողովում: Ընդդիմությունը նաև ներկայացրել է մի շարք հարցեր, որոնք քննարկվել են Ազգային ժողովի նիստերի ընթացքում: Ես կարծում եմ, որ ընդհանուր առմամբ ընդդիմության գործունեությունը նույնպես եղել է շատ ակտիվ:

– Ինչպե՞ս կգնահատեք ընդդիմության հետ ունեցած հանդիպումները:

– Ես կարծում եմ, որ այդ հանդիպումները եղել են շատ օգտակար: Ես կարծում եմ, որ դրանք նպաստել են փոխադարձ հասկացողության ավելի խորացմանը: Ես կարծում եմ, որ դրանք նպաստել են նաև ընդդիմության հետ ունեցած աշխատանքի ավելի արդյունավետ լինելուն: Ես կարծում եմ, որ այդ հանդիպումները եղել են շատ օգտակար:

– Ինչպե՞ս կգնահատեք ընտրական օրենսգրքի նախագծի շուրջ ծագած իրավիճակը:

– Ես կարծում եմ, որ ընտրական օրենսգրքի նախագծի շուրջ ծագած իրավիճակը եղել է շատ բարդ: Ես կարծում եմ, որ ընտրական օրենսգրքի նախագծի շուրջ ծագած իրավիճակը եղել է շատ բարդ: Ես կարծում եմ, որ ընտրական օրենսգրքի նախագծի շուրջ ծագած իրավիճակը եղել է շատ բարդ: Ես կարծում եմ, որ ընտրական օրենսգրքի նախագծի շուրջ ծագած իրավիճակը եղել է շատ բարդ:

– Ինչպե՞ս կգնահատեք ընդդիմության հետ ունեցած հանդիպումները:

– Ես կարծում եմ, որ այդ հանդիպումները եղել են շատ օգտակար: Ես կարծում եմ, որ դրանք նպաստել են փոխադարձ հասկացողության ավելի խորացմանը: Ես կարծում եմ, որ այդ հանդիպումները եղել են շատ օգտակար: Ես կարծում եմ, որ այդ հանդիպումները եղել են շատ օգտակար:

– Ինչպե՞ս կգնահատեք ընտրական օրենսգրքի նախագծի շուրջ ծագած իրավիճակը:

–

DANS LE CADRE DES FESTIVITES
DU 60e ANNIVERSAIRE
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
DE LYON
présente

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

L'ETOILE DE L'ESPOIR
(Film parlant français)
DIMANCHE, 29 MARS, à 15h.30
Cinéma — Salle la Cigale
60, Avenue de Saxe, 69006 - LYON
Billets en vente:
Aux bureaux de l'Eglise Arménienne de Lyon et auprès des membres de la Croix Rouge Arménienne.
Rés. par téléphone: 824. 65. 24

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ԵՒ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՈՒԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատրան մէջ, Արեւագալի եւ հոգեհանգստեան արարողութիւն կը մատուցուի, Շաբաթ օր, Մարտ 28, առաւօտեան ժամը 10·30–ին: Կը պատարագէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին բարեպաշտ հայրենակիցները, եւ Հանգստեան Տան պատասպարեալներու ընտանեկան պարագաները ու բարեկամները:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՑՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՑԹ

Նուիրուած

ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ-ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆԻ

Նախկին տնօրէնուհի
Ազգ· կեդրոնական վարժարանի

կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 16–ին
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e
Métro: IENA

Կը խօսի՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ
Մի հրաք Էլմացեան (երգ), ՅԱՄԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ (դաշնակ)
JAMES LYON (violoncelle)
ՆԱԻԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ
եւ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
Ղեկավարութեամբ՝
ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Դրուագ մը կամասարականի «Վարժապետին Աղջիկ»էն
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ
Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ·– Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, 28 Մարտ, կէսօրէ վերջ, ժամը 15–ին, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Ազգ· Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհի–ներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրա–կարգ:

ՊՈԼՍՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ
ի նպաստ
Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Հոլանտայի մէջ կատարուած նուիրատուութիւններու վերջին ցանկ

«Ծառաջ»ի նախորդ թիւերուն մէջ տրուած էինք Աէեն· Տ· Շնորհք Սրբ· Գալուստեանի կոչին ընդառաջ երթալով Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ եղած նուիրատուութիւններու ցանկերը (տե՛ս «Ծառաջ»ի Նոյեմբեր 23, 1980 եւ Յունուար 31, 1981 թիւերը):

Նախորդ գումար·–	511·752·01 Ֆ·
Տէր եւ Տիկին Մնաիկեան (Միլան), 10·000 տոլար, որ համապատասխանած է օրուան սակով	49·481,93 Ֆ·
Վալանսի հայ գաղութ	45·210·00 Ֆ·
Փարիզի արուարձաններու՝ Իսի–լէ–Մուլինօ եւ Քլամարի հանգանակու–թիւն	6·650 Ֆ·
Ամստէլօ–ի (Հոլանտա) հայ գաղութ	5·964,72 Ֆ·
ԸՆԴՀ· ԳՈՒՄԱՐ·–	619·058,66 Ֆ·

Ի դիմաց Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքարանի Օգ–նութեան Յանձնախումբի՝
Գանձապահ՝ Կ· ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՐՍԷԼ *ՄԱՐՍԷԼ*

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

66–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Նախաձեռնութեամբ Միութեան կեդր· վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերուն

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Մարտ 29, ժամը 13–ին
Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» եւ «Տարօն» սրահները:
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին·– Հանդէսը կ'ոգեւորէ «ԱՇՏԱՐԱԿ» նուագախումբը:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով·–
Ա.տոյեան – 70· 02· 23
Պապայեան – 66· 30· 66
Կրասեան – 93· 32· 18

Ճաշագին՝ 70 Ֆ·

Հ. Բ. Ը. Մ.–Ի

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ

Հայկական Վերածնունդի Շաբաթ

Բ· ՏԱՐԻ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԴՈՐԾԵՐՈՒ ՄԸԹ ՅՈՒՅՑՀԱՆԴԷՍ

22 ԱՊՐԻԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 26 ԱՊՐԻԼ

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Կը խնդրուի բոլոր այն նկարիչներէն ու արուեստագէտներէն, որոնք կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել այս ցուցահանդէսին, փութով կապ պահել Հ.Բ.Ը.Մ.–ի գրասենեակին հետ՝ Հեռ· 520· 03· 18

ՎԱԼԱՆՍ

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայ Առաք· Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան եւ Ընտրողական Մարմնի երկու տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Լուսաւորչական համայնքը, նոր ընտրութեանց համար, Հ.Բ.Ը.Միութեան Հիւսիսեան սրահը, 6, Ֆավանտիճ փողոց, Վալանս, Ուրբաթ, Մարտ 27, երեկոյեան ժամը 21–ին:

Օրակարգ· – Երկու տարուան նորաշրջանի նիւթական եւ բարոյական զեկուցումներ եւ Ընտրողական Մարմնի ընտրութիւն:

Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ· Մ· Ը· Մ·ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Սկաուտական Հաւաքոյթ

Հ.Մ.Ը.Մ.–ի Փարիզի մասնաճիւղի ընկաւտական կազմը ընդհանուր հաւաքոյթի կը հրաւիրէ իր սկաուտները ու գայլիկները, կիրակի, Մարտ 29, առաւօտեան ժամը 10–ին, Փարիզի ակումբին մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ

Օրուան յայտագիրը կազմուած է·–
ա) Սկաուտական երգեր
բ) Ձեռային աշխատանք
գ) Բանակում եւ ընդհ· բանակումի նկարներու լուսարձակում:

Նորադիրները, 7 տարեկանէն մինչեւ 15 տարեկան, կրնան ներկայ գտնուիլ:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝ 246·03·65, *քոյր Սալբի Շահմիրեանի, ամէն օր, ժամը 10–էն մինչեւ 18:*

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ֆրանսայի Հայ Բժիշկներու Միութեանճաշը, կազմակերպուած ի նպաստ Ազգ–քաառախնամի մատակարարած Հանգստեան Տուներուն, որ տեղի պիտի ունենար Մայիս 9–ին, յետաձգուած է վազքէն Ս· Կաթողիկոսի Փարիզ ժամանման պատճառով, որ նոյն օրը կը նախագահէ ոդեկոչման հանդիսութեան մը:

———×———

Le diner dansant organisé par l'Union des Médecins Arméniens de France au profit des maisons de rétraite gérées par l'A.A.A.S., prévu pour le Samedi, 9 Mai au Sofitel - Paris est ajourné en raison de la venue à Paris de sa Sainteté VASKEN 1er qui doit présider à la même date une cérémonie commémorative.

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

———×———

9, *RUE DU NIL*, 75002 — *PARIS*

TEL. 296.37.41

———×———

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

★ **COMMUNIONS** ★ **MARIAGES** ★ **BANQUETS** ★

———×———

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

CENTRE CULTUREL ST. MESROB

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

10 bis, Rue Thouin - 75005 Paris
Métro: Cardinal Lemoine ou Monge
Parking: Place du Pantheon

OPERATION
PORTES OUVERTES
DIMANCHE, 29 MARS,
à partir de 16 h.

Ի ՆՊԱՍՏ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԳՈՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ
Շաբաթ, Մայիս 30
Իսի Քազաքապետարանի սրահը
Մասնակցութեամբ՝ ԱՆՐԻ ԹԱՇԱՆԻ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
60–ԱՄԵԱԿԻ ՏԻՐԻՆ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած՝
ԱՆԻԼՒՌ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊԻ
– ՔՈԼՈՄՊԻ ՇՐՋԱՆԻ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Մարտ 29, կիրակի, ժամը 15·30–ին
Centre Robert La Vergne
11, Rue Robert La Vergne, Asnières 92600
4 Routes — Derriée Darty
Կը խօսի՝
ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԻԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի՝
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՌԵԱԿ
ա) *Ժողովրդական երգերով՝*
ԱՆՆԱ ԳԱՐԱԿԱԵԱՆ
բ) *Գանոնով՝*
ԷԼԻԱ. ՓԻՀԼԻՎԱՆԵԱՆ
գ) *Տավուլով եւ կիթառով՝*
ԱՐԹՕ ՓԻՀԼԻՎԱՆԵԱՆ
դ) *Եւ Սիրայօժար մասնակցութեամբ ուրայատուկ մեներգներով՝*
ՅԱԿՈԲ ԽԱՆՋԱՏԵԱՆ
Հաղորդակցութիւն·–
Autobus 165 - *Porte de Champeret jusqu'au* 4 *Routes Terminus*

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Քառասուն Մանկանց–ի առթիւ, Սէն–Փիռոմի Ս· Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ մէջ: 6 Պուլվ· Շառլ Զէյթունցեան Մուտ Սէյլ:

Համասեբաստահայ Վերաչինաց Միութիւնը, այս կիրակի, Մարտ 29–ին, կարգադրած է յիշատակի օր մը՝ Սերմոյ մէջ նահատակուած Քառասուն Մանուկներու յիշատակին եւ այդ առիթով Սէն – Ժերմէն Ս· Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ մէջ կատարել կու տայ հանդիսաւոր Պատարագ: Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ, եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ ԵՂԻՇԷ Ս· ՔՀՆՑ· ՓԱՆՈՍԵԱՆ:

Պատարագէն անմիջապէս ետք, եկեղեցւոյ վերի սրահին մէջ կազմակերպուած է հաւաքոյթ մը, ուր ներկաները պիտի հիւրասիրուին:

Այս հանդիսութեանց կը հրաւիրուին համայն Սերմոտահայերը, ինչպէս նաեւ Մարսէյլի մերձակայ հաւատացեալ գաղութը:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

COURS GRATUITS
de Mathématiques et de Physique
(Terminale C)
A compter du 1er *Avril*
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
15 participants seulement - Présence continue et travail conséquent exigés
Inscription auprès de M. Agopdjan
Tél.: 543. 54. 45 - *après* 19 *h.*

———×———

Dimanche, 29 Mars, de 18 à 23 h.
« SANGRIA PARTY »
Animation Pop et Folk, Kotchari,
Sangria et Amuse-geules
Participation aux frais: 30 F.

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
27
VENDREDI
27 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրագնագա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.873

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.873

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ԺԻՄՔԱՐ ՄՐԱՑՐԵՐԸ ԿՐ ՊԱՐԶԷ

Թեկնածուն էր – եւ ոչ նախագահը, որ կը ներկայանար հանրութեան Ցրանա – էնթէռ ձայնատփուռի կայանէն, Զո – ւեքչարթի իրիկուն: Այս առթիւ յայտ – նեց թէ մահապարտի մը ներում չնոր – հել կամ չշնորհելը պիտի հրապարակուի ընարութենէն եաք: Իր պնդաւոր յայտա – րարութիւններն են. –

Մեծամասնութիւն մը կը կազմուի նա – խագահական մեծամասնութեան առթիւ, պէտք է կազմակերպել այդ մեծամաս – նութիւնը, որ քուէարկած է: Ուրեմն երբ մեծամասնութեան մասին կը խո – սինք, պէտք է նկատի չառնել երէկուա – նը, այլ ան որ պիտի ծնի Մայիս 10–ին: Կողմնակից է զարկ տալու, Ցրանսայի մէջ, զուլեցերական ձեւի հանրաքուէնե – րու: Եթէ ընարուի հարցի մը շուրջ, ինչպէս պաշտօններու միաժամանակ նանձնումը, հանրաքուէ պիտի առա – ջարկէ: Եկամուտի տուրքերու մասին կը զարմանայ որ ամէն մարդ հիացած է ի – մանալով որ Ռեկան կ'առաջարկէ 30% զեղչ երեք տարուան ընթացքին ուղղակի տուրքերու վրայ մինչ այդ է որ կ'ընէ Ցրանսա ամէն տարի, ուրեմն՝ աւելի քան Ռեկանը: Դէմ է արժէքին վրայ ա – ւելցած տուրքին (Թէ – Վէ – Ա) յաւե – լումին: Ինչ կը վերաբերի Պրատա–ի յղուածին, փութաջան կ'ըսէ. – «այն իրա – ւունքները, որ զանազան հակառակորդ, որոնք ալ ըլլան, երկիրներու բանբերներ ղրական դատումներ ունին Ցրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մասին, միայն մէկ բան կը փաստէ՝ այդ քաղա – քականութիւնը կարեւոր է եւ անկախ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՄԱՆԱԿ կրկին սզեց Մարտ 26–ին եւ վարիզեան շրջանին մէջ զեր – էսանսը լքիչը բարձրացաւ՝ 3 Ցր. 77ի եւ 3·56ի հասարակին համար: Երկուշաբթիէն կը բարձրանան նաեւ բժիշկներու այցելի – ները: Ընդհանրաբանները (ժենեռա – լիսթ) 60 Ցր.էն կ'անցնի 66–ի, մասնա – գէտներունը՝ 78–էն 81 եւ յիմարաբուժ – ները՝ 110–էն 113:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ, Իզմիրի եւ Պոլսոյ միւ – ուրական դատախազները 126 մահապա – տիժ պահանջած են ծայրայեղներու դէմ, Մարտ 24–ին: Պոլսոյ մէջ մահապատիժ պահանջուած է «Թուրքիոյ ազատագր – րութեան ճակատի եւ կուսակցութեան» 93 շարքայիններու դէմ, դատաքրութեան ամբաստանութեամբ: Անգարայի մէջ՝ ծայրայեղ – ակ 22 հոգիի դէմ եւ Իզմի – րի մէջ «Թուրք յեղափոխական համայ – նավար կուսակցութեան» 11 անդամնե – րու դէմ:

ՑՐԱՆՍԱՑԻ կարեւորագոյն եւ հանրա – ծանօթ տպարաններէն մէկը՝ Օպէրթիւր (Թենն) անանկացած է, տնտեսական ծանր հարցերու հետեւանքով: Սկ – Ժէ – Թին համաձայն չէ եւ կը պնդէ որ տպարանը կրնայ տոկալ: Օպէրթիւր խակական հիմ – նարկութիւն մըն էր, հիմնուած 1842–ին Աքքազպուրկին զաղթաց փորագրիչ – վիմատիպի մը կողմէ, հասաատութիւնը ան կը կազմէր Թենի պատմական եւ տնտեսական հարստութեան: 1980–ին 7 մելիոնի բաց արձանագրած է, մանա – նաւանդ արտասահմանի շուկաներու կո – րուստով և 6 դրամատուները, որոնք կ'ա – պահովէին Օպէրթիւրի գանձը կը մեր –

Փրոֆ. Յովսէփ Թխրիւնեան
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Քանի մը օրէ Փարիզ կը գտնուի Երե – ւանի պետական համալսարանի հոգեբա – նութեան ամբիոնի վարիչ՝ Փրոֆ. Յով – սէփ Թխրիւնեան, որ հրաւիրուած է մասնակցելու հոգեբաններու միջազգային սիմպոզիումի մը:

Ցայտնի փրոֆէսէօրը ծնած է Ազեք – սանդրիա (Եգիպտոս) 1918–ին, մանկա – վարժական գիտութիւններու տոքթոր է (1967) եւ փրոֆէսէօր 1971–էն ի վեր: Աւարտած է Գահիրէի ամերիկեան հա – մալսարանի մանկավարժական բաժինը (1947): 1942–էն 1947 ուսուցիչ էր Գա – լուստեան վարժարանը եւ 1947–ին, ըն – տանիքով փոխադրուած է հայրենիք: 1978–էն ի վեր պետական խորհուրդին անդամ է Միացեալ – Նահանգներու մը – տաւոր ընդունակութիւններու զարգաց – ման եւ հոգեմարմնական հետազօտու – թիւններու Հիմնարկին:

Փրոֆէսէօրը Զորեքշաբթի օր կը մեկ – նէր Փուաթիէ, մասնակցելու միջազգա – յին սիմպոզիումին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՐՏ 17 – 19)

ԳԵՂՈՒՆԻ ԶԹՉԵԱՆԻ ՆՈՐ ԵՐԳԵՐԸ

Երաժիշտ Գեղունի Զթչեան ստեղծած է «Թռիր Երգ, աշխարհով» երգերու շարք մը, նուիրուած երախաներուն: Մանկու – թեան թեման առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէ երաժիշտի գործերուն մէջ: Ման – կական չատ մը խումբերու երգացանկին մէջ առնուած են անոր սիւիթները, նա – խերգանքները, խմբերգներն ու փառերգ – ները: Գ. Զթչեան մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէ նաեւ մանկական ստեղծագործու – թեան զարգացման, իբրեւ վարիչ Երե – ւանի Ալեքսանդր Սարաջեւ երաժշտական դպրոցի շարադրանքի դասարանի:

×

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

Երեւանի մէջ սկսած է մանկական հանրագիտարանի հրատարակութիւնը: Հայերէն լոյս տեսնող երեք հատորնոց մանկական հանրագիտարանը մատչելի, պարզ ու հասկնալի լեզուով երախանե – րուն գիտելիք կը փոխանցէ երկրա – գունդի, բնութեան, պատմական դէպ – քերու, աշխարհի մեծ մտածողներու, գիտութեան ու արուեստագիտութեան յայտնաբերումներու, արուեստի, գրա – կանութեան եւ այլ հարցերու մասին: Այս նպատակով ալ «Հայկական սովե – տական հանրագիտարան»ի դլխաւոր խմբ – մագրութեան մէջ ստեղծուած է մանկա – կան հանրագիտարանի առանձին խմբա – գրութիւն, ուր կը կատարուին բառա – ցանկի կազմութեան աշխատանքները: Հանրագիտարանի պատրաստութեան կը մասնակցին գիտնականներ, արուեստա – գէտներ, դրողներ, մանկավարժներ:

ժեն այլեւս դրամ տալ եւ 950 բանուոր – ները Մարտի իրենց աշխատավարձին կանխավճարը չեն ստացած:

ՑՐԱՆՍԱ 0–ի դէմ 1 կէտով պարտուե – ցաւ Հոլանտային, Ռոթերտամի մէջ, կոմնցուցած ըլլալով կոլ նշանակելու բազմաթիւ առիթներ: Համաշխարհային ախոյեանութեան զտումի մրցումներու այս շարքին՝ Անգարայի մէջ, Թուրքիա պար – տուեցաւ Կալլեսէն (0 – 1): Ներկայիս դասաւորումին գլուխն է Պելժիա 9 կէ – տով, կը յաջորդեն՝ էյր, Ցրանսա, Հո – լանտա, Կիպրոս:

ԲԱՑՕՒՄ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ «Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ»Ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի հայ կաթողիկէ համայնքը, իր նախկին եկեղեցիին տեղը, ունի այժմ իր մշակութային տունը՝ «Սուրբ Մեսրոպ մշակութային կեդրոն»ը: Հինդ յարկանի պեղեցիկ շէնք մը Ցրանսական մայրա – քաղաքի կեդրոնը՝ 5–րդ թաղամասի մէջ, Սորպոնէն ու Պանթէոնէն հարիւր մեթր անդին: Ցարդելով հանդերձ Քարթիէ – Լաթէն–ի այս թաղամասին յատուկ ղը – րոշմը, ճարտարապետները նոր կեդրո – նին տուած են արդիական արտաքին մը, միաժամանակ առաւելագոյն չափով օդ – տագործելով ներսը՝ տարածութեան տե – սակէտէն: Այսպէսով ապահովուած է 500 մեթր քառակուսի, կէսը բաղկացած սը – բահներէ՝ տրամադրելի մշակութային գործունէութեանց, ու միւս կէսը սեն – եակներէ՝ բնակարան Ցրանսայի Հայ կա – թողիկէ էքզարքի ու անոր ընկերացող վարդապետներուն:

Կեդրոնի բացումը տեղի ունեցաւ երեք – շաբթի Մարտ 24–ի երեկոյեան ժամը վեց ու կէսին, մասնակցութեամբ աւելի քան 300 հրաւիրեալներու: Ներկայ էին նաեւ Փարիզի արքեպիսկոպոսի ներկա – յացուցիչը՝ Գերպ. Մխէել Տէքան, Ցը – րանսայի հայ կաթողիկէ նախկին էքզարք կարապետ եպիսկոպոս Ամատունի, Սե – րովբէ Արք. Մանուկեանի ներկայացու – ցիչը՝ Գիւտ եպիսկոպոս Նազդաչեան, հայ աւետարանական համայնքի պետ՝ վերապատուելի Դանիէլ Սահակեան, պապական Նուիրակի ներկայացուցիչ՝ Գերպ. Փերիսէ, էօվր Տ'Օրիաճի ընդ – հանուր տնօրէնը, Փարիզի արեւելեան եկեղեցիներու պետերն ու ներկայացու – ցիչները, Փարիզի 5–րդ թաղամասի ե – րեսփոխան ու քաղաքապետի օգնական՝ Պրն. Ժան Թիպերի, քաղաքապետի գրա – սենեակի ընդհ. տնօրէն՝ Պրն. Պերնար Պիյօ, Ցրանսական արտաքին նախարա – րութեան մօտ կրօնական հարցերու խոր – դերդական՝ Փրոֆ. Ժան Կոտմէ, Ներքին նախարարութեան Կրօնից գրասենեակի պետը՝ Պրն. Ժուֆրէ, Լիբանանի դես – պանը՝ Պ. Պուլթրոս Տիպ, լիբանանցի ե – րեսփոխան, նախկին նախարար ու Տէս – քուր կուսակցութեան պետը՝ Պ. Ռէմոն Իտէ, հայկական ու Ցրանսական բազ – մաթիւ ընկերակցութիւններու ու միու – թիւններու ատենապետներ ու վարչա – կաններ:

Հանդիսութիւնը բացաւ Ցրանսայի Հայ կաթողիկէ էքզարք՝ Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեան: «Նոր վահան մըն է որ կ'ա – ւելցնենք ահա ազգապահպանման մեր պայքարի գծով» յայտարարեց դերապայ – ծառը, «Ս. Մեսրոպ Մշակութային կեդ – րոն»ը ներկայացնելով: «Կեթթօ մը չէ զոր կ'ուզենք ստեղծել, ըսաւ ան, այլ վերագտնել մեր մշակոյթը, մեր քաղա – քակրթութիւնն ու մեր արուեստը: Վե – րըստին հաղորդուիլ մեր արժէքներուն հետ: Ու այս՛, ոչ թէ մենք մեր վրայ փակուելու համար, այլ ճառագայթելու համար մեր շուրջը»:

Ցօսք տրուեցաւ ապա Փրոֆ. Շառլ Տէտէեանի, որ յայտնեց թէ կ'արտայայ – տուի հայ կաթողիկէ դաւանակիցներու անունով, ինչպէս նաեւ անունով Սոր – պոնի համալսարանին, ուր կը դասաւան – դէ, յիշեցուց ան, շուրջ 40 տարիէ: Ըսաւ թէ Սորպոնն ու այս նոր կեդրոնը կոչ – ուած են գործակցելու իրարու հետ: Շեշտեց Ցրանսահայոց կրկնակ պատկա – նելիութիւնը. Հայաստանը մեր մայրե – նիքն է, Ցրանսան մեր հայրենիքը, ը – սաւ: Ընդգծեց կապերու սերտութիւնը Հայոց եւ Ցրանսայի միջեւ. յիշեցուց թէ Հայեր Ցրանսա եկած են 1375 թուակա – նէն ի վեր, եկեղեցիները չէնած այս երկ – րին մէջ ու երբեմն հիմնած ամբողջ գիւ – ղեր՝ ինչպէս սա Տէզարմենիէն գիւղը Ցրանսայի կեդրոնական շրջանը:

Փարիզի քաղաքապետին անունով խօսք առաւ երեսփոխան Ժան Թիպերի, որ շնորհակալութիւն յայտնեց հայ կաթո – ղիկէ էքզարքութեան, այս 5–րդ թաղա – մասին մէջ գործունէութեան նոր կեդրոն մը ստեղծած ըլլալուն համար: «Հայ ժո – ղովուրդը վերապրած է դարաւոր դըժ – ուարութիւններէ եաք, պահած է իր հա – ւատքը, իր լեզուն, իր մշակոյթը, փա – րած է իր անցեալին: Ասիկա խորհրդա – նիշ մըն է բոլորիս համար», ըսաւ Պ. Թիպերի:

Վերջաւորութեան խօսք տրուեցաւ Գերպ. Մխէել Տէքանի, ներկայացուցիչ Փարիզի Արքեպիսկոպոսին, որ Հռոմ մեկնած էր Վատիկան իր առաջին այցե – լութեան համար, նոր պաշտօնին կոչ – ուելէն ի վեր: «Եկեղեցին մէկ է իր բազ – մազանութեան մէջ ու հարուստ անով» յայտարարեց Գերպ. Տէքան, ու դըր – ուատեց հայ եկեղեցւոյ վկայութիւնը այս գծով:

«Սուրբ Մեսրոպ Մշակութային կեդ – րոն»ի պատասխանատուները արդէն իսկ պատրաստած են ամբողջ շարք մը գոր – ծունէութեանց: Նուազագոյնը չորս մար – զերէ ներս՝ ծրագիրները անմիջապէս գործադրելի են:

Ա.– ՁՈՐՍԷՆ ՈՒԹ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԱՆԿԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

Առնց համար յատկացուած է շաբաթը մէկ յաւտիլօրճ, որուն ընթացքին նա – խատեսուած են հայկական պար, երգ, Հայաստանի աշխարհագրութիւն ու պատ – մութիւն, հայկական առասպելներ, խաղ, նախընթրիք, եւայլն: Ծրագիրը կը սկսի 1981–ի վերամուտին:

Բ. – ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԱԽԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Կը սկսի Մայիս 5–ին ու տեղի կ'ունե – նայ Երեքշաբթի երեկոյ՝ ժամը 8·30–էն 10: Պիտի գործածուի Յարու – թիւն Քիւրքճեանի դիրքը՝ «Ձեռնարկ հայերէն լեզուի»:

Գ. – ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ – ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑ

Այս արհեստանոց – արուեստանոցին մէջ, ամիսը երկու անգամ՝ Շաբաթ կէ – սօրէ յետոյ պիտի գաստաւանդուին դը – ծագրութիւն, նկարչութիւն, քանդակա – գործութիւն, կազապարում ու կաւա – գործութիւն: Ծրագիրը գործադրութեան կը դրուի Մայիս ամիսէն սկսեալ:

Դ.– ԹԱՏՐՈՆ

Կեդրոնը նախատեսած է նաեւ թատե – րական գործունէութիւն մը, որ կ'ընդ – գրկէ թէ՛ դասաւանդութիւն թէ՛ ալ պատ – րաստութիւնը թատերախաղերու: Դասա – ւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ շաբաթը անգամ մը՝ Մամիս ամիսէն սկսեալ: Թա – տերախաղերու ներկայացում նախատես – ուած է արդէն իսկ 1981 – 82 շրջանին:

Ակէ զատ, նորակերտ այս կեդրոնին մէջ պիտի բացուին նաեւ գրադարան մը, լուսանկարչութեան, պրիճի ու հայկա – կան «խոհանոց»ի ակումբներ: Տեղի կ'ու – նենան նաեւ շարք մը դասաւանդութիւն – ներ ու ճաշ – հանդիպումներ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

Մանրամասնութեանց ու արձանագրու – թեանց համար հեռաձայնել՝ 278 31 93
կեդրոնի հասցէն.–
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris
Tél.: 326. 50 43
Métro: Cardinal Lemoine

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՐԿԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Գրեց՝ Ա. ՋԱՔՐԵԱՆ

ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ա.– ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄ

Ինչպէս նախապէս յիշեցինք, Թուրքիոյ տնտեսութեան մէջ բացառիկ ուշադրութեան կ'արժանանայ ճարտարարուեստը։ Երկիրը ճարտարարուեստականացնելու եւ զայն եւրոպական յառաջացած զրամատիրական երկիրներուն կարգին անցընելու տրամադրութիւնը նոր երեւոյթ մըն չէ։ Արդարեւ, Փամուրան Պէքիր Հարբութլուլի (1) համաձայն՝ «1950–էն ետք Թուրք զեկավարներու առաջնահերթ մտահոգութիւնն էր Թուրքիան եւրոպական երկիրը, ինչպէս նաեւ զայն մտնելիկից դարձնել ՕԹԱՆ–ի»։ Իսկ Մուսթաֆա Քեմալ՝ արդի Թուրքիոյ հիմնադիրը, աւելի կանուխ յայտարարած էր, որ Թուրքիան միշտ Արեւելքէն՝ Արեւմուտքի ուղղութեամբ քալած են։ Որպէսզի Արեւելքէն Արեւմուտք կարելի ըլլայ եր – թալ ու անդամակցիլ ՕԹԱՆ–ի եւ ապա՝ ԵՏՀ–ի, հարկ էր այս ընթացքին համապատասխան տնտեսութիւն, հետեւաբար՝ զօրաւոր ճարտարարուեստ մը։

Մուսթաֆա Քեմալ խորապէս ազդուած է ժամանակակից Թուրք տեսաբան Զիա Կէօք – Ալփի միտքերէն, որոնք կը հրապարակէին Ա. Աշխարհամարտի նախօրեակին եւ որոնք մինչեւ այսօր իսկ կարեւոր տեղ կը զրաւեն Թուրքիոյ կարգ մը քաղաքական շրջանակներու մտածողութեան մէջ։ Կէօք – Ալփ օրինաւոր կը դնէր անհատական սեփականութիւնը։ սակայն, միեւնոյն ժամանակ, չեշտը կը դնէր տնտեսութեան մէջ պետութեան ունենալիք զերին վրայ։ Ան կը յայտնէր, թէ Թուրքին խոչընդոտներէն մէկն է՝ իր երկրին չնորհել մեծ ճարտարարուեստ, և թէ՝ «առանց պետութեան առաջնորդու – թեան, մենք Թուրքերս չենք կրնար այս ուղղութեամբ նոյնիսկ քայլ մը առաջ երթալ» (2)։

Վերոյիշեալ միտքերը հանդիսացած են պետականութեան (էթաթիզմ) տեսական հիմքը, սակայն պետութիւնը ճարտարարուեստականացումի հիմնական քայլերը կ'առնէր 1930–էն սկսեալ երբ անհատական ներդրումներու բացակայութեան պատճառով՝ կը հիմնուէին Պետական Տնտեսական Ձեռնարկները (Պ. Տ. Ձ)։

Թուրքիոյ Հանրապետութեան գոյարուէն ի վեր, տնտեսութեան զլխաւոր դերը մէ՛րթ կը տրուի անհատական նախաձեռնութիւններուն, մէ՛րթ ալ՝ պետական։ Արդ, Հանրապետութեան սկիզբի շրջանին, հիմնական կարեւորութիւնը կ'ընծայուէր անհատական մարզին։ Սակայն, երբ անոր ներդրումները, անբաւարար կը նկատուէին, Թուրքիա կը ձեռնարկէր պետականութեան քաղաքականութեան, որ իր կարգին երբ կը բախէր զժուարութիւններու՝ չկարենալով լուծել անտեսական տագնապները, նահանջ մը կը կատարէր զէպի անհատական սեփականութիւն եւ նախաձեռնութիւն։ Կարգ մը ազգայնացուած հաստատութիւններ կը սկսէին փոխանցուիլ անհատական սեփականութեան, միաժամանակ քաջալերելով անձնական նախաձեռնութիւնները։ Սակայն, այս քայլերը ոչ միայն անկարող կը հանդիսանային լուծելու Թուրքիոյ տնտեսական ու քաղաքական տագնապները, այլեւ աւելի կը խորացնէին զանոնք։ Այս պատճառով, 1960–ին բանակը կը տապալէր Մէնտէրէսի վարչակարգը։ Այնուհետեւ, տնտեսութեան մէջ զարձեալ կը չեշտուի պետութեան զեկավար դերը։ Կը ստեղծուի Պետական Ծրագրման Կազմակերպութիւնը, որուն դերը պիտի ըլլար առաջ մղել տնտեսական հնգամեայ ծրագիրներու մշակումը։

Առաջին Հնգամեայ Ծրագիրը կը սկսի 1963–ին։ Մինչեւ այսօր զործադրուած են երեք հնգամեայ ծրագիրներ։ 1963 – 1967, 1968 – 1972 եւ 1973 – 1977։ Իսկ Չորրորդ Հնգամեայ Ծրագիրը, որ զործադրման պիտի դրուէր 1978–ին, զրաւման պատճառով, մնաց թուղթի վրայ։

Թուրքիա յառաջացած թեք – նոլոժի մը եւ առողջ ու բարգաւաճ տնտեսութիւն մը ունի։ Սակայն, աւելի քննական մօտեցում մը ցոյց կուտայ, որ Թրքական ճարտարարուեստի մեծ – զոյն մասը կախեալ է թեքնոլոժիի օտար աղբիւրներէ, կամ օտար ընկերութեան մը հետ միացեալ զործառնութեամբ, եւ կամ օտար ընկերութեան մը արտօնագիրին ու «վարպետութիւն»ը գնելով։ Այս տեսակի համաձայնութեան մէջ կ'իյնան յատկապէս ինքնաշարժերու, բեռնատար կառքերու, Թրաքթէօրներու եւ այլ մեքենաներու կամ անոնց կցորդներու զործարանութիւնն ու կազմումը, ինչպէս՝ ընդհանրապէս յառաջացած էլեկտրական ու էլեկտրոնիք սպառներու չինութիւնը։

Պետութիւնը իր Պետական Տնտեսական Ձեռնարկներու (Պ. Տ. Ձ.) միջոցաւ կը զեկավարէ մօտաւորապէս 250 մար – միններ, որոնք կ'ընդգրկեն տնտեսութեան այլազան մարզերը, ինչպէս՝ երկաթազործական կառոյցներ, հաղորդակցութեան միջոցներ, կերպասեղէնի, զուտաեղէնի, ոզելից ըմպելիներու, առնուշահոտի, եւ այլ նիւթերու զործարաններ ու հաստատութիւններ։ Այս պետականներ ու հաստատութիւնները հիմնական տեղ մը կը զրաւեն երկրին տնտեսութեան մէջ։ Անոնց կը տրամադրուի երկրի ընդհանուր ներդրումներուն 25%–ը, իսկ ճարտարուեստական ներդրումներու 50%–ը։ Ճարտարարուեստական ընդհանուր արտադրութեան 50%–ը հայթայթելով հանդերձ անոնք ազգային եկամուտին կ'օժանդակեն 10%–ով միայն։ Այս վերջին իրողութիւնը կը բացատրուի անով՝ որ պետական ձեռնարկութիւնները ընկերային տեսակէտէն օգտակար ըլլալով հանդերձ, տնտեսապէս ոչ միայն չհաբեր չեն այլեւ վնասակար։ Անոնց 1977–ի Թողած բացը կը նկատուի 19 միլիառ Թրքական Թղթոսկի, իսկ 1979–ին այս բացը կը հասնի աւելի քան 85 միլիառ Թ. Թղթոսկիի։ Անոնք իրենց կապիտալութեան միայն 30 – 40%–ով է որ կը զործեն։ Անզործութիւնը նուազեցնելու համար, եւ ներքին քաղաքական ու ընտրական հաշիւներով, Պ. Տ. Ձ. ներու թիւնները զործ կը հայթայթեն մօտ 650·000 աշխատաւորներու, մինչ որ Պ. Տ. Ձ.ի կարիքներէն շատ աւելի կը նը – կատուին։ Օրինակ մը տալու համար, մէկ քերում մը՝ «Լը Մոնտ Տիփլոմաթիք» ֆրանսական ամսաթերթէն (Յունուար, 1980, էջ 15)։

«Աղեքսանտրէթի երկաթազործական կառոյցը, որ տարեկան 500·000 թոն պողպատ կ'արտադրէ, ունի 24·000 աշխատաւոր, մինչդեռ 10·000 բանուոր բաւարար պիտի ըլլար։ Սակայն, Իզմիրի մէջ պողպատի այլ զործարան մը, որուն մէջ կ'աշխատին միայն 1500 զործաւոր, կ'արտադրէ տարեկան 250·000 թոն։ Այս վերջինը անհատական սեփականութեան մարզին կը պատկանի»։

Միւս կողմէ, արտադրութեան որակը, միջազգային չափանիշով, շատ դէշ ըլլալուն անոնք կերպով կը նպաստէ արտածումին, հետեւաբար՝ միջազգային տարադրամի հայթայթումին։ Կ'ըսուի թէ շատ մը գնորդները, քայլերուած Թրքական ճարտարագործուած արտադրութիւններու դիներուն ներկայացուցած առաւելութիւններէն, հետաքրքրութիւն կը ցուցաքերեն, սակայն կը հրաժարին զանոնք գնելէ՝ անոնց որակին վերահսկու դառնալէ ետք։ Այսպէս՝ իրաքեան առեւտրական պատուիրակութիւն մը 1979–ի վերջերը մերժած է գնել իրեն առաջարկուած առնարանները՝ անոնց ցած որակին պատճառով։

Պետական Տնտեսական Ձեռնարկներու արտադրողականութեան որակի ու քանակի անբաւարարութեան պատճառներէն մին կը նկատուի նաեւ անտեսական վերահսկողութեան տկարութիւնն ու զանազան հաստատութիւններու միջեւ զործակցութեան պակասը։ Շատեր պաշտօնի գլուխ կ'անցնին ոչ թէ իրենց կարողութեան ու արժանիքին համար, այլ՝ քաղաքական ու ընտրական հաշիւներով։

Այս պայմաններէն մեկնած, անհատական մարզը արտաքնթաց յառաջացում մը կ'արձանագրէ, զրեթէ հաւասարելով հանրային մարզի, արտադրութեան։ Անձնական մեծ ընկերութիւններ, օգտուելով պետութեան կողմէ ընձեռուած հովանաւորումի քաղաքականութեան եւ ապօրինի միջոցներու դիմելով (սեւ շուկային կը դիմեն ապահովելու համար պէտք եղած միջազգային տարադրամները), ահագին շահեր կը դիզեն։ Անհատական մարզը կ'օգտուի նաեւ միջազգային զրամատիրական երկիրներու եւ զրամական հիմնարկներու կողմէ ոգեւորուած ազգայնացումի ու պետականացումի դէպ ցուցաքերած ժխտական կեցուածքէն։ Միջազգային զրամատիրական մակերպութիւններ ու յանձնախումբեր յաճախ ճաղկած են ազգայնացումի ծրագրումները, զանոնք նկատելով անութեան յառաջացման արգելք հանդիսացող ազդակներ, միեւնոյն ժամանակ ոգեւորելով՝ ազատ տնտեսութեան անհատական մարզին օգտուները։

(Շար. 21)

ՍԿԱՈՒՏ ԸՂՂԱԼ 1981-ԻՆ

75 տարի առաջ, անդլիացի զօրավար մը՝ Պատէն Փաուէլ ստեղծեց առաջին սկաուտական խմբակը։

Այսօր, աշխարհի մէջ, սկաուտութիւնը երիտասարդական ամենէն կարեւոր շարժումն է իր 25 միլիոն անդամներով բաժնուած 120 երկիրներու մէջ։

Սակայն, շարժումը չուրջ երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր կ'ապրի նեղքի տագնապ մը։ Պատճառներէն ձգտումը կեանքի նոր հրամայականներուն, ընկերային կեանքի արժէքներու փոփոխութիւնը, բարոյական առաքինութիւններու տորդահատումը այսօրուան ընկերութեան մէջ, ներմուծեցին գործունէութեան նոր ճիւղեր եւ եղանակներ խախտելով մեծ մասը Պատէն Փաուէլի հաստատած հիմնական սկզբունքները։ Այսպէս, սկաուտութիւնը որոշ չափով կորսնցուց իր ներքին մխուքիւնն ու ներդաշնակութիւնը ու նաեւ զուցէ պահ մը հետացաւ իր ճշմարիտ նպատակէն։ Որպէս հետեւանք զանազան երկիրներու մէջ արձանագրուեց անդամներու թիւի զգալի նուազում։ Այսօր, կը թուի թէ շարժումը նոր նպատակ մը, նոր ոճ մը որոնելէ վերջ կը վերադառնայ դէպի սկիզբը, դէպի Պատէն Փաուէլի խարսխած հիմքերը քանի մը տարի Օրլէան քաղաքին մէջ կազմակերպուած սկաուտական Միջազգային Համագումար ուր հիմնադրին ուսուցումներն ու գործադրած փիլիսոփայութիւնը պիտի ներշնչէ օրակարգի նիւթերը եւ ուղղորոշումները։

Այս այժմէականութենէն մեկնելով բնական հարցում մը կը բխի. ինչո՞ւ ընտրուած ըլլալ 1981–ին։

Սկաուտին խոստումը կը բովանդակէ երեք սկզբունքներ՝ աստիճանաբար, աստիճանաբար, մաքրութիւն։ Սկաուտ պարտի զանոնք գործադրել իր առօրեայ կեանքին մէջ։ Մինչ այսօր, արդի ընկերութեան մէջ, բարոյական այս հատկացողութիւնները իրենց իմաստն պահած է՞ն։ Զենք յուսար եւ մանաւանդ չենք ուզեր հաւատալ։ Բազմահազար երիտասարդներու ներկայութիւնը սկաուտական շարժման մէջ անժխտելի փաստ մըն է։ Բնութեան ծոցը նետուիլը, իրարական կեանք վարելը երիտասարդութիւն համար անհրաժեշտ կարիք մըն է զոհացում տալու համար անոնց անհանգրուն։ Ճամբու առանձին են, զպրոցական եւ ընտանեկան կեանքին մէջ։ Եւ սկաուտութիւնը չափահասութեան զանազան հանգրուաններուն կարելիութիւն կուտայ իրենց անհատականութիւնը մեկնելու եւ դրսեւորելու, նկարագիրը զարգնելու, նախաձեռնութեան ոգին զարգնելու, պատասխանատուութեան զիտակցութիւնը արթնցնելու եւ զարգացնելու։

Սկաուտութիւնը երիտասարդին մէջ ներմուծէ հաւատարմութեան զգացում։ Հաւատարիմ ազգին, հաւատարիմ իր ընտանիքին, հաւատարիմ իր ընկերներուն։ Հաւատարմութիւնը կը նշանակէ նաեւ ինքզինքի հանդէպ ունեցած հաւատարմութիւն։ Ինքզինքի հանդէպ ունեցած հաւատարմութիւնը կը նշանակէ ինքզինքի ճանչնալ, ինքզինքի գիտնալ, ինքզինքի ընդունիլ։ Ինքզինքի ճանչնալ, ինքզինքի գիտնալ, ինքզինքի ընդունիլ կը նշանակէ ինքզինքի սիրել։ Ինքզինքի սիրել կը նշանակէ ինքզինքի յարգել։ Ինքզինքի յարգել կը նշանակէ ինքզինքի ազատ զգալ։ Ինքզինքի ազատ զգալ կը նշանակէ ինքզինքի վստահ զգալ։ Ինքզինքի վստահ զգալ կը նշանակէ ինքզինքի հանդէպ ունեցած հաւատարմութիւնը։

Սկաուտին խոստումը կը բովանդակէ երեք սկզբունքներ՝ աստիճանաբար, աստիճանաբար, մաքրութիւն։ Սկաուտ պարտի զանոնք գործադրել իր առօրեայ կեանքին մէջ։ Մինչ այսօր, արդի ընկերութեան մէջ, բարոյական այս հատկացողութիւնները իրենց իմաստն պահած է՞ն։ Զենք յուսար եւ մանաւանդ չենք ուզեր հաւատալ։ Բազմահազար երիտասարդներու ներկայութիւնը սկաուտական շարժման մէջ անժխտելի փաստ մըն է։ Բնութեան ծոցը նետուիլը, իրարական կեանք վարելը երիտասարդութիւն համար անհրաժեշտ կարիք մըն է զոհացում տալու համար անոնց անհանգրուն։ Ճամբու առանձին են, զպրոցական եւ ընտանեկան կեանքին մէջ։ Եւ սկաուտութիւնը չափահասութեան զանազան հանգրուաններուն կարելիութիւն կուտայ իրենց անհատականութիւնը մեկնելու եւ դրսեւորելու, նկարագիրը զարգնելու, նախաձեռնութեան ոգին զարգնելու, պատասխանատուութեան զիտակցութիւնը արթնցնելու եւ զարգացնելու։

Սկաուտութիւնը երիտասարդին մէջ ներմուծէ հաւատարմութեան զգացում։ Հաւատարիմ ազգին, հաւատարիմ իր ընտանիքին, հաւատարիմ իր ընկերներուն։ Հաւատարմութիւնը կը նշանակէ նաեւ ինքզինքի հանդէպ ունեցած հաւատարմութիւն։ Ինքզինքի հանդէպ ունեցած հաւատարմութիւնը կը նշանակէ ինքզինքի ճանչնալ, ինքզինքի գիտնալ, ինքզինքի ընդունիլ։ Ինքզինքի ճանչնալ, ինքզինքի գիտնալ, ինքզինքի ընդունիլ կը նշանակէ ինքզինքի սիրել։ Ինքզինքի սիրել կը նշանակէ ինքզինքի յարգել։ Ինքզինքի յարգել կը նշանակէ ինքզինքի ազատ զգալ։ Ինքզինքի ազատ զգալ կը նշանակէ ինքզինքի վստահ զգալ։ Ինքզինքի վստահ զգալ կը նշանակէ ինքզինքի հանդէպ ունեցած հաւատարմութիւնը։

---

(1) Փամուրան Պէքիր Հարբութլուլա, Աննքրոնիզմա Թուրքի տան Լ'Էմփաս, Աննքրոնիզմա հրատարակութիւն, Փարիզ, էջ 189

(2) «Տը Ֆայնէնշըլ Թայմզ», նոյ. 1978, էջ 17

(3) «Ինքէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն», Ֆոքուս ան Թըրքի, 1977, էջ 1

(4) «Տը Ֆայնէնշըլ Թայմզ», նոյ. 1977, էջ 18

(5) «Ուորլտ Պանք Սթաֆ Ռեփորթը», թիւ 306, Տը Ֆորչն Էքսչէյնճ Կափ, Կրովթ էնտ Ինտուսթրիըլ Սթրաթըճի ին Թըրքի, 1973 – 1983, էջ 38

(6) «Պիւլըթին տը Թըրքի», շաբաթաթերթ, Փարիզ, Մարտ 21, 1980 էջ 5։

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՎԱԺԱԽՈՑ ՈՐՈՆՈՎՈՒՄ Հ ԵՑ

ՄԱՀՎԱՆ ՕՐՈՆՈՎՈՒՄ

Ջրասույզ ընթացքում Ալ Գասան ոտքերը հանեց ջրից, հանգիստ նստեց ափին և սկսեց ուշադիր զննել ջրի երեսը, որ մինչև այն պահը ամբողջովին հարթ էր: Ջրի մակերեսին հանկարծ հայտնվեցին մի քանի պղպջակներ, որոնք ավելի ու ավելի էին մեծանում: Ալ Գասանը հասկացավ, որ ինչ-որ մեծ ձուկ է մոտենում ափին, և ուշադրությամբ սկսեց հետևել ջրի մակերեսին: Ձուկը, որ ինչ-որ ժամանակ անշարժ կանգնած էր ջրի մեջ, հանկարծ ցատկեց ջրից դուրս և ընկավ ափին: Ալ Գասանը ձեռքը մեկնեց ձկան կողմը, որ ինքնաբերաբար ցատկեց ջրի մեջ և անհետացավ:

Ալ Գասանը ոտքի թռավ և ուրախությունից ձեռքերը իրար զարկեց: Ձուկը, որ ինքնաբերաբար ցատկեց ջրի մեջ, 14 տասնյակ ոսկեթել ձկներ էին, որոնք ամեն մեկը մի ոսկե ձուկ էին պարունակում: Ալ Գասանը հասկացավ, որ ինքնաբերաբար ցատկեց ջրի մեջ, որպեսզի ազատվի ոսկե ձկներից: Նա ուրախությունից ոտքի թռավ և սկսեց պարել: Ապա նա հագավ իր հագուստները և ուղևորվեց դեպի Բասրա:

Ալ Գասանը ուրախ էր, որ ինքնաբերաբար ազատվել էր ոսկե ձկներից, սակայն նա չգիտեր, որ ոսկե ձկները ինքնաբերաբար ցատկել էին ջրի մեջ, որպեսզի ազատվեն Ալ Գասանից: Ալ Գասանը ոսկե ձկներին համարում էր իր ունեցվածքը, որովհետև նա ինքն էր նրանց բռնել: Ոսկե ձկները, որ ինքնաբերաբար ցատկել էին ջրի մեջ, ուրախ էին, որ ազատվել էին Ալ Գասանից, որովհետև նա ուզում էր նրանց վաճառել:

Ալ Գասանը ուրախ էր, որ ինքնաբերաբար ազատվել էր ոսկե ձկներից

Տէր եւ Տիկին Աբամալիա եւ Մարի Յակոբեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

Այրի Տիկ. Մենտուհի ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆի մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 23–ին, 79 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ երկուշաբթի, Մարտ 30, ժամը 14–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան – Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէոնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը, վաս – պուրականի Յաղթական Հերոսամարտին 66–րդ տարեդարձին առթիւ, հերոսամարտին բոլոր մասնակցողներու, միութեան հիմնադիրներու, վարչական ան – դամներու, անդամ – անդամուհիներու յիշատակին, փոխան հոգեհանգիստի կ'ընծայէ հետեւեալ նուէրները.–

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ի 2000 Ֆ.
Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժ.ի 1000 Ֆ.
Կապոյտ Խաչի Կայանին 500 Ֆ.
Կարմիր Խաչի Կայանին 500 Ֆ.
« Ծառայ »ի 55–ամեակին 500 Ֆ.
Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Միութեան 500 Ֆ.
(Վերոյիշեալ գումարները ստանալ «Ծառայ»էն)։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէրտէրեան, ողբ. խաչատուր եւ Մերուժան Խումարեանի Ա. եւ Բ. տարելիցներուն առթիւ, իրենց մօրեղբայրներու յիշատակին՝ 100 Ֆ. կը նուիրեն « Ծառայ »ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

66–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Նախաձեռնութեամբ Միութեան կեդր. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Տէօրթեան եւ Վիէննի մասնաճիւղերուն

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Մարտ 29, ժամը 13–ին
Հայ Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » եւ « Տարօն » սրահները։
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԱՒԼԻՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.– Հանդէսը կ'ողեւորէ « ԱՇՏԱՐԱԿ » նուագախումբը։

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով.–
Ա.տոյեան – 70. 02. 23
Պապայեան – 66. 30. 66
Կրասեան – 93. 32. 18

Ձաշագին՝ 70 Ֆ.

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ԵՒ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատրան մէջ, Արեւագալի եւ հոգեհանգստեան արարողութիւն կը մատուցուի, Շաբաթ օր, Մարտ 28, առաւօտեան ժամը 10.30–ին։ Կը պատարագէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ։

Կը հրաւիրուին բարեպաշտ հայրենակիցներ, եւ Հանգստեան Տան պատասպարեալներու ընտանեկան պարագաները ու բարեկամները։

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
60–ԱՄԵԱԿԻ ԾԻՐԻՆ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած՝
ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊԻ – ՔՈԼՈՄՊԻ ՇՐՋԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մարտ 29, Կիրակի, ժամը 15.30–ին
Centre Robert La Vergne
11,Rue Robert La Vergne, Asnières 92600
4 Routes — Derriée Darty

Կը խօսի՝
Տիկին ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՌԱՆԿԸ
ա) Ժողովրդական երգերով՝
ԱՆՆԱ ԳԱՐԱԿԱԵԱՆ
բ) Գանոնով՝
ԷԼԻԱ ՓԷՀԼԻՎԱՆԵԱՆ
գ) Տավուլով եւ կիթառով՝
ՍԱՐԳՕ ՓԷՀԼԻՎԱՆԵԱՆ
դ) Եւ Սիրայօժար մասնակցութեամբ ու իւրայատուկ մեներգներով՝
ՅԱԿՈԲ ԽԱՆՋԱՏԵԱՆ
Հաղորդակցութիւն.–
Autobus 165 - Porte de Champeret jusqu'au 4 Routes Terminus

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի

75–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի մէջ
Մայիս 9, ժամը 20.30–ին
ՃԱՇ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
10 bis, Rue Thouin - 75005 Paris
Métro: Cardinal Lemoine ou Monge
Parking: Place du Pantheon
OPERATION
PORTES OUVERTES
DIMANCHE, 29 MARS,
à partir de 16 h.

Recherchons
Mécaniciennes quaifiées en atélier
— Pour robes, jupes —
Der - Hagopian
99, Rue du Fbg. St. Martin
75010 - Paris
Métro: Gare de l'Est
Tél.: 239. 37. 10

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Միհրան Նագաշեան եւ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Նագաշեան (Մարսէյլ – Լափոմ) իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր Նշան Նագգաշեանի (Կարտաս – Պիվէր) մահուան տխուր առթիւ, կը նուիրեն՝ 100 Ֆ. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ 100 Ֆ. « Ծառայ »ի բարեաւաճման։ Նոյն առթիւ, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Յովսէփեան, կը նուիրեն 100 Ֆ. Սէն – Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ, փոխան ծաղկեպսակի։

L'OPTIQUE
RAYMOND STEPANIAN
Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. (91) 33. 82. 51
— *Technique. Service. Accueil.*
— *Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.*
— *Verres ultra minces pour myopes.*
— *Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.*
20% de remise à tous les mutualistes.

ARMÉNIE
et
CAPITALES SOVIÉTIQUES
CIRCUIT DE 14 JOURS
MOSCOU — EREVAN — TBILISSI — LENINGRAD
DU 17 AU 30 AOUT
Voyage organisé par l'Union des Eglises Evangéliques ARMENIENNES de France
Sous la direction du Pasteur LEONIAN
Organisateur Technique: SEVAN Voyages
Renseignements et Inscriptions:
Pasteur LEONIAN
4, Rue Dr. Paul - Diday — 69003 LYON — Tél.: (7) 853. 54. 16
Prix: Paris / Paris 4200 F. Tout compris

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid -- 94140 Alfortville
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
Dans le cadre de ses activités musicales, et en prélude au Festival de musique d'Alfortville, la M.C.A. vous propose:
ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ
ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
○ Le Samedi, 28 Mars, à 21 h.
« *Chansons de troubadours et de traditions populaires arméniennes* » *par VIRGINIA PATTIE chant, ROUPEN HARUTIUNIAN tar et Aram KEROVPIAN canon.*
Participation: 20 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար – Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը, չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Յարութիւն Դարբինեանի մահուան առթիւ.– Մարգարեան ընտ. 200, Տէր եւ Տիկին Ա.ճապաղեան, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը.Մ. Արծիւ, Մերուկեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէօնճեան 100–ական, Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկին Տէնէկեան, Տէր եւ Տիկին Պարզեւ Փիլիկեան, Տէր եւ Տիկին Զաքար Փիլիպոսեան, Տէր եւ Տիկին Գաֆօ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սարգիսեան 50–ական Ֆ.։

× Զապէլ Արզումանեանի մահուան առթիւ.– Արզումանեան ընտ. 100 Ֆ.։

× Մարգար Սարգիսեանի (Տարօնցի) մահուան 30–րդ տարելիցին առթիւ.– Այրի Տիկին Ազնիւ Սարգիսեան եւ զաւակները 100 Ֆ.։

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

VOYAGES
EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS

du 15 au 26 Avril 81	—	3.250 F.
du 09 au 20 Mai 81	—	3.990 F.
du 01 au 12 Août 81	—	3.990 F.
du 05 au 16 Sept. 81	—	3.990 F.

2° VOYAGES DE 14 JOURS

du 27 Mai au 9 Juin 81	—	4.350 F.
du 18 au 31 Juillet 81	—	4.290 F.
du 08 au 21 Août 81	—	4.290 F.
du 02 au 15 Octobre 81	—	3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS
DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP
Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721
Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris
Nom .....
Prénom .....
Adresse .....
..... Tél. .....
Ville ..... Code postal.....
1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du ..... au .....
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
.....
Rayer les mentions inutiles

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ընդհանրական Ընդհանուր ժողովը, իր բոլոր մասնաճիւղերով, խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Տէմիրճեանի, զաւակներուն, ինչպէս նաեւ՝ ընտանեկան պարագաներուն, կարապետ Տէմիրճեանի մահուան առթիւ (Մարտ 15, Պիվէր)։

×

Համախարբերդցիական Միութեան Ընդհանրական Ընդհանուր ժողովը, իր բոլոր մասնաճիւղերով խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Կարապետեանի, զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն, Լեւոն Կարապետեանի մահուան առթիւ (15 Մարտ, Կարտաս)։

UGAB - JEUNES
OUVERTURES
COURS GRATUITS
de Mathématiques et de Physique
(Terminale C)
A compter du 1er Avril
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris 17e*
15 participants seulement - Présence continue et travail conséquent exigés
Inscription auprès de M. Agopdjan
Tél.: 543. 54. 45 - *après 19 h.*
——×——
Dimanche,29 Mars, de 18 à 23 h.
« SANGRIA PARTY »
Animation Pop et Folk, Kotchari,
Sangria et Amuse-geules
Participation aux frais: 30 F.

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
28-29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 MARS
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.874

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.874

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԸՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ, Ուրբաթ օր չատ լայն տարողութիւն առած էր «ազդարարու – թեան գործադուլը» որ չորս ժամ պէտք է տեւէր: Կացութիւնը իսկապէս ծայր աստիճանի լարուած է: Միւս կողմէ երկիրը հազիւ 10 – 12 օրուան ուտեստեղէն ունի այլեւս եւ կառավարութիւնը կոչ ըրած է արեւմուտքի որ օգնէ: Մոսկուա նոր ազդարարութիւն մը ըրած է, ուր կը չեշտէ «համայնավարութեան ապառնացող վտանգը»: Ցարդ եղածներուն ա– մէնէն խիստը, Մոսկուայի այս ազդա – րարութիւնը կը յաջորդէր վարչապետ Թարուզելսկիի տեսակցութեան կարդինալ Վիլհնակիի հետ:

ԱՐԺԱՆԹինն Նախագահ փոխեց ինչ որ բան չի փոխեր վարչակարգին մէջ: Ցարդ 6000 հոգի «անհետացած է» եւ այս վար– չակարգի 5–րդ տարեդարձին առթիւ, նոր ցոյց մը եղաւ Հինգշաբթի օր Փա – րիզի մէջ, Արժանթինի դեսպանատան առջեւ:

ՄԻՇԷԼ ՏՌՈՒԱ, որ ակադեմական ընտրուած էր Ժողեֆ Քէսէլի աթոռին, պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Հինգշաբթի օր, Թիէռի Մօնիէլի կողմէ:

ՄԱԹրիթթի եւրոպական վեհաժողո – վը ձախողութիւն մը եղած է ոչ միայն քաղաքական այլեւ առաջնային դեռնէ վրայ: Արդարեւ չուրջ 100 լրագրող եւ պաշտօնատար թունաւորուած են պաղ ձուկ մը, զոր հրամցուցած է քաղաքը ժողովէն ետք: Շատեր պառկած են ըս – ամոքքի ցաւերով, խիթերով, տեսողու– թեան խանգարումներով, գերման լրա – գրող մը մինչեւ իսկ հիւանդանոց փո – խադրուած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՐՏ 17 – 19)

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՄՇԱԿՈՅԹի ԱՆՈՒԱՆԻ ԴԷՄՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Սփիւռքահայութեան հետ Մշակոյթա – կան կապի կոմիտէի կեդրոնատեղին տեղի ունեցած է հանդիպում մը Պեռական Հա– մալսարանի նախապատրաստական դա – սընթացքի սփիւռքի հայ ուսանողներու եւ մշակոյթի անուանի դէմքերու միջեւ: Լիբանանէն, Սուրիայէն, Իրանէն, Իրա– քէն եւ այլ երկիրներէ Երեւան ուսանե – լու գացած հայ երիտասարդներուն ողջ – ոյնի խօսք արտասանած է կապի կոմի – տէի նախագահ Վարդգէս Համազասպ եան: Խօսք առնելով կոմիտէի նախագա – հի Ա.տեզակալ Անդրանիկ Մարտիրոս – եան, նկարիչ Յակոբ Յակոբեան եւ բա– նաստեղծուհի Մարօ Մարգարեան մաղ – թած են, որ ուսանողները իրենց ուսման աւարտին ոչ միայն ամուր պահեն իրենց կապը մայր հայրենիքի հետ, այլեւ գոր– ծօն մասնակցութիւն ունենան հայկական դաղութներու հանրային կեանքին մէջ: Ներկայացուած են եւ երախտադիտու – թեան խօսք արտասանած է ուսանողու – հի Անահիտ Զաքինեան (Իրանէն): Դե – զարուեստական յայտագրին մասնակցած են Ռազմիկ Դաւոյեան, Վարդուհի Վար– դերեսեան եւ Բաֆֆի Յովհաննիսեան:

ԱՀԱՓԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ. – ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՅՈՑՑԸՆ ԵՏՔ ՀԻՊԱՏՈՍԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ

—o—

Շաբաթ, Մարտ 21–ին, չուրջ 1500 Թուրքեր ցոյց մը կատարած էին Լիոնի մէջ «Հայկ ահաբեկչութեան» դէմ: Մարտ 22–ի «Փրոկրէն» արձագանգ հան – դիսանալով այս ցոյցին, նկար մըն ալ կը հրապարակէ եւ կը գրէ թէ կազմա – կերպիչ յանձնախումբը թռուցիկ մը բաժնած է, ուր կը յիշեցուի երկու թուրք դիւանագէտներու սպանութիւնը Մարտ 4–ին եւ կոչ կ'ընէ «Ֆրանսայի, բարե – կամ եւ զինակից երկիր, որ հալածէ եւ պատժէ ահաբեկիչ տարրերը իր հողամա– սին վրայ», զանազան պատասխաններ ալ Ֆրանսերէն թէ թուրքերէն կը գտած – պարտէին արարքները եւ Ֆրանսան:

Այս առթիւ, երեք երեսփոխաններ՝ Հէռնիւ, Փուիըռէն եւ Նուառ կ'ուզեն որ Լիոնի թուրք հիւպատոսը մեկնի, ձայնակցելով Հայ Դատի պաշտպան յանձնախումբին, որ մամուլի ասուլիս մը կազմակերպած էր եւ զեկոյց մը հրա – պարակած: Հոն, Հ. Դատի Յանձնա – խումբը «անընդունելի կը դտնէ որ Ֆա – շիստ օտար պետութեան մը ներկայա – ցուցիչները ծաղկեպսակ դնեն Դիմա – րականներու եւ տեզահանուածներու յու– շարձանին եւ թէ խորհրդարանականներ, որոնք Ֆրանսայի ազգը կը ներկայացը – րեն. նախատական ակնարկութեանց են– թակայ ըլլան»: Արդարեւ թռուցկիին մէջ, կազմակերպիչ յանձնախումբը կ'ը – սէր ի մէջ այլոց. – «Մահոգիչ է, թուրք ժողովուրդին համար հաստատել որ Ֆը– րանսայի որոշ քաղաքագէտներ հակա – թուրք քարոզչութիւնը օգտագործեն ընտրական անձնական շահերուն հա – մար...»:

×

Վերջապէս յիշենք թէ, Մարտ 22/23–ի Լա Քոռնա օրաթերթը յօդուած մը հրա– պարակած է, խորագրուած՝ «Ֆրանսան, Թուրքիան եւ Հայերը» եւ ենթախորա – գրուած՝ «ահաբեկչական արարքները մէկ նպատակ ունին՝ գժտութիւն ստեղծել Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ»:

Յօդուածագիրը՝ Ֆրանսուա Ժոսլէ չատ «ցաւ» կը զգայ որ Ֆրանքեւերքական յա– բաբերութիւնները, որ մինչեւ 1973 «չատ բնականոն էին, գրեթէ բարեկամական: Զօր. տը Կօլլ այցելութիւնը, 1968 Հոկ– տեմբերին, մեծ դէպք մը եւ յաջողու – թիւն մը եղած էր եւ սերտացուցած էր երկու երկիրներու կապերը, վաթթարա – ցած են»: Ու կը թուէ պատճառները սկը– սելով Մարսէյլի յուշարձանէն հասնելու համար մահափորձերուն: Եւ կասկած յայտնելէ ետք թէ «իրենք զիրենք հայ հռչակող ահաբեկիչներու այս խումբե – րը, իսկապէս ե՞ն (հայ)» կը չարունակէ որոշ հեղնանքով. – «Անշուշտ պիտի չեր– թան վերագրաւել Արեւելեան Անատո – լուն, Հայերու նախկին հայրենիքը: Ի– րենց նպատակն է նախ ճանչցնել տալ համաշխարհային հանրային կարծիքին ի– րենց պահանջները եւ «հայկ. հարց»ի մը գոյութիւնը: Ապա, տկարացնել Թուր – քիոյ արտաքին յարաբերութիւնները, կդգիացնել երկիրը: Այն երկիրներուն մէջ, որոնք ըստ հայկ. այս խմբակներ – րուն պէտք չէ բարեկամական յարաբե – րութիւններ ունենան Թուրքիոյ հետ, Ֆրանսան առաջիններու կարգին կը գըտ– նուի, ինչո՞ւ»...

Ինչպէս կը պարզուի, այս դրութիւնը չի տարբերիր Ֆրանսական մամուլի մէջ վերջերս լոյս տեսած այլ դրութիւններէ, ուր կը դտնուին «էլիշէ դարձած այս բա– նաձեւը, որ է՝ արեւմտեան «մտահոգու– թիւնը» Թուրքիոյ կղզիացման հան – դէպ...:

Ֆ. Ժոսլէ, ի վերջոյ լուծումը կը գտնէ վերջ տալու համար ահաբեկումներուն՝ ամբողջական լուսաթիւն: Նկատի առնելով, որ ահաբեկիչներուն հետապնդած նպա – տակը՝ ազմուկ հանել է, «հանրային կարծիքին հասցնել իրենց դատը» ու – րեմն կ'ըսէ՝ Ժոսլէ. – «Լռելով, ոչ ոք կ'իմանայ թէ հայկ. հարց մը կայ, հայկ. պահանջներ եւ Ֆրանքեւերքական յարա– բերութիւնները աւելի լաւ կ'ըլլան եր – կու երկիրներու բարիքին համար..»: Այս փառաւոր «պիւտէն» այնքան դոհ է, որ իրատ կուտայ նաեւ թուրք թերթերուն, որ վերջ տան «վրէժխնդիր ազգայնակա– նութեան, որ անմիջական վրէժ կը պա – հանջէ, հակաֆրանսական զգացումներ կ'արձարձէ եւ այդ ձեւով ակամայ կ'ի – րագործէ ինչ որ կ'ուզեն ահաբեկիչները գժտութիւն ստեղծել երկու երկիրներու միջեւ եւ բնական է որ ֆրանքեւերքական յարաբերութիւնները ալ ամրապնդուած կ'ըլլան»:

Ըստ երեւոյթին, մարդը ատկէ ալ դըժ– դոհ է, այսինքն չուզեր որ Ֆրանսա լաւ ըլլայ Յունաստանի հետ...:

×

ԹՈՒՐՔԻԱ. – ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ՝ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑ ՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

—o—

Միշտ այս նկատին կապակցութեամբ, յիշենք որ Թրքական հեռատեսիլը Մարտ 19–ին հրապարակային ասուլիս մը կազ– մակերպած է հայկ. ահաբեկչութեան մասին:

Ասուլիսը վարած է լրագրող մը՝ Շէմսի Գուսէյը, նիւթը «հայկ. հարցը եւ հայկ. ահաբեկչութիւնը» եւ մասնակցած են պատմութեան դասախօսներ Էնվէր Զիյա Գարալ, Պէքիր Սըտքը Պայքալ, Ցահրի Արմաօղլու, Անդարա հաւաքուած եւ ո– րոնք կապուած են Պոլսոյ ,ուր կը գըտ– նուէր Ս. Փրկիչի նախկին բժշկապետ՝ Տոքթ. Կարապետ Արման: Թրք. տեսա – կէտը սա է. – Մինչեւ 19–րդ դարու վերջ հայկ. հարց մը գոյութիւն չէ ունեցած: Հայերը միշտ փոքրամասնութիւն եղած են Անատոլուի հողերուն վրայ, որեւէ նահանգի մէջ մեծամասնութիւն չե ն կազմած, ոչ իսկ ամէնէն բազմամարդ նահանգին՝ Պիթլիսի մէջ ուր 30%–էն աւելի չեն եղած: 19–րդ դարուն է որ Հա– յերու մօտ վիպապաշտ կարօտ մը կը ծնի պետութիւն, հայրենիք կերտելու եւ այդ կարօտը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ օտար պետութիւններու եւ ուժերու կողմէ Հայերու գլխուն դարբնուած խաչ մը: Մասնակցողներէն Փրոֆ. Արմաօղլու ը– սեր է որ «պատմական իրողութիւն է, որ 1915–էն վերջ շատ Հայեր մեռան, մեռան սպանուելով: Բայց ատիկա պատասխեցաւ Օսմանեան Պետութեան կամքէն անկախ: Եւ այդ մեռնողներուն թիւն ալ երբեք այնքան մեծ չէ որքան այսօր կը պնդուի: 1·5 միլիոն Հայերու սպանուած ըլլալը անկարելի է որովհետեւ, այդ շրջանին բոլոր Հայերու թիւը այդքան չէր: Իսկ 1915–էն առաջ ալ Հայերը մօտաւորապէս 600·000 թուրք սպանուած էին, ինչպէս կ ը կարդանք Թալաթի յուշերուն մէջ»...

Այսքանը արդէն բաւարար կարելի է համարել, ևս ըմէնք պիտի ըսէր Անդ – լիացին: Գալով Տոքթ. Արմանի: Ի՞նչ կրնայ ըսել արդէն Պոլիս նստած Հայ մը, որ կը հրաւիրուի հեռատեսիլէն խօսելու Հայկ. հարցի մասին, ոչ ուրիշ բան քան ինչ որ ըսած է եւ որոնց ամփոփումն է՝ Օսմանեան կայսրութեան ատեն պատա – հածը անցեալ է, եղած – դացած բան է, 1981–ին այժմէական դարձնելը ցոյց կու– տայ թէ պատմութիւնը կրկնուիլն մըն է եւ օտար պետութիւնները կրկին խայծ կը դործածեն Հայերը, Թրքահայերն ալ «բոլոր շրջաններուն, բոլոր կուսակցու – թիւններու իշխանութեան օրով հանգիստ ապրած են, Ծնունդ, Զատիկ տօնած են, եւլն. եւլն.»:

ԿՄԻԹ

ԾԱԽՈՒԻԼ ԿԱՅ՝ ԾԱԽՈՒԻԼ ԿԱ՛Յ

—o—

Ամէն ապրանք ծախուիլ կ'ուզէ Ու հայ թերթն ալ ի վերջոյ ապրանք է:

Մեր օրերուն ծախելը արուեստ է. ո– մանք կ'ըսեն՝ գիտութիւն: Իսկ ծախուիլը թէ՛ արուեստ է, թէ՛ գիտութիւն: Ինչ – պէ՞ս կ'ընեն հայ թերթերը ծախուելու համար: Ամ աւելի ճիշդը՝ առաւել եւս ծախուելու համար:

Խօսքս անշուշտ թերթերու վաճառ – քին մասին է, հատավաճառ կամ բաժա– նորդագրութիւն (հետու ինձմէ այլ տե – սակի լկիրշ մտածումներ): Ու լուծումը պարզ կը թուի բոլորին. բոլորն ալ կը դիմեն ծանուցումներու՝ իւրաքանչիւրը իր էջերէն ներս:

Ծանօթ են *քլիշէ* դարձած «կարդացէք եւ տարածեցէք»ները: Ժամանակ (կամ երեւակայութիւն) չունեցող խմբագրա – պետերու համար կազմ ու պատրաստ լոզունգ մը: Սփիւռքի խմբագրապետե – րուն մեծամասնութիւնը բազմազբաղ կը թուի ըլլալ՝ ներառեալ «*Ցառաջ*»ինը: Անկէ այս «կարդացէք եւ...»ին յաճա – խակի (ու ոչ անպայման արդիւնաւոր) գործածութիւնը:

Ամէնուն պարագան այդպէս չէ սա – կայն: Ոմանք կը փնտռեն կոչի նոր ձե – ւեր, աւելի ազդու, աւելի «յարձակողա – կան», ինչպէս պիտի ըսէին Ամերիկա – ցիք. «կարդացէ՛ք, կարդա՛լ տուէք, տա– րածեցէ՛ք *Ազատ Օր*»ը: Ուրիշներ կը կըր– ճատեն: Մտածելով որ թերթ ձեռք առ – նողը արդէն իսկ կը կարդայ զայն (պէտք է յուսալ որ ան ասանկ է) շեշտը տարա– ծումին վրայ կը դնեն. «Տարածեցէ՛ք *Ասպարէզ* օրաթերթը»:

Կան նաեւ, որ ընդհանուր առումով մամուլին շահը կը հետապնդեն: Այս անձնուրացները կը նախընտրեն «Հայ թերթը ընկերն է հայ տան» ձեւը: *Ժեսթը* գեղեցիկ: Բայց ծովը նետուած շիշ: Որ ծովափը կը հասնի՝ չես գիտեր: Ու ամէն խմբագրապետ հաւանաբար իր ուրկանին կը նայի:

Ոմանք ալ համեստութիւն կը փորձեն: Պարզ շրջանակ մը. մէջը խոշորացոյց մը, ու խոշորացոյցին տակը բառ մը միայն. *Ասպարէզ*: Ան ալ փոքր տառերով:

Իսկ ուրիշներ՝ ոչ անպայման չար միտ– մով, վտանգաւոր բաներ կ'առաջարկեն ընթերցողին. «*Մարմարան* կարդացէք եւ տարածեցէք ձեր շուրջ»: Ահա ձեզի խեղդուելու յստակ առաջարկ մը:

Սրամիտներ ալ կան, վաճառականի հո– տառութեամբ օժտուած: *Armenian Weekly*–ն ասոնցմէ է. « *Give a Weekly to a friend, he will thank you year-round*», որ թարգմանի մօտաւորապէս սապէս. «Շաբաթաթերթ նուիրէ բարեկամիդ՝ ամբողջ տարին շնորհակալ կը մնայ քե– զի»: Հոս ալ վտանգը ակներեւ է. Չես գիտեր. կրնաս նաեւ տարի մը հայհո – յանք շահիլ ու կորսնցնել թէ՛ դրամդ թէ՛ ալ բարեկամդ...

Վերջապէս կան անկեղծները: Ուղղակի կ'ըսեն, թէ բանն ինչումն է: Թէ ինչ է իրենց փնտռածը, թէ ինչ է ընթերցողին փնտռածը: Ամէնէն անկեղծը Գահիրէի «*Արեւ*»ն է, որ կը գրէ. «Ձեր նուիրա – տութիւններէն բաժին հանեցէք նաեւ «*Արեւ*»ին: Առանց *Արեւի* գոյութեան ձեր նուիրատուութիւնները իրենց նպատակին չեն կրնար ծառայել»:

Հասկցողին հազար արեւ...

ԽԵԼՕՔ ՉԱԼՕ

ԵՐԲ ՔԱՐԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՀԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՊԸ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Գրեց՝ ՃԱՐՏ· ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

*Մ*իջնադարեան հայ եկեղեցիներու ճարտարապետական ոճին ներքին լման– ը չէ բացատրուած լուվին եւ չենք գի– տեր թէ մեր նախնիք ինչո՛ւ եւ ինչպէ՛ս ստեղծեցին, կամ մշակեցին ու զարգա – ցուցին իւրայատուկ ոճ մը, զայն փո – խանցելով մատամբ Արեւմուտքի ալ:

Տասը դարէ աւելի տեւող չարունակակա– նութեամբ պահպանուած այս ոճը ար – տայայտութիւնն էր անկասկած կրօնա – բարոյական աշխարհահայեացքի մը եւ կը խորհրդանշէր ժողովուրդի մը հոգե – ւոր կեանքին հիմնական գիծը, զոր կ'ան– գիտանանք ներկայիս: Այնքան հիմնական որ, մինչ Արեւմուտքի մէջ զանազան ո– ճեր իրարու յաջորդեցին, մերը մնաց **գ ր ե թ է** անփոփոխ իր էութեան մէջ: (*)

Կ'անգիտանանք, որովհետեւ հայ ճար– տարապետութեան ուսումնասիրութեամբ զբաղող գիտնականները առ հասարակ ի– րենց ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնեն հին եկեղեցիներու քարեղէն գոյութեան վրայ միայն, զանոնք քննելով լոկ իբր չինարարութիւն, այսինքն՝ իբր որմ, սիւն, կամար կամ գմբէթ:

Այս ձեւով առնուած սակայն, եկեղե – ցին կը սահմանափակուի իր նիւթեղէն կառոյցին մէջ, պարպուելով իր ոգեղէն էութենէն: Մէկ խօսքով կը դառնայ «Պատմական յուշարձան», ինչպէս սով– որութիւն է կոչել ներկայիս անխտիր ե– կեղեցի թէ ամրոց, բերդ թէ կոթող:

Մինչդեռ եկեղեցի մը կառոյցը ամէն բանէ առաջ հաւատքի արտայայտութիւն է, եւ իբր այդ ունի խորհրդանշական բնոյթ, իր բոլոր մանրամասնութիւննե – րուն մէջ խակ:

Կրկնելու համար հանրածանօթ ճշմար– տութիւնները, կարելի է յիշեցնել ներքին սիւները, որոնք չորս հատ են առ հա – ւարակ, կը խորհրդանշեն չորս Աւետա – րանիչները, որոնց վրայ կը բարձրա – նան Չորս Աւետարանները իբր կամար եւ որոնց վրայ ալ կը յենու կեդրոնի գմ– բէթը՝ իբր Փրկիչն Ամենակալ: Այս ձե– ւով յատակագծին վրայ ներքնապէս կը գծուի հսկայ խաչ մը, որուն վրայ կու– գան ամփոփուիլ բազմութիւնները հա – ւատացեալներուն:

Խորանը ուղղուած է միշտ դէպի Արե– ւելք, դէպի «Լոյսն Կենաց» եւ «Արեգակն Արդարութեան», այսինքն՝ Քրիստոս: Խորանը մաս մըն է երկինքէն, մոմերը՝ աստղեր եւ պատարագիչ քահանային ոտքերուն տակի բարձն ալ՝ ամպ: Պա – տարագի խորհուրդը կ'իրագործուի հե – տեւաբար երկինքի մէջ, ուրկէ կ'ընդունի Շնորհը Ս· Սկիհին վրայ:

Այս խորհրդանշական բնոյթը անայ – լայլ պահպանուած է գարերով, որոնց ընթացքին հայ ճարտարապետները ըս – տեղծած են բազմապիսի տարբերակներ, զանելով յատակագծային եւ ծաւալային սքանչելի լուծումներ: Հաւատարմու – թիւն՝ հիմնական սկզբունքներուն, բայց տեւական որոնում՝ նոր լուծումներու, ա'յս եղած է յատկանիշը հայ ճարտա – պետական հանճարին, որ պիտի չա – րունակեր անշուշտ հրաշալի գլուխ – գործոցներ ստեղծել, եթէ չխափանուէր օտար ալիքակալներու աւերիչ ձեռքով:

Այսօր, գարերու ընդհատումէն վերջ երբ կը փորձենք հաւկնալ իմաստը որ թաքնուած կը մնայ քարեղէն շինութիւն– ներու ետեւ, մենք մեզ կը զգանք գաղտնի խորհուրդի մը առջեւ, որովհետեւ ինչ – պէս բանաստեղծը կ'ըսէ·

«Եկեղեցին հայկական՝ մէն մի
քարին տակ երկրի,
«Դէպի երկինք բարձրացող գաղտնի
ճամբայ մը ունի···
Վահան Թէքէեան

Այդ գաղտնի ճամբան է որ պէտք է ո– րոնել արուեստի պատմութիւնը, որ իբր փիլիսոփայութեան մէկ ճիւղը, չի բա – ւականանար քանակական եւ չափական տուեալներով: Արուեստի պատմութեան կէտ նպատակն է փնտռել եւ գտնել ար – ուեստի գործերու ստեղծման բուն դըր– դապատճառները, երեւան բերել անոնց թաքուն իմաստը ու հետապնդած խոհա– լը, եւ այդպէսով պարզաբանել ժողո – վուրդի մը հոգեկան – իմացական կեան– քը տուեալ շրջանի մը, կեա՛նք որ կ'ար– տացոլայ իր ստեղծած ոճին մէջ:

Ըսած է թէ ոճը մարդն է: Ոճին մեկ – նաբանութեամբ կարելի է խուզարկել ո– ճը ստեղծողին հոգին: Ըսուած է նաեւ թէ այն ժողովուրդները՝ որոնք ուրիշ – ներու ոճը կ'ընդօրինակեն, կ'ապրին ու– րիշներու հոգիով: Հայ ժողովուրդը ու– նեցած է արուեստի իր սեփական ոճը, ինչ որ չափազանց կարեւոր եւ պատուա– բեր իրողութիւն մըն է: Անցեալէն մնա– ցած միակ չօշափելի փաստն է այդ իր հոգեկան ինքնուրոյն կեանքին վերաբեր– եալ, քանի որ մեր գրաւոր պատմութիւ– նը միա՛յն թագաւորներու, կաթողիկոս – ներու եւ նախարարական տուներու մա – սին կը խօսի, անտեսելով ժողովուր – դը:

×

Ներկայ գրութեան նպատակը մերձե – ցումի փորձ մըն է երաժշտութեան ճամ– բով: Գիտենք թէ վաղ միջնադարեան եկեղեցիները առ հասարակ չինուած են իբր աղօթավայր եւ չինարարներն ալ ջանացած են միշտ չէնքը պատշաճեցնել աղօթասացութեան, այսինքն երաժշտու– թեան, ինչ որ տուած է հրաշալի ար – դիւնքներ ագուստիֆի տեսակէտով:

Կազմաւորուած է չինարարական որոշ աւանդութիւն մը, որուն հաւատարիմ մնացած ըլլալ կը թուին երկար ատեն Ա– րեւելք եւ Արեւմուտք, բացի կարգ մը բացառութիւններէ: Երկեցողութիւնը ե– ղած է հետեւաբար գլխաւոր ազդակը այդ աւանդութեան ստեղծման:

Ինչո՞վ կը բացատրուի սակայն առաջ– նակարգ կարեւորութիւնը աղօթասացու – թեան:

Ծանօթ է թէ մարդկային երկու գլխա– ւոր զգայարանքներէն լսողութեան է որ նախապատուութիւն կուտայ Քրիստո – նէութիւնը, ի հեճուկս տեսողութեան: Տեսողութեան ճամբով կը հաղորդուինք երկրային իրողութեանց եւ կ'ենթարկը – ւինք նիւթին փորձութեան, մինչ լսողու– թեան ճամբով կրնանք հաղորդուիլ աստ– ուածային ճշմարտութեան, դառնալով ներքին լոյսը:

Իմացեալ ճշմարտութիւնը ականջի մի– ջոցաւ է որ կը թափանցէ հոգիներէն ներս, եւ ի զուր չէ որ Մեծ Պահոց այս չարաթներուն երբ Աւետարանի երկեցո – ղութիւններուն ընթացքին Լոյսի փառա – բանութիւնը կ'երգենք հայ եկեղեցինե – րէն ներս, կը հայցենք Բարձեալէն «Ծագեա՛ ի հոգիս մեր, զլոյս քո իմա– նալի»:

Քիչերու արուած է սակայն չնորհը իմանալու հոգիի ներքին ականջով: Հա – ւատարկ մարդը հաղորդակցութեան իբր միջոց ունի աղօթքը, որ կ'արտաբերուի ձայնով, այսինքն՝ երաժշտութեամբ:

Այս հիման վրայ, միջնադարեան հին եկեղեցիներուն մէջ ջանացած են տեսո – ղութեան դերը նուազագնել լոյսի քա – փանցումը պակսեցնելով: Հետեւելով Ցիսուսի պատուէրին, որ կը յանձնարա– րէր աղօթելու համար քաշուիլ ներս, դուռ եւ պատուհան գոցելով բոլորովին ջնջած են պատուհանները, գոհանալով նեղ ծերպերով: Ջնջած են նաեւ ամէն տեսակ ներքին զարդ որ կրնայ ուշադ – րութիւն գրաւել: Միւս կողմէ ամէն հը – նարք ի գործ դրած են բարելաւելու հա– մար ագուստիֆը, զայն պատշաճեցնելով երկեցողութեան որոշ ձեւերու: Կը կար– ծուի թէ ծաւալային ներքին երկրաչա – փական համեմատութիւններն իսկ ներ– շնչուած են բնական կամի մը ճայնե – րուն թրթռացման համեմատութիւննե – րէն:

(Փակագծի մէջ պէտք է ճշդել թէ բա– ցատրութիւն է բիւզանդական եւ բիւզան– դականէն ներշնչեալ կարգ մը այլ կայ – սերական եկեղեցիներու ներքին ճոխու – թիւնը, իբր արտայայտութիւն տարբեր աշխարհահայեացքի մը որ կը ձգտի ո– գիին յաղթանակը մատնանշել նիւթին վրայ: Եւ որքա՞ն ճոխ ըլլայ յաղթա – հարուած նիւթը, այնքա՞ն փառաւոր կ'ըլլայ յաղթանակը ոգիին: Վկա՛յ չքե– ղութիւնը Կ· Պոլսոյ Ս· Սոփիային, ըն– ծայուած՝ Սուրբ Իմաստութեան, այ – սինքն՝ Իմացեալ ճշմարտութեան):

Այս բոլոր յատկանիշերը ուշադրաւօ – րէն, ի յայտ կուգան մանաւանդ Կիսաերկեան (Սիսդերսիէն) եկեղեցինե – րուն մէջ, որոնց հանդիսաւորութիւնը հայ եկեղեցիներու հետ ակնբախ է: Կ'արժէ հետեւաբար փոքր ինչ խօսիլ այդ մա – սին, առ ի չգոյէ տուեալներու հայ եկե– ղեցիներու երաժշտականութեան վերա – բերեալ:

Սէն Պերնառ երբ ձեռք կ'առնէ միաբանու– թեան ղեկավարութիւնը ԺԲ· դարու սկիզ– բը կը հաստատէ սեղմ կանոններ եկեղե– ցաշինութեան համար: Իր գլխաւոր մտա– հոգութիւնը կ'ըլլայ պարզեցնել եկեղեցի– ներու ծաւալն ու ներքին տեսքը և ապա– հովել աղօթասացութեան համար լսելա պայմանները: Օգտուելով մանաւանդ ե– բաժիշտներու եւ հաշուապէտներու խոր– հուրդէն, կը յաջողի չինել տալ եկեղե – ցիներ որոնք փոքր են ծաւալով, ամբող– ջովին մերկ ու անպաճոյճ են ներքնատէս եւ ունին հոյակապ ագուստիֆ: Կարծես չինուած ըլլային իբր երաժշտական դոր– ծիք, որ կրնայ յառաջ բերել արձագանգ– ներու չարայարութիւն մը լսելա – տուկ:

Աղօթասացին ձայնին դրօմը եւ մա – նաւանդ կշռոյթը պէտք է յարմարի այդ արձագանգին: Երգեցողը պարտի արտա– բերել ձայները ընդհատաբար, սպասե – լով արձագանգին որ կը վերադառնայ ու կ'ազդուի յաջորդ ձայնին, եւ մե – ներդը տակաւ կը վերածուի բազմաձայն խմբերգի, կարծել տալով թէ քարերը կ'երգեն Փառքը Աստուծոյ եւ երկրային երգեցողութիւնն ալ կը դառնայ երկնա– յինի երգ հրեշտակաց:

Այս ձեւով աստուածային խօսքն է որ կը կրկնապատկուի: Կը բազմանայ, կը հարստանայ ու կը թափանցէ անկնճռէն ներս, հասնելու համար ներքին ական – ջին: Ս· Հոգւոյ թափանցումը հոգիներէ ներս:

Վաղ միջնադարեան հայ եկեղեցիներն ալ կը ներկայացնեն նոյն յատկանիշնե – րը, ունենալով չափազանց նեղ պատու – հաններ, անպաճոյճ ու մերկ ներքին պա– տեր, միջոցի երկրաչափական պարզ լուծումներ, փոքր ծաւալ եւ ընդհանրա– պէս սքանչելի ագուստիֆ:

Եթէ Հայերը այս սկզբունքները որ – դեղրած են Սէն Պերնառէն չատ առաջ եւ պահպանած՝ դարերով, այդ կը նշանա– կէ թէ մեծ կարեւորութիւն կուտային ե– կեղեցական երաժշտութեան, եւ հաւա– նաբար կը կիրարկէին երգեցողութեան մասնայատուկ ձեւ մը, հիմնուած՝ ար – ձագանգներու օգտագործման վրայ: Հայկական հին խաղերու մեկնաբանու – թիւնը թերեւս օր մը լոյս տեսէ:

Սպասելով որ մեր դիտնականները հե– տաքրքրուին այս հարցերով, երգչուհի մը, որ դիտնական չէ եւ ո՛չ ալ արուես– տի պատմաբան, գտած ըլլալ կը թուի լուծման մասնակի ուղի մը: Կ'ակնար – կեմ Լուսինէ Զաքարեանի, որ ունի չա– բանասացութեան մասնայատուկ ե– դանակ մը, հիմնուած՝ մասնաւորաբար արձագանգներու ընդելուզման վրայ: Ձենք գիտեր թէ փորձեր ըրա՞ծ է Ս· Հռիփսիմէի, Գեղարդի, Գոշավանքի կամ Հաղարծինի մէջ եւ արուեստի պատմա – բանները ու ագուստիֆի մասնագէտները հետաքրքրո՞ւած են այս երեւոյթով:

Դիտելի է որ, յաճախ արուեստագէտ մը յանկարծական ներշնչմամբ կամ զէմ յանդիմման տեսութեամբ կը գտնէ ճըշ – մարտութիւն մը որ գիտնականներու աչ– քէն կը վրիպի: Այս տեսանկիւնէն դիտ – ուած, զարմանալի չէ որ Վահան Թէքէ– եան իր «Եկեղեցին Հայկական» քերթո– ւածով կրցած ըլլայ շատ աւելի լաւ բա– ցատրել էութիւնն ու իմաստը հայ եկե – ղեցիին, քան՝ շատ մը գիտնականներ:

Կը վերջացնեմ իմն մէջբերումով մը:

«Եկեղեցին Հայկական բարձր բերդն
է հաւատքին
«Իմ պապերուս՝ որ հողէն գայն բար
առ բար հանեցին
«Ու երկինքէն իջուցին գայն ցօղ
առ ցօղ, ամպ առ ամպ,
«Ու թաղուեցան անոր մէջ հանդար–
տութեամբ, հեզութեամբ···:

Որոնել եւ գտնել լեզուն, «Հոգին քար առ քար հանուած» եւ «երկինքէն ցօղ առ ցօղ իջեցուած» հայ հաւատքի բերդին, ա՛յդ պէտք է ըլլայ պարտականութիւնը մեր արուեստի պատմաբաններուն:

Նիս

(*) Այս հարցին շուրջ հզրափակիչ ու– սումնասիրութիւն մը ներկայացուց Փը– րոփ· վարագդատ Յարութիւնեան, Հայ Արուեստի նուիրուած Բ· Սիմբոզիումին, Երեւան:

ԼԻՒԱՆԱՆԻ ՍՓԻԹՈՒՔԸ

—o—

Լիբանանի նախկին վարչապետը Սա – լիմ ալ – Հըս, առիթով մը կ'ըսէ· – մը տահոգ չեմ Լիբանանցիներուն համար, մտահոգ եմ Լիբանանի ապագային հա – մար: Արդարեւ, Լիբանանցիներ դան հեղնանքով դիտել կուտան, թէ եթէ յա– ջողեցան քայքայել եւ մանանաել լրին երկիրը, ապա իրենք արտաահմանի մէջ կը բարգաւաճին:

Դժուար է ըսել ճշդիւ, թէ ներկայի– ի՞նչ թիւ կը ներկայացնեն արտաահ– ման ապաստանած Լիբանանցիները: Ք– աքաղաքական կռիւներուն եռուն շրջա– նին, հաւանաբար, 1,5 միլիոն Լիբանան– ցիներ, – ուրեմն երկրին բնակչութեան կէսը, – օտար երկիրներ կը խուժին: Շատեր կը մեկնին Կիպրոս, Դամասկոս կամ Ամման, քանի մը ամսուան համար: Ուրիշներ Սաուտական Արաբիա եւ Միւրութիւնները, Եւրոպա, Աւստրալիա եւ այլուր: Ոմանք կը վերադառնան պա– տեհ առիթներուն, ուրիշներ մնայուն կայք կը հաստատեն իրենց նոր վայրե– րուն մէջ: Դեռ կապուած կը մնան մայր երակին՝ նամակով, հեռաձայնով, հե– – գացողներով:

Ս· Թարզուչ, Մերձ· Արեւելքի հար– ցերով զբաղող համբաւիրը Միխայել Իֆոնոմիֆ Տայեհսթի, քննութիւն մը կատարելով Լոնտոն, Փարիզ, կարգ մը տուեալներ կը հայթայթէ տեղական վ– րանասեան գաղութներուն մասին: Վար– հըրդածութիւններ ալ կը կատարէ:

Լոնտոնի Լիբանանեան ճաշարաններ ունկի պէս կը բուսնին, ինչ որ կը հա– տատէ չորս տարիներէ ի վեր օր առաջ աւելցող Լիբանանցիներուն ներկայու– թիւնը: Պէյրութի կեդրոնի կարգ մը համբաւաւոր ճաշարանները իրենց մա– նաճիւղերը ունին՝ յար եւ նման ճաշա– ցուցակով: Բայց միայն խոհանոցով չէ որ կը յատկանշուին: Լոնտոնի Լիբանա– եան դեսպանատան կազմած ցուցակի համաձայն, 160 ընկերութիւններ եւ ա– ռեւտրական գրասենեակներ Լիբանանի դրօշմ մը կը կրեն: Կան նաեւ ճարտա– րապետներ, խանութպաններ եւայլն:

Ֆրանսա կը հաշուէ 40–էն 50·000 Լի– բանանցի, մինչ Անգլիա՝ 10–էն 15·000: Աւելկա հաւկնալի է նկատի առնելով Լի– բանանի մշակոյթին եւ լեզուին կապը Ֆրանսայի հետ: Ֆրանսայի մէջ եւս Լի– բանանցիներուն առեւտրական – դրամա– կան գործառնութիւնները նկատելի կ'ը– մնան: Մեծ թիւ կը ներկայացնեն ուսա– նողները, շատերը՝ պարզապէս ապաս– վայրի մէջ գտնուելու տրամադրու– թեամբ ժամանած:

Ամբագրին տեսակէտով, Լոնտոն, Փա– րիզ հաստատուած Լիբանանցիները ժա– մանակաւոր կերպով հոն կը մնան: Ընտ– րած են զոյգ մայրաքաղաքները, եր– կիրները, որովհետեւ ապահովութեան առընթեր հեռու չեն Մերձ· Արեւելքէն, նաեւ միջազգային գործառնութեանց, մասնաւորաբար իրենց նախկին շրջա– տիին հետ, կարեւոր կեդրոնները կը ներկայացնեն:

Արտագաղթը Լիբանանեան երեւոյթ մը է: Վերջին տարիներունը, հակնալ պատճառներով, պարզապէս զանգուա– ծային նկարագիր կը ստանայ:

Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի մէկ ուսումնասիրութիւնը ցոյց կուտայ թէ Լիբանանեան աշխատող ձեռքու– ժը, Լիբանանէն դուրս, 1974ի 98·000ի 210·000–ի կը բարձրանայ անցեալ տարի վերջին:

1974–ին, միայն Սաուտական Արաբիա էմիրութիւններ եւ այլ Արաբ երկիրներ աշխատող Լիբանանցիներու թիւը 51·000–էն աւելի կ'ըլլայ: Անցեալ տարի ասոնք կը ներկայացնեն չորքի 124·000:

Եւրոպայի մէջ աշխատող Լիբանանցի– ներու թիւը՝ 1974–էն մինչեւ 1979, կը բարձրանայ ցայտուն չափով 18·000–էն հասնելով 28·000: Նոյնպէս Աւստրալիա 6·000–էն 14·000–ի, Արեւմտեան Ափրի– կէ՝ 9·400–էն 17·300–ի եւայլն:

Ամբագիրը հարիւր տարուան պատմու– թիւն մը կամ անցեալ մը կը հաստատէ արտագաղթի հարցին մէջ: Կը ճշդէ նաեւ, թէ վերջին տարիներու արտագաղթող

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

Վահան սարկավագ Դեղձենեան, Հա-
յաստանի Ազգային Ժողովի նախկին
պատգամաւոր, Ազգային Պատուիրակու-
թեան անդամ եւ Ազգային Գրադարանի
հիմնադիր-տնօրէն, ծնած Կարին, 1860-ին,
մահացած Պոլիս, 1915-ին, Ապրիլ 24-ին,
ձերբակալուելէ երկու օր վերջ:

Ծանօթ հրապարակագիր, հասարակա-
կան գործիչ եւ մանկավարժ Վահան սար-
կավագ Դեղձենեան ծնած է Կարին, 1860-
ին, ուր ստացած է իր նախնական կրթու-
թիւնը: Ան աւարտած է Կարնոյ Ս. Գրի-
գոր Լուսաւորչեան վարժարանը, ապա
հաստատուած է Պոլիս, ուր ուսանած է
Ներսիսեան վարժարանին մէջ, ուր ստա-
ցած է իր միջնակարգ կրթութիւնը:

Դեղձենեան 1880-ական թուականնե-
րուն սկսած է գրական գործունէութեան,
հրատարակելով իր առաջին յօդուածնե-
րը «Արեւելեան Մամուլ» հանդէսին մէջ:
Ան ապա աշխատակցած է «Մասեաց Հա-
ւատ» հանդէսին, «Արեւելեան Մամուլ»
հանդէսին, «Ազգ»-ին, «Ժամանակ»-ին,
«Ծաղիկ»-ին, «Ճակատագիր»-ին, «Ար-
ձագանգ»-ին, «Ազատամարտ»-ին, «Ար-
շալոյս»-ին, «Ազգային Օրագրութիւն»-ին
եւ այլ պարբերականներու:

Դեղձենեան 1890-ական թուականնե-
րուն հրատարակած է «Ամենայն Գործ-
նական Ձեռնարկ» գործնական ուղեցոյ-
ցը, որ ունեցած է երկու հրատարակու-
թիւն: Ան նաեւ հրատարակած է «Ամե-
նայն Գործնական Ձեռնարկ» գործնական
ուղեցոյցը, որ ունեցած է երկու հրատա-
րակութիւն: Ան նաեւ հրատարակած է
«Ամենայն Գործնական Ձեռնարկ» գործ-
նական ուղեցոյցը, որ ունեցած է երկու
հրատարակութիւն:

Դեղձենեան 1890-ական թուականնե-
րուն հրատարակած է «Ամենայն Գործ-
նական Ձեռնարկ» գործնական ուղեցոյ-
ցը, որ ունեցած է երկու հրատարակու-
թիւն: Ան նաեւ հրատարակած է «Ամե-
նայն Գործնական Ձեռնարկ» գործնա-
կան ուղեցոյցը, որ ունեցած է երկու հրա-
տարակութիւն: Ան նաեւ հրատարակած
է «Ամենայն Գործնական Ձեռնարկ» գործ-
նական ուղեցոյցը, որ ունեցած է երկու
հրատարակութիւն: Ան նաեւ հրատարա-
կած է «Ամենայն Գործնական Ձեռնարկ»
գործնական ուղեցոյցը, որ ունեցած է
երկու հրատարակութիւն: Ան նաեւ հրա-
տարակած է «Ամենայն Գործնական Ձեռ-
նարկ» գործնական ուղեցոյցը, որ ունե-
ցած է երկու հրատարակութիւն: Ան նաեւ
հրատարակած է «Ամենայն Գործնական
Ձեռնարկ» գործնական ուղեցոյցը, որ
ունեցած է երկու հրատարակութիւն: Ան
նաեւ

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille - 75014 Paris

ԱՍՈՒԼԻՍ

Հայաստանի գրող եւ կենսագիր՝
ԱՇՈՏ ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
հետ
Երեքշաբթի, Մարտ 31, ժամը 20·30ին
Նկատ.– Հանդիպումներ Հայ Երեւելի Գործիչներու հետ:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին
Ապրիլ 4, Շաբաթ օր ժամը 21–ին
ժողովրդական երգիչ՝
ԿԱՐՕ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Անի նուագախումբի ընկերակցութեամբ,
Պոմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ:
Ծախքերու մասնակցութիւն 30 Ֆ·:

AUTO-ECOLE MIHRAN

FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT

266, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS

TEL. 628.49.57

Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
60–ԱՄԵԱԿԻ ԾԻՐԻՆ ՄԷՋ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
կազմակերպուած՝
ԱՆԻՒՆ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊԻ
– ՔՈԼՈՄՊԻ ՇՐՋԱՆԻ
ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Մարտ 29, Կիրակի, ժամը 15·30–ին
Centre Robert La Vergne
11,Rue Robert La Vergne, Asnières 92600
4 Routes — Derriée Darty
Կը խօսի՝ Տիկ· ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԵՌԵԱԿԸ
ա) *Ժողովրդական երգերով՝*
ԱՆՆԱ ԳԱՐԱԿԱԵԱՆ
բ) *Դանոնով՝*
ԷԼԻԱ ՓԻՀԼԻՎԱՆԵԱՆ
գ) *Տավուլով եւ կիթառով՝*
ԱՐԹՕ ՓԻՀԼԻՎԱՆԵԱՆ
դ) *եւ Սիրայօժար մասնակցութեամբ ու իւրայատուկ մեներգներով՝*
ՅԱԿՈԲ ԽԱՆՋԱՏԵԱՆ
Հաղորդակցութիւն·–
Autobus 165 - Porte de Champeret jusqu'au 4 Routes Terminus

REUNION D'INFORMATION

DU COMITE DE SOUTIEN A MAX HRAIR KILNDJIAN

Jeudi, 2 Avril, à 21 h.

Maison de la Culture Arménienne de Marseille — 12-14, Rue St. Bazile, 13001.

Le Comité de soutien présentera le livre du « GENOCIDE A LA PRISON » édité pour soutenir notre compatriote.

Ce livre est actuellement diffusé auprès des personnalités françaises et européennes.

— Venez nombreux! —

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Լիոն·– Իր հօր՝ Կարապետ Պետրոս – եանի *մահուան քառասունքին առթիւ, Տիկին Անի Թավէոն 200 Ֆ· կը նուիրէ « Ծառայ »ին:*

J. PIERRE et SONI YAPOUDJIAN

Agents Généraux

A. G. F.

TOUTES ASSURANCES:
Commerçants - Artisans - Auto
Vie - Habitation - Industrie
46, Bd. GENERAL LECLERC
92110 - CLICHY
Tél.: 737. 15. 12

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի

75–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
Փարիզի մէջ
Մայիս 9, ժամը 20·30–ին
ՁԱՇ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային

UGAB - JEUNES OUVERTURES

COURS GRATUITS
de Mathématiques et de Physique
(Terminale C)
A compter du 1er Avril
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
15 participants seulement - Présence continue et travail conséquent exigés
Inscription auprès de M. Agopdjan
Tél.: 543. 54. 45 - *après* 19 *h.*

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՄԱՐՍԷԼ·– Վասպուրականի Հայր· Միւթեան կեդր· Վարչութիւնը կու գայ պաշտօնապէս յայտարարել Ֆրանսայի բոլոր Վասպուրականցիներուն, եւ հա – մայն Հայկ· Գազութին, որ նամակ ըս – տացած է Հայաստանի Սրտաստհմանի հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նա – խագահ՝ Պ· Վարդգէս Համազասպեանէ, որ կը հաղորդէ թէ՝ Վասպուրականի Հերոսամարտի նուիրուած Յուշարձանի բացումը տեղի կ'ունենայ Մայիս 4–ին:

Այս ուրախ առիթով, Միւթիւնս կազ – մակերպած է ուխտագնացութիւն մը դէ – պի Հայաստան: Բացման հանդիսութիւ – նը պիտի կատարուի պետական բարձր պաշտօնեաներու կողմէ: Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Ամերիկայի Հայր· Միու – թեան եւ զանազան երկիրներէ եկած հայ – րենակիցներ:

Ֆրանսայի խումբը կը մեկնի Ապրիլ 27–ին, վերադարձ՝ Մայիս 8–ին (12 օր): Առաջին կարգի ապասարկութիւն, ապա – հովագրութիւն, վիզա, տեղական պատա – ներ, կ'արժէ բացառիկ գին՝ 3350 Ֆ·:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել այս ճամբորդութեան, կը խընդրուի որ մինչեւ Ապրիլ 12, իրենց անգ – յագրերը եւ չորս լուսանկար ղրկեն՝ վի – զաները ապահովելու համար, նաեւ՝ վե – րջիչեալ գումարի չէք մը:

Վերոյիշեալ թուականէն յետոյ ար – ձանագրութիւնները չեն ընդունուիր: Զա – նազան պատճառներով ճամբորդութեան մաս չկազմողներու դրամը ետ կը տըր – ուի հարիւրէն տասը պակասով:

Դրամական եւ նամակային բոլոր ա – ռաքումները պէտք է ըլլան Միւթեան քարտուղարին հասցէին·–

Mr. Simon Avdoyan
24, Ave. de Valdonne - 13013 Marseille
Tél.: (91) 70. 02. 33

Լիոն, Տէսին եւ Վիէնի համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին·–
M. S. Gazarian
40, bis, Rue Nungesser - 69150 Décines
Tél.: (16 - 78) 49. 55. 76

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս Եկե – ղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·–

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Խանլեան, Խա – չիկ Աւագեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ·, Խաչէնտէրեան Սարգիս, Տիկին Էլիզ Գոչեան 100–ական Ֆ·:

Recherchons

Mécaniciennes quaifiées en atélier
— Pour robes, jupes —
Der - Hagopian
99, Rue du Fbg. St. Martin
75010 - Paris
Métro: Gare de l'Est
Tél.: 239. 37. 10

PREMIERE RENCONTRE
de
MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE
qui aura lieu du 1er au 3 Mai dans le Sud de la Région Parisienne.
Toute personne intéressée (musicienne ou non) prière de prendre contact au GERARD DER - HAROUTOUNIAN
39, *Rue Gracieuse* - 75005 *Paris*
Tél.: 770. 42. 20 (*entre* 10 *et* 18 *h.*)
Nombre des places limitées

A LA DEMANDE GENERALE
Pour la deuxième fois à Paris
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
présente
«ՄԽԻԹԱՐ ԱՍՏԱՂԱՊԵՏ»
L'ETOILE DE L'ESPOIR
Film parlant français
Vendredi,
3 Avril, à 20h.45
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75016 Paris
(Métro : Iena)
Les billets sont en vente chez:
— Ets. K. BAKERDJIAN:
35, *Rue de Trévise, Paris* 9e
— Librairie PALOUYAN:
9, *Rue de Trévise, Paris* 9e
— Chez HAGOP, 9 *Rue du Nil*
75002 — *Paris*
U.C.F.A.F. — J A F
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
Réservation par téléphone:
— NAVASSARTIAN - 985. 36. 53
— SAGHATELIAN - 854. 35. 74

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը մեծ շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Եպրաքսէ Մանուկեանէ 50 Ֆ· փոխ – ծաղիկի, Տիկին Հրանոյշ Փաթմոսեանի *մահուան առթիւ:*

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Le Restaurant EREVAN

a ouvert

son magasin de TRAITEUR et de COMESTIBLES

29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT EREVAN

26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 770.85.81 - Fermé le Mardi
40 *Sortes de Hors - d'œuvres*
25 *Sortes de Plats*

TRAITEUR EREVAN

29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 523.44.73
Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

OPTIMA Tours

L'Agence OPTIMA TOURS est heureuse de vous annoncer la création de son département
« ARTISTIC SUPPORTER TRAVEL SERVICE »
placé sous le patronnage de LILY LASKINE
Direction: Aline ARTINIAN

Voyage Musical en Arménie

du 10 au 22 Avril 1981

Ce voyage aura pour thème la découverte de la vie artistique du pays et se terminera par un événement EXCEPTIONNEL.
La création mondiale du concerto pour piano et orchestre de Stephan ELMAS composé en 1881.
(Le compositeur fut l'un des derniers élèves de Franz LISZT).
Il sera interprété par le pianiste brésilien EDSON ELIAS.
L'orchestre de la Radio Télévisoin d'EREVAN sera placé sous la direction d'Alexandre SIRANOSSIAN.

TOURISME..., MUSIQUE..., Rencontres avec les Compositeurs, etc.
Notre prochure détaillée vous sera adressée sur demande.

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

OPTIMA Tours

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex : 211 324 F.
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
31
MARDI
31 MARS
1981

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 2 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.875

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.875

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՄՆԱՑ ԲԱՑԱ ԽԶՈՒՄԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՌՆՈՒԵՑԱԻ

—o—

Ճակատագրական Կիրակի մը ապրե – ցաւ, Մարտ 29–ին բայց երկարապատում եւ բուռն լիակատար նիստ մը եռք, կեդրոնական կոմիտէն գոնէ երեւոյթ – ները փրկեց: Ի վերջոյ որոշուեցաւ որ բանակցութիւնները վերսկսին Սոլիտառիթէի հետ եւ կուսակցութիւնը աւելի ժո – ղովրդականանայ: Մթնոլորտը չատ լար – ուած եղած է եւ վճռաբանութիւնները չատ բուռն: Կեդր. Կոմիտէի 9–րդ լիա – կատար նորաշրջան էր եւ բախումը տե – ղի կ'ունենար կարծր եւ չափաւոր հո – սանքներու միջեւ:

Ժողովին սկիզբը չատ խիստ ամբաս – տանադիր ալ կարգացուած է Սոլիտա – ռիթէի դէմ: Վաւերագ ամբաստանուած է որ թոյլ տուած է ալ հակումին տիրա – պետութիւնը, հակահամայնավար դոր – ծունէութիւնները եւ քաղաքական ար – կածախնդրութիւն: Պարսեկովսկի, քա – ղաքական Բիւրոյի անդամ եւ Կ. Կ.ի քարտուղար, որ ամբաստանագիրը կը կարդար հրաւիրած է Սոլիտառիթէի պա – տասխանատուները որ դէմ դնեն իրենց պատասխանատուութեանց, մաքրելով հակահամայնավար տարրերը: Այս ոճով յայտարարութիւն մը այն տպաւորու – թիւնը ձգած է, սկիզբը, թէ այլեւս հակամարտութիւնը անխուսափելի է, բա – նակցութիւնները վերջնապէս (ուրը ին – կած եւ ուրեմն՝ ընդհանուր գործադուլը տեղի կ'ունենայ երեքշաբթի, ծանրակը – չիռ հետեւանքներով: Սոլիտառիթէի պե – կավարները տունը չէին մնար եւ Վա – լեզա յուսահատ էր «ամէն ինչ կորսուած էն: Լեռադրողներու միութեան նախագա – հը՝ Պրաթկովսկի, ազատականութեան կողմնակից, որ իր պաշտպանած Պար – սիվսկիին թիւրախը եղած էր, կ'ըն – դունէր կարդինալ Վիշինսկիի կողմէ, ջիլ եռք ալ՝ Վալեզա կրկին կը տեսնը – էր կարդինալին հետ:

Ի վերջոյ, Կիրակի ուշ գիշերին, կա – ցութիւնը կը փրկուէր ծայրը ծայրին: Կարծրեր, որոնք իրենց հրաժարականը տուած էին, ետ կ'առնէին եւ միջին ճամ – բայի կարգադրութիւն մը կ'ընէար, բանաձեւով մը, որ կը յայտնէր թէ բա – նակցութիւնները պիտի վերսկսին Սոլի – տաւթիէի հետ:

×

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ՝ ՍԻՐԱՇԱՀԻԼ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Հօքը տարուան ընթացքին բաւական երիտասարդներ չափահաս դարձան, քուէարկութեան իրաւունք ստացան եւ ուրմն որսի լաւ ապրանք են թեկնա – ծուներուն համար: Այդ ուղղութեամբ ա – մէնէն մեծ աշխատանքը կը տանին Ժիս – քար եւ Մառէջ:

Առաջինը, Շաբաթ օր, Փանթէոնի մէջ է որ կը խօսէր երիտասարդութեան եւ հօքը միջոցներ կը ներկայացնէր պայ – քարելու համար անգործութեան դէմ: Նախատեսած ծրագիրներուն մէջ է յա – տուկ պարգեւ մը գաղթած (օտար) աշ – խատաւորներուն քաջալերելու համար, որ իրենց երկիրը վերադառնան եւ վերջ – տալ նոր ժամանակներու: Քանի մը տա – րիէն դուրսէն եկող աշխատաւորներու թիւը պէտք է քանի մը հարիւր հազա – րով պակսի: Ձեւ մըն ալ կ'առաջարկէ գործազուրկներուն մասնակի աշխատանք հայթայթել, այդպէս թոյլ տալու հա – մար գործատէրերուն որ լրիւ ամսական չվճարեն քանի աշխատողը պիտի պահէ նաեւ գործազրկութեան նպաստին մէկ մասը: Դեռ կան ուրիշ միջոցներ եւ Ժիս – քար՝ թեկնածուն կ'ուզէ պաշտպանել Ժիսքար՝ նախագահը, պատասխանելով այն առարկութեան, թէ մինչեւ հիմա (հօքը տարի է) ո՞ւր էր: Կ'ըսէ թէ իր այս ծրագիրը ճամբայ հանած է 5 տա – րիէ արդէն, որովհետեւ հրթիռի մը ի. յարկը կ'արձակուի Ա.էն եռք, ապա թէ ոչ զլխուղ վրայ կ'իյնայ:

Այս միջոցները ոչ ալ արդարացումնե – րը կը համոզեն անշուշտ: Ընկերվարա – կաններու բանբերին Լիւնէլ Ժոսփէնի համար, հօքը միջոցները՝ հօքը զաճան – ներն են եւ ամէն ինչ կը նմանի Պլանչ – Նէժի պատմութեան:

Նոյն օրը, Պասթիլի հրապարակին վը – րայ է որ Ժորժ Մառչէ խօսեցաւ երի – տասարդներուն: Իր յարձակումները կեդ – րոնացուց առաւելաբար Ժիսքարի վրայ, որուն ծրագիրը գործազրկութեան դէմ որակեց «սիւիֆէտ – Պատ»: Ամբաստա – նագիրը խիստ է «Ժիսքար՝ անգործու – թիւն է, Ժիսքար անարդարութիւն է, Ժիսքար՝ ճնշումն է եւ պատերազմն է զորս կ'առաջարկէ երիտասարդներուն, Ժիսքար բիրտ ուժն ու առեւտրականն է եւլն. եւլն.: Այսինքն մանիքէիստ մօտե – ցում մը, ինչ որ Ժիսքար է միայն դէշ է, ինչ որ Մառչէ է՝ միայն լաւ է:

× Կիրակի օր, հրապարակի վրայ իր ձայնը լսելի դարձուց Մենդէս – Ֆրանս, յայտնելով թէ զօրավիդ է Միթերանի, որ միակն է ի վիճակի վերականգնումի մը պայմանները կարենալ ստեղծելու Ֆրանսայի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՍՏԼԻի մէջ, Շաբաթ ժամը 14–ին չուրջ 2500 Թուրքեր, ըստ ոստիկանու – թեան եւ 5000 ըստ կազմակերպիչներուն ցոյց մը ըրին տասնեակներով պաստառ – ներով ուր կարելի էր կարդալ, ի մէջ այլոց. – «Մէկ Թուրք սպաննուած, հա – զար Թուրք վերամարմնացած», «Անիծ – ուին Հայերը», «մեր արիւնը այլեւս պի – տի չհոսի Շան գ'Էլիզէ», «Ֆրանսական հեռատեսիլ՝ Հայերու մեղսակից», «մահ վայրենիներուն» եւլն. եւլն.: Ցոյցը որե – ւէ միջադէպի տեղի չէ տուած, պելժիա – կան ոստիկանութիւնը կը պաշտպանէր հայկ. ակումբը:

ԹՈՒՐԻՈՅ նախկին նախարար մը՝ Շէրաֆէտթին Էլճի (հանրային չինու – թեանց նախարար եղած է) 2 տարի եւ երեք ամիս բանտարկութեան դատա – պարտուեցաւ «ազգային զգացումին վը – նասելու ձգտող քարոզչութեան» ամբաս – տանութեամբ: Էլճի տեսակցութիւն մը տուած էր անցեալ Յուլիսին արեւելեան Թուրքիոյ – մեծամասնութեամբ քիւրտ – հարցերու վերաբերեալ եւ դատապար – տած իշխանութեանց դիրքը այդ չրջա – նին մէջ: Ուրիշ նախկին նախարար մըն ալ՝ Հիլմի Իչիւզար, կը դատուի պե – տական դանձէն դրամի զեղծումի ամ – բաստանութեամբ:

Աթինէի մէջ, չորս ռումբեր դրուած են խորհրդային առեւտրական պաշտօ – նէութեան պատկանող կառքերու տակ: Մէկը պայթած է Շաբաթ միայն նիւ – թական վնասներ հասցնելով: Ահաբեկ – չական արարքին տէր եղած է «ինքնավար դիմադրութիւն» ալ խմբակ մը:

«Սկ – Ի – Ա»ն կը գտնէ որ որեւէ փաստ չկայ հաստատող Ռեկընի ամբաս – տանութիւնները ըստ որոնց Խորհ. Մի – թիւնը զլխաւոր օժանդակողներէն մէկն է միջազգային ահաբեկչութեան: Ամե – րիկեան դաշնի սպասարկութեան պատ – բաստած տեղեկագիրը ամբողջովին տա – րակարծութեան մէջ է Նախագահին եւ Արտաքին նախարարին հաստատումնե – րուն հետ:

ՔՈՒԹՊԱԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44–ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» Յաղթանակով կը սկսի

—o—

Խորհրդային Ֆուտպոլի 44–րդ ախոյե – նական մրցումները սկսան Մարտ 25–ին: Իր դաշտին վրայ «Արարատ» կ'ընդունէր Լենինգրադի Զէնիթը, որու յաղթեց 1–ի դէմ 2 կէտով:

Լենինգրադցիները միչտ դժուար մըր – գակիցներ եղած են «Արարատ»ի համար, նոյնիսկ իր դաշտին վրայ եւ վերջին տա – րիներուն, երբեք չէր պատահած որ ե – րեւանցիք յաղթեն:

Առաջին կիսախաղին իսկ «Արարատ» վտանգաւոր պահեր ստեղծած է մրցա – կիցներուն եւ 19–րդ վայրկեանին Խորէն Յովհաննիսեան փոխանցում կատարած է եւ կրկին հիացման արժանացած է Անդ – րանիկ Ալեքսանեանը, որ իր եռանդին եւ դիպուկ խաղին չնորհիւ ուշադրու – թիւն կը գրաւէ: Իր հարուածէն եռք, գնդակը ինկած է հիւրերու բերդը: 36րդ վայրկեանին էր որ Լենինգրադցիք պի – տի յաջողէին հաւասարացնել խաղը, «Ա – րարատ»ի բերդապահը՝ Վլադիմիր Վա – սելեւ չյաջողելով գնդակը որսալ:

Երկրորդ կիսախաղին էր, 67–րդ վայր – կեանին, որ Խորէն Յովհաննիսեան պի – տի ապահովէր «Արարատ»ի յաղթանա – կը, արդիւնքը հաստնելով 2 – 1–ի:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓրԷՍ (ՄԱՐՏ 20 – 23)

ԵՐԻՒԱՆԻ ՊԻՈՆԵՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՊԱԼԱՏԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գեղարուեստի անդրկովկասեան աչա – կերտական փառատօնին, Երեւանի Ղու – կաս Ղուկասեան պիոներներու եւ աչա – կերտներու պալատի պարի եւ ժողովր – դական նուագարաններու համոյթները արժանացած են դափնեկիրի կոչումին: Պալատին մէջ նկարչութեան ու քանդա – կագործութեան, երաժշտութեան ու պա – րի, ասեղնագործութեան դասերու կը հետեւին եւ իրենց դիտութիւնը կը խո – րացընեն Ա. – Ժ դասարաններու բազմա – թիւ աշակերտներ: Պալատի աւելի քան 50 խմբակներու մէջ առնուած են հազա – րէ աւելի պիոներ եւ աշակերտներ: Ճարտարապետական յատուկ ոճով աչքի զարնող չէնքի փորձի բազմաթիւ սրահ – ները լայն հնարաւորութիւն կ'ընծայեն երախաներու նախասիրութիւններու զար – գացման համար: Պալատին խումբերը մասնակցած են Հայաստանի ու միութե – նական կարգ մը մրցումներու եւ առաջ – նութիւն չհաճած: Անոնք հանդէս եկած են Խորհ. Միութեան կարգ մը քաղաքնե – րումէջ, ինչպէս նաեւ Արեւելեան Գեր – մանիա եւ Չեխոսլովաքիա:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԱԿԱԴ. ՀՐԱՉԵԱՅ ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆԻ

—o—

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մարտ 21–ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երե – ւանի մէջ Մարտ 19–ին մեռած է կենսա – քիմիայի Հիմնարկի անօրէն ակադ. Հր – աչեայ Խաչատուրի Բունիաթեան: Ծը – նած էր 1907–ին՝ Նոր Պայազէտ (ներ – կայիս Կամօ): Աւարտած է Երեւանի Պե – տական Համալսարանի բժշկական ճիւղը եւ ղեկավարած անասնաբուժական – ա – նասնաբուժական, ապա, աւելի քան քը – սան տարի, բժշկական հիմնարկի կեն – սաքիմիայի ամպիոնը: 1942–ին Հրաչեայ Բունիաթեան Երեւանի Պետական Հա – մալսարանի տեսուչն էր: Գիտութիւն – ներու Ակադեմիայի հիմնադրութեան սկիզբին իսկ ընտրուած է իսկական ան – դամ և կենսաբանական բաժնի քարտու – ղար: Այնուհետեւ ընտրուած է Ակադեմի – այի քարտուղար և փոխ–նախագահ: Հա – յաստանի կենսաքիմիայի հիմնարկի հիմ – նադրութեան օրէն ի վեր ան անօրէնն էր այդ հաստատութեան, ուր իր ղեկավա – րութեամբ, կարճ ժամանակամիջոցին կատարուած են բազմաթիւ հետազօտու – թիւններ եւ արձանագրուած մեծ յաջո – ղութիւններ ուղեղի հետուածքի կենսա – քիմիական կարգ մը յօրինուածքներու բացայայտման եւ ձեռք ձգուած ար – դիւնքները բժշկութեան մէջ մուծելու ուղղութեամբ: Կարեւոր դեր ունեցած է երիտասարդ գիտական վարիչներ պատ – րաստելու գործին մէջ, ղեկավարելով չուրջ հինգ տասնեակ դոկտորայի աւար – տաճառեր: Գրած է աւելի քան 230 գի – տական աշխատութիւններ ու մենագը – րութիւններ: Նմանագիրն էր կենսաքիմիա – յի հիմնարկի կողմէ լոյս ընծայող «Ու – ղեղի բիոքիմիայի հարցեր» գիտական հաւաքածոյի: Հրաչեայ Բունիաթեան տարիներ եղած է Հայաստանի գնահատ – ներու, կենսաքիմիագէտներու եւ ղեկա – բաններու ընկերութեան նախագահ, մաս – նակցած է միջազգային համագումար – ներու եւ սիմպոզիումներու, ղեկուցում – ներով հանդէս եկած է արտասահմանի գիտական բազմաթիւ կեդրոններու մէջ: Ի գնահատութիւն գիտական եւ մանկա – վարժական իր ծառայութիւններուն ա – կադեմականը պարգեւատրուած էր Հոկ – տեմբերեան Յեղափոխութիւն, Աչխա – տանքի կարմիր դրօշ եւ Լենին չքանչան – ներով: Թաղումը կատարուած է Մարտ 23–ին, Սովետաշէն:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ

ՊՈՊ ԱՒԱԳԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՊԱՍՏԱՆ Կ'ՈՒԶԷ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆ

—o—

Մարտ 28–ի Մոնտը հետեւեալ լուրը կը հաղորդէր. –

Ամերիկեան յեղափոխական համայնա – վար կուսակցութեան նախագահը քաղա – քական ապաստան կ'ուզէ Ֆրանսայէն. – Պ. Պոպ Աւագեան, այդ ձախակողմ կազմակերպութեան նախագահը, որ ինք – զինքը Մարքսի գաղափարակից կը հռչակէ բայց բուռն կերպով կը քննադատէ Չին ներկայ ղեկավարները քաղաքական ա – պաստանի դիմում մը ըրած է «գաղթա – կաններու եւ անհայրենիքներու Ֆրան – սական գրասենեակին» (Օֆփրա): Պ. Աւագեան որ քանի մը չարաթէ Ֆրանսա է, կը գտնէ որ քաղաքական հալածանքի ենթակայ է Միացեալ – Նահանգներու մէջ, ուր հետապնդուած է այն միջադէ – պերուն համար, որոնք նշած են Պ. Տէնկ Ցիաօփինկի այցելութիւնը Ուաշինկթընի մէջ, 1979 Յունուարին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՐԿԱՅ
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՏԱԳՆԱՊՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Գրեց՝ Ա. ՁԱՔԸԵԱՆ

ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ա.– ՁԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ՁԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄ

Թուրքիոյ անտեսական տագնապին հիմնական պատճառները սերտելու գծով այժմ պիտի քննենք ուժանիւթի հարցը:

×

ՈՒԺԱՆԻՒԹԻ ՏԱԳՆԱՊ

Ուժանիւթի անբաւարարութիւնը չատ մեծ վնասներ կը հասցնէ Թրքական տնտեսութեան: Ելեկտրական հոսանքի պահասը 1977–ին հասաւ 637 միլիոն քիլո – վաթ – ժամի. 1978–ին՝ 900 միլիոն քի – լովաթ – ժամի, որուն հետեւանքով ե– լեկտրական հոսանքը ծրագրուած ձեւով օրական 4 – 5 ժամ տեւողութեամբ կ'ընդ– միջուէր, ու չատ մը գործարաններ կը դադրէին բանելէ:

Հակառակ անոր որ Թուրքիա բաւական առատ ուժանիւթի աղբիւրներ ունի, ա– նոնցմէ առ այժմ չատ չնչին տոկոս մը գործածելի է: Այդպէս, ուժանիւթի աղ– բիւրները այլազան են. «Թրքական Ու– ժանիւթի Մարմին»ի մէկ ուսումնասի– րութեան համաձայն, Թրքական հողին մէջ կը գտնուին 57 միլիոն թոն քարիւղ, 1·300 միլիոն թոն կարծր հանքածուխ, 5·600 միլիոն թոն թեթեւ հանքածուխ, 6·900 միլիոն թոն կիւղահող, 4·500 թոն բնական իւրանիում եւ առատ ջրային աղ– բիւրներ, որոնք օգտագործուելու պարա– գային կրնան հայթայթել տարեկան 75 միլիոն թոն մեկավաթ – ժամ ուժանիւթ: Այս ուսումնասիրութեան համաձայն, ջրելեկտրական ուժը առանձինն, լուա– ցող օգտագործումի մը պարագային, կրնայ բաւարարել Թուրքիոյ ելեկտրա– կանութեան կարիքները մինչեւ 1990–ա– կան թուականները:

Թուրքիոյ արագ ճարտարարուեստա– կանացումը եւ ուժանիւթի անբաւարա– րութիւնը պատճառ կը դառնան, որ Պոլ– սոյ եւ Անգարայի մէջ (երկրի բազմահոծ եւ ամէնէն աւելի ճարտարարուեստակա– նացած քաղաքները) տեղի ունենայ օրա– կան երբեմն մինչեւ 9 ժամ տեւող հո– սանքի դադար:

Հիմնական դժուարութիւններէն մին է նաեւ այն, որ ուժանիւթի աղբիւրներու կարեւորագոյն մասը կը գտնուի երկրի արեւելեան շրջաններուն մէջ, մինչդեռ բնակչութեան հոծ մասը, մեծ քաղաք– ներն ու ճարտարարուեստական ձեռ– նարկներուն չախչախիչ մեծամասնու– թիւնը կը գտնուին անոր արեւմտեան կէ– սին մէջ:

1972–ին, Թուրքիոյ քարիւղի ներա– ծումները միայն 124 միլիոն տոլարի կը հասնէին եւ ընդհանուր ներածումներուն 7,9% տոկոսը կը կազմէին, մինչ 1977–ի քարիւղի ներածումներու ծախքերը կը բարձրանային 1·150 միլիոն տոլարի, այսինքն 1972–ի հետ համեմատած 9 ան– գամէն աւելի յաւելում մը կ'արձանագը– րէր ու քարիւղի ներածումը կը կազմէր ընդհանուր ներածումներու 19,9 առ հա– րիւրը: 1978–ին քարիւղի ծախքերը կը հասնին 1·044 միլիոն տոլարի: Նախորդ տարուան հետ բաղդատած այս չնչին նուազումին պատճառն էր միջազգային դրամանիշերու չգոյութիւնը: Այնուա– մենայնիւ, քարիւղի ծախքերը 1978–ի ընդհ. ներածումներուն 22,7%ը կը կազ– մէին: 1979–ին, նոյն պատճառով, քար– իւղի (ընդհանուր առումով բոլոր նիւ – թերու) ներածումները կը պակսին՝ հաս– նելով 962 միլիոն տոլարի, որ կը համա– պատասխանէ ընդհ. ներածումներուն 18,9%–ին, (1), իսկ 1980–ին, Անգա – րային մասնագէտներուն համաձայն, ֆի– նանսաւորելու համար իր քարիւղի ծախ– քերը՝ Թուրքիա պէտք պիտի ունենայ 3 միլիառ տոլարի: Այս գումարը կը ներ – կայացնէ գրեթէ կէսը երկրի ներածում– ներուն ու կը դերազանցէ անոր արտա – ծումները: (Տակաւին՝ Թուրքիա միջազ– գային չուկայի միջին սակէն աւելի ա– ժան կը գնէ իր քարիւղը):

Մինչ 1960–ին կարեւորութեան կարգով Թուրքիոյ ապառած ուժանիւթի հիմնա – կան նիւթերն էին՝ փայտը, քարիւղը, հանքածուխը, եւայլն, 1977–ին կ'ունե – նանք հետեւեալ պատկերը (2):

Քարիւղ	44,7%
Փայտ	13%
Հանքածուխ	12,7%
Փայտահար	10,9%
Այլք	18,7%

Զորրորդ Հնգամեայ Ծրագրին մէջ նա– խատեսուած է պակասեցնել ուժանիւթի ծախքերը, սահմանափակել քարիւղի նե– րածումը, եւ քաջալերել ներքին աղբիւր– ներու օգտագործումն ու նոր աղբիւր – ներու որոնումը: Այս առթիւ յիշենք, որ Եգէական Ծովու վրայ կատարուած պըր– պըտումները քիչ մնացին որ պատերազ – մի պատճառ հանդիսանային Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, երբ Թրքական «Սիսմիք. Ա.» նաւը, 1976–ին, քարիւղի փնտռտուքներու նպատակով բռնաբա – րած էր յունական ջրային տարածու – թիւնները: Ներկայիս ընդհանուր դնա – հատումը այն է որ՝ եթէ բացառենք չնախատեսուած աղբիւրներ, Թուրքիոյ քարիւղի պահեստը կրնայ վերջ գտնել 1990–ական թուականներու սկիզբին – րը:

Մինչ ուժանիւթի աղբիւրներուն մէջ քարիւղի գերակայութիւնը տակաւին կը չարունակուի, Թուրքիա կը կնքէ զանա – զան համաձայնութիւններ՝ զայն ներա – ծելու համար: Օրինակ, ըստ այս համա– ձայնութիւններէն մէկուն, Խորհ. Միու– թիւնը 1979 – 1981 թուականներուն Թուրքիոյ պիտի հայթայթէր տարեկան 3 միլիոն թոն քարիւղ, փոխարէնը տա – րեկան 2 միլիոն թոն ցորեն տանալու համար: Նոյնանման համաձայնութիւն – ներ կնքուած են Լիբիոյ, Իրանի եւ Իրաքի հետ: 1979–ի համար Թուրքիա պիտի նե– րածէր ընդամէնը 12 միլիոն թոն քար – իւղ, որուն վրայ աւելցնելով ներքին արտադրութիւնը, մօտ 3 միլիոն թոն, պիտի բաւարարէին երկրին տարեկան (1979) ուժանիւթի պահանջը:

Թուրքիոյ քարիւղի ղէպատր հայթայ – թիչը Իրաքն է: Այս երկու երկիրներուն միջեւ առեւտրական յարաբերութիւնները նոր փուլի մէջ մտան, երբ 1977–ի Յուն– ուարին բացումը կատարուեցաւ Իրաքեան քարիւղը Միջերկրական Տէօրթ – Եոլի վը – բայով Ազեքսանդրէթ տանող 981 քիլո– մեթր երկարութեամբ քարիւղատար խո– ղովակին, որուն երկարութեան երկու երրորդը կ'անցնէր Թրքական հողերէն: Այս խողովակը պիտի փոխադրէր տա – րեկան 25 միլիոնէն 35 միլիոն թոն քար– իւղ, որուն մօտ մէկ երրորդը պիտի սը– րամադրուէր Թուրքիոյ կարիքներուն, իսկ մնացեալը պիտի առաքուէր Եւրո – պա: Սակայն, 1978–ին Իրաք կը դադ – րեցնէր քարիւղի հոսքը, յատկապէս Թուրքիոյ 234 միլիոն տոլարի պարտքին պատճառով, բայց ի վերջոյ կը գոյանար համաձայնութիւն մը, ըստ որուն Թուր– քիա պիտի վճարէր իր պարտքերը, եւ տարեկան մօտ 1,6 միլիոն թոն ցորեն եւ այլ ապրանքներ պիտի հայթայթէր Ի– րաքի, տարեկան 5 միլիոն թոն քարիւղի փոխարէն: Այսպէսով՝ քարիւղի հոսքը կը վերսկսէր, սակայն նուազ տարողու – թեամբ (տարեկան միայն 15 միլիոն թոն): Դարձեալ չափազանց մը համար կանգ կ'առնէր, երբ 1978–ի Հոկտեմբերին տեղի կ'ունենար պայթում մը, որ կը վերագրուէր խափանարարական արար – քի մը, պատճառ դառնալով 5000 թոն քարիւղի կորուստի եւ չուրջ 15 միլիոն Թրքական Թղթոսկի վնասի:

Քարիւղի արդիւնաբերութեան տկարութեան պատճառով, Պետութիւնը կը յղանայ ապա – գայի ծրագիր մը, որուն համաձայն ջրե– լեկտրուժը պիտի հայթայթէ ընդհանուր ուժանիւթի 50%–ը, իսկ միւս 50%–ը պիտի ստացուի փայտաքարի միջոցով: Այս ծրագրին գործադրութեան պարա – գային՝ 1982–ին համար կը նախատեսուի փայտաքարի արտադրութիւն մը, որ հա– մապատասխանէ 2240 մեկավաթ – ժա– մի:

Միւս կողմէ, Պետական Ջրային Ա– խատանքներու գլխաւոր Վարչութեան համաձայն, 1978–ին երկրին մէջ կը գտնուէին արդէն ջուրի 9 ամբարտակներ, որոնց կողքին յետագային կը ծրագրուի կառուցանել նոր ներ: Հոս ալ, սակայն, ինչպէս տնտե– սութեան այլ մարզերու մէջ, որոշուած ծրագիրները մէկ կամ երկու տարիով կը յետաձգուին կամ նոյնիսկ կը ջնջը – ւին միջազգային տարաձրամի չգոյու – թեան պատճառով:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՆԻՇ (ՏԱՐԱԴՐԱՄ)

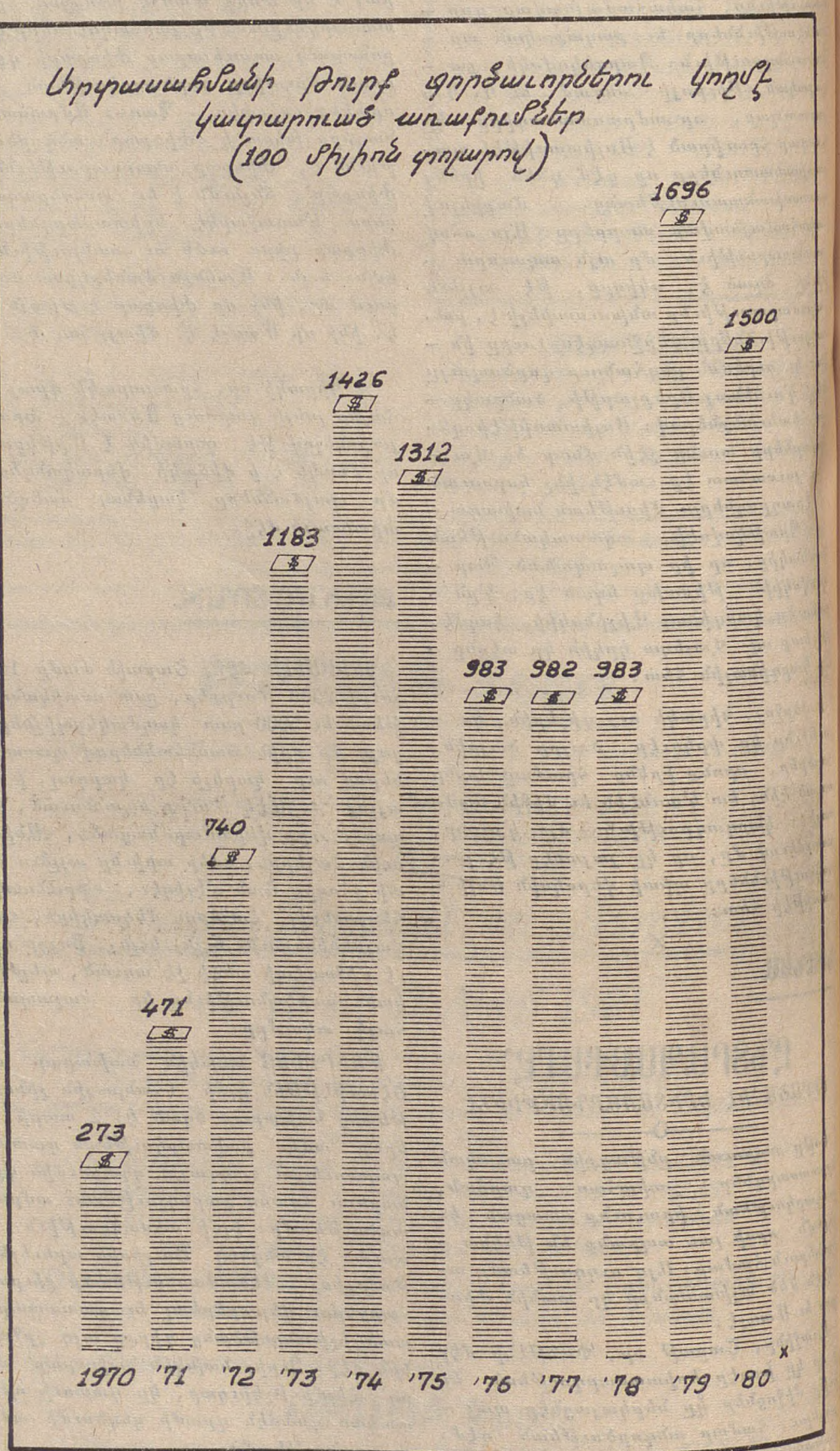
Ցարդ քանի մը տաւթներով անդրա – դարձանք միջազգային դրամանիշի խա – զացած դերին, մանաւանդ անոր անբա – ւարարութեան՝ Թրքական տնտեսութեան մէջ: Կացութիւնը աւելի լաւ բացատրե – լու համար՝ մէջբերում մը կատարենք Համաշխարհային Դրամատան հաշուոյն եղած ուսումնասիրութենէ մը (3):

«1977–ի վերջերը, Թուրքիա 5,8 մի – լիառ տոլարի ներածումի հաշուեցուց – կի դիմաց ունէր միայն 1,7 միլիառ տո– լարի արտածում: (Արտասահմանի) դոր– ծաւորներուն դրամական առաքումները կը հայթայթէին յաւելեալ մէկ միլիառ տոլար՝ Թողլով 3 միլիառ տոլարի հըս – կայ բաց մը, որ պէտք է գոցուէր: Ասի– կա, նման 1976–ի բացի տարողութեան, գոցուած էր զանգուածային գործածու– թեամբ կարճ – ժամանակի արտաքին փո– խառութեանց՝ միեւնոյն ժամանակ սպա– ռելով երկրի միջազգային տարադրամի պահեստները: 1977–ի վերջերը, կացու– թիւնը ամենատագնապալի հանդրուան – ներէն մէկուն հասած էր: Օտար փոխա– տուները կը խուսափէին յաւելեալ փո – խառութիւններ կատարելէ, առկախ մնացած առեւտրական պարտքերը կը հասնէին մօտ 2 միլիառ տոլարի եւ տըն– տեսութիւնը, անկարող էր իր ահը չա – րեալ, նուազեցուցած ըլլալով ներա– ծումները, քանի որ չէր կրնար զանոնք ֆինանսաւորել»:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹՈՒՐՔ ԱՇԽԱՏԱԻՈՐՆԵՐՈՒ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԱՌԱՔՈՒՄՆԵՐԸ

Երբ խմանք արտասահմանի Թուրք աշխատաւորներու դէպի Թուրքիա առա– քած գումարներուն քանակն ու երկրին ընդհանուր եկամուտին մէջ անոնց բա – ժինը, պիտի չզարմանանք, թէ ինչո՞ւ յաճախ Թուրքիոյ եւ Արեւմտեան Եւրո – պայի երկիրներու մէջեւ տեղի ունեցած բանակցութիւններու ընթացքին, օրա – կարգի գլխաւոր նիւթերէն մէկն է (եթէ ոչ գլխաւորը) Թուրք գործաւորներու ա– պառ տեղափոխումն ու աշխատանքի ի– րաւունքը Եւրոպական Հասարակաւո – տութեան երկիրներէն ներս:

1974 – 75 տարիներուն արտասահմանի Թուրք բանուորներու կողմէ դէպի Թուր– քիա առաքուած միջազգային տարադր– րամները առանձինն կը հաւասարէին երկրի արտածումներէ եկած ընդհանու– դումարին: Այս առաքումներու ծաւա– լը զգալիին կը հասնի 1974–ին, որմէ ետք վայրէջք մը տեղի կ'ունենայ մին– չեւ 1978: Այս վերջին տարիներուն Թուր– քական կառավարութիւնը ոչ մէկ ճիգ կը խնայէ արտասահմանի Թուրք գործա– ւորները համոզելու եւ զանոնք մղելու, որ աւելցնեն իրենց առաքած գումարնե– րը: Այս ուղղութեամբ, Թրքական դրամի սովորական արժեզրկումներէն զատ, տարուան ընթացքին կ'որոշուին ժամա – նակաշրջաններ, որոնց ընթացքին Թուր– քական Թղթոսկին չատ աւելի ժամի կը փոխանակուի միջազգային տարադրամ – ներու փոխարէն: Այս չնաքերու կողքին, կրօնական Հարցերու Բաժանմունքի տը– նօրէնը կը հրատարակէ հրովարտակ մը, ը ս տ որուն տարադրամի առա – քումը դէպի երկիր կրօնական պարտա –

(ա) Կեդրոնական դրամատունը նոյն տարուան համար նախատեսած էր 1·150 միլիոն տոլար:

(բ) Նախորդ տարուան հետ համեմատած՝ այս գումարին մօտաւորապէս կրկ– նապատկումի պատճառներէն է մէկ տար– ուան ընթացքին Թրքական Թղթոսկիին շուրջ 90% տոկոսով արժեզրկումը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

= ՀԱՏՈՒԱԾ ՆՎԱՃՈՒՄՆԵՐ =

(*) «Ճարտարապետ Թադևոս Թորամանյան (1870–1934)» հատորում նկարների համարները 340-ից 350-ը կրկնվում են, ուստի հատորում նկարների ընդհանուր թիվը 1000-ի փոխարեն 990 է:

Հրապարակ	45·100
Ճարտար	36·300
Անարխիա	26·200
Պետիվ	17·000
Ցուցիակիա	16·700
Շուկա	4·500

(*) «Ճարտարապետ Թադևոս Թորամանյան (1870–1934)» հատորում նկարների համարները 340-ից 350-ը կրկնվում են, ուստի հատորում նկարների ընդհանուր թիվը 990 է:

Ստեփան Մելիք-Ադամյանի «Ես Շուշում եմ ծնվել» հուշագրության մեջ կարդում ենք. «Ես չեմ կարող չհիշել մեր հարևան Ալեքսանդր Ղազարյանին, որ ամեն առավոտ, ինչպես ասում էին, ժամի սլաքի պես ճիշտ ժամը 9-ին դուրս էր գալիս իր տնից, գնում էր Ներսիսյան դպրոց, որտեղ նա ուսուցիչ էր աշխատում, և ամեն անգամ, երբ նա անցնում էր մեր տան առջևով, ես վազում էի նրա մոտ և ասում. «Ղազարյան, ես էլ եմ գալիս քեզ հետ»: Ղազարյանը ինձ վերցնում էր իր հետ, և մենք միասին գնում էինք դպրոց: Ես նրա հետ գնում էի մինչև դպրոցի դուռը, որտեղ նա ինձ հանձնում էր դպրոցի դռնապանին, և ես վերադառնում էի տուն»:

Ղազարյանը, որ Ալեքսանդր Ղազարյանի հայրն էր, ծնվել է 1850 թ. Շուշիում: Ավարտել է Ներսիսյան դպրոցը, ապա Պետերբուրգի համալսարանի իրավաբանական ֆակուլտետը: Վերադառնալով Շուշի՝ նա զբաղվել է փաստաբանությամբ: Ղազարյանը եղել է Շուշիի քաղաքային դումայի անդամ, Շուշիի ազգային դպրոցների հոգաբարձության նախագահ, Շուշիի ազգային բանկի հիմնադիրներից մեկը: Նա մահացել է 1918 թ. Շուշիում:

Ալեքսանդր Ղազարյանի մասին հիշատակություններ կան նաև Ալեքսանդր Խատիսյանի հուշերում: Խատիսյանը գրում է. «Ղազարյանը ոչ միայն հարուստ էր, այլև ազնիվ և պատվավոր մարդ էր, որ ամենքի հարգանքն էր վայելում»:

Ղազարյանի հարևանը՝ Ստեփան Մելիք-Ադամյանը, ով ապրել է Շուշիում մինչև 1960-ական թվականները, իր հուշագրության մեջ նշում է, որ Ղազարյանի տունը գտնվել է Ներսիսյան դպրոցի մոտ, Ղազարյանի տան հարևանությամբ ապրել են Ստեփան Մելիք-Ադամյանի ծնողները, որոնք Ղազարյանի հետ ունեցել են սերտ հարաբերություններ: Ստեփան Մելիք-Ադամյանը գրում է. «Ղազարյանի տունը գտնվում էր Ներսիսյան դպրոցի մոտ, ուստի նրա երեխաները, որոնք ինձնից մեծ էին, ինձ էլ էին տանում իրենց հետ դպրոց»:

Ղազարյանի տունը, որտեղ ծնվել է Ալեքսանդր Ղազարյանի որդին՝ Ստեփան Ղազարյանը, հետագայում անցել է Ստեփան Մելիք-Ադամյանի ընտանիքին: Ստեփան Մելիք-Ադամյանը գրում է. «Ես Շուշում եմ ծնվել, ապրել եմ 20-րդ, 21-րդ և 22-րդ տարիները, Մարտի 22-ին, Շուշիի Տարոնի ծխական դպրոցում ավարտել եմ 7 դասարան, և ինձ կհցրած էր ճանաչում Շուշիի ամբողջ հասարակությունը: Ես ապրել եմ Ղազարյանների տանը, որ Շուշիի ամենահարուստ տներից մեկն էր, նրան պատկանում էին նաև Ղազարյան առևտրական խանութները, որոնք գտնվում էին Շուշիի գլխավոր փողոցում»:

Ստեփան Մելիք-Ադամյանի հուշերում կարդում ենք նաև Ղազարյանի տան ճակատագրի մասին. «Ղազարյանների տունը, որ Շուշիի ամենագեղեցիկ տներից մեկն էր, ինձ կհցրած էր ճանաչում, և ես ապրել եմ այդ տանը մինչև 1921 թ. մայիսի 10-ը, երբ Ղազարյանները հեռացան Շուշիից: Նրանց տունը ամայացավ, և ես ամեն անգամ, երբ անցնում էի նրա մոտով, ինձ թվում էր, թե տունը ինձ ողբալով ասում է. «Ես ինչո՞ւ եմ մնացել ամայի, ինչո՞ւ չեն գալիս տերերս»:

Ղազարյանների տունը, որ Շուշիի ամենագեղեցիկ տներից մեկն էր, ինձ կհցրած էր ճանաչում, և ես ապրել եմ այդ տանը մինչև 1921 թ. մայիսի 10-ը, երբ Ղազարյանները հեռացան Շուշիից: Նրանց տունը ամայացավ, և ես ամեն անգամ, երբ անցնում էի նրա մոտով, ինձ թվում էր, թե տունը ինձ ողբալով ասում է. «Ես ինչո՞ւ եմ մնացել ամայի, ինչո՞ւ չեն գալիս տերերս»:

Ղազարյանների տունը, որ Շուշիի ամենահարուստ տներից մեկն էր, ինձ կհցրած էր ճանաչում, և ես ապրել եմ այդ տանը մինչև 1921 թ. մայիսի 10-ը, երբ Ղազարյանները հեռացան Շուշիից: Նրանց տունը ամայացավ, և ես ամեն անգամ, երբ անցնում էի նրա մոտով, ինձ թվում էր, թե տունը ինձ ողբալով ասում է. «Ես ինչո՞ւ եմ մնացել ամայի, ինչո՞ւ չեն գալիս տերերս»:

Ղազարյանների տունը, որ Շուշիի ամենագեղեցիկ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Ուրբաթ օր, Ապրիլ 3, երեկոյեան ժամը ճիշդ 5·30-ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցիին մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր Նախատօնակ եւ Հսկում, ու կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ՝ Ս· Գրիգոր Լուսաւորչի Վիրապ Մուտքի Տօնին առիթով:

Շաբաթ օր·— Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին՝ Սոսկալի Զարչարանացն եւ Մտին ի Վիրապն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, Պատարագ կը մատուցուի՝ խորհրդին վարագոյրը բաց:

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille - 75014 Paris

ԱՍՈՒԼԻՍ

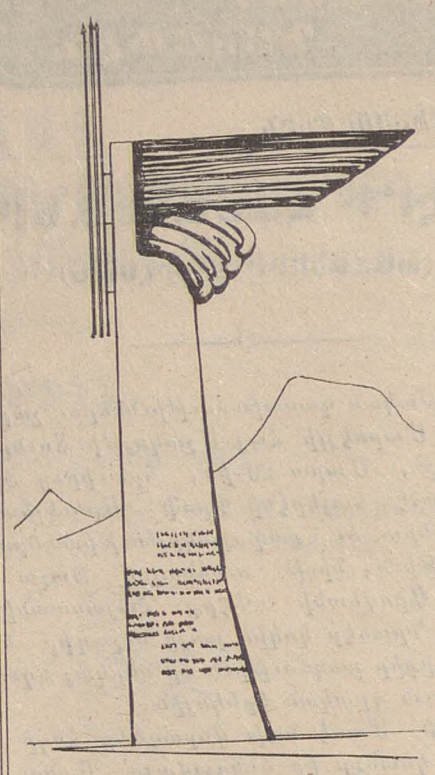
Հայաստանի գրող եւ կենսագիր՝

ԱՇՈՏ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

հետ

երեքշաբթի, Մարտ 31, ժամը 20·30ին

Նիւթ·— Հանդիպումներ Հայ երեւելի գործիչներու հետ:

ԵՐԵԻԱՆԻ ՄՕՏ, ՄԱՅԻՍ 4-ԻՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

(ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ 1915)

ՅՈՒՇԱՐԱՆԻՆ

Այս բացառիկ ազգային եւ պատմական նշանակութիւն ունեցող հանդիսութեան ներկայ ըլլալու համար դիմել՝

TRANSTOURS

25, Rue d'Argenteuil — Paris 1e

Ամէնէն ուշը՝ մինչեւ Ապրիլ 10

Մեկնում՝ *Փարիզէն Ապրիլ 26-ին*

վերադարձ՝ Մայիս 7-ին

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Օդափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս 31-ին: Դիմել տեղական մասնաճիւղերուն եւ Փարիզի մասնաճիւղին՝

17, Rue Bleue, Paris 9e

Կ'ուզուին նաեւ մօնիթէօր եւ մօնիթրիաներ, ինչպէս նաեւ՝ տնօրէն մը կամ տնօրէնուհի մը: Դիմումները կը փակուին Ապրիլ 15-ին:

×

ՄԵԿՆՈՒՄ ԴԷՊԻ ԿԱՑԱՆ

Փարիզի Յուլիսի խումբը՝ Յուլիս 4-ին. վերադարձ՝ Յուլիս 31-ին: Գաւառները՝ մեկնում Յուլիս 11-ին:

Մնացեալ տեղեկութիւնները յետոյին:

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի

75-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի մէջ

Մայիս 9, ժամը 20·30-ին

ՃԱՇ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Մանրամասնութիւնները՝ յետոյին

REUNION D'INFORMATION

DU COMITE DE SOUTIEN A MAX HRAIR KILNDJIAN

Jeudi, 2 Avril, à 21 h.

Maison de la Culture Arménienne de Marseille — 12-14, Rue St. Bazile, 13001.

Le Comité de soutien présentera le livre du « GENOCIDE A LA PRISON » édité pour soutenir notre compatriote.

Ce livre est actuellement diffusé auprès des personnalités françaises et européennes.

— Venez nombreux! —

ՑԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ,

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՑ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 17-ին, 16 ՕՐ

ՁԱՏԻԿԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը՝ Երեւան, Ծաղկեպսակ Ծիծեռնակաբերդ:

ԱՊՐԻԼ 26-Ը՝ Երեւան՝ կոչունք մինչեւ լոյս, Նախկին Ռազմիկներու կողմէ:

ՄԱՅԻՍ 1-Ը՝ Երեւան:

Երթուդարձ, ամէն բան մէջը՝ 3600 Ֆ·

Դիմել՝

124, *Avenue Henri - Barbusse* 92140 *Clamart — Tél.*: 642. 73. 10

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷԼ·— Վասպուրականի Հայը· Մխիթեան Կեդրոնական Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Քնարիկ Մուրատեանէ (Վիէն) իր ամուսնոյն Պ· Մուշեղ Մուրատեանի մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ 200, Տիկին Վարսենիկ Տէրտէրեանի մահուան առթիւ 100 Ֆ· նոյն առիթով Պ· Ալիք-սան Պապաեանէ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ·:

×

Կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ո· Նալպատեանէ (Վիլլէօրբան) 50 Ֆ· Կարապետ Յովսէփեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Հայ Ուսանողաց Օգն· Միութիւնս, չնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները· – Պօղոսեան քոյրերէն 1000 Ֆ·, 1915-ին նահատակուած ծնողքին, եւ օտարութեան մէջ վախճանած իրենց եղբայրներուն յիշատակին, եւ 100 Ֆ· ողբացեալ Թօրթ Մարտիկեանի յաւելի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Մաքրուհի Մէսթճեանէ 200 Ֆ· իր զաւմուհիին Տիկին Հռիփսիմէ Պէր – պէրեանի եւ զաւկին Պ· Թէոտի Պէրպէրեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷԼ· – Վասպուրականի Հայը· Մխիթեան Կեդրոնական Վարչութիւնս չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Քնարիկ Մուրատեանէ (Վիէն) իր ամուսնոյն Պ· Մուշեղ Մուրատեանի մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ 200, Տիկին Վարսենիկ Տէրտէրեանի մահուան առթիւ 100 Ֆ· նոյն առիթով Պ· Ալիքսան Պապաեանէ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ·:

×

Կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ո· Նալպատեանէ (Վիլլէօրբան) 50 Ֆ· Կարապետ Յովսէփեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Հայ Ուսանողաց Օգն· Միութիւնս, չնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները· – Պօղոսեան քոյրերէն 1000 Ֆ·, 1915-ին նահատակուած ծնողքին, եւ օտարութեան մէջ վախճանած իրենց եղբայրներուն յիշատակին, եւ 100 Ֆ· ողբացեալ Թօրթ Մարտիկեանի յաւելի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Մաքրուհի Մէսթճեանէ 200 Ֆ· իր զաւմուհիին Տիկին Հռիփսիմէ Պէր – պէրեանի եւ զաւկին Պ· Թէոտի Պէրպէրեանի յիշատակին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը ընդարձակելու ի նպաստ կը նուիրեն·–

Պօղոս Թրէնկեան 300, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աչճեան 200, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մազմանեան, Պ· Թորոսեան (Քրէմլէն – Պիսէթր) 150-ական, Վահան Գրիգոր – եան (Մարսէյլ), Օր· Ժաքլին Գոնթթան – եան (Լիոն), Գասպարեան – Մխիթլճեան ընտանիք, Կարպիս Քրիսթիանեան, Տէր եւ Տիկին Ազատ Դարբինեան, Պաղիւ Պօ – ղոսեան, Տիկին Մարի Քիւրքճեան, Շառլ Կիւմիւշեան (Փօ), Տիկին Սօնիա Ալէմ – եան (Նիս), Տիկին Սանոյեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ա.Էմմեան, Հայկ Քիւրա – եան, Տէր եւ Տիկին Սէրժ Պապիկեան, Օր· Նուարդ Էլքան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Փիէռ Գայսէրեան (Ժուան – լէ – Փէն), Գլէման Օճաքչեան, Տէր եւ Տի – կին Վարդգէս Զինարլը, Օր· Արմէն Զի – լինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Ֆէպապճեան, Տիկին Անիճա Ալիքսան – եան, Տէր եւ Տիկին Թուրկութեան, Օր· Անի Էքպէրեան (Շաւիլ), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յովհաննէսեան (Քրէմլէն – Պիսէթր), Այրի Տիկին Փէհլիվանեան (Իսի – լէ – Մուլինօ), Տիկին Մաթիլտ Մէրվէյ, Սուրէն Սումեան (Մարսէյլ) 100-ական, Տիկին Մելքոն Պաամճեան, Հրանդ Աբէլեան, Տէր եւ Տիկին Թոլան Ա.Եհիսեան, Տիկին Ասրինէ Շէհիկեան, Օր· Սամի Սիմաթէլ (Մարսէյլ) 50-ական Ֆ·:

ՀՈՀԱՐԱՐ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ միջակ տարիքով խոհարար մը կամ խոհարարուհի մը:

Հեռաձայնել Վարժարանի Տնօրէնութեան 381 01 72 թիւին:

L'EPHORIE
DE L'EGLISE ARMENIENNE
D'ISSY - LES - MOULINEAUX

présente

A U

CENTRE CULTUREL FRINGHIAN

6, Avenue Bourgain

JEUDI, 2 AVRIL, 21 h. PRECISES

Conseils d'orientation scolaire et universitaire pour les étudians et futurs bacheliers, avec l'aimable participation de:

M. DADIAN (Professeur à l'Institut de la Soudure).

M. DER-MINASSIAN (Professeur de Physique, à Jeanson de Sailly).

M. FAUVE (Professeur de Physique à l'Ecole Normale de St. Cloud)

M. KETCHEDJIAN (Maître - Assistant à la Faculté de Droit; Economie, Sciences Sociales).

M. PILIBOSSIAN (Maître - Assistant à la Faculté de Droit d'Assas (Economie Mathématiques)

M. SAZDJIAN (Maître - Assistant de Physique à l'Université de Paris-Orsay).

JEUDI, 7 MAI

Soirée Poétique: BEDROS TOURIAN

Organisé par Vazkène Moutafian

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Նուիրուած

ԷԼԻԶ ԱՃԵՄԱՋԵԱՆ - ԳԱՎՈՒԿՃԵԱՆԻ

Նախկին Տնօրէնուհի Ազգ· Կեդրոնական Վարժարանի

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 16-ին

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iena — 75016 Paris (Métro : Iena)

Կը խօսի՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՄԻՀՐԱՆ ԷԼՄԱՃԵԱՆ (երգ), ՑԱՄԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ (դաշնակ)

JAMES LYON (*violoncelle*)

ՆԱԻԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ եւ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Ղեկավարութեամբ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Դրուագ մը կամասարականի «Վարժապետին Աղջիկ»էն

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Մուտքը ազատ է

ԵՐԳԱՀԱՆԴԻՍ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին

Ապրիլ 4, Շաբաթ օր ժամը 21-ին

ժողովրդական երգիչ՝

ԿԱՐՕ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Անի նուագախումբի ընկերակցութեամբ,

Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Մուտքերու մասնակցութիւն 30 Ֆ·:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Մրցանակաբաշխութեան Հանդէսը՝

ՅՈՒՆԻՍ 21-ԻՆ

ԿՕՉ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՑ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Աղքատախնամը վերջերս բազմաթիւ գործի դիմումներու դէմ – յանդիման կը գտնուի: Կը խնդրուի գաղութիս գործատէրերէն, որ եթէ պաշտօնեայի կամ գործաւորի անհրաժեշտութիւն ունենան փութով տեղեկացնեն գրասենեակ:

Աղքատախնամի Վարչութիւն

Հեռ·— 878·02·99 – 281·17·80

77. *Rue Lafayette* - 75009 *Paris*

UGAB - JEUNES OUVERTURES

DINER - DEBAT

« La communication politique, application possible à la préservation de l'arménité ».

avec NICK MALOUMIAN

(*Dircteur de l'Agence Nationale pour l'Emploi, Maître-Assistant associé à l'Université Paris XII, Ancien rédacteur de l'Express*).

Jeudi, 2 Avril

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, *Rue de Courcelles, Paris 17e*

19h.45: apéritif — 20h.30: diner

— 22 h. Débat —

Inscription:

U.G.A.B 11 Square Alboni, Paris 16

Tél. : 520.03.18

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935